

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY
V. FAUSBØLL

VOL. VI.

LONDON
KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.
1896.

[All Rights Reserved.]

TO
THE DANISH GOVERNMENT

WHICH HAS NOT FAILED ME DURING THE SPACE OF TWENTY YEARS

TO
THE BERLIN ACADEMY OF SCIENCES

WHICH LIBERALLY AIDED THE COMPLETION OF THE JATAKA BOOK
BY REPEATEDLY STEPPING IN WHEN THE EDITION WAS IN DANGER
OF BEING DISCONTINUED

TO
THE INDIAN GOVERNMENT
AND
THE DANISH ACADEMY OF SCIENCES

THIS VOLUME IS MOST GRATEFULLY AND MOST DEVOTEDLY DEDICATED.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 1 line 21 add Schiefner, Tib. Tales by Ralston p. 247. Alwis, Attanag.
p. 47.

- 2 l. 6 read paccitvā.
- 4 l. 14 — muñcitukāmo. 4,16 hohl.
- 5 l. 11 — na for an.
- 6 l. 7 — nānābho-.
- 12 l. 27 — acetaso.
- 14 l. 23 — dūbhati.
- 16 l. 31 — asītivassasahassāni.
- 20 l. 28 — pāpayissāmi
- 22 l. 26 dele the period.
- 26 l. 13 read abbhāhato.
- 27 l. 5 — ukkaṇṭhito.
- 27 l. 14 — kusalā.
- 30 l. 20 Cfr. S. B. E. 1,300, Bigandet 412, Bastian 2,233.
- 30 l. 23 read aparabhāge.
- 31 l. 13 — nāma na sakkā nātum,.
- 32 l. 8 — bhavissatīti.
- 32 l. 17 — dakkhina-.
- 33 l. 11 — vijāyi.
- 35 l. 2 — loṇodakena with Bd?
- 35 l. 4 — upadhārehiti.
- 36 l. 13 — apāraṇeyyam.
- 39 l. 10 dele the sign of quotation before suvaṇṇa- and put it before
yassa in the next line.
- 39 l. 14 read ciṇṭayimsu.
- 41 l. 1 — gahetvā.
- 41 l. 6 — dhanum.
- 41 l. 27 — ājāniye¹⁰.
- 49 l. 5 — -dhārīne.
- 50 l. 17 — batthārūhā.
- 50 l. 20 — assārūhā

Page	50 l. 27	read maṃ.
—	55 l. 14	— taṃ.
—	56 l. 25	— abhisāṭo.
—	57 l. 27	— bhattaparilāho.
—	60 l. 16	— anupaviṭṭhapubbo smī.
—	61 l. 20	— datvā.
—	62 l. 7	— anueāsāmi.
—	62 l. 19	— atthaṅgato.
—	69 l. 6	— sutvā.
—	72 l. 27	— -bhavanam.
—	73 l. 6	— -parikkhāre.
—	76 l. 5	— nahātvā.
—	76 l. 23	— -kūṭe.
—	82 l. 12	— visaṇṇītaṃ.
—	82 l. 14	— kalyāṇa-.
—	82 l. 22	— kho“ and in the next line „niruddho.
—	86 l. 10	— -yuttakānam.
—	86 l. 30	— paṇṇasālā.
—	88 l. 14	— pharusa-.
—	88 l. 23	— -koṭṭiyam.
—	92 l. 29	— ābādhō.
—	93 l. 7	— adurāgataṃ.
—	93 l. 12	— abhikarūkkhasīti.
—	94 l. 16	— dasadhamma-.
—	94 l. 28	— mahārāja, dhammo cīṇṇo.
—	95 l. 18	— sitakāraṇam.
—	96 l. 15	— ūnāni.
—	97 l. 4	all three MSS. samādayi for samādiyi?
—	101 l. 2	all three MSS. maṃ dasseyyāsīti for me attānam dasseyyāsīti?
—	101 l. 10	read aparabhāge.
—	102 l. 28	— Nimirājā.
—	103 l. 18	— caudo..
—	103 l. 20	— aṇṇassa.
—	109 l. 7	— devasārathī.
—	109 l. 14—15	read janataṃ -- pasavetvā.
—	111 l. 18	read nānāvudhehi.
—	113 l. 9	— saṇṭhāna-
—	114 l. 1	— sūta.
—	115 l. 21	— antaradhāpetvā.
—	115 l. 31	— Mātali.
—	119 l. 4	— -kūṭāgāra-.
—	119 l. 11	— c' ūbhayaṃ instead of c' ūbhayaṃ ¹ .
—	119 l. 27	— puṇṇāni.
—	121 l. 28	— atīrekāya.

Page 122 l. 24 read sampattiñ.

- 123 l. 2 — vimāne.
  - 125 l. 14 — giri brahā.
  - 126 l. 22 — pana vatvā.
  - 128 l. 23 — mahājano.
  - 131 l. 21 — bhāyīti.
  - 132 l. 2 — -pokkharapi-.
  - 139 l. 16 — andhabbhūto.
  - 142 l. 21 — tātañ ca.
  - 143 l. 14 — yācivā.
  - 144 l. 13 — yaññāvāṭa-.
  - 313 l. 22 — -setṭham.
  - 560 l. 34 — ayyaputta.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Vol. VI. 9,24 add after su. Vimaṃsanakhaṇḍo.
48,17 read gāmaṇīyehi
52,2 — gāma-
73,7 — mayhaṃ for mayaṃ in all three MSS.
81,17 — abhari
81,18 — bharissante
111,17 — gīvāya
145,25 — maṃsam
158,22 — vimamaṃsissāmi naṃ
164,23 — -putto mama-dhītā
168,23 — Virūpakkha-
168,24 — Virūpakkhe
324,2 — Inda-
389,31 — Nittihitā
586,16 — abhidhāvinsū
594,34 add to after seems
-

PRELIMINARY REMARKS 7.

For this volume I have had the same three MSS. (C^k C^r B^d) as before, but I have not taken full notice of B^d as the text, in this part of the book, has been very much enlarged throughout, so as to make it in many places quite different from C. The aim of the Burmese redactor seems to have been, to make the tale more lucid and intelligible, but as the difference in many particulars consequently is so great I should advise some scholar to give a separate edition of the *Mahānipāta* according to the Burmese redaction that we may judge of its exact relation to C.

It is sometimes not easy to see, what belongs to the Commentary and what to the Text, I therefore must be excused for any mistakes I may have made in that respect.

On the whole I look upon my edition as a provisional one, but I trust that a coming editor will willingly acknowledge that I have cleared the way for him and freed him from much rough work. It is at all events my hope that this book, containing a large material for future researches, will give the impulse to greater works on Pāli and Buddhism.

From sheet 10 of this volume Professor Otto Franke has been kind enough to read a proof, through which I have been able to correct and improve the text in not a few places, and I therefore now return him my best thanks for his zeal and accuracy.

I cannot conclude these remarks without especially thanking Professor Albrecht Weber for the support he has given me from the very beginning of my literary career to the conclusion of this

long and arduous task. Prof. Weber has not only always shown himself to be a zealous and industrious labourer in the pursuit of knowledge, but has also constantly espoused the serious work of others.

With gratitude and sorrow I dwell on the memory of my lamented friend Dr. R. Rost who always with the greatest readiness helped all scholars from his own rich fund of knowledge.

The 7th and last volume of this book will follow shortly, and contain a Postscriptum by myself and a complete Index of Names by my friend, Dr. Dines Andersen.

Kopenhagen, 22 Juli 1896.

V. Fausbøll.

XXII. MAHĀNIPĀTA*).

1. Mūgapakkhajātakā**).

Mā paṇḍicciyan¹ ti. Idam S. J. v. mahānekkhammaṃ ā. k.
Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinā Bhagavato mahā-
bhinikkhamanassa vaṇṇam kathayimṣu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ 5
ti p. „i. n.“ 'ti v. „na bhi. i. mama pūritapāramissa r. chaḍḍetvā
abhinikkhamanam nāma anacchariyam, aham hi aparipakke nāne
pāramiyo pūrento pi r. chaḍḍetvā nikkhanto yevā“ 'ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Kāsirājā nāma dhammena r. kāresi. Tassa soḷasa- 10
sahassā³ itthiyo ahesum, tāsu ekāpi puttaṃ vā dhītaraṃ vā na
labhi². Nāgarā „ambhākaṃ rañño vamsānurakkhako putto n'
atthīti“ Kusajātake āgatanayena sannipatitvā rājānaṃ „puttaṃ
patthehīti“ āhaṃsu. Rājā soḷasasahassā⁴ itthiyo „putte patthe-
thā“ 'ti āṇāpesi. Tā Candādīnaṃ upatṭhānāni katvā patthentiyo 15
pi na labhimṣu. Aggamaheṣi pan' assa Maddarājadhītā Candādevī
nāma silasampannā ahosi, nam pi „puttaṃ patthehīti“ ā. Sā
puṇṇamadivase uposathaṃ samādiyitvā cullasayanake nipannā
attano sīlaṃ āvajjitvā „sac' āham akhaṇḍasīlā iminā me sac-

* This Nipāta has no name in C, but see Feer in Journal Asiatique 1871. T. 18. p. 269. ** B Temijātaka, cfr. Morris, B. & C. p. 96; Feer in Journal Asiatique 1871 T. 18 p. 320. J. Am. Or. Soc. p. XXXI. J. R. A. S. 1893 p. 357. ¹ C^o pañcicciyan, B^{deh} paṇḍicciyan. ² B^{deh} -a, B^d -am corr. to -a. ³ C^o labhinasu, C^o labhimṣu. ⁴ B^{deh} -a.

cena putto uppajjatū“ ‘ti saccakiriyaṃ akāsi. Tassā sīlatejena
 Sakkabhavanaṃ uphākāraṃ dassesi. Sakko āvajjitvā taṃ
 kāraṇaṃ ñatvā „C-devī puttaṃ pattheti, dassāmi ‘ssā puttan“
 ti tassā anucchavikaṃ puttaṃ upadhārento Bodhisattaṃ ad-
 5 dasa. Bo. hi tadā vīsativassāni Bārāṇasiyaṃ r. kāretvā tato
 cuto Ussadaniraye nibbatto asītivassasahassāni tattha pacitvā
 Tāvatiṃsabhavane nibbatti, tattha pi yāvatāyukaṃ t̥hatvā tato
 cavitvā Uparidevalokaṃ gantukāmo ahosi. Sakko tassa santi-
 kaṃ gantvā „samma tayi Manussa-loke uppanne pāramiyo ca te
 10 pūriṣṣanti mahājanassa ca vaḍḍhi bhaviṣṣati, ayaṃ Kāsiraṇṇō
 Candā nāma aggamaheṣi puttaṃ pattheti, tassā kucchiyaṃ up-
 pajjā“ ‘ti ā. So „sādhū“ ‘ti paṭisunītvā pañcahi devaputta-
 satehi saddhiṃ cavitvā sayāṃ tassā kucchiyaṃ paṭisandhiṃ
 gaṇhi, itare devaputtā amaccabhariyānaṃ kucchisu p. gaṇ-
 15 hiṃsu. Deviyā kucchi vajirapuṇṇā¹ viya ahosi, sā gabbhassa
 paṭiṭṭhitabhāvaṃ ñatvā raṇṇō ārocesi, rājā gabbhaparihāraṃ
 dāpesi, sā paripuṇṇagabbhā puññalakkhaṇasampannaputtaṃ
 vijāyi. Taṃ divasaṃ eva amaccagehesu pañcakumārasatāni
 vijāyimsu. Tasmim̐ khañe rājā amaccagaṇaparivuto mahātale
 20 nisinno hoti, ath’ assa „putto te deva jāto“ ti ārocayimsu, tassa
 taṃ vacanaṃ sutvā va puttapemaṃ uppajjitvā² chaviādāni
 chinditvā atṭhimiñjaṃ āhacca atṭhāsi, abbhantare pīti uppajji,
 hadayaṃ³ sītalaṃ jātāṃ. So amacce pucchi: „tuṭṭhā nu kho
 tumhe mama putte jāte“ ti. „Kiṃ kathetha, deva mayāṃ
 25 pubbe anāthā idāni sanāthā jātā, sāmiko no laddho“ ti. Rājā
 mahāsenaguttaṃ āṇāpesi: „mama puttassa parivāro⁴ laddhuṃ
 vaṭṭati⁵, amaccakulesu ajja jātadārakā ettakā nāmā ‘ti oloke-
 hīti“. So⁶ pañcadārakasatāni disvā āgantvā raṇṇō ārocesi.
 Rājā pañcannaṃ dārakasatānaṃ kumārapasādhanaṃ pesetvā
 30 pañca dhātisatāni pesesi⁷, Mahāsattassa pana atidighādidosā-

¹ Cks -aṇi. ² Bds uppajji. ³ Cks -ya. ⁴ Bds -raṇi. ⁵ Ck vaṭṭatīti, Bds
 add gaccha tvaṇi. ⁶ Bds so sādhu ti sampatīcchitvā amaccagehāni gantvā olo-
 kento ⁷ Bds dāpesi.

vajjitā alambatthaniyo madhurakathaññā catusaṭṭhidhātiyo ca
 adāsi, atidīghāya passe nisīditvā thaññam pivato dārakassa
 gīvā dīghā hoti, atirassāya passe nisīditvā pivanto nippīlita-
 khandhaṭṭhiko hoti, atikisāya passe nisīditvā pivantānam ūrū
 rujanti, atithūlāya passe nisīditvā pivantānam khalaṃkapādā¹ 5
 honti, atikāliyā sarīraṃ² atisītalaṃ hoti accodātāya atiuṇhaṃ,
 lambatthanāya khīraṃ pivantānam uppīlitanāsaggā honti, kāsāñci
 pana khīraṃ ambilaṃ hoti kāsāñci kaṭukādibhedan ti, tasmā
 sabbe p³ ete dose vajjetvā atidīghādidosarahitā alambatthaniyo
 madhurathaññā catusaṭṭhidhātiyo datvā mahantaṃ sakkāraṃ 10
 katvā C-deviyāpi varaṃ adāsi. Sā gahitakaṃ katvā ṭhapesi.
 Nāmagahanadivase pi 'ssa lakkhaṇapāṭhakānaṃ brāhmaṇānaṃ
 mahāsakkāraṃ katvā antarāyabhāvaṃ⁴ pucchi. Te tassa lak-
 khaṇasampattiṃ diṣvā „mahārāja dhaññapuññalakkhaṇo kumāro,
 tiṭṭhat⁵ eko⁶ dīpo catunnam pi mahādīpānaṃ r. karetuṃ sa- 15
 mattho, nāssa koci antarāyo paññāyatīti“ vadiṃsu. Rājā tesam
 tussitvā kumārassa nāmaṃ⁷ karonto yasmā kumārassa jāta-
 divase sakala-Kāsiratṭhe devo vassi yasmā ca so⁸ temiyamāno
 jāto tasmā Temiyakumāro t⁹ eva nāmaṃ akāsi. Atha naṃ
 ekamāsikaṃ alaṃkaritvā rañño santikaṃ nayiṃsu, rājā piya- 20
 puttaṃ oloketvā āliṅgitvā amke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.
 Tasmim̐ khane cattāro corā ānītā, tesu ekassa sakaṇṭakāhi
 kasāhi pahārasahassaṃ āpāpesi ekassa saṃkhalikabandhanā-
 gārassa pavesanaṃ ekassa sarīre sattipahāradānaṃ ekassa sūlā-
 ropanaṃ. M. pitu kathaṃ sutvā bhītatasito hutvā „aho mama 25
 pitā r. nissāya bhāriyaṃ nirayagāmikammaṃ karotīti“ cintesi.
 Punadivase pana naṃ setacchattassa heṭṭhā alaṃkatasirisayane
 nippajjāpesuṃ, so thokaṃ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummī-
 letvā setacchattaṃ olovento mahantaṃ siribhavaṃ passi, ath'
 assa pakatiyāpi bhītassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji, so „kuto 30

¹ Bā pakkhapādo. ² so Cks; Bds atikālikāya khīraṃ. ³ Bā -yā-. ⁴ Bā
 -tiṭṭhatu eko. ⁵ Cks nāma. ⁶ Cks add raññoceva amaccādīnaṇa hadayaṃ.

nu kho ahaṃ imaṃ rājagehaṃ¹ āgato² ti upadhārento jātissaraṇāpēna devalokato āgatabhāvaṃ³ ñatvā tatoparaṃ olokento niraye pakkabhāvaṃ⁴ passi, tatoparaṃ o. tasmiṃ yeva nagare rājabhāvaṃ aññāsi, ath' assa „ahaṃ vīsativassāni r. kāretvā
 5 asītivassasahassāni Ussadaniraye paccim, idāni puna pi imasmiṃ coragehe nibbatto 'smi, pitāpi me hiyyo catūsu coresu āñtesu tathārūpaṃ⁵ pharusāṃ nirayasamvattanikaṃ kathaṃ kathesi, sac' āhaṃ r. kāressāmi puna niraye nibbattitvā mahādukkhaṃ anubhavissāmīti⁶ āvajjantassa mahantaṃ bhayaṃ
 10 uppajji, tassa⁷ kañcana vaṇṇasarīraṃ⁸ hatthaparimadditaṃ viya padumaṃ milātaṃ dubbaṇṇaṃ ahosi, so „kathan nu kho imambā coragehā muñceyyaṃ⁹ ti cinto nipaṇṇi. Atha naṃ ekasmiṃ attabhāve mātubhūtapubbā chatte adhivatthā devatā assāsetvā „tāta Temiya, mā bhāyi, sace pi ito muñcitakāmo apīṭhasappī
 15 yeva pīṭhasappī viya hohi, abadhiro badhiro viya hohi, amūgo va mūgo viya hoti, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāya paṇḍitabhāvaṃ mā pakāsayīti¹⁰ vatvā paṭhamaṃ g. ā.:

1. Mā paṇḍicciyaṃ⁶ vibhāvaya, bālamato bhava sabbapāṇinaṃ, sabbo taṃ jano ocināyatu⁷, evaṃ tava attho bhavissatīti. 1.

20 Ta. paṇḍicciyaṃ⁶ ti paṇḍiccaṃ⁸, ayam eva vā pāṭho, bālamato ti bālasammato, sabbo ti sakalo antojano c' eva bahijano ca, ocināyatū⁷ 'ti nīharath' etaṃ, Kālakaṇṇīti avajānātu⁹.

So tassā¹⁰ vacanena assāsaṃ paṭilabhitvā

2. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi devate,
 25 atthakāmāsi me¹¹ amma hitakāmāsi devate ti imaṃ g. vatvā 2.
 tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhahi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya¹² tāni pañca kumārasatāni tassa santike yeva kāresi, te dārakā thaṇṇatthāya rodanti, M. Nirayabbayatajjito „rajjato¹³ me susitvā maraṇaṃ eva seyyo¹⁴ ti na rodati. Dhātiyo taṃ pavattim

¹ Bā coragehaṃ. ² Ck - piṇ. ³ Bā bodhisattassa. ⁴ Ck - nnā-, Bā - ṇṇam-.
⁵ Bā mucce-. ⁶ Bā - ccayaṃ. ⁷ Bā oji-. ⁸ Ck - cel. ⁹ Bā ti avamaññātu avajānātu ti attho. ¹⁰ Ck tassa. ¹¹ Ck taṃ, Cc maṃ. ¹² Bā anurakkhana-
¹³ so Ck; Bā idha.

Candādeviṃ ārocesuṃ, sā rañño ārocesi. Rājā nemittika-brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Brāhmaṇā „deva kumārassa pakativelaṃ atikkamāpetvā¹ thaññaṃ dātuṃ vaṭṭati, evaṃ so rodamāno thanaṃ daḷhaṃ gahetvā sayāṃ eva pivissatīti“ vadiṃsu. Te tato² paṭṭhāy³ assa⁴ pakativelaṃ atikkamitvā thaññaṃ denti dadamānā ca kadāci ekavāraṃ atikkamitvā kadāci sakalam pi divasaṃ na denti. So Nirayabhayaena tajjito sussanto pi thaññatthāya na rodati. Atha taṃ arodantam⁵ pi „putto me chāto“ ti mātā vā thaññaṃ pāyeti dhātiyo vā, sesadārakā thaññaṃ aladdhavelāyam eva rodanti, so an rodati na niddāyati, na hatthapāde sammiñjati⁶, na saddaṃ suṇāti⁷. Ath⁸ assa dhātiyo „piṭhasappinaṃ hatthapādā nāma evarūpā na honti, mūgānaṃ hanupariyosānaṃ nāma na evarūpaṃ⁹ hoti, badhirānaṃ kaṇṇasotaṃ¹⁰ nāma na evarūpaṃ¹¹ hoti, bhavitabbaṃ ettha kāraṇena, vīmaṃsissāma naṃ“ ti cintetvā „khīrena naṃ vīmaṃsissāmā“¹² ti sakaladivasaṃ khīraṃ na denti. So sussanto pi khīratthāya saddaṃ na karoti. Ath¹³ assa mātā „putto me chāto, khīraṃ assa dethā“¹⁴ ti dāpesi. Evam antarantarā khīraṃ datvā ekaṃ saṃvaccharam vīmaṃsantā antaraṃ na passiṃsu. Tato „kumārakā nāma pūvakhajjakam piyāyanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“¹⁵ ti pañca-kumārakasatāni tassa santike nisīdāpetvā nānākhajjakāni upanāmetvā¹⁶ avidūre ṭhapetvā „yathāruci tāni khajjakāni gaṇhathā“¹⁷ ti vatvā paṭicchannā tiṭṭhanti, sesadārakā kalahaṃ katva añña-maññaṃ paharantā taṃ gahetvā khādanti, M.¹⁸ „Temiya Nirayaṃ icchanto pūvakhajjakam icchā“¹⁹ ti²⁰ Nirayabhayaabhito khajjakam na oloketi²¹, evaṃ pūvakhajjakenāpi saṃvaccharam vīmaṃsivā n²² eva antaraṃ passiṃsu. Tato „dārakānaṃ²³ nāma phalā-phalaṃ²⁴ piyaṃ hotīti²⁵“ nānāphalāni āharitvā vīmaṃsiṃsu, tato

¹ Bđ atikkamitvā. ² Bđ adds kumārassa. ³ Bđ adds diavā. ⁴ Bđ samajjati. ⁵ Bđ karoti. ⁶ Cks -pā. ⁷ Bds -tāni. ⁸ Bds -pāni. ⁹ Bđ adds bodhisattassa. ¹⁰ Bđ adds āna attānaṃ ovāditvā tāta. ¹¹ Ck icchāhi, Bđ icchātīti. ¹² Cs -enti, Bđ -esi. ¹³ Bđ dvivassikadārakā. ¹⁴ Cs -lāti, -lāni. ¹⁵ Bđ piyāyanti.

sesadārakā yujjhantā khādiṃsu, so na olokesi, evaṃ phalā-
 phalena pi saṃvaccharam vīmaṃsiṃsu. Atha „dārakānaṃ
 nāma kilābhaṇḍakam piyaṃ hotīti“ suvaṇṇādīmayāni hatthirū-
 pakādīni avidūre ṭhapesuṃ, sesadārakā vilumpantā viya gaṇ-
 5 hanti, M. na olokesi, evaṃ kilābhaṇḍakenāpi saṃvaccharam
 vīmaṃsiṃsu. Tato „catuvassadārakānaṃ nāma bhojanam hoti,
 tena vīmaṃsissāmā“ 'ti nānābhōjanam¹ upatṭhāpesuṃ, sesa-
 dārakā piṇḍe piṇḍe katvā bhuñjanti, M. pana „Temiya aladdha-
 bhojanānaṃ² te attabhāvānaṃ gaṇanā n' atthīti“ Nirayabhaya-
 10 bhīto na olokesi, sayam eva pana naṃ hadayena avahantena
 na bhojesuṃ³. Tato „pañcavassikā dārakā nāma aggino bhā-
 yanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“ 'ti anekadvāraṃ mahantaṃ
 gehaṃ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṃ sesadārakaparivutaṃ
 tassa majjhe nisīdāpetvā aggim denti, sesadārakā vira-
 15 vantā palāyanti, M. „Niraye paccanato idam eva vara-
 taran“ ti nirodhasamāpanno⁴ viya niccalo hoti, atha naṃ
 aggimhi āgacchante gahetvā apanenti. Tato „chabbassadārakā
 nāma madahatthino bhāyantīti“ hatthim susikkhitaṃ sikkhā-
 petvā Bodhisattaṃ⁵ sesadārakaparivāraṃ rājaṅgaṇe nisīdā-
 20 petvā hatthim muñcanti, so koṇcanādaṃ nadanto soṇḍāya bhū-
 miyaṃ potthento bhayaṃ dassento āgacchati, sesadārakā ma-
 raṇabhayaabhītā disāvidisāsu palāyanti, M. Nirayabhayaatajjito
 tatth' eva nisīdati, susikkhito hatthi taṃ gahetvā aparāparaṃ
 katvā akilametvā va gacchati. Sattavassikakāle pan' assa
 25 dārahehi parivāretvā nisinnakāle uddhaṭadāṭhe katamukhabandhe
 sappe vissajjesuṃ, sesadārakā viravantā palāyiṃsu, M. Niraya-
 bhayaṃ āvajjitvā „caṇḍasappamukhe vināsappatti yeva“ vara-
 taran“ ti niccalo va ahosi, ath' assa sappā sakalasārīraṃ
 vethetvā matthake phaṇaṃ katvā acchiṃsu, tadāpi so niccalo
 30 va ahosi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na

¹ Bā -nāni. ² Ck^h bhōjanam. ³ so Ck^s; Bā -kesi athassa mātā sayameva bada-
 yena bhijjamānā viya asahantena sahatthena bhojanam bhojesi. ⁴ Ck^s omit
 nirodha. ⁵ Ck^s -tte. ⁶ Ck^s add te, Bā vināsam eva, omitting te.

passiṃsu. Tato „dārakā¹ nāma samajjatthikā hontīti“ taṃ pañcahi dārakasatehi saddhiṃ rājaṇgaṇe nisīdāpetvā naṭasamajjaṃ kā-resuṃ, seṣadārakā samajjaṃ disvā sādhu² 'ti³ vadanti⁴ mahāhasitam hasanti, M. „Niraye nibbattakāle tava⁵ khaṇamattam pi hāso vā somanassaṃ vā⁶ n' atthīti“ Nirayabhayaṃ āvajjitvā⁷ 5 niccalo va hoti⁸ na oloketi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passiṃsu. Atha naṃ „khaggena vīmaṃsissāmā“ 'ti dārakehi saddhiṃ rājaṇgaṇe nisīdāpesuṃ⁹, dārakānaṃ kiḷana-kāle eko puriso phalikavaṇṇaṃ asinṃ paribbhamanto nadanto vagganto „Kāsirājassa kira kālakaṇṇiekaputto atthi kahaṃ so, 10 sīsam assa chindissāmīti“ abhidhāvi, taṃ disvā sesā bhītata-sitā viravantā palāyīṃsu, B. Nirayabhayaṃ āvajjitvā ajānanto viya nisīdi, atha naṃ so puriso khaggaṃ sīse parāmasitvā „sīsaṃ te chindissāmīti“ tāsentō pi tāsetuṃ asakkonto apagañchi¹⁰, evaṃ¹¹ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na 15 passiṃsu. Dasavassakāle paṇ' assa badhirabhāvaṃ vīmaṃsanatthaṃ sayanaṃ sāṇiyā parikkhipitvā catūsu passesu chiddāni katvā tassa adassetvā va heṭṭhā sayane saṃkhadhamake nisīdāpetvā ekappakāren' eva saṃkhe dhamāpenti, ekaninādaṃ hoti, amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāṇicchiddena hi olokentā M-assa 20 ekadivasam pi satisammohaṃ vā hatthapādavikāraṃ vā phandanamattam vā na passiṃsu, evaṃ saṃvacchare atīte punāparaṃ saṃvaccharaṃ tath' eva bherisaddena vīmaṃsantā antaraṃ na passiṃsu. Tato „dīpena vīmaṃsissāmā“ 'ti rattibhāge „andhakāre hatthaṃ vā pādaṃ vā phandāpeti nu kho no“ ti¹⁰ 25 ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thokaṃ andhakāre nisīdāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāren' eva ālokaṃ katvā iriyāpathaṃ upadhārenti, evaṃ saṃvacchare vīmaṃsantāpi 'ssa kiñci phanditamattaṃ¹¹ na passiṃsu. Tato „naṃ

¹ B^d aṭṭhassakadā-. ² C^k sādhu, omitting ti, B^d sādhu sādhu ti. ³ B^d -tā.

⁴ B^d -kālo paṭhāya. ⁵ C^k omit vā. ⁶ B^d add taṃ. ⁷ B^d -petvā. ⁸ B^d -gacchi. ⁹ B^d add khajjenāpi ekasaṃvaccharaṃ. ¹⁰ B^d taṃ. ¹¹ B^d phandana-

phāṇitena vīmaṃsissāmā“ 'ti sakalasarīraṃ phāṇitena makkhe-
tvā bahumakkhike thāne nipajjāpetvā makkhikā utthāpenti',
tā tassa sakalasarīraṃ parivāretvā sūcihi vijjhamānā viya khā-
danti, so nirodhasamāpanno viya niccalo va hoti, evaṃ saṃ-
5 vaccharaṃ vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passiṃsu. Ath'
assa cuddasavassakāle „idān' esa mahallako sucikāmo asuciji-
gucchako, asucinā vīmaṃsissāmā“ 'ti tato paṭṭhāya taṃ n'
eva nahāpenti na ācamāpenti, so uccāraṃ passāvaṃ katvā
tattḥ' eva palipanno seti, duggandhagandhen' assa antaruddhī-
10 naṃ² nikkhamanakālo viya hoti, makkhikā khādanti, atha naṃ
parivāretvā „Temiya, idāni si mahallako, ko taṃ sabbadā
paṭijaggissati, kiṃ na lajjasi, kasmā nipanno si, utthāya sarī-
raṃ paṭijaggāhīti“ akkosanti paribhāsanti, so tathā³ paṭikkūle
gūtharāsimhi nimuggo pi duggandhagandhena yojanasatamat-
15 thake thitānaṃ hadayaṃ ubbattanasamatthassa Gūthanirayassa
duggandhaṃ āvajjitvā majjhatto ahosi, evaṃ ekaṃ saṃvaccha-
raṃ antaranārā vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passiṃsu. Ath'
assa heṭṭhā mañce aggikapallāni⁴ karīṃsu, „app-eva nāma
uṇhapilīto vedanaṃ asahamāno vipphanditaṃ⁵ dasseyyā“ 'ti,
20 sarīre poṭṭā⁶ viya utthahanti, M. „Avicinirayasantāpo' yojana-
sataṃ pharati, tamhā dukkhā idaṃ dukkhaṃ sataguṇena sa-
hassaguṇena varataran“ ti adhivāsetvā niccalo ahosi, ath' assa
mātāpitāro bhijjamānena viya hadayena manusse paṭikkamāpetvā
taṃ tato aggisantāpato apanetvā „tāta Temiya kumāra mayāṃ
25 tava apīṭhasappiādibhāvaṃ jānāma, na hi tesāṃ evarūpāni
pādamukhakaṇṇasotāni⁷ honti, tvaṃ amhehi patthetvā laddha-
puttako, mā no nāsehi, sakala-Jambudīpe rājūnaṃ santikā
garahato no mocehīti“ yāciṃsu, so tehi evaṃ yācito asuṇanto
viya hutvā niccalo nipajji, ath' assa mātāpitāro rodamānā

¹ Bds utthahanti. ² so C^s; C^k -īnaṃ, B^d antarutthīnaṃ, B^h antarucinaṃ. ³
Bds tathārūpe. ⁴ C^k -kapalāni, B^d -kaphalāni. ⁵ B^d vipphandaṇākāraṃ. ⁶ C^k
poṭṭhā, B^d poṭṭāni, omitting viya. ⁷ C^{ks} -yesantāpe. ⁸ B^d hatthapāda-.

paṭikkamitvā¹ ekadā pitā vā ekako upasamkamitvā yācati ekadā
mātā vā, evaṃ samvaccharaṃ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa
antaraṃ na passiṃsu. Atha soḷasavassakāle cintayīṃsu: „pīṭha-
sappī² vā hotu mūgabadhiro³ vā hotu vaye pariṇate rajaniye
arajjantā⁴ dussaniye adussantā nāma n' atthi, samaye puppha- 5
vikasanaṃ viya dhammatā esā⁵, nāṭakāni 'ssa⁶ paccupaṭṭhā-
petvā vīmaṃsissāmā⁷ 'ti tato uttamarūpadharā devakaññā viya
vilāsasampannā itthiyo pakkosāpetvā „yā kumāraṃ hasāpetum
vā kilesena vā bandhitum sakkoti sā v' assa⁸ aggamahesī
bhavissatīti⁹ vatvā kumāraṃ gandhodake¹⁰ nahāpetvā deva- 10
puttaṃ viya alamkaritvā devavimānakappesu¹¹ sirigabbhesu pañ-
ṇatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūpavāsama-
dirāsavādīhi¹² antogabbhaṃ ekagandhasammodaṃ katvā paṭikka-
miṃsu, atha naṃ tā itthiyo parivāretvā naccagītehi c' eva
madhuravacanādīhi ca nānākārehi¹³ abhiraṃāpetum vāyamiṃsu, 15
so buddhisampannatāya tā itthiyo oloketvā¹⁴ „imā me sarīra-
samphassaṃ mā vindiṃsū¹⁵ 'ti assāsapassāse sannirumbhi¹⁶,
ath' assa sarīraṃ thaddham ahosi, tā taṃ sarīrasamphassaṃ
avindantiyo „thaddhasarīro esa, nāyaṃ¹⁷ manusso yakkho bha-
vissatīti¹⁸ mātāpitunnaṃ ārocayīṃsu, evaṃ antarantarā vīmaṃ- 20
samānā mātāpitaro tassa antaraṃ na passiṃsu. Evaṃ soḷasa-
samvaccharāni soḷasahi mahāvīmaṃsāhi¹⁹ anekāhi ca khudda-
kavīmaṃsāhi²⁰ vīmaṃsamānāpi taṃ²¹ parigaṇḍhitum nāsakkhiṃ-
su²². Tato rājā vipparisāri hutvā lakkhaṇapāṭhake pakkosāpetvā
„tumhe kūmarassa jātakāle 'dhaññapuññalakkhaṇo esa, n' atth' 25
assa antarāyo' ti kathayittha, ayaṃ so pīṭhasappī mūgabadhiro
jāto, kathā vo na sametīti²³. „Mahārāja, ācariyehi aditṭhakan
nāma n' atthi, api ca kho rājakulehi patthetvā laddhaputto

¹ Ck - etvā. ² Bđ - ppi, Ck - ino. ³ Bđ mūgo vā badhiro. ⁴ Bđ - rajjanīye
arajjantā nāma natthi. ⁵ Bđ addo ti. ⁶ Bđ - naṃ piassa. ⁷ Ck - sācassa, Bđ
sātassa. ⁸ Bđ - ena. ⁹ Ck - ppe, Bđ - vimānaṃviya. ¹⁰ so C; Ck - rāsavādīhi,
Bđ - dhūmavāsacupnādīhi. ¹¹ Bđ nānappakārehi. ¹² Bđ anolo-. ¹³ Ck - rubbhi,
Bđ - rujjhi. ¹⁴ Ck - e tāyaṃ. ¹⁵ Bđ - sehi. ¹⁶ Bđ tassa cittaṃ. ¹⁷ Bđ addo
vīmaṃsanakhaṇḍaṃ nīṭhitaṃ.

- kālakaṇṇīti vutte tumbhākaṃ domanassaṃ siyā ti na katha-
yimhā“ ti. „Idāni kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“. „Mahārāja imasmiṃ
kumāre imasmiṃ gehe vasante tayo antarāyā paññāyanti jīvi-
tassa vā chattassa vā mahesiyā vā, tasmā avamaṇḡale rathe
5 avamaṇḡale asse ca yojetvā tattha naṃ nipajjāpetvā pacchima-
dvārena nīharāpetvā āmakasusāne taṃ nikhānitum vaṭṭatīti“. Rājā antarāyasavane¹ bhīto „sādhū“² ti sampatīcchi. Canda-
devī taṃ pavattim sutvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tum-
hehi mayhaṃ varo dinno, mayā ca gahitakaṃ³ katvā ṭhapito,
10 taṃ me dāni dethā“⁴ ti. „Gaṇha devīti“. „Puttassa me
rajjam dethā“⁵ ti. „Na sakkā devī, putto te kālakaṇṇīti“. „Tena hi deva yāvajīvaṃ adento sattavassāni dethā“⁶ ti. „Na
sakkā devīti“. „Tena hi chabbasāni pañca cattāri tiṇi dve
ekaṃ vassaṃ, sattamāse cha pañca cattāro tayo dve māsē
15 ekaṃ māsaṃ addhamāsaṃ dethā“⁷ ti. „Na sakkā devīti“. „Tena hi satta divasāni dethā“⁸ ti. „Sādhū gaṇhāhīti“ vutte
sā puttāṃ alaṃkārapetvā „Temiya kumāra, taṃ nissāya soḷasavassāni nid-
daṃ alabbhitvā rodamaṇāya me akkhīni uppakkāni⁹ sokena
hadayaṃ bhijjamānaṃ¹⁰ viya¹¹, tava apīṭhasappiādibhāvaṃ
jānāmi¹², mā maṃ anāthaṃ karīti“ iminā niyāmena punadivase
25 pi punadivase pīti pañca divasāni yāci. Chatṭhe divase rājā
Sunandaṃ nāma sārathim pakkosāpetvā „tāta suve pāto va
avamaṇḡalarathe avamaṇḡalasse yojetvā kumāraṃ ta. nipajjā-
petvā pacchimadvārena nīharitvā āmakasusāne catubhittikaṃ
āvāṭaṃ khaṇitvā ta. naṃ khipitvā kuddālapīṭṭhena matthakaṃ
30 bhinditvā jīvitaḥkhayaṃ pāpetvā upari paṃsum datvā paṭhavi-

¹ so Cks for -ena? Bd -yabhayena. ² Cks -ke. ³ so Cks; Bd upakkāni. ⁴ Ck bhijjanti, C^o bhijjanti. ⁵ Bd adds ahoṣi. ⁶ Cks jānāmi.

vaḍḍhanakakammaṃ katvā nahāpetvā ehīti¹. Chatṭham pi
 rattim devī kumāraṃ yācitvā „tāta Kāsirājā taṃ sve āmaka-
 susāne nikhanitum āṇāpesi, sve maraṇaṃ pāpuṇissasi puttā²
 'ti ā. Taṃ sutvā Mahāsattassa „Temiya soḷasavassāni kata-
 vāyāmo te matthakaṃ patto“ ti cintentassa abbhantare pīti 5
 uppajji, mātu pan' assa hadayaṃ bhijjanappamāṇaṃ ahosi.
 Evaṃ sante pi „mā me ¹ manoratho³ matthakaṃ na pāpuṇīti“ taṃ
 nālapi. Ath' assā rattiya accayena pāto va Sunando sārathi
 rathaṃ yojetvā dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṃ pavisitvā „devi,
 mā mayhaṃ kujjhi, raṇṇo āṇā“ ti vatvā puttaṃ āliṅgitvā ni- 10
 pannadeviṃ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṃ viya ku-
 mārāṃ ukkhipitvā pāsādā otari. Candādevī uraṃ paharitvā
 mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha nam M. olo-
 ketvā „mayi akathente hadayena phalitena marissatīti“ kathe-
 tukāmo hutvāpi „sace kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo 15
 mama mogho bhavissati, akathento panāhaṃ attano ca mātā-
 pitunnaṃ ca paccayo bhavissāmīti“ adhivāsesi. Atha nam
 sārathi rathaṃ āropetvā „pacchimadvārābhimukhaṃ rathaṃ
 pesessāmīti“ pācīnadvārābhimukhaṃ pesesi, rathacakkaṃ um-
 māre paṭihaṇṇi. M. tassa saddaṃ sutvā „manoratho³ me mat- 20
 thakaṃ patto“ ti suṭṭhutamaṃ tuṭṭhacitto ahosi. Ratho nagarā
 nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanatṭhānaṃ gato, ta. vanā-
 ghaṭo⁴ sārathissa āmakasusānaṃ viya upatṭhahi, so „idaṃ
 ṭhānaṃ phāsukan“ ti rathaṃ ukkāmetvā⁵ maggapasse ṭhapetvā
 rathā oruyha M-ssa ābharaṇabhaṇḍaṃ omuñcitvā bhāṇḍikaṃ 25
 katvā ṭhapetvā⁵ kuddālaṃ ādāya avidūre āvātaṃ khanitum
 ārabhi. Tato B. „ayaṃ me vāyāmakālo⁶, ahaṃ hi soḷasavas-
 sāni hatthapādena cālesim, kin nu kho me vase vattanti udāhu
 no“ ti uṭṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṃ d-hatthena

¹ B^d omits mā. ² C^k mano. ³ so C^k; C^s vanasatho, B^d pana ghaṭaṃ, B^s
 bhaṭaṃ. ⁴ B^d rathaṃ maggā okkamāpetvā. ⁵ B^d ekamantaṃ dhapetvā. ⁶
 C^k add ti.

v-hattham ubhohi hatthehi pāde sambāhetvā rathā otaritum cittaṃ
 uppādesi, tāvad ev' assa pādapatitattḥāne' vātapuṇṇabhasta-
 cammaṃ¹ viya mahāpathavi² uggantvā rathassa pacchimantaṃ
 āhacca aṭṭhāsi, so otarivā katipaye vāre aparāparaṃ caṃkamitvā
 5 „iminā nihārena ekadivasam yojanasatam pi me gantubalaṃ at-
 thīti“³ ṇātvā „sace sārathi mayā saddhiṃ virujjheyya atthi nu
 kho me tena saha paṭivirujjhitaṃ balan“⁴ ti upadhāretum⁵ rathaṃ
 pacchimantaṃ⁶ gahetvā kumārānaṃ kilanayānakaṃ viya ukkhi-
 pitvā aṭṭhāsi, ath' assa „atthi me paṭivirujjhitaṃ balan“ ti
 10 sallakkhetvā pasādhanatthāya cittaṃ uppajji. Taṃ khaṇaṃ yeva
 Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dasseti, Sakko taṃ kāraṇaṃ ṇātvā
 „Temiyakumārassa manoratho matthakaṃ patto, pasādhanatthāya
 cittaṃ uppannaṃ, kim etassa mānusakena pasādhanena“⁷ ti
 dibbapasādhanam gāhāpetvā Vissakammaṃ pesesi „gaccha,
 15 Kāsirājaputtaṃ alaṃkarohīti“, so sādhu⁸ 'ti gantvā dasahi dus-
 sasahasseehi veṭhanaṃ katvā dibbehi ca mānusahehi ca alaṃ-
 kārehi Sakkaṃ viya alaṃkari. So devarājaliḥhāya sārathissa
 khanato kāsuraṃ⁹ gantvā āvāṭatire thatvā tatiyaṃ g. ā. :

3. Kin nu santaramāno va kāsuraṃ khaṇasi sārathi,
 20 puṭṭho me samma akkhāhi, kiṃ kāsuyā karissasīti. 3.
 Ta. kāsuraṃ ti āvāṭam.
 Taṃ sutvā sārathi āvāṭam khaṇanto uddham anoloketvā
 va catutthaṃ g. ā. :

4. Raṇṇo mūgo ca pakkho ca putto jāto acetaso,
 25 so 'mhi raṇṇā samijjhiṭṭho puttaṃ me nikhaṇaṃ⁷ vane ti. 4.
 Ta. pakkho ti pīṭhasappī, mūgo ti vacanen' eva paṇ' assa badhirabbāvo
 siddho⁸, acetano ti acittako soḷasaṇassāni akathitattā evam ā., samijjhiṭṭho
 ti āṇatto, nikhaṇaṃ vane nikhaṇanto.

Atha naṃ Mahāsatto āha :

30 5. Na badhiro na mūgo 'smi na pakkho na pi paṇḍulo⁹,
 adhammaṃ sārathi kayirā maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane. 5.

¹ Ck^o pādapatitṭhānatthānaṃ. ² Ck^o vātapuṇṇo-, B^d -phassacammaṃ. ³ Ck^o omit mahāpathavi. ⁴ B^d -ento. ⁵ B^d rathassa pacchimante. ⁶ Ck^o khaṇano kāsuraṃ, C^o khanatokāsuraṃ, B^d khaṇokāsuraṃ, E^h khanokāsu. ⁷ so all four MSS. throughout. ⁸ B^d samijjhati. ⁹ B^d piṇḍalo.

6. Ūrum bāhuñ ca me passa, bhāsitañ ca suṇohi me,
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikaṇaṃ vane ti. 6.

Ta. na badhiro ti samma sārathi sace te¹ rājā evarūpañ puttañ māre-
tum āpāsesi ahañ evarūpo na bhavāmīti dīpetum evam ā., mañce -- vane
ti sace badhirabbhāvādirahitañ evarūpañ mañ vane nikaṇeyyāsi adhammañ 5
kareyyāsi, ūrum ti idaṃ so purimagāthañ sutvāpi² anolokentam eva disvā
alaṃkatasarīram assa dassessāmīti cintetvā ā., t. a : ime me kañcanakadalik-
khandhasadise ūrū ca kanakacchavibāhuñ ca passa madhuravacanañ ca suṇohiti.

Tato sārathi „ko nu kho esa, āgatakālato paṭṭhāya attā-
nam eva vaṇṇetīti“ āvāṭakhaṇaṇaṃ pahāya uddhañ olokento 10
tassa rūpasampattiñ disvā „manusso vā devo vā“ ti ajānanto
imañ g. ā. :

7. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko vā tvañ kassa vā putto, kathañ jānemu tañ mayan ti. 7.
Atha nañ M. attānañ āvikatvā dhammañ desento āha: 15
8. N' amhi devo na gandhabbo
na pi Sakko purindado, (Petavatthu p. 24.)
Kāsirañño ahañ putto yañ kāsuyā nighaññasi³. 8.
9. Tassa rañño ahañ putto yañ tvañ samupajīvasi,
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikaṇaṃ vane. 9. 20
10. Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā (= J. vol. V. $\frac{240}{21}$, Petavatthu p. 25.)
na tassa sākhañ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 10.
11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākha tathā ahañ,
yathā chāyūpago poso evaṃ tvañ asi sārathi, 25
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikaṇaṃ vane ti. 11.

Ta nighaññasi⁴ nikaṇhesasi⁵, yañ mañ⁶ ettha nihanissāmīti saññāya
kāsum nikaṇasi⁷ so ahañ ti⁸ dīpeti, so rājaputto ahañ ti vutte pi na sadda-
hati, madhurakathāya pañ assa bajjhītvā dhammañ suṇanto atthāsi, mitta-
dūbho ti⁹ paribhuttachāyassa rukkhassāpi¹⁰ sākhañ bhañjanto mittaghātako 30
hoti līmakapuriso, kīmaṇṇa pana sāmiputtassa ghātako, chāyūpago ti pari-
bhogathāya chāyañ upagatapuriso viya rājānañ nissāya jīvamāno tvañ ti vadati.

¹ Bds tañ. ² Cks adds tvañ. ³ Bd nikkhaññasi, B* nikaṇñasi. ⁴ Bd nikaṇñasi, B* nikaṇ-. ⁵ Bd nikkhaññasi, Cks nihanissasi. ⁶ so Cks Bds; Bds add tvañ. ⁷ Bd khañ-. ⁸ Bds add attānañ. ⁹ Bd adds mittaparādhiko. ¹⁰ Bd -ssāti, Ck adds tāca, C* tā.

Evam kathente¹ pi Bodhisatte² na saddahat' eva. Atha M. „saddahāpessāmi nan“ ti devatānaṃ sādhu-kārena c' eva attano ca ghosena vanaghaṭaṃ unnādentō dasa mittapūjaka-gāthā nāma ārabhi:

- 5 12. Pahūtabhakkho³ bhavati vippavuttho sakā gharā, (Cfr. Feer
in Journal Asiatique 1871 Tome 18 p. 248.)
bahū naṃ upajīvanti yo mittānaṃ na dūbhati. 12.
13. Yaṃ yaṃ janapadaṃ yāti nigame rājadhāniyo
sabbattha pūjito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 13.
- 10 14. Nāssa corā pasahanti nātimaññeti khattiyo
sabbe amitte tarati yo mittānaṃ na dūbhati. 14.
15. Akuddho sagharaṃ eti sabhāya paṭinandito
nātinaṃ uttamo hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 15.
16. Sakkatvā sakkato hoti garu hoti sagāravo
vaṇṇakittibhato⁴ hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 16.
- 15 17. Pūjako labhate pūjaṃ vandako paṭivandanaṃ
yaso kittiṃ ca pappoti yo mittānaṃ na dūbhati. 17.
18. Aggi yathā pajjalati devatā va virocati
siriyaṃ ajahito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 18.
- 20 19. Gāvo tassa pajāyanti khetto vuttaṃ virūhati
vuttānaṃ⁵ phalam asanāti⁶ yo mittānaṃ na dūbhati. 19.
20. Darito⁷ pabbatāto⁸ vā rukkhato⁹ patito naro
cuto patitṭhaṃ labhati yo mittānaṃ na dūbhati. 20.
21. Virūḷhamūlasantānaṃ nigrodham iva māḷuto
amittā na-ppasahanti yo mittānaṃ na dūbhati. 21.
- 25

Ta sakā gharā ti sakagharā, ayam eva vā pāṭho, na dūbhatīti na dussati, sabbattha pūjito hotīti idaṃ Sīvalivatthunā vaṇṇetabbaṃ, nappa-sahantīti pasayhakāraṃ kātuṃ na sakkonti, idaṃ Saṃkiccasāmaṇeravatthunā dīpetabbaṃ, nātimaññetikhattiyo ti idaṃ Jotipālavatthunā¹⁰ dīpetabbaṃ,
30 taratīti atikkamati, sagharaṃ ti mittadūbhī hi attano gharaṃ āgacchanto pi ghaṭṭitacitto kuddho va āgacchati, ayam akuddho sakaṃ gharaṃ eti, paṭi-

¹ Bā -o. ² Bā -ttaṃ. ³ Ck -pakkho. ⁴ Bā -to. ⁵ Ck puttānaṃ. ⁶ read asnāti, Bā anasāti. ⁷ Bā du-. ⁸ Bā -ato. ⁹ Ck -āto. ¹⁰ Ck jā-, Bā jotikaseṭhi-.

nandito ti bahunnān sannipātattāne amittadūbhīno guṇakatham¹ kathenti,
 tāya so nandito hoti pamudito, sakkatvā ti so hi param sakkatvā sayam pi
 parehi sakkato hoti, paresu ca sagāravo sayam pi tesam garuko hoti, vaṇṇa-
 kittibbato ti bhatavaṇṇakitti, guṇavaṇṇaṇ c' eva² kittisaddaṇ ca ukkhipitvā
 caranto nāma³ hotīti a., pūjako ti mittānam pūjako hutvā sayam pi pūjam⁵
 labhati, vandako ti Buddhādīnam kalyāṇamittānam vandako punabbhave paṭi-
 vandanam labhati, yasokittin ti issariyaparivāraṇ ca guṇakittiṇ ca, imāya
 gāthāya Cittaṣa gaḥapatino vatthum kathetabbam, pajjalatīti issariyapari-
 vārena pajjalati, siriyā ajahito ti ettha Anāthapiṇḍikassa vatthum kathe-
 tabbam, asanātīti⁴ paribhuṇḍati, paṭiṭṭham labhatīti Cullapadumajātakena¹⁰
 dīpetabbam, virūḷhamūlasantānaṇ ti vaddhitamūlapārohaṇ, amittā nap-
 passahantīti ettha Kuraraghariya⁶ - Soṇattherassa mātu gehaṇ pavitṭhacora-
 vatthum kathetabbam.

Sucando ettikāhi gāthāhi dh. desentam pi tam asaṇjānitvā
 „kin nu kho“⁷ ti rathasamīpaṇ gantvā ta. rathāñ⁸ ca pasā-¹⁵
 dhanabhaṇḍaṇ ca ubhayam pi adisvā punāgantvā⁹ olokento saṇ-
 jānitvā pādesu patitvā aṇjalim paggayha yācanto i. g. ā.:

22. Ehi tam paṭinessāmi rājaputta sakam gharam,
 rajjam kārehi, bhaddan te, kim araṇṇe kariṣṣasīti. 22.

M. āha:

20

23. Alam me tena rajjena nātakehi dhanena vā
 yam me adhammacariyāya rajjam labbhettha sārathīti. 23.
 Ta. alan ti paṭikkhepavacanam.

Sārathi āha:

24. Puṇṇapattam palabbhehi rājaputta ito gato,
 pitā mātā ca me dajjum rājaputta tayi gate. 24. ²⁵
 25. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 te pi attamaṇā dajjum rājaputta tayi gate. 25.
 26. Hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
 te pi dajjum patitā me rājaputta tayi gate. 26. ³⁰
 27. Bahū janapadā c' aṇṇe negamā ca samāgatā
 upāyanāni⁹ me dajjum rājaputta tayi gate. 27.

Ta. puṇṇapattan ti tuṭṭhidīyam, dajjun ti sattaratanavassam vas-
 santā viya mama ajjhāsayaṇānam¹⁰ tuṭṭhidānam dadeyyun ti, idaṇ so¹¹

¹ B^d adds parehi. ² B^d - bhaṭo ti guṇasaddaṇca. ³ C^k add na. ⁴ B^d anasā-.
⁵ so C^k; B^d kulaghare-. ⁶ B^d ko nu kho ayan. ⁷ C^o B^d tañ. ⁸ C^k disvā
 puna gantvā. ⁹ B^d upayā-. ¹⁰ C^o - puṇṇam, B^d - yaṇ pūrento. ¹¹ C^k kho.

app-eva nāma mayi anukampāya gaccheyyā 'ti cintetvā ā., vesiyānā ti vessā,
upāyanānīti paṇṇākāre.

Mahāsatto āha:

28. Pitu mātuc c' ahaṃ catto rathassa nigamassa ca
5 atho sabbakumārānaṃ, n' atthi mayhaṃ sakaṃ gharaṃ. 28.
29. Anuññāto ahaṃ matyā, saṃcatto pitarā ahaṃ,
eko araññe pabbajito, na kāme abhipatthaye ti. 29.

Ta. pitumātuccā 'ti pitarā ca mātārā ca, 'titaresu pi es' eva nayo,
matyā ti samma sārathi ahaṃ sattāhaṃ paricchinditvā varaṃ gahantiyā
10 mātārā anuññāto nāma, saṃcatto ti suṭṭhu catto, pabbajito ti araññe
vasanattāya nikkhanto ti a.

Evam M-ssa attano guṇe anussarantassa pīti uppajji, tato
pītivegena udānaṃ udānento ā.:

30. Api ataramānānaṃ phalāsā¹ va samijjhati, (J. vol. I p. 136)
15 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi sārathi. 30.
31. Api ataramānānaṃ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 31.

Ta. phalāsā ti ataramānassa soḷasavassehi samiddhaṃ ajjhāsaya phalaṃ
dassetuṃ evaṃ ā., vipakkabrahmacariyo ti niṭṭhapattamanoratho², sam-
20 madattho vipaccatīti upāyena kāraṇena kattabbaṃ kiccaṃ sampajjati.

Sārathi āha:

32. Evaṃ vaggukatho santo³ vissatthavacano c' asi⁴,
kasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇī tadā ti. 32.
Ta. vaggukatho ti saṭṭhahakatho⁵ ti.

25 **Tato M. āha:**

33. Nāhaṃ asandhitā⁶ pakkho na badhiro asotatā,
nāhaṃ ajivhatā mūgo, mā maṃ mūgam⁷ adhārayi. 33.
34. Purimaṃ sarāmaṃ ahaṃ jātiṃ yattha rajjam akārayiṃ,
kārayitvā tahiṃ rajjam pāpatthaṃ⁸ nirayaṃ bhusaṃ. 34.
30 35. Vīsatim c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayiṃ,
asītivassahassāni nirayaṃhi apaccayim. 35.

¹ Ck palāsa. ² Ck nittham-, Bđ nittha-. ³ C^s satto. ⁴ Bđ caso. ⁵ Bđ sakhila-.

⁶ Ck^s asatthitā, Bđ asandhikā. ⁷ Ck mugo. ⁸ so C^s; Ck -ttha, Bđ^s -ttam.

36. Tassa rajjass' aham bhīto¹ mā mañ rajj' abhisecayum²,
tasā pituc ca mātuc ca santike na bhañim tadā. 36.
37. Uccañge mañ nisīdetvā pitā atth' ānusāsati:
ekam hanatha, bandhatha ekam khārāpatacchikam³
ekam sūlasimim accetha⁴, icc-assa-m-anusāsati. 37. 5
38. Tassāham⁵ pharusam sutvā vācāyo⁶ samudiritā
amūgo mūgavañṇena apakkho pakkhasammato
sake muttakarīsasimim acch' āham samparipluto. 38.
39. Kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkhena saṃyutañ
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 39. 10
40. Paññāya ca alābhena dhammassa ca adassanā⁷
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 40.
41. Api ataramānānam phalāsā va samijjhati,
vipakkabrahmacariyo 'smi, evam jānāhi sārathi. 41.
42. Api ataramānānam sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhaya ti. 42. 15

Ta. asandhitā⁸ ti sandhinam¹⁰ abhāvena, asotatā ti sotābhāvena,
ajivhatā ti samparivattanaajivhāya abhāvena mūgo p' aham na bhavāmi,
yatthā 'ti yāya jātiyā Bārāṇasīnagare r. karesim, pāpatthan ti pāpatan
patito smiti¹¹ dipeti, rajjābhiseccayun ti rajje abhisecayum, nisīdetvā 20
nisīdāpetvā, atthānusāsasitī attham anu-, khārāpatacchikan¹² ti satthi
paharivā kharāñ āpatacchikam¹³ karotha, accethā¹⁴ 'ti āvūṇetha, iccassa-
manusāsasitī evam anusāsati, tassāhan¹⁵ ti tassa aham¹⁶, pakkhasam-
mato ti pakkho iti sammato ahoṣim, acchāhan ti acchim aham, avasin ti a,
samparipluto ti samparikippa, nimuggo hutvā ti a, kasirañ ti dukkham, 25
i. v. h.: samma sārathi sace hi¹⁷ sattānam jīvitam dukkham pi samānam bahuñ
ciraṭṭhitikam bhavēyya vaṭṭēyya parittam vā samānam sace¹⁸ sukham eva bhavēyya
vaṭṭēyya idam pana kasirañ ca parittañ ca sakalena vaṭṭadukkhena sampayuttam
sannihitam¹⁹ omadditam, veran ti pāpātipātādipaṇcavidham, kenacīti kenaci

¹ C^k hito, C^s bhīto, B^d bhīto. ² B^d rajje bhi-. ³ B^d -tīccha-. ⁴ C^k abba-
cetha, C^s accatha, B^d upetha. ⁵ B^d tayāham C^k tassā māham, C^s tasmāham.
⁶ C^k add na. ⁷ B^d mañ. ⁸ C^k -nam. ⁹ C^k asatthitā. ¹⁰ C^k satthinañ.
¹¹ C^k parito-, B^d pāpattan ti -. ¹² B^d kharāpācchikan. ¹³ B^d kharāhi
paṭicchakam. ¹⁴ C^s abbethā, C^k abbetā, B^d upethā. ¹⁵ B^d tayāhan. ¹⁶ B^d
tāyo aham. ¹⁷ B^d pi. ¹⁸ C^k add mu. ¹⁹ C^k santitañ, C^s sannitañ.

pi kāraṇena, paññāya cā 'ti vipassanāpaññāya, dhammassā 'ti sotāpatti-maggassa, puna udānagāthāyo²⁰ āgantukāmatāya thirabhāvādīpanattham kathesi.

Tam sutvā Sunando „ayaṃ kumāro evarūpaṃ rajjasirīm kuṇapaṃ viya chaḍḍetvā attano adhiṭṭhānaṃ abhinditvā ‘pab-
5 bajissāmīti’ araṇṇe pavitṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho, aham pi tena saddhiṃ pabbajissāmīti“ cintetvā g. ā.:

43. Aham pi pabbajissāmi rājaputta tav’ antike,
avhayassu maṃ, bhaddan te, pabbajjā mama ruccatīti. 43.

Ta. tav antike ti tava santike, avhayassū¹ ti ehi pabbajā¹ ti pakkosassu.

10 Evaṃ tena yācito M. „sac’ āhaṃ idān’ ev’ etaṃ pabbā-jessāmi mātāpitāro me idha nāgacchissanti, atha nesam pari-hāni bhavissati ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍaṃ ca nassissanti, ‘yakkho’ so, khādito nu kho tena sārathīti’ gara-
hāpi me uppajjissatīti“ cintetvā attano ca garaḥāmocanattam
15 mātāpitunnaṃ ca vaḍḍhiṃ sampassanto asse ca rathān ca pasā-dhanabhaṇḍakaṃ ca tassa iṇaṃ katvā dassento g. ā.:

44. Ratham niyyādayitvāna anaṇo ehi sārathi,
anaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitan ti. 44.

Ta. etaṃ ti etaṃ kāraṇaṃ Buddhādīhi isihi supasattam.

20 Tam sutvā sārathi: „sace mayi nagaraṃ gate esa aññattha gaccheyya pitā c’ assa imaṃ pavattiṃ sutvā ‘puttaṃ me dassēhīti’ āgato imaṃ na passeyya rājānaṃ³ pi me kareyya, tasmā ahaṃ⁴ attano guṇaṃ kathetvā āgamanattāya⁵ paṭiññaṃ gaṇhāmīti“ cintetvā gāthadvayaṃ ā.:

25 45. Yad eva ty-āhaṃ vacanaṃ akaraṃ, bhaddam atthu te,
tad eva me tvaṃ vacanaṃ yācito kattum arahasi. 45.
46. Idh’ eva tāva acchassu yāva rājānaṃ ānaye,
app-eva te pitā disvā patīto sumano siyā ti. 46.

¹ Ck^o pabbajjā, B^d pabbajjāhi. ² B^d tena yakkhena khādito nu kho so sārathi taṃ. ³ Ck^o rājānaṃ, B^d rājadandaṃ. ⁴ Ck^o tasmāssa. ⁵ Ck^o āgamanattāya, C^o āgamanattāya, B^d aññatthāgamaṇa-.

Tato M. āha:

47. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi sārathi,
aham pi daṭṭhukāmo 'smi pitaraṃ me idhāgataṃ. 47.
48. Ehi samma nivattassu, kusalaṃ vajjāsi nātinam,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsi vandanaṃ ti. 48. s

Ta. karomi te ti karomi te etaṃ vacanaṃ¹, ehi s. nivattassu 'ti samma ta. gantvā ehi etto ca khippam eva nivattassu, vutto vajjāssīti mayā vutto hutvā putto vo Temiyo vandatīti vandanaṃ vadeyyāsīti suvaṇṇakadali viya onamitvā pañcapatīṭhitena Bārāṇasīnagarābhīmukho mātāpitāro vanditvā sārathissa sāsaṇaṃ adāsi.

10

So sāsaṇaṃ gahetvā

49. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
sārathi ratham āruyha rājadvāraṃ upāgamīti. 49.

Tass' attho²: bhi. evaṃ vutte so sārathi tassa kumārassa pāde gahetvā taṃ p. katvā r. āruyha rāja- upāgamī.

15

Tasmim̐ khape Candādevī sīhapañjaraṃ vivaritvā „ko nu kho me puttassa pavattīti“ sārathissa āgamanamaggaṃ oloketī tam ekakaṃ āgacchantaṃ disvā paridevi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

50. Suññaṃ mātā rathaṃ disvā ekam̐ sārathim̐ āgataṃ
assupunṇehi nettehi rodantī naṃ udikkhati. 50. 20
51. Ayaṃ so sārathi eti nihantvāna mam' atrajaṃ,
nihato nūna me putto pathavyā bhūmivaddhana. 51.
52. Amittā nūna nandanti patitā nūna verino
āgataṃ sārathim̐ disvā nihantvāna mam' atrajaṃ. 52. 25
53. Suññaṃ mātā rathaṃ disvā ekam̐ sārathim̐ āgataṃ
assupunṇehi nettehi rodantī paripucchati: 53.
54. Kin nu mūgo kin nu pakkho kin nu so vilapi tadā
nihaññamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi sārathi. 54.
55. Kathaṃ hatthehi pādehi mūgapakkho vivajjayi
nihaññamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi pucchito ti. 55. 30

Ta. mātā ti Temiyassa mātā, pathavyā--no ti so mama putto bhū--no pathavyā nūna nihato, rodantī paripucchatīti rathaṃ ekamante ṭhapetvā

¹ C^{ks} omitt etaṃ v-. ² C^{ks} tassāti.

mahātalaṃ āruhya vanditvā ekamantaṃ t̥hitaṃ paripucchati, kin nū 'tī kin nu
so mama putto mūgo ti yeva pakkho yeva ca, tadā ti yadā naṃ tvaṃ kāsuyaṃ
khipitvā kuddālena matthake pahari tadā, nīhaññamāno bhūmiyā ti bh. nī.
kin nu vilapi, taṃ me ti taṃ me sabbaṃ aparihāpetvā akkhāhi, vivajjayīti
5 apehi mā maṃ mārehiṭi kathaṃ hatthehi¹ pādehi¹ phandanto taṃ apaneti².

Sārathi āha:

56. Akkhiṣṣaṃ te ahaṃ ayye dajjāsī abhayaṃ mama
yam me sutam vā diṭṭhaṃ vā rājaṇuttassa santike ti. 56.

Ta. dajjāsīti sace dadeyyāsi, idaṃ so³ sac' ahaṃ tava putto n' eva
10 mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko ti vakkhāmi aha kasmā naṃ
gaṇhitvā nāgato sīti me rājā kuddho rājāṇam⁴ pi kareyya abhayaṃ tava yācā-
mīti⁵ cintetvā āha.

Atha naṃ Candādevī āha:

57. Abhayaṃ samma te dammi abhīto bhaṇa sārathi
15 yan te sutam vā diṭṭhaṃ vā rājaṇuttassa santike ti. 57.
Tato sārathi ā.:

58. Na so mūgo na so pakkho viṣṭatthavacano ca so,
rajjassa kira so bhīto akarī ālaye bahū. 58.

59. Purimaṃ so sarati jātiṃ yattha rajjam akārayi
20 kārayitvā tahiṃ rajjam pāpattha⁶ nirayaṃ bhusaṃ. 59.

60. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayi,
asītivassasahassāni nirayamhi apacci so. 60.

61. Tassa rajjassa so bhīto mā maṃ rajj' abhisecayum',
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā. 61.

25 62. Aṅgapaccaṅgasampanno ārohapariṇāhavā
viṣṭatthavacano pañño magge saggassa tiṭṭhati. 62.

63. Sace tvaṃ datṭhukāmāsi rājaṇuttam⁷ tav' atrajam
ehi taṃ pāsspayiāmi yattha sammati Temiyo ti. 63.

Ta. viṣ -- no ti apalibuddhakatho, ālayebahū ti tumhākaṃ vacanāni
30 bahūni akāsi, pañño ti paññāva, sace tvaṃ ti rājānaṃ dhuraṃ katvā ubho
pi te evam ā, yattha sammatīti yattha vo putto mayā gaṇitapaṭiñño hutvā
acchati ta. pāpayissāmi, papañcaṃ akatvā lahuṃ gantuṃ vaṭṭatīti ā.

¹ Cks pāde. ² Cks apanupedati. ³ Bd so idaṃ. ⁴ Cks -naṃ, Bd rājadaṇḍam.

⁵ Bd yācissāmīti. ⁶ so Ck; Bd pāpattam, Cc pāpa. ⁷ Bd rajje bhi-. ⁸ Cks -tti.

Kumāro pana sārathim pesetvā pabbajitukāmo jāto. Tassa manam nātvā Sakko Vissakammaṃ pesesi: „tāta T-kumāro pabbajitukāmo, tassa paṇṇasālaṃ ca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehīti“. So „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā vegena¹ gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā rattitṭhānadivatṭhāna- 5 pokkharāṇiāvāṭaphalarukkhasampannaṃ katvā sabbe pabbajita-parikkhāre māpetvā sakatṭhānam eva gato. M. taṃ disvā Sakkadattiyabbhāvaṃ nātvā paṇṇasālaṃ pavisitvā vatthāni apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā ca ajinaṃ ekaṃ- 10 saṃ katvā jaṭāmaṇḍalaṃ bandhitvā kācaṃ aṃse katvā kattara-daṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṃ samubba-hanto² aparāparaṃ caṃkamitvā „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānento paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharake³ nisinno pañcābhiññā nibbattetvā sāyaṇhasamaye nikkhamitvā⁴ ṭhitakāraruḁkhato paṇṇāni gaheṭvā Sakkadattiye bhājane aloṇake 15 atakkake niddhūpane uḁake sedetvā amataṃ⁵ viya paribhuñjitvā cattāro Brahmavihāre bhāvento tattha vāsaṃ kappesi. Kāsirājāpi Sunandassa vacanaṃ sutvā mahāsenaguttaṃ pakko sāpetva gamanaparivacchaṃ kātuṃ āha:

44. Yojayantu rathe asse, kacchaṃ nāgāna bandhatha, 20
udīrayantu⁶ saṃkhapaṇavā vadataṃ⁷ ekapokkharā. 64.
45. Nadantu bherī sannaddhā vaggū⁸ vadatu⁹ dundubhi,
negamā ca maṃ anventu, gacchaṃ puttānivedako¹⁰. 65.
46. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 66. 25
47. Hatthāroḁhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārīkā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 67.
48. Samāgatā janapadā negamā ca samāgatā,
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako ti. 68.

¹ C^{ks} -nā. ² so C^{ks}; C^s -ento, B^d samutthahanto. ³ B^d -ṇe. ⁴ C^{ks} add ekaṃ.
⁵ C^{ks} add paribhuñjanto ⁶ C^k udīrayantu, C^s udīyantu, B^d udīriyantu. ⁷ so C^{ks}; B^d nadantu. ⁸ C^k B^d vaggū, C^s vaggū. ⁹ B^d nadantu. ¹⁰ B^d -nivā-.

Ta. udīrayantū¹ 'tī nādaṃ muñcantu, vadatan² ti vajjantu, eka-pokkharā ti ekakkhībheriyo³, sannaddhā ti suṭṭhu sannaddhā, vaggū ti madhurassarā, gacchan ti gamissāmi, p-ko ti puttassa nivedako⁴ ovādako hutvā gacchāmi, taṃ ovaditvā mama vacanaṃ gāhāpetvā tatth' eva taṃ ratanarā-simhi ṭhapetvā abhisiñcītvā ānetuṃ gacchāmi⁵ti adhippāyen' evaṃ ā, samā-gatā ti sannipattitā hutvā.

Evaṃ raññā āṇattā⁶ sārathino asse yojetvā ratham⁶ rāja-dvāre ṭhapetvā rañño ārocesuṃ.

T. a. p. S. ā.:

- 10 69. Asse ca sārathī yutte sindhave sīghavāhane
rājadvāraṃ upagañchum: yuttā deva ime hayā ti. 69.

Ta. asse ti sindhavajātike asse sīgha- asse ādāya, sārathīti sārathino, yutte ti ratheṣu yojite, upagañchun ti te ratheṣu yutte asse ādāya āgamiṃsu āgantvā ca pana yuttā deva ime hayā ti ārocesuṃ.

- 15 Tato rājā āha:

70^a. Thūlā javena hāyanti kisā hāyanti thāmunā ti
„Evarūpe asse mā gaṇhathā“ 'ti sārathim vadimsu.

70^b. Kise thūle vivajjetvā samsaṭṭhā yojitā hayā ti. 70.

Deva javena vaṇṇena balena ca sādīsā hayā yojitā ti ā.

- 20 Rājā puttassa santikaṃ gacchanto cattāro vappe atthārassa
seṇiyo sabbam⁷ ca balakāyaṃ sannipātesi, sabbam⁷ ca balakā-
yaṃ sannipātentassa tassa tayo divasā atikkantā, atha catut-
the divase nikkhamitvā gaḥetabbayuttakaṃ gaḥetvā taṃ assa-
maṃ gantvā puttana paṭinandito paṭisanthāram akāsi.

- 25 Tam attham pakāsento Satthā āha:

71. Tato⁸ rājā taramāno yuttam āruya sandanam.
itthāgāraṃ ajjhabhāsi⁹: sabbā va anuyātha maṃ. 71.

72. Vāḷavijānim uṇhisam khaggaṃ chattaṇ ca paṇḍaram
upādhiratham āruya suvaṇṇena¹⁰ alamkato 72.

- 30 73. Tato ca¹¹ rājā pāyāsi purakkhatvāna sārathim,
khippam eva upāgacchi yattha sammati Temiyo. 73.

¹ Bđ udiri-. ² Bđ nadantū. ³ Bds ekamukha-. ⁴ Bđ nivā-. ⁵ so Bds; Ck
rañña ānantā, C^o raññā attā. ⁶ Cks -e. ⁷ Cks sabbe. ⁸ Cks add ca. ⁹ Cks
-ittha. ¹⁰ Cks -ehl. ¹¹ Bds sa.

74. Tañ ca disvāna āyantañ jalantañ iva tejasā
khattasamghaparibbūḷhañ¹ Temiyo etad abravi: 74.
75. Kaccin nu tāta kusalañ, kacci tāta anāmayāñ,
kaccin nu rājakaññāyo ārogā mayha mātaro. 75.
76. Kusalañ c' eva me putta, atho putta anāmayāñ, 5
sabbā va rājakaññāyo ārogā tuyha mātaro. 76.
77. Kacci-ss-amajjapo² tāta, kacci te suraṃ appiyañ,
kacci sacce ca dhamme ca dāne te ramatī mano. 77.
78. Amajjapo ahañ putta, atho me suraṃ appiyañ,
atho sacce ca dhamme ca dāne me ramatī mano. 78. 10
79. Kacci ārogañ³ yoggañ te, kacci vahati vāhanañ,
kacci te vyādhiyo n' atthi, sarīrassa' upatāpanā⁴. 79.
80. Atho ārogañ yoggañ me, atho vahati vāhanañ,
atho vyādhiyo n' atthi, sarīrassa' upatāpanā'. 80.
81. Kacci antā ca te phītā majjhe va⁵ bahalā tava, 15
koṭṭhāgārāñ ca kosañ ca kacci te paṭisanthatañ. 81.
82. Svāgatan te mahārāja, atho te adurāgatañ,
patitṭhāpentu pallaṃkañ yattha rājā nisakkatīti. 82.

Ta. upādhi - - ti suvaṇṇapādūkarathaṃ⁶ āruyhanu, ime tayo pāde put-
tassa tath' eva abhiśekakeraṇatthāya pañca rājakakudhabbandāni gaṇhathā 'ti 20
ānāpento rājā ā., suvaṇṇena - - ti padaṃ S. ā., upāgacchīti upāgato, kāya
velāyā 'ti Mahāsattassa kārapaṇṇāni pacitvā nibbāpentassa nisinnavelāya, ja-
lantañ mivā 'ti rājatejasa jalantañ viya, khatta - - han⁷ ti kathāphāsukena
amaccasamghena parivutañ, etadabravīti bahi khandhāvaram nivesetvā padasā
va āgantvā vanditvā nisinnañ paṭisanthārañ karonto etañ vacanañ abravi, 25
kusalaṃ anāmayāñ ti ubhayena pi ārogyaṃ eva pucchati, kaccissamaj-
japo⁸ ti kacci si amajjapo, majjañ na pivasīti pucchati, amajjapo ti pi pāṭho,
kusalakammesu⁹ na-ppamajjasi¹⁰, na-ppamajjasīti ā., suraṃ appiyañ ti
surāpānañ appiyañ, suramappiyā ti pi pāṭho surā appiyā ti pi attho, dhamme
ti dasavidharājadhame, yoggañ ti yuge yuñjitabbakañ assaṇṇādīti¹¹, kacci-
vahaṭīti kacci ārogañ hutvā vattati, vāhanañ ti hatthiādīsabbavāhanañ, sa- 30
-tāpanā¹² ti sarīrassa upatāpanā¹⁴, antā ti paccantañanapadā, phītā ti iddhā
subhikkhā gābhavāsā, majjhe vā¹⁴ ti raṭṭhassa majjhe, bahalā ti gāmaniga-
maghanāvāsā, paṭisanthatañ ti paṭicchāditañ guttañ paripuṇṇaṃ vā, ni-
sakkatīti yasmiti pallaṃke rājā nisidissati tañ paññāpetuñ ti vadati, rājā
Mahāsatte¹⁵ gāravena pallaṃkena nīsīdi. 35

¹ Bḍ khagga-. ² Bḍ kacciam-. ³ Bḍ ārogyaṃ, C^{ks} arogañ. ⁴ Bḍ -tāpiyā. ⁵
Bḍ ca. ⁶ C^s -duka ca-, Bḍ -dukañca-. ⁷ Bḍ khagga-. ⁸ Bḍ kicci am-. ⁹
Bḍ -dhammesu. ¹⁰ Bḍ omits nappamajjasi. ¹¹ Ck -ṇāti, C^s -ṇādi, Bḍ -ṇādi-
kañ. ¹² Bḍ -piyā. ¹³ Bḍ upatāpakarā. ¹⁴ Bḍ cā. ¹⁵ Bḍ -ttassa.

Atha M. „sace pallamkena nisīdati paṇṇasanthāraṃ paññāpetha“ 'ti vatvā tasmim paññatte g. ā.:

83. Idh' eva te nisinnassa niyate paṇṇasanthate
etto udakam ādāya pāde pakkhālayanti' te ti. 83.

5 Ta. niyate ti susanthate, etto ti paribhogaudakam dassento ā.

Rājā gāravena paṇṇasanthare pi anisīditvā bhūmiyaṃ nisīdi.
M. pi paṇṇasālam pavisitvā taṃ kārapaṇṇakam niharitvā rājānam tena nimantento g. ā.:

84. Idam pi paṇṇakam mayhaṃ randham rāja aloṇikam
10 paribhuñja mahārāja, pāhuno me si āgato' ti. 84.

Atha naṃ rājā āha:

85. Na cāhaṃ paṇṇakam bhuñje³, na h' etaṃ mayha bhojanam,
sālīnam odanam bhuñje suciṃ maṃsūpasecanan ti. 85.

15 Ta. na cāhaṃ ti paṭikkhipitvā attano bhojanam vaṇṇetvā tasmim gāra-
vena thokam paṇṇakam hatthatalena gahetvā tāta tvaṃ evarūpaṃ bhojanam
bhuñjasīti puttana saddhim piyakatham kathento nisīdi.

Tasmim khaṇe C-devī orodhaparivutā āgantvā piyaputtaṃ
pādesu gahetvā va vanditvā assupunṇehi akkhihi ekamantaṃ
nisīdi. Atha naṃ rājā „bhadde puttassa bhojanam passā“ 'ti
20 vatvā thokam paṇṇam tassā hatthe ṭhapesi, sesitthīnaṃ pi
thokam thokam adāsi, tā sabbāpi „sāmi evarūpaṃ nāma bho-
janam bhuñjasīti“ vatvā gahetvā „atidukkaram karosi sāmīti“
vatvā nisīdiṃsu. Rājā⁴ puna „tāta idam mayhaṃ acchariyaṃ
hutvā upaṭṭhātīti“ g. ā.:

25 86. Accherakammaṃ paṭibhāti ekakam pi rahogataṃ,
edisam bhuñjamānānaṃ kena vaṇṇo⁵ pasīdatīti. 86.

30 Ta. ekakan ti tāta taṃ ekakaṃ rahogataṃ iminā bhojanena yāpentam
disvā mama acchariyaṃ upaṭṭhātī⁶, edisaṃ ti evarūpaṃ aloṇambilaṃ adhū-
panaṃ randham pattaṃ bhuñjantānaṃ kena kārapena vaṇṇo⁵ pasīdatīti
taṃ pucehi.

¹ Bā -kkhalayaasu. ² Bā me idhāgato. ³ Ck^s -āmi. ⁴ Ck Bā rāja. ⁵ Ck^s -e.

⁶ Bā -āsī.

Ath' assa so ācikkhanto āha:

87. Eko rāja nipajjāmi niyate paṇṇasanthate¹,
tāya me ekaseyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 87.
88. Na ve³ nettimsabaddhā me rājarakkhā upaṭṭhitā,
tāya me sukhasēyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 88. 5
89. Atītaṃ nānusocāmi, na-ppajappām' anāgataṃ,
paccuppanneṇa yāpemi, tena vaṇṇo² pasīdati. 89.
90. Anāgatappajappāya atītassānusocanā
etena bālā sussanti nalo va harito luto ti. 90.

Ta. nettimsabaddhā ti khaggabaddhā rājarakkhā ti rājarakkhikā, 10
na ppajappāmīti na patthemī, harito ti haritavaṇṇo, luṇṇitvā ātape khittā-
nalo viya.

Rājā „idh' eva naṃ abhisiñcitvā ādāya gamissāmīti“ cin-
tētvā rajjena nimantento ā.:

91. Hatthānīkaṃ rathānīkaṃ asse pattī ca vammīno 15
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 91.
92. Itthāgāram pi te dammi sabbālaṃkārabhūsitāṃ,
tā putta paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 92.
93. Kusalā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 93. 20
94. Paṭirājūhi te kaṇṇā ānāyissaṃ alaṃkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 94.
95. Yuvā ca daharo cāsi paṭhamuppattito susu,
rajjam kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 95.

Ta. hatthānīkaṃ ti dasahatthito paṭṭhāya hatthānīkaṃ nāma tathā rathā- 25
nīkaṃ, vammīno⁴ vammabaddhasūrāyodhe, kusalā ti chekā, sikkhitā ti
aṇṇesu pi itthikicesu sikkhitā, caturitthiyo ti caturā nāgarakittthiyo, paṭi-
-kaṇṇā¹ ti puna aṇṇāpi tava rājakaṇṇā ānāyissaṃ, yuvā ti yobbanppatto, da-
haro ti taruṇo, pa--to ti paṭhamavayena uppattito samuggato, susu 'ti ati-
taruṇo; ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā: 30

96. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
dahaṛassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitaṃ. 96.

¹ Bā sandhāre. ² Cks -e. ³ Bā ca. ⁴ Cks -ne.

97. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
brahmacariyaṃ carissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 97.
98. Passāmi vo 'haṃ daharaṃ 'amma tāta' vadantaraṃ'¹
kicchā laddhaṃ piyaṃ puttaṃ appatvā va jaraṃ mataṃ. 98.
- 5 99. Passāmi vo 'haṃ dahariṃ kumāriṃ cārudassaniṃ
naḷavaṃsakaḷīraṃ' va paluggaṃ jīvitakkhaye². 99.
100. Daharāpi hi³ mīyanti narā⁴ ca atha nāriyo,
tattha ko vissase poso daharo 'mhīti jīvite. 100.
101. Yassa ratyā vivasane āyuṃ appataraṃ siyā
10 appodake va⁵ macchānaṃ kin nu komārakaṃ tahiṃ. 101.
102. Niccam abbhāhato loko niccaṇ ca parivārīto,
amoghāsu vajantisu kiṃ maṃ rajjena siñcasi⁶. 102.
103. Kena-m-abbhāgato loko kena ca⁷ parivārīto,
kāyo amoghā gacchanti⁸, tam me akkhāhi pucchito. 103.
- 15 104. Maccun' abbhāhato¹⁰ loko jarāya parivārīto,
ratyā amoghā gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya. 104.
105. Yathāpi tante vitate yaṃ yaṃ dev' ūpavīyati
appakaṃ hoti vetabbaṃ evaṃ maccāna jīvitāṃ. 105.
106. Yathā vārivaho pūro gacchan n' ūpanivattati¹¹
20 evaṃ āyu manussānaṃ gacchan n' ūpanivattati. 106.
107. Yathā vārivaho pūro vahe rukkh' ūpakūlaje
evaṃ jarāya¹² maraṇena vuyhante vata pāṇino ti. 107.

Ta. brahma--siyā ti brahmacārī bhonto yuvā siyā, isihi ti Buddhā-
dīhi, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, amma--vadantaraṃ¹³ ti
25 amma tāta 'ti vadantaṃ, paluggaṃ ti maccunā luñcivā gahitaṃ, yassa--ne
ti mahārāja yassa mātukucchimhi paṭisandhigahapato¹⁴ paṭṭhāya rattindivātikka-
maṇe appataraṃ āyu hoti, komārakaṃ ti tasmīṃ nagare taruṇabbhāve¹⁵ kiṃ
karissati, kenamabbhāhato ti kena abbhāhato, idaṃ rājā saṃkhitena bhāsi-
tassa atthaṃ ajānanto pucchi, ratyā ti rattiyo, tā hi imesaṃ sattānaṃ āyuṃ
30 ca vaṇṇaṃ ca balaṃ ca khepentiyo va¹⁶, gacchanti ti amoghā gacchanti nāma,

¹ so all three MSS. ² B^d nava-. ³ B^d -yaṃ. ⁴ B^d va. ⁵ C^k carā. ⁶ C^k na. ⁷ B^d rajjetisecasi. ⁸ C^k ci. ⁹ B^d -to. ¹⁰ B^d maccumabbhā-. ¹¹ B^d nupariv-. ¹² so all three MSS. for jarā? ¹³ C^k vadan. ¹⁴ C^k -gahana-tato, C^g gahato, B^d -nakālato. ¹⁵ C^k taruṇābhavo. ¹⁶ C^k ca, B^d eva.

vetabban ti¹ yaṃ yaṃ devūpaviyattī² tasmīṃ vīyate³ sesaṃ vetabbaṃ yathā
appakaṃ hoti evaṃ jīvitaṃ, nūpanivattatī⁴ tasmīṃ tasmīṃ khaṇe gataṃ
gatam⁵ eva hoti na upari vattati⁶, vaḥerukkhūpakūlaj⁷ ti upakūlaj⁸
rukkhe vaheyya.

Rājā M-ttassa dhammakathaṃ sutvā gharāvāse ukkhaṇṭhito 5
pabbajitukāmo hutvā „ahaṃ tāva puna nagaraṃ na gamissāmi,
idh' eva pabbajissāmi, sace pana me putto nagaraṃ gaccheyya
setacchattam assa dadeyyan“ ti taṃ vīmaṃsitum puna rajjena
nimantento ā.:

108. Hatthānikaṃ rathānikaṃ asse pattī ca vammīno 10

nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 108.

109. Itthāgāram pi te dammi sabbālaṃkārabhūsitam,
tā putta⁹ paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 109.

110. Kusulā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 110. 15

111. Paṭirājūhi te kaṇhā ānayissaṃ alaṃkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 111.

112. Kotṭhāgāraṇ ca kosaṇ ca vāhanāni balāni ca
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 112.

113. Gomaṇḍalaparibbūlho dāsasaṃghapurakkhato 20
rajjaṃ kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 113.

Ta. go - - ho ti subhāsitarājakaṇhānaṃ maṇḍalena parikkhito

Atha M. rajjena anattikabhāvaṃ pakāsento āha:

114. Kiṃ dhanena yaṃ jiyyetha⁹, kiṃ bhariyāya marissati,
kiṃ yobbanena ciṇṇena¹⁰ yaṃ jarā abhihessati¹¹. 114. 25

115. Tattha kā nandi kā khiddā kā rati kā dhanesanā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 115.

116. So 'haṃ evaṃ pajānāmi: maccu me na-ppamajjati,
antakenādhipannassa kā rati kā dhanesanā. 116.

¹ Bds nāmā ti veditabbaṃ ² Bds adds yaṃ yaṃ tantam upaviyyati vetabbanti
tan. ³ Bds vīyate. ⁴ Bds nūpanivattatīti. ⁵ Cs gatagatam. ⁶ Cs uparittati. ⁷
Bds rukkhe pa-. ⁸ Bds tāsu putte. ⁹ Bds khīyetha. ¹⁰ Bds vaṇṇena. ¹¹ Bds
jarāya abhibbuiyati.

117. Phalānam iva pakkānaṃ
niccaṃ papatanaṃ bhayaṃ (vol. IV p. 127.)
evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 117.
118. Sāyam eke na dissanti, pāto diṭṭhā bahujjanā,
5 pāto eke na dissanti, sāyaṃ diṭṭhā bahujjanā. 118.
119. Ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ¹, ko jaññā maraṇaṃ suve,
na hi no saṃgaran² tena mahāsenena maccunā. 119.
120. Corā dhanassa patthenti, rāja mutto 'smi bandhanā,
ehi rāja nivattassu, nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 120.
- 10 Ta. yaṃ jīyethā³ 'ti mahārāja kiṃ maṃ tvaṃ dhanena nimantesi
yaṃ⁴ jīyetha⁵ khayaṃ gaccheyya dhaṇaṃ vā purisaṃ caji puriso vā taṃ
cajitrā gacchatīti sabbathā khayagāmiṃ eva hoti kiṃ maṃ tena nimantesi,
kiṃ bhariyāyā⁶ 'ti bhariyāpi⁷ kiṃ karissati sā⁸ mayi⁹ thite yeva marissati,
ciṇṇenā¹⁰ 'ti caritena anubhūtena, tatthā 'ti tasmīṃ evaṃ jarāmaraṇa-
- 15 dhamme lokasannivāse, kā nanditī kā nāma tuṭṭhi, khiḍḍā ti kilā, ratitī
pañcakāmaguṇarati, bandhanā ti kāmabandhanā taṇhābandhanā mutto 'smi
mahārājā 'ti jhānena vikkhambhitattā evaṃ ā., maccu me ti mama maccu¹¹
na-ppamajjati niccaṃ mama vadhāya appamatto yevā 'ti yo¹² ahaṃ evaṃ
jānāmi tassa mama antakena adhipannassa avatthavassa¹³ kā nāma rati kā
- 20 dhanesaṇā¹⁴ 'ti, niccaṃ ti jātakālato¹⁵ paṭṭhāya sadā maraṇato bhayaṃ eva,
ātappaṃ¹⁶ ti viriyaṃ, kiccaṃ ti kattabbaṃ, ko--suve ti sve maraṇaṃ jī-
vitaṃ vā ko jānāti, saṃgaran¹⁷ ti saṃketāṃ, mahāsenenā 'ti pañcaviṣati-
bhayadvattinīsakammakaraṇaṭṭhanavutirogamukhādivasena puthusenena, corā
dhanassa¹⁸ 'ti dhanassa' atthāya jīvitaṃ cajanā corā dhanassa patthenti nāma
- 25 ahaṃ pana dhanapattanaṇāsāṃkhātābandhanā mutto na me dhanen¹⁹ attho, ni-
vattassu²⁰ 'ti mama vacanena sammā²¹ vattassu²², rajjaṃ pahāya nekkhammaṃ²³
paṭisaraṇaṃ katvā pabbajassu, yaṃ pana tvaṃ cintesi imaṃ²⁴ rajje paṭiṭṭha-
pessāmi ti taṃ mā cintayi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko.

Iti Mahāsattassa desanā sahānusandhinā²⁵ matthakaṃ pattā,
30 taṃ sutvā rājānaṃ ca C-deviṃ ca ādiṃ katvā soḷasasahassāni
orodhā ca pabbajitukāmaṃ ahesuṃ. Rājā nagare bheriṃ carā-
pesi: „ye mama puttassa santike pabbajitūṃ icchanti te pabba-

¹ Ck Bā ātappaṃ. ² Bā saṃgaran. ³ Bā khiye-. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Cks bhariyā. ⁶ Bā bhariyāya. ⁷ Bā karissāmiyā. ⁸ Bā vaṇṇenā. ⁹ Cks add mayi. ¹⁰ Cks so. ¹¹ so Cks; Bā avadhitassa for avatthitassa? ¹² Ck kalalato, Cā kalato. ¹³ Bā ātappaṃ. ¹⁴ Bā saṃgaran. ¹⁵ Bā samā. ¹⁶ Bā niv-. ¹⁷ Bā nikkhamma. ¹⁸ Ck idaṃ maṃ. ¹⁹ Cks yathānusandhinā for yathanusandhinā.

jantū“ 'ti sabbesaṃ ca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṃ dvārāni vivarā-
 petvā „asukaṭṭhāne ca asukaṭṭhāne ca mahānidhikumbhiyo'
 atthi tā gaṇhantū“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā mahānale² tham-
 bhe bandhāpesi. Nāgarāpi yathā pasārīte va āpaṇe vivaṭa-
 dvārān' eva gehāni pahāya raṇṇo santikaṃ agamaṃsu. Rājā 5
 mahājanena saddhiṃ M-assa santike pabbaji. Sakkadattiyaṃ
 tiyojanikaṃ assaṃapadaṃ ahoṣi. M. paṇṇasālāyo vicāresi,
 majjhaṭṭhāne paṇṇasālāyo itthīnaṃ dāpesi bhīrujātikā etā ti³,
 purisānaṃ bahipaṇṇasālāyo adāsi⁴, sabbe pi Vissakammena māpi-
 tesu phaladhararukkhesu uposathikakāle bhūmiyaṃ ṭhitā va phalāni 10
 gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṃ karonti, yo kāmavitakkaṃ
 vā vyāpādavi- vā vihiṃsāvi- vā vitakketi tassa maṇaṃ jānitvā
 M. ākāse nisīditvā dh. desesīti, taṃ sutvā khippam eva abhiññā
 ca samāpattiyo ca nibbattenti, eko sāmantarājā „Kāsirājā pab-
 bajito“ ti sutvā „Bārāṇasiyaṃ r. gahessāmīti“ nagaraṃ pavī- 15
 sitvā alaṃkatanagaraṃ disvā rājanivesanaṃ āruya sattavidhaṃ
 vararatanāṃ oloketvā⁵ „imaṃ dhaṇaṃ nissāya ekena bhayena
 bhavitaḥḥaṇ“ ti cintetvā surāsoṇḍe pakkosāpetvā „rājā katara-
 dvārena nikkhanto“ ti pucchitvā „pācīnadvārenā“ 'ti vutte ten'
 eva dvārena nikkhamitvā naditīrena pāyāsi. Tassāgamaṇaṃ 20
 ṇatvā M. ca tattha⁶ āgantvā ākāse nisīditvā dh. d., so saddhiṃ
 parisāya tassa santike pabbaji, evaṃ aparo pīti tīṇi rajjāni
 chaḍḍitāni, hatthī araṇṇahatthī jātā assāpi araṇṇaassā jātā,
 rathā araṇṇasmim yeva vīnaṭṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assa-
 mapade vālukā katvā vikiriṃsu, sabbe va aṭṭha samāpattiyo 25
 nibbattetvā jīvitapariyosāne Brahmaloḥka-parāyaṇā ahesuṃ, ti-
 racchānagatā hatthiassāpi isigaṇe cittaṃ pasādetvā chasu
 kāmasaggesu nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. „na hi bhi. idān' eva pubbe p' āhaṃ r. pahāya nik-
 khanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā chatte adhiṇatthā devatā Uppala- 30

¹ Cks -nidhānāni. ² Ck -tale, Bd omits nale. ³ Cks add aviññitvā. ⁴ Cks
 omits bhi - - adāsi. ⁵ Bd adds Kāsikaraṇṇo. ⁶ Ck catatthani, C² vanantani,
 Bd vanantarani.

vaṇṇā ahosi, sārathi Sāriputto, mātāpitaro mahārājakulāni, parisā Buddhaparisā, Mūgapakkhapaṇḍito pana aham evā 'ti'.

Sihaladīpaṃ¹ patvā Maṃgaṇavāsī Khuddakatissatthero Mahāvamsakatthero Kaṭakandhakāravāsī Phussadevatthero Upari-
 5 maṇḍakamālāvāsī Mahārakkhitatthero Bhaggarivāsī Mahātis-
 satthero Vāmatpabbhāravāsī Mahāsivatthero Kāḷavelāvāsī
 Mahāmaliyadevatthero ti ime therā Kuddālakasamāgame Mūga-
 pakkhasamāgame Ayogharasamāgame Hatthipālasamāgame ca² pacchā-
 gatakā³ ti vadanti, Maddhavāsī⁴ Mahānāgatthero pana Maliya-
 10 mahādevatthero ca parinibbānavase „āvuso Mūgapakkhajātake
 parisā ajja pacchinnā“ ti vadiṃsu, „kimkāraṇa bhante“ ti, „āvuso aham
 tadā eko surāsaṇḍako aṇṇe mayā saddhiṃ suram pivante alabhitvā
 sabbapacchā nikkhamitvā pabbajito“ ti. Mūgapakkhajātakaṃ⁵.

2. Mahājanakajātaka.

15 Koyaṃ majjhe samuddasmin ti. Idaṃ S. J. v. mahānek-
 khammaṃ ārabba kathesi. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhā-
 yaṃ Tathāgatassa mahānekkhammaṃ vaṇṇayantā nisīdiṃsu, S. āgantvā
 „k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „na bh. i. p. pi T. mahānek-
 khammaṃ nikkhanto yevā“ ti vatvā a. ā.:

20 A. Videharatṭhe Mithilāyaṃ Mahājanako nāma rājā
 r. kāresi, Tassa dve puttā Aritṭhajanako ca Polajanako ca,
 tesaṃ rājā jetṭhassa uparajjam adāsi kaniṭṭhassa senāpatitṭhānaṃ.
 Aparibhāge Mahājanake kālakate A-janako rājā hutvā itarassa
 uparajjam adāsi, tass' eko pādamūliko raṇṇo santikaṃ gantvā
 25 „deva uparājā tumhe ghātetukāmo“ ti ā. Rājā tassa punappuna
 kathaṃ sutvā⁶ bhijjitvā⁷ P-janakaṃ saṃkhalikāhi bandhāpetvā
 rājanivesanato avidūre ekasmiṃ gehe vasāpetvā⁸ ārakkhaṃ
 dāpesi. Kumāro „sac' āhaṃ bhātu veriko saṃkhalikāpi me
 mā muccantu dvāraṃ pi mā vivariyatu, nocte saṃkhalikāpi
 30 muccantu dvāraṃ pi vivariyatū“⁹ 'ti saccakiriyaṃ akāsi, tāvad

¹ Bḍ ahamēva sammāsambuddho loke udapādi temiyajātakam niṭṭhitaṃ. ² cfr. vol. IV. ³ 90. ⁴ Ck su. ⁵ C² -gatakakā. ⁶ Bḍ omits sihaladīpaṃ -- jātakam.

⁷ Bḍ adds kaniṭṭhassa bhinne haṃ. ⁸ Bḍ bhinditvā ⁹ Ck gahe tvā, C² gahe katvā. ¹⁰ C² -iyatu, Bḍ vivaratu.

eva saṁkhalikāpi khaṇḍākhaṇḍaṁ chindimsu¹ dvāram pi viva-
 taṁ. So nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā vāsaṁ
 kappesi, paccantavāsino taṁ sañjānitvā upatṭhahimsu. Rājā
 gāhāpetuṁ nāsakkhi. So anupubbena paccantajanapadaṁ
 hatthagataṁ katvā mahāparivāro hutvā „ahaṁ pubbe bhātu na
 verī idāni pana veri-mhīti“ mahājanaparivuto Mithilam patvā
 bahinagare senaṁ nivāsesi. Nagaravāsino „P-janakakumāro
 āgato“ ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahetvā tass’ eva
 santikaṁ āgamimsu², aṇṇe pi nāgarā āgamimsu³. So bhātu
 sāsanaṁ pesesi: „nāhaṁ pubbe tumhākaṁ verī idāni pan’
 amhi verīti chattaṁ vā me detha yuddhaṁ vā“ ti. Rājā
 yuddhaṁ dātuṁ gacchanto aggamaheṣiṁ āmautetvā „bhadde
 yuddhe jayaparājayo nāma, na sakkā nātuṁ sace mama an-
 tarāyo hoti, tvaṁ gabbhaṁ rakkheyyāsīti“ vatvā nikkhami.
 Atha naṁ yuddhe P-janakassa yodhā jīvitakkhayaṁ pāpesuṁ.
 „Rājā mato“ ti sakalanagare⁴ ekakolāhalaṁ jātaṁ. Devī
 tassa matabhāvaṁ ūtvā sīghasīghaṁ suvaṇṇasārādīni pacchi-
 yaṁ pakkhipitvā matthake pilotikaṁ attharitvā upari taṇḍule
 okiritvā kiliṭṭhapilotikaṁ nivāsetvā sarīraṁ virūpaṁ katvā pac-
 chiṁ sīse ṭhapetvā divādivass’ eva nikkhami, koci naṁ na
 sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubba-
 tāya⁵ maggaṁ ajānantī disā vavatthapetuṁ asakkontī keva-
 laṁ Kālacampānagaraṁ nāma atthīti sutattā „Kālacam-
 pānagaragāmiṇikā nāma atthīti“ pucchamānā nisīdi. Kuc-
 chiyaṁ pan’ assā na yo vā so vā satto, pūritapāramī pana
 M. nibbatto, tassa tejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko
 āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ūtvā „tassā kucchiyaṁ nibbattasatto
 mahapuñño, mayā gantuṁ vaṭṭatīti“ cintetvā paṭicchannaṁ
 yoggaṁ māpetvā tattha mañcaṁ paṇṇāpetvā mahallakapuriso
 viya yoggaṁ pājento tāya nisinnasāladvāre ṭhatvā „Kālacam-
 pānagaragāmiṇikā atthīti“ pucchi. „Ahaṁ tāta gamissāmīti“.

¹ B^d bhijjimsu. ² C^a ag-. ³ C^k ag-. ⁴ R^d -raṇ. ⁵ C^k āgatapubbetāya, B^d agatapubbatā.

„Tena hi yoggaṃ āruyha nisīda amma“ ti. „Tāta ahaṃ
 paripuṇṇagabbhā, na sakkā mayā. yoggaṃ abhirūhituṃ, pac-
 chato āgamissāmi, imissā pana me pacchiyā okāsaṃ dehīti“.
 „Amma kiṃ vadesi, yoggaṃ pājetuṃ jānanasamattho nāma
 5 mayā sadiso n' atthi, mā bhāyi, āruyha nisīdā“ 'ti. So tassā
 ārohanakāle attano ānubhāvena paṭhaviṃ utṭhāpetvā yoggassa
 pacchimante pahārāpesi'. Sā abhiruyha sayane nipajjitvā va
 „devatā bhavissatiti“ aṇṇāsī. Sā dibbasayane nipannamattā
 va niddaṃ okkami. Atha naṃ Sakko tiṃsayojanamattake
 10 ekaṃ nadiṃ patvā pabodhetvā „amma otaritvā nadiyā nahāhi,
 ussīsake sātako atthi, taṃ nivāsehi, antoyogge pūvabhattaṃ'
 atthi, taṃ bhuñjā“ 'ti. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāyaṇ-
 hasamaye Campaṃ patvā dvārattālakapākāre disvā „tāta kiṃ
 nagaraṃ nān' etan“ ti pucchi. „C-nāgaraṃ amma“ ti. „Kiṃ
 15 vadesi tāta, nanu amhākaṃ nagarato C-nagaraṃ satṭhiyojana-
 matthake hotīti“. „Evaṃ amma, ahaṃ pana ujum maggāṃ
 jānāmīti“. Atha naṃ dakkiṇadvārasamipe otāretvā „amma
 amhākaṃ gāmo purato va', tvaṃ nagaraṃ pavisā“ 'ti vatvā
 purato gantvā Sakko antaradhāya sakatṭhānam eva gato. Devī
 20 pi ekissā sālāya nisīdi. Tasmiṃ khaṇe eko C-vāsī mantajjhā-
 yako brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi parivuto nahānatthāya
 gacchanto dūrato oloketvā taṃ abhirūpaṃ sobhaggapattaṃ
 tattha nisinnaṃ disvā kucchigatassānubhāvena saha dassanen'
 eva kaniṭṭhabhaginisinehaṃ uppādetvā māṇave ṭhapetvā ekako
 25 va sālāṃ pavisitvā „bhagini kataragāmaṃvāsikā“ ti pucchi.
 „Mithilāyaṃ Ariṭṭhajanakāraṇṇo aggamaheṣi-mhīti“. „Idha
 kasmā āgatāsīti“. „Polajanakena rājā mārito, athāhaṃ bhītā
 'gabbhaṃ anurakkhissāmīti' āgatā“ ti. „Imasmiṃ pana te na-
 gare koci nātako atthīti“. „N' atthi tātā“ 'ti. „Tena hi mā
 30 cintayi, ahaṃ udiccabrahmaṇo mahāsālo disāpāmokkho ācariyo,
 ahaṃ taṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi, bhātikā 'ti
 maṃ vatvā pādesu gahetvā paridevā“ 'ti. Sā mahāsaddaṃ

¹ Bđ āhajjāpesi. ² Cks puva-, Bđ puṭaka-. ³ Cks ca, Bđ atthi.

katvā tassa pādesu pati, te pi aññamaññaṃ paridevimsu. Antevāsikā upadhāvitvā „ācariya kiṃ vo hotīti“ pucchimsu. „Kaniṭṭhabhaginī me asukakāle nāma mayā vinā jātā“ ti. „Ditṭhakālato¹ paṭṭhāya mā cintayittha ācariya“² 'ti'. So channaṃ mahāyoggaṃ āharāpetvā taṃ tattha nisīdāpetvā „tāta“³ 5 brāhmaṇiyyā mama bhaginibhāvaṃ kathetvā sabbakiccāni kātuṃ vadathā“⁴ 'ti vatvā gehaṃ pesesi. Atha naṃ brāhmaṇi uṇhodakena nahāpetvā sayanaṃ paññāpetvā nipajjāpesi. Atha brāhmaṇo nahātvā āgato bhojanakāle „bhaginim me pakko-sathā“ ti tāya saddhiṃ ekato bhuñjitvā antonivesane yeva naṃ 10 paṭijaggi. Sā nacirass' eva puttaṃ vijāji, Mahājanakakumāro ti 'ssa ayyakasantakanāmaṃ akāmsu. So vaḍḍhamāno dāra-kehi saddhiṃ kiṃanto ye naṃ rosentī tesaṃ asambhinnakhattiye kule jātattā mahābalatāya c' eva mānathaddhatāya ca dāhaṃ paharati. Te mahāsaddena rodantā „kena pana pahaṭṭā“ ti 15 vutte „vidhavāya puttenā“⁵ 'ti vadanti. Kumāro cintesi: „ime maṃ 'vidhavāputto' ti abhiṇhaṃ vadanti, mama mātaraṃ pucchissāmi" so ekadivasam pucchi: „amma ko mayhaṃ pitā“ 'ti. Atha naṃ „tāta brāhmaṇo te pitā“ ti vañcesi'. So puna-divase paharanto „vidhavāputto“ ti vutte „nanu me brāhmaṇo 20 pitā“ ti vatvā „brāhmaṇo tava kiṃ hotīti“ vutte cintesi: „ime 'brāhmaṇo tava kiṃ hotīti' vadanti, mātā me idaṃ kārāṇaṃ na katheti, na sā attano mānena⁶ kathessati, hotu kathāpessāmi nan“ ti so thaññaṃ pivanto thāne naṃ dāsivā „pitaram me kathehi, noce kathessasi thanaṃ te chindissāmi" ā. Sā vañ- 25 cetuṃ asakkonti „tāta tvaṃ Mithilāya A-janakarañño putto, pitā te P-janakena mārito, ahaṃ taṃ anurakkhanti imaṃ nagaraṃ āgatā, brāhmaṇo maṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijagga-tīti“ kathesi. So tato paṭṭhāya vidhavāputto ti vutte na kujjhi, so soḷasavassabbhantare yeva tayo ca vede sabbasippāni ca 30

¹ Bḍ atha mānavā tava bhagīnidittha-. ² Bḍ adds āhaṃsu. ³ so all three MSS

⁴ Ck vāresi. ⁵ Ck manena, C² mane, Bḍ mātā me idaṃ kārāṇaṃ yathābhūtaṃ na kathessati.

Jataka. VI.

uggaṇhi, soḷasavassakāle pana uttamarūpadharo ahosi. Atha¹
 so „pitu santakaṃ r. gaṇhissāmīti“ cintetvā mātaraṃ pucchi:
 „amma kiñci te hatthe atthi, noce vohāraṃ katvā dhanam
 uppādetvā pitu santakaṃ r. gaṇhāmīti“². „Tāta nāhaṃ tuccha-
 5 hatthā āgatā, ekeko muttasāro maṇisāro vajirasāro ca rajjagga-
 haṇappamāṇaṃ³ atthi, taṃ gahe tvā r. gaṇha, mā vohāraṃ
 karīti“⁴. „Amma taṃ pi dhanam mayh⁵ eva dehi“, upaḍḍham⁶
 pana gahe tvā Suvannaabhūmim gantvā bahum dhanam āharitvā
 r. gaṇhissāmīti“ so upaḍḍham āharāpetvā bhaṇḍam gahe tvā
 10 Suvannaabhūmi-gamikehi vāṇijehi saddhim nāvāya bhaṇḍam
 āropetvā gantvā mātaraṃ vanditvā „amma ahaṃ Suvanna-
 bhūmim gamissāmīti“ ā. „Tāta samuddo nāma appasiddhiko
 bahuntarāyiko, mā gaccha, rajjaggahaṇāya te dhanam bahun“⁷
 ti. So „gacchissām⁸ eva aminā“ ti mātaraṃ vanditvā nik-
 15 khamma nāvaṃ abhirūhi. Taṃ divasaṃ eva P-janakassa sarīre
 rogo uppajji, anutthānaseyyaṃ sayi. Sattajamghasatāni abhi-
 rūḷhāni, nāvā sattahi divasehi sattayojanasatāni gatā, sā ati-
 caṇḍam gantvā vahitum⁹ nāsakkhi, phalakāni bhinnāni, tato
 tato udakaṃ uggataṃ, nāvā majjhe samudde nimuggā, mahā-
 20 jano rodati paridevati nānādevatā namassati, M. pana n¹⁰ eva
 rodi na paridevi na devatā namassi, nāvāya pana nimujjana-
 bhāvaṃ ñatvā sappinā sakkharaṃ madditvā kucchipūraṃ khā-
 ditvā dve maṭṭasātake telenā makkhetvā daḷhaṃ nivāsetvā
 kūpakaṃ nissāya ṭhito, nāvānimujjanasamaye kūpakaṃ utthahi,
 25 mahājano macchakacchapabbattaṃ jāto, samantā udakaṃ lo-
 hitavaṇṇaṃ ahosi, M. kūpakamatthake ṭhito „imāya nāma
 disāya Mithilā“ ti disaṃ vavatthapetvā kūpakamatthakā uppa-
 titvā macchakacchape atikkamma mahāthāmatāya usabhamat-
 thake pati. Taṃ divasaṃ P-janako kālam akāsi. Tato paṭ-
 30 ṭhāya M. maṇivaṇṇīsu ūmisu pavatṭento suvaṇṇakkhandho viya

¹ C^{ks} omit atha. ² B^d -issāmīti. ³ B^d -ṇo. ⁴ C^{ks} omit dehi, B^d idam pi dhanam mayhameva upaḍḍham katvā dehi. ⁵ B^d tam. ⁶ B^d attānam vāhitum.

samuddaṃ tarati, so yathā ekadivasaṃ evaṃ sattāhaṃ tari,
 velaṃ pana oloketvā leṇodakena mukhaṃ vikkhāletvā uposa-
 thiko hoti. Tada ca mātupaṭṭhānādiguṇayuttā samudde patitum¹
 ananucchavikā sattā, te upadhāretīti catūhi lokapālehi Maṇi-
 mekhalā nāma devadhītā samuddarakkhikā² ṭhapitā hoti, sā te
 sattadivase samuddaṃ na olokesi, sampattim³ anubhontiyā kir'
 assā sati pamuṭṭhā, devasamāgamaṃ gatā ti pi vadanti, sā
 „ajja me sattamo divaso samuddaṃ na olokontiyā, ko nu kho
 pavattīti“ olokonti M-aṃ disvā „sace Mahājanakakumāro sa-
 mudde nassissa devasamāgame pavesanaṃ alabhissaṃ“ ti cin-
 tetvā M-assa avidūre alaṃkatena sarīrena ākāse ṭhatvā Mahā-
 sattam vīmaṃsamānā paṭhamam g. ā.:

1. Ko 'yaṃ majjhe samuddasmiṃ apassan tīraṃ āyuhe,
 kaṃ⁴ tvaṃ atthavaśaṃ ṇātvā evaṃ vāyāmasa⁵ bhusan ti. 121.

Ta. ap -- he ti tīraṃ apassanto tīraṃ āyūhatī viriyaṃ karoti. 15

Atha M. āha: „ajja me sattamo divaso samuddaṃ taran-
 tassa, na me dutiyo satto diṭṭhapubbo, ko nu kho maṃ vada-
 tīti“ ākāsaṃ olokonto taṃ disvā dutiyaṃ g. ā.:

1. Nisamma vattaṃ lokassa vāyāmassa ca devate
 tasmā majjhe samuddasmiṃ apassan tīraṃ āyuhe ti. 122. 20

Ta. nis --- lokassa 'ti ahaṃ lokassa vattakiriyaṃ disvā upadhāretvā vi-
 harāmi⁶ ti a., vāyāmassa ca 'ti⁷ vāyāmassa ca ānisaṃsaṃ⁸ nisāmetvā ca viharā-
 mīti dipeti, tasmā ti yasmā nisamma viharāmi purisa-kāro nāma na nassati
 sukhe patiṭṭhāpetīti jānāmi tasmā tīraṃ apassanto pi āyūhāmi na ukkaṇṭhāmi⁹ ti.

Sā tassa dhammakathaṃ sotukāmā puna g. ā.:

1. Gambhīre appameyyasmiṃ tīraṃ yassa na dissati
 mogho te purisavāyāmo appatvā va marissasīti. 123.

Ta. appatvā ti tīraṃ appatvā yeva.

Atha naṃ M. „kin nāma¹ etaṃ kathesi, vāyāmaṃ katvā
 maranto pi garahato mucchissāmi²“ vatvā g. ā.:

¹ B^d maritum. ² B^d dibbasamp --. ³ B^d na labhissāmi. ⁴ C^{ks} -kā. ⁵ so all
 three MSS. for vāya-. ⁶ C^{ks} omit vāyāmassacāti. ⁷ C^{ks} -sā. ⁸ B^d moci.

4. Anaṇo nātinaṃ hoti devānaṃ pituno¹ ca so
karaṃ purisakiccāni na ca pacchānutappatīti. 124.

Ta. anaṇo -- hotīti vāyamaṃ karonto hi nātinaṃ ca devatānaṃ ca
Brahmuno ca antare anaṇo hoti agārayho ti a.

5. Atha devatā gātham āha:

6. Apāraṇeyyaṃ yaṃ kammaṃ aphalaṃ kilamathuddayaṃ
tattha ko vāyāmen² attho³ maccu yassābhiniḥṣṭaṇṇa⁴ ti 125.

Ta. apāraṇeyyaṃ ti vāyāmena matthakaṃ apāpetabbaṃ, maccu yassā-
bhiniḥṣṭaṇṇa⁵ ti yassa aṭṭhāne vāyamakaraṇakassa maraṇam eva niḥphatti⁶
10 ta. ko vāyāmen⁷ attho.

Evam vutte naṃ appaṭibhānaṃ karonto M. uparigāthā⁸
abhāsi:

6. Apāraṇeyyaṃ accantaṃ yo viditvāna devate
na rakkhe attano paṇaṃ jaṇṇā so yadi hāpaye. 126.
15 7. Adhippāyaphalaṃ eke asmiṃ lokasmi⁹ devate
payojayanti kammāni, tāni ijjhanti⁷ vā na vā. 127.
8. Sandiṭṭhikaṃ kammaphalaṃ nanu passasi devate
sannā aṇṇe tarāṃ⁸ ahaṃ taṃ ca passāmi santike. 128.
9. So ahaṃ vāyamiṣṣāmi yathāsattim yathābalaṃ
20 gacchaṃ pāraṃ samuddassa kāsā⁹ purisakāriyaṃ ti. 129.

Ta. accantaṃ ti yo idaṃ kammaṃ viriyaṃ katvāpi niḥphādetuṃ na
*akkā accantaṃ eva apāraṇeyyaṃ ti viditvā caṇḍahatthiḍḍayo apariharanto attano
paṇaṃ na rakkhati, jaṇṇā -- hāpaye ti so yadi tādisesu ṭhānesu viriyaṃ
hāpeyya jāneyya tassa kusitabhāvassa phalaṃ, iti tvaṃ yaṃ vā taṃ vā ni-
25 ratthakaṃ vadasīti dīpeti, Pāliyaṃ (add: yaṃ?) pana jaṇṇā so yadi hāpaye ti
likhitaṃ taṃ Aṭṭhakathāsu n' atthi, adhippāyaphalaṃ ti attano adhippā-
yassa phalaṃ sampassamānā ekacce purisā kasivaṇṇijjādini kammāni payojenti,
tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti, ettha gamiṣṣāmi idaṃ uggahessāmi ti pana kāyi-
kacetasikaviriyaṃ karontassa taṃ ijjhat¹⁰ eva⁹, tasmā taṃ kātuṃ vaṭṭati yevā
30 'ti dasseti, sannā -- han ti aṇṇe janā mahāsamudde sannā nimuggā viriyaṃ
akaronā macchakacchapabbattā¹⁰ jātā, ahaṃ pana ekako va tarāmi, taṇca
passāmi ti idaṃ pi me viriyaphalaṃ¹¹ passa, mayā iminā attabhāvena devatā

¹ Bḍ -naṇ. ² Cks vāya-. ³ so Cks; Bḍ -niḥphattaṃ. ⁴ Bḍ nippanaṃ. ⁵ Bḍ
uttari. ⁶ all three MSS. -miṃ. ⁷ Bḍ icchanti. ⁸ Bḍ kassāni. ⁹ Cks ijjhanteva,
Bḍ icchateva. ¹⁰ Bḍ -bhakkhā. ¹¹ Cks -yamiḥṣṭaṇṇa.

nāma na dīṭṭhapubbā, so 'haṃ taṃ ca¹ iminā dibbena rūpena mama² santike
ṭhitam passāmi, yathāsattim³ -- laṇ ti attano sattiyā ca balassa ca anurū-
pam, kāsān ti³ karissāmi.

Devatā tassa taṃ dalhaṃ⁴ vacanaṃ sutvā thutim ka-
ronti g. ā.: 5

10. Yo tvaṃ evaṃgate oghe appameyye mahaṇṇave
dhammavāyāmasampanno kammanā nāvasīdasi
so tvaṃ tatth' eva gacchāhi yattha te nirato mano ti. 130.

Ta. evaṃgate ti evarūpe gambhīre⁵ vitthate, dhamma -- nno ti
dhammavāyāmena samannāgato, kammanā ti attano purisakārakammena na⁶ 10
sīdasi, yattha te ti yasmiṃ ṭhāne tava mano nirato tatth' eva gacchā 'ti.

Evaṇ ca pana vatvā „paṇḍita mahāparakkama kuhiṃ taṃ
nemīti“ pucchi, Mithilānagaran ti vutte⁷ sā M-aṃ mālākalāpaṃ
viya ukkhipitvā ubhohi bāhāhi pariggayha ure nipajjāpetvā piya-
puttakam ādāya gacchanti viya ākāse pakkhandi. M. sattāhaṃ 15
loṇodakena upakkasarīro dibbaphassena phutṭho niddam okkami.
Atha nam sā Mithilān netvā ambavane maṅgalasilāpatṭe dak-
khiṇapassena nipajjāpetvā uyyānadevatāhi 'ssa ārakkham gāhā-
petvā sakatṭhānam eva gatā. Polajanakassa putto n' atthi,
ekā pan' assa dhītā ahosi, sā Sīvalidevī nāma paṇḍitā vyattā. 20
Taṃ enaṃ maraṇamañce nipannaṃ pucchimsu: „mahārāja
tumhesu devattaṃ⁸ gatesu r. kassa demā“ 'ti. „Mama dhi-
taraṃ S-deviṃ ārādhetaṃ samatthassa¹⁰ yo vā pana caturassa-
pallamkassa ussīsakaṃ jānāti yo vā sahasatthāmaṃ dhanuṃ
āropetaṃ sakkoti yo vā soḷasamahānidhiṃ nīharitaṃ sakkoti 25
tassa dehīti“. „Deva tesaṃ no nidhīnam udānaṃ¹¹ kathethā“ 'ti.

Rājā:

11. Suriyuggamane nidhi, atho okkamane¹² nidhi,
anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi. 131.

¹ Ck^o tava. ² Ck^o omit mama. ³ Ck^o kāyasantiṃ, C^o kāyasatti, B^d kassanti. ⁴
C^o B^d dalha. ⁵ Ck^o -ra. ⁶ B^d nāva. ⁷ Ck^o omit vutte. ⁸ B^d devaṇ. ⁹ B^d
dassāma. ¹⁰ B^d adde rajjam detha. ¹¹ Ck^o uddānaṃ. ¹² Ck^o oggamane.

12. Ārohaṇe mahānidhi, atho orohaṇe nidhi,
caturo ca mahāsālā¹ samantā yojane nidhi. 132.
13. Dantaggesu mahānidhi vālaggesu ca kebuke
rukkhaggesu mahānidhi, soḷas² ete mahānidhī,
5 sahassatthāmo pallaṅko Sivalārāḍhanena cā³ 'ti 133.
- Nidhīhi saddhim⁴ itaresam pi udānaṃ kathesi. Amaccā
rañño accayena tassa matakiccaṃ katvā sattame divase sanni-
patitvā mantayimsu: „rañño attano dhītaraṃ ārādhetaṃ samat-
thassa r. dātabban ti vuttaṃ, ko taṃ ārādhetaṃ sakkhissatīti“.
- 10 Te „senāpati vallaḅho“ ti tassa sāsanaṃ pesesum. So sādhu
'ti rajjathāya rājadvāraṃ gantvā attano thitabhāvaṃ⁵ rājadhī-
tāya ārocāpesi. Sā tassa āgatakāraṇaṃ natvā „atthi nu khv-
āssa chattasirim dhāretum dhitīti“ vimaṃsanatthāya „āgacchatū“
'ti ā. So taṃ sāsanaṃ sutvā taṃ ārādhetaṃ sopānapāda-
15 mūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike aṭṭhāsi. Atha
naṃ vimaṃsamānā „mahātale javena dhāvā“ 'ti ā. So
„rājadhītaraṃ tosemi“ vegena pakkhandi. Atha naṃ puna
„ehīti“ ā. So puna javenāgato. Sā tassa dhitiyā abhā-
vaṃ natvā „ehi pāde me sambāhā“ 'ti ā. So tassa ārā-
20 dhanatthaṃ nisīditvā pāde sambāhi. Atha naṃ ure pādena
paharitvā uttānakaṃ pātetvā „imaṃ andhabālapurisaṃ dhītira-
hitaṃ pothetvā gīvāya gahetvā nīharathā“ 'ti dāsīnaṃ saṇṇaṃ
adāsi. Tā tathā karimsu. So⁶ „kim senāpatīti“ puṭṭho „mā
kathetha, sā⁷ no manussitthīti“ ā. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tam
25 pi tath' eva lajjāpesi. Tathā seṭṭhim⁸ chattagāhaṃ asiggāhan
ti sabbe lajjāpesi yeva. Atha mahājano mantetvā „rājadhī-
taraṃ tāva ārādhetaṃ samattho n' atthi, sahassatthāmaṃ
dhanum āropetaṃ samatthassa dethā“ 'ti ā. Tam pi koci
āropetaṃ nāsakkihi. Tato „caturassapallaṅkassa ussīsakam
30 jānantassa dethā“ 'ti ā. Tam pi na koci jāni. Tato „soḷasa
mahānidhī⁹ nīharitum samatthassa dethā“ 'ti. Api¹⁰ koci nī-

¹ Cks -le. ² Bā āgata-. ³ Bā adds tehi. ⁴ Cks omit sā. ⁵ Bā -sittī yakkhinīti.

⁶ Cks -dhiṃ, Bā dhi. ⁷ so Ck; Cē topi, Bā tepi.

haritum nāsakkhi. Tato „arājakaṃ nāma raṭṭhaṃ pāletum na sakkā, kiṃ nu kho kattabban“ ti mantayimsu. Atha ne purohito ā.: „mā cintayissatha, phussarathaṃ¹ nāma vissajjetum vaṭṭati, phussarathena² hi laddharājā sakala-Jambudīpe r. kāretum samattho hotīti“. Te „sādhū“³ 'ti sampaticchitvā na- 5
garam alaṃkārapetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse yojetvā uttarattharaṇaṃ attharivā pañca rājakakudhabhaṇḍāni āropetvā caturaṅginiyā senāya parivārāpesum, sassāmikarathassa turiyāni purato vajjanti assāmikassa pacchato, tasmā purohito „turiyāni pacchato vādethā“⁴ 'ti vatvā „suvannaabhiṃ- 10
kārena rathanandiṃ ca⁵ patodaṇ ca abhisiṅcitvā yassa r. kāretum puññaṃ atthi tassa santikaṃ gacchā“⁵ 'ti ā. Ratho rājagehaṃ padakkhiṇaṃ katvā bherivīthiṃ abhirūhi. Senāpatiādayo „phussaratho⁶ mama santikaṃ etīti“⁶ cintayimsu. So sabbesaṃ gehāni atikkamitvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pācīnadvārena 15
nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha naṃ vegena gacchantam disvā „nivattethā“⁷ 'ti āhaṃsu. Purohito „mā nivattayittha, icchanto yojanasatam pi gacchatū“⁸ 'ti vāresi. Ratho uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭaṃ padakkhiṇaṃ katvā ārohaṇasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito M-aṃ nipannakaṃ disvā 20
amacce āmantetvā „ambho eko silāpaṭṭe nipannako dissati, setacchattānucchavikā pan' assa dhiti atthi vā n' atthi vā na jānāma, sace puññavā bhavissati na olokessati, kālakappaṇisatto ce bhittatasito utṭhāya kampamāno olokessati, khippaṃ sabba-turiyāni paggaṇhathā“⁹ 'ti ā. Tāvad eva anekasatāni turiyāni 25
paggaṇhimsu, sāgaraghoso viya ahosi. M. tena saddena pa-bujjhivā sīsaṃ vivaritvā olokeno mahājanaṃ disvā „setacchatena me āgatena bhavitabban“¹⁰ ti sutvā puna sīsaṃ pārupitvā parivattitvā¹¹ vāmapassena nipajji. Purohito pāde vivaritvā lakkhaṇāni oloketvā „tiṭṭhatu, ayaṃ ekadīpo catunnam pi dī- 30
pānaṃ r. kāretum samattho“¹² ti puna turiyāni paggaṇhāpesi.

¹ all three MSS. pu-. ² Cks pu-. ³ Bđ rathadhūraṇa. ⁴ Bđ āgacchatūti.

⁵ Bđ -etvā.

M. mukhaṃ vivaritvā parivattetvā dakkhiṇapassena nipajjitvā mahājanam olokesi. Purohito parisam assāsetvā añjalim paggayha avakujjo hutvā „utthehi deva r. te pāpunātīti“ ā. „Rājā te kuhin“ ti. „Kālakato“ ti. „Putto vāssa bhātā vā n' atthīti“. „N' atthi devā“ 'ti. „Sādhu r. kāressāmīti“ utthāya silāpaṭṭe pallamkena nisīdi. Atha nam tatth' eva abhisiñcimso. Mahājanakarājā nāma ahosi. So rathavaram abhiruyha mahantena sirivibhavana nagaram pavisitvā nivesanam¹ abhirūhanto „senāpatiādīnam tath' eva² thānāni hontū“ 'ti vicāretvā mahātalam abhirūhi. Rājadhītā purimasaññāya eva tassa vīmaṃsanattham ekam purisam ānāpesi: „gaccha rājānam upasamkamitvā vadehi: Sīvalidevī tam pakkosati, khippam kirāgacchathā“ 'ti. Rājā paṇḍito tassa vacanam asuṇanto viya „aho sobhano“ ti pāsādassa vaṇṇam kathesi. So tam sāvetum³ asakkonto gantvā rājadhītāya ārocesi: „ayye so rājā tumhākam vacanam suṇāti pāsādam eva vaṇṇeti tumhe tiṇāya pi na gaṇhāti⁴. Sā „mahajjhāsayo puriso bhavissatīti“ dutiyam pi tatiyam pi pesesi. Rājāpi attano ruciyā pakatigamanena siho viya jambhamāno pāsādam abhirūhi. Tasmim upasamkamante rājadhītā tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātum asakkonti āgantvā hattholambakam⁵ ādāsi. So tam hatthe olubbha mahātalam abhirūhitvā samussitasetacchatte rājapallamke nisīditvā amacce āmantetvā „ambho atthi pana vo raññā kālam karontena koci ovādo dinno“ ti pucchi. „Āma devā“ ti. „Vadethā“ 'ti. „Sīvalidevim ārādhētum samatthassa r. dātabban ti tena vuttan“ ti. „Sīvalideviyā āgantvā hattholambako dinno, ayaṃ tāva ārādhitā nāma, aññam vadethā“ ti. „Deva caturassapallamkassa ussīsakam jānitum samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. Rājā „imam⁶ dujjānam, upāyena pana sakkā jānitun“ ti⁷ sīsato suvaṇṇsūcim niharitvā Sīvalideviyā hatthe ādāsi, imam

¹ Bā rājanī-. ² C^o Bā tāneva. ³ C^{ks} usā-. ⁴ Bā tumhākam vacanam tiṇam viya na gaṇetīti. ⁵ Bā hatthālampakam. ⁶ Bā idam. ⁷ Bā adde cintetvā.

ṭhaṇehīti“. Sā taṃ gaheṭvā pallaṃkassa ussisake ṭhaṇesi,
khaggaṃ adāsīti pi vadanti yeva, so tāya saññāya „idaṃ
ussisakan“ ti nātvā kathaṃ asunanto viya „kiṃ kathethā“ ‘ti
vatvā puna tehi tathā vutte „na idaṃ jānitum acchariyaṃ,
etaṃ ussisakan“ ti vatvā „aññaṃ kiṃ“ ti pucchi. „Deva sa-
hassatthāmaṃ dhanam āropetum samatthassa r. dātum añ-
pesi“. „Tena hi āharathā“ ‘ti āharāpetvā dhanum āropento
pallaṃke yathā nisiṇno va itthinaṃ kappāsapothanadhanukaṃ
viya taṃ āropesi. „Aññaṃ vadethā“ ‘ti pucchi. „Soḷasa-
mahānidhī’ niharitum samatthassa r. dethā ‘ti tena vuttan“ ti.
Tesaṃ „kiñci udānam’ atthīti“, „āma atthīti“ suriyuggamana-
nidhīti udānam’ kathayimsu. Tassa taṃ sunantass’ eva gaga-
natale cando viya so attho pākato ahosi. Atha ne āha: „ajja
bhane velā n’ atthi, sve nidhim gaṇhissāmā“ ‘ti. So punadvase
amacce sannipādetvā pucchi: „tumhākaṃ rājā paccekabuddhe
bhojesīti“. „Āma devā“ ‘ti. So cintesi: „suriyo ti nāyama
suriyo, suriyasadisattā pana paccekabuddhā suriyā nāma, tesam
paccuggamanatṭhāne nidhinā bhavittabbā“ ti. Tato rājā
„paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamaṃ karonto kata-
ratṭhānaṃ gacchatīti“ pucchitvā „asukatṭhānaṃ nāmā“ ‘ti vutte
„taṃ ṭhānaṃ khanitvā’ nidhim niharathā“ ‘ti niharāpesi, „ga-
manakāle anugacchanto kattha ṭhatvā uyyojesīti“ pucchitvā
„asukatṭhāne nāmā“ ‘ti vutte „tato dhanam niharathā“ ‘ti ni-
harāpesi. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattento „suriyugga-
mane“ ti vuttattā suriyutṭhānadisiyā khanantā’ vicarimsu,
„okkamane“ ti vuttatā suriyatthagamanadisaṃ’ khanantā’ vi-
carimsu. „Idam pana dhanam, idh’ eva aho acchariyaṃ“ ti pīti-
somanassaṃ pavedesi’, „anto nidhīti“ rājagehe mahādvārassa
anto ummāranidhim niharāpesi, „bahī nidhīti“ bahī ummāra-
nidhim’ niharāpesi, „na anto na bahīti“ hetṭhāummārato’ ni-

¹ Ck^s -dhitm, Bḍ -dhi. ² Ck^s uddānam. ³ C^s Bḍ khaṇi-. ⁴ Bḍ khaṇi-. ⁵ Ck^s ogga-. ⁶ Bḍ -tthaṅga-. ⁷ Bḍ pāvattayimsu. ⁸ Ck^s ummārā, Bḍ ummā-rānidhi. ⁹ Bḍ adds nidhi.

harāpesi, „ārohaṇe“ ti maṅgalahatthiārohaṇakāle suvaṇṇanisseṇi-
 attharaṇaṭṭhānato¹ nīharāpesi, „atho orohaṇe“ ti hatthikkhan-
 dhato orohaṇaṭṭhānā² nīharāpesi, „cattāro ca mahāsālā“ ti
 bhūmiyaṃ kataupaṭṭhānaṭṭhāne³ sirisayanassa cattāro pādā⁴ sāla-
 5 mayā, tesam heṭṭhā ca catasso nidhikumbhiyo nīharāpesi, „sa-
 mantā yojane“ ti yojanaṃ nāma rathayugam⁵, sirisayanassa
 samantā yugappamānato nidhikumbhiyo nīharāpesi, „dantaggesu
 mahānidhīti“ maṅgalahatthiṭṭhāne, tassa dinnam⁶ dantānaṃ
 abhimukhaṭṭhānato dve nidhi⁷ nīharāpesi, „vālaggesū“ ‘ti
 10 maṅgalaassaṭṭhāne⁸, tassa vāladhisammukhaṭṭhānato⁹ nīharā-
 pesi, „kebuke“ ti kebukaṃ vuccati udakaṃ, maṅgalapokkha-
 ṇito udakaṃ nīharāpetvā nidhiṃ dassesi, „rukkhaggesu mahā-
 nidhīti“ tassa uyyāne va mahāsālarukkhamaṇe t̥hitamajjhan-
 tikasamaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nidhikumbhiyo
 15 nīharāpesi. Evaṃ soḷasa nidhi¹⁰ nīharāpetvā „aṇṇaṃ kiñci
 atthīti“ ā. „N’ atthi devā“ ‘ti. Mahājano haṭṭhatutt̥ho ahoṣi.
 Rājā „idaṃ dhanam dānamukhe vikirissāmīti“ nagaramajjhe
 c’ eva catūsu dvāresu cā¹¹ ‘ti pañca dānasālā kāretvā mahādānaṃ
 paṭṭhapesi. Kālacampānagarato mātaraṃ ca brāhmaṇaṃ ca
 20 pakkosāpetvā mahantaṃ sakkāram akāsi. Tassa taruṇarajje
 yeva sakalaṃ Videharaṭṭham¹², Ariṭṭhajanakaraṇṇo kira putto
 Mahājanakaraṇṇā nāma r. kareti. „Paṇḍito kira rājā, passis-
 sāma nan“ ti dassanaṭṭhāya sakalanagaraṃ¹³ samkhubhitaṃ
 ahoṣi, tato tato bahum paṇṇākāram gahetvā āgamiṃsu¹⁴, na-
 25 gare mahāchaṇaṃ sajjayim̐su, rājanivesanaṃ hatthatharā-
 dīhi santharitvā gandhadāmamālādāmāni osāretvā vippakiṇṇa-
 lājakusumavāsadhūpandhakāram kāretvā nānappakārakaṃ pāna-
 bhojanaṃ upaṭṭhapesuṃ, raṇṇo paṇṇākāraṭṭhāya rajatasuvaṇṇa-
 bhājanādīsu nānappakārāni khādaniyabhojanīyapānaphalaādīni

¹ Bā adds nidhi. ² Bā -nato nidhiṃ. ³ Ck̐ om̐t ṭṭhāna. ⁴ Bā mañcapādā-.
⁵ Bā rathayugappamānaṃ. ⁶ Bā dvinnam. ⁷ Ck̐ nidhi, C̐ nidhiṃ, Bā nidhiṃ,
 omitting dve. ⁸ Ck̐ maṅgalahassa-, Bā maṅgalahatthi-. ⁹ Ck̐ nidhiṃ, Bā mahā-
 nidhiyo. ¹⁰ so Ck̐; Bā sakalavideharaṭṭhe. ¹¹ so Bā; Ck̐ om̐t sa-. ¹² Ck̐ ag-.

gahetvā tattha tattha samparivāretvā aṭṭhaṃsu, ekato amacca-
 maṇḍalaṃ nisīdi ekato brāhmaṇaṇaṇo ekato seṭṭhiādayo ekato
 uttamarūpadharā nāṭakitthiyo, brāhmaṇasotthikārā mukhamañ-
 galikā maṇḍalagītādīsu kusalā gītādīni pavattayīṃsu, anekasa-
 tāni turiyāni vajjīṃsu', rājanivesanaṃ Yugandharasāgarakuc- 5
 chiyaṃ viya ekaninnādaṃ, olokitolokitattṭhānaṃ kampati. M.
 setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisinno Sakkasirisadisam ma-
 hantaṃ sirivilāsaṃ oloketvā attano mahāsamudde katavāyāmaṃ
 anussari, ath' assa „viriyaṃ nāma kattabbayuttakaṃ, sac'
 āhaṃ mahāsamudde viriyaṃ na karissaṃ imaṃ' sampattiṃ' 10
 alabhissaṃ“ ti taṃ vāyāmaṃ anussarantassa pīti uppajji, so
 pītivegena udānaṃ udānento āha:

14. Āsīmseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (IV ²⁶⁹/₂₁)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
15. Āsīmseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, 15
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
16. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
17. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137. 20
18. Dukkḥupaṇīto' pi naro sapaṇṇo
 āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya,
 bahū hi phassā ahitā hitā ca,
 avitakkitaṃ maccum upabbajanti. 138.
19. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati, 25
 na hi cintāmayā bhoga itthiyā purisassa vā ti. 139.

Ta. na nibbindeyyā 'ti viriyaṃ karonto na nibbindeyya, yathā icchīm
 ti rājabbhāvaṃ icchīm, tath' eva jāto 'mhi, ubbhataṃ ti nibhataṃ, dukkhū-
 paṇīto' ti kāyikacetāsikena dukkhena puṭṭho' smīti a., ahitā cā 'ti duk-
 khaphassā ahitā sukhaphassā hitā, avitakkitaṃ ti avitakkitāro acintetāro, i. v. h.: 30
 tesu phasseau ahitaphassena puṭṭhā' sattāhitaphassāpi' atthi', viriyaṃ karontā'

¹ C^k vajjayīṃsu, B^d pavajjayīṃsū. ² C^k imā, B^d na imaṃ. ³ C^k -tti. ⁴ B^d
 dukkhopaṇḍito. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^k puṭṭha. ⁷ all three MSS. -sso. ⁸
 C^e attha, B^d adds ti. ⁹ B^d -tānaṃ.

tam pi (add: na?) pāpuṇantīti acinietvā viriyam na karonti, te imass' atthassa avitakkitā¹ acintitāro hitaphassaṃ alabbhivā va maccum upabbajanti maraṇam pāpuṇanti, tasmā viriyam kattabbam evā 'ti, acintitam pīti imesaṃ sattānam acintitam pi hoti cintitaṃ pi nassati, mayāpi hi ayujjhivā va r. labhissāmīti
 5 idam acintitaṃ Suvannabhūmito dhanam āharitvā yujjhivā² ganhissāmīti pana cintitaṃ, idāni pana me cintitaṃ nattham acintitaṃ jātam, na hi cintāmayā ti sattānam hi bhogā cintāya anīppajjanato cintāmayā nāma na honti, tasmā viriyam eva kattabbam viriyavato hi acintitaṃ hotīti.

So tato dasa rājadhamme akopetvā dhammena³ r. kāresi
 10 paccekabuddhe ca upatthāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhañña-
 puññalakkhaṇam puttam vijāyi, Dighāvukumāro ti 'ssa nāmam
 karimsu. Tassa vayappattassa rājā uparajjam datvā⁴ ekadiva-
 sam uyyānapālena phalāphalesu c' eva nānapupphesu cābha-
 tesu⁵ tāni disvā tuṭṭho tassa sammānam kāretvā „samma uy-
 15 yānapāla uyyānam passissāmi, alamkāraṇepi tan“ ti ā. So
 „sādhū“ 'ti tathā katvā rañño nivedesi. So hatthikkhandha-
 varagato mahantena parivārena uyyānadvāram pāpuṇi, tattha
 ca dve ambā nilobhāsā⁶, eko aphalo, eko phaladharo so pana
 atimadhuro, raññā⁷ ambaphalassa⁸ na⁹ paribhuttattā tato koci
 20 phalam gahetum na ussahati, rājā hatthikkhandhagato va tato
 ekaṃ phalam gahetvā paribhuñji, tassa tam jivhagge ṭhapita-
 mattam eva dibbojā¹⁰ viya upatthāsi, so „nivattanakāle bahum
 khādissāmīti“ cintesi, „raññā aggaphalam paribhuttan“ ti natvā
 uparājā ādikatvā antamaso hatthimendāpi gahetvā paribhuñ-
 25 jimsu, phalam alabhantā daṇḍehi sākha bhinditvā nippattam
 akaṃsu, rukkho obhaggavibhaggo atthāsi, itaro pana maṇi-
 pabbato viya vilāsamāno¹¹ ṭhito. Rājā uyyānā nikkhamanto
 tam disvā „idaṃ kin“ ti amacce pucchi. „Devena aggaphalam
 paribhuttan ti mahājanena vilutto devā“ 'ti. „Imassa pana n'
 30 eva pattam na vaṇṇo khīṇo“ ti. „Nipphalatāya na khīṇo
 devā“ 'ti. Rājā samvegam paṭilabbhitvā „ayam rukkho nip-

¹ B^d -tāro. ² B^d adds pitu santakam rajjam. ³ B^d adds samena. ⁴ B^d adds
 sattavassasabassāni rajjam kāresi so. ⁵ C^k mahātesu. ⁶ all three MSS. ni-
⁷ C^k -o. ⁸ C^{ks} -lam. ⁹ B^d a ¹⁰ C^{ks} -jo. ¹¹ so all three MSS.

phalatāya nīlobhāso¹ ṭhito, ayam phalatāya obhaggavibhaggo
 ṭhito, idam pi r. phalitarukkkhasadisam, pabbajjā nipphalaruk-
 khasadisā, sakiñcanass' eva bhayaṃ nākiñcanassa, ahaṃ
 phalarukkho viya ahutvā nipphalarukkkhasadiso bhavissāmi,
 sampattiṃ chaḍḍetvā nikkhamma pabbajissāmīti“ dalhaṃ katvā 5
 manam adhiṭṭhahitvā nagaram pavisitvā pāsādadvāre ṭhito va
 senāpatim pakkosāpetvā „mahāsenāpati ajjato' paṭṭhāya bhatta-
 hārakaṃ c' eva mukhodakadantakaṭṭhadāyakaṃ c' ekaṃ upaṭṭhā-
 kaṃ ṭhapetvā aññe maṃ daṭṭhum mā labhantu, porāṇakavi-
 nicchayāmacce gahetvā r. anusāsatha, ahaṃ ito paṭṭhāya ma- 10
 hātale' samanadhammaṃ karissāmīti“ vatvā pāsadam āruya
 ekako va samanadhammaṃ akāsi. Evaṃ kāle gate mahājano
 rājaṅgaṇe sannipatitvā M-am adisvā „na no rājā porāṇako
 viyā“ 'ti vatvā gāthādvayam āha:

10. Apurāṇaṃ vata bho rājā sabbabhummo disampati 15
 nājja nacce nisāmeti na gīte kurute mano. 140.
 11. Na mige na⁴ pi uyyāne na⁴ pi haṃse udikkhati,
 mūgo va tuṇhīm āsīno⁵ na attham anusāsati. 141.

Ta. mige ti sabbasaṅgāhikavacanam, pubbe hatthim yujjhāpeti meṇḍe
 yujjhāpeti ajja te pi na oloketi a., uyyāne ti uyyāne pi⁶ uyyānakīlaṃ⁷ nā- 20
 nubhoti, haṃse ti padumasañchannāsu uyyānapokkharāṇisu haṃsagaṇaṃ na
 oloketi mūgo vā 'ti.

Bhattahārakaṃ kira upaṭṭhākaṃ ca pucchiṃsu: „rājā
 tumhehi saddhim kiñci mantetīti“. Te „na mantetīti“ vadiṃsu.
 Tasmā evam āhaṃsu: „rājā kāmesu analliyantena vivekanin- 25
 nena cittaṇa kulūpakapaccekabuddhe anussaritvā 'ko nu kho
 me tesam sīlādiguṇayuttānaṃ akiñcanānaṃ vasanaṭṭhānaṃ
 ācikkhissatīti' tīhi gāthāhi udānaṃ udānesi“:

22. Sukhakāmā rahosilā vadhabandhā uparataṃ
 kesam nu ajja ārāme daharā vuddhā ca acchare. 142. 30

¹ all three MSS. ni-. ² Ck^s ajjame. ³ B^d upari pāsādatale. ⁴ B^d nā. ⁵ B^d
 tuṇḍibhūto si. ⁶ B^d omits u-pi. ⁷ Ck^s -naṃkī-.

22. Atikkantavanathā¹ dhīrā² namo tesaṃ mahesināṃ
ye ussukkamhi lokamhi viharanti anussukā. 143.
24. Te chetvā maccuno jālaṃ tantam māyāvino dajhaṃ
chinnālayattā³ gacchanti, ko tesaṃ gatim āpaye⁴ ti. 144.

5 Ta. sukhakāmā ti nibbānasukhakāmā, rahosilā ti paṭichannasilā na
attano guṇapakāsanā, daharā vuddhā cā 'ti daharā c' eva mahallakā ca,
acchare ti vasantī, tass' eva tesaṃ guṇe anussarantassa mahāpīti uppajji, atha
pallamkato uṭṭhāya uttarasīhapañjaram vivaritvā uttaradīśābhīmukho sirasi añ-
jalim paṭiṭṭhāpetvā evarūpehi guṇehi samannāgatā paccekabuddhā ti namassa-
10 māno⁵ atikkantavanathā⁶ ti ādim ā.; ta. atī - - thā 'ti pahīnatanhā, mahe-
sinan ti mahante silakkhandhādayo esitvā thitānaṃ, ussukambhīti rāgādihi
ussukkam āpanne, maccuno jālan ti Kilesamārena pasāritam taṇhājālam,
tantam māyāvino ti atimāyāvino, ko tesaṃ gatimāpaye⁷ ti ko maṃ
tesaṃ paccekabuddhānaṃ nivāsanaṭṭhānaṃ pāpeyya, gahetvā gaccheyyā 'ti a.

- 15 Tassa pāsāde yeva samānadhamaṃ karontassa cattāro
māsā atītā, ath' assa ativiya pabbajjāya cittam nami, agāraṃ
Lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhavā ādittā viya upaṭṭha-
himso. So pabbajjābhimukhena cittena „kadā nu kho imaṃ
Sakkabhavanaṃ viya alamkatapaṭiyattam Mithilaṃ pahāya
20 Himavantaṃ pavisitvā pabbajitavesagahaṇakālo mayhaṃ bha-
vissatīti“ cintetvā Mithilavaṇṇanaṃ nāma ārabhi⁸:

25. Kadāhaṃ Mithilaṃ phītaṃ visālaṃ sabbatopabham⁹
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 145.
26. Kadāhaṃ Mithilaṃ phītaṃ vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ
25 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 146.
27. Kadāhaṃ Mithilaṃ phītaṃ bahupākāratoraṇaṃ¹⁰ etc. 147.
28. Kadāhaṃ Mithilaṃ phītaṃ dajhamattālakotthakaṃ etc. 148.
29. Kadāhaṃ Mithilaṃ phītaṃ suvibhattaṃ mahāpathaṃ etc. 149.
30. Kadāhaṃ Mithilaṃ phītaṃ suvibattantarāpaṇaṃ etc. 150.
- 30 31. Kadāhaṃ Mithilaṃ phītaṃ gavāssarathapīṭitaṃ etc. 151.

¹ Ck -tavattā, Bđ -tavadhā. ² Ck Bđ dhīrā. ³ Cks ji-, Bđ santālayantā. ⁴ Bđ
pāpaye. All three MSS. divide these 6 half-stanzas into 3 verses, they
ought perhaps to be divided into 2 verses. ⁵ Cks -nā. ⁶ Bđ -tavadhā. ⁷ Bđ
pāpaye. ⁸ Cks -īti. ⁹ Cks -pahaṃ. ¹⁰ Cks bahalapā-.

32. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ āramavanamāliniṃ etc. 152.
 33. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ uyyānavanamāliniṃ etc. 153.
 34. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ pāsādavanamāliniṃ etc. 154.
 35. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ tipuraṃ¹ rājabandhuniṃ
 māpitaṃ Somanassena Vedehena yasassinā 5
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 155.
 36. Kadāham Vedehe phīte nicite dhammarakkhite
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 156.
 37. Kadāham Vedehe phīte ajeyye dhammarakkhite etc. 157.
 38. Kadā antepuraṃ rammaṃ vibhattaṃ bhāgasō mitaṃ etc. 158. 10
 39. Kadā antepuraṃ rammaṃ sudhāmattikalepanaṃ etc. 159.
 40. Kadā antepuraṃ rammaṃ sucigandhaṃ manoramaṃ etc. 160.
 41. Kadāham² kuṭāgāre³ vibhatte bhāgasō mite etc. 161.
 42. Kadāham kuṭāgāre³ sudhāmattikalepane etc. 162.
 43. Kadāham kuṭāgāre³ sucigandhe manorame etc. 163. 15
 44. Kadāham kuṭāgāre litte candanaphosita⁴ etc. 164.
 45. Kadāham suvaṇṇapallaṃke⁵ gonake⁶ cittasanthate etc. 165.
 46. Kadāham kappāsakoseyyaṃ⁷ khomakoṭumbarāni ca etc. 166.
 47. Kadāham pokkharāṇi⁸ rammā cakkavākūpakūjitā (IV. $\frac{266}{1}$)
 mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca etc. 167. 20
 48. Kadāham⁹ hatthigumbe³ sabbālaṃkārahūsīte
 suvaṇṇakacche mātāṅge
 hemakappanavāsase¹⁰ (Cfr. V. $\frac{266}{27}$). 168.
 49. Ārūḷhe gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 169. 25
 50. Kadāham¹¹ assagumbe³ sabbālaṃkārahūsīte
 ajāniyye¹¹ va jātiyā sindhave sīghavāhane (Cfr. V. $\frac{266}{3}$). 170.
 51. Ārūḷhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 171.

¹ C^k ratipuraṃ, B^d tipuraṃ. ² read: kadā aham. ³ B^d adds ca. ⁴ B^d -pusite.
⁵ 50 B^d for soṇṇa? C^k omits suvaṇṇa. ⁶ B^d gon-. ⁷ C^k -ā, C^s -a, B^d -saṃko-
 seyyaṃ. ⁸ B^d -ṇi, C^k -ṇiyo. ⁹ B^d -kappanivāsase, C^k -kappamāsaye, C^s -kappana-
 vāsaye. ¹⁰ all three MSS. -yyā. ¹¹ B^d indiyācāpadhāribhī, C^k illiyo-, C^s illiso-.

59. Kadāhaṃ rathasenīyo sannaddhe ussitaddhaje (Cfr. V. ²⁵⁹/₇)
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 172.
59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 173.
54. Kadāhaṃ sovaṇṇe' rathe sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 174.
59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 175.
59. Kadāhaṃ sajjhurathe' sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 176.
57. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 177.
59. Kadāhaṃ assarathe' sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 178.
59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 179.
59. Kadāhaṃ oṭṭharathe' sannaddhe ussitaddhaje etc. 180.
59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 181.
59. Kadāhaṃ goṇarathe' sannaddhe ussitaddhaje etc. 182.
59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 183.
59. Kadāhaṃ ajarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 184.
59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 185.
59. Kadāhaṃ meṇḍarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 186.
59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 187.
59. Kadāhaṃ migarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 188.
59. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 189.
59. Kadāhaṃ hatthārūhe' sabbālaṃkārabhūsite
nīlavammadhare sūre tomaraṃkusapāṇine⁵
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 190.
59. Kadāhaṃ assārūhe⁶ sabbālaṃkārabhūsite
nīlavammadhare sūre illiyācāpadhārine⁷
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 191.

¹ B_d suvaṇṇa. ² B_d adds ca. ³ C_k gorathe, B_d adds ca. ⁴ B_d -rūlhe. ⁵ B_d -no. ⁶ B_d -rūlhe. ⁷ C_k illiyo-, B_d indriyā - no.

79. Kadāhaṃ dhanuggahe sabbālaṃkārabhūsite
nilavammadhare sūre cāpahatthe kalāpine¹
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 192.
79. Kadāhaṃ rājaputte sabbālaṃkārabhūsite
cittavammadhare sūre kañcanāveḷadharine² etc. 193. 5
74. Kadāhaṃ ariyagaṇe vatthavante³ alaṃkate
haricandalittāṅge Kāsi-kuttamadhārīne⁴ etc. 194.
75. Kadā sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 195.
76. Kadā sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā etc. 196. 10
77. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁵ etc. 197.
78. Kadā sataphalaṃ⁶ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ⁷ etc. 198.
79. Kadāssu maṃ hatthigumbā sabbālaṃkārabhūsitā
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā⁸ 199.
80. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi 15
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 200.
81. Kadāssu maṃ assagumbā sabbālaṃkārabhūsitā
ajāniyyā va⁹ jātiyā sindhavā sīghavāhanā¹⁰. 201.
82. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 202. 20
83. Kadāssu maṃ rathaseṇī¹² sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 203.
84. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 204.
85. Kadāssu maṃ sovaṇṇarathā¹³ sannaddhā ussitaddhajā 25
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 205.
86. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 206.

¹ B^d -no. ² C^k -meḷa-, B^d -velladhārīno. ³ B^d vatthabandhe. ⁴ so C^s; C^k -tutthama-, B^d -vattapadhārīno. ⁵ B^d -nī, C^k -ne. ⁶ B^d satabalaṃ, C^k sana-pbalaṃ. ⁷ C^k kata-. ⁸ C^k -vāsavā, B^d -nivāsasā. ⁹ C^k ca. ¹⁰ C^k -hinā. ¹¹ C^k illiyo, B^d indiyā-. ¹² B^d -seniyo. ¹³ B^d suvaṇṇa-.

87. Kadāssu maṃ sajjhurathā sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 207.
88. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 208.
89. Kadāssu maṃ assarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 209.
90. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 210.
91. Kadāssu maṃ oṭṭharathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 211.
92. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 212.
93. Kadāssu maṃ goṇarathā¹ sannaddhā ussitaddhajā etc. 213.
94. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 214.
95. Kadāssu maṃ ajarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 215.
96. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 216.
97. Kadāssu maṃ meṇḍarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 217.
98. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 218.
99. Kadāssu maṃ migarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 219.
100. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 220.
101. Kadāssu maṃ hattharūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā tomaraṃkusapāṇino
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 221.
102. Kadāssu maṃ assarūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā illiyācāpadhārino²
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 222.
103. Kadāssu maṃ dhanuggahā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā cāpahatthā kalāpino etc. 223.
104. Kadāssu maṃ rājaputtā sabbālaṃkārabhūsitā
cittavammadharā sūrā kañcanāveḷadhārino³ etc. 224.
105. Kadāssu maṃ ariyagaṇā vatthavantā⁴ alaṃkatā
haricandalittāṅgā Kāsi-kuttamadhārino⁵ etc. 225.
106. Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā⁶ sabbālaṃkārabhūsitā
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 226.

¹ Ck^o gorathā. ² Ck^o illiyo-, B^d indiyā-. ³ B^d -velā-. ⁴ B^d vattabandhā. ⁵ B^d kāsivattapa-. ⁶ so all three MSS. for kadā sattasatā bhariyā.

107. Kadā¹ sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 227.
108. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī² etc. 228.
109. Kadā pattaṃ gahetvāna muṇḍo saṃghāṭipāruto
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 229. 5
110. Kadāhaṃ paṃsukūlānaṃ ujjhitaṇaṃ mahāpathe
saṃghāṭiṃ dhārayissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 230.
111. Kadā sattāhasammeghe ovaṭṭe³ allacīvaro
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 231.
112. Kadāhaṃ sabbāhaṃ⁴ ṭhānaṃ⁵ rukkhārukkhaṃ vanāvanaṃ 10
anapekho viharissāmi⁶, taṃ kadāssu bhavissati. 232.
113. Kadāhaṃ giriduggesu pahīnabhayaḥheravo
adutiyo⁷ viharissāmi⁸, taṃ kadāssu bhavissati. 233.
114. Kadā viṇaṃ virujako⁹ sattatantimanoramaṃ
cittaṃ ujum karissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 234. 15
115. Kadāhaṃ rathakāro va parikantaṃ¹⁰ upāhanaṃ
kāmasaṃyojane checchaṃ¹⁰ ye dibbe ye ca mānuse ti. 235.

Ta. kadā ti kālavarivattakko, phītan ti vatthālāṃkāradīhi pupphitaṃ, sabbatopabbhaṇaṃ ti samantato alāṃkārobhāsayuttaṃ, taṃ kadāssu bhavissati ti taṃ evarūpaṃ nagaraṃ pahāya pabbajanaṃ kadā nāma bhavissati, vi- 20
bhattaṃ -- mitaṃ ti chekehi nagaramāpakehi rājanivesanādīnaṃ vasena vi-
bhattaṃ dvāravithīnaṃ vasena koṭṭhāsato mitaṃ, bahalapakāratōraṇaṃ ti
bahalena puthulena pakārena c' eva dvāratōraṇehi ca samannāgataṃ, dāha-
maṭṭālakaṇa ti dāhehi aṭṭālekehi ca dvāraḥkoṭṭhakehi ca samannāgataṃ, pīli-
taṇ ti samākiṇṇaṃ, tipuraṇ ti tīhi purehi samannāgataṃ, tipākāraṇ ti a. 25
tipūraṇ vā tikkhattuṃ puṇṇaṇ ti a., rājabandhuniṇ ti rājāṇātakehi eva
tikkhattuṃ puṇṇaṃ, Somanassenā 'ti evaṇṇāmakena Vīdeharājena, nicite
ti dhaṇṇānicayādisaṃ; anne, ajeyye ti paccāmittehi ajetaḥḥ, candanaphosite
ti lohitaṇḍanaṇa pariḥphosite, koṭumbarānīti¹¹ Koṭumbararaṭṭhe utṭhita-
vatthāni, hatthigumbā ti hatthighaṭṭāyo, hemakappanavāsase¹² ti hema- 30
mayena sīsālāṃkārasaṃkhātēna kappanena hemajālēna ca samannāgate, gāmaṇi-

¹ Bḍ kadāssumaṃ. ² Ck^o -no, Bḍ -ni. ³ Ck^o ovaṭṭo, Bḍ ovaṭṭo ⁴ Bḍ -tta. ⁵ C^o
sabbahaṃ ṭhānaṃ, Bḍ gantvāna. ⁶ Bḍ gamissāmi. ⁷ Ck^o du-. ⁸ Ck^o vināvaru-
jako, C^o vināvarujako, Bḍ viṇaṃ virujako. ⁹ Ck^o pariyanakaṃ, C^o pariyaṇaṇi.
¹⁰ C^o chejjaṃ, Ck^o chejjā, Bḍ chetvā. ¹¹ Bḍ kodu- ¹² Ck^o -vāsase, Bḍ
-kappanivāsase.

yehīti batthācariyehi; ajāniyyā va jatiyā ti jātiyā kāraṇākāraṇajānanatāya
 ajāniyyā va¹ tādīsānaṃ assānaṃ gumbhe, gamaṇīyehīti assācariyehi, illiyā-
 cāpadhārihīti² illi ca ācāpaṇ ca³ dhārentehi, rathasenīyo ti rathaghaṭāyo,
 sannaddhe ti suṭṭhusannaddhe, dīpe atho pi veyyagge ti dīpvyaggha-
 5 cammaparikkhitto, gāmaṇīyehīti rathācariyehi, sajjhurathe ti rajatarathe
 ajarathamēṇḍaratham'garathe sobhanatthāya yojenti, ariyagaṇe ti brāhmaṇa-
 gaṇe, te kira tadā ariyācārā ahesuṃ, tena te evam āha, haricandanalit-
 taṅge ti kaṭicanavaṇṇena candanena littasarīre, sattasatā bhariyā ti piya-
 bhariyā yeva sandhāyāha, susaṇṇā ti susaṇṇātā, assavā ti vacanakārīkā,
 10 sataphalan ti phalasatena suvaṇṇassa⁴ kārītaṃ, kamsaṃ ti pātīm, satarā-
 jikan⁵ ti piṭṭhīpasse rājisatena samannāgataṃ, yaṇtaṃ man ti anitthigandhe
 vanasaṇḍe ekakaṃ eva gacchantāṃ maṃ kadā nu te nānugamissanti, sattāha-
 sammeghe ti sattāhaṃ samuṭṭhite meghe, sattāhavaddalike⁶ ti a., sabbāhaṃ
 ti sabbāṃ divasaṃ⁷, rujaḷako⁸ ti viṇāvādako, kāmasaṃyojana ti kāmasaṃ-
 15 yojanaṃ, dibbe ti dibbaṃ, mānuse ti manussaṃ.

So kira dasavassasahassāyukakāle nibbatto sattavassa-
 sahassāni r. kāretvā tivassasahassāvasitṭhe āyukamhi pabbajito,
 pabbajanto pan' esa uyyānadvāre ambarukkhasa diṭṭhakālato
 paṭṭhāya cattāro māse agāre vasitvā „imamhā vesā pabbajita-
 20 vesō ca varataro, pabbajissāmīti“ cintetvā upaṭṭhākaṃ rāha-
 sena āṇāpesi: „tāta kañci ajānāpetvā antarāpaṇato kāsāya-
 vatthāni c' eva mattikāpattaṇ ca āharā“ 'ti. So tathā akāsi.
 Rājā kappakaṃ pakkosāpetvā kesamassuṃ oharāpetvā kappā-
 kaṃ uyyojetvā ekaṃ kāsāvaṃ nivāsesi ekaṃ pārūpi ekaṃ
 25 aṃse akāsi, mattikāpattam pi thavikāya osāretvā⁹ aṃse laggesi,
 tato kattaradaṇḍaṃ gahetvā mahātale katipayavāre pacceka-
 buddhalīhāya aparāparaṃ caṃkamaṃ, so taṃ divasaṃ tatth' eva
 vasitvā punadivase suriyuggamanavelāya pāsādā otarituṃ
 ārabhi. Tadā Sīvalidevī tā sattasatā vallabhithiyo pakkosā-
 30 petvā „ciradiṭṭho no rājā, cattāro māsā atītā, ajja naṃ pas-
 sissāma, sabbā alaṃkaritvā yathābalaṃ itthikuttabhāvaṇilāse¹⁰
 dassetvā kilesabandhanena bandhituṃ vāyameyyāthā“ 'ti vatvā
 alaṃkatapaṭiyattāhi tāhi saddhiṃ „rājānaṃ passissāmīti“¹¹ pā-

¹ Ck^s ca, B^d nāma. ² B^d indiyā-. ³ so Ck^s; B^d indiyaṇca cāpeṇca. ⁴ B^d -ṇṇena. ⁵ Ck^s satarāṇjiyan. ⁶ Ck^s -vajjalike, B^d -vaḍḍale. ⁷ Ck^s sabbahan--
 B^d sabbattā ti sabbadi-. ⁸ so C^s; Ck^s rajako, B^d virujako. ⁹ Ck^s osāpetvā. ¹⁰
 B^d -kuttahāsaṇi-. ¹¹ B^d -māti.

sādaṃ abhirūhantī taṃ otarantaṃ disvāpi na sañjāni, „rañño ovādaṃ dātuṃ āgato paccekabuddho bhavissatīti“ saññāya vanditvā ekamantaṃ atthāsi. M. pi pāsādā otari. Itarā pāsādaṃ abhirūhitvā sirisayanapiṭṭhe rañño bhamaravaññe¹ kese ca pasā-dhanabhaṇḍakaṃ ca disvā „na so paccekabuddho, ambhakaṃ 5 piyasāmiko bhavissati, etha, naṃ yācitvā nivattessāmīti“ mahātalā otaritvā rājaṅgaṇe sampāpūṇitvā ca pana sabbāhi pi tāhi saddhimṃ kese mocetvā piṭṭhiyaṃ vikiritvā hatthehi hadayaṃ saṃsumbhivā² „kasmā evarūpaṃ kammaṃ karotha mahārājā“ ‘ti atikaruṇaṃ paridevamānā rājānaṃ anubandhi³. Sa- 10 kalanagaraṃ saṃkhubhitaṃ, te pi „rājā kira no pabbajito, kuto⁴ puna evarūpaṃ dhammikaṃ rājānaṃ⁵ labhissāmā“ ‘ti rodamānā rājānaṃ anubandhimsu.

Tatra tesāṃ itthinaṃ paridevitaṃ c’ eva⁶ paridevantiyo pi tā pahāya rañño ca gamanaṃ āvikaronto Satthā āha: 15

116. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
bāhā paggayha pakkandum: kasmā no vijahissasi. 236.
117. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkandum: kasmā no vijahissasi. 237.
118. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ etc. 238. 20
119. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
hitvā sampaddavi⁸ rājā pabbajjāya purakkhato. 239.
120. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato. 240.
121. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ 25
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato ti. 241.

Ta. paggayhā ‘ti ukkhāpitvā, sampaddavīti¹⁰ bhikkhave Mahājanakarājā tā sattasatā bhariyā kiṃ no deva pahāya gacchasi ko ambhakaṃ doso ti vippalapantiyo chadḍetvā sampadduto¹¹ pabbajjāya yāhīti codiyamāno viya purakkhato hutvā gato ti a. 30

¹ Bḍ -ṇṇa. ² Ck sasumbhivā, Bḍ uraṃ sammāhitvā. ³ Bḍ -imsu. ⁴ Cks omit kuto. ⁵ Cks rājāna. ⁶ C -tameva, Bḍ -vanañceva. ⁷ Cks -no, Bḍ -ni. ⁸ Ck -yī, C -yī, Bḍ sappadapi. ⁹ Bḍ sappadavi, Cks -yī. ¹⁰ Bḍ sampadaviti, Cks -yīti. ¹¹ Bḍ sampadavigato.

122. Hitvā sataphalaṃ kamsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ
aggahi mattikāpattaṃ taṃ dutiyābhisecanaṃ. 242.

Bhikkhave taṃ mattikāpattagahaṇaṃ dutiyaṃ abhisecanaṃ katvā so rāja
nikkhanto ti.

5 Sivalidevī paridevamānā rājānaṃ nivattetuṃ asakkonti
„atthi eso upāyo“ ti mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā „tāta
rañño purato gamanadisābhāge¹ jīṇṇagharajīṇṇasālāsu aggim
dehi², tinapaṇṇāni saṃharitvā tasmiṃ tasmiṃ tṭhāne dhūmaṃ
kārehi³“ ānāpesi. So tathā kāresi. Sā rañño santikaṃ gantvā
10 pādesu patitvā Mithilāya ādittabhāvaṃ ārocenti gātha-
dvayaṃ āha:

123. Bhimsā⁴ aggisamājālā, kosā dayhanti bhāgaso
rajataṃ jātārūpaṃ ca muttā veluriyā bahū. 243.

124. Maṇayo saṃkhamuttā ca vatthikaṃ⁵ haricandanaṃ
15 ajinaṃ dantabhaṇḍaṃ ca lohaṃ kālāyasaṃ bahum,
ehi rāja nivattassu, mā te taṃ vinasā⁶ dhanan ti. 244.

Ta. bhimsā⁶ ti bhayānakā, aggisamājālā ti⁷ tesāṃ tesāṃ manussā-
naṃ gehāni aggi⁸ ganhi, so esa mahājālo⁹ ti a., kosā ti rajatakoṭṭhagārādīni,
bhāgaso ti koṭṭhāsato suvibhattā te¹⁰ pi. no ete dayhanti devā¹¹ ti vadati,
20 lohan ti tambalohādikaṃ, mā te taṃ vinasā¹¹ dhanan ti mā te etaṃ
dhanam nassatu¹², ehi taṃ nibbāpehi pacchāpi gamissasi, Mahājanako¹³ na-
garaṃ dayhamānaṃ anoloketvā va nikkhanto ti tumbhakaṃ garahā bhavissati,
tāya vo lejjāya vippatissāro pi bhavissati, ehi amacce ānāpetvā aggim nibbā-
pehi devā¹¹ ti.

25 Atha M. „devi kiṃ kathesi, yesaṃ kiñci atthi tesāṃ taṃ
dayhati, mayaṃ pana akiñcanaṃ¹⁴“ ti dīpento g. ā.

125. Susukhaṃ vata jīvāma (Dhp. v. 200. Mahābh. 12, 99¹⁷
yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ, 529. 6641. Bibl. Indica vol. 2,
Mithilāya dayhamānāya p. 2, p. 129)

30 na me kiñci adayhathā¹⁵ 'ti. 245.

¹ Cks -nasabhlāge. ² Cks dehīti. ³ so C; Ck vesma. ⁴ so Cks; Bđ vatta-. ⁵ Bđ
mā tesāṃ vinasā. ⁶ Cks vesmā. ⁷ Cks omit tibhayānakā - - ti. ⁸ Ck agnim. C
aggim. ⁹ so Bđ; Cks - - esa vesmā jālājalito. ¹⁰ Cks ro. ¹¹ Bđ vinasā. ¹²
Bđ vin-. ¹³ Cks omit mahā-. ¹⁴ Cks akiñcanā, Bđ akiñcano.

Ta. kiñcanan ti yesaṃ ambākaṃ palibuddhanakilesasaṃkhātaṃ kiñcanan
n' atthi te mayā tena akiñcanabhāvena susukhaṃ vata jīvāma, ten' eva kāra-
nena Mithilāya dayhamānāya na me kiñci adayhatha, appamattakam pi attano
bhaṇḍakaṃ dayhamānaṃ na passāmiti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā M.¹ uttaradvārena nikkhami', tāpi 5
'ssa bhariyāyo nikkhamiṃsu. Puna Sīvalidevī ekaṃ upāyaṃ
cintetvā „gāmaghātaratṭhaviḷopakaraṇaṃ² viya dassethā“³ 'ti
āṇāpesi, taṃ khaṇaṃ yeva āvudhahatthe⁴ purise⁵ tato tato
ādhāvante⁶ vilumpante⁶ sarīre lākhārasaṃ siñcitvā laddhapahāre
viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya ca rañño das- 10
sesuṃ. Mahājano upakkosi: „mahārāja tumhesu dharantesu
yeva ratṭhaṃ vilumpanti janaṃ ghātentīti“. Atha devī pi
rājānaṃ vanditvā nivattanatthāya g. ā.:

126. Aṭaviyo samuppannā, ratṭhaṃ viddhaṃsayanti naṃ,
ehi rāja nivattassu, mā ratṭhaṃ vinasā⁷ idan ti. 246. 15

Ta. aṭaviyo ti mahārāja tumhesu dharantesu yeva aṭavicorā samup-
pannā, taṃ ti tathā dhammarakkhiyaṃ⁸ tava ratṭhaṃ viddhaṃsenti.

Rājā „mayi dharante yeva corā utṭhāya ratṭhaviddhaṃ-
sentā nāma n' atthi, Sīvalideviyā kiriya esā bhavissatīti“ cin-
tetvā taṃ appaṭibhānaṃ karonto ā.: 20

127. Susukhaṃ vata jīvāma yesan no n' atthi kiñcanaṃ,
ratṭhe vilumpamānaṃhi na me kiñci ajjiratha⁹. 247.

128. Susukhaṃ vata jīvāma yesan no n' atthi kiñcanaṃ,
pītibhakkhā bhavissāma devā Ābhassarā yathā ti. 248.

Ta. vilumpamānaṃhi ti vilumpamāne, Ābhassarā ti yathā te Brah- 25
māno pītibhakkhā hutvā samāpattisukkena vītināmenti tathā vītināmessāma¹⁰ ti.

Evaṃ vutte pi mahājano rājānaṃ anubandhat' eva. Ath'
assa etad ahoṣi: „ayaṃ jano nivattitum na icchatī, nivattes-
sāmi naṃ“ ti addhagāvutamattaṃ gatakāle nivattitvā mahā-
magge ṭhito amacce pucchi: „kass' etaṃ rajjan“ ti. „Tum- 30

¹ Cks omīti mahāsatto. ² Cks -mitvā. ³ Bđ -ghātakarathaviḷuppamānākāraṃ.

⁴ Bđ -ā. ⁵ Cks -o, Bđ -ā. ⁶ Cks -o. ⁷ Ck vināsā, Bđ vinassa. ⁸ Bđ taṃ
tvaṃ dhammarakkhitaṃ. ⁹ Ck ajjiratha, Cc abhi-, Bđ ahāratha.

- hākaṃ devā¹ 'ti. „Tena hi imaṃ lekhaṃ antarakarontassa² rājānaṃ³ karoṭṭhā⁴ 'ti kattaradaṇḍena⁵ tiriyaṃ lekhaṃ kaḍḍhi⁶. Tejavatā raññā kataṃ lekhaṃ koci antaraṃ⁷ kātuṃ nāsakkhi. Mahājano lekhaṃ ussāsaṃ katvā balavaparidevaṃ paridevi.
- 5 Devī pi taṃ lekhaṃ antaraṃ⁸ kātuṃ avisahantī rājānaṃ piṭṭhi-datvā gacchantāṃ disvā sokaṃ dhāretuṃ asakkontī uraṃ pa-haritvā mahāmagge tiriyaṃ patitvā pavaṭṭamānā⁹ agamāsi. Mahājano „lekhāsāmikehi lekhaṃ bhinnā¹⁰ ti deviyā gatamaggen¹¹ eva gato. M. uttara-Himavantābhimukho agamāsi. Devī pi
- 10 sabbāṃ senāvāhanaṃ ādāya tena saddhiṃ yeva gatā. Rājā mahājanaṃ nivattetuṃ asakkonto yeva saṭṭhiyojanamaggaṃ gato. Tadā Nārado nāma tāpaso Himavati Suvannaguhāyaṃ vasati pañcābhinnā¹², jhānasukhena vītināmento sattāhaṃ atikkamitvā jhānā utthāya „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udā-
- 15 naṃ udānesi, so „atthi nu kho koci Jambudīpatale imaṃ sukhaṃ pariyesanto“ ti¹³ dibbacakkhunā olokeno Mahājanaka-buddhaṃkuraṃ disvā „rājā mahānekkhammaṃ nikkhanto Sīvali-devīpamukhaṃ mahājanaṃ nivattetuṃ na sakkoti, antarāyaṃ pi 'ssa kareyyuṃ, bhiyyosomattāya dāhasamādānatthaṃ ovādaṃ
- 20 dassāmīti“ cintetvā iddhibalena gantvā rañño purato ākāse ṭhito va tassa ussāhaṃ janetuṃ ā.:

129. Kimh' eso mahato ghoso, kā nu gāme va kilīyā¹,
samaṇaṃ űeva¹⁰ pucchāma: katth' eso abhisāṇo jano ti. 249.

Rājā ā.:

- 25 130. Mamaṃ ohāya gacchantāṃ etth' eso abisaṇo jano
sīmātikkaṃamaṇaṃ yantaṃ munimonassa pattiyaṃ
missaṃ nandīhi gacchantāṃ kiṃ jānaṃ anupucchasi. 250.

Ta. kimheso ti kimhi kena¹¹ kāraṇena esa hatthikāyādivasaṃ mahato samūhassa ghoso, kānugāmevakilīyā¹² ti kā nu esā tayā saddhiṃ āgac-

¹ Ck antaraṃ-, Bđ antarāyaṃkarontassa. ² Ck rājānaṃ, Bđ rājadaṇḍaṃ. ³ Bđ katara-. ⁴ Bđ kaḍḍhi tena, Ck kaḍḍhite. ⁵ Bđ antarāyaṃ. ⁶ Bđ pavivatta-. ⁷ Bđ pañca abhinna. ⁸ Ck -yesamīti, C -yesatīti. ⁹ so Bđ; Ck gāme kilīyā, C gāme kilīyā. ¹⁰ Bđ -ṇanteva. ¹¹ Ck omit kena. ¹² Ck -gāme kilīyā, C -gāme kilīyā.

chantānaṃ gāme viya kīlī¹, kattheso ti kimatthatthaṃ esa jano abhisāto sannipatito taṃ parivāretvā āgacchatīti pucchati, maman ti ahaṃ² etaṃ janānaṃ onāya gacchāmi taṃ maṃ ohāya gacchantāṃ, etthā 'ti etaṃmiṃ ṭhāne esa jano abhisāto anubandhanto āgato, sīmātikkaṃamaṇaṃ yautan ti tvaṃ pana maṃ kilesasīmaṃ atikkamma anāgāriyamuniñāpasamkhātassa monassa sampattiyaṃ yantaṃ pabbajito va³ amhīti nandim avijābitvā khaṇe khaṇe uppajjamānāhi nandihi missam evo gacchantāṃ kiṃ jānanto pucchasi udāhu ajānanto Mahājanako kira Videharatthaṃ chaḍḍetvā pabbajito ti kiṃ na sutāṃ tayā ti.

Ath' assa so daḥhasamādānatthāya puna gātham āha:

131. Māssu⁴ tiṇṇo amaññittho⁵ sarīraṃ dhārayaṃ imaṃ, 10
atīraṇeyyam⁶ idaṃ kammaṃ, bahū hi paripanthayo ti. 251.

Ta. māssu⁴ tiṇṇo amaññittho ti imaṃ bhaṇḍukāsāvavatthaṃ⁶ sarīraṃ dhārento iminā pabbajitaliṅgagahanamatten' eva kilesasīmaṃ tiṇṇo atikkanto 'smiti mā maññittho, atīraṇeyyamidaṃ ti idaṃ kilesajātānaṃ nāma na etta-kena tīretabbam, bahū - - thayo ti saggaṃ⁷ āvaritvā ṭhitā hi tava bahū kilesa- 15
paripanthā.

Tato Mahāsatto āha:

132. Ko nu me paripanth' assa mama evaṃvihārino,
so⁸ n' eva diṭṭhe nādiṭṭhe kāmānaṃ abhipatthaye ti. 252.

Ta. so⁸ neva diṭṭhe ti so ahaṃ n' eva diṭṭhe manussaloke na adīṭṭhe 20
devaloke kāmānaṃ abhipatthemī, tassa mama evaṃ ekavihārino ko nu paripantho assā 'ti vadati.

Ath' assa so paripantho dassento gātham āha:

133. Niddā tandī vijambhikā⁹
aratī bhattasammado (Saṃyutta by Feer I p. 7) 25
āvasanti sarīratṭhā, bahū hi paripanthayo ti. 253.

Ta. tandīti ālasiyaṃ, aratīti ukkaṇṭhitā¹⁰, bhatta - - do ti chattapari-
jāho, i. v. h.: samaṇa tvaṃ pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo r. pahāya pabbajito ti vutte¹¹
tuyhaṃ paṇītaṃ ojavantaṃ piṇḍapātānaṃ dassanti, so tvaṃ pattapūraṃ¹² ādāya
yāvadatthaṃ bhuñjitvā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharikāya¹³ nipaṇṇitvā kā- 30
kacchamāno niddānaṃ okkamitvā antarā¹⁴ pabuddho aparāparaṃ parivattetvā
hatthapāde pasārento utṭhāya cīvaravaṃsaṃ gahetvā ālasiyo hutvā n' eva sam-
muñjanaṃ¹⁵ ādāya sammajjissasi¹⁶ na pāṇīyaṃ āharissasi puna nipaṇṇitvā niddā-

¹ so Bđ; Cks kilikililā. ² Bđ yo ahaṃ. ³ Ck massu. ⁴ Bđ -itta. ⁵ Bđ abhi-
raṇeyyam, Ck ati-. ⁶ Bđ paṇḍu - - nivatthaṃ. ⁷ Bđ saggaṃaggam. ⁸ Bđ yo.
⁹ Bđ -itā. ¹⁰ so all three MSS. for -kā? ¹¹ Cks -o. ¹² Ck pattānaṃ. ¹³ Bđ kattaraṇe.
¹⁴ Bđ -raṇ. ¹⁵ Ck sammūñhanaṃ, Bđ sammajjanaṃ. ¹⁶ Bđ sampajjissasi.

yissasi kāmavitakkaṃ vā vitakkessasi, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhissasi bhatta-parilāho te bhavissati, āvasanti sarīraṭṭhā ti ime ettakā paripanthā tāva sarīraṭṭhaka hutvā hutvā nivasanti, sarīre yeva nibbattaṭṭhi dasseti.

Ath' assa M. thutiṃ karonto gātham āha:

- 5 134. Kalyāṇaṃ vata maṃ bhavaṃ brāhmaṇa-m-anusāsati¹,
brāhmaṇaṃ eva pucchāmi: ko nu tvam asi mārisā 'ti. 254.

Ta. br. - - sāsati² brāhmaṇa kalyāṇaṃ vata maṃ anusāsasi.

Tato naṃ Nārado āha:

135. Nārado iti me nāmaṃ, Kassapo iti maṃ vidū,
10 bhoto sakāse āgañchiṃ, sādhu sabbhi samāgamo. 255.
136. Tassa te sabbo ānando vihāro upavattatu,
yad³ ūnaṃ taṃ paripūrehi khantiyā upasamena ca. 256.
137. Pasāraya sannataṃ ca unnataṃ ca pasāraya⁴,
kammaṃ vijjaṃ ca dhammaṃ ca sakkatvāna paribbajā 'ti. 257.

- 15 Ta. vidū ti gottena maṃ Kaseapo ti jānanti, sabbhīti paṇḍitehi sad-
dhiṃ samāgamo nāma sādhu hoti āgato 'mhi, ānando ti tassa tava imi sā
pabbajjāya ānando tuṭṭhi soṇanassam eva hotu mā ukkaṇṭhi, vihāro ti ca-
tubbidho pi brahamavihāro, upavattatū 'ti pavattatu, yadūna⁵ ti yan te
sīlena kaṣiṇaparikkammaṃ jhānena ca ūnaṃ taṃ etehi sīlādīhi paripūraya,
20 khantiyā - - cā 'ti ahaṃ rājababbajito ti mānaṃ akatvā adhivāsakhantiyā
kilesūpasamena⁶ ca samannāgato hohi, pasārayā 'ti mā ukkhipa mā patthara⁷,
pajabā 'ti a., sannataṃ ca unnataṃ cā 'ti kimjātiko nāma ahan ti ādinā na-
yena pavattaṃ omānaṃ ca aham asmi jātisampanno ti ādinayappavattaṃ ati-
mānaṃ ca, kamman ti dasakusalapathakammaṃ, vijjaṃ ti pañcābhiniñāsattā-
25 sanāpattiñāṇaṃ, dhammaṃ ti kaṣiṇaparikkammasaṃkhātāṃ samānadhamaṃ,
sakkatvāna - - jā 'ti ete guṇe sakkatvā vattassu, ime vā guṇe sakkatvā dham-
samādāya paribbajja, pabbajjaṃ pālehi, mā ukkaṇṭhi.

- Evaṃ so M-aṃ ovaditvā ākāseṇa sakattāṇaṃ eva gato.
Tasmiṃ gate aparo pi Migājino nāma tāpaso tath' eva samā-
30 pattito utthāya olokento M-aṃ disvā „mahājanaṃ nivattanat-
thāy' assa ovādaṃ dassāmi⁸“ tath' eva gantvā ākāse attānaṃ
dassetvā āha:

¹ Cks -sasi. ² Cks -sāsiti. ³ Bā yaṃ. ⁴ Cks omīti pa. ⁵ Bā yaṃ-. ⁶ Cks
-samayena. ⁷ Cā panthara? Pā patta.

138. Bahū hatthī ca asse ca nagare¹ janapadāni² ca
hitvā Janaka pabbajito³ kapalle ratim ajjhagā. 258.
139. Kacci nu te janapadā mittāmaccā ca nātakā
dūbbhiṃ akaṃsu Janaka, kasmā c' etaṃ⁴ aruccathā 'ti. 259.

Ta. kapalle ti mattikāpattam sambahāya, i. v. h. : mahārāja tvaṃ eva- 5
rūpaṃ issariyaṃ chaddetvā pabbajito imasmiṃ kapallake ratim ajjhagā adhi-
gato ti⁵ pabbajjākāraṇaṃ pucchanto evaṃ ā., dūbbhiṃ ti kin nu ete tava
antare kañci aparādhaṃ karīṃsu, kasmā tava evarūpaṃ issariyasukhaṃ pabāya
etaṃ kapallam eva aruccitthā 'ti.

Tato Mahāsatto āha:

10

140. Na Migājina jātucca⁶ ahaṃ kañci⁷ kudācanaṃ
adhammena jine nātiṃ⁸ na cāpi nātayo maman ti. 260.

Ta. na Migājina 'ti ambho Migājina jātucca⁶ ekaṃsen' eva ahaṃ kañci⁷
nātiṃ⁸ kudācanaṃ kismiñci kāle na adhammena jīnāmi, te pi ca nātayo maṃ
adhammena na¹⁰ jīnant' eva, iti na koci mama¹¹ dūbbhiṃ nāma akāsīti a. 15

Evam assa pañhaṃ paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena
pabbajito taṃ dassento āha:

141. Disvāna lokavattantaṃ khajjantaṃ kaddamīkataṃ
haññare bajjhare c' ettha yattha sanno¹² puthujjano
et' āhaṃ upamaṃ katvā bhikkhako¹³ 'smi Migājina 'ti 261. 20

Ta. lokavattan¹⁴ ti vattānugatassa¹⁵ bālalokaassa vattantaṃ¹⁶ ti jave-
nīṃ ahaṃ addasaṃ, taṃ disvā pabbajito 'smi ti dipeti, khajjantaṃ - - ti kile-
sehi khajjantaṃ tehi ca kaddamīkataṃ lokam disvā, yattha sanno¹² ti yamhi
kilesavattumbhi sanno¹⁷ laggo puthujjano tattha laggā bahusattā haññanti c' eva
andubandhanādīhi¹⁸ ca bajjhanti¹⁹, etāhaṃ ti ahaṃ sace ettha bajjhissāmi 25
ime sattā viya haññissāmi c' eva bajjhissāmi cā 'ti²⁰, evam etad eva kāraṇaṃ
attano upamaṃ katvā bhikkhako¹³ jāto 'smi ti a., Migājina 'ti taṃ ālapati
kathaṃ paṇa teṇa tassa nāmaṃ nātan ti paṭisanthārakāle paṭhamam eva
pucchitattā.

¹ so all three MSS. for nā-? ² so all three MSS. for jā-? ³ so all three MSS. for -ji? ⁴ Bā tetam. ⁵ Cks omit adhigato ti. ⁶ Bā jātucche. ⁷ Bā ki-. ⁸ all three MSS. -i. ⁹ Ck -ī, C- i. ¹⁰ Cks omit na. ¹¹ Bā mayi. ¹² Ck santo, C- satto. ¹³ Bā -uko. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā vattā-. ¹⁶ Ck vattan, C- Bā vattantaṃ. ¹⁷ Cks satto. ¹⁸ C- anub-, Bā aṭṭanab-. ¹⁹ Bā byajhanti. ²⁰ Cks -ssāmi ti.

Tāpaso taṃ kāraṇaṃ vitthārato sotukāmo hutvā g. ā.:

142. Ko nu te Bhagavā Satthā, kass' etaṃ vacanaṃ suciṃ,
na hi kappam' vā vijjam' vā paccakkhāya rathesabha
samaṇaṃ āhu vattantaṃ yathā dukkhass' atikkamo ti. 262.

- 5 Ta. kassetan ti etaṃ tayā vuttaṃ sucivacanaṃ kassa vacanaṃ nāma,
kappan ti kappetvā pavattitānaṃ abhiññāsamāpattinaṃ lābhino³ kamma-
vādiṃ tāpasam⁴, vijjanti āsavakkhayaññānavijjāya samannāgataṃ pacceka-
buddhaṃ, i. v. b.: rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇaṃ⁶ vā vijjasamaṇaṃ
vā paccakkhāya tass' ovādaṃ vinā⁵ yathā dukkhassa atikkamo hoti evaṃ vattan-
10 taṃ samaṇaṃ āhu, tesaṃ pana vacanaṃ sutvā sakkā evaṃ paṭipajjitum, tasmā
vadehi ko nu te Bhagavā Satthā ti.

Atha Mahāsatto āha:

143. Na Migājina jātucca⁸ ahaṃ kañci kudācanaṃ
samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi sakkatvā anupāvisin ti. 263.

- 15 Ta. sakkatvā ti pabbajjāya guṇaṃ puechanatthāya pūjetvā, anupā-
visin ti na kiñci⁷ anupavittāpuṭṭho⁹ 'smi, na mayā koḍi samaṇo pucchita-
pubbo ti vadati, iminā hi paccakabuddhānaṃ santike dhammaṃ suṇantaṃ pi
kadāci odissakavasena pabbajjādiguṇo na puṭṭhapubbo, tasmā evaṃ āha.

- Evaṃ ca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṃ ādito
20 paṭṭhāya dassetum ā.:

144. Mahatā cānubhāvena⁹ gacchanto siriyaṃ jalaṃ
gīyamānesu gītesu vajjamānesu vaggusu
turiyatāḷitasamghuṭṭhe sammataḷasamāhite 264.

145. Sa Migājina-m-addakkhim phalaṃ amban tirochadaṃ
25 taddamānaṃ¹⁰ manussehi phalakāmehi jantuhi. 265.

146. So kho 'haṃ taṃ sirim hitvā orohitvā Migājina
mūlaṃ ambass' upagañchiṃ phalino nipphalassa¹¹ ca. 266.

147. Phalaṃ ambaṃ hataṃ disvā viddhastāṃ vinaḷikataṃ
ath' etaṃ¹² itaraṃ ambaṃ nīlobhāsaṃ manoramaṃ. 267.

¹ Ck vijjā, Bđ vjja. ² so Cks; Bđ lābhi. ³ Cks -ditṭhasāsanam. ⁴ Ck kappasasa-. ⁵ Bđ adds evaṃ paṭipajjitum sakkā. ⁶ Bđ jātucche-. ⁷ so all three MSS. for kañci? ⁸ Bđ -puppo. ⁹ Cks ca ānu -. ¹⁰ Bđ hatamānaṃ. ¹¹ Cks nipphalitassa. ¹² Bđ -kaṃ.

148. Evam eva nūna amhe issare bahukaṇṭake
amittā no vadhissanti yathā¹ ambo phalī² hato. 268.
149. Ajinamhi haññate dīpī, nāgo dantehi haññati³,
dhanamhi dhanino⁴ hanti aniketam asanthavaṃ,
phalī ambo aphalo ca te satthāro ubbo maman ti. 269. 5

Ta. vaggusū 'ti unadhurassaresu turiyesu vajjamānesu, turiyatāḷḷita-
saṃghuṭṭhe ti turiyānaṃ tāḷṭhehi saṃghuṭṭhe uyyāne, sammatāḷḷasamāhite
ti sammehi ca tāḷhehi ca samannāgate, sa Migājīnū 'ti Migājīna so ahaṃ,
addakkhīm phalaṃ ambaṃ ti phalitaṃ ambarukkhaṃ ti a., tirochadan
ti tirokārāṃ uyyānassa anto ṭhitaṃ⁵ ca bahipākārāṃ nissāya jātaṃ amba- 10
rukkhaṃ addasaṃ, taddamānaṃ⁶ ti poṭhiyamānaṃ, orohitvā ti hatthik-
khandhā otaritvā, vīnaḷḷikatan nīppattanaṃ⁷ kataṃ, evamevā 'ti evam
eva, phalīti⁸ phalasampanno, ajīnaṃhīti cammatthāya cammakāraṇā,
dantehīti attano dantehi haññati, dantaṇimittaṃ haññati ti a., hanti
haññati, aniketamasanthavaṃ ti yo paṇa nīketāṃ pahāya pabbajitattā ani- 15
keto sattasaṃkhāravathukassa taṇhāsanthavassa⁹, abbhāvā asanthavo, taṃ anike-
tam asanthavaṃ ko hanissatīti adhippāyo, te satthāro ti te dve rukkhā
mama satthāro ahesuṃ ti vadati.

Taṃ sutvā Migājīno „appamatto hobitī¹⁰“ rañño ovādaṃ
datva sakaṭṭhānaṃ eva gato. Tasmaṃ gate Sīvalidevī rañño 20
pādesu patitvā ā.:

150. Sabbo jano pavyadhito¹¹: rājā pabbajito iti,
hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā. 270.
151. Assāsavitvā janataṃ ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
puttaṃ rajje ṭhapetvāna atha pacchā pabbajissasīti. 271. 25

Ta. pavyadhito¹¹ ti bhīto utraṣṭo, paṭicchadan ti amhe dayhamāne
pi vilumpamāne pi rājā na oloketīti pavyadhitassa janassa āvaraṇaṃ rakkhaṃ
ṭhapetva puttaṃ te Dighāvukumārāṃ rajje¹² ṭhapetvā abhisīñcitvā pacchā pabba-
jissasīti a.¹³

Tato Bodhisatto āha:

30

152. Cattā mayā janapadā mittāmaccā ca nātakā,

¹ Cks yathāyaṃ. ² Bḍ phalo ³ so all three MSS. ⁴ so all three MSS. for
dhanī, ko? ⁵ Cks ṭhito. ⁶ Bḍ hatamānaṃ or phāta-? ⁷ Bḍ -nāli. ⁸ Bḍ phalo.
⁹ Cks taṇhāya-. ¹⁰ all three MSS. hotīti. ¹¹ so Cks; read pavyathito? Bḍ
pabyādito. ¹² Cks rajjāṃ. ¹³ Cks omit pacchā pabbajissasīti attho.

santi puttā¹ Videhānaṃ, Dīghāvu raṭṭhavaddhana²,
te rajjaṃ kārayissanti Mithilāya pajāpatīti. 272.

Ta. santiputtā ti Sivali, samanānaṃ puttā nāma n' atthi Videharaṭṭha-
vāsinaṃ puna puttā, Dīghāvu atthi, te rajjaṃ kārayissanti, pajāpatīti
5 devīn ālapati.

Devī āhā: „Deva tumhe³ tāva pabbajitā⁴, ahaṃ kiṃ
karomīti“. Atha so āhā: „ahaṃ anussāsāmi⁵, vacanaṃ me
karohīti“ vatvā āhā:

155^a. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yaṃ vākyam mama ruccati
10 rajjaṃ tuvaṃ⁷ kārayanti⁸ pāpaduccaritaṃ bahun
kāyena vācā manasā yena gaṇchisi duggatim.

155^b. Paradinnakena paraniṭṭhitena
piṇḍena yāpehi, sa dhīradhammo ti. 273.

Ta. tvaṃ ti tvam puttassa chattaṃ ussāpetvā mama puttassa⁹ rājāti-
15 rajjaṃ¹⁰ anusāsamānā bahun pāpaṃ karissasi, gaṇchisīti yena kāyādihi
katena bahunā pāpēna duggatim gamissasi, sa dhīradhammo ti piṇḍiyālopana
yāpetabban ti esa dhīrānaṃ dhammo.

Evaṃ M. tassā ovādam adāsi. Tesam aññamaññaṃ sallā-
pena gacchantānaṃ suriyo atthanāgato. Devī patirūpaṭṭhāne
20 khandhāvāraṃ nivāsāpesi. M. pi ekaṃ rukkhamaṇaṃ upagato
so tattha vasitvā punadivase sarīrapaṭiṇṇaṃ katvā mag-
gaṃ paṭipajji. Devī pi „senā pacchato āgacchatū“¹¹ 'ti vatvā
tassa pacchato va ahoṣi. Te bhikkhācāravelāya Thūṇaṃ¹² nāma
nagaraṃ pāpuṇṇsu. Tasmim khaṇe antonagare eko puriso
25 sūṇato mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ kiṇitvā sūlena¹³ aṅgāresu
pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakakotiyaṃ ṭhapetvā atṭhāsi,
tassa aññavihitassa¹⁴ eko sunakho taṃ ādāya palāyi, so ṇatvā
taṃ anubandhanto yāva bahidakkhiṇadvāraṃ gantvā nibbiṇṇo
nivatti. Rājā ca devī ca sunakhassa purato āgacchantā dvidhā

¹ Ck satti putto, C^s santiputto ² Ck -vaddhana, C^s -naṃ, B^d -vaddhana. ³
B^d -esu. ⁴ B^d -tesu. ⁵ so Ck^s; B^d ahaṃ taṃ anusikkhāmi. ⁶ Ck adds ca,
C^s va. ⁷ Ck^s tvaṃ. ⁸ B^d kārayasi-. ⁹ Ck^s putto. ¹⁰ Ck rājāni-, B^d rajjanti
taṃ rajjaṃ. ¹¹ Ck^s thūṇaṃ, B^d dhuṇṇaṃ. ¹² Ck^s supkēna. ¹³ Ck aññāni,
B^d aññā-.

ahesum, so bhayena maṃsaṃ chaḍḍetvā palāyi, M. taṃ disvā cintesi: „ayaṃ chaḍḍetvā anapekho palāto, añño pi 'ssa sāmiko na paññāyati, evarūpo anavajjo paṃsukūlapiṇḍapāto nāma n' atthi, paribhuñjissāma nan" ti so mattikāpattam nīharitvā taṃ maṃsakhaṇḍam ādāya puñchitvā patte katvā udakaphā-⁵ sukaṭṭhānam gantvā paribhuñji'. Tato devī „sace esa rajjen' atthiko bhaveyya evarūpaṃ jegucchaṃ paṃsumakkhitam sunakhucchiṭṭhakam na khādeyya, na dān' esa amhākan" ti² cintetvā „mahārāja evarūpaṃ jegucchaṃ khādasīti" ā. „Devi tvam andhabālātāya imassa piṇḍapātassa visesanaṃ³ na jānā-¹⁰ sīti" tass'eva⁴ patitathānam⁵ paccavekkhitvā amataṃ viya taṃ paribhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthapāde dhovi. Tasmim khape devī nindamānā⁶ ā.:

151. Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
ajaddhumāriva⁷ khudāya mīye, 15
na tv-eva⁸ piṇḍam luṭitam anariyam
kulaputtarūpo sappuriso na seve,
ta-y-idaṃ na sādhu, ta-y-idaṃ na sutṭhu,
sunakhucchiṭṭhakam⁹ bhuñjase tvan ti. 274.

Ta. ajaddhumārivā¹⁰ 'ti anāsakamaraṇam eva, luṭitan ti paṃsu-²⁰ makkhitam, anariyan ti asundaram, na seve ti nakāro paṭipucchanattho¹¹, i. v. h.: sace catutthe bhattakāle pi na bhuñjeyya khudāya¹² mareyya, nanu evaṃ sante pi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṃ piṇḍam na tv-eva seveyyā 'ti, na tayidan ti taṃ idaṃ¹³.

Mahāsatto āha:

155. Na cāpi me Sivalī¹⁴ so¹⁵ abhakkho
yam hoti cattaṃ gihino sunakhassa¹⁶ vā, 25

¹ Bđ -jituṃ ārabhhi. ² Bđ na khādeyya sace khādeyya sace khādeyya idānesa ambākam sāmiko na bhavissatīti. ³ Bđ visesam. ⁴ so Bđ; Cks tassā. ⁵ so Bđ; Cks patitthānathānam. ⁶ Bđ nindhiyamānā. ⁷ so Cks; Bđ anajuthamāriva; read: ajuṭṭhamā-r-iva? ⁸ so all three MSS. ⁹ Bđ adds janaka; read: ucchiṭṭhakam Janaka, omitting sunakh? ¹⁰ Bđ ajuṭṭha-. ¹¹ Bđ -natte nipāto. ¹² Cks add vā. ¹³ Bđ adds tayā kataṃ. ¹⁴ Bđ sivali. ¹⁵ Cks yo. ¹⁶ so all three MSS. for sunassa.

ye keci bhogā idha dhammaladdhā

sabbo [so] bhakkho anavajjo¹ ti vutto ti. 275.

Ta. abhakkho ti so piṇḍapāto mama abhakkho nāma na hoti, yaṃ hotīti yaṃ gihino ca sunakhasa ca cattarā hoti taṃ paṃsukūlan nāma assā-
 5 mikattā anavajjam, ye kecīti tasmā aññe pi ye keci dhammaladdhā bhogā sabbo so bhakkho anavajjo¹ ti anu avayo² punappuna olokiyamāno pi anavayo³ paripunnaguno anavajjo, adhammaladdham pana sahasasagghapakam pi jigucchaniyam eva.

Evan te aññamaññāṃ kathentā va nagaradvāraṃ pā-
 10 puṇimsu. Tatra dārakesu kilāntesu⁴ ekā kumārikā khuddaka-kullakena⁵ vālikam potheti⁶, tassā ekasmiṃ hatthe ekaṃ valayaṃ ekasmiṃ dve, tāni aññamaññāṃ ghaṭṭenti, itaraṃ nissaddaṃ. Rājā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „Sīvali mama pacchato carati, itthi⁷ nāma pabbajitassa malaṃ, ayaṃ pabbajitvāpi bhari-
 15 yaṃ jahitum na sakkotīti garahanti pi maṃ, sac' āyaṃ kumārikā paṇḍitā bhavissati S-deviyā nivattanakāraṇaṃ kathes-
 sati, imissā kathaṃ sutvā Sīvaliṃ uyyojessāmīti“ cintetvā āha :
 156. Kumāriye⁸ upaseniye niccaṃ⁹ nigalamaṇḍike¹⁰

[kasmā] te eko bhujo janati eko¹¹ na janatī bhujo ti. 276.

20 Ta. upaseniye ti mātaraṃ upagantvā sayanike¹², nigalamaṇḍike¹³ ti agalltamaṇḍanena¹⁴ maṇḍanasīlike ti vadati, ja natīti sanati¹⁵ saddaṃ karoti.

Kumārikā āha :

157. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukkā duniḍhura¹⁶,
 saṃghātā¹⁷ jāyate saddo, dutiyass' eva sā gati. 277.
 25 158. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukko ekaṇḍhuro¹⁸,
 so adutiyo na janati¹⁹, munibhūto va²⁰ tiṭṭhati. 278.
 159. Vivādamanto²¹ dutiyo, ken' eko vivadissati,
 tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan²² ti. 279.

¹ Hd anavayo. ² Bd adds anu. ³ Cks anvayo. ⁴ Bd dārikāsu kilāntisu. ⁵ Bd khuddakapālana. ⁶ Cks pothoti, Bd pappoṭeti. ⁷ Bd adds ca. ⁸ Ck -kāye. Hd -ke. ⁹ Cks omit niccaṃ. ¹⁰ Cks nihalā, Bd niggalamaṇḍite. ¹¹ Bd adds te. ¹² Bd sayanasīle. ¹³ Bd niggalamaṇḍite. ¹⁴ Cks -ne. ¹⁵ Cks sanati, Bd ovits sa-. ¹⁶ Bd duniḍhura. ¹⁷ Bd -ghaṭṭā. ¹⁸ Bd -nivaro. ¹⁹ Cks -eti. ²⁰ Bd ca. ²¹ so Cks for -matto? Bd -ppatto. ²² Bd -citu.

Ta. dunīdhurā¹ ti dve² valayā³, saṃghātā⁴ ti saṃhananato saṃ-
ghaṭṭanato ti a., gatīti nipphatti, dutiyassa evarūpā nipphatti hotīti, so ti so
ekanidhuro⁵, muni bhūto vā⁶ 'ti pahīnasabbakilesa ariyapuggalo viya tīṭṭhati,
vivādamatto⁷ ti samaṇadutiyako nāma vivādasamaṇo⁸ hoti kalaham karoti⁹
nānāgāham gaṇhāti, keneko ti ekako pana kena saddhīm vivadissati, ekatta- 5
muparocatan¹⁰ ti ekibhāvo te ruccatu, samaṇā nāma bhaginim pi ādāya na
caranti kim¹¹ pana evaṃ uttamarūpadharam bhariyaṃ¹², ayaṃ te antarāyaṃ
karissati, imaṃ nīharitvā ekako va samaṇadhammaṃ karohīti naṃ ovadī.

So tassā daharakumārikāya vacanam sutvā paccayaṃ
labhitvā deviyā kathento āha:

100. Suṇasī Sīvali gāthā kumāriyā paveditā,
pessikā maṃ garahittho, dutiyass' eva sā gati. 280.

101. Ayaṃ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi,
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, ahaṃ ekaṃ punāparaṃ,
n' eva¹³ maṃ tvaṃ pati me ti 15
māham bhariyā ti vā punā 'ti. 281.

Ta. kumāriyā ti kumārikāya kathitā, pessiyā ti sac' āham r. kāreyyaṃ
esā me pessiyā vacanakārikā bhaveyya oloketum pi maṃ na visabheyya, idāni
pana attano pessaṃ¹⁴ viya dāsaṃ viya ca maṃñati¹⁵, dutiyasseva sā gatīti
maṃ ovadati¹⁶, anuciṇṇo ti anusamcarito, pathāvihīti pathikehi, ekaṃ ti 20
tava ruccanakam¹⁷ gaṇha ahaṃ pana tayā gahitāvesesaṃ aparaṃ gaṇhissāmi,
meva¹⁸ maṃ tvaṃ ti Sīvali ito paṭṭhāya tvaṃ puna maṃ pati me ti mā
vada ahaṃ vā bhariyā me ti mā avacaṃ¹⁹.

Sā tassa vacanam sutvā „deva tumhe uttamaṃ²⁰ dak-
khiṇaṃ²¹ maggaṃ gaṇhatha ahaṃ vāmaṃ“ ti vanditvā thokaṃ 25
gantvā sokaṃ sandhāretum asakkonti punāgantvā raññā saddhīm
ekato va nagaraṃ pāvisi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā upaḍḍhaṃ g. ā.:

102. Imaṃ eva kathaṃ kathentā²²
Thūpaṇ²³ nagaraṃ upāgamun²⁴ ti. 282.

¹ Bḍ dunīvarā. ² Cks omit dve. ³ Bḍ -ghaṭṭā. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bḍ so nīvaro.
⁶ Cks cā. ⁷ Bḍ -ppatto, Cks -manto, Bs -matto. ⁸ Bḍ vivādamāpanno. ⁹ Cks karoti.
¹⁰ Ck -itan, Bḍ itun. ¹¹ Bḍ kimmaṇṇam. ¹² Bḍ adds ādāya gacchanto. ¹³ so
Cks for m' eva? Bḍ mā vaca. ¹⁴ Bḍ pessiyaṃ. ¹⁵ Ck ma maṃ, Cs ca maṃ.
¹⁶ Cks ti ovadīti. ¹⁷ Bḍ adds maggaṃ. ¹⁸ Bḍ mā ca. ¹⁹ Bḍ nāvacaṃ. ²⁰
all three MSS. -mā. ²¹ Bḍ -ṇa. ²² Cks kathayantā. ²³ Bḍ dhuna, Cks
add nāma. ²⁴ all three MSS. nagarūpa-.

Ta nagarūpāgamun ti nagaraṃ pavittihā.

Pavisitvā ca pana M. piṇḍāya caranto usukārassa geha-
dvāraṃ patto, Sīvalī pi ekamante aṭṭhāsi, tasmim samaye
usukāro aṅgārakapalle usum tāpetvā kaṇḍikena temetvā ekaṃ
5 akkhiṃ nimiletvā¹ eken'² olokento ujum karoti. Tam disvā
M. cintesi: „sac' āyaṃ paṇḍito bhavissati mayhaṃ etaṃ kāra-
naṃ kathessati, pucchissāmi nan“ ti upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento S. ā.:

163. Koṭṭhake usukārassa bhattakāle upaṭṭhite³
10 tatra ca so usukāro ekaṃ ca cakkhu niggayha
jimham ekena pekkhatīti. 283.

Ta. koṭṭhake ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upaṭṭhite⁴ usukā-
rassa koṭṭhake aṭṭhāsi, tatra cā 'ti tasmim ca koṭṭhake, niggayhā 'ti ni-
miletvā, jimham ekena 'ti eken' akkhinā vamaṃ pekkhati.

- 15 Atha naṃ Mahāsatto āha:
164. Evan no sādhu passasi⁵, usukāra suṇohi me,
yad ekaṃ cakkhum niggayha jimham ekena pekkhasīti. 284.

T. a.: samma usukāra evan nu tvaṃ sādhu passasi yaṃ ekaṃ nimiletvā
eken' akkhinā vamaṃ pekkhasīti.

- 20 Ath' assa so kathento āha:
165. Dvīhi samaṇa cakkhūhi visālaṃ viya khāyati,
asampatvā paraṃ liṅgaṃ n' ujjubhāvāya kappati. 285.
166. Ekaṃ ca cakkhum niggayha jimham ekena pekkhato⁶
sampatvā paramaṃ⁷ liṅgaṃ ujjubhāvāya kappati. 296.
25 167. Vivādamatto⁸ dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan' ti. 287.

- Ta. visālaṃ viyā 'ti vitthiṇṇaṃ viya hutvā khāyati, as - - liṅgaṃ ti
parato vamaṃ kaṭṭhānaṃ appatvā, nujjubhāvāya 'ti na ujjubhāvāya, i. v. h.: visāle
khāyamāne parato ujuṭṭhānaṃ¹⁰ na pāpūṇeyyā 'ti, tasmim asampatte adissamāne
30 ujukabhāvāya kiccaṃ na kappati na sampajjatīti, sampatvā ti cakkhunā

¹ Bā nimiletvā, Ck ummī-. ² Bā ekena akkhinā. ³ so all three MSS. ⁴
Ck -ṭṭhake, Cc -ṭṭhate. ⁵ Ck Bā -ti, Cc passa. ⁶ Bc -ko. ⁷ Ck parama. ⁸
Bā -ppatto. ⁹ Bā -rocitu. ¹⁰ Bā adde vā vamaṃ kaṭṭhāna vā.

patvā disvā ti a., vivādamatto¹ ti yathā dutiye akkhiṃhi ummīlito liṅgaṃ
na paññāyati vaṃkaṭṭhānaṃ ujum ujukaṭṭhānaṃ pi vaṃkaṃ paññāyattīti vivādo
hoti evaṃ samaṇassa pi dutiyo vivādamatto².

Evam assa so ovādaṃ datvā tuṃhi ahosi. M. pi piṇḍāya
caritvā missakabhattaṃ saṃkaḍḍhitvā nagarā nikkhamma uda- 5
kaphāsukaṭṭhāne nisiditvā kattabbakicco pattaṃ thavikāya
osāretvā³ Sīvaliṃ āmantetvā āha:

188. Suṇasī Sīvali gāthā usakārena paveditā,
pessiyā⁴ maṃ garahittho, dutiyass⁵ eva sā gati. 288.
189. Ayaṃ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvīhi, 10
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, aham ekaṃ punāparam,
n⁶ eva⁷ maṃ tvaṃ pati me ti
māhaṃ bhariyā ti vā punā⁸ 'ti. 289.

Ta. suṇasīti sutā te tā gāthā, pessiyā maṃ ti idaṃ pana kumārīkāya
ovādaṃ eva sandhāyāha. 15

Sā kira „neva⁹ maṃ tvaṃ“ ti vuttāpi¹⁰ Mahāsattaṃ anu-
bandhi yeva, rājānaṃ nivattetuṃ na sakkoti, mahājano anu-
bandhati. Tato pana aṭavi na dūre hoti, M. nilavanarājim
disvā taṃ nivattetukāmo hutvā gacchanto yeva maggasamīpe
muñjatiṇaṃ addasa, tato isikaṃ⁷ luñcitvā „passa Sīvali, ayaṃ⁸ 20
idha puna ghaṭetuṃ na sakkā, evam eva⁹ puna mayhaṃ tayā
saddhiṃ saṃvāso nāma ghaṭetuṃ na sakko“ ti vatvā imaṃ
upaḍḍhagātham āha:

190. Muñjā v¹ isikā pavalhā¹⁰ ekā vihara Sīvalīti. 290.

Ta. ekā - - Sīvalīti ahaṃ ekibhāvena viharissāmi, tvaṃ pi ekā va viharā 25
'ti tassā ovādaṃ adāsi.

Sā taṃ sutvā „ito dāni paṭṭhāya n⁶ atthi mayhaṃ Mahā-
janakanarindena saddhiṃ saṃvāso“ ti sokaṃ dhāretuṃ asak-
kontī ubhohi hatthehi uraṃ paharitvā asaṇṇī hutvā mahā-

¹ B^d -ppatto. ² B^d -ppatto vivādāpanno etc. vide supra p. 65,4. ³ C^{ks}
osāpetvā. ⁴ C^{ks} -yo. ⁵ B^d mā vaca. ⁶ B^d vutte. ⁷ C^{ks} -kā. ⁸ B^d imaṃ.
⁹ C^{ks} evamevaṃ. ¹⁰ so C^{ks}; B^d pabyulha?

magge pati. M. tassā asaṇṇibhāvaṃ ūtvā padaṃ vikopetvā
 araṇṇaṃ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṃ¹ udakena
 siñcitvā hatthapāde parimajjitvā² saṇṇaṃ labhāpesuṃ. Sā
 „tātā kuhim rājā“ ti pucchi. „Nanu tumhe va jānāthā“³ 'ti'.
 5 „Upadhāretha tātā“ ti⁴. Ito c' ito ca dhāvitvā na passiṃsu.
 Sā mahāparidevaṃ paridevitvā raṇṇo t̥hitaṭṭhāne cetiyaṃ kā-
 retvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. M. pi Himavantaṃ
 pavisitvā sattāhabbhantare yeva abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā puna manussapathaṃ nāgami. Devī pi usukārena
 10 saddhiṃ kathitaṭṭhāne kumārīkāya saddhiṃ k-ṭṭhāne maṇsa-
 paribhojanaṭṭhāne Migājinena saddhiṃ k-ṭṭhāne Nāradena sad-
 dhiṃ k-ṭṭhāne ti sabbatṭhānesu cetiyāni kāretvā gandhamālā-
 dīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilāṃ patvā ambuyyāne
 puttassa abhisekaṃ kāretvā taṃ senaṅgaparivutaṃ nagaraṃ
 15 pesetvā⁵ sayāṃ isipabbajjaṃ pabbajitvā tatth' eva uyyāne
 vasantī kasiṇaparikkammaṃ katvā jhānaṃ nibbattetvā Brahma-
 loka-parāyaṇā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahābhikkha-
 manaṃ nikkhanto yevā“⁶ 'ti vatvā j. s.: „Tadā samuddadevatā Uppala-
 20 vaṇṇā ahoṣi, Nārado Sāriputto, Migājino Moggallāno, kumārīkā Khemā
 bhikkhunī, usukāro Ānando, Sīvalī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhulo.
 mātāpitāro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo pana aham evā“⁷ 'ti.
 Mahājanakajātakaṃ.

3. Sāmajātaka.

25 Ko nu maṃ usunā vijjhiti. Idāṃ S. J. v. ekaṃ mātīposā-
 kaṃ bhikkhuṃ ā. k. Sāvattiyaṃ kira aṭṭhārasakoṭivibhavass' ekassa
 seṭṭhikulassa ekaputtako ahoṣi mātāpitunnaṃ piyo manāpo. So eka-
 divasaṃ pāsādataḷaṃ gato sīhapañjaraṃ ugghāṭetvā vithiṃ olovento
 gandhamālādīhattham⁸ mahājanaṃ dhammasavanatthāya Jetavanaṃ

¹ B^d - re. ² C^k - maddetvā. ³ B^d adds ahaṃsu sā. ⁴ B^d adds te. ⁵ B^d
 pavisetvā. 3. Cfr. Carlyā-P. p. 101. Alwis, Attanag. 167. Indian An'iq. March 1875
 p. 91. J. R. A. Soc. 1871. p. 173. Rāmāyaṇa ed. Schlegel II, 63. ⁶ C^k - ā.

gacchantam disvā „aham pi gamissāmīti“¹ gandhamālādini gāhāpetvā
 vihāram gantvā vatthabhesajjapānakāni saṃghassa dāpetvā gandha-
 mālādīhi ca² Bhagavantam pūjetvā ekamantaṃ nisinno. Dhammaṃ
 sutvā kāmesu ādinavam³ pabbajjāya ca ānisaṃsaṃ sallakkhetvā parisāya
 utthitāya Bh-tam pabbajjam yācitvā „mātāpitūhi ananuññātam Tathā- 5
 gatā na pabbājentīti“ sutva gantvā sattāham nirāhāro mātāpitaro
 anujānāpetvā āgantvā pabbajjam yāci. So ekaṃ bhikkhum āṇāpesi⁴,
 so tam pabbājesi, tassa pabbajitassa mahālābhasakkāro nibbatti, so
 ācariyupajjhāye ārādhetvā laddhupasampado pañca vassāni dhammaṃ
 pariyāpunītvā „ aham idhākiṇṇo viharāmi, na me tam patirūpan“ ti 10
 araṇṇāvāse vipassanadhuraṃ pūretukāmo upajjhāyassa santike kam-
 matthānam gahetvā ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā araṇṇe vihāsi, so
 tattha vipassanaṃ paṭṭhapetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto
 visesaṃ nibbattetum na sakkhi. Mātāpitaro pi 'ssa gacchante gac-
 chante kāle duggatā ahesum, ye pi nesaṃ khettaṃ vā vaṇijjam vā 15
 payojesum te „imasmiṃ kule putto vā bhātā vā iṇaṃ codetvā gaṇhanto
 nāma n' atthīti“ attano attano hatthagataṃ gahetvā yathāruciṃ palā-
 yimsu, gehe dāsakammakarādayo pi hiraṇṇasuvannaṇādini gahetvā palā-
 yimsu, aparabhāge dve janā kapaṇā⁵ hutvā hatthe udakasecanakam pi
 alabhītvā gehaṃ vikkīṇītvā agharā hutvā kārūṇṇabhāvappattā pilotika- 20
 nivāsanaṃ kapālahatthā bhikkhāya carimsu. Tasmīṃ kāle eko bhikkhu
 Jetavanaṃ nikkhamītvā tassa vasaṇatthānam āgamāsi⁶, so tam āgantū-
 kavattaṃ katvā sukhaṃ nisinno „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchītvā
 „J-vanā“ ti vutte Satthu o' eva mahāsāvakaḍḍhinaṃ ca ārogyaṃ puc-
 chītvā mātāpitunnaṃ pavattim pucchi: „bhante Sāvattihiyaṃ asu- 25
 kassa nāma seṭṭhikulassa ārogyan“ 'ti, „āvuso mā tassa kulassa pa-
 vattim pucchīti“, „kim bhante“ ti, „āvuso tassa kira kulassa eko va
 putto. so sāsane⁷ pabbajito, tassa pabbajitakālato paṭṭhāya etaṃ⁸
 kulam parikkhīṇam, idāni dve janā paramakāruṇṇataṃ pattā bhikkhāya
 carantīti“. So tassa vacanaṃ supanta sabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi, 30
 assupunṇehi akkhīhi roditum ārabhi, „āvuso kim rodasīti“ ca vutte
 „bhante te mayham mātāpitaro, aham tesam putto“ ti, „āvuso tava
 m-ro tam nissāya vināsaṃ pattā⁹, gaccha te paṭijaggāhīti“. So „aham
 dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto maggaṃ vā phalaṃ vā nibbattetum

¹ B'd dhammaṃ supissāmīti mahāpitro vandītvā. ² Cks -lādini. ³ all three MSS. ādi-. ⁴ Ck anā-, Cs ānā-. ⁵ Cks omīti ka-. ⁶ Cs B'd a-. ⁷ B'd buddha-sāsane. ⁸ Cks evaṇṇevaṃ ⁹ Cks add ti.

- nāsakkhīm, abhabbo bhavissāmi, kim me pabbajjāya, gihī hutvā m-ro posetvā dānaṃ datvā sagga-parāyano bhavissāmiti¹ cintetvā araṇṇa-vāsaṃ tassa therassa niyyādetvā punadivase² nikkhamitvā anupubbena³ Sāvattthito avidūre Jetavanapiṭṭhivihāraṃ pāpuṇi. Tattha dve maggā⁴:
- 5 eko J-vanaṃ gacchati eko Sāvattthim⁵. So tattha tthatvā „kin nu kho paṭhamam mātāpitāro passāmi⁶ udāhu Dasabalan⁷ ti cintetvā „mayā m-ro ciradiṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanaṃ dulla-bham bhavissati, ajja Sammāsambuddham disvā dh. sutvā sve pāto va m-ro passissāmiti⁸“ Sāvattthimaggam pahāya sāyaṇhasamaye⁹ J-vanaṃ
- 10 pāvisi. Tam divasaṃ pana S. paccūsakāle lokam volokento imassa kulaputtassa upanissayaṃ¹⁰ addasa, so tassa āgamanakāle Mātiposaka-suttena¹¹ mātāpitunnaṃ guṇam vaṇnesi. So bhikkhuparisante tthatvā dhammakatham suṇanto cintesi: „aham ‘gihī hutvā m-ro paṭijag-gitum sakkomiti¹², S. pana ‘pabbajitaputto va upakārako nāma¹³ ti
- 15 vadati, sv-āham¹⁴ S-ram adisvā gato¹⁵, evaṇupāya pabbajjāya pari-hīno assam¹⁶, idāni pana gihī ahutvā pabbajito va samāno m-ro posessāmiti¹⁷ so salākam gahetvā salākabhataṃ c¹⁸ eva salākayāguṇ ca gaṇhitvā dvādasa vassāni araṇṇe vuttam¹⁹ bhikkhupārājikam patto viya ahoṣi. So pāto va Sāvattthim pāpetvā²⁰ „kin nu kho paṭhamam
- 20 yāguṃ gaṇhāmi udāhu²¹ m-ro passissāmiti²² cintetvā „kapaṇānam²³ santikam tucchahatthena gantum ayuttan²⁴ ti yāguṃ gahetvā va etesaṃ purāṇagehadvāraṃ gato, m-ro yāgubhikkham caritvā parabhiṭṭim²⁵ upa-gantvā nisinnake disvā uppannasoko assupunṇehi nettehi tesam avidūre aṭṭhāsi. Te tam disvāpi na saṇjānimsu, ath’ assa mātā „bhikkhat-
- 25 thāya tthito bhavissatiti²⁶ saṇṇāya „bhante tumhākam dātabbayuttakam n’ atthi, aticchathā²⁷ ti āha, so tassā katham sutvā hadayapūram sokaṃ gahetvā assupunṇehi nettehi tatth’ eva aṭṭhāsi, dutiyam p, tatiyam pi vuccamāno pi aṭṭhāsi yeva, ath’ assa pitā mātaram ā. „gaccha jātaputto²⁸ nu ko te eso²⁹ ti, sā utṭhāya gantvā saṇjānitvā
- 30 pādamūle patitvā paridevi, pitāpi ‘ssa tath’ eva akāsi, mahantaṃ kā-ruṇānam ahoṣi. So pi m-ro disvā sakabhāvena saṇṭhātum asakkonto assūni pavattesi, so sokaṃ adhivāsetvā „mā cintayittha, aham vo

¹ B^d adds araṇṇā. ² B^d adds gacchanto. ³ B^d adds ahesum tesu. ⁴ C^k -iyam. ⁵ B^d passissāmi. ⁶ B^d adds sallakkhetvā. ⁷ C^k sāyanha-. ⁸ B^d -yasam-pattim. ⁹ C^k -puttena. ¹⁰ C^k add cintesi. ¹¹ B^d sacāham. ¹² C^k add assam. ¹³ B^d bhavēyyam. ¹⁴ so C^k; B^d vuttha. ¹⁵ so C^k; C^k pāpesitvā, B^d pāvisitvā. ¹⁶ C^k omitt udāhu. ¹⁷ B^d adds mātāpitūnam. ¹⁸ C^k pari-. ¹⁹ C^k jāna-, B^d gaccha bhadde jānāhi putto.

posessāmīti¹ m-ro assāsetvā yāgum pāyevā ekamante nisidā-
 petvā puna bhikkhaṃ āharitvā te bhojetvā attano bhikkhaṃ pariye-
 sitvā tesam santikaṃ gantvā puna bhattena pucchitvā bhattakiccaṃ
 katvā te ekamante nivāsaṃ akāsi. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena
 m-ro paṭijaggati, attanā laddhāni pakkhikabhaddādīni pi tesam datvā ⁵
 sayam piṇḍāya caritvā² labhamāno bhuñjati, vassāvāsikam pi annam³
 yam kiñci labhitvā tesam yeva deti, tehi paribhuttajijñāpilotikam⁴
 aggalaṃ datvā⁵ rañjivā⁶ sayam paribhuñjati, bhikkhaṃ labhana-
 divasaṃ⁷ pan' assa appam⁸ alabhanadivasāni⁹ bahūni¹⁰ ahesum, nivā-
 sanapārupanaṃ atilūkhaṃ hoti. So m-ro paṭijagganto va aparabhāge ¹⁰
 kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahoṣi, atha nam sandiṭṭhasambhattā¹⁰ puc-
 chiṃsu: „āvuso pubbe tava sarīravaṇṇo sobhati idāni pana uppaṇ-
 ḍuppaṇḍukajāto si, vyādhi nu kho te uppanno“ ti, so „n' atthi me
 āvuso vyādhi palibodho pana me atthīti“ tam pavattim ārocesi.
 „āvuso S. saddhādeyyam vinipātetum na deti, tvaṃ saddhādeyyam ¹⁵
 gahetvā gihinam dadamāno ayuttam karosīti“. So tesam katham
 sutvā lajjito oliyyi¹¹. Te tattakenāpi atuṭṭhā gantvā „asuko nāma
 bhante bhikkhu saddhādeyyam vinipātetvā gihī¹² posetīti“ Satthu
 ārocesum. S. tam kulaputtam pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ
 bhikkhu saddhādeyyam gahetvā gihī¹³ posesīti“ pucchitvā „saccam ²⁰
 bhante“ ti vutte S. tassa tam sukiriyaṃ vaṇṇetukāmo attano ca
 pubbacariyaṃ pakāsetukāmo hutvā „gihī¹³ bhikkhu posento ke¹⁴
 posesīti¹⁵“ pucchi, „m-ro bhante“ ti, tato S. tassa ussāhaṃ jane-
 tukāmo hutvā „sādhū sādhū“ 'ti tikkhattum sādhukāraṃ datvā „tvaṃ
 mayā gatamagge ṭhito, ahaṃ pubbe¹⁶ cariyam caranto m-ro posesin“ ²⁵
 ti ā. So bhikkhu ussāhaṃ paṭilabhi. S. tāya pubbacariyāya āvi-
 karaṇattham bhikkhūhi yācito a. ā.:

Atīte Bārāṇasito avidūre nadiyā orinātīre eko nesādagāmo
 ahoṣi paratīre eko, ekekaṣmim pañca pañca kulasatāni vasanti,
 dvīsu pi gāmesu dve nesādajetṭhakā sahāyā, te daharakāle yeva ³⁰
 katikaṃ karīmsu: „sace amhesu ekassa dhītā hoti ekassa
 putto¹⁷ tesam āvāhavivāhaṃ hotū“ 'ti. Atha orimatīragāma-

¹ Cks add ye. ² Cks add pi. ³ Bδ adds gahetvā. ⁴ so Ck; Bδ katvā, Cδ
 anvā. ⁵ Bδ raj-. ⁶ Bδ labhamānadivasam, Cks labhanadivasehi. ⁷ Cks omit
 appam. ⁸ Cks alabhanadivasā, Bδ appam alabhamāna divasāni. ⁹ Cks bahū.
¹⁰ Bδ adds bhikkhu. ¹¹ Bδ oliyi. ¹² Ck gihī, Bδ gihinam. ¹³ Ck -i, Bδ -ino.
¹⁴ Cks ko. ¹⁵ Cks posehīti. ¹⁶ Bδ pubba. ¹⁷ Cks -ā.

- vāsinesādajetṭhakassa gehe putto jāyi, jātakkhane c' assa dukūlena paṭiggahitattā Dukūlako t' eva nāmaṃ karim̐su, itarassa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā Pārikā ti nāmaṃ karim̐su, te ubho pi abhirūpā ahesuṃ suvaṇṇavaṇṇā, nesādakule
- 5 jātāpi pāpātipātan nāma na karim̐su. Aparabhāge solasavassakam̐ Dukūlakumārāṃ mātāpitāro āhaṃsu: „putta kumārikan te ānessāmā“¹ 'ti, so pana' Brahmālokā āgato suddhasatto ubho kaṇṇe pidhāya „na me gharāvāsen' attho, mā evarūpaṃ avacutthā“² 'ti vatvā yāvatatiyaṃ vuccamāno pi na icchi yeva.
- 10 Pārikakumārīkāpi „amma amlhākāṃ sahāyassa putto atthi abhirūpo suvaṇṇavaṇṇo, tassa taṃ dassāmā“³ 'ti mātāpitūhi vuttā tath' eva vatvā kaṇṇe pidahi, sāpi Brahmālokato āgatā. Dukūlakumāro tassā rahassena sāsanaṃ paṇiṇi „sace kira methunadhammena atthikā aññassa gehaṃ gaccha“⁴, mama methune
- 15 chando n' atthīti“⁵, sāpi tassa tath' eva sāsanaṃ pesesi. Tesāṃ anicchamānānaṃ yeva āvāhavivāhaṃ karim̐su. Te ubho pi kilesasamuddaṃ anotaritvā dve Mahābrahmāno viya ekato vasiṃsu. D-kumāro macchaṃ vā migāṃ vā na māreti, antamaso āhaṭaṃ maṃsam pi na vikkīṇāti. Atha naṃ m-ro vadim̐su: „tāta tvaṃ nesādakule nibbattitvā n' eva gharāvāsaṃ icchasi na pāṇavadhaṃ karosi, kin nāma karissasīti“⁶. „Amma
- 20 tāta tumhesu anujānantesu ajj' eva pabbajissāmā“⁷ 'ti. „Tena hi gacchathā“⁸ 'ti dve pi jane uyyojesuṃ. Te m-ro vanditvā nikkhamma Gaṅgātīre Himavantaṃ pavisitvā yasmaṃ ṭhāne
- 25 Migasammatā nāma nadī Himavantato otaritvā Gaṅgaṃ pattā taṃ ṭhānaṃ gantvā Gaṅgaṃ pahāya Migasammatābhimukhā abhirūhiṃsu. Tasmiṃ khaṇe Sakkabhavaṇaṃ uphākāraṃ dassesi, Sakko taṃ kāraṇaṃ űatvā Vissakammaṃ āmantetvā „tāta Vissakamma dve mahāpurisā nikkhamitvā Himavantaṃ
- 30 pavitṭhā, nivāsanaṭṭhānaṃ tesāṃ laddhuṃ vaṭṭati, Mi-nadiyā

¹ Cks omīti so pana. ² Cks gacchatu, Bđ gaccheyyāhi. ³ Cks -mīti. ⁴ Cks gacchāmā, Bđ pabbājethā.

aḍḍhakosantare¹ etesaṃ paññasālaṃ ca] pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehīti² ā. So „sādhū“³ 'ti sampatiṇṇhitvā Mūgapakkhajātake āgatanāyena⁴ eva sabbaṃ saṃvidahitvā amanāpasadde mige palāpetvā ekapadikajamaṅghamaggaṃ māpetvā sakaṭṭhānam eva gato. Te pi taṃ maggaṃ disvā tena assamapadaṃ pāpu- 5
nimsu. Dukūlapaṇḍito paññasālaṃ pavisitvā pabbajitapakkhāre disvā „Sakkena mayāṃ dinnā“⁵ ti Sakkadattiyabhāvaṃ ūtvā sātakaṃ omuñcitvā rattavācācivaraṃ nivāsetvā pārupitvā ajinaṃ aṃse katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā isivesaṃ gahetvā Pāriyāpi⁶ pabbajjaṃ datvā ubho kāmāvacaramettaṃ bhāvēntā⁷ tattha 10
paṭivasimsu. Tesāṃ mettānubhāvena sabbe migapakkhino añña-
maññaṃ mettaccittā eva paṭilabhisu, na koci kassaci⁸ vi-
heṭheti. Pāri⁹ pāṇīyaṃ paribhojanīyaṃ āharati assamapadaṃ sammajjati sabbakiccāni karoti, ubho pi phalāphalam āharitvā paribhūñjitvā attano attano paññasālaṃ pavisitvā samaṇa- 15
dhammaṃ karontā¹⁰ vāsaṃ kappayimsu. Sakko tesāṃ upaṭṭhā-
naṃ āgacchati. So ekadivesaṃ olokento „imesaṃ cakkhūni
parihāyissanti“¹¹ antarāyaṃ disvā D-paṇḍitaṃ upasaṃkamitvā
vanditvā ekamantaṃ nisiditvā evaṃ ā.: „bhante tumhākaṃ
antarāyo paññāyati, paṭijaggaṇakaṃ puttaṃ laddhuṃ vaṭṭati, 20
lokadhammaṃ patisevathā“¹² 'ti ā. „Sakka kin nāma¹³ etaṃ
kathesi, mayāṃ agāramajjhe pi etaṃ lokadhammaṃ pahāya
pūjavagūtharāsiṃ viya jigucchimha, idāni araññaṃ pavisitvā
isipabbajjaṃ pabbajitvā¹⁴ kathaṃ evarūpaṃ karissāma“¹⁵ 'ti.
„Bhante sace na evaṃ karotha Pāritāpasīyā“¹⁶ utunikāle nā- 25
bhīṃ hatthena parāmaseyyāthā“¹⁷ 'ti. M. „idaṃ sakkā kātun“¹⁸
ti sampatiṇṇhi. Sakko taṃ vanditvā sakaṭṭhānam eva gato.
M. pi taṃ kāraṇaṃ Pāriyā ācikkhitvā tassā utunikāle nābhīṃ
parāmasi. Tadā B. devalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭi-

¹ Cks -ghosa-. ² Cks diṭṭhā. ³ Bđ pārikāyāpi. ⁴ Cks -to, Bđ -etvā ⁵ Bđ kiñci.
⁶ Cks pāri, Bđ pārikā. ⁷ Ck karento, Cs Bđ karonto. ⁸ Bđ paṭisevethā. ⁹
Cks -itā. ¹⁰ Bđ pārikāya tā-.

- sandhiṃ gaṇhi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi,
 ten' ev' assa Suvannaśāmo ti nāmaṃ karimṣu. Pāriyāpi
 pabbatantare kinnariyo dhātikiccaṃ karimṣu. Te ubho pi
 B-aṃ nahāpetvā paṇṇasālāya nipajjāpetvā 'phalāphalattāya
 5 gacchanti. Tasmiṃ khaṇe kinnarā kumāraṃ gahetvā kandarā-
 disu nahāpetvā pabbatamatthakaṃ āruya nānāpupphehi alaṃ-
 karitvā haritālamanoṣilādīhi¹ tilake katvā ānetvā paṇṇasālāya
 nipajjāpentī. Pāri' āgantvā puttaṃ thaṇṇaṃ pāyeti. Taṃ
 aparabhāge vaḍḍhitvā solasavassuddesikaṃ pi² anurakkhantā
 10 mātāpitāro paṇṇasālāya nisīdāpetvā sayam eva vanamūlaphalā-
 phalattāya gacchanti. M. „kadāci kocid eva antarāyo bha-
 veyyā“ 'ti tesaṃ gatamaggaṃ sallakkheti. Ath' ekadivasaṃ
 tesaṃ vanamūlaphalāphalaṃ ādāya sāyaṇhasamaye⁴ nivattan-
 tānaṃ assamaṇapadato avidūre mahāmegho utṭhahi, te ekaṃ
 15 rukkhamaṇaṃ pavisitvā vammikamatthake aṭṭhaṃsu, tassa
 abbhantare āsīviso atthi, tesaṃ sarīrato sedagandhamissaṃkaṃ
 udakaṃ otaritvā tassa nāsāpuṭaṃ pāvīsi, so kujjhitvā nāsā-
 vātena pahari, dve pi andhā hutvā aññamaññaṃ na passiṃsu.
 D-paṇḍito Pāriṃ āmantetvā „Pāri⁵ mama cakkhūni parihīnāni,
 20 na taṃ passāmīti“ ā., sāpi tath' evāha, te „n' atthi no dāni
 jīvitaṃ“ ti maggaṃ aṇṇantaṃ paridevaṃ aṇṇā vicariṃsu. „Kīṃ
 pana tesaṃ pubbakammaṃ“ 'ti. Taṃ kira pubbe vejjakulaṃ
 ahoṣi⁶, atha so vejjo ekassa mahaddhanassa purisassa akkhi-
 rogaṃ paṭijaggi, so tassa kiñci na dāpesi, vejjo kujjhitvā bhari-
 25 yāya ārocetvā „kīṃ karomā“ 'ti ā., sāpi kujjhitvā „na no tassa
 santike dhanen' attho⁷, bhesajjaṃ tassa vatvā ekaṃ yogaṃ
 datvā akkhīni kāṇāni karohīti“ ā., so „sādhū“ 'ti tassā va-
 canaṃ sampaṭicchitvā tathā akāsi, tesaṃ ubhinnaṃ pi iminā
 kammena cakkhūni andhāni jāyimṣu⁸. Atha M. cintesi „mama

¹ Ck^s -lāhi. ² B^d parikā. ³ Ck^s add taṃ. ⁴ Ck^s sāyaṇha-. ⁵ B^d pārike. ⁶ B^d te kira pubbe vajjakūle ahoṣuṃ. ⁷ B^d santakenattho. ⁸ so B^d; Ck^s te ubbo pi iminā kammena cakkhūni jāyimṣu.

m-ro aññesu divasesu imāya velāya āgacchanti, idāni tesam pavattim na jānāmi, paṭimaggam gamissāmīti“ paṭimaggam gantvā saddam akāsi, te tassa saddam sañjānitvā paṭisaddam katvā puttasiñehena „tāta Sāma' idha paripantho atthi, mā āgamīti“ vadimsu, atha nesaṃ „tena hi imam gahetvā ethā“ 5 'ti dighalatthim adāsi, te latthikoṭiyam gahetvā tassa santikam āganiṃsu, atha ne „kena vo kāraṇena cakkhūni vinatthānīti“ pucchi, „tāta mayam deve vassante rukkhamūle vammika-matthake thitā, tena kāraṇenā“ 'ti, so sutvā va aññāsi: „tatha āsivisena bhavitabbam, tena kuddhena nāsāvāto vis- 10 sattho bhavissatīti“ so m-ro disvā rodi c' eva hasi ca, atha nan te pucchiṃsu: „kasmā tāta rodi kasmā hasīti“, „amma tāta tumhākam daharakāle yeva cakkhūni vinatthānīti rodim, idāni paṭijaggissāmīti hasim, mā cintayittha, aham vo paṭijaggissāmīti“ so m-ro assamapadam ānetvā tesam rattiṭ- 15 ṭhānadivatthānesu camkamē paṇṇasālāya vaccatthāne passāvatthāne ti sabbatthānesu rajjuke bandhi, tato paṭthāya te assame ṭhapetvā vanamūlaphalāni āharati, pāto va nesaṃ vasaṇatthānam samujjati, Mi-nadim gantvā pāniyam āharati, paribhojanīyam upaṭṭhabeti, dantakaṭṭhamukhodakādīm katvā 20 madhuraphalāphalam deti, tehi mukhe vikkhālite sayam paribhuñjati, paribhuñjitvā m-ro vanditvā migagaṇaparivuto phalāphalatthāya araññaṃ pavisitvā pabbatantare kinnaraparivāro phalāphalam gahetvā sayaphavelāyam¹ āgantvā ghaṭe² udakam āharitvā tāpetvā uṇhodakena nesaṃ yathārucim nahāpanam vā 25 pādadhovanam vā katvā añgārakapallam upanetvā gatte sedetvā nisonnānam phalāphalam datvā pariyosāne sayam pi khāditvā sesakam ṭhabeti³, iminā niyāmena m-ro paṭijaggati. Tasmim samaye Bārāṇasiyam Piliyakkho nāma rājā r. kāreti, so migamaṃsalobhena mātaram r. paṭicchāpetvā sannaddha- 30 pañcāvudho Himavantam pavisitvā mige vadhitvā maṃsam

¹ C^{ks} yāma. ² C^{ks} sāyanha-. ³ C^s B^d -ena. ⁴ C^k -siti? B^d dhapesi.

khādanto Migasammataṃ nadim̐ patvā anupubbena Sāmassa
 pāṇiyagahaṇatitthaṃ patto migavalaṇṇaṃ disvā maṇivaṇṇāhi
 sākāhi koṭṭhakaṃ katvā dhanuṃ ādāya visapītaṃ saraṃ
 sannahitvā tattha nilīno acchi. M. pi sāyaṇhasamaye¹ phalā-
⁵ phalaṃ āharitvā assamapade ṭhapetvā m-ro vanditvā „nahātva
 pāṇiyaṃ ādāya āgamiṣṣāmīti“ ghaṭaṃ gahetvā migagaṇaparivuto
 dve mige ekato katvā tesāṃ piṭṭhe pāṇiyaghaṭaṃ ṭhapetvā
 hatthena gahetvā nadītitthaṃ agamāsi. Rājā koṭṭhake ṭhito
 tathā āgacchantāṃ disvā „mayā ettakaṃ kālaṃ vicarantena
¹⁰ manūso nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa, nāgo nu kho
 ti, sace kho paṇāhaṃ etaṃ upasaṃkamitvā pucchissāmi devo
 ce ākāse uppatissati nāgo ce bhūmiyaṃ pavekkhati, na kho
 paṇāhaṃ sabbakālaṃ Himavante yeva vasissāmi, Bārāṇasim
 pi gamissāmi, tatra maṃ amaccā pucchissanti: ‘api nu kho te
¹⁵ mahārāja Himavante vasantena na kiñci acchariyaṃ diṭṭhapubban’
 ti, ‘tatrāhaṃ² evarūpo me satto diṭṭho’ ti vatvā ‘ko nāma’ eso’
 ti vutte sace ‘na jānāmīti’ vakkhāmi garahissanti maṃ, tasmā
 etaṃ vijjhivā dubbalaṃ katvā pucchissāmīti“ ciñtesi, atha
 tesu migesu paṭhamam eva otarivā pāṇiyaṃ pivitvā uttiṇṇesu
²⁰ Bo. uggahitavatto viya mahāthero saṇikaṃ udakaṃ otarivā
 paṭippassaddharato³ paccuttaritvā vākacīvaram⁴ nivāsetvā ajina-
 cammaṃ ekaṃsaṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā udakaṃ puṇ-
 jītvā vāmaṃsakūte ṭhapesi, tasmim̐ kāle⁵ „idāni vijjhituṃ samayo“
 ti rājā visapītasaraṃ khipitvā M-aṃ dakkhiṇapasse vijjhi, saro
²⁵ vāmapassena nikkhami, tassa viddhabhāvaṃ ñatvā migagaṇo
 bhīto palāyi, Suvannasāmapaṇḍito pana viddho pi pāṇiyaghaṭaṃ
 yathā vā tathā vā anusumbhitvā⁶ satim̐ paccupaṭṭhāpetvā saṇi-
 kaṃ otāretvā vālukaṃ viyūhitvā ṭhapetvā disā vavatthapetvā
 mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānadisābhāgena⁷ sīsaṃ katvā rajata-

¹ C^o sāyanha-. ² C^o tatrahaṃ. ³ C^o -ratha, B^d -ratho. ⁴ B^d rattavāka-
 cīraṃ. ⁵ C^o ṭhapanakāle. ⁶ so C^o; C^o anusumbhitvā, B^d anavasumbhitvā. ⁷
 C^o -ṭṭhānambhāge, C^o -ṭṭhānabhāge.

paṭṭavaṇṇavālukāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satim upaṭ-
ṭhapetvā „imasmiṃ Himavantapadese mama verino nāma n'
atthi, mama pi aṇṇasmiṃ veraṃ nāma n' atthīti“ vatvā mu-
khena lohitaṃ chaḍḍetvā rājānam adisvā va g. ā.:

1. Ko nu maṃ usunā vijjhi pamattaṃ udahārakaṃ, 5
khattiyo brāhmaṇo vesso ko maṃ viddhā niliyasīti. 291.

Ta. pamattan ti mettābhāvanīya 'anupaṭṭhitasatim, idaṃ hi so sandhāya
tasmiṃ khaṇe attānaṃ pamattaṃ nāma akāsi, viddhā ti vijjhivā.

Evaṃ ca pana vatvā puna attano sarīramāṃsassa abhakkha-
sammatabhāvaṃ dassetuṃ g. ā.: 10

2. Na me maṃsāni khajjāni, cammen' attho na vijjati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ maṃ amaṇṇiṭṭhā 'ti 292.
dutiyaṃ g. vatvā tam eva nāmaḍivasena pucchanto:

3. Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ,
putṭho me samma akkhāhi, 15
kiṃ maṃ viddhā niliyasīti āha. 293.

Ta. amaṇṇiṭṭhā 'ti ayaṃ puriso kena kāraṇena maṃ vijjhittabbaṃ
amaṇṇiṭṭhā 'ti a.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā visapītena kaḍḍena' vijjhivā
pātito pi n' eva maṃ akkosati na paribhāsati, hadayaṃ sam- 20
bāhanto viya piyāvacanena samudācarati, gacchissāmi 'ssa
santikaṃ“ ti cintetvā gantvā santike ṭhito ā.:

4. Rājāhaṃ asmi Kāsīnaṃ, Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pahatvāna migam esaṃ carāṃ' ahaṃ. 294.
5. Issatthe c' asmi kusalo daḍḍhadhammo ti vissuto, 25
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 295.

Ta.¹ rājāhamasmīti evaṃ kir' assa² ahoṣi, devāpi nāgāpi manussa-
bhāsam eva kathenti yeva, ahaṃ etaṃ devo vā nāgo vā manusso vā ti na
jānāmi, sace kuḍḍheyya nāseyya cāpi maṃ rājā ti vutte kho pana abhāyanto
nāma n' atthīti, tasmā attano tejasi⁴ jānāpetuṃ paṭhamam rājāhamasmīti ādim 30
ā., lobhā ti maṃsalobhena, migamesaṃ ti mige esanto, dutiyagāthāya pi

¹ C^{ks} khaṇ-, B^d sallena. ² C^s tassa. ³ B^d adds vitakko. ⁴ B^d rājabbhāvaṃ.

attano balaṃ dīpetukamo evaṃ ā., ta. issatthe ti dhanusippe, daḷha-
dhammo ti daḷhadhanuṃ saḥassatthāmaṃ dhanuṃ oropetuṃ ca āropetuṃ
ca samattho.

Iti attano balaṃ vaṇṇetvā tassa nāmagottaṃ pucchanto ā.:

- 5 6. Tvaṃ ca kassa vā putto si, kathaṃ jānemu taṃ mayam,
pituno attano cāpi nāmagottaṃ pavedayā 'ti. 296.

Ta. pavedayā 'ti kathaya.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ 'devanāgakinnarādisu khattiyā-
disu vā aññataro 'ham asmīti' katheyyaṃ saddaheyy' eva' esa,
10 saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā ā.:

7. Nesādaputto, bhaddan te, Sāmo iti maṃ nātayo
āmantayimsu jīvantam, sv-ājji' ev' ahaṃ' gato saye. 297.
8. Viddho 'smi puthusallena savisena yathā migo,
sakamhi lohite rāja passa semi paripluto. 298.
15 9. Paṭicamma gataṃ' sallaṃ passa vihāmi' lohitaṃ,
āturo ty-ānupucchāmi: kiṃ maṃ viddhā nilīyasi. 299.
10. Ajinamhi haññate dīpī, nāgo dantehi haññati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ' mam amaññathā 'ti. 300

Ta. jīvantam ti maṃ ito pubbe jīvamānaṃ ehi Sāma yāhi Sāmā 'ti
20 voharanti nātayo Sāmā 'ti āmantayimsu, svājjevahaṃ' gato ti so ahaṃ aḷḷa
evaṃ gato maraṇamukhe appito, saye ti sayāmi, paripluto ti nimuggo,
paṭicammā' ti paṭicamītvā' vāmapassena paviseitvā dakkhiṇapassena vinigga-
tan ti a., passā 'ti olokayassu maṃ, vihāmīti' uṭṭhubbāmi, idaṃ so satim
paccupaṭṭhapetvā avikampamāno va |lohitaṃ mukhena chaḍḍetvā ā., āturo ti
25 gilāno hutvā ahaṃ taṃ anupucchāmi, nilīyasīti etasmiṃ gumbhe nilīno acchasi,
viddheyyaṃ' ti vijjhatabbhaṃ, amaññathā 'ti amaññittha.

Rāja tassa vacanaṃ sutvā yathābhūtaṃ anācikkhitvā
musāvādaṃ karonto ā.:

11. Migo upaṭṭhito āsi āgato usupātanaṃ,
30 taṃ disvā ubbijji Sāma, na te' kodho mam āvisīti. 301.

Ta. āvisīti ajjhottharī, tena me kāraṇena kodho uppanno ti dīpeti.

¹ Ck^s saddahateva. ² Ck^s svājjevam, B^d svājjevahaṇ. ³ B^d -vamma-. ⁴ Ck^s
vī-, B^d dhimbāmi. ⁵ Ck^s -yya. ⁶ B^d -vammā. ⁷ B^d -vami-. ⁸ Ck^s B^d te na.

Atha naṃ M. „kiṃ vadesi mahārāja, imasmiṃ Himavante maṃ disvā palāyanamigo nāma n' atthīti“ vatvā ā.:

12. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
na maṃ migā uttasanti araṇṇe sāpadāni pi. 302.

13. Yato nidhiṃ pariharim yato patto 'smi yobbanam
na maṃ migā uttasanti' araṇṇe sāpadāni pi. 303.

14. Bhīrū kimpurisā rāja pabbate Gandhamādane
sammodamānā gacchāma pabbatāni vanāni ca,
atha kena nu vaṇṇena utraseda so migo imaman ti. 304.

Ta. na maṃ migā ti maṃ disvā migā nāma na uttasanti, sāpadānīti 10
vālamigādayo, yato nidhiṃ ti yato paṭṭhāya ahaṃ vākacīranivāsanaṃ pari-
harim, bhīrū kimpurisā ti mahārāja migā tāva tiṭṭhantu kimpurisā nāma
atibhīrukā nāma honti, G-ne ti te imasmiṃ gandhena madakare pabbate
Gandhamādane viharanti, te pi maṃ disvā na uttasanti, atha kho mayaṃ aṇṇa-
maṇṇaṃ sammodamānā gacchāma, utraseda ti mama migo utraseyyā 'ti kena 15
nu kāraṇena tvaṃ maṃ saddahāpessasīti dīpeti.

Taṃ sutvā rājā „mayā imaṃ niraparādhaṃ vijjhītvā mu-
sāvādo kato, saccam eva kathessānūti“ cintetvā ā.:

15. Na t' addasā migo Sāma kin t' āham alikaṃ bhāṇe,
kodhalobhābhībhūto 'haṃ, usum te taṃ avissajjīti. 305. 20

Ta. na taddasā ti na taṃ addasa², kintāhaṃ ti kin te evaṃ kalyāṇa-
dassanassa santike ahaṃ alikaṃ bhāṇissāmi, k-bhūto haṃ ti kodhena ca
lobhena ca abhībhūto hutvā ahaṃ, so hi paṭhamam eva migesu kodhena mīge
vijjhissāmi¹ti dhanuṃ āropetvā ṭhito pacchā B-aṃ disvā tassa devatādiṃ aṇṇa-
tarabhāvaṃ ajānanto pucchissāmi nan ti lobhaṃ uppādesi, tasmā evaṃ āha. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāyaṃ Suvāṇṇasāmo imasmiṃ araṇṇe
ekako va vasissati, nātakehi pi 'ssa bhavitabbaṃ, pucchissāmi
naṃ“ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

16. Kuto nu samma āgama kassa vā pahito tuvaṃ
udahāro nadiṃ gaccha āgato Migasammataṃ ti. 306. 30

Ta. sammā 'ti M-aṃ ālapati, āgammā 'ti kuto deśa imaṃ vanaṃ
āgama ambhakaṃ udakaṃ āharitum udahāro nadiṃ gacchā 'ti, kassa vā pa-
hito ti kena pahito hutvā tvaṃ imaṃ Migasammataṃ āgato ti a.

¹ C^k uttā-, B^d utrā-. ² B^d na taṃ disvā migo ahaṃ na bhūto ti a.

So tassa kathaṃ sutvā mahantaṃ vedanaṃ adhiṇāsetvā mukhena lohitaṃ chaḍḍetvā g. ā.:

17. Andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharāmi brahāvane,
tes' aham udahārako āgato Migasammataṃ ti. 307.

5 Ta. bharāmiti mūlaphalādīni āharitvā posemi.

Evaṃ ca pana vatvā m-ro ca ārabba vilapanto āha:

18. Atthi nesaṃ usāmatthaṃ atha sāhassa jīvitam,
udakassa cālābhena maññe andhā marissare. 308.

19. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā pi pumunā idaṃ,
10 yaṇ ca ammaṃ na passāmi, tam me dukkhatarāṃ ito. 309.

20. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ,
yaṇ ca tātaṃ na passāmi, tam me dukkhatarāṃ ito. 310.

21. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchitī¹
addharatte va ratte vā nadīva avasucchati². 311.

15 22. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchitī¹
aḍḍharatte³ va ratte vā nadīva avasucchati⁴. 312.

23. Uṭṭhānapāricariyāya pādasambāhanassa ca
Sāma tāta⁵ vilapantā hiṇḍissanti brahāvane. 313.

24. Idaṃ dutiyakaṃ sallāṃ kampeti hadayaṃ mama
20 yaṇ ca andhe na passāmi yaṇ ca hessāmi jīvitaṃ ti. 314.

Ta. usāmattaṃ ti bhojanamattaṃ, usā ti kira bhojanassa nāmaṃ, tassa ca atthitāya atha sāhassa jīvitaṃ ti chaḍḍivasamattaṃ jīvitaṃ ti a., idaṃ āharitvā ṭhapitaṃ phalāphalaṃ sandhāyāha, athavā usā ti usmā⁶, ten' etaṃ dasseti: tesam sarīre usmāmattaṃ atthi, atha mayā ābhateṇa phalāphalena sā-
25 hassa jīvitam atthīti, marissare ti marissanti, pumuna ti purisena, evarū-
paṃ hi dukkhaṃ purisena laddhabbam evā 'ti a., cirarattāya rucchitīti⁷
cirarattaṃ⁸ rodissati, aḍḍharatte vā 'ti majjhimaratte vā ratte vā ti⁹ pac-
chimaratte vā, avasucchati¹⁰ kunnadī viya sussesati¹¹ a., uṭṭhāna--yā
'ti mahārāja yaṃ aham rattim pi divāpi dve tayo vīre uṭṭhāya attano uṭṭhāna-
30 viriyena tesam pāricariyaṃ karomi hatthapāde sambāhāmi maṃ adissā tesam
atthāya te parhiṇacakkhukā Sāma tāta 'ti vilapantā kaṇṭhakehi vijjhiyamānā

¹ Bḍ rujjati. ² Cks -sicchati. ³ Cks -ratto. ⁴ Bḍ -sujjhati. ⁵ Cks tāta ti. ⁶ Cks usamā. ⁷ Bḍ rujjati. ⁸ Ck -ā, C -o. ⁹ Cks omīti majjhima--vāti
¹⁰ Cks -sicchitī, Bḍ -sujjhatīti, Cks add avasucchissati. ¹¹ Cks sukkhiesatīti.

imasmiñ mahante vane hiñḍissantīti¹ a., duttiyan ti paṭhamañ pavittḥavisa-
pitasallato pi satagunena dāhatarāñ idañ duttiyañ nesañ adassanasokasallam.

Rājā tassa vilāpañ sutvā „ayañ accantabrahmacārī
dhamme ṭhito m-ro bharati, idāñi evañ dukkhappatto pi tesañ
yeva vilapati, evañ guṇasampanno nāma mayā aparādho kato, 5
kathañ nu kho imañ samassāseyyan“ ti cintetvā „mama
nirayapavittḥakāle r. kiñ karissāti, iminā paṭijaggitanīyāmen’
ev’ assa m-ro paṭijaggissāmi, icc-assa maraṇañ amaraṇañ bha-
vissatīti“ sanniṭṭhānañ katvā ā.:

25. Mā bālhañ paridevesi Sāma kalyāṇadassana, 10
ahañ kaminakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 315.
26. Issatthe c’ asmi kusalo dāhadhammo ti vissuto
ahañ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 316.
27. Migānañ vighāsam² anvesañ vanamūlaphalāni ca
ahañ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 317. 15
28. Katanna tañ vanañ Sāma yattha mātāpitā tava,
ahan te tathā bharissañ yathā te abhari tuvan ti. 318.

Ta. bhavissante ti te tava mātāpitaro bharissāmi, migānañ ti thūlā-
dināñ migānañ vighāsam anvesanto idañ so issatthe casmi kusalo ti
thūlathūlamige vadhitvā madhuramaṇsena tava m-ro bharissāmiti vatvā mahā- 20
rāja ambe nissāya mā pāṇavadhañ karitī vutte evañ ā., yathā te ti yathā
tvan te abhari tath’ eva ne ahañ pi bharissāmi.

Atha M. „sādhu mahārāja, tena hi m-ro bharassū“³ ti
vatvā maggañ ācikkhanto ā.:

29. Ayañ ekapadī rāja yo ’yañ ussīsake mama, 25
ito gantvā aḍḍhakosañ⁴ tattha tesañ agārakañ,
tattha mātāpitā mayhañ, te bharassu ito gato ti. 319.

Ta. ekapadīti ekapadamaggo, ussīsake ti yo⁴ esa mama mattha-
kaṭṭhāne, aḍḍhakosañ⁵ ti aḍḍhakosantarañ⁶.

Evañ so tassa maggañ ācikkhitvā matāpitusu balava- 30

¹ Bḍ hiñḍissanti vicarissantīti. ² read: ghāsam? ³ Cks -ghosañ. ⁴ Cks so.

⁵ Cks -ghosan. ⁶ Cks -ghosan-.

sinehena tathārūpaṃ vedanaṃ adhiṇvāsetvā tesam bharaṇatthāya
añjaliṃ paggayha yācanto puna ā.:

30. Namo te Kāsirāj' atthu', namo te Kāsivaddhana,
andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharassu brahāvane. 320.

5 31. Añjalin te pagaṇhāmi², Kāsirāja nam' atthu te,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsī vandanan ti. 321.

Ta. vutto vajjāsīti putto vo Sāmo nadītīre visapītasallena viddho
rajatapaṭṭasadiṣe vālukapullīne passena nīpanno añjalim paggayha tumbhakaṃ
pāde vandatīti evaṃ mahārāja mayā vutto hutvā mātāpitunnaṃ me vandanaṃ
10 vandeyyāsīti ā.

Rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi. M. mātāpitunnaṃ vanda-
naṃ pesetvā visaññutaṃ pāpuṇi.

T. a. p. S. āha:

32. Idam vatvāna so Sāmo yuvā kālyāṇadassano
15 mucchito³ visavegena visaññi samapajjathā 'ti. 322.

Ta. samapajjathā 'ti jāto.

So hi hetṭhā ettakaṃ kathento nirussāso viya katesi,
idāni pan' assa visavegena upatṭitā⁴ bhavaṇṅacittasantatihada-
yarūpan⁵ nissāya pavattikathā⁶ pacchijji mukhaṃ pidahi ak-
20 khīni nimmilitāni hatthapādā thaddhabhāvappattā, sakalasarīraṃ
lohiteṇa tintaṃ'. Rājā „ayaṃ idān' eva mayā saddhiṃ ka-
thesi, kin nu kho ti 'ssa assāsapassāse upadhāresi, te pana
niruddhā, sarīraṃ thaddhaṃ jātāṃ, so niruddho dāni Sāmo“ ti
sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā
25 mahāsaddena paridevi.

T. a. p. S. āha:

33. Sa⁸ rājā paridevesi bahuṃ kāruṇṇasamhitāṃ
ajarāmaro 'haṃ⁹ āsīm, aji¹⁰ etaṃ¹¹ nāmi¹² no pure. 323.

34. Sāmaṃ kālakataṃ disvā n' atthi maccussa nāgamo,
y' assu¹³ maṃ patimanteti sa visena samappito 324.

¹ Cks -rāja, omitting atthu. ² Bđ paggayhāmi. ³ Bđ puñjito. ⁴ so Bđ; Ck
pattame, C^o patthave. ⁵ Cks omit bhavaṇṅa. ⁶ Bđ pavattā-. ⁷ Ck tinnam, Bđ mak-
khitaṃ. ⁸ Bđ so. ⁹ Cks ahain. ¹⁰ Cks ajjevataṃ. ¹¹ Cks nāsi. ¹² Cks yassa.

35. Sv-ājj' evaṃ¹ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsati,
nirayaṃ nūna gacchāmi, ettha me n' atthi saṃsayo. 325.
36. Tadā hi pakataṃ pāpaṃ cirarattāya kibbisam²
bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārakaṃ³
araññe nimmanussamhi ko⁴ maṃ vattum arahati. 326. 5
37. Sārayanti hi kammāni gāme saṃgaccha⁵ māṇavā,
araññe nimmanussamhi ko⁶ maṃ sārayissatīti. 327.

Ta. āsin ti ahaṃ ettakaṃ ajārāmaro 'mhīti saññī ahoṣiṃ, ajj' etau ti
ahaṃ ajja imaṃ Sāmaṃ kālakataṃ disvā mamañ c' eva anññesaṃ ca n' atthi
maccussa nāgamo taṃ maccuno āgamaṇaṃ ajja jānāmi⁵ ito pure na jānāmi¹⁰
vilapati, svājjevan⁶ ti yo⁷ savisena sallena samappito idān' eva maṃ pati-
manteti so ajja⁸ evaṃ gate kāle ti evaṃ maraṇakāle pavatte kiñci appa-
mattakam pi na bhāsati, tadāhīti tasmīṃ khaṇe Sāmaṃ vijjhantena mayā
pāpaṃ kataṃ, cirarattāya kibbisam ti taṃ pana cirarattaṃ vipaccanasamatthaṃ
dāruṇaṃ pharusaṃ, tassā⁹ ti tassa evarūpaṃ pāpaṃ vicarantassa, vattāro ti 15
ninditāro bhavanti, kuhiṃ gāme kinti kibbisakārako ti imasmīṃ pana araṇṇe
nimmanussamhi ko maṃ vattum arahati, sace hi⁹ bhaveyya vadeyyā¹¹ ti vilapati,
sārayanti¹² hīti game vā nigamādisu, saṃgaccha māṇavā¹³ ti tattha tattha
purisā sannipatitvā ambho purisaghātaka dāruṇaṃ te kammaṃ kataṃ asuka-
daṇḍappatto nāma tvaṃ ti evaṃ kammāni sarenti codenti, imasmim pana nim- 20
manusse araṇṇe imaṃ rājānaṃ ko sārayissatīti attānaṃ codento vilapati.

Tadā Bahusodari¹⁰ nāma devadhītā Gandhamādana-vāsini
Mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā¹¹ puttasinghena
B-aṃ niccaṃ āvajjati, taṃ divasaṃ pana sā dibbasampattim
anubhavamānā na taṃ āvajji¹², devasamāgamaṃ gatā ti pi va- 25
dant' eva¹³, sā tassa visaññībhūtakāle „kin nu kho me put-
tassā¹⁴“ ti āvajjamānā addasa: „Piliyakkho rājā mama puttaṃ
savisena sallena vijjhivā Migasammatātīre vālukapuline pātetvā
mahantena saddena paridevati, sac' āhaṃ na gamissāmi mama
putto Suvapnasāmo etth' eva nassissati rañño pi hadayaṃ 30
phalissati Sāmaṃ m-ro pi nirāhārā pāṇīyam pi alabhitvā sus-
sitva marissanti, mayi pana gatāya rājā pāṇīyaghaṭaṃ ādāya
tassa mātāpitunnaṃ santikaṃ gamissati vacanañ ca nesaṃ

¹ B^d svājjevāṃ. ² B^d -ko. ³ add nu? ⁴ so all three MSS. ⁵ C^k jānitiṃ,
C^s jāniṃ. ⁶ B^d svājjevaṃgate kāle. ⁷ C^k so. ⁸ C^k ahaṃ. ⁹ B^d pi. ¹⁰ B^d
-sundari. ¹¹ B^d mātā-. ¹² C^s -jja, B^d -jjati. ¹³ B^d -tiyeva. ¹⁴ B^d -ssapavatti.

sutvā te puttassa santikaṃ ānessati, atha te ca ahañ ca sacca-kiriyaṃ karissāma, Sāmassa visaṃ nimmadissati', evam me putto jīvitam labhissati, m-ro cakkhūni labhissanti, rājā Sāmassa dhammadesanaṃ sutvā gantvā mahādānaṃ datvā sagga-
 5 parāyano bhavissati, tasmā gacchāma' ahaṃ tatthā' 'ti sā gantvā Migasammataṇadītīre adissamānā ākāse thatvā raññā² saddhim katthesi.

T. a. p. S. āha:

38. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
 10 rañño va anukampāya imā gāthā abhāsatha: 328.
 39. Āgum kari³ mahārāja akari⁴ kamma dukkaṭaṃ⁵,
 adūsakā pitāputtā tayo ekūsunā hatā. 329.
 40. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yathā te sugati siyā:
 dhammen' andhe vane posa⁷ maññe 'haṃ sugatim tayā ti. 330.
 15 Ta. rañño vā 'ti rañño yeva, āgum karitī mahārāja tvaṃ mahāparā-
 dham mahāpāpaṃ kari, dukkaṭaṃ⁸ ti yaṃ kataṃ dukkaṭaṃ⁹ hoti taṃ lāma-
 kammaṃ akari¹⁰, adūsakā ti niddosā, pitāputtā ti mātā ca pitā ca putto ca
 ime tayo ekūsunā¹¹ hatā tasmim gate¹² tappaṭibaddhā tassa mātāpitāro pi
 pi hatā va honti, anusikkhāmiti sikkhāpemi anusāsāmi, posa¹³ 'ti¹⁴ Sāmassa
 20 thāne thatvā¹⁵ sinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā Sāmo viya te ubho andhe posehi,
 maññe -- tayā ti evam tayā sugati yeva¹⁶ gantabbā¹⁷ bhavissatīti maññāmi.

So devatāya vacanaṃ sutvā „ahaṃ kir' etassa m-ro po-
 setvā saggaṃ gamissāmiti“ saddahitvā „kim me rajjena, te
 yeva possessāmiti“ daḥhaṃ adhiṭṭhāya balavaparidevaṃ pari-
 25 devanto sokam tanum katvā „Suvannasāmo mato bhavissatīti“
 nānāpupphehi tassa sarīraṃ pūjetvā udakena siñcitvā tikkhattum
 padakkhiṇaṃ katvā catusu thānesu vanditvā tena pūjitaṃ udaka-
 ghaṭaṃ ādāya domarassappatto dakkhiṇadisābhimukho pāyāsi.

T. a. p. S. āha:

- 80 41. Sa rājā paridevitvā bahum kāruṇṇasamhitam
 udakakumbham ādāya pakkāmi dakkhiṇāmukho ti. 331.

¹ so Cks for -ddissati? Bđ vinassati. ² Cks -o. ³ Bđ kira. ⁴ Ck akārā, C^o akārā.
⁵ Cks -raṃ. ⁶ Cks add va. ⁷ Bđ pose. ⁸ Cks dukkat-. ⁹ Cks akiri. ¹⁰ Bđ
 ekus-. ¹¹ Bđ hate. ¹² Bđ pose ti. ¹³ Ck ṭhapetvā. ¹⁴ Cks -tīm ñeva. ¹⁵
 Ck -bba, C^o -bbam.

Pakatiyāpi ca mahāthāmo rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assa-
mapadaṃ koṭṭento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitaṃ sāladvāraṃ
pāpuni. Paṇḍito antonisinno tassa padasaddaṃ sutvā „nāyaṃ
Sāmassa padasaddo, kassa nu kho“ ti pucchanto gāthadvayam ā.:

42. Kassa¹ [nu] eso padasaddo manussass² eva āgato, 5
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārissa. 332.
43. Santaṃ hi Sāmo vajati, santaṃ pādāni neyati³,
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārissā 'ti. 333.

Ta. ma'nussassevā 'ti nāyaṃ sīhavyagghānaṃ na yakkhakinnarānaṃ
āgato⁴ pana manussass⁵ evāyaṃ padanigghoso na Sāmassā 'ti, santaṃ hīti 10
upasaṃyuttaṃ hi vajati caṃkamati, neyatīti⁶ patitṭhapi.

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ attano rājabhāvaṃ akathetvā
'mayā tumbhakaṃ putto mārīto' ti vakkhāmi ime kujjhivā⁷ mayā
saddhiṃ pharusaṃ kathessanti, evaṃ mama etesu kodho up-
pajjissati, atha te vibethessaṃ⁸, taṃ mam' assa⁹ akusalaṃ, rājā 15
ti pana vutte abhāyanto¹⁰ nāma n' atthi, tasmā rājabhāvaṃ
tāva kathessāmi¹¹“ cintetvā pāṇiyamālake pāṇiyaghaṭaṃ ṭha-
petvā paṇṇasāladvāre ṭhatvā ā.:

44. Rājāham asmi Kāsīnaṃ Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pabativāna migam esaṃ carāma¹² ahaṃ. 334. 20
45. Issatthe c' asmi kusalo daḍhadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 335.

Paṇḍito pi tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

46. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ, (V ²²²/₂₉)
issaro pi¹³ anupatto yam idh' atthi pavedaya. 336. 25
47. Tiṇḍukāni¹⁴ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varaṃ¹⁵ varaṃ. 337.
48. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvam abhikaṃkhasīti. 338.

¹ Ck kasan, C^s kassan. ² so B^d; Ck^s nāttati. ³ Ck āgacanto, C^s āgacchanto,
for -tassa? ⁴ Ck nāttatīti. ⁵ santaṃ hīti - - - kujjhivā wanting in C^s. ⁶ B^d
vibedhessāmi. ⁷ Ck assatu, B^d mama, omitting assa. ⁸ Ck^s -tā. ⁹ B^d C^s si.
¹⁰ Ck^s tindu-. ¹¹ B^d varā.

T. a. Sattigumbajātake kathito, idha pana girigabbharā ti Migasammataṃ sandhāya vuttaṃ, sā hi girigabbharato nikkhantattā girigabbharā t' eva jātā.

Evam tena paṭisanthāre kate rājā „putto vo mayā mā-rīto' ti paṭhamam eva vattuṃ ayuttāṃ, ajānanto viya katham
5 samuṭṭhāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha :

49. Nālam andhā vane daṭṭhuṃ, ko nu vo¹ phalam āhari,
anandhass' evāyaṃ sammā nivāpo² mayhaṃ khāyatīti. 339.

Ta. nālan ti tumhe andhā imasmīm vane kiñci daṭṭhuṃ na samatthā, ko
nu vo¹ -- āharīti ko nu tumhākaṃ ime phale āhari, nivāpo² ti yaṃ
10 sammā nayena upāyena kato³ khādītābbayuttokānaṃ superisuddhānaṃ phalā-
phalānaṃ nivāpo³ sannicayo anandhassa viya na andhassā 'ti mayhaṃ khāyati
upaṭṭhāti.

Taṃ sutvā paṇḍito „mahārāja, na mayāṃ phalāphalāni
āharāma, putto pana no āharatīti“ dassetuṃ gāthadvayam ā.:

15 50. Daharo yuvā nātibrahā Sāmo kalyāṇadassano,
dīgh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁴, 340.

51. So have phalam āhatvā⁵ ito ādā⁶ kamaṇḍalum
nadiṃ gato udahāro, maññe na dūram āgato ti. 341.

Ta. nātibrahā ti nātīdīgho nātīrasso, sunaggavellitā⁴ ti suna-
20 samkhātāya maṃsakotṭhanapotthanīyā aggaṃ viya vinatā⁷, kamaṇḍalun ti
ghaṭaṃ, na dūram āgato ti na dūram āgato idāni na dūraṃ ito āsannaṭṭhānaṃ
āgato bhavissatīti maññāmīti a.

Taṃ sutvā rājā āha :

52. Ahan taṃ avadhiṃ Sāmaṃ yo tuyhaṃ paricārako
25 yaṃ kumāraṃ pavedetha Sāmaṃ kalyāṇadassanaṃ. 342.

53. Dīgh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁴,
tesu lohitalittesu seti Sāmo mayā hato ti. 343.

Ta. avadhiṃ ti migassa khittena⁸ sarena vijjhītvā māresīm, pavedethā
'ti kathetha, setīti Mī-nadītīre vāḷikapuline seti.

30 Paṇḍitassa pana avidūre yeva Pārikāya paṇṇasālo hoti,
sā tattha nisinnā rañño vacanaṃ sutvā taṃ pavattīm nātu-

¹ C^{ks} me. ² B^d nivāto. ³ C^k kate, C^s kathe, B^d yaṃ sammā upāyena tato.

⁴ B^d so-. ⁵ B^d āharitvā, C^{ks} āhanatvā. ⁶ B^d ādāya. ⁷ B^d kiñci natā. ⁸ B^d
visapitena instead of m. kh.

kāmā hutvā nikkhamitvā rajjusaññāya D-pañḍitassa santikaṃ gantvā āha:

54. Kena Dukūla mantesi hato Sāmo ti vādinā,
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhati. 344.

55. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ 5
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhatīti. 345.

Ta. vādinā ti mayā Sāmo hato ti vadantena, pavālan ti pallavaṃ, māluteritan ti vātena pahaṇaṃ.

Atha naṃ paṇḍito ovādaṃ dento āha:

57. Pārike Kāsirājāyaṃ so Sāmaṃ Migasammate 10
kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpam icchimbhā 'ti. 346.

Ta. Migasammate ti M-tanadīṭṭi, kodhasā ti mige uppannena kodhena, mā - - mḥā 'ti tassa mayaṃ ubho pi pāpaṃ mā icchimbhā.

Pārī āha:

59. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane 15
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi kathaṃ cittaṃ na kopaye ti. 347.

Ta. ghātimhīti ghātako.

D-pañḍito āha:

58. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi akkodhaṃ¹ āhu paṇḍitā ti. 348. 20

Ta. akkodhan ti kodho nāma nīrayasaṃvattaniko, tasmā taṃ akatvā puttaghātikamhi pi akkodho yeva kattabbo² ti paṇḍitā āhu.

Evam vatvā ubho pi te hatthehi ure patipimśantā M-assa guṇe vappetvā bhusaṃ paridevimsu. Atha ne rājā samassāsento ā.:

59. Mā bālhaṃ paridevetha hato Sāmo ti vādinā, 25
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 349.

60. Issatthe c' asmi kusalo dāhadhammo ti vissuto,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 350.

61. Migānaṃ vighāsaṃ anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane ti. 351. 30

¹ so all three MSS. ² B^d ako-. ³ C^k akkodhe yeva kattabban. C^a akkode yeva kattabbo, B^d kodho eva na kattabbo.

Ta. vādinā ti tumhe hato Sāmo ti vadantena mayā saddhiṃ, tayā no¹
 evaṃ guṇasampanno putto mārito² idāni ko amhe bharissatīti ādini vatvā mā
 bālhaṃ paridevetha ahaṃ tumhākaṃ kammakaro hutvā Sāmo viya tumhe bha-
 rissāmiti evaṃ rājā tumhe mā cintayittha na mayaṃ rajjena attho ahaṃ vo
 5 yāvajīvaṃ bharissāmiti te assāsesi.

Te tena saddhiṃ sallapantā³ āhaṃsu:

- es. N' eso dhammo mahārāja, n' etaṃ amhesu kappati,
 rājā tvam asi amhākaṃ, pāde vandāma te mayaṃ ti. 352.

Ta. dhammo ti sabhāvo kāraṇaṃ vā, kappatīti evaṃ tava kamma-
 10 karaṇaṃ⁴ amhesu na kappati na sobhati, pāde -- mayaṃ ti idaṃ pana te
 pabbajjaliṅge⁵ tīhāpi puttasaṅgassa mahantattāya⁶ c' eva nihatamānatāya ca⁷
 vadimsu, rañño vissāsaṃ uppādetum pi evaṃ āhaṃsū 'ti vadanti.

Taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā „aho acchariyaṃ, evaṃ
 dosakārake nāma mayi pharusuvacanamattam pi n' atthi",
 15 paggaṇhanti yeva man⁸ ti⁹ cintetvā g. ā.:

- es. Dhammaṃ nesādā¹⁰ bhaṇatha, kato apacitī tayā,
 pitā tvam asi asmākaṃ, mātā tvam asi Pārīke ti. 353.

Ta. tayā ti ekekaṃ vadanto evaṃ ā., pitā ti D-paññaṃ ajja paṭṭhāya
 tvam mayhaṃ pitutṭhāne tīṭṭha, amma Pārīke tvam pi mātītṭhāne tīṭṭha, ahaṃ
 20 pana vo puttassa Sāmassa ṭhāne pādadhovanādini sabbakiccāni karissāmi, maṃ
 rājā ti asallakkhetvā Sāmo ti¹¹ sallakkhetvā 'ti.

Te añjalim paggayha „mahārāja tayā amhākaṃ kamma-
 kārakakiccaṃ n' atthi, yatṭhikotiyaṃ pana no gahetvā tattha
 netvā Sāmaṃ dassēhīti¹² yācantā gāthadvayam āhaṃsu:

- 25 es. Namo te Kāsirāj' atthu¹³, namo te Kāsivaddhana,
 añjalim te paggaṇhāma yāva Sām' ānupāpaya. 354.
 es. Tassa pāde pavaṭṭantā¹⁴ mukhaṃ ca bhujadassanaṃ
 saṃsumbhamānā attānaṃ kālam āgamayāmase¹⁵ ti. 355.

Ta. Sāmānupāpaya 'ti yāva Sāmo yattha tattha¹⁵ amhe anupāpaya.

¹ Bā omits no. ² Ck adds ti. ³ Ck Bā to. ⁴ Ck kamman karontam. ⁵ Bā
 pabbajjalīṅge. ⁶ Bā -sokena samabbhahatāya. ⁷ Ck omits ca. ⁸ Ck natti, Ck
 tattha. ⁹ Ck matti, Bā mamanti. ¹⁰ Ck nesāda. ¹¹ Ck neva, Ck te. ¹² Ck
 -ja, omitting atthu. ¹³ so Ck; Bā sapajantā. ¹⁴ Ck -yemase, Ck āgamase. ¹⁵
 Bā sāmam, omitting yattha tattha.

bhujadassanan ti kalyāṇadassanaṃ abhirūpaṃ, saṃsumbhamānā ti vaṭ-
tentā¹, kālamāgamayāmasa² ti kālakiriyaṃ āgamaśāma³.

Tesaṃ evaṃ kathentānaṃ yeva Suriyo atthaṃ gato. Atha
rājā „sa⁴ āhaṃ idān’ eva ime tattha nesaṃ tam disvā va
nesaṃ hadayaṃ phalissati, iti tiṇṇaṃ pi etesaṃ matakāle 5
ahaṃ niraye nipanno yeva nāma, tasmā ne tattha gantuṃ na
dassāmīti“ cintetvā catasso gāthā abhāsi:

66. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇṇaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti Cando va patito chamā. 356.
67. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇṇaṃ padissati 10
yattha Sāmo hato seti Suriyo va patito chamā. 357.
68. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇṇaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti paṃsunā patikuṇṭhito. 358.
69. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇṇaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti idh’ eva vasath’ assame ti. 359. 15

Ta. brahā⁴ ti accaggataṃ⁵, ākāsaṇṇaṃ ti evaṃ⁶ taṃ vanaṃ ākāssa-
anto viya hutvā padissati, athavā ākāsaṇṇaṃ⁷ ti ākāsaṇṇaṃ⁸ pakāsaṇṇaṃ⁹
ti a., chamā ti chamāya paṭhaviyaṃ ti a., chaman ti pi pāṭho, paṭhaviṃ pati-
taṃ viyā ’ti a., paṃsunā -- to ti parikiṇṇo paliveṭhito.

Atha ne attano vāḷādīnaṃ nissāya bhayaṃabhāvaṃ¹⁰ das- 10
setuṃ g. āhaṃsu:

70. Yadi tattha sahaṇṇāni satāni nahutāni ca
n’ ev’ amhākaṃ bhayaṃ koci vane vāḷesu vijjati. 360.

Ta. koci ti imasmiṃ vane katthaci ekapadesa pi amhākaṃ vāḷesu bhayaṃ
nāma n’ atthi. 25

Rājā te paṭibāhituṃ asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi.

Taṃ atthaṃ pakāsaṇṇaṃ Satthā āha:

71. Tato andhānaṃ ādāya Kāsirājā brahāvane
hatthe gahetvā pakkāmi yattha Sāmo hato ahū ’ti. 361.

¹ Bā pothentā parivaṭṭamānā. ² Ck -yemase. ³ Bā -missāma. ⁴ Bā brahmā.
⁵ Bā -tā, Ck accaggataṃ. ⁶ Bā e. ⁷ Ck ākāsaṇṇaṃ. ⁸ Ck ākāsaṇṇaṃ, Bā ākāssa-
paṇṇaṃ. ⁹ Bā pakāsaṇṇaṃ. ¹⁰ Bā vāḷamigabhayaḃbhāvaṃ.

Ta. tato ti tadā, andhānaṃ ti mātāpitunnaṃ, ahū 'ti ahoṣi, yasmiṃ
thāne so pi nīpanno tattha neṣīti a.

Netvā ca pana tassa santike ṭhapetvā „ayaṃ vo putto“
ti ācikkhi. Ath' assa pitā sīsaṃ mātā pāde ūrūsu katvā nīsi-
6 ditvā vilapiṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Sattā āha :

72. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ ¹
apaviddhaṃ ² brahāraṇṇe Candāṃ va patitaṃ chamā 362.
73. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ ¹
10 apaviddhaṃ ² brahāraṇṇe Suriyaṃ va patitaṃ chamā 363.
74. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ ¹
apaviddhaṃ ² brahāraṇṇe karuṇaṃ ³ paridevayūṃ. 364.
75. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ ¹
bāhā paggayha pakkandūṃ : adhammo kira bho iti. 365.
- 15 76. Bālhaṃ kho ⁴ si sutto ⁵ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 366.
77. Bālhaṃ kho ⁴ si matto ⁷ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 367.
78. Bālhaṃ kho ⁸ si pamatto ⁹ Sāma kalyāṇadassana
20 yo ajj' evaṃ ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 368.
79. Bālhaṃ kho ⁴ si kuddho ¹⁰ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 369.
80. Bālhaṃ kho ⁴ si ditto Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi ¹¹. 370.
- 25 81. Bālhaṃ kho ⁴ si vimano Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 371.
82. Jaṭaṃ vaḷinaṃ paṃkagataṃ ¹² ko dāni saṇṭhapessati ¹³,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 372.
83. Ko ve ¹⁴ sammajjan' ādāya ¹⁵ sammajjissati assamaṃ ¹⁶,
30 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 373.
84. Ko dāni nahāpayissati sīten' uṇhodakena ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 374.

¹ so all three MSS. ² Bđ -viṭhaṃ. ³ Bđ kalunaṃ. ⁴ add tvaṃ? ⁵ C^s yutto,
Bđ kho tvaṃ pamatto si. ⁶ Bđ svajjevaṃ, C^s yojjevaṃ. ⁷ Bđ kho tvaṃ pa-
ditto si. ⁸ add tvaṃ? ⁹ Bđ kho tvaṃ pasutto si, comp. v. 76. ¹⁰ Bđ kho tvaṃ
pakuddho si. ¹¹ Bđ omits this verse, but compare v. 77. ¹² Bđ paṃsugataṃ,
read: malinaṃ paṃkagaṃ? ¹³ Bđ -si. ¹⁴ Bđ me. ¹⁵ Bđ -jjamādāya. ¹⁶ Bđ -me.

85. Ko dāni bhuñjayissati¹ vanamūlaphalāni ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako ti. 375.

Ta. apavidbhan ti nīratbhakaṃ chaḍḍitaṃ, adhammo kira bho itīti
ayuttaṃ kira bho ajja imasmīṃ loke vaṭṭati, matto² ti khīnasuraṃ pivitvā
matto sammatto³, ditto⁴ ti dappito⁵ dbuttako si jāto ti⁶ sabbaṃ vilāpavasena
bhaṇanti, jaṭan ti tāta ambhakaṃ jaṭamaṇḍalaṃ, valinaṃ paṃkagatan ti
yadā ākulaṃ malaggahītaṃ bhavissati tadā naṃ idāni ko saṇṭhapessati, sodhetvā
ujjūṃ karissati.

Ath' assa mātā bahuṃ vilapitvā ure hatthaṃ ṭhapetvā
santāpaṃ upadhārentī „puttassa me santāpo pavattat' eva,
visavegena visaññitaṃ' āpanno bhavissati, nibbisabhāvattāya
c' assa saccakiriyaṃ karissāmīti“ cintetvā saccakiriyaṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

86. Divāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ⁸
atṭitā puttasaṅkena mātā saccam abhāsatha: 376. 15
87. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 377.
88. Yena saccen' ayaṃ Sāmo brahmacārī pure ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 378.
89. Yena saccen' ayaṃ Sāmo saccavādī pure ahu 20
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 379.
90. Yena saccen' ayaṃ Sāmo mātāpettibharo' ahu
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 380.
91. Yena saccen' ayaṃ Sāmo kule jeṭṭhāpacāyiko
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 381. 25
92. Yena saccen' ayaṃ Sāmo pāṇā piyataro mama
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 382.
93. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhañ c' eva pitu-cca¹⁰ te
sabbena¹¹ tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 383.

Ta. yena saccenā 'ti yena bhūtena sabhāvena, dhammacārīti kusala- 30
pathadhammacārī¹², saccavādīti hassakena pi musā avutto¹³, mātāpetti-

¹ Ck -ssanti, C' Bđ bhojayissati. ² Bđ pamatto. ³ Bđ -tvā viya matto pa-
matto pamādaṃ āpanno. ⁴ Bđ paditto. ⁵ Bđ tabbīto. ⁶ Bđ pakuddho si vi-
mano si ti. ⁷ Bđ visaññitaṃ, Ck visañña-. ⁸ Bđ -kunḍi-. ⁹ Bđ -pitti-.
¹⁰ Bđ ca. ¹¹ Ck saccena? ¹² Bđ kusalakammāpatha-. ¹³ so C; Ck attano,
Bđ hasitavassena pi musāvādaṃ na vadati.

bharo¹ ti analaso hutvā rattindivaṃ m-ro bharī, jeṭṭhā--ti jeṭṭhānaṃ
mātāpitunnaṃ sakkārakārako.

Evaṃ mātārā sattahi gāthāhi saccakiriyāya² katāya Sāmo
parivattitvā nipajji. Ath' assa pitā „jīvati me putto, aham
5 pi 'ssa saccakiriyaṃ karissāmi³“ tath' eva s-yaṃ kari.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

94. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ⁴
atṭito puttasokena pitā saccam abhāsatha: 384.
95. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
10 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 385.
96. 97. 98. 99. 100 = 88. 89. 90. 91. 92.
101. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhaṃ ca mātuyā ca⁵ te
sabbena⁶ tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 386.

Tasmiṃ s-yaṃ karonte M. parivattitvā itarena passena
15 nipajji. Ath' assa s-yaṃ sā devatā akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

102. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
Sāmassa anukampāya imaṃ saccam abhāsatha: 387.
103. Pabbaty-āhaṃ⁶ Gandhamādane cirarattanivāsini,
20 na me piyataro koci añño Sāmā na vijjati,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 388.
104. Sabbe vanā gandhamayā pabbate Gandhamādane,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 389.
105. Tesāṃ lālappamānānaṃ bahuṃ kārūññasamhitāṃ
25 khippaṃ Sāmo samuṭṭhāsi yuvā kalyāṇadassano ti. 390.

Ta. pabbatyāhan ti pabbate ahaṃ, vanā gandhamayā ti rukkhā
gandhamayā, na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi, tesāṃ bhī.
tesāṃ ubhinnaṃ lālappamānānaṃ yeva devatāya saccakiriyāya pariyoṣāne khippaṃ
Sāmo uṭṭhahī, padumapattato udakaṃ vīy' assa⁷ vinivaṭṭetvā ābāddho vīgato,
30 idha nu ko viddho ettha nu kho⁸ ti viddhaṭṭhānaṃ na paññāyi.

Iti Mahāsattassa nīrogatā mātāpitunnaṃ cakkhupaṭilābho
aruṇuggamanā devatānubhāvena tesāṃ catunnaṃ pi assame

¹ Bā - pittī. ² Cks - kiriyā. ³ Bā - kuṇḍi-. ⁴ Bā mayhañceva mātucca. ⁵ Cks
saccena. ⁶ read: pabbate? ⁷ Bā vīya visaṃ. ⁸ Bā adda viddho.

pākaṭabhāvo cā 'ti sabbaṃ ekakkhaṇe abosi. M-ro „cakkhuñ
ca no laddhaṃ, Sāmo ca arogo jāto“ ti atirekataraṃ tussimau.
Atha ne Sāmo paṇḍito gāthā ajjhabhāsi:

106. Sāmo 'ham asmi, bhaddaṃ vo, sotthin' amhi¹ samuṭṭhito,
mā bālhaṃ paridevetha, mañjunābhivadetha man ti². 391. 5
Atha³ rājānaṃ disvā paṭisanthāraṃ karonto āha:
107. Svāgatan te mahārāja atho te aduragataṃ, (V $\frac{828}{29}$)
issaro si anuppatto, yaṃ idh' atthi pavedaya: 392.
108. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo (= $\frac{85}{26}$)
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varaṃ varaṃ. 393. 10
109. Atthi me pāṇiyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhihaṃkhasīti. 394.
Rājā tam pi acchariyaṃ disvā āha:
110. Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā⁴ muyhanti medisā,
petāṃ taṃ Sāma addakkhiṃ, ko nu tvaṃ Sāma jīvasīti. 395. 15

Ta. petan ti Sāma⁵, ahaṃ taṃ matakaṃ addasaṃ, ko nu tvaṃ tī
kathan nu tvaṃ jīvitaṃ paṭlabhīti pucchati.

Sāmo „ayaṃ rājā maṃ mato ti sallakkhesi, amatabhāvaṃ
assa pakāsessāmīti“ ā.:

111. Api jīvaṃ mahārāja purisaṃ gālḥavedanaṃ 20
upanītamanaśakappaṃ⁶ jīvantaṃ maññate mataṃ. 396.
112. Api jīvaṃ mahārāja purisaṃ gālḥavedanaṃ
taṃ nirodhagataṃ santaṃ jīvantaṃ maññate matan ti. 397.

Ta. api jīvan ti jīvamānampi, upanītamanaśakappaṃ⁶ ti bhavaṇṇaṃ
otiṇṇacittācāraṃ⁷, jīvan ti jīvamānaṃ eva mato ti maññati, nirodhagatan 25
ti assāsapassāsanirodhaṃ pattaṃ⁸.

Evam „loko maṃ jīvantam eva mataṃ maññatīti“ vatvā
rājānaṃ atthe yojetukāmo dh. desento puna dve gāthā abhāsi:

¹ Cks -nampi, Bā sotthināmhi. ² Bā adds: tattha sotthināmhi samuṭṭhito ti
sotthinā sukhena uṭṭhito amhi 'bhavāmi, mañcunā ti madhurasarena maṃ abhi-
vadetha. ³ Bā adds so. ⁴ so all three MSS. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks -saṃkappaṃ.
⁷ Cks otiṇṇam-. ⁸ Bā adds santaṃ saṃvijjamānaṃ.

113. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
devāpi naṃ tikicchanti mātāpettibharaṃ jaṇaṃ. 398.
114. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
idh' eva naṃ pasaṃsanti, pecca sagge ca modatīti. 399.
- 5 Taṃ sutvā rājā „acchariyaṃ vata bho, mātāpettibharassa
kira uppannarogaṃ devatāpi tikicchanti, ativiya ayaṃ Sāmo
sobhatīti“ añjalim paggayha ā.:
115. Esa bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti medisā,
saraṇaṃ taṃ Sāma gacchāmi,
- 10 tvaṇ ca me saraṇaṃ bhavā² 'ti. 400.

Ta. bhiyyo ti yasmā tādise parisuddhasīlaguṇasampanne aparajjhīṃ
tasmā atirekatarāṃ muyhāmi, tvaṇ ca -- bhavā² 'ti saraṇaṃ gacchantassa me
tvaṃ s. bhava patitthā bho devalokagāmināṃ maṃ karohi.

- Atha naṃ M. „sace mahārāja devalokaṃ gantukāmo ma-
15 hantaṃ dibbasampattiṃ paribhūjitukāmo imāsu dasasu dham-
macariyāsu³ vattassū“ 'ti dasadkammacariyagāthā kathesi:
116. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya³, (V. p. 123.)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 401.
117. Dhammaṃ cara mahārāja
20 puttadāresu khattiya³, (Sen. Mahāv. I p. 281)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 402.
118. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya etc. 403.
119. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca etc. 404.
120. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca etc. 405.
- 25 121. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca etc. 406.
122. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca etc. 407.
123. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya etc. 408.
124. Dhammaṃ cara mahārāja dhammo, ciṇṇo⁵ sukhāvaho etc. 409.
125. Dhammaṃ cara mahārāja saindadevā⁶ sabrahmakā
30 sucinṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo⁷ ti. 410.

Tāsaṃ attho Tesakunajātake vitthārito va.

¹ Ck add vā. ² Bđ dasarājadhamma-. ³ Ck khattiya. ⁴ Ck Bđ rājā. ⁵ Ck -.e.

⁶ Bđ indādevā. ⁷ so all three MSS. for pamādo.

Evam M. tassa dasarājadhamme desetvā uttarim pi ova-
ditvā pañcasīlāni adāsi. So tassa ovādam sīrasā sampaticchitvā
vanditvā Bārāṇasim gantvā dānādīni puññāni katvā sapa-
riso saggaparāyano ahosi. B. pi saddhim mātāpitūhi abhiññā ca
samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloṇṇapago ahosi.

5

S. imaṃ dhammaḍḍesaṃ āharitvā „bhikkhave mātāpitunnaṃ po-
sanaṃ nāma paṇḍitānaṃ esa vaṃso“¹ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s.
(Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalaṃ pāpuṇi): „Tadā rājā
Ānando ahosi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā³ Kas-
sapa, mātā³ Bhaddakāpilāni⁴, Suvāṇṇasāmapaṇḍito aham evā“⁵ ti⁵.
Sāmajātakaṃ⁶.

10

4. Nimijātaka.

Accheraṃ vata⁷ lokasmin ti. Idam S. Mithilam upanissāya
Makhādevambavane⁸ v. sitapātukammaṃ ārabha kathesi. Ekadivasam
hi S. sāyaṇhasamaye⁹ sambahulehi bhikkhūhi saddhim tasmiṃ am-
bavane cārikaṃ caramāno ekaṃ ramaṇīyaṃ bhūmippadesaṃ disvā
attano pubbacariyaṃ kathetukāmo sitaṃ pātukavā āyasmatā Ānan-
dattherena sitakaraṇaṃ puṭṭho „Ānanda ayaṃ bhūmippadeso pubbe
mayā Makhādevarājakāle¹⁰ jhānakīlaṃ kīlantaṃ ajjhāvutthapubbo“¹¹,
ti vatvā tena yācito paññattāsane nisīditvā a. ā.:

20

A. Videharatṭhe Mithilanagare Makhādevo¹² nāma rājā
ahosi, so cāturasītivassasahassāni kumārakīlaṃ kīli, caturā-
sītivassasahassāni uparajjaṃ kāresi, caturāsītivassasahassāni
r. kārento „yadā me samma kappaka sīrasmiṃ phalitāni pas-
seyyāsi tadā me āroceyyāsīti“¹³ vatvā aparabhāge kappakena
phalitāni disvā ārocite saṇḍāsena uddharāpetvā hatthe patitṭhā-
petvā phalitaṃ oloketvā¹³ āgantvā nalāṭe laggaṃ viya maraṇaṃ

25

¹ Bā omits esa ² Bā dukūlapaṇḍito. ³ Bā pārikā. ⁴ Bā adds bhikkhūni. ⁵
Bā aham eva sammāsambuddho loke udapādīti. ⁶ Bā suvaṇṇasāmapālito. ⁷ Cfr. Morris, B. & C. p. 76. Mā. = Mātali. ⁸ Cfr. add bho. ⁹ Bā maggha-,
Bā majjha-. ¹⁰ Cfr. sāyaṇha-. ¹¹ Bā magghā, Bā majjha-. ¹² Cfr. Bā -vutta-.
¹³ Bā magghā. Cfr. Morris in J. P. T. S. 1855 p. 62. Hultzsch in Z. d. d.
m. Ges. 40 p. 60. ¹⁴ Bā adds maccurajāṇaṃ.

passamāno „idāni me pabbajitum kālo“ ti kappakassa gāma-
 varam datvā jetṭhaputtaṃ pakkosāpetvā „tāta r. paṭicca,
 ahaṃ pabbajissāmīti“ vatvā „kimkāraṇā devā“ 'ti vutte
 „uttamaṅgarūhā mayhaṃ ime jātā vayoharā
 5 pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman'“ ti
 vatvā taṃ rajje abhisinṇitvā „tvam pi evam evaṃ paṭipajjey-
 yāsīti“ vatvā ovaḍitvā nagarā nikkhamma' bhikkhupabbajjāya
 pabbajitvā caturāsītivassasahassāni cattāro Brahmavihāre bhā-
 vetvā Brahmaloce nibbatto'. Putto pi 'ssa eten' upāyena
 10 pabbajitvā Brahmaloce-parāyano ahosi, tathā tassa putto' ti,
 evaṃ dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse phalitaṃ
 disvā va imasmiṃ ambavane pabbajitvā cattāro Brahmavihāre
 bhāvetvā Brahmaloce nibbattā'. Tesaṃ sabbapaṭṭhamāṃ nib-
 batto Makhādevarājā Brahmaloce tṭhito attano vaṃsaṃ olovento
 15 dvīhi ūnāna caturāsītikhattiyasahassāni pabbajitāni disvā tuṭṭha-
 mānaso hutvā „ito nu kho paraṃ pavattissati na-ppavattissa-
 tīti“ olovento appavattanabhāvaṃ ūtvā „mama vaṃsaṃ ahaṃ
 eva ghaṭessāmīti“ tato cavitvā Mithilānagare rañño agga-
 mahe-
 siyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Tassa nāmagahaṇadivase
 20 nemittakā lakkhaṇāni oloketvā „mahārāja ayaṃ kumāro tum-
 hākaṃ vaṃsaṃ ghaṭento uppanno, tumhākaṃ vaṃso hi pabbaj-
 janavaṃso' imassa parato na gamissatīti'“ vadimsu. Taṃ
 sutvā rājā „ayaṃ rathacakkanemi viya mama vaṃsaṃ ghaṭento
 jāto“ ti Nemikumāro' ti 'ssa nāmaṃ akāsi. So daharakālato
 25 paṭṭhāya dāne sīle uposathakamme ca abhirato ahosi. Ath'
 assa pitā purimanāyena' eva phalitaṃ disvā kappakassa gāma-
 varam datvā puttassa r. niyyādetvā ambavane pabbajitvā
 Brahmaloce-parāyano ahosi. Nimirājā' dānājñāsayaṭāya catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe cā 'ti pañcādānasālāyo karetvā

¹ = vol. I p. 137. ² C* nikkhami, B^d nikkhamitvā. ³ B^d -i. ⁴ C* repeats tathā
 tassa putto. ⁵ B^d nibbattimsu. ⁶ B^d pabbajita-. ⁷ B^d purato añño nāga-
 miṣsatīti. ⁸ C* nemiyaka-. ⁹ B^d nemī-.

mahādānaṃ pavattesi, ekekāya dānasālāya satasahassaṃ katvā devasikaṃ pañca pañca kahāpaṇasatasahassāni pariccaji, niccaṃ pañcasālāni ca rakkhī, pakkhadivasesu uposathaṃ samādayi, mahājanam pi dānādīsu puññesu samādapesi¹, sagga-maggaṃ ācikkhitvā nirayabhayaena tajjetvā dh. d. Tassa ovāde 5
 ṭhitā dānādīni puññāni katvā cutā cutā devaloke nibbattanti, devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahosi. Tadā Tāvatiṃsabbhavane devasaṃghā Sudhammāya devasabhāya sannipatitā „aho amhākaṃ ācariyo Nimirājā², naṃ nissāya mayaṃ imaṃ Buddhañāṇenāpi aparicchindiyaṃ dibbasampattiṃ anubhomā“ 10
 'ti vatvā M-assa guṇe vaṇṇayimsu. Manussaloke pi 'ssa mahāsamuddapiṭṭhe āsittatelaṃ viya guṇakathā³ patthari.

S. tam atthaṃ āvibhūtaṃ katvā bhikkhusaṃghassa kathento āha:

1. Accheraṃ vata lokasmiṃ uppajjanti vicakkhaṇā yadā ahū Nimirājā paṇḍito kusalatthiko. 411. 15
2. Rājā sabba-Videhānaṃ adā dānaṃ arindamo, tassa taṃ dadato dānaṃ saṃkappo udapajjatha: dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalan ti. 412.

Ta. yadā ahū ti bhi. paṇḍito attano ca paresaṃ ca kusalatthiko Nimirājā³ ahosi tadā devamanussānaṃ accheraṃ vata no evarūpāpi⁴ nāma anup- 20
 panne Buddhañāṇe mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā lokasmiṃ vicakkhaṇā uppajjantīti evaṃ tassa guṇakathaṃ kathesun ti a., yathā ahū ti pi pāṭho, tass' attho: yathā ahu Nimirājā paṇḍito kusalatthiko yeva⁵ tathārūpā mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā uppajjanti vicakkhaṇā ti⁶ yaṃ tesaṃ uppannaṃ⁷ taṃ accheraṃ vata lokasmin ti, iti S. sayam eva acchariyājāto evam 25
 āha, sabbavidehānaṃ ti sabbesaṃ Videhavāsīnaṃ, katamaṃ sū 'ti otesu dvīsu kataman nu, so kira pannarasuposathiko omuttasabbābharaṇe sirisayana-
 piṭṭhe nipanno dve yāme niddaṃ okkamitvā pacchimayāme pabuddho pallaṃkaṃ ābhujitvā aham pi mahājanassa aparimāṇaṃ dānaṃ pi demi sīlam pi rakkhāmi dānassa nu kho phalaṃ mahantaṃ udāhu brahmacariyavāsassa⁸ ti cintetvā 30
 attano kaṃkhaṃ chinditum nāsakkhi.

Tasmiṃ khaṇe Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi, Sakko tassa kāraṇaṃ āvajjanto taṃ tathā vitakkentaṃ disvā „kaṃ,

¹ Ck -dā-. ² Bđ nemi-. ³ Cks -thaṃ. ⁴ Bđ -pāni. ⁵ Cks ye. ⁶ Bđ omits ti.

⁷ Ck uppajjan, Cs uppajjana.

kham assa chindissāmīti“ ekako va sīgham āgantvā sakalanivesanaṃ ekobhāsaṃ katvā sirigabbhaṃ pavisitvā obhāsaṃ pharitvā ākāse thatvā tena puṭṭho vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāseto S. āha:

- 5 1. Tassa saṃkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
sahassanetto pātur ahu vaṇṇena nihanaṃ tamaṃ. 413.
4. Salomahaṭṭho manujindo Vāsavaṃ avacā Nimi:
devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
na ca me tādiso vaṇṇo diṭṭho vā yadivā suto¹. 414.
- 10 5. Salomahaṭṭhaṃ nātvaṇa Vāsavo avacā Nimiṃ²:
Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
alomahaṭṭho manujinda puccha pañhaṃ yad³ icchasi. 415.
6. So ca tena katokāso Vāsavaṃ avacā Nimi:
pucchāmi taṃ mahābāhu sabbabhūtānaṃ issara:
15 dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalaṃ. 416.
7. So puṭṭho naradevena Vāsavo avacā Nimiṃ⁴,
vipākam⁵ brahmacariyassa jānaṃ akkhās⁶ ajānato: 417.
8. Hīnena brahmacariyena khattiye upapajjati
majjhimena ca devattaṃ uttamaṇa visujjhati. 418.
- 20 9. Na h' ete sulabhā kāyā yācayogena kenaci
ye kāye upapajjanti anāgārā tapassino ti. 419.

Ta. salomahaṭṭho ti bhi. so Nimirājā obhāsaṃ disvā ākāsaṃ olokento taṃ dibbābharaṇapatimaṇḍitaṃ disvā bhayena haṭṭhalomahaṃso hutvā devatā nu sīti pucchi, alomahaṭṭho ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājā
25 'ti (add: vutte?), Vāsavaṃ⁵ avacā ti tuṭṭhamānaso hutvā avoca, jānaṃ -- ti bhi. so Sakko atītabhave attanā paccakkhaṃ diṭṭhapubbaṃ brahmacariyassa vipākam jānanto tassa ajānato akkhāsi, hīnenā 'ti ādisu puthutitthāyatane⁶ methunaviratimattaṃ⁷ silaṃ hīnaṃ nāma, tena khattiyakule upapajjati⁸, jhānassa upacāramattaṃ majjhimaṃ nāma, tena devattaṃ upapajjati⁹, aṭṭhasamāpattinibbattaṇaṃ pana uttamaṃ nāma, tena Brahma-loke upapajjati¹⁰, taṃ bāhirakā nibbānaṃ ti kathenti, tenāha visujjhatīti, imasmiṃ pana sāsane parisuddha-sīlassa bhikkhuno aññataraṃ devanikāyaṃ patthentassa brahmacariyacetanā hīnatāya hīnaṃ nāma, tena yathāpatthite¹⁰ devaloke nibbattati, parisuddha-sīlassa pana aṭṭhasamāpattinibbattaṇaṃ majjhimaṃ nāma, tena Brahma-loke

¹ Bā adds ācikkha me tvaṃ bhaddante kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ. ² Cks nīmi, Bā nemi. ³ Bā yam. ⁴ Cks -ka. ⁵ Cks -vo. ⁶ so Bā; Cks -na. ⁷ Cks -mattā, Bā -virahitamattaṃ. ⁸ Cks uppajjanti. ⁹ Bā nibbatti, Cks uppaj-jantīti. ¹⁰ Ck pattate, Cs pattite.

nibbattati, parisuddhasīlassa vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattapatti¹ uttamaṃ nāma, tena visuĵḥati, iti Sakko mahārāja dānato sataguṇena saḥassaguṇena brahmacariyavāso va mahapphalo ti vāṇesi, kāyā ti brahmaghaṭṭā, yācayogena² 'ti yācanayuttakena yācayogena vā yaññayuttakena vā ti ubhayathāpi dāyakass³ ev' etaṃ nāma, tapassino ti tapanissitakā.

5

Imāya pi gāthāya brahmacariyavāsass⁴ eva mahapphala-bhāvaṃ dīpetvā idāni ye atīte mahādānaṃ datvā kāmāvacaram pi atikkamituṃ nāsakkhimsu te rājāno dassento ā.:

10. Dudīpo⁵ Sāgaro Selo Mucalindo Bhagīraso

Usīnaro Aṭṭhako ca Assako ca Puthujjano 420.

10

11. Ete c' aññe ca rājāno khattiyā brāhmaṇā bahū

puthuyaññaṃ yajitvāna Petan te⁶ nātivattisun⁷ ti. 421.

T. a.: mahārāja pubbe Bārāṇasīyaṃ Dudīpo⁸ nāma rājā mahādānaṃ datvā maraṇacakkhena chinno kāmāvacarake yeva nibbatti tathā Sāgarādayo aṭṭhā 'ti ete ca pana aññe ca bahurājāno c' eva khattiyabrāhmaṇā ca puthuyaññaṃ ya-

15

jitvāna anekappakāraṃ dānaṃ datvā kāmāvacarabhūmisaṃkhātaṃ Petan te nāti-

vattimsu, kāmāvacaradevatā hi rūpādino kilesavatthussa kāraṇā param paccāsim-

sanato kapaṇatāya petā ti vuccanti, vuttam pi c' etaṃ:

ye adutiya⁹ na ramanti ekikā

vivekajaṃ ye na labhanti pīṭhā

20

kiñcāpi te indasamānabhoga

te ve parādhīnasukhāvarākā ti.

Evam pi dānaphalato brahmacariyaphalass¹⁰ eva mahanta-bhāvaṃ dassetvā idāni brahmacariyavāsena Petabhavanaṃ atikkamitvā Brahmaloce nibbattatāpase dassento ā.:

25

12. Addhā¹¹ ime¹² avattimsu anāgārā tapassino

satt¹³ isayo Yāmahanu Somayāgo Manojavo 422.

13. Samuddo Māgho Bharato [ca¹⁴] isi Kālikarakkhiyo¹⁵

Añgīraso Kassapo ca Kisavaccho Akitti¹⁶ cā 'ti. 423.

Ta. avattimsū ti kāmāvacaram atikkamimsu, tapassino ti sīlatapaṇ c'¹⁷ 30 eva samāpattitapaṇ ca nissitā, sattisayo ti Yāmahanuādayo satta bhātaro va¹⁸ sandhāyāha Añgīrasādīhi pana catūhi saddhim ekādas¹⁹ etc.

¹ Bā -ttupattī. ² Bā dutīpo, C^k dudīpo. ³ Bā^s petattham. ⁴ C^s iyun, Bā -ttīmsū. ⁵ C^k yeñce adutiya, ye ve adutiya, Bā ye adutiya. ⁶ C^k aṇḍā, Bā ati. ⁷ Bā yime. ⁸ Bā cāpi. ⁹ Bā kālapurakkhito. ¹⁰ Bā akinti. ¹¹ C^s ca.

Evaṃ tāva sutivasen' eva brahmacariyavāsassa mahapphala-
lataṃ vaṇṇetvā idāni attanā diṭṭhapubbaṃ āharanto ā.:

14. Uttarena nadī Sīdā gambhīrā duratikkamā,
naḷaggivaṇṇā jotanti sadā kañcanapabbatā 424.
- 15 16. Parūḷhakacchā tagarā rūḷhakacchā vanā nagā,
tatrāsuṃ dasasahassā porāṇaisayo pure. 425.
16. Ahaṃ seṭṭho 'smi dānena saṃyamena damena ca
anuttaraṃ vataṃ katvā pakiracārī samāhite. 426.
17. Jātivantaṃ ajaccaṇ ca ahaṃ ujjugataṃ naraṃ
ativilaṃ namassissaṃ kammabandhū hi mātiyā'. 427.
- 18 19. Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā patanti nirayaṃ adho,
sabbe vaṇṇā visujjhanti' caritvā dhammaṃ uttamaṃ ti. 428.

Ta, uttarena 'ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvīnaṃ suvaṇṇapabbatānaṃ antarena pavattā Sīdā nāma nadī gambhīrā nāvāhi¹ pi duratikkamā
15 ahoṣi, kimkāraṇa: sā hi atisukhumodakā, sukhumattā udakassa antamaso mora-
piñjam pi tattha patitaṃ na saṇṭhāti sīditvā heṭṭhātalaṃ⁴ eva gacchatī, ten'
ev' assā Sīdā ti nāmaṃ ahoṣi, te pana tassa tīresu Kañcanapabbatā sadā naḷaggi-
vaṇṇā butvā jotanti, parūḷhakacchā tagarā ti tassa pana nadiyā kacchā⁵
parūḷhatagarā ahesuṃ tagaragandhasugandhino, rūḷhakacchā vanā nagā ti
20 ye tattha aṇṇe pi pabbatā tesam pi kacchā rūḷhavanā ahesuṃ, pupphaphala-
dhararukkhasaṇṇhāna ti a., tatrāsuṃ ti tasmīṃ evaṃ ramaṇiye bhūmibhāge
dasasahassā isayo ahesuṃ sabbe pi pañcābhīṇāatṭhasamāpattilābhino va, tesu
bhikkhācāraṇāya keci Uttarakuruṃ gacchanti keci mahājambupesin āharanti
keci Himavante yeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti keci Jumbudīpatale
25 taṃ taṃ nagaraṃ gacchanti, eko pi rasataṇḍhābhībhūto n' atthi, jhānasukheṇ'
eva vītināmenti, tadā eko tāpaso ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā supāruto sunivattho
piṇḍāya caranto purohitassa gehadvāraṃ pāpuṇi, so tassa upasame pasiditvā
antonivesanaṃ ānetvā bhojetvā katipāhaṃ patijagganto vissāse uppanne bhante
tumble kuhīṃ vasathā 'ti pucchi, asukaṭṭhāne nāma āvuso ti, kim pana
30 tumble ekako va tattha viharatha udāhu aṇṇe pi atthi, āvuso kiṃ vadesi
tasmīṃ padese dasasahassā isayo vasanti sabbe va abhiññāsamāpattilābhino⁶ ti,
so' tesam guṇaṃ sutvā pabbajjāya cīntaṃ naṃ, aha naṃ bhante maṃ pi
tattha netvā pabbajethā 'ti ā., āvuso tvaṃ rājapuriso na sakkā taṃ pabbājetuṃ
ti, tena hi bhante ajjāhaṃ rājānaṃ āpucchissāmi tumble sva⁷ pi idhāgacchethā⁸
35 'ti, so adhiṇvasesi, itaro pi bhuttapātarāso rājānaṃ upasaṃkamitvā icchāṃ' ahaṃ

¹ Bā mānāvā. ² Ck nirujjhanti. ³ Cks nacāpihi. ⁴ Cks omit heṭṭhā, Bā osi-
ditvā heṭṭhātalaṃ. ⁵ Rā gacchā. ⁶ Ck abhinū ca samā-. ⁷ Cks tassa. ⁸ Ck
yeva. ⁹ Cg gacchethā, Eā āgaccheyyāthā.

deva pabbajitun ti ā., kimkāraṇā ācariya pabbajasitū, kāmesu dosaṃ nekkham-
mesu ānisaṃsaṃ diṡvā ti, tena hi pabbajāhi¹ pabbajito pi maṃ dasseyyāsi,ti,
so sādhu² 'ti sampaticchitvā gehaṃ āgantvā puttadāraṃ anusāsetvā sabbaṃ sāpa-
teyyaṃ dassetvā attano pabbajitaparikkhāraṃ gahetvā tāpasassa āgamanāṃ olo-
kento nisīdi, tāpaso pi tath' evākāsenāgantvā antonagaraṃ pavasi tvā tassa 5
gehaṃ pavasi, so taṃ sakkaccaṃ parivisittvā bhante kataṃ mayā kātābbaṃ ti ā.,
so taṃ bahinagaraṃ netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbā-
jetvā punadivase³ taṃ tath' eva katvā⁴ bhattaṃ āherittvā datvā kaṣṇapari-
kammaṃ ācikkhī, so katipāhassa' eva abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā sayam eva
piṇḍāya carī, so āparabhāge ahaṃ rañño attānaṃ dassetuṃ patinñāṃ adāsiṃ das- 10
sessāṃ' assa attānaṃ ti cintetvā tāpase vandittvā ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā bhikkhaṃ
caranto rājadvēraṃ pāpuṇi, rājā taṃ diṡvā sañjānitvā antonivesanaṃ pavesetvā
sakkāraṃ katvā bhante kuhiṃ vasathā⁵ 'ti pucchī, Uttarahimavantapasse Kaṇ-
canapabbatantarena⁶ pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājā⁷ 'ti, kiṃ ekako va udāhu
aṇṇe pi tattha atthīti, kiṃ vadesi mahārāja dasasahasā⁸ isayo sabbe abhiññā- 15
samāpattilābhino⁹ tattha vasantīti, rājā tesāṃ guṇaṃ sutvā sabbesaṃ bhikkhaṃ
dātukāmo aho si, aha nam āha: bhante ahaṃ tesāṃ isiṇaṃ dānaṃ dātukāmo
ahosiṃ kiṃ karomīti, mahārāja te isayo jivhāviññeyyāse agiddhā na sakkā
idhānetun ti, bhante tumhe nissāya te bhojessāmi upāyā me ācikkhathā¹⁰ 'ti,
tena hi mahārāja sace pi nesaṃ dānaṃ dātukāmo ito nikkhamitvā Sīdānadi tīre 20
vasanto tesāṃ dānaṃ dehīti, so sādhu¹¹ 'ti sampaticchitvā sabbupakaraṇāni gāhā-
petvā caturaṅginīyā senāya saddhiṃ nikkhamitvā attano rajjasīmāṃ sampāpuṇi,
atha naṃ tāpaso attano ānubhāvena saddhiṃ senāya Sīdānadi tīraṃ netvā
nadi tīre khandhāvāraṃ kārāpetvā¹² ākāseṇa attano vasaṇatthānaṃ gantvā puna-
divase paccāgami, aha naṃ rājā sakkaccaṃ bhojetvā¹³ sve bhante dasasahasā 25
isayo ādāya idh' eva āgacchathā¹⁴ 'ti ā., so sādhu¹⁵ 'ti sampaticchitvā gantvā puna-
divase bhikkhācāravelāya isiṇaṃ ārocesi: mārisā Bārāṇasirājā tumhākaṃ bhik-
khaṃ dassāmi ti āgantvā Sīdānadi tīre nisinno, so vo nīmanteti, tassa kirānu-
kampāya khandhāvāraṃ gantvā bhikkhaṃ gaṇhathā¹⁶ 'ti, te¹⁷ sādhu¹⁸ 'ti sampa-
ticchitvā ākāsenāgantvā khandhāvārasāvidūre otarīṃsu, rājā paccuggamaṇaṃ 30
katvā kh-vāraṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpetvā isiṇaṃ paññitūāhāreṇa
santappetvā tesāṃ iriyāpathe pasanno svātanāya pi nīmantesi, ten' upāyena
dasannaṃ tāpasasahasānaṃ dasavassasahasāni dānaṃ adāsi, dadanto ca tasmiṃ
yeva padese nagaraṃ māpetvā sassakammaṃ kāresi, na kho pana mahārāja tadā
so rājā aṇṇo aho si, aha kho ahaṃ seṭṭho¹⁹ 'smi dānenā²⁰ 'ti, ahaṃ eva²¹ hi tadā 35
dānena seṭṭho hutvā etaṃ mahādānaṃ datvā imaṃ petalokaṃ atikkamitvā
Brahmaloke nibbattitūṃ nāsakkhiṃ, mayā dīṇaṃ pana dānaṃ bhuñjitvā sabbe
va ne kāmāvacaraṃ atikkamitvā Brahmaloke nibbattā, imināp' etaṃ veditabbaṃ
yathā brahmaceriyavāso va mahapphalo ti, evaṃ dānena attano seṭṭhabhāvaṃ

¹ Bā pabbajāhi, Cks omī pa-. ² Cks add brāhmaṇaṃ pabbaji. ³ Bā dhāpetvā.

⁴ Bā -re. ⁵ Cks abhiññācasamā-. ⁶ Cks katvā. ⁷ Bā gaṇha- corr. to gaṇhā-.

⁸ Cks so. ⁹ C āhameva, Bā ayameva.

pakāsetvā itarehi tīhi padehi tesam isīnaṃ guṇaṃ pakāsesi: ta. saṃyamenā
 'ti silena, damenā 'ti indriyadamenā, anuttaran ti etehi guṇehi niruttaraṃ
 uttamavatasamādānaṃ caritvā, pakiracāriti gaṇaṃ¹ pakiritvā khipitvā pahāya
 ekacārike ekibhāvaṃ gate² ti a., samāhite ti upacārappanayasamādhihi samā-
 5 hitacitte evarūpe ahaṃ tapassīno upaṭṭhahin ti dasseti, ahamujjugatan ti
 ahaṃ mahārāja tesam dasasahassānaṃ isīnaṃ antare kāyavaṃkādināṃ abhāvena
 ujjugataṃ ekam pi naraṃ hinajacco vā hotu jātisampanno vā jātiṃ avicāretvā
 tesam guṇesu pasannamānaso hutvā sabbe va te ativelaṃ namassissam nicca-
 kālam eva namassissan ti vadati, kimkāraṇā: kammabandhū hi mātiyā³ ti⁴
 10 maccā⁵ hi nān' ete kammabandhū kammaapaṭisaraṇā⁶ ten' eva kāraṇena sabbe
 vaṇṇā ti vedittabbaṃ.

Evaṃ ca pana vatvā „kiñcāpi mahārāja dānato brahma-
 cariyaṃ eva mahapphalaṃ dve pi pan' ete mahāpurisavitakkā
 va, tasmā dvīsu pi appamatto hutvā dānaṃ dehi sīlaṃ rakkhā"
 15 'ti taṃ ovaditvā sakatṭhānaṃ eva gato.

T. a. p. S. āha:

19. Idam vatvāna Maghavā, devarājā Sujampati
 Vedeham anusāsetvā sagga kāyaṃ apakkamīti. 429.

Ta. apakkamīti pakkāmi, Sudhammādevasabbhāya nisinnam eva attānaṃ
 20 dassesīti a.

Atha naṃ devagaṇo āha: „mahārāja na nūna⁷ paññāyittha,
 kuhiṃ gat' atthā“ 'ti. „Mārisā Mithilāya Nimiraṇṇo ekā kaṃ-
 khā uppajji, pañhaṃ kathetvā taṃ rājānaṃ nikkamkhaṃ
 kātuṃ gato⁸ 'mhīti“ evaṃ ca pana vatvā puna taṃ kāraṇaṃ
 25 gāthāya kathetuṃ āha:

20. Imaṃ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā
 dhammikānaṃ manussānaṃ vaṇṇaṃ uccāvacaṃ bahum. 430.
 21. Yathā ayaṃ Nimirajā paṇḍito kusalatthiko
 rājā sabba-Videhānaṃ adā dānaṃ arindamo 431.
 30 22. Tassa taṃ dadato dānaṃ saṃkappo upapajjatha:
 dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahappalan ti. 432.

Ta. imaṃ ti dhammikānaṃ kalyāṇadhammānaṃ manussānaṃ mayā
 vuccamānaṃ silavasena uccaṃ dānavasena avacaṃ bahum vaṇṇaṃ nisāmetha,
 suṇāthā 'ti a., yathā ayaṃ ti ayaṃ Nimirajā yathā⁹ ativiya paṇḍito ti.

¹ B^o guṇaṃ. ² B^d -ve rate. ³ B^d mānavā. ⁴ C^k omit ti. ⁵ B^d sattā. ⁶ C^k add ti. ⁷ C^k nu, B^d nūna. ⁸ B^d katvā āgato. ⁹ C^k add paṇḍito.

Ito so aparihāpetvā rañño vaṇṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā devatā¹ rājānaṃ daṭṭhukāma hutvā „mahārāja, amhākaṃ Nimirājā ācariyo, tass' ovāde ṭhatvā taṃ nissāya amhehi ayaṃ dibbasampatti laddhā², daṭṭhukāma amha, taṃ pakkosāpetvā amhe dassehi mahārāja“ 'ti vadiṃsu. Sakko „sādhū“ 'ti sampaticchitvā Mātaliṃ pakkosāpetvā „samma Mā- Vejayan- tarathaṃ yojetvā Mithilaṃ gantvā Nimirājānaṃ dibbayāne āropetvā ānehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sampaticchitvā rathaṃ yojetvā pāyāsi. Sakkassa pana devehi saddhiṃ kathentassa Mātaliṃ ānāpentassa ca rathaṃ yojentassa ca manussagaṇanāya māso atikkanto. Iti Nimissa rañño puṇṇamāya uposathikassa pācīnasīhapañjaraṃ vivaritvā mahātale nisīditvā amaccagaṇa- parivutassa sīlaṃ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto ug- gacchantena candamaṇḍalena saddhiṃ yeva so ratho paññāyi, manussā bhuttasāyamāsā gharadvāre nisīditvā sukhakathaṃ kathentā „ajja dve candā uggatā“ ti āhaṃsu, atha nesaṃ sallapantānaṃ nēva ratho pākaṇo ahosi, mahājano „nāyaṃ cando ratho“ ti vatvā kamena³ sindhavasahassee Mātalisam- gāhake Vejayantarathe ca pākaṇe jāte „kassa nu kho imaṃ dibbayānaṃ āgacchatīti“ cintetvā „kassa aññassa amhākaṃ rājā dhammiko, tassa Sakkena Ve-ratho pesito bhavissati am- hākaṃ rañño va anucchaviko“ ti tuṭṭhahaṭṭhā g. āhaṃsu:

23. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano,

dibbo ratho pāturaṃ ahu Vedehassa yasassino ti. 433.

Ta. abbhuto ti abhūtapubbo⁴ acchariyo ti vā⁵ vimhayen' evaṃ⁶ āhaṃsu. 25

Tassa pana janassa kathentassa kathentass' eva Mā- vāta- vegenā āgantvā rathaṃ nivattetvā sihapañjarummāre pacchā- bhāgena⁷ ṭhapento ārohaṇasajjaṃ⁸ katvā ārohaṇatthāya⁹ rājā- naṃ nimantesi.

¹ B^d devasaṃghā. ² I^d add ti mayaṃ. ³ B^d anuttamena. ⁵ C^k B^d abbhuta-.

⁵ B^d te. ⁶ B^d vimhayavaseneva. ⁷ B^d -gaṇi. ⁸ C^k -na-.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

24. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 434.
25. Eh' imaṃ ratham āruyha rājasetṭha disampati,
5 devā dassanakāmā te Tāvatiṃsā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare ti. 435.

Ta. Mithilaggahaṃ ti Mithilāya paṭiṭṭhitagehaṃ catūhi saṃgaha-
vatthūhi Mithilāya saṃgaṇṇahanakam¹, samacchare ti tath' evaṃ² guṇakatham
kathentā nisinnā.

- 10 Rājā „adiṭṭhapubbaṃ devalokaṃ ca passissāmi, Mātaliṃ
ca me saṃgaho kato bhavissati, gacchissāmīti“ cintetvā ante-
puraṇ ca mahājanaṃ ca āmantetvā „ahaṃ nacirenāgamissāmi,
tumhe appamatā dānādīni puññāni karoṭhā“ 'ti vatvā ratham
abhiruhi.

- 15 Tam attham pakāsento Satthā āha:
26. Tato [ca] rājā taramāno Vedeho Mithilaggaho
āsanā vuṭṭhahitvāna pamukho ratham āruhi. 436.
27. Abhirūḷhaṃ³ ratham dibbaṃ Mātali etad abravi:
kena taṃ nemi maggena rājasetṭha disampati
20 yena vā pāpakamantā puññakammā ca⁴ ye narā ti. 437.

Ta. pamukho ti uttamo abhimukho vā, janassa piṭṭhiṃ datva āruḷho ti
a., yena vā ti yena maggena gantvā yattha pāpakamantā vasanti taṃ⁵ ṭhānāni
sakkā daṭṭhun yena vā gantvā ye puññakammā narā te sakkā daṭṭhun ti, idaṃ
so Sakkena anāṇatto⁶ pi attano visesadassanatthaṃ⁷ āha.

- 25 Atha taṃ rājā „mayā dve pi ṭhānāni adiṭṭhapubbāni, dve
pi passissāmīti“ cintetvā āha:
28. Ubhayen' eva maṃ nehi Mātali devasārathi
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 438.
Tato Mā- „dve ekappahārena na sakkā dassetuṃ, pucchis-
30 sāmi naṃ“ ti pucchanto puna gātham āha:
29. Kena taṃ paṭhamāṃ nemi rājasetṭha disampati
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 439.

¹ B^d -yaṃ saṅgāhakaṃ. ² B^d tameva, read: tav' evaṃ? ³ so all three MSS.
for -ruyha? ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d tesāṃ. ⁶ C^k aṇaṇatto. ⁷ B^d dūtavi-.

Tato rājā „aḥaṃ avassaṃ devalokaṃ gamissāmi, nirayaṃ tāva passissāmīti“ cintetvā anantaraṃ gātham āha :

- so. Niraye¹ tāva passāmi āvāse² pāpakammināṃ
 ṭhānāni luddakammānaṃ dussilānaṃ ca yā gatīti. 440.

Ta. yā gat ti yā etesaṃ nippatti³ taṃ ca passāmi. 1.

Ath' assa Vetaraṇiṃ tāva dassesi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha :

31. Dassesi Mātali rañño duggaṃ⁴ Vetaraṇiṃ nadim
 kuthantiṃ⁵ khārasamyuttaṃ tattaṃ aggisikhūpaman ti. 441.

Ta. Vetaraṇi ti bhi. Mā- rañño kathaṃ sutvā nirayābhimukhaṃ rathaṃ 10
 pesetvā paṭhamāṃ kammappaccayena utunā samuṭṭhitaṃ Vetaraṇiṃ dassesi, tattha
 nirayapālā jalitāni asisattitomarabhindivālamuggarādini āvudhāni gaṇetvā nera-
 yikasatte pabaranti vijjhanti⁶ pothenti⁷, te taṃ dukkhaṃ asahantā Vetaraṇiyā
 patanti, sā upari bhindivālapamāṇāhi kaṇṭakāhi vettalatāhi sañchannā, te tattha
 bahūni vassasahassāni pajjalitesu khuradhārāṭṭikhīṇesu kaṇṭakesu⁸ khaṇḍā- 15
 khaṇḍikā honti, tesam heṭṭhā tālappamāṇāni jalitaayasūlāni utṭhahanti, nera-
 yikasattā bahuuddhānaṃ⁹ vītināmetvā vettalatāhi galitvā sūlesu patitvā vini-
 vidḍhasarirā¹⁰, sūlesu āvutamaccā viya ciraṃ paccanti, sūlāni pi jalanti, nera-
 yikasattāpi pejalanti¹¹, sūlānaṃ pana heṭṭhā udakapiṭṭhe pajjalitāni khuradhā-
 rāṭṭikhīṇāni ayopokkharapattāni¹², te sūlehi galitvā pokkharapattesu patitvā ciraṃ 20
 chedanadukkhāṃ anubhavanti, tato khārodake patanti, udakaṃ jalati, sattā
 jalanti, dūmo utṭhahati¹³, udakassa pana heṭṭhā nadītaṃ khuradhārāhi sañ-
 channaṃ, te heṭṭhā nu kho kīdisaṃ ti udae nimujjītvā khuradhārāsu khaṇḍā-
 khaṇḍikā honti, te taṃ mahādukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkontā mahantaṃ bhera-
 varavaṃ ravantā vicaranti, kadāci anusotaṃ vuyhanti kadāci paṭisotaṃ, atha ne 25
 tīre ṭhitā nirayapālā ususattitomarādini¹⁴ khipitvā macche viya vijjhanti, te
 dukkhavedanāmattā mahāravāṃ¹⁵ ravanti, atha pajjalitehi ayabalisehi uddharitvā
 parikaḍḍhantā jalitaayapaṭhaviyaṃ nīpajjāpetvā mukhe tattaṃ ayogulaṃ pakkhipanti.

Iti rājā Vetaraṇiyaṃ mahādukkhapīṭhite satte disvā bhīta-
 tasito „kin nāṃ' ime sattā pāpam akaṃsū“ 'ti Mātaliṃ pucchi, 30
 so pi vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha :

32. Nimi have Mātaliṃ ajjhabhāsatha
 disvā janaṃ patamānaṃ vidugge,

¹ Bḍ -yam. ² Bḍ -saṃ. ³ Bḍ nippatti, Ck nipati. ⁴ Bḍ dukkhaṃ. ⁵ so Cḥ,
 Ck ka-, Bḍ kudhitam. ⁶ Bḍ vibhedhenti. ⁷ Ck tekaṇ-. ⁸ Bḍ omits bahu. ⁹
 Bḍ omits vini. ¹⁰ Ck omī pa-. ¹¹ Bḍ adds honti. ¹² Ck -hiti. ¹³ Cḥ -dīhi.

- bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā Vetaraṇiṃ patanti. 442.
- 5   33. Tassa puṭṭho vyākāsi' Mātali devasārathi,
 vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 443.
34. Ye dubbale balavanto jīvaloke'²
 himsanti³ rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā⁴ pāpaṃ
 10   te 'me janā Vetaraṇiṃ patantīti. 444.

Ta. vindatīti ahaṃ attano anissaro hutvā bhayasantako⁵ viya jāto,
 disvā ti patamānam disvā, jānaṃ ti bhī. so Mā- sayam jānanto tassa ajānato
 akkhāsi, dubbale ti sarīrabalabhogabalaāṇābalarahite, balavanto ti tohi
 balehi samannāgatā, himsantīti⁶ pāpābhārādīhi kilamenti, rosentīti nā-
 15 nappakārehi akkosanti ghaṇenti, pasavetvā ti janetvā katvā.

Evam Mātali 'ssa pañham vyākāritvā raññā Vetaraṇiniraye
 diṭṭhe taṃ padesaṃ antaradhāpetvā purato rathaṃ pesetvā
 sunakhādīhi khādanatṭhānam dassetvā taṃ disvā bhītena raññā
 pañhe⁷ puṭṭho vyākāsi.

- 20   Tam atthaṃ pakāsento Sattbā āha:
 35. Sāmā ca soṇā sabalā ca giṇṇhā
 kākolasaṅghā ca adenti bheravā,
 bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 25   ime nu maccā kim akāmsu pāpaṃ
 yay-ime jane kākolā⁸ adenti. 445.
36. Tassa puṭṭho vyākāsi' Mātali devasārathi,
 vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 446.
37. Ye kec' ime maccharino kadariyā
 30   paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānam
 himsanti¹⁰ rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā⁴ pāpaṃ
 tay-ime jane kākolā¹¹ adenti. 447.

¹ read: viyā-. ² so all three MSS. for va loka? ³ Cks -senti. ⁴ Bđ pasave-
 tvāna, read: -tvā. ⁵ Cks bhassantako. ⁶ Cks -sent-. ⁷ C^s -ena, Bds -am. ⁸
 Cks yayimaṃ janam kākolā, Bđ ye me jane kākolasaṅghā. ⁹ read: viyākāsi.
¹⁰ Cks -senti. ¹¹ Cks tayimaṃ janam kākolā, Bđ te me jane kākolasaṅghā.

Tato paresu pi pañhesu vyākaraṇesu ca es' eva nayo. Ta. sāmā ti ratta-
vaṇṇā, soṇā ti sunakkhā, sabalā cā 'ti kabaraṇṇā ca setakālapitavaṇṇā ti,
evaṃ pañcavaṇṇehi¹ sunakhe dasseti, te kira mahābhatthippamāṇā jalitāya aya-
paṭhaviyā nerayikasatte mige viya anubandhitvā piṇḍikamaṃsesu ḍasitvā tesam
tigāvutappamāṇam sarīram jalitapaṭhaviyam pātetvā mahāraṇam ravantānam 5
dvihi purimapaḍehi uram akkamitvā aṭṭhim eva sesentā maṃsam luñcivā luñ-
civā khādanti, giṭṭhā ti mahantā bhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍagīṭṭhā, te
tesam kaṇayasadihehi² tuṇḍehi aṭṭhīni bhinditvā aṭṭhimīṇjam khādanti, kākolā-
saṃghā ti lohatuṇḍā³ kākagaṇā, te atibhayānakā diṭṭhaditṭhe khādanti, yayi
maṃ⁴ janam ti yam⁵ imam janam⁶ kākolā khādanti ime nu kin nāma pāpa- 10
kammaṃ akamsū 'ti pucchati, maccharino ti aññesaṃ adāyakā, kadariyā-
ti pare dente⁷ paṭisedhakā thaddhammaccharino, samaṇabrāhmaṇānam tā
samitabāhitapāpānam.

38. Sajotibhūtā paṭhaviṃ kamanti,
tattehi khandhehi ca pothayanti, 15
bhayaṃ⁸ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akamsu pāpam
ye 'me janā khandhahatā sayanti. 448.
39. Taxsa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi, 20
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 449.
40. Ye jīvalokasmiṃ supāpadhammino
naraṃ ca nārīṃ ca apāpadhammaṃ
himsanti rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā pāpam 25
te 'me janā khandhahatā sayantīti. 450.

Ta. sajotibhūtā ti pajjalitasarīrā, paṭhaviṃ ti pajjalitanavayojana-
bahalaṃ ayapaṭhaviṃ, kamantīti akkamanti, khandhehi ca pothayantīti
nirayapālehi anubandhitvā tālappamāṇehi jalitayakkhandhehi jaṃghāsū⁹ paba-
ritvā patitā¹⁰, teh' eva khandhehi pothayanti cuṇṇavicuṇṇam karonti, supāpa- 30
dhammino ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā, apāpadhamman ti silā-
cārādisampannam niraparādham vā.

41. Aṅgarakāsūṃ apare phunanti¹¹
narā rudantā paridaḍḍhagattā,

¹ Bḍ -vaṇṇe. ² Bḍ kattariyasadi-. ³ Cks -a. ⁴ so Cks; Bḍ yamimaṃ. ⁵
Cks yā. ⁶ Bḍ adds ye ime nerayikasatte. ⁷ so Cks; Bḍ paresam dente pi. ⁸
Cks bhayā. ⁹ Bḍ -ādisu. ¹⁰ so Cks for pātītā? Bḍ pātetvā. ¹¹ Ck tunanti,
C^s thunanti.

bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,

pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

ime nu maccā kim akāṃsu pāpaṃ

ye 'me janā aṅgārāṃ phunanti'. 451.

5 42. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 452.

43. Ye keci pūgāyatanassa' hetu

sakkhiṃ karitvā iṇaṃ' jāpayanti

te jāpayitvā janataṃ janinda

10 te luddakammā pasavetvā' pāpaṃ

te 'me janā aṅgārakāsuṃ' phunantīti'. 453.

Ta. aṅgārakāsun ti samma Mātali ke nāṃ' ete apare vajaṃ apavi-
santiyo gāvo viya samparivāretvā nirayapālehi jalitāvudhehi koṭṭhiyamānā aṅ-
gārakāsuṃ papatanti, tatra ca nesāṃ yāvakaṭippamāṇā' nīmuggānaṃ mahatīhi aya-
15 parccihī ādāya uparī aṅgāre⁸ okiranti, atha te aṅgāre paṭicchitum asakkontā rodantā
daḍḍhagattā phunanti vidhunanā⁹, kammabalena vā attanā va¹⁰ attano sīse
aṅgāre phunanti¹¹ okirantīti a., pūgāyatanassā¹² 'ti okāse sati dānaṃ vā
dassāma pūjaṃ vā pavattessāma vihāraṃ vā karissāma saṃkaḍḍhitvā ṭhapitassa
pūgasantakassa dhanassa hetu, jāpayantīti taṃ dhanāṃ yathāruclīṃ khādītva
20 gaṇajetṭhakānaṃ lañcaṃ datvā asukaṭṭhāne ettakaṃ vayakaraṇaṃ gataṃ¹³ asu-
kaṭṭhāne amhehi ettakaṃ dinnā ti kūṭasakkhiṃ datvā¹⁴ taṃ iṇaṃ jāpayanti¹⁵
vināsenti.

44. Sajotibhūtā jalitā padittā

padissatī mahatī lohakumbhī,

25 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,

pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

ime nu maccā kim akāṃsu pāpaṃ

ye 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patanti. 454.

45. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
30 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 455.

46. Ye silavaṃ¹⁶ samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vā

hiṃsanti¹⁷ rosentī supāpadhammino

te luddakammā pasavetvā pāpaṃ

te 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patantīti. 456.

¹ Ck punanti. ² Bđ - dhanassa. ³ Cks iṇa. ⁴ Ck -tvā, Bđ -tvana. ⁵ so Bđ;
Cks aṅgārāṃ. ⁶ Ck pu-. ⁷ so Bđ; Ck kathito, Ck kaṭṭitā? ⁸ Cks -rehi. ⁹
Bđ vithunanti. ¹⁰ Ck attānāma, Bđ attano. ¹¹ Ck pu-. ¹² Bđ -yadha-. ¹³
Bđ etthakaṃ kassaci kassaṃ vā upakaraṇaṃ kataṃ. ¹⁴ Bđ karitvā. ¹⁵ Ck chā-.
¹⁶ Bđ -vantaṃ. ¹⁷ Cks -senti.

Ta. padittā ti ādittā, mahatīti pabbatappamāṇā kappena saṇḥitalo-
harasapupṇā, avamāstrā ti bhayānekehi nirayapālehi uddhapāde¹ adhosire katvā
khipiyamānā² taṁ kumbhīm patanti, sīlavan ti sīlavantaṁ ācāraguṇasampannaṁ.

47. Luṇcanti³ gīvaṁ atha veṭṭhayitvā⁴
uṇhodakasmīm pakiledayitvā, 5
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā luttasirā sayanti. 457.
48. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākāṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 458.
49. Ye jīvalokasmīm supāpadhammino
pakkhī gahetvāna viheṭṭhayanti
te heṭṭhayitvā janastaṁ janinda
te luddakammā paavetvā pāpaṁ 15
te 'me janā luttasirā sayantīti. 459.

Ta. luṇcantīti⁵ uppāṭenti, atha veṭṭhayitvā⁶ ti jalitalohayottehi
adhomukhaṁ veṭṭetvā uṇhodakasmin ti kappena saṇḥitalohaudakasmin,
pakiledayitvā⁷ ti temetvā khipitvā, i. v. h.: samma Mātali yesaṁ ime nira-
yapālā jalitalohayottehi gīvaṁ veṭṭetvā tigāvutappamāṇaṁ sarīraṁ oṇametvā⁸ 20
taṁ gīvaṁ samparivattakaṁ luṇcitvā jalitaayadaṇḍakehi ādāya etasmin jalita-
lohakumbhiniraye pakkhipitvā tuṭṭhahaṭṭhā honti, tāya ca gīvāya luttāya itaresaṁ
puna sīsena saddhīm gīvaṁ uppajjati yeva kin nām' ete kammaṁ karīṁsu, etehi
me disvā bhayaṁ uppajjati, pakkhī--ṭṭhayantīti mahārāja ye lokasmīm
sakuṇe gahetvā pakkhe luṇcitvā gīvaṁ luṇcitvā jīvitaḥkhayaṁ pāpetvā khādanti 25
vā vikkiṇanti vā te ime luddā idha luttasirā sayantīti⁹.

50. Pahūtatoṇyā anikbhātakulā
nadī ayaṁ sandati suppatitthā¹⁰,
ghammābhitattā manujā pivanti
pivataṁ ca tesāṁ bhusaṁ¹¹ hoti pāni¹². 460. 30
51. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
pivataṁ ca tesāṁ bhusaṁ¹³ hoti pāni¹⁴. 461.

¹ Ck -dehi. ² Ck khipa-. ³ Ck -enti. ⁴ Bđ vihedhayitvā. ⁵ Ck luṇce-. ⁶
Bđ vihedha-. ⁷ Bđ patilatayitvā. ⁸ Bđ oṇametvā. ⁹ Ck pananti. ¹⁰ Ck
sūpa-. ¹¹ Bđ bhūsaṁ, C bhusa. ¹² Ck pāni, Bđ pāni. ¹³ Ck bhusa, Bđ
bhūsaṁ. ¹⁴ Bđ pāni.

52. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhāss' ajānato: 462.
53. Ye suddhadhaññaṃ palāpena missam
asuddhakammā kayino dadanti
5 ghammābhitattānam pipāsītānam
pivataṃ ca tesam bhusam¹ hoti pāniti. 463.

Ta. anikhātakūlā ti agambhīratirā, suppatitthā ti sobhanehi titthehi upetā, bhusam hoti ti vihiḃbhusam sampajjati, pāniti pānīyam tasmim kira padese pahūtasallā ramaṇīyā nadī sandati, nerasikasattā aggsantāpena² tattā
10 pipāsam dhāretum asakkontā bāhā paggayha jalitalohapathavim maddantā³ tam nadim otaranti, tam khaṇam yeva tirāni pajjalanti pānīyam bhusapalāpabhāvam āpajjivā pajjalati, te pipāsam dhāretum asakkontā tam jalitam bhusapalāpam kbhānti, tam tesam sakalasarīram jhāpentam⁴ adhobhāgena nikkhamati⁵, te dukkham adbhivāsetum asakkontā bāhā paggayha, dhaññaṃ ti vihlādisattavidha-
15 parisuddhadhaññaṃ, palāpena⁶ missam ti palāpena⁶ vā bhusena vā vālikamattikādīhi vā missakam katvā, asuddhakammā ti kilīṭṭhakāyavacīmano-kammā, kayino ti suddham dassāmā⁷ 'ti kayikassa hatthato mūlam gahetvā tathārūpam asuddham dadanti.

54. Usūhi sattīhi ca tomarehi⁷
20 dubhayāni passāni tudanti kandatam⁸,
bhayam hi mam vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu pāpam
ye 'me janā sattihatā sayanti. 464.
- 25 55. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhāss' ajānato: 465.
56. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammino
adinnam ādāya karonti jīvikam
dhaññaṃ dhanam rajatam jātarūpam⁹
30 ajeḷakaṃ cāpi¹⁰ pasum mahīsam¹¹
te luddakammā pasavetva¹² pāpam
te 'me janā sattihatā sayantīti. 466.

Ta. dubhayānīti ubhayāni, tudantīti vijjhanti, kandatan ti kandan-tānam, pharusā nirayapālā araṇṇe luddā migam viya samparivāretvā usuādīhi

¹ Cks bhusa, Bđ bhūsam. ² Cks -pe. ³ Bđ akkamantā, Bs kāmaddantā, Cs meddantā. ⁴ Bđ -etvā. ⁵ Cks -mīti. ⁶ Bds -sena. ⁷ Bđ adds ca. ⁸ Bđ kaṇḍakā. ⁹ Bđ pañca. ¹⁰ Cks -kam vāpi. ¹¹ Bđ pahīsam, Bs mahīsam, Ck catussam? Cs manussam. ¹² Bđ -tvāna.

nānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṃ chiddāvachhiddaṃ purāṇapaṇṇaṃ viya
khāyati, adīnna mādāyā 'ti parasantakam 'saviññāṇakāviññāṇakam sandhicchedā-
dīhi c' eva vañcanāya ca gahetvā jīvikam kappenti.

57. Gīvāya baddhā kissa¹ ime pun' eke,
aññe vikattā bilakatā pun' eke², 5
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā bilakatā³ sayanti. 467.
58. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 468.
59. Orabbhikā sūkarikā⁴ ca macchikā (V ²⁷⁰/₃)
pasuṃ mahisaṃ ca ajeḷakaṃ⁵ ca
hantvāna sūnesu pasārayiṃsu,
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā bilakatā² sayantīti. 469.

Ta. gīvāya baddhā ti mahantehi jalitalohayottehi gīvāyaṃ bandhītvā
kaḍḍhitvā ayapaṭhaviyaṃ pāte tvā nānāvudhedi koṭṭhiyamāne⁶ disvā pucchati,
aññe vikattā⁷ ti aññe paṇa te khaṇḍākhandaṃ chinnā, bilakatā⁸ ti aññe
jalitesu ayaphalakesu⁹ ṭhapetvā maṃsaṃ viya potṭhanti⁹ koṭṭhetvā⁹ puñjakatā¹⁰ 20
butvā sayanti, macchikā ti macchaghātakā, pasuṃ ti gāvīṃ, sūnesu - - ti
maṃsaṃ vikkhītvā jīvikakappanattam¹¹ sūnāpaṇesu ṭhapesuṃ.

60. Rahado ayaṃ muttakarīsapūro
duggandharūpo asuciṃ pūti¹² vāyati, 25
khudāparetā manuḷā adenti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā muttakarīsabhakkhā. 470. 30
61. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 471.
62. Ye kec' ime kāraṇikā¹³ virosakā
paresaṃ himsāya sadā nivīṭṭhā

¹ read: kiss'. ² Ck^s bīla-, B^d vikaṇḍāpīlakatā sayanti. ³ Ck^s bī-. ⁴ B^d su-.
⁵ Ck^s -kā. ⁶ B^d koṭṭi-, B^s koṭṭi-. ⁷ B^d vikaṇḍā. ⁸ Ck^s saphali-, B^s ayabīla.
⁹ B^d koṭṭe-. ¹⁰ B^d puñca-. ¹¹ Ck^s jīvitaṃ-. ¹² so C^s; Ck^s asuciṃputi, B^d asuci-
puti; read: asuciṃ pi? ¹³ Ck^s kāru-.

te luddakammā pasavetva pāpaṃ
mittadduno mīlham adenti bālā ti. 472.

Ta. khudā -- adenti ti ete nerayikasattā chātakena puṭṭhā¹ khudaṃ
sahitum asakkontā pakkaṭṭhitam dhūmayantaṃ jalantaṃ kappena saṇṭhitam
5 purāṇamīlham piṇḍam piṇḍam katvā khādanti, kāraṇikā² ti kāraṇakārakā³.
virosakā ti mittasubhajjānam pi viheṭṭhakā, mittadduno ti etesaṃ yeva gehe
khādītva bhuñjītva mano trāsāyītva⁴ paññattāsane⁵ sayītva puna vā pahāraka-
hāpaṇaṃ⁶ nāma āharāpentī lañcam gaṇṭhanti te mittadūbhikā bālā evarūpaṃ⁶
mīlham khādanti mahārājā⁷ ti.

- 10   62. Rahado ayaṃ lohitaṇṇapubbapūro
            duggandharūpo asuciṃ pūti⁷ vāyati,
            ghammābhitattā manuṇā pivanti,
            bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
            pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
15   ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
            ye 'me janā lohitaṇṇabhabbhakkhā. 473.
            64. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
            vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās⁸ ajānato: 474.
            65. Ye mātaraṃ vā pitaraṃ va loke⁹
20   pārājikā⁹ arahante¹⁰ hananti
            te luddakammā pasavetva pāpaṃ
            te 'me janā lohitaṇṇabhabbhakkhā ti. 475.

Ta. pārājikā¹¹ ti jarājīṇe¹² mātāpitaro ghātetvā¹³ gihibhāve yeva pārā-
jikaṃ¹⁴ pattā, arahante ti pūjāvisesassa anucchavike, hananti ti dukkara-
25 kārīke mātāpitaro mārenti, apī ca arahante ti padena Buddhasāvake pi saṃ-
gaṇṭha¹⁵ eva, aparasmīm pi Ussadanīraye nīrayapālā nerayikānaṃ tālappamāṇena
jalitaayabalisena jivhā¹⁵ vijjhitvā ākaḍḍhitvā te satte jalitalohapaṭṭhaviyaṃ
pātetvā usabhacammaṃ viya pattharītva saṃkusatena hananti, te thale khitta-
macchā viya phandanti taṃ ca dukkhaṃ sahitum asakkontā mukhena kheḷam
30 muñcantī¹⁶, tasmīm rājā Mātalinā dassite¹⁷ āha:

66. Jivhaṃ ca passa balisena viddham
            vihataṃ yathā saṃkusatena cammaṃ,

¹ C^{ks} puṭṭhā. ² all three MSS. kāru-. ³ B^d ti paresaṃ dukkhakārāṇā. ⁴ so C^{ks}; B^d omits m. tr. ⁵ so C^k; C^s -ḥun, B^d puna māsakahāpanaṃ. ⁶ C^{ks} -pā. ⁷ C^k asucipūti, B^d asuciputi. ⁸ C^{ks} pitaraṃ vā jīvaloke, B^d mātaraṃ pitaraṃ pi vā jīvaloke, B^s mātari pitari vā jīvaloke. ⁹ C^{ks} pārājikaṃ. ¹⁰ C^{ks} add vā. ¹¹ C^{ks} pārājikā. ¹² C^{ks} parājijā. ¹³ B^d ghāte. ¹⁴ C^{ks} parājikaṃ, B^d parājika. ¹⁵ B^d -aṃ. ¹⁶ C^{ks} -enti ¹⁷ read: tasmīm M. d. rājā? B^d has tasmā mātalinā rājā dassento.

- phandanti macchā va thalamhi khittā
muñcanti khelaṃ rudamānā kim ete¹. 476.
67. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ 5
ye 'me janā vaṃkaghastā sayanti. 477.
68. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 478.
69. Ye keci santhānagatā² manussā
agghena agghaṃ kayaṃ hāpayanti 10
kūṭena kūṭaṃ dhanalobhahetu
channaṃ yathā vāricaraṃ vadhāya 479.
70. Na hi kūṭakārissa bhavanti tāṇā
sakehi kammehi purakkhatassa
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā vaṃkaghastā sayantīti. 480.

Ta. kimete ti kimkāraṇā ete, vaṃkaghastā ti gilṭaballā, santhānagatā³ ti santhānamariyādaṃ gatā, agghānakatṭhāne⁴ ṭhītā ti a., agghena agghaṃ ti taṃ taṃ agghaṃ lañcaṃ gahetvā batthiassādīnaṃ vā jātarūpara-jatādīnaṃ vā tesāṃ tesāṃ saviññāpakānaṃ aviññāpakānaṃ agghaṃ hāpentī 20 kayan ti⁵ taṃ hāpentā kayikēnaṃ kayaṃ⁶ sate dātabbe paṇṇāsaṃ dāpentī itaraṃ paṇṇāsaṃ tehi saddhīm vibhajjtvā gaṇhanti, kūṭena kūṭaṃ ti tulākūṭā-dīsu taṃ taṃ kūṭaṃ, dhanalobhahetū 'ti dhanamhi lobhena etaṃ kūṭa-kammaṃ karonti, channaṃ -- yā 'ti taṃ pana kammaṃ karontā madhura-vācāya tatthākatabhāvaṃ⁷ paṭicchannaṃ katvā taṃ vadhenti yathā vāricaraṃ 25 macchaṃ vadhāya upagacchantā ballāsaṃ āmisena paṭicchannaṃ katvā taṃ kammaṃ karonti, na hi kūṭakārīkassā 'ti paṭicchannaṃ mama kammaṃ na taṃ keci jānātīti maññamānassāpi hi kūṭakārissa tāṇā nāma na honti, na so tehi kammehi purakkhato patitṭhaṃ⁸ labhati.

71. Nariyo⁹ imā samparibhinnagattā 30
paggayha kandanti bhujo dujaccā¹⁰
sammakkhitā lohitapubbalittā
gāvo yathā āghātane vikattā¹¹
tā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
khandhātivattanti sajotibhūtā. 481. 35

¹ so all three MSS. ² Cks santāna-, Bds sandhāna-. ³ so Cks; Bds sandhāna-.
⁴ Bds agghāpaniya-, Bs agghāpana-. ⁵ Cks omit kayanti. ⁶ Cks ayaṃ. ⁷ Bds
cathāgata-. ⁸ Ck ṭṭhānaṃ. ⁹ Bds nā-. ¹⁰ Cks bhujorūjaccā, Bds bhujedūjaccā.
¹¹ Bds vikantā.

72. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūtā disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo¹ kim akaṃsu pāpaṃ
yā bhūmibhāgasmim sadā nikhātā
5 khandhātivattanti sajotibhūtā. 482.
73. Tassa putṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 483.
74. Koliniyāyo² idha jīvaloke
asuddhakammā asataṃ acāruṃ,
10 tā dittarūpā³ pati⁴ vippahāya
aññaṃ acāruṃ ratikhiḍḍahetu,
tā jīvalokasmim ramāpayitvā
khandhātivattanti sajotibhūtā ti. 484.

Ta. nariyo¹ ti nāriyo, samparibhinna-gattā ti suṭṭhu samantato
15 paribhinna-gattā jīṇṇasarirā², dujaccā³ ti dujjātikā virūpā jegucchā, vikattā⁴
ti chinna-sā gāvo viya pubbalohitalittā hutvā, sadā nikhātā ti nīccaṃ jalita-
paṭhaviyaṃ kaṭimattaṃ pavisitvā nikhanitvā ṭhapitā viya ṭhitā, khandhāti-
vattantīti samma Mā- nāriyo ete pabbata-khandhā atikkamanti, tāsāṃ kira
evaṃ kaṭippamānaṃ pavisitvā ṭhapitakāle puratthimāya disāya jalito ayapabbato
20 samuṭṭhahitvā asanī viya viravanto āgantvā sariraṃ saṇhakaraṇiyaṃ⁵ viya piṇ-
santo gacchati, tasmim ativattitvā pacchimapasse ṭhite puna tāsāṃ sariraṃ
pātubhavati, tā dukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkantiyo bāhā paggayha kandanti,
sesadisāsu uṭṭhitapabbatesu pi es' eva nayo, dve pabbatā samuṭṭhāya uechugha-
ṭṭikaṃ⁶ viya pīlenti, lohitaṃ pakkatṭhitā¹⁰ sandati, kadāci tayo kadāci cattāro
25 pabbatā uṭṭhāya tāsāṃ sariraṃ pīlenti, tenāha khandhātivattantīti, kolini-
yāyo¹¹ ti kule patiṭṭhitā kuladbhītaro, asataṃ acāruṃ ti asaṇṇātakammaṃ ka-
rimsu, dittarūpā¹² ti saṭharūpā¹³ dhutṭajātikā hutvā, pati vippahāya¹⁴ 'ti
attano patiṃ jahitvā, acāruṃ ti¹⁴ agamaṃsu, ratikhiḍḍahetū¹⁵ 'ti kāmara-
tīhetu c' eva kiḷāhetu ca, ramāpayitvā ti parapurisehi saddhim attano cittaṃ
30 ramāpetvā idha uppannā¹⁶. ath' etāsāṃ sariraṃ ime khandhātivattantī sajotibhūtā ti.

75. Pāde gahetvā kissa¹⁶ ime pun' eke
avaṃsirā Narake pātayanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ Bā nā-. ² Ck kōli-, Bā kolittiyāyo. ³ Bā titta-. ⁴ so all three MSS. for patiṃ? ⁵ Ck jinna-, Cā pinna-, Bā omits gattā jīṇṇa. ⁶ Ck ruja-, Cā rūja-.
⁷ Bā vikantā. ⁸ Bā -niyaṃ, Ck -ṇi. ⁹ so all three MSS. for -kā? ¹⁰ Bā
pakkutthi-. ¹¹ Ck kōli-, Bā kolittiyō. ¹² Bā titha-. ¹³ Bā sāhassa-, Bā suṭṭhu-.
¹⁴ Bā adde aññapurisaṃ. ¹⁵ Bā upapannā. ¹⁶ read: kiss'.

- ime nu maccā kiṃ akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 485.
76. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 486.
77. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammīno 5
 parassa dārāni atikkamanti
 te tādisā uttamabhaṇḍathenā
 te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 487.
78. Te vassapūgāni bahūni tattha 10
 Niraye dukkham vedanam vediyanti¹,
 na hi pāpakārissa bhavanti tāṇā
 sakehi kammehi purakkhatassa,
 te luddakammā pasavetva pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayantīti. 488.

Ta. Narake ti jalitaṅgārapuṇṇamahāāvāṇe, te kira vajam apaviesantiyo 15
 gāvo viya nīrayapālehi nānāvudhāni gabetvā vijjhiyamānā pothiyamānā yadā taṃ
 nagaram upagacchanti atha te nīrayapālā uddhapāde katvā tattha khipanti, evaṃ
 pātiyamāne disvā pucchanto evaṃ ā, uttamabhaṇḍathenā ti manussehi
 piyāyitassa varabhaṇḍassa thenakā.

Evaṃ ca pana vatvā Mātali saṃgāhako tam pi Nirayaṃ 20
 antarādhāpetvā ratham purato pesetvā micchādīṭṭhikānam
 paccananirayaṃ dassesi, puṭṭho c' assa vyākāsi:

79. Uccāvacā 'me vividhā upakkamā 25
 nirayesu dissanti sughorarūpā,
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kiṃ akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā adhimattā dukkhā tībā'
 kharā kaṭukā² vedanā vediyanti'. 489. 30
80. Tassā puṭṭho vyākāsi Mātehi devasārathi,
 vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 490.
81. Ye jīvalokasmiṃ supāpadīṭṭhino
 vissāsakammāni karonti mohā
 paraṇ ca dīṭṭhīsu samādapenti 35

¹ C* B^d veda-. ² read: mahā dukkhā for d. t. ? ³ read: kaṭukā kharā?

te pāpadiṭṭhīsu pasavetva pāpam
te 'me janā adhimattā dukkhā tibbā
kharā kaṭukā vedanā vediyantīti. 491.

Ta uccāvacāme ti uccāvacā ime, khuddakā¹ ca mahantā cā 'ti a.
6 upakkamā ti kārāṇā payogā², supāpadiṭṭhīno ti n' atthi dinnan ti ādi-
kāya³ dasavattukāya micchādiṭṭhīyā suṭṭhu pāpadiṭṭhīno⁴, viśśāekammā-
nīti tāya diṭṭhīyā viśśāseṇa tam nissitā hutvā nānāvidhāni pāpakammāni karonti,
te me ti te ime janā evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanti Mātali⁵ rañño micchā-
diṭṭhikānaṃ paccananirayaṃ⁶ ācikkhī.

10 Devaloke pi devatā⁷ rañño āgamaṇaṃ olokayamānā Su-
dhammāya sannisidīmsu yeva. Sakko „kin nu kho Mātali
cirāyatīti“ upadhārento tam kārāṇaṃ űatvā „Mā- dūtavisesaṃ
dassetuṃ 'mahārāja asukakammaṃ katvā asukaniraye nāma
paccantīti' niraye dassento carati, Nimirāñño pana āyuma khī-
15 yetha, na nirayadassanassa pariyaṇtaṃ gaccheyyā“ 'ti ekaṃ
mahājayaṃ devaputtaṃ pesesi: „sīghaṃ rājānaṃ gahetvā āgac-
chatū 'ti Mātaliṣṣa vadehīti“. So javena gantvā ārocesi.
Mā- tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā cirāyitun“ ti rañño
ekappahāren' eva catūsu disāsu bahuniraye dassetvā g. ā.:

20 29. Vīditāni te mahārāja āvāsaṃ pāpakammaṇaṃ
ṭhānāni luddakammānaṃ dussīlānaṃ ca yā gati,
uyyāhi dāni rājasi⁸ devarājassa santike ti. 492.

T. a.: mahārāja imaṃ⁹ pāpakammānaṃ saṭṭānaṃ āvāsaṃ diavā ludda-
kammānaṃ ṭhānāni tayā vīditāni dussīlānaṃ ca yā gati yā nippatti sāpi te
25 vīditā, idaṇi devarājassa santike dibbasampattiṃ dassanattamaṃ uyyāhi gaccha
mahārāja 'ti āha. Nirayakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Evaṇ ca pana vatvā¹⁰ Mā- devalokābhimukhaṃ¹¹ rathaṃ
pesesi. Rājā Devalokaṃ gacchanto dvādasayojanikaṃ maṇi-
mayakañcanaṭhūpikaṃ¹² sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ uyyāna-

¹ Ck ladda-, C² ludda-. ² B² karaṇappa-. ³ Ck² ādi. ⁴ B² pāpadhammino.

⁵ Ck² omit mātali. ⁶ B² pacana-. ⁷ B² devaparisa. ⁸ B² rājasi, C² rājisi.

⁹ B² idaṃ. ¹⁰ Ck² evaṃ vatvā pana, C² evaṃ vatvā ca pana. ¹¹ B² -kho. ¹²

B² -mayani pañcathū-.

pokkharāṇisampannaṃ kapparuḥkhaṇarivutaṃ Bīraṇiyā deva-
dhītāya ākāsaṭṭhakavimānaṃ disvā taṃ ca devadhītaraṃ anto-
kūṭāgāre sayanapitṭhe nisinnaṃ accharāsaḥṣaparivutaṃ maṇi-
sīhapaṇjaraṃ vivaritvā olokeṇtiṃ disvā Mātaliṃ pucchanto
g. ā., itaro pi 'ssa vyākāsi:

5

83. Pañcathūpaṃ dissat' idaṃ vimānaṃ,
mālāpilandhā sayanassa majjhe
tattḥ¹ accchatī¹ nārī mahānubhāvā
uccāvacaṃ iddhiṃ² vikubbamānā³. 493.
84. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayaṃ nu nārī kim akāsi sādhuṃ,
sā modatī saggapattā vimāne. 494. 10
85. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puṇṇakammanāṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 495. 15
86. Yadi te sutā Bīraṇī jīvaloke
āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa,
sā pattakālāṃ atithiṃ viditvā
mātā va puttaṃ sakim ābhinandi
saṃyamā saṃvibhāgā ca sā vimānasmi modatīti. 496. 20

Ta. pañcathūpan ti pañcabi kūṭāgārehi samannāgataṃ, mālāpilandhā
ti pilandhamālādīhi sabbābharāṇehi paṭimaṇḍitā ti a., tattḥacchatīti tasmiṃ
vimāne acchatī nīsidati, uccā - - nā ti nānappakāraṃ deviddhiṃ dassayamānā,
disvā ti etaṃ disvā ṭhitaṃ maṃ vittī vindati paṭilabhati vittisantako viya
homi⁴ tuṭṭhiyā abhihūṭattā, āmāyadāsīti gehadāsīyā kucchisimīṃ jātadāsī, 25
ahu brāhmaṇassa⁵ 'ti sā kira Kassapadasabalassa kāle ekassa brāhmaṇassa
dāsī ahoṣī, sā pattakālāu ti tena brāhmaṇena aṭṭha salākabhattāni saṃghassa
paricattāni ahesuṃ, so gehaṃ gantvā eve paṭṭhāya ekassa⁶ bhikkhussa kahā-
paṇṇaggaṇakam⁷ katvā aṭṭha bhattāni sampādeyyāsīti⁸ brāhmaṇiṃ ā., sā bhikkhu
nāma dhutto nāmaṃ sakkhissāmīti paṭikkhipī, dhītaro pi 'ssa paṭikkhipimsu, 30
so dāsiṃ sakkhissasi amma ti ā., sā sakkhissāmi ayyā 'ti sampāṭicchitvā tato
paṭṭhāya sakkaccaṃ yāgukhaḥṣakabhattādiṃ sampādetvā salākaṃ⁹ labhitvā āgataṃ
pattakālāṃ atithiṃ vinditvā haritagomayalitte katapupphūpahāre supaññattāsana-
padese nīsidāpetvā yathā nāma pavāsā āgataṃ puttaṃ mātā sakim ābhinandati
tathā niccaḥṣaṇa¹⁰ abhinandi sakkaccaṃ parivisati attano santakam pi kiṇē 35

¹ Cks -ti, Bḍ -si. ² Cks -j. ³ Cks -nam. ⁴ all three MSS. -smiṃ. ⁵ Bḍ
hoṣī. ⁶ Bḍ ekeḥṣa. ⁷ all three MSS. -n-n. ⁸ Cks -yyā ti. ⁹ Bḍ salāka-
bhattāṃ. ¹⁰ Bḍ vipa-.

kiñci deti¹, saṃyamā saṃvibhāgā ti sā sīlavatī ahoṣi cāgavatī ca², tasmā tena sīlena c' eva cāgena ca sā imasmiṃ³ vimāne modatī, athavā saṃyamā ti indriyadamaṇā.

Evam vatvā Mātali ratham purato pesetvā Soṇadinnā
 5 devaputtassa satta kanakavimānāni dassesi. So tāni ca tassa
 ca sirisampattiṃ disvā tena katakammaṃ pucchi, itaro pi
 'ssa ācikkhi:

87. Daddallamānā ābhenti⁴ vimānā satta nimmitā,
 tattha yakkho mahiddhiko sabbābharanabhūsito
 10 samantā anupariyāti nāriṇapapurakkhato. 497.
88. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ayaṇ nu macco kim akāsi sādhum,
 so⁵ modatī saggapatto vimāne. 498.
- 15 89. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 499.
90. Soṇadinno gahapati esa dānapatī ahu,
 esa pabbajit' uddissa vihare satta kārayi. 500.
91. Sakkaccaṃ ne upaṭṭhāsi bhikkhavo tatthavāsike,
 20 acchādanaṃ ca bhattaṃ ca senāsanapadīpiyaṃ
 adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā⁶. 501.
92. Cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ (IV $\frac{320}{19}$)
 pāṭihāriyapakkhaṇ ca atthaṅgasusamāgataṃ 502.
93. Uposathaṇ ca upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
 25 saṃyamā saṃvibhāgo⁷ ca so vimānasmi⁸ modatīti. 503.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, ābhenti⁹ taruṇasuriyo viya obhā-
 sayanti⁹, tatthā 'ti tesu paṭipāṭiyā ṭhitesu sattavimānesu eko devaputto,
 Soṇadinno ti mahārāja ayaṃ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāsiraṭṭhe aṇṇa-
 tarasmiṃ nīgame Soṇadīno nāma gahapati dānapati ahoṣi, so pabbajite uddissa
 30 sattavihāraṇiyo kāretvā tatthavāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaccaṃ
 upaṭṭhāhi, uposathaṇca upavasi, niccaṃ sīlesu ca sadā saṃvuto ahoṣi, so tato
 cavitvā idh' uppanno modatīti a, ettha ca pāṭihāriyapakkhaṇ ti idaṃ pana
 aṭṭhami uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo cātuddasi-
 paṇṇarasānaṃ¹⁰ paccuggamanānugamanavasena terasīcatuddasipāṭipade¹¹ ca
 35 sandhāya vuttaṃ.

¹ Bds adāsi. ² Cks cāgavā. ³ Ck āhenti, Bds ābhanti. ⁴ Bds yo. ⁵ Bds tejasā.
⁶ so all three MSS. ⁷ all three MSS. -smiṃ. ⁸ Bds ābha-. ⁹ Cks obhā-
 santi. ¹⁰ Bds -sīnaṃ. ¹¹ Cks omit catuddasi.

Evam Sonadinnassa kammaṃ kathetvā purato rathaṃ pe-
setvā phalikavimānaṃ dassesi, taṃ ubbedhato pañcaviṣatiyo-
janāni¹ anekasatehi sattaratanamayathambhehi samannāgataṃ
anekasatakūṭāgarapatimaṇḍitaṃ kimkiṇikajālaparikkhitaṃ sa-
mussitasuvannarajatamayadhajaṃ nānāpupphavicittauyyānavana- 5
vibhūṣitaṃ ramaṇīyapokkharanīsamannāgataṃ gītavādītādisu
chekāhi accharāhi samparikiṇṇaṃ, taṃ disvā rājā tāsāṃ accha-
rānaṃ pubbakammaṃ pucchi, itaro pi ācikkhi:

94. Pabbhāsati idaṃ² vyamhaṃ phalikāsu sunimmitaṃ
nārivaragaṇākiṇṇaṃ kūṭāgaravarocitaṃ³ 10
upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ⁴. 504.
95. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo kim akāmsu sādhum
yā modare saggapattā vimāne. 505. 15
96. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puṇṇakammānaṃ jānaṃ akkhās⁵ ajānato: 506.
97. Yā kāci nariyo idha jīvaloke
[sīlavatiyo⁶] upāsikā⁷ [dāne ratā]
niccapasannacittā⁸ 20
sacce ʒhitā uposathe⁹ appamattā
saṃyamā saṃvibhāgā ca tā vimānasmi¹⁰ modare ti. 507.

Ta. vyamhaṃ ti vimānaṃ, pāsādo ti vuttaṃ hoti, phalikāsū 'ti phali-
kabhittisu, kūṭāgaravarocitaṃ⁹ ti varakūṭāgarehi ocitaṃ, vaḍḍhitaṃ ti a.,
ubhayaṃ ti ubhayehi, yā kācīti idaṃ klīncāpi aniyamtvā vuttaṃ, tā pana 25
Kassapabuddhakāle Bārāṇasīyaṃ upāsikā hutvā gaṇabandhanena etāni vuttappa-
kāraṇī puṇṇāni katvā taṃ sampattim pattaṃ ti veditabbā.

Ath' assa so purato rathaṃ pesetvā ekaṃ maṇivimānaṃ
dassesi, taṃ same bhūmibhāge patitṭhitaṃ ubbedhasampannaṃ
maṇipabbato viya obhāsamānaṃ tiṭṭhati dibbagītavāditanāḍitaṃ 30
bahūhi devaputtehi samparikiṇṇaṃ, taṃ disvā rājā tesāṃ deva-
puttānaṃ katakammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa akkhāsi:

¹ C° Bd -naṃ. ² Bd midam. ³ Bd -virocitaṃ. ⁴ Bd -vantiyo. ⁵ Bd adds yeva.

⁶ Bd niccaṃ-. ⁷ read: -th'. ⁸ all three MSS. -im. ⁹ Bd -viro-.

98. Pabbhāsati idam¹ vyamham veluriyāsu nimmitam
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgasō mitaṃ. 508.
99. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā² manoramā. 509.
- 5 100. Nāham evaṃgataṃ jātu³ evaṃsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhiñānāmi dīṭṭhaṃ vā yadivā sutam. 510.
101. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu sādhum
10 ye modare saggapattā vimāne. 511.
102. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās⁴ ajānato: 512.
103. Ye keci maccā idha jīvaloke
silavanto upāsakā ārāme udapāne ca
15 papāsaṃkamanāni ca 513.
104. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayuṃ
cīvaraṃ piṇḍapātaṃ ca paccayaṃ sayanāsanam 514.
105. Adaṃsu ujubbhūtesu vippasannena cetasā
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa⁵ aṭṭhamiṃ 515.
- 20 106. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamaṅgataṃ⁶
uposathaṇ ca upavasum⁷ sadā sīlesu samvutā,
saññamā samvibhāgā ca te vimānasmi⁸ modare ti. 516.

Ta. veluriyāsū 'ti veluriyabhittisu, bhūmibhāgehi ramaṇīyehi bhūmi-
bhāgehi upetaṃ, ālambarā -- cā 'ti ete ettha vajjanti, nacca -- tā ti nā-
25 nappakārāni naccāni c' eva gītāni ca aparesam pi turīyānam⁹ suvādītāni c' ettha
pavattanti, evaṃgataṃ ti evaṃ manoramabhāvaṃ gataṃ, ye kecīti idam pi
kammaṃ aniyamato⁹ vuttaṃ, te pana Kassapadasabalassa kāle Bāraṇasivāsino
upāsakā gaṇabandhanena etāni puññāni katvā taṃ sampattim⁹ pattā ti veditabbā,
ta. paṭipādayun ti pāpayimsu, tesam adaṃsū 'ti a., paccayaṃ ti gilānap-
30 paccayaṃ adaṃsū 'ti, evaṃ nānappakāraṃ dānam dadimsu.

Iti 'ssa so tesam kammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ pe-
setvā aparam pi phalikavimānam dassesi, taṃ anekakūṭāgāra-
patimaṇḍitaṃ nānākusumasañchannaṃ taruvarapatimaṇḍitaṃ
tīrāya vividhavihaganinnāditāya nimmalasalilāya nadiyā parik-

¹ B^d midam. ² B^d -niyā. ³ B^d jātam. ⁴ B^d yā ca. ⁵ B^d -aamābitam. ⁶
C^k -vasayum, C^s -vassum. ⁷ all three MSS. -smim. ⁸ B^d aparāni turīyāni.
⁹ B^d -metvā.

khittam accharāgaṇaparivutass' ekassa puññavato nivāsabhūtam,
tam disvā rājā tassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

107. Pabbāsati idam¹ vyamham phalikāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam² 517.
108. Upetam annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ, 5
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā. 518.
109. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 519. 10
110. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 520.
111. Kimbilāyam³ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsasāṇakamanāni ca 521.
112. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi, 15
civaram piṇḍapātāṇ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 522.
113. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ
paṭihāriyapakkhaṇ ca atthaṅgasusamāgataṃ 523.
114. Uposathaṇ c' upavasi⁴ sadā sīlesu samvuto, 20
saṃyamo saṃvibhāgo ca so vimānasmi⁵ modatīti. 524.

Ta. najjo ti vacanavipallāso, ekā nadī tam vimānam parikkhipitvā gatā
ti ā, dumāyutā ti sā nadī nānapupphehi dumehi āyutā, Kimbilāyan⁶ ti
esa mahārāja Kassapabuddhakāle Kimbilānagare⁶ eko gahapati dānapati ahoṣi,
so etāni ārāmaropanādīni puññāni katvā imam sampattim patto ti. 25

Evam assa tena katakammaṃ ācikkhitvā purato ratham
pesetvā aparam pi phalikavimānam dassesi, tam purimavimānato
atīrekāya nānāpupphaphalasañchannāya tarughaṭāya samannā-
gataṃ, tam disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa deva-
puttassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi: 30

115. Pabbāsati idam¹ vyamham phalikāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam⁷ 525.

¹ B^d midam. ² B^d -vi-. ³ B^d mithilāyam. ⁴ C^k -vasasi. ⁵ all three MSS.
-smim. ⁶ C^k -lāya-, B^d mithila-. ⁷ B^d -viro-.

116. Upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā, 526.
117. Rājāyatanakapitthā [ca] ambasālā ca jambuyo
tindukā ca piyālā ca dumā niccaphalā bahū. 527.
- 5 118. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 528.
119. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
10 vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 529.
120. Mithilāyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsāṃkamanāni ca 530.
121. Arahante sītibhūte sakaccaṃ paṭipādayi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsaṇaṃ 531.
- 15 122. Adāsi ujjubbūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva¹ pakkhassa aṭṭhamiṃ 532.
123. Paṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo ca so vimānasmi² modatīti. 533.
- 20 Ta. Mithilāyaṃ ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharatṭhe Mithi-
lanagare eko dānapatī etāni puññāni katvā imaṃ sampattiṃ patto ti.

Evam assa tenāpi katakammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ
pesetvā purimasadisam eva aparam pi veḷuriyavimānaṃ das-
setvā tattha sompattiṃ anubhavantassa devaputtassa kammaṃ
25 puṭṭho ācikkhi:

124. Pabbhāsati idaṃ vyamhaṃ veḷuriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ, 534.
125. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā³ manoranā. 535.
- 30 126. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātum⁴ evaṃsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhijānāmi ditṭhaṃ vā yadivā sutāṃ. 536.
127. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ B^o yā ca. ² all three MSS. -smim. ³ Ck -niyyā, B^d -niyā. ⁴ B^d jātaṃ.

- ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 537.
128. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 538.
129. Bārāṇasiyaṃ¹ gahapati esa dānapatī ahu, 5
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 539.
130. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṇ ca paccayaṃ sayanāsaṇaṃ 540.
131. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 541. 10
132. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 542.

Ath' assa purato rathaṃ pesetvā bālasuriyasannibhaṃ
kanakavimānaṃ dassetvā tatthanivāsino devaputtassa sam- 15
pattim puṭṭho ācikkhi:

133. Yathā udayam ādicco hoti lohitaṃ mahā
tathūpamaṃ idaṃ vyamaṇaṃ jātārūpassa nimmitaṃ. 543.
134. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi: 20
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 544.
135. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 545.
136. Sāvatthiyaṃ gahapati esa dānapatī ahu, 25
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 546.
137. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṇ ca paccayaṃ sayanāsaṇaṃ 547.
138. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 548. 30
139. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 549.

Ta. udayamādicco ti udento ādicco viya, Sāvattthiyan ti Kassapa-
buddhakāle Sāvattthinagare. 35

¹ read: -ṇasiyaṃ. ² so all three MSS.. ³ all three MSS. -smiṃ.

Evam tena imesaṃ aṭṭhannaṃ vimānānaṃ kathitakāle
Sakko devarājā „Mātali aticirāyatīti“ aparam pi javanadeva-
puttaṃ pesesi, so tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā idāni cirā-
yitun“ ti ekappahāren' eva bahuvimānāni dassesi, rañño ca
5 tattha sampattim anubhavantānaṃ kammaṃ puṭṭho ācikkhi:

140. Vehāyasā 'me bahukā' jātarūpassa nimmitā
daddallamānā ābhenti³ vijju v' abbhagghanantare'. 550.
141. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
10 ime nu maccā kim akaṃsu sādhum
ye modare saggapattā vimāne. 551.
142. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 552.
143. Saddhāya sunivīṭṭhāya saddhamme supavedite
15 akaṃsu Satthu vacanaṃ Samuāsambuddhasāsanam
tesaṃ etāni ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasīti. 553.

Ta. vehāyasāme ti vehāsayā ime ākāsen' eva sandhāritā, ākasatṭhaka-
vimānā ime ti vadati, vijjuvabbhagghanantare ti ghanavalāhakanantare cara-
mānā vijju viya, sunivīṭṭhāyā 'ti maggena āgatattā supatīṭṭhāya, i. v. b.:
20 mahārāja ete pure nīyyānikabuddhasāsaṇe pabbajitvā parisuddhasīlā samapadham-
maṃ karontā sotāpattīphalaṃ sacchikatvā arahattaṃ nibbattetuṃ asakkontā tato
cutā imesu kaṇakavimānesu uppannā, etesaṃ Kassapabuddhasāvakanānaṃ tāni
ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasī, pass' etāni mahārāja 'ti.

Evam assa ākāsakavimānāni dassetvā Sakkassa santikaṃ
25 gamanattṭhāya ussāhaṃ karonto āha:

144. Viditā te mahārāja āvāsā⁴ pāpakamminam,
atho kalyāṇakammānaṃ⁵ ṭhānāni viditāni te,
uyyāhi dāni rājasi devarājassa santike ti. 554.

Ta. āvāsan⁶ ti mahārāja tayā paṭhamam eva nerāyikānaṃ āvāsaṃ disvā
30 pāpakammānaṃ ṭhānāni viditāni, imāni pana ākāsatṭhakavimānāni passantena
atha kalyāṇakammānaṃ ṭhānāni viditāni te, idāni devarājassa santike sampattim
daṭṭhum uyyāhīti.

¹ C^{ks} add vimānā. ² B^d ābhanti. ³ B^d vijjugabbha-. ⁴ all three MSS. vidi-
tāni -- āvāsaṃ. ⁵ C^k -ni. ⁶ so all three MSS.

Evañ ca pana vatvā purato ratham pesetvā Sinerum parivāretvā ʒhite satta paribhaṇḍapabbate ʒdassesī, te disvā rañño Mātalissa puṭṭhabhāvaṃ āvikaronto Satthā āha:

146. Sahassayuttam hayavāhiṃ dibbam yānam adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā sīdantare nage, 5
disvānāmantayī sūtaṃ: ime ke nāma pabbatā ti. 555.

Ta hayavāhiṃ ti hayehi vāhiyamānaṃ dibbayānaṃ, adhiṭṭhito ti dibbayāne ʒhito hutvā, addā ti addasa, Sīdantare ti Sīdāmahāsamuddassa antare, tasmīṃ kira samudde udakam sukhumaṃ morapattam pi pakkhittam patiṭṭhātum na sakkoti sīdat' eva, tasmā so Sīdāmahāsamuddo ti vuccati, tass' 10 antare nage ti pabbate, ke nāmā 'ti ke nāma nāmena ime pabbatā ti.

Evam Nimiṇā puṭṭho Mātali devaputto āha:

146. Sudassano Karaviko Īsadharo¹ Yugandharo
Nemindharo Vinatako Assakaṇṇo giribrahā 556.
147. Ete Sīdantare nagā anupubbasmuggatā 15
mahārājānaṃ āvāsā yāni tvaṃ rāja passasīti. 557.

Ta Sudassano ti yaṃ mahārāja etesaṃ sabbabāhīro S-pabbato nāma, tadantare Karaviko nāma, so Sudassanato uccatāro, ubhinnaṃ pi pana tesam antare eko Sīdantarasmuddo², Karavīkassa antare Īsadharo¹ nāma, so kira Karavīkato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo, Īsadharassa antare Yugandharo nāma, so Īsadharato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo, Yugandharassāntare Nemindharo nāma, so Yugandharato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo, Nemindharassa antare Vinatako nāma, so tato uccatāro tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo, Vinatakassa antare Assakaṇṇo nāma, so Vinatakato uccatāro, tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo³, anupubbasmuggatā ti ete sīdantarasmudde sattapabbatā anupaṭipāṭiyā samuggatā sopānasadiṇā hutvā ʒhitā, yāniti pabbatāni, tvaṃ mahārāja ime pabbate passasī, ete catunnaṃ mahārājānaṃ āvāsā ti. 20 25

Evam assa cātummahārājikadevalokaṃ dassetvā purato ratham pesetvā Tāvatisabhavanassa Cittakūṭadvārakoṭṭhakaṃ so parivāretvā ʒhitā Indapaṭimā dassesi, taṃ⁴ disvā rājā pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

148. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākiṇṇaṃ Indasudisehi⁵ vyaggheh' eva surakkhitaṃ, 558.

¹ Bā isindharo. ² Bā sīdantare mahāsamuddo. ³ Bā adds ete nagā ete pabbatā. ⁴ read: tā? ⁵ read: -dise = disehi.

149. Vittī hi mañ vindati sūta disvā,
pucchāmi tañ Mātali devasārathi:
imañ nu dvārañ kimabhiññam āhu. 559.
150. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānañ jānañ akkhās' ajānato: 560.
151. Cittakūṭo ti yañ āhu devarājapavesanañ
Sudassanassa girino dvārañ h' etañ pakāsati, 561.
152. Anekarūpañ rucirañ nānācitrañ pakāsati
ākiñṇañ Indasadisehi vyagghēh' eva surakkhitañ¹,
10 pavis' etena rājisi, arajañ bhūmiñ akkamā² 'ti. 562.

Ta. anekarūpañ ti anekajātikañ, nānācitrañ ti nānāratana-cittañ, pakāsati¹ ti kinnāma² etañ paññāyati, ākiñṇañ ti samparivāritañ, vyagghēheva surakkhitañ³ ti yathā nāma vyagghēhi vā sīhehi vā mahāvanañ evañ tañ indasadiseh' eva surakkhitañ, tassañ ca pana Indapaṭimānañ āra-khatthāya ṭhapitabhāvo Ekanipāte Kulāvakejātakena kathetabbo, kimabhiññamāhū³ ti kinnāma kannāma³ vadanti, pavesanañ ti nikkhamanapavesana-thāya nimmitañ, Sudassanassa⁴ 'ti Sinerugirino, dvārañ hetuñ ti etañ Sinerumatthake paṭiṭṭhitañ dasasahassayojanikassa devanagarañ dvārañ pakāsati, dvārakotṭhako paññāyati⁴ a, pavisetena⁴ 'ti etena dvārena devanagarañ pavisa, arajañ -- mā⁵ 'ti arajasi suvaṇṇarajatamañimayañ nānapuppha-samākiñṇañ dibbabhūmiñ dibbayānena akkama mahārājā⁶ 'ti.

Evañ ca pañ avatvā Mātali rājānañ devanagarañ pavesesi,
tena vuttañ:

153. Sahassayuttañ hayavāhiñ dibbañ yānañ adhiṭṭhito
25 yāyamañ mahārājā addā devasabhañ idan⁵ ti. 563.

So dibbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabhañ
disvā Mātaliñ pucchi, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nīlo ca⁶ patidissati
tathūpamañ imañ vyamañ veḷuriyāsu nimmita. 564.
- 30 155. Vittī hi mañ vindati sūta disvā,
pucchāmi tañ Mātali devasārathi:
imañ hi vyamañ kimabhiññam āhu. 565.
156. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānañ jānañ akkhās' ajānato: 566.

¹ B^d purak-. ² B^d kinnasāññamāhu. ³ so C^{ks}; B^d kinnāmakarañ. ⁴ C^k paṭisotenā, C^s pavisotenā. ⁵ so all three MSS. for imañ? ⁶ read: va?

157. Sudhanmā iti yam āhu pass' esā¹ dissate sabhā,
veḷuriyārucirā citrā dhārayanti sunimmitā 567.
158. Aṭṭhamsā sukatā thambhā sabbe veḷuriyāmayā
yaththa devā tāvatimsā sabbe Inda-purohitā 568.
159. Atthaṃ devamanussānaṃ cintayantā samacchare,
pavis' etena rājisi devānaṃ anumodanan ti. 569. 5

Ta. idan ti nipātamattāṃ, devasabhaṃ addasā ti a., passesā ti¹ passa² esā,
veḷuriyārucirā ti ruciraveḷuriyā, citrā ti nānāratanacitrā, dhārayanti ti imaṃ
sabhāṃ ete aṭṭhamsādibhedā sukatā thambhā dhārayanti, Indapurohitā ti
Indaṃ purohitaṃ purecārikaṃ katvā parivāretvā devamanussānaṃ atthaṃ cin- 10
tentā acchanti, pavisetenā 'ti iminā maggena yaththa devā aññamaññaṃ anu-
modantā acchanti taṃ tñānaṃ devānaṃ anumodanaṃ pavisa.

Devāpi kho tassāgamanāṃ oloketā nisinnā³, te „rājā
āgato“ ti sutvā ca⁴ dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Citta-
kūṭadvāraakoṭṭhakā paṭimaggāṃ gantvā Mahāsattaṃ gandhādīhi 15
pūjentā Sudhammasabhaṃ ānayaṃsu, rājā rathā otaritvā de-
vasabhaṃ pāvīsi, tattha naṃ devā āsanena nimantayaṃsu, Sakko
āsanena c' eva kāmehi ca⁵.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

160. Taṃ devā paṭinandīṃsu disvā rājānaṃ āgataṃ: (IV. p. 356) 20
svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
nisīda dāni rājisi devarājassa santike. 570.
161. Sakko pi paṭinandittha Vedehaṃ Mithilaggahaṃ
nimantayi ca kāmehi āsanena ca Vāsavo: 571.
162. Sādhū kho si anuppatto āvāsaṃ vasavattinaṃ, 25
vasa devesu rājisi sabbakāmasamiddhisu,
tāvatimsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 572.

Ta. paṭinandīṃsu 'ti sampiyāyīṃsu, haṭṭhatuṭṭhā hutvā sampatichīṃsu,
sabbakāmasamiddhīsu ti sabbesaṃ devakāmānaṃ samiddhiyuttessa.

Evam Sakkena dibbakāmena nimantito rājā paṭikkhi- 30
panto āha:

163. Yathā yācitakāṃ yānaṃ yathā yācitakāṃ dhanāṃ (IV. p. 358)
evaṃsāmpadam ev' etaṃ yaṃ parato dānapaccayā. 573.

¹ Bds esesā ² Bds esa. Cks omit passa. ³ Bds nisīdīṃsu. ⁴ Bds omits ca. ⁵
Bds adds nimantesi. ⁶ Cks -te.

164. Na cāham etaṃ icchāmi yaṃ parato dānapaccayā,
sayamkatāni puññāni taṃ me āveṇiyāṃ dhanāṃ. 574.

165. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṃ bahum (cfr. II ²³⁷/₁)
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca

5 yaṃ katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 575.

Ta.¹ yamparato dānapaccayā ti yaṃ parato tassa parassa dānappac-
cayā² tena dinnattā labbhati taṃ yācitasadisāṃ hoti, tasmā nāhaṃ etaṃ icchāmi,
sayamkatānūti yāni paṇa mayā attanā katāni puññāni tadeva³ mma parehi
asādhāraṇaṃ āveṇiyāṃ dhanan ti, samacariyāyā 'ti tīhi dvārehi samakiriya,
10 saṃyamenā 'ti silarakkhanena, damenā 'ti indriyadamenena.

Evam M. devānaṃ madhurasaddena dh. d., dhammaṃ
desento yeva manussagaṇanāya sattadivasāni tathavā devagaṇaṃ
tosetvā devagaṇamajjhe t̥hito va Mātaliṣṣa guṇaṃ kathento ā.:

166. Bahūpakāro no bhavaṃ' Mātali devasārathi
15 yo me kalyāṇakammānaṃ pāpāni paṭidamsayīti. 576.

Ta. yo me -- damsayīti yo esa mayhaṃ kalyāṇakammānaṃ devānaṃ
ca vasaṇaṭṭhānāni pāpakammānaṃ nerayikānaṃ ca pāpāni t̥hānāni dassesīti a.

Atha rājā Sakkaṃ āmantetvā „icchāmi' ahaṃ mahārāja
manussalokaṃ gantun“ ti ā., Sakko „tena hi samina Mā- Ni-
20 mirājānaṃ tatth' eva Mithilaṃ nehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sam-
paṭicchitvā rathaṃ upat̥thapesi, rājā devagaṇena saddhiṃ
sammoditvā deve⁴ nivattetvā rathaṃ abhirūhi, Mā- rathaṃ
pesento pācīnabhāgena Mithilaṃ pāpuṇi, mahajano dibbarathaṃ
disvā „rājā no āgacchatīti“ pamudito ahosi, Mā- Mithilaṃ
25 padakkhiṇaṃ katvā tasmiṃ yeva sihapañjare Mahāsattaṃ
otāretvā „gacchāma mahārājā“ 'ti āpucchitvā sakaṭṭhānaṃ eva
gato. Mahajano pi rājānaṃ parivāretvā „kīdiso devaloko“ ti
pucchi, rājā devānaṃ Sakkassa ca devarañño sampattiṃ vaṇ-
ṇetvā „tumhe dānādīni puññāni karoṭha, evaṃ tasmiṃ deva-
30 loke nibbattissathā“ 'ti dh. d. So aparabhāge kappakena
phalitassa jātabhāve ārocite phaliṃ gahetvā t̥hapāpetvā kappā-

¹ Cks yattha. ² Bd dānapaccayā. ³ Bd tameva. ⁴ Cks bhayaṃ. ⁵ Bd adds
āpucchetvā.

kassa gāṃavaram datvā pabbajitukāmo puttāṃ r. paṭicchāpesi, tena ca „kasmā deva pabbajasīti“ vutte „uttamaṅgaruhā mayhan“ ti imaṃ gātham vatvā purimarājāno viya pabbajitvā tasmiṃ yeva ambavane viharanto cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḷkūpago ahoṣi.

5

Tass' eva pabbajitabhāvaṃ āvikaronto Satthā osānagātham āha:

167. Idam vatvā Nimirājā¹ Vedeḥo Mithilaggaho

puthuyaññaṃ yajitvāna saṃyamam ajjhupāgamīti. 577.

Ta. idam vatvā ti uttamaṅgaruhā mayhan ti imaṃ gātham vatvā, puthuyaññaṃ yajitvāna² 'ti mahādānaṃ datvā, saṃyamam ajjhupā- 10 gamīti sīlasaṃyamam upagato.

Putto pan' assa Kaḷārajanako³ nāma taṃ vaṃsaṃ upacchinditvā⁴ apabbajī⁵.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānek-khammaṃ nikkhanto yevā“⁶ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho 15 ahoṣi, Mātali Anando, cāturasītirājasahassāni Buddhaparisa, Nimirājā aham evā“⁷ ti⁸. Nimijātakam.

5. Khaṇḍahāla-jātaka.

Rājāsi luddakammo ti. Idam S. Gijjhakūṭe v. Deva-dattaṃ ā. k. Tassa vatthum⁶ Saṃghabhedakakkhandhake āgatam 20 eva, taṃ tassa pabbajjato paṭṭhāya yāva Bimbisārarañño maraṇā tatthāgatanayen⁷ eva⁸ veditabbaṃ. Tam pana mārāpetvā De- Ajāta-sattum upasaṃkamitvā ā.: „mahārāja tava manoratho matthakam patto, mama manoratho tāva na pāpuṇātīti“. „Ko pana vo bhante manoratho“ ti. „Dasabalam mārāpetvā Buddho bhavissāmīti“. 25 „Amheh' eva kim kātābbaṃ“ ti. „Dhanuggahe sannipātetum vaṭṭa-tīti“. „Sādhu bhante“ ti rājā akkhaṇavedhinam dhanuggabhānam pañcasatāni sannipātāpetvā tato pi ekatimsa jane uccinitvā „therassa

¹ B^d ne-. ² C^e kalāra-, B^d kālāra-. ³ C^e acch-, B^d upacchindi. ⁴ B^d omits ap-. ⁵ B^d nemirājā pana aham eva sammā-sambuddho loke udapādīti nemijātakaṃ niṭṭhitam. 5. Is in B^d called Candakumārājātaka, Cfr. Bv & C. p. 77. De = Devadatto. ⁶ C^e B^d -u. ⁷ C^k maraṇattagata-, C^e maraṇatathāgata-.

Jataka. VI.

- vacanaṃ karothā" 'ti De - assa santikaṃ pāhesi. So tesam jetṭha-
kam āmantetvā „āvuso Samaṇo Gotamo Gijjhakūṭe vibarati, asukavelāya
divaṭṭhāne caṃkamati, tvaṃ tattha gantvā taṃ visapītena sallena
vijjhितvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā asukena nāma maggena ehi" pesetvā
5 tasmiṃ magge dve dhanuggahe ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena
eko puriso āgacchissati, taṃ tumhe jīvitā voropetvā asukamaggena
nāma ethā" 'ti tasmiṃ magge cattāro¹ ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhi-
maggena dve² purisā āgacchissanti, tumhe te jīvitā voropetvā asuka-
maggena nāma ethā" 'ti tasmiṃ magge aṭṭha jane ṭhapesi. „Tum-
10 hākaṃ ṭhitamaggena cattāro purisā āgamissanti, tumhe te jīvitā
voropetvā asukamaggena nāma ethā" 'ti tasmiṃ magge soḷasa
purise ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena aṭṭha purisā āgamissanti,
tumhe te jīvitā voropetvā asukamaggena ethā" 'ti. Kasmā paṇ' esa
evam akāsi attano kammaṃsa paṭicchādanatthaṃ. Atha so jetṭha-
15 dhanuggaho vāmato khaggaṃ³ piṭṭhiyā tuṇhīraṃ⁴ bandhitvā meṇḍa-
kasiṇḡamahādhanuṃ gahetvā Tathāgataṃsa santikaṃ gantvā „vijjhis-
sāmi naṇ" 'ti dhanuṃ āropetvā saraṃ sannahitvā kaḍḍhitvā vissajjetuṃ
nāsakkhi⁵, sakalasarīraṃ thaddhaṃ yante piṭṭakārappattaṃ viya ahoṣi,
so maraṇabhayaṭajjito aṭṭhāsi. Atha naṃ S. disvā madhurassaraṃ
20 nicchāretvā „mā bhāyi, ito ehi" ā. So tasmiṃ khaṇe āvudhāni
chaddetvā Bhagavato pādesu sirasā patitvā „accayo maṃ bhaute acca-
gamā yathābālaṃ yathāmaḷhaṃ yathāakusalaṃ, sv-āhaṃ tumhākaṃ
guṇe ajānanto andhabālassa De - ssa vacanena tumhe jīvitā voro-
petuṃ āgato, khamatha me bhante" ti khamāpetvā ekamante nisīdi.
25 Atha naṃ S. saccāni pakāsetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā „āvuso
De - ena ācikkhitamaggaṃ apaṭipajjitvā aṇṇena maggena yāhi" ti
taṃ uyyojesi, taṃ uyyojetvā ca pana caṃkamā oruyha aṇṇatarasmiṃ
rukkaṃmūle nisīdi. Atha tasmiṃ dhanuggahe anāgacchante itare dve
„kin nu kho so cirāyatīti" paṭimaggena⁶ gacchantā Dasabalaṃ disvā
30 upasamkamitvā vanditvā ekamante nisīdimṃsu. So tesam pi saccāni
pakāsetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā „āvuso De - ena kathitaṃ
maggaṃ apaṭipajjitvā iminā maggena gacchathā" 'ti uyyojesi, iminā
nāma upāyena itare⁷ pi āgantvā nisinne⁸ sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā
aṇṇena maggena uyyojesi. Atha so paṭhamam āgato dhanuggaho

¹ Bā adds purise. ² Bā aṭṭha. ³ Eā adds laggetvā. ⁴ Bā tuṇḍisaraṃ. ⁵ Bā
adds so saraṃ oropetuṃ asakkonto pāsukā bhijjanti viya mukhato kheḷena
pagghirantena kiḷāntarūpo ahoṣi. ⁶ Cks - nā. ⁷ Bds - resu. ⁸ Bds - esu.

De - aṃ upasaṃkamitvā „bhante De - a, ahaṃ Sammāsambuddhaṃ
 jīvitaṃ voropetum nāsakkhiṃ, mahiddhiyo so Bhagavā mahānubhāvo“
 ti ārocesi. Te sabbe pi' „Sammāsambuddhaṃ nissāya amhehi jīvitaṃ
 laddhaṃ“ ti Satthū santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇiṃsu. Ayam
 pavatti bhikkhusaṃghe pakaṭṭā ahoṣi, bhikkhū dhammasabbhāyaṃ kathaṃ 5
 samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso De- kira ekasmiṃ Tathāgate veracittena
 bahujane jīvitaṃ voropetum vāyāmaṃ akāsi, te sabbe pi Satthāraṇ
 nissāya jīvitaṃ labhiṃsū“ 'ti. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti p.
 „i. n.“ ti v., „na bh. i. p. pi De- maṃ ekaṃ nissāya mayi veracittena
 bahujane jīvitaṃ voropetum vāyami yevā“ 'ti vatvā a. ā.: 10

Atīte ayaṃ Bārāṇasī Pupphavatī nāma ahoṣi. Ta. Vaṣa-
 vattirañño putto ekarājā nāma r. kāresi. Tassa putto Canda-
 kumāro nāma oparajjāṃ kāresi. Khaṇḍahālo nāma brāhmaṇo
 purohito ahoṣi, so rañño atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsati, taṃ
 kira rājā paṇḍito ti vinicchaye nisīdāpesi. So lañcavittako hutvā 15
 lañcaṃ gahe tvā assāmike sāmike karoti sāmike assāmike. Ath'
 ekadivasam eko aṭṭaparājito puriso vinicchayaṭṭhānā upakkosanto
 nikkhamitvā rājupaṭṭhānaṃ gacchantaṃ Candakumāraṃ disvā
 tassa pādesu pati. So „kiṃ bho purisā“ 'ti ā. „Sāmi Khaṇḍa-
 hālo vinicchaye vilopaṃ khādati, ahaṃ tena lañcaṃ gahe tvā parā- 20
 jayaṃ pāpito“ ti. C-kumāro „mā bhayīti“ taṃ assāsetvā vi-
 nicchayaṃ netvā sāmikaṃ akāsi. Mahājano mahāsaddena
 sādhu kārāṃ adāsi. Rājā sutvā „kimsaddo eso“ ti pucchitvā.
 „C-kumārena kira Kh-lassa dubbinicchitaṃ aṭṭaṃ suvinicchitaṃ,
 tatr' eso sādhu kārāsaddo“ ti. Rājā taṃ sutvā kumāraṃ āgantvā 25
 vanditvā ṭhitaṃ „tāta eko kira te aṭṭo vinicchito“ ti pucchi.
 „Āma devā“ 'ti. „Tena hi tāta ito paṭṭhāya tvam eva vi-
 nicchayaṃ paṭṭhapehīti“ vinicchayaṃ kumārassa adāsi. Kh-lassa
 āyo pacchijji, so tato paṭṭhāya kumāre āghātaṃ bandhitvā
 oṭṭārāpekkho acari. So pana rājā muddhappasanno¹, so eka- 30
 divasaṃ paccūsasamaye supinantaṃ alaṃkatadvārakoṭṭhakaṃ
 sattaratanamayapākāraṃ saṭṭhiyojanikaṃ suvaṇṇamahāvithiṃ

¹ Ck' ti. ² Bā mandapañño.

yojanasahasubbedham Vejayantapāsādādīpatimaṇḍitaṃ Nanda-
navanādivanarāmaṇeyyakam Nandāpokkhaniādīpokkharanīrāma-
ṇeyyakasamannāgataṃ ākiṇṇadevaganaṃ Tāvatiṃsabbhavanam
disvā ta. gantukāmo hutvā cintesi: „ācariya-Kh-lassa āgatave-
5 lāya Devalokagāmimaggaṃ pucchitvā tena desitamaggena De-
valokam gamissāmīti“. Kh-lo pi pāto va rājanivesanam pavī-
sitvā rañño sukhasēyyam pucchi. Ath' assa rājā āsanam
dāpetvā pañham pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 10 1. Rājāsi luddakammo¹ ekarājā² Pupphavatiyā³,
so pucchi brahmabandhuṃ Khaṇḍahālam purohitam mūlham. 578.
2. Saggamaggaṃ⁴ ācikkha, tvam si⁵ brāhmaṇa dhammavinayakusalo,
yathā ito vajanti Sugatiṃ narā puññāni katvānā⁶ 'ti. 579.

Ta. rājāsi⁷ti rājā āsi, luddakammo⁸ ti kakkhalapharusakammo, saggā-
15 maggaṃ ti saggānam maggaṃ, dhammavinayakusalo ti sucaritadhamme
ca ācāravīnaye ca kusalo, yathā ti yathā narā puññāni katvā ito Sugatiṃ
gacchanti tam Sugatimaggaṃ ācikkhāhīti pucchati.

Imam pana pañham sabbaññū-Buddham vā tassa sāvake
vā alābhena⁹ Bodhisattam vā pucchitum vaṭṭati, rājā pana
20 yathā nāma sattāham maggaṃ mūlho puriso aññam addhamāsa-
mattam maggaṃ mūlham maggaṃ puccheyya evam Kh-lam
pucchi. So cintesi: „ayam me paccāmittassa piṭṭhiṃ passana-
kālo, idāni C-kumāram jīvitakkhayaṃ pāpetvā mama mano-
ratham pūressāmīti“. Atha rājānam āmantetvā tatiyam g. ā.:

- 25 3. Atidānam daditvāna avajjhe deva ghātetvā
evam vajanti Sugatiṃ narā puññāni katvānā⁶ 'ti. 580.

T. a.: mahārāja Saggam gacchantā nāma atidānam dadanti avajjhe ghā-
tenti, sace Saggam gantukāmo tvam pi tath' eva karohīti.

Atha nam rājā pañhassa attham pucchi:

- 30 4. Kim pana tam atidānam, ke ca avajjhā imasmim lokasmim,
etañ⁵ ca kho no akkhāhi, yajissāma dadāma dānānūti. 581.

¹ Ck adds si. ² Cks add ti. ³ B^d -yāyam. ⁴ B^d saggānammaggaṃ. ⁵ B^d
tvamasi. ⁶ Cks add si. ⁷ Ck -bhe, C^e -bho. ⁸ Ck ek-.

So pi vyākāsi:

- a. Puttehi deva yajitabbaṃ mahesihi negamehi ca
usabhehi ājāniyehi catūhi

sabbacatukkena deva yajitabban ti 582.

vyākaronto ca Devalokamaggaṃ puttḥo Nirayamaggaṃ vyākāsi. 5

Ta. puttehīti attano jātehi piyaputtehi c' eva piyadhītāhi ca, mahesi-
hīti piyabharīyāhi, negamehīti seṭṭhīhi, usabhehīti sabbasetausabharājūhi,
ājāniyehīti maṅgalassehi, catūhīti etehi sabbe¹ eva aññehi ca hatthiādīhi
catūhi catūhīti evaṃ sabbacatukkena deva yajitabbaṃ, etesaṃ sabbesaṃ khaggena
eīsaṃ chinditvā suvaṇṇapātiyā galalohitaṃ gahetvā āvāte pakkhipitvā yañña²ssa 10
yajanakarājāno sarīren' eva saha Devalokaṃ gacchanti mahārāja, samaṇabrāh-
maṇakapaṇḍitdhikavanibbakaṃyācākānaṃ ghāsacchādanādīsaṃpādanā³ dānaṃ eva
pavattati, ime pana puttadhītādayo māretvā tesāṃ galalohitena⁴ yajanaṃ ati-
dānaṃ nāma 'ti rājānaṃ saññāpesi.

Iti so „sace C-kumāraṃ ekaṃ ñeva gaṇhissāmi veracittena 15
kāraṇaṃ maññissantīti“ taṃ mahājanassa antare pakkhipi.
Imaṃ pana tesāṃ kathentānaṃ kathaṃ sutvā antepurajano
bhītatasito ekappahārena mahāviraṇaṃ viravi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gāthaṃ āha:

- a. Tam sutvā antepure: kumārā ca⁵ mahesiyo ca haññantu 20
eko ahosi nigghoso bhesmā accuggato saddo ti. 583.

Ta. tan ti taṃ kumārā ca mahesiyo ca haññantū 'ti saddaṃ sutvā, eko
ti sakalarājanīvesane eko va nigghoso ahosi, bhesmā ti bhayānako, accug-
gato ti ati uggato ahosi.

Sakalarājakulaṃ yugantavātāhataṃ viya sālavanaṃ ahosi, 25
brāhmaṇo pi rājānaṃ ā.: „kiṃ mahārāja yaññaṃ yajitum sak-
kosi na sakkosīti“. „Kiṃ kathesi ācariya, yaññaṃ yajitvā
Devalokaṃ gamissāmīti“. „Mahārāja bhīruno⁴ dubbalajjhāsaya
yaññaṃ yajitum samatthā nāma na honti, tumhe idha sabbe
sannipātetha, ahaṃ yaññāvāte kammaṃ karissāmīti“ attano 30
pahonakabalaṃ gahetvā nagarā nikkhamma yaññāvātaṃ sama-
talaṃ kārāpetvā vatiyā parikkhipi, kasmā⁵: dhammiko pi samaṇo vā
brāhmaṇo vā āgantvā vāreyyā⁶ 'ti yaññāvāte vatiparikkhepanaṃ

¹ Bā -sampaḍānaṃ. ² Bā adde yañña²ssa. ³ Bā omits ca. ⁴ Bā bhirukā. ⁵
Ck⁵ omits kasmā. ⁶ Bā vāreyyā.

cārittan ti katvā porāṇakabrāhmaṇehi ṭhapitaṃ. Rājāpi purise
pakkosāpetvā „tāta ahaṃ attano puttadhītaro ca bhariyāyo
ca māretvā yaññaṃ yajitvā Devalokaṃ gamissāmi, gacchatha
nesaṃ ācikkhitvā sabbe idhānethā“ 'ti puttānaṃ tāva ānaya-

5 natthāya āha:

7. Gacchatha vadetha kumāre Canda-Suriyaṃ Bhaddasenaṃ ca
Sūraṇ ca Vāmaḡottaṇ ca:
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 584.

Ta. C-kumāro ca Suriyakumāro ca dve Gotamādeviyā aggamahesiyā puttā,
10 Bhaddaseno ca pana Sūro ca Vāmagotto ca tesaṃ vemātikabhātaro, pasurā
kira hothā 'ti pasurā kira hotha, ekasmiṃ ṭhāne rāsi hothā 'ti kir' ettha¹ attho.

Te paṭhamāṃ C-kumārassa santikaṃ gantvā āhaṃsu:
„kumāra tumhe kira māretvā tumhākaṃ pitā D-lokaṃ gantu-
kāmo, tumhākaṃ gaṇhanatthāya amhe pesesīti“. „Kassa va-
15 canena maṃ gaṇhāpetīti“. „Kh-lassa devā“ 'ti. „Kiṃ so
maṇ ñeva gaṇhāpeti udāhu aññe pīti“. „Aññe pi gaṇhāpeti,
catukkaṃ kira yaññaṃ yajāpetukāmo“ ti. So cintesi: „tassa
aññehi saddhiṃ veran n' atthi, 'vinicchaye vilopaṃ kātuṃ na
labhāmi' pana mayi ekasmiṃ verena bahuṃ mārapeti", pitaraṃ
20 daṭṭhuṃ labhantassa sabbesaṃ mocāpanaṃ mama bhāro“ ti.
Atha ne „tena hi me pitu vacanaṃ karoṭhā“ 'ti. Te taṃ
netvā rājaññaṃ ekamante ṭhapetvā itare pi tayo ānetvā tass'
eva santike katvā rañño ārocayimsu: „ānītā te deva puttā"
ti. So tesaṃ vacanaṃ sutvā „tātā idāni me dhītaro ānetvā
25 tesaṃ ñeva santike karoṭhā“ 'ti itaraṃ gātham āha:

8. Kumāriyo pi vadetha Upaseṇiṃ Kokilaṃ Muditaṇ ca
Nandaṇ cāpi kumāriṃ: pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 585.

Te „evaṃ karissāma“ 'ti tāsāṃ santikaṃ gantvā tā roda-
mānā paridevamānā² ānetvā bhātikānaṃ ñeva santike kariṃsu.
30 Tato rājā attano piyabhariyānaṃ gaṇhanatthāya itaraṃ g. aha:
9. Vijayam pi mayhaṃ mahesiṃ ekapatiṃ Kesiniṃ Sunandaṇ ca
lakkhaṇavarūpapannā pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 586.

¹ B² hothā ti ācikkhathā ti. ² C^k -petvā. ³ C^k adds so, C^s yo.

Ta lakkhaṇa- ti uttamehi catusaṭṭhiyā itthilakkhaṇehi upapannā, ethū
'ti pi vadethā 'ti a.

Te tāpi paridevamānā ānetvā kumārānaṃ santike karimṃsu.
Atha rājā cattāro seṭṭhī ānāpento itaraṃ g. āha:

10. Gahapatayo pi vadetha Puṇṇamukhaṃ Bhaddiyaṃ Siṅgālaṃ ca 5
Vaddhaṃ cāpi gahapatiṃ:
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 587.

Rājapurisā gantvā te ānayimṃsu. Rañño puttadāre gayha-
māne sakalanagaraṃ na kiñci avoca, seṭṭhikulāni pana mahā-
sambandhāni, tasina tesam gahitakāle sakalanagaraṃ sam- 10
khubhittvā „rañño seṭṭhī māretvā yaññaṃ yajitum ua dassāmā“
'ti seṭṭhī parivāretvā va tesam nātivaggena saddhim rājakulaṃ
agamāsi. Atha te seṭṭhī nātijanaparivutā rājānaṃ attano
jīvitam yācimṃsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

11. Te tattha gahapatayo avocimṃsu [samāgatā] puttadāraparikeṇṇā:
sabbasikhino deva karohi athavā no dāse sāvehi. 588.

Ta. sabbasikhino ti sabbe amhe matthake cūlaṃ ṭhapetvā attano
ceṭake karohi, mayan te ceṭakakiccaṃ karissāma, athavā no dāse sāvehi
athavā asaddahanto sabbe seniye¹ sannipādetvā tasma majjhe amhe dāse sāvehi, 20
mayan te dāsattaṃ paṭisunissāmā 'ti.

Te evaṃ yācantā jīvitam laddhum nāsakkhimṃsu. Rāja-
purisā sese paṭikkamāpetvā te gahetvā kumārānaṃ yeva san-
tike nisīdāpesum. Tato rājā hatthiādīnaṃ ānayanatthāyā²
āpāpento³ āha: 25

12. Abhayaṃkaram pi hatthim Rājagirim⁴ Accutavarunadantaṃ
ānetha kho te khippam, yaññatthāyā bhavissanti. 589.
13. Assataram pi Kesim Surāmmukhaṃ Puṇṇakaṃ Vindakaṃ ca⁵
ānetha kho ne⁶ khippam, yaññatthāyā bhavissanti. 590.

¹ so C^o; C^k seniye, B^d seniyo. ² C^o -dīni atthāya. ³ C^k ānāpento. ⁴ B^d
nālāgirim. ⁵ B^d assaratanaṃ pi kesaniṃ surāmmukhaṃ muṇṇakaṃ vindaṭṭakaṃ
ca. B^d ne.

14. Usabhe pi yūthapatine gavaṃpatine¹

mayhaṃ ānetha samupakarontu,

sabbaṃ yajissāma, dadāma dānāni. 591.

15. Sabbaṃ paṭiyādetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,

5 āṇāpetha ca kumāre: abhiramantu imaṃ rattim. 592.

16. Sabbaṃ upaṭṭhāpetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
vadetha ca dāni kumāre: ajja vo pacchimā rattīti. 593.

10 Ta. samupakarontu sabbaṃ ti na kevalaṃ ettakam eva avasesam pi, sabbe catuppadagaṇaṃ eva pakkhigaṇaṃ ca sabbaṃ catukkaṃ katvā rāsiṃ² karontu, sabbacatukkaṃ yaññaṃ yajissāma, yācakabrāhmaṇānaṃ ca dānaṃ dassāma³ 'ti, sabbaṃ paṭiyādethā⁴ 'ti etaṃ⁵ mayā vuttam anavasesam⁶ upaṭṭhāpetha, uggatamhīti ahaṃ pana yaññaṃ uggate suriye sve pāto va yajissāmi, sabbaṃ upaṭṭhāpethā⁷ 'ti sesam pi sabbaṃ yaññopakaraṇaṃ upaṭṭhāpetha.

Raṇño pana mātāpitāro dharanti⁸ yeva, ath' assa gantvā
15 mātu ārocesuṃ: „ayye putto vo puttadāre māretvā yaññaṃ yajitukāmo“ ti. Sā „kiṃ kathetha tātā“ ti hatthena hadayaṃ dhāretvā⁹ rodamaṇā āgantvā „saccaṃ kira putta evarūpo te yañño bhavissatīti“ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

20 17. Tam tam mātā avacā¹⁰ rodanti¹¹ āgatā vimānato:
yañño kira te putta bhavissati catūhi puttehitī. 594.

Ta. tautan ti tam etaṃ rājānaṃ, vimānato ti attano vasaṇaṭṭhānato.

Rājā āha:

18. Sabbe mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññaṃānasmim,
25 puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatim Saggam gamissāmīti. 595.

Ta. cattā ti C-kumāre haññaṃāne yeva sabbe pi yaññaṭṭhāya mayā paricattā.

Atha naṃ mātā āha:

19. Mā putta saddaheṣi: sugatī¹² kira hoti puttayaññaṇa,
30 nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 596.

¹ Bḍ usabhaṃ pi yudhapatiṃ anojam nisabhaṃ gavampatiṃ te pi. ² Ck^o rāsi.
³ Ck^o ekaṃ, Bḍ evaṃ. ⁴ Ck^o ava-. ⁵ Ck^o dhananti. ⁶ Bḍ paharivā. ⁷ Ck^o -ca,
Bḍ avocā. ⁸ all three MSS. -ti. ⁹ Bḍ -tiyā-, Ck^o -tim.

20. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabbhavyānaṃ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 597.

Ta. nirayāneso ti nirassādatthena catunnaṃ apāyānaṃ esa maggo,
Koṇḍañña 'ti rājānaṃ gottenālapati, bhūtabbhavyānaṃ ti bhavitabbasattā-
naṃ¹, yaññenā 'ti evarūpena puttadhīro māretvā yajanakayaññena sagga- 5
maggo nāma n' atthi.

Rājā āha:

21. Ācariyānaṃ vacanā ghāteṣsaṃ Candañ' ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 598.

Ta. ācariyānaṃ vacanā ti amma n' esā mama attano matī, ācāra- 10
sikkhāpanakassa pana me² Kh-lassa ācariyassa etaṃ vacanaṃ esā anusatthi,
tasmā ahaṃ ete ghātayissaṃ⁴, duccajehi puttehi yaññaṃ yajitvā saggam ga-
missāmi

Ath' assa mātā attano vacanaṃ gāhāpetuṃ asakkontā
apagatā. Pitā taṃ pavattiṃ sutvā āgantvā pucchi. 15

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

22. Tam taṃ pitāpi avaca Vasavattī orasaṃ sakaṃ puttaṃ:
yañño⁵ kira te putta bhavissati catūhi puttehi. 599.

Ta. Vasavattīti tassa nāmaṃ.

Rājā āha:

23. Sabbe pi mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññamānasmim,
puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatiṃ Saggam gamissamīti. 600.

Atha naṃ pitā āha:

24. Mā putta saddaheṣi: sugatī⁶ kira hoti puttayaññena,
nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 601. 25

25. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabbhavyānaṃ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 602.

Rājā āha:

26. Ācariyānaṃ vacanā⁷ ghāteṣsaṃ Candañ' ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 603. 30

¹ Cks bhavitasattānaṃ. ² Cks candiyañ. ³ Bd omits me. ⁴ Bd ghātissaṃ. ⁵
Cks -e. ⁶ Cks -tiṃ, Bd -tiyā. ⁷ all three MSS. -naṃ.

Atha nam pitā āha :

27. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānañ
puttaparivuto tuvañ raṭṭhañ janapadañ ca pālehi. 604.

Ta. puttaparivuto ti puttehi parivute, raṭṭhañ - - cā 'ti sakala-
5 Kāṣṭhāraṭṭhañ ca tass' eva tañ tañ ' kotṭhāsabhūtañ janapadañ ca.

So pi tañ attano vacanañ gāhāpetuñ nāsakkhi. Tato
C-kumāro cintesi: „imassa ettakassa janassa dukkhañ mañ
ekakañ nissāya uppannañ², mama pitarañ yācitvā³ ettakassa
janassa maraṇadukkhaṭo mocessāmīti“ so pitarā saddhiñ salla-
10 panto aha :

28. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthi asse ca pālema. 605.

29. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakapañi ujjhema. 606.

- 15 30. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakapañi ujjhema. 607.

31. Mā no deva avadhi, dāse no dehi⁴ yassa honti tava kāmā
api raṭṭhā pabbājita⁵ bhikkhācariyañ carissāmā 'ti. 608.

Ta. nigala - - pti api nāma mayam mahānigalehi bandhakāpi hutvā,
20 yassa - - kāmā ti sace pi Khaṇḍahālassa dātukāmo si tassa pi no dāse katvā
dehi karissām' assa dāsakammañ ti vadati, api raṭṭhā ti sace amhākañ koci
doso atthi raṭṭhā no pabbājehehi api nāma raṭṭhā pabbājita⁵ kapaṇā viya ka-
palañ gahetvā bhikkhācariyañ carissāma, mā no avadhi dehi no jīvañ ti vilapi.

Tassa tañ nānappakārañ vilāpañ sutvā rājā hadaya-
25 phalitañ⁶ patto viya assupunnehi nettehi „na me koci putte
māretuñ lacchati, na mañ attho Devalokenā“ 'ti sabbe te
mocetuñ āha :

32. Dukkhañ kho me janayatha⁷ vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā 'ti. 609.

- 30 Tañ rañño kathañ sutvā rājaputte ādiñ katvā sabbañ
tañ pakkhipariyosānañ pāṇigaṇañ vissajjesuñ. Kh-lo pi

¹ B^d santakañ in the place of tañ tañ. ² C^k omit upp-. ³ C^k omit yā-.

⁴ B^d adds khaṇḍahālassa. ⁵ C^k pabba-. ⁶ B^d bālita. ⁷ B^d -yitttha.

yaññāvāṭe kamman̄ sam̄vidahati, atha nam̄ eko puriso „are
duṭṭha Kh-la raññā puttā vissajjitā, tvaṃ attano putte māretvā
tesaṃ gaḷalohitena yaññam̄ yajassū“ 'ti āha. So „kiṃ nāma
raññā katan“ ti vegena gantvā āha :

33. Pubbe va kho si' vutto: dukkaram̄³ 5
durabbhisambhavam̄ c' etam̄,
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā' karosi vikkhepaṃ. 610.
34. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānam̄ edisaṃ mahāyaññan ti. 611. 10

Ta pubbe ti mayā tvaṃ' pubbe va vutto na tumhādisena bhīrujātikena
sakkā yaññam̄ yajitum̄ yaññayajanaṃ nām' etam̄ dukkaram̄ durabbhisambhavan
ti, atha no idāni upakkhaṭassa paṭiyattassa yaññassa vikkhepaṃ karosi vikkham-
bhantitī⁴ pi pāṭho paṭisedhentīti a., mahārāja kasmā evaṃ karosi, yattakā hi
yaññam̄ yajanti vā yājenti vā anumodanti vā sabbe Sugatim eva yajantīti dasaeti. 15

So andhabūto rājā tassa kodhavasikassa katham̄ gahetvā
dhammasaññī hutvā puna putte gaṇhāpesi. Tato C-kumāro
pitaram̄ anubodhayamāno āha :

35. Atha kissa ca⁵ no pubbe sotthānam̄ brāhmaṇo avācesi,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 612. 20
36. Pubbe va⁶ no daharake ca samāne⁷ na hanesi⁸ na ghātayesi⁹,
dahar' ambhā¹⁰ yobbanam̄ pattā adūsakā tāta haññāma. 613.
37. Hatthigate assagate sannaddhe passa no mahārāja
yuddhe va yujjhamāne¹¹
na hi mādisā sūrā honti yaññatthāya. 614. 25
38. Paccante vā kupite aṭavīsu vā mādise niyojenti,
atha no akāraṇasmā abhūmiyaṃ tāta haññāma. 615.
39. Yāpi hitā sakunīyo vasanti tiṇagharāni katvāna
tāsam pi piyā puttā, atha no tvaṃ deva ghātesī. 616.

¹ Bā adds me. ² Cks dukkha-. ³ Cks omitt ka-. ⁴ Cks -mhanitīti. ⁵ Bds ja.
⁶ Ck ca. ⁷ Cks -ko ca samāno, Bds daharakāle. ⁸ Bds māresi. ⁹ Bd -tesi.
¹⁰ Cks yuvādaharamha. ¹¹ Bds yuddhehi yujjhamānehi.

40. Mā tassa¹ saddaheṣi: na mañ Khaṇḍahālo ghātaye,
mamañ hi so ghātetvāna anantaram pi tañ deva ghāteyya. 617.
41. Gāmaṇaṃ nigamaṇaṃ dadanti bhogañ pi 'ssa mahārāja,
ath' aggaṇḍikāpi kule kule h' ete bhuñjanti. 618.
- 5 42. Tesam pi tādisānaṃ icchanti dubbhituṃ mahārāja
yebhuyyena ete akataññuno brāhmaṇā deva. 619.
43. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthi asse ca pālema. 620.
44. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
10 api nigalabandhakāpi hatthicchakapaṇi ujjhema. 621.
45. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakapaṇi ujjhema. 622.
46. Mā no deva avadhi, dāse no dehi yassa honti tava kāmā,
api raṭṭhā pabbājita' bhikkhācariyaṃ carissāmā 'ti. 623.
- 15 Ta. pubbe ti tāta yadi ahaṃ māretabbo atha kasmā amhakaṃ ṇātijane
pubbe mama jātakāle brāhmaṇo sotthānaṃ avācesi tadā kira Kh-lo mama lak-
khaṇāni upadhāretvā imassa kumārassa na koci antarāyo bhaviṣṣati tumhākaṃ
accayena r. kāressatīti ā., icc-assa purimena pacchimāṃ na sameti musāvādi³
esa, atha no etassa vacanaṃ gahetvā akāraṇas mā ti nikkāraṇa yeva yaññat-
20 thāya deva ghātesi, mā amhe ghātayi, ayañ hi mayi ekasmiṃ verena mahājanaṃ
māretukāmo, sādhukaṃ sallakkhehi naṇḍā 'ti, pubbe va no ti mahārāja sace
pi amhe māretukāmo pubbe va no daharake samāne⁴ kasmā sayāṃ vā na
hanesi⁵ aññehi vā na ghātāpesi, idāni paṇa mayāṃ daharā taruṇā paṭhamavaye
ṭhitā puttadhītāhi vaḍḍhāma, evaṃbhūtā tava⁶ adūsakā va kiṃkāraṇā haññāmā
25 'ti, passa no ti amhe cattāro pi bhātike, yujjhamāne ti paccatthikāraṃ
nagaraṃ parivāretvā ṭhitakāle amhādiso putte tehi saddhiṃ yujjhamāne passa,
aputtakā hi rājāno anāthi nāma honti, mādisā ti amhādisā, sūrā ti bala-
vantā⁷ na yaññatthāya māretabbā honti, niyojenti ti nesaṃ paccāmittānaṃ
gaṇhanatthāya yojenti, atha no ti atha nu, akāraṇas mā ti akāraṇena, abhū-
30 miyaṃ anukāse yeva kasmā tāta haññāmā 'ti s., mā tassa⁸ saddaheṣi ti
mahārāja tvañ mañ Kh-lo na ghātaye ti mā tassa⁹ saddaheyyāsi, bhogaṃ
piṣṣā 'ti bhogaṃ pi assa brāhmaṇajanaṃ¹⁰ rājāno denti, aggaṇḍikāpi ti
atha te aggodakaṃ aggaṇḍikaṃ labhantā aggaṇḍikāpi honti, tesampi ti
yesaṃ kule bhuñjanti tesam pi evarūpānaṃ piṇḍadāyakkānaṃ¹¹.

¹ Bḍ tvassa, Ck^s kassa. ² Ck^s pabba-. ³ Ck^s -dā. ⁴ Bḍ daharakāle ⁵ C^s
heṣi, Bḍ haññāsi. ⁶ Bḍ omits tava. ⁷ all three MSS. -to. ⁸ Ck^s kassa. ⁹
Ck^s kassaci. ¹⁰ Bḍ brahmaṇassa. ¹¹ Bḍ adds dubbhituṃ icchanti.

Rājā kumārassa vilāpaṃ sutvā

47. Dukkhaṃ kho me janayatha¹ vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā² 'ti. 624.
imāṃ g. vatvā puna pi mocesi. Kh-lo āgantvā puna pi
48. Pubbe va kho si³ vutto: dukkaraṃ durabhisambhavaṃ c⁴ etaṃ, 5
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā⁵ karosi vikkhepaṃ. 625.
49. Sabbe vajanti sugatīm ye yajanti ye pi c⁶ eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññān ti 626.
vatvā pana gaṇhāpesi. Ath⁷ assa anunayatthaṃ⁸ kumāro āha: 10
50. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
brāhmaṇo tāva yajatu pacchāpi yajissate⁹ rājā 627.
51. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
eso ca Khaṇḍahālo yajatu sakehi puttehi. 628.
52. Evaṃ jānanto¹⁰ Khaṇḍahālo kiṃ puttake na ghātesi 15
sabbaṃ ca nātijanaṃ attānaṃ ca na ghātesi. 629.
53. Sabbe vajanti nirayaṃ ye yajanti ye pi c⁶ eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññān ti. 630.

Ta. brāhmaṇo tāvā¹ 'ti paṭhamam Kh-lo yajatu, puttakehiti sakehi
puttakehi, ath² etasmīm evaṃ yajitvā Devalokaṃ gate pacchā tvaṃ yajissasi 20
deva, sādhuṣasabhojanaṃ pihitvā³ aññehi vīmamsitum⁴ bhuñjasi, puttamaṇaṇaṃ
yeva kasmā avīmamsitvā kathesi⁵ti dipento evaṃ āha, evaṃ jānanto⁶ putta-
dhītaro māretvā D-lokaṃ gacchatīti evaṃ jānanto kimkāraṇā attano putte ca
ñāti ca attānaṃ ca na ghātesi, sace hi paraṃ māretvā D-lokaṃ gacchanti attānaṃ
māretvā Brahmaloکاṃ gantabbaṃ bhavissati, evaṃ yaññagunaṃ jñāntena param 25
amāretvā vā attā va māretabbo siyā, ayam pana tathā akatvā maṃ mārāpeti,
imināpi kāraṇena jāna¹⁰ mahārāja yathā esa vinicchaye vilopam kātum alabhanto
evaṃ karotīti, edisaṃ ti evarūpaṃ puttaghātayaññānaṃ.

Kumāro ettakaṃ kathento pitaraṃ attano vacanaṃ gāhā-
petum asakkonto rājānaṃ parivāretvā tṭhitaṃ parisāṃ ārab- 30
bha āha:

¹ Bđ -yittha. ² Bđ adds me. ³ Cks omit kasmā. ⁴ Bđ anudassanattatham. ⁵
Bds yajasituvam. ⁶ Cks jānam vo. ⁷ so Cks; Bđ pihitvam. ⁸ Bds vīmamsāpetvā,
C vīmamsitu. ⁹ Cks jānam. ¹⁰ Bđ jānātha.

54. Kathañ ca kira puttakāmāyo
[gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti² rājānaṃ: mā ghātayi orasaṃ puttaṃ. 631.
55. Kathañ ca kira puttakāmāyo
5 [gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti³ rājānaṃ: mā ghātayi atrajaṃ puttaṃ. 632.
56. Rañño c' amhi atthakāmo hito ca sabbadā janapadassa,
na koci assa paṭighaṃ mayā janapado⁴ pavedetīti. 633.

Ta. puttakāmāyo ti gharāṇiyo sandhāya vuttaṃ, gahapatayo pana
10 puttakāmā nāma honti, na uparavantīti⁵ na upakkosanti na vadanti,
atrajan ti attano jātān, evaṃ vutte pi koci raññā saddhiṃ kathetuṃ sa-
mattho nāma nāhosi, na koci assa paṭighaṃ mayā ti iminā no lañco va
gahito issariyamadena vā idaṃ nāma dukkhaṃ katan ti koci eko pi mayā
saddhiṃ paṭighaṃkattā⁶ nāma nāhosi, janapado⁷ pavedetīti evaṃ rañño
15 ca janassa ca atthakāmassāpi mama pitaraṃ ayaṃ janapado guṇasampanno te
putto ti na pavedeti na jānāpetīti a.

Evaṃ vutte pi koci kiñci na katheti. Tato rājakumāro
attano bhariyāyo taṃ yācanatthāya uyyojento āha:

57. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca :
20 mā ghātetha kumāre adūsake sīhasaṃkāse. 634.
58. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca :
mā ghātetha kumāre apekkhite sabbalokassa⁹ 'ti. 635.
- Tā gantvā yācimsu. Rājā no olokesi pi. Tato kumāro
anātho hutvā vilapanto
- 25 59. Yan nūnāhaṃ¹⁰ jāyeyyaṃ
rathakārakulesu¹⁰ vā pukkusakulesu¹⁰ vā
vesesu¹¹ vā jāyeyyaṃ,
na hajja¹² maṃ rājā yaññatthāya¹³ ghāteyyā 'ti 636.
- vatvā puna tā uyyojento¹⁴ āha:
- 30 60. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: aparādh' āhaṃ na passāmi. 637.

¹ read: va? ² Ck uparamanti, Bđ upavadanti. ³ Bđ upavadanti, C² upavaranti
⁴ Bđ adds na. ⁵ C² upavarentīti, Bđ upavadantīti. ⁶ Bđ -ghakato. ⁷ Bđ adds
na. ⁸ Bđ vo. ⁹ Bđ handāhaṃ nūnā. ¹⁰ Cks -kulaṃ. ¹¹ Ck venesu, C² venasu.
¹² h' ajja? ¹³ Bđ raññe. ¹⁴ Cks tamuyyo-, Bđ tātariyāyo uyyo-.

61. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: kin te bhante mayam adūsemā¹ 'ti 638.

Ta. aparadh--ti aham ācariya Kh-la attano aparādham na passāmi,
kinte bhante ti ayya Kh-la mayam tuyham kiṃ dussit' amha, aha C-kumā-
rassa doso atthi taṃ khamathā 'ti vadatha. aha C-kumārassa kaniṭṭhabhaginī 5
Selakumārī nāma sokam sandhāretum asakkontiṃ pitu pādamūle patitvā paridevi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

62. Kapaṇam² vilapati Selā disvāna bhātaro upanītatte:
yaṇṇo kira me ukkhipito tātena³ saggakāmenā 'ti. 639.

Ta. upanītatte ti upanītasabhāve, ukkhipito ti ukkhitto, saggakā- 10
menā 'ti mama bhātaro māretvā Saggam icchantena tāta ime māretvā kiṃ
Saggena karissasīti⁴ vilapi.

Rājā tassāpi katham na gaṇhi. Tato C-kumārassa putto
Vāsulo nāma pitaram dukkhitaṃ disvā „aham ayyakam jācitvā
mama pitu jīvitaṃ dāpessāmīti“ raṇṇo pādamūle paridevi. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

63. Avattatī⁵ ca parivattatī⁶ ca Vāsulo sammukhā raṇṇo:
mā no pitaram avadhi, dahar' ambā ayobbanam pattā ti. 640.

Ta. daharamhā ayobbanappattā ti deva mayam taruṇadārakā na
tāva yobbanappattā, amhesu pi tāva anukampāya ambākam pitaram mā avadhīti. 20

Rājā tassa paridevitaṃ sutvā bhijjamānahadayo viya hutvā
assupunṇehi nettehi kumāram āliṅgitvā „tāta assāsam paṭilabha,
vissajjemi te pitaraṃ“ ti vatvā g. āha:

64. Eso te Vāsula pitā, [samehi pitaram⁷],
dukkham kho me janayasi [vilapanto antarapurasmiṃ⁸], 25
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaṇṇenā ti. 641.

Ta. antarapurasmin ti rājanīvesanassa antare.

Puna Kh-lo āgantvā āha:

65. Pubbe va kho si vutto: dukkaram durabhisambham c' etaṃ,
atha no upakkhaṭassa 30
yaṇṇassa kasmā⁹ karosi vikkhepaṃ. 642.

¹ so C^s; C^k adusemā, B^d adusamhā. ² C^k -ṇā. ³ so all three NSS. ⁴ C^k -tīti

⁵ B^d āvatti. ⁶ B^d -vatti. ⁷ B^d pitarā sahā. ⁸ B^d sate pūrasmiṃ. ⁹ C^k omīti ka-

66. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānam¹edisam mahāyaññan ti. 643.

Rājāpi andhabālo puna tassa vacanena putte gaṇhāpesi.
Tato Kh-lo cintesi: „ayam rājā muducitto kālena gaṇhāti
5 kālena vissajjeti, puna pi dārakānam vacanena putte vissaj-
jeyya, yaññāvāṭam² nēva ñam nemīti³“. Ath' assa tatthagā-
manatthāya gātham āha:

67. Sabbaratanassa yañño upakkhaṭo ekarāja tava pāsādato⁴
abhinikkhamassu deva, Saggam gato tvaṃ pamodissasīti. 644.

10 T. a.: mahārāja tava yañño sabbaratanehi upakkhaṭo paṭiyatto, idāni te
abhinikkhamanakālo, tasmā abhinikkhama yaññam yajitvā Saggam gato pamodissasīti.

Tato Bodhisattam ādāya yaññāvāṭagamanakāle tassa orodhā
ekato va nikkhamimsu.

15 Tam attham pakāsento Satthā āha:

68. Daharā sattasatā etā pana Candakassa bhariyāyo
kese parikiritvāna⁵ rodantiyo maggam anuyanti⁶. 645.

69. Aparā pana sokena⁷ nikkhantā⁸ Nandane⁹ viya devā
kese parikiritvāna⁸ rodantiyo maggam anuyanti⁶. 646.

20 Ta. Nandane viya devā ti N-vane ca vanadhammam devaputtam pari-
vāretvā devadhītā viya.

Tatoparam tāsam vilāpo hoti:

70. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹⁰
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 647.

25 71. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹⁰
nīyanti Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 648.

72. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹⁰
nīyanti Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 649.

73. [Maṃsarasabhojanā⁹]

30 nahāpakasunahātā¹⁰ kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 650.

¹ Ck nemeti. ² Bds paṭiyatto. ³ Bd vikiritvā. ⁴ Bd -yāyimsu. ⁵ Cks vacana
sokena. ⁶ Bd -mantā. ⁷ Cks add vane. ⁸ Bd aggalu-. ⁹ Ck -jano, C -jīno.

¹⁰ Bd nhāpikasunhāpītā.

74. Y' assu pubbe hatthivaradhuragate¹ pattikā² anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 651.
75. Y' assu pubbe assavaradhuragate pattikā³ anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 652.
76. Y' assu pubbe rathavaradhuragate pattikā⁴ anuvajanti 5
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 653.
77. Ye hi 'ssu⁵ pubbe niyyamsu⁶ tapanīyakappanehi⁷ turagehi
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yantīti. 654.

Ta. kāsika -- ti kāsīyāni sucīni vatthāni dhārayamānā, Canda -- ti
C-kumāro ca S-kumāro ca, nahāpaka -- ti kañcanacūṇṇena ubbaṭṭetvā nahā- 10
pakehi kataparikkamatāya sunahāpitā, yassū 'ti⁸ assu ti nipātamattam, ye
kumāre ti a, assavara -- ti assavarapiṭṭhigate, rathavara -- ti rathavaramaj-
jhagate, niyyamsū 'ti nikkhamīmsu.

Evam tāsu paridevantīsu yeva Bodhisattam nagarā nī-
harīmsu. Sakalanagaram saṁkhubhitvā nikkhamitum ārabhi. 15
Mahājane nikkhamante dvārāni na-ppahonti. Brāhmaṇo ati-
bahujanam disvā „ko jānāti kiṁ bhavissatīti“ nagaradvārāni
thakāpesi. Mahājano nikkhamitum alabhanto — antonagara-
dvārassa āsannaṭṭhāne uyyānam atthi tassa santike — mahāvira-
vam viravi, tena ravena sakūṇasaṁgho saṁkhubhito ākāsam 20
pakkhandi. Mahājano tam tam sakūṇim⁹ āmantetvā vila-
panto āha:

78. Yadi sakūṇi mamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi puttehi. 655.
79. Yadisakūṇi mamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā, 25
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi kañṇāhi. 656.
80. Yadisakūṇi mamsam icchasi dayassu¹¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi mahesīhi. 657.
81. Yadisakūṇi mamsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi gahapatīhi. 658. 30

¹ Bā -tā. ² Bā hatthīhi. ³ Bā assehi. ⁴ Bā rathehi. ⁵ Bā yassu. ⁶ Bā
niyyāmsu. ⁷ Bā kappakehi. ⁸ Bā adds ye. ⁹ Bā -ṇam. ¹⁰ Bā uyyassu.
¹¹ Cā yajassu, Bā uyyassu.

82. Yadi sakuṇi maṃsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi hatthīhi. 659.
83. Yadi sakuṇi maṃsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi assehi. 660.
- 5 84. Yadi sakuṇi maṃsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi usabhehi. 661.
85. Yadi sakuṇi maṃsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho sabbacatukkenā 'ti. 662.

Ta. maṃsam icchasi²ti ambho sakuṇi, sace maṃsam icchasi uyyassu³
10 Pupphavatiyā pubbena puratthimāya, dīśāya yaññāvāto atthi tattha gaccha, ya-
jatetthā 'ti ettha Kh-lassa vacanaṃ gahetvā sayam sammūlho ekarājā catūhi
puttehi yajati, sesagāthāsu pi es' eva nayo.

- Evam mahājano tasmiṃ thāne paridevitvā Bodhisattassa
vasanattḥānaṃ gantvā pāsādaṃ padakkhiṇaṃ karonto ante-
15 purakūṭāgārauyyānādīni ca passanto gāthāhi paridevi:
86. Ayam assa pāsādo idam antepuraṃ suramaṇiyaṃ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 663.
87. Idam assa kūṭāgāraṃ sovaṇṇaṃ pupphamalyavikīṇaṃ⁴,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 664.
- 20 88. Idam assa uyyānaṃ supupphitaṃ⁵ sabbakālīkaṃ rammaṃ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 665.
89. Idam assa asokavanaṃ supupphitaṃ⁵ sabbakālīkaṃ rammaṃ.
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 666.
90. Idam assa kaṇikāravanaṃ
25 supupphitaṃ⁵ sabbakālīkaṃ rammaṃ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 667.
91. Idam assa pāṭalivanaṃ supupphitaṃ⁵ sabbakālīkaṃ rammaṃ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 668.
92. Idam assa ambavanaṃ supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ,
30 te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 669.

¹ Bā uyyassu. ² Cks omit uy-. ³ Cks vītik-. ⁴ Cks omit su. ⁵ Cks -vantiyā
pupphitā.

99. Ayam assa pokkharañi sañchannā padumapunḍarīkehi,
nāvā ca sovaṇṇavikātā pupphāvaliyā¹ vicittā² suramañiyā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītāti. 670.

Ta te dānti idāni te Candakumārāpamukhā ambhakaṃ ayyaputtā eva-
rūpaṃ pāsādaṃ chaḍḍetvā vadhāya nīyanti, sovaṇṇa -- ti suvaṇṇavikātā su- 5
vaṇṇakhacitā

Ettakesu ṭhānesu vilapitvā puna hatthisālādīni upasaṃ-
kamitvā āhaṃsu:

94. Idam assa hatthiratanam Erāvaṇo gajo balidanti,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 671. 10
95. Idam assa assaratanam ekakhuro asso,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 672.
96. Ayam assa assaratho sālikanigghoso subho ratanacitto
yatth' assu ayyaputtā sobhiṃsu Nandane viya devā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 673. 15
97. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi puttehi. 674.
98. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi kaññāhi. 675.
99. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³ 20
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi mahesīhi. 676.
100. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūlho catūhi gahapatihi. 677.
101. Yathā honti gāmanigamā suññā amanussakā brahāraññā
tathā hessati Pupphavatiyā⁴ yitṭhesu Canda-Suriyesū⁵ 'ti. 678. 25

Ta. Erāvaṇo ti tassa hatthīno nāmaṃ, ekakhuro ti abhinnaḥkuro,
sāliya--ti gamanakāle sāliyānaṃ viya madhurena [nigghosena samannāgato,
kathannāmā 'ti kathana nāma⁶, sāmasama--ti suvaṇṇasāmehi⁶ jātiyā
samehi⁷ niddosatāya sundarehi, candana--ti lohita candanalittagattehi gaha-
pativarehi, sāmasamasundarehiti suvaṇṇasāmehi aññamaññam jātiyā 30

¹ C^s -valiyā, B^d puppavalliyā. ² C^k vimānā. ³ B^d muduka in the place
of marakata. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d kena nāma kāraṇena. ⁶ B^d adds
ca aññamaññā. ⁷ B^d adds ca.

samehi sundarehi cā 'ti a., brahāraññā yathā te¹ gāmanigamā suññā nimmanussā brahāraññā honti tathā Pupphavatīyāpi² yaññayitthesu rājaputtesu suññā-
araññasādīsā bhavissatīti.

Bahi nikkhamitum alabhantā antonagare yeva vicaritvā
5 paridevimsu. Bo. pi yaññāvāṭam nīto. Ath' assa mātā Gotamī
nāma devī³ „puttānaṃ me jīvitaṃ dehi devā“ 'ti rañño pāda-
mūle pavattitvā paridevamānā āha:

103. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Candavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhanti⁴. 679.
10 103. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Suriyavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhantīti⁴. 680.

Ta. bhūnahatā ti hatavaḍḍhi, paṃsunā -- ti paṃsuparikiṇṇasarīra
ummattikā hutvā vicariṣāmi.

Sā evaṃ paridevantī rañño santikā kiñci⁵ katham alabhitvā
15 „mama putto tumhākaṃ kujjhivā gato bhavissati, kissa nan
na nivattethā“ 'ti kumārassa catasso bhariyāyo āliṅgitvā pari-
devantī āha:

104. Kin nu 'mā na ramāpeyyum⁶ aññamaññaṃ piyaṃvadā⁶
Ghaṭṭiyā Oparakkhī⁷ ca Pokkharakkhī⁸ ca Gāyikā
20 Canda-Suriyesu naccantiyo, samo tāsāṃ na vijjatīti. 681.

Ta. kinnu mā na ramāpeyyum⁹ ti kena nu kāraṇena imā Ghaṭṭiyā
ti ādikā catasso aññamaññaṃ piyaṃvadā C-S-kumārānaṃ santike naccantiyo¹⁰
mama putte na² ramāpayimsu¹¹ ukkaṇṭhāpayimsu, sakala-Jambudīpasīmīṃ hi
nacce vādite vā samo añño koci tāsāṃ na vijjatīti a.

25 Iti sā suṇhāhi saddhiṃ paridevitvā aññaṃ gahetabbaga-
haṇaṃ apassantī Kh-laṃ akkosamānā aṭṭha gāthā abhāsi:

105. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹² Khaṇḍahāla tava mātā (cfr. IV ²⁸⁵/₁₂)
yo mayhaṃ hadayasoko Candasmīṃ vadhāya ninnīte. 682.

¹ B^d tam. ² so all three MSS. ³ C^k gotamadevināma. ⁴ B^d ruija-. ⁵ C^k
ramāye-, C^s ramaye-. ⁶ B^d -ikā. ⁷ B^d ova-. ⁸ B^d -raṇi. ⁹ C^k ramāye-.
¹⁰ C^k add gāyantiyo. ¹¹ C^k ramāyimsu. ¹² all three MSS. -muccatu.

106. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava mātā
yo mayhaṃ hadayasoko Suriyasmiṃ vadhāya ninnīte. 683.
107. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhaṃ hadayasoko Candasmiṃ vadhāya ninnīte. 684.
108. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhaṃ hadayasoko Suriyasmiṃ vadhāya ninnīte. 685.
109. Mā putte mā ca paṭiṃ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre adūsake sīhasamkāse. 686.
110. Mā putte mā ca paṭiṃ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 687.
111. Mā putte mā ca paṭiṃ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre adūsake sīhasamkāse. 688.
112. Mā putte mā ca paṭiṃ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 689.

Ta. imaṃ mayhaṃ ti imaṃ mayhaṃ², paṭimuṇcatu¹ 'ti paṭiyātu³
pāpupātu, yoghātesiti yo tvam ghātesi, apekkhite ti sabbalokena olokite
disamāne māresiti a.

Bo. yaññāvāte pitaraṃ āyācanto āha:

113. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthi asse ca pālema. 690.
114. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakaṇāni ujjhema. 691.
115. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 692.
116. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbajitā⁴
[bhikkhācariyaṃ carissāma]. 693.

¹ all three MSS. -muccatu. ² Bd mayhaṃ imaṃ. ³ Bd pavāsatu. ⁴ Cks
pabba-.

117. Divyaṃ deva upayācanti puttattthikā daliddāpi¹
paṭibhānāni pi hitvā putte na hi labhanti ekaccā². 694.
118. Assāsakāni karonti: puttā no jāyantu, tato puttā,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 695.
- 5 119. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesī³,
mā kicchāladdhakehi puttehi yajjittho imaṃ yaññaṃ. 696.
120. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesī,
mā kapaṇaladdhakehi puttehi ammaṃ no vippavāsehi. 697.

Ta. divyaṃ ti deva aputtikā daliddāpi nāriyo puttattthikā hutvā bahum
10 paṇṇākāraṃ haritvā puttaṃ vā dhītaraṃ vā labhāmā 'ti divyaṃ upayācanti,
paṭibhānāni pi hitvā ti dohaṇāni chaḍḍetvāpi, alabhitvāpīti a., i. v. h. ma-
hārāja nārīnaṃ hi uppannaṃ dohaṇaṃ alabhitvā gabbho sussitvā nassati, tattha
ekaccā putte alabhamānā kāci laddham pi dohaṇaṃ pahāya aparibhuñjitvā na
labhanti kāci dohaṇaṃ alabhamānā ca na labhanti, mayhaṃ pana mātā up-
15 pannaṃ dohaṇaṃ labhitvā paribhuñjitvā uppannaṃ gabbhaṃ anāsetvā putte
paṭilabhi, evaṃ paṭiladdhe mā no avadhīti yācati, assāsakānīti mahārāja ime
sattā āsā⁴ karonti kinti puttā no jāyantu 'ti, tato puttā⁵ ti puttānaṃ pi
no puttā jāyantu 'ti, atha no akāraṇasmā ti atha tvaṃ amhe akāraṇena
yaññatthāya ghātesīti, upayācītakenā 'ti devatānaṃ āyācanena, kapaṇa--ti
20 kapaṇa viya⁶ hutvā laddhakehi puttehi, amhehi saddhīm ambākaṃ ammaṃ
mā vippavāsehi mā no mātara saddhīm vippavāsaṃ karīti vadati.

So evaṃ vadanto pi pitu santikā kiñci vacanaṃ alabhitvā
mātu pādamūle nipajjitvā paridevamāno āha:

121. Bahudukkhaposiyā⁷ Candaṃ amma tuvaṃ jiyase puttaṃ,
25 vandāmi kho the pāde, labhataṃ⁸ tāto⁹ paralokaṃ. 698.
122. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde¹¹ te amma vandituṃ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ yaññatthāya ekarājassa. 699.
123. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vandituṃ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ mātu katvā hadayasokaṃ. 700.
- 30 124. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vandituṃ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ janassa katvā hadayasokan ti. 701.

¹ Cks add nāriyo. ² Cks -cco. ³ Bā āghātesī. ⁴ Cks āsā, Bā āsāsaṃ. ⁵ Bā
paputtā. ⁶ Cks kapaṇa ya. ⁷ Bā -dukkhā posiyā. ⁸ Bā -tu. ⁹ Ck tato
¹⁰ Bā -guyha. ¹¹ Cks -dā.

Ta. bahudukkha-posiyā¹ 'ti [bahūhi dukkhehi posiyā², Candan ti maṃ³ C-kumāraṃ evaṃ positvā idāni amma tvaṃ jīyase puttāṃ, labhataṃ⁴ tāto⁵ - - ti pitā me bhogasampannaṃ paralokaṃ labhatu, upagūhā⁶ 'ti āliṅga⁷ parissajja, pavāsaṃ ti puna anāgamanatīya accantavippavāsaṃ⁸.

Ath' assa mātā paridevantī catasso gāthā abhāsi: 5

125. Handa ca padumapattānaṃ molim bandhassu Gotamiputta campakadalivītimissāyo, esā te porāṇiyā⁹ pakati. 702.
126. Handa ca vilepanaṃ te¹⁰ pacchimakaṃ candanaṃ vilimpassu yehi ca suvilitto sobhasi¹¹ rājaparisāya. 703.
127. Handa ca mudukāni vatthāni pacchimakaṃ Kāsikaṃ vāsehi 10 yehi ca sunivattho sobhasi¹¹ rājaparisāya. 704.
128. Muttāmaṇikanakavibhūsitāni gaṇhassu hatthābharapaṇi yehi ca hatthābharapehi sobhasi rājaparisāya. 705.

Ta. padumapattānaṃ ti padumapattaveṭhanan nāma¹ etaṃ pasādhanaṃ, taṃ sandhāy² evaṃ ā., tava vippakippamoliṃ ukkhipitvā padumapattaveṭhanena 15 yojetvā bandhā³ 'ti a., Gotamiputtā⁴ 'ti C-kumāraṃ ālapati, campakadali--ti abbhantarimehi campakadalīhi missakā vaṇṇagandhasampannā nānapupphamālā piḷandhassu¹², esā te ti esā tava porāṇikā pakati, tam eva bhuñjassu¹³ puttā 'ti paridevati, yehi cā 'ti yehi lohita-candanavilepanehi vilitto rājaparisāya sobhasi¹⁴ tāni vilimpassū 'ti a., Kāsikaṃ ti satasahassaggaṇakaṃ Kāsika- 20 vattham, gaṇhassū 'ti piḷandhassu.

Idāni 'ssa Candā nāma aggamahesi¹⁵ pādamūle nipajjitvā paridevamānā āha:

129. Na ha¹⁶ nūnāyaṃ raṭṭhapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo, lokissaro mahanto¹⁷ putte¹⁸ sinehaṃ na janayatīti¹⁹. 706. 25
- Taṃ sutvā rājā gātham āha:
130. Mayhaṃ piyā puttā attāpi piyo tumhe ca bhariyāyo, Saggāṇ ca patthayāno tena-m-ahaṃ²⁰ ghātayissamīti. 707.

T. a.: kimkāraṇā puttāsinehaṃ na janemi²¹ na kevalaṃ Gotamiyā²² eva atha kho mayhaṃ piyā puttā tathā²³ attā ca tumhe ca suṇhāyo ca bhariyāyo 30

¹ Bā -dukkhā posiyā. ² Bā posiyā, Cks positā. ³ Cks omīti maṃ. ⁴ Bā -tu. ⁵ Bā tāto. ⁶ Bā -guyhā. ⁷ Bā āliṅgiya. ⁸ Bā adda gacchāmi. ⁹ Bā -ikā. ¹⁰ Cks vilimpante. ¹¹ Bā -ti. ¹² Cks -mālābhi-bandhassu. ¹³ Bā gaṇhassu. ¹⁴ Bā -ti. ¹⁵ all three MSS. -si. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Bā putta. ¹⁹ Cks jin-. ²⁰ Bā tenāhaṃ. ²¹ Ck jānemi, Bā janehi. ²² so all three MSS. ²³ Bā atha kho.

ca me piyā yeva, evaṃ sante pi Saggaṃ ca patthayāno ahaṃ Saggaṃ patthayāmi¹
tena kāraṇena ete ghāteṣāmi, mā cintayittha sabbe p' ete mayā saddhīm deva-
loke ekato vasissanti.

Candā āha:

- 5 131. Maṃ paṭhamam ghātehi, mā me hadayaṃ dukkhaṃ aphālesi²,
alamkato sundarako putto tava³ deva⁴ sukhumālo. 708.
132. Hand' ayya maṃ⁵ hanassu, salokā⁶ Candiyena hessāmi,
puññaṃ karassu vipulaṃ: vicārāma ubho va paraloke ti. 709.

Ta. paṭhamam ti deva mama sāmikato paṭhamataram maṃ ghātehi,
10 dukkhaṃ ti Candassa maraṇadukkhaṃ mama hadayaṃ aphālesi², alamkato⁶
ti ayaṃ mama eko va alaṃ⁷ paṭiyatto⁸ ti evam⁹ alamkato¹⁰, evarūpan nāma
puttaṃ mā¹¹ ghātayi¹² mahārājā¹³ ti dipeti, handayyā¹⁴ ti handa ayya rājānaṃ
ālapanti evam ā., salokā⁵ ti Candiyena saddhīm salokā gamissāmi¹⁵, vica-
rāma -- ti tayā ekato ghātita ubho pi paraloke sukhaṃ anubhavanta vicārāma
15 mā no saggantarāyam akāsi.

Rāja āha:

133. Mā tvaṃ Cande rucci maraṇam¹⁶, bahukā tava devarā¹⁷,
visālakkhi te taṃ ramayissanti yitṭhasmiṃ Gotamiputte ti. 710.

Ta. mā tvaṃ -- ti mā tvaṃ attano maraṇam rocesi, mā rujitī¹⁶ pi pāṭho
20 mā rodhīti a. devarā¹⁷ ti paṭibhātukā.

Tatoparam Satthā

- 134^a. Evaṃ vutte Candā attānaṃ hanti hatthatalakehī¹⁸
upaḍḍhag. ā. 711.

Tatoparam tassā yeva vilāpo hoti:

- 25 134^b. Alam atthu jīvītena, pāyāmi¹⁹ viṣaṃ marissāmi. 712.
135. Na ha²⁰ nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orase putte. 713.
136. Na ha nūn' imassa rañño nātimitā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orase putte. 714.

¹ Ck^{cc} -yemi, B^d -yanto, B^s patthento. ² Ck^{cc} apā, B^d abā-. ³ B^d tadeva, Ck^{cc} omīta
deva. ⁴ Ck^{cc} add paṭhamam. ⁵ B^d paraloke. ⁶ B^d anal-. ⁷ B^d alaṅkatehina. ⁸
Ck^{cc} pari-. ⁹ B^d adds na. ¹⁰ B^d adds analaṅkato. ¹¹ Ck^{cc} ma, B^d na. ¹² B^d
māreyyāsi. ¹³ B^d paraloke bhavissāmi. ¹⁴ Ck^{cc} omīti ma-. ¹⁵ Ck^{cc} devacarā.
¹⁶ B^d ruddhīti. ¹⁷ Ck^{cc} devamarā, C^s devacarā. ¹⁸ C^s -tālakehīti, B^d -talehīti.
¹⁹ Ck^{cc} passāmi. ²⁰ B^d hī.

137. Ime te pi mayhaṃ puttā guṇino kāyūradhārino,
rājā tehi pi yajassu yaññaṃ atha muccatu ¹ Gotamiputte. 715.
138. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sīhasaṃkāsaṃ. 716.
139. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja, 5
mā jeṭṭhaputtam avadhi apekkhitaṃ sabbalokassa 'ti. 717.

Ta. evan ti evaṃ andhabālena ekarājena vutte, hantīti deva kin nām' etam kathesīti vatvā hatthatalehi attānaṃ hanti, pāyāmiti ² pivissaṃti, ime te pīti ime pi Vāsulakumārāṃ ādīnaṃ katvā sesadārake hatthe gahetvā rañño pādamaṃle tīhita evaṃ āha, guṇino ti mālāguṇaābharaṇehi samannāgatā, kāyūradhārino ti kāyūrapasāddhanadharā, bilasatan ti mahārāja maṃ ghātetvā koṭṭhāsakaṃ ³ katvā, sattadhā ti sattasu ṭhānesu yaññaṃ yaja. 10

Iti sā rañño santike imāhi gāthāhi paridevitvā assāsaṃ alabhamānā Bodhisattass' eva santikaṃ gantvā ⁴ paridevamānā atṭhāsi, atha naṃ so āha: „Cande mayi jivamāne tuyhaṃ tas- 15
mim tasmim ⁵ subhaṇitesu ⁶ kathitesu uccāvacaṇi muttādīni ⁷ bahūni ābharaṇāni dinnāni, ajja pana te idaṃ pacchimaṃ dānaṃ ti sarirārūlhaṃ ābharaṇaṃ dammi, gaṇhāhi nan“ ⁸ 'ti.

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

140. Bahukā tava ⁹ dinnā ābharaṇā uccāvacaṇi subhaṇitamhi 20
muttā maṇiveḷuriyā idan te pacchimakaṃ dānaṃ ti. 718.

C-devī pi taṃ sutvā tatoparāhi navahi ⁹ gāthāhi vilapi:

141. Yesaṃ pubbe khandhesu phullamālāguṇā vivattiṃsu
tes' ajja pītanisito ¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 719.
142. Yesaṃ pubbe khandhesu citramālāguṇā vivattiṃsu 25
tes' ajja pītanisito ¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 720.
143. Acirā ¹¹ vata nettiṃso vivattissati rājaputtānaṃ khandhesu
atha mama hadayaṃ na phalati ¹²
tāva dalhabandhanaṃ ca me āsi. 721.

¹ so all three MSS. for muccatu? ² Cks passāmiti. ³ Bđ koṭṭhāsasataṃ. ⁴ Cks omit ga-. ⁵ Bđ adds vatthusmim. ⁶ Ck -ni-. ⁷ Bđ maṇimuttā-. ⁸ Cks va. ⁹ Ck -rānavahi, C -rānava. ¹⁰ so Cks: Bds pisunisado. ¹¹ Bđ -raṃ. ¹² Bđ phāleti.

144. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 722.
145. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 723.
- 5 146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 724.
147. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 725.
- 10 148. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 726.
149. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ ti. 727.

Ta. mālāguṇā ti pupphadāmāni, tesajjā 'ti tesam aḷḷa, nettimso ti
asi, vivattissatīti patissati, acirā³ vatā 'ti acirena vata, na phalatīti na
bhijjati, tāva daḷḷhabandhanañca me āsīti atīviya thīrabandhanam me
hadayam bhavissatīti a., niyyāthā 'ti gacchatha.

- 20 Evaṃ tassā paridevantiyā va yaññāvāṭe sabbakammam
niṭṭhāsi⁴. Rājaputtam netvā gīvaṃ nāmetvā⁵ nisīdāpesum.
Kh-lo suvaṇṇapāṭim upanāmetvā khaggaṃ ādāya „tassa gīvaṃ
kantissāmīti“ atṭhāsi. Tam disvā C-devī „aññam me saraṇam
n' atthi, attano saccabalena sāmikassa sotthim karissāmīti“
- 25 añjalim paggayha parisāya antarena caranti saccakiriyaṃ akāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

150. Sabbasmiṃ upakkaṭṭasmiṃ nisīdite Candiyasmiṃ yaññatthāya
Pañcālarājadhītā pañjalikā sabbaparisaṃ anupariyāsi: 728.
151. Yena saccena Khaṇḍahālo pāpakammaṃ karoti dummedho
80 etena saccavaḷḷena samaṅgini sāmikena homi. 729.
152. Ye 'dh' atthi amanussā yāni ca yakkhabhūtabhavyāni
karontu veyyāvāṭikam, samaṅgini sāmikena homi. 730.

¹ Bā aggalu. ² Bā -janā. ³ Bā -ram. ⁴ Bā niṭṭhāpesi. ⁵ Bā onā.

153. Yā devatā idhāgatā yāni ca bhūtabbhavyāni
sarapesiniṃ¹ anāthaṃ² tāyatha maṃ, yācāṃ³ ahaṃ
[pati māhaṃ ajeyyaṃ⁴] ti. 731.

Ta. sabbasmiṃ upakkhaṭasmiṃ ti sabbasmiṃ yaññasambhāre sajjite
paṭiyatte, samaṅginiṃti sampayuttā ekasamvāsā, yedhatthi ti ye idha atthi, 5
yakkha -- ti devasamkhātā yakkhā ca vaḍḍhivā ṭhitā sattasamkhātā bhūtā ca
idāni vaḍḍhanakasattasamkhātāni bhavyāni ca, veyyā -- ti mayhaṃ veyyā-
vaccāṃ karontu, tāyatha maṃ ti rakkhatha maṃ, yācāmaṃ ti ahaṃ vo
yācāmi, paṭimāhaṃ ti pati mā ahaṃ ajeyyaṃ⁴.

Sakko devarājā tassa paridevasaddaṃ sutvā taṃ pavattiṃ 10
ñatvā jalitaṃ ayakūṭaṃ ādāya gantva rājānaṃ tāsento⁵ sabbe
vissajjāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

154. Taṃ sutvā amanusso ayokūṭaṃ paribbhametvāna
bhayaṃ assa janayanto rājānaṃ idam avoca: 732. 15
155. Bujjhassu kho rājakali mā t' āhaṃ matthakam nitālemi⁶,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakam sihasamkāsaṃ. 733.
156. Ko te diṭṭho⁷ rājakali puttabhariyāyo haññamānāyo
setṭhā ca gahapatayo adūsakā saggakāmā hi⁸. 734.
157. Taṃ sutvā Khaṇḍahālo ca rājā ca abhūtam idam disvāna 20
sabbesaṃ bandhanāni mocesaṃ yathā taṃ apāpānaṃ⁹. 735.
158. Sabbesu vippamuttesu ye tattha samāgatā tadā āsuraṃ
sabbe ekekaledḍukaṃ¹⁰ adamsu, esa vadho Khaṇḍahālassā 'ti. 736.

Ta. amanusso ti Sakko devarājā, bujjhassu 'ti jāna sallakkhehi,
rājakalīti rāja-Kālakappaṃ¹¹ rājālāmaka, mā tāhaṃ ti pāparāja bujjha¹² mā te 25
ahaṃ matthaṃ nitālemi⁶, ko te diṭṭho ti kuhiṃ tayā diṭṭhapubbo, saggakāmā
hi⁸ ti ettha hiṃti nipātamattaṃ, saggakāmā saggam paṭṭhayaṃānā ti a., taṃ
sutvā ti bhikkhave taṃ Sakkaṃ vacanaṃ Kh-lo sutvā abhūtam idam ti rājā¹³
ca idam Sakkadassanaṃ pubbe abhūtapubbaṃ disvā, yathā taṃ ti yathā apā-
pānaṃ¹⁴ mocenti evam eva mocesaṃ, sabbekekā -- 'ti bhi. yattakā tasmiṃ 30
yaññāvaṭe samāgatā sabbe ekakolāhalaṃ katvā Kh-lassa ekekaledḍupahāraṃ
adamsu, esa vadho ti esa Kh-lassa vadho ahoṣi, tatth' eva taṃ jīvitaṃ kha-
yaṃ pāpayimsu 'ti attho.

¹ C^k Bā -ni, C^s -nī. ² C^k -ā. ³ so Bā; C^k ajiyyaṃ. ⁴ so Bā; C^k ajiyyaṃ.

⁵ Bā tāsetvā. ⁶ Bā nihaleṣi. ⁷ so all three MSS. for diṭṭhā? ⁸ so all three
MSS. for -kāmehi? ⁹ so C^k = apāpānaṃ? Bā anupaghātāni. ¹⁰ C^k omī
eke. ¹¹ C^k rāja muddhakāla-. ¹² C^k muddha. ¹³ C^k rājānaṃ. ¹⁴ Bā anupa-
ghātāni pāpāni. ¹⁵ C^k eka-.

Taṃ pana māretvā mahājano rājānaṃ māretuṃ ārabhi.
 Bo. pitaraṃ parissañjitvā¹ māretuṃ na adāsi. Mahājano
 „jīvitāṃ tāva etassa pāparaṇṇo dema, chattaṃ pan' assa na-
 gare ca vāsaṃ na dassāma, caṇḍālaṃ katvā bahinagare vāsā-
 5 pessamā“² 'ti vātvā rājavasaṃ haritvā kāsāvaṃ nivāsāpetvā
 haliddapilotikāya sīsaṃ veṭhetvā caṇḍālaṃ katvā caṇḍālavāṭa-
 kaṃ paṇiṇimsu. Ye pan' etaṃ³ pasughātaṃ yaññaṃ ya-
 jimsu c' eva yajāpesuṃ ca anumodiṃsu ca sabbe Niraya-parā-
 yanā yeva ahesuṃ.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

159. Sabbe patitvā Nirayaṃ yathā taṃ pāpakam karitvāna
 na hi pāpakammaṃ katvā labbhā Sugatiṃ ito gantun ti. 737.

So pi kho mahājano dve pi kālakaṇṇiyo hāretvā tatth'⁴
 eva abhisekasambhāre āharitvā C-kumāraṃ abhisiñci.

15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

160. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā rājapariṣā ca. 738.

161. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā rājakaṇṇāyo. 739.

20 162. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā devapariṣā ca. 740.

163. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā devakaṇṇāyo. 741.

25 164. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepam akarūṃ samāgatā rājapariṣā ca. 742.

165. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepam akarūṃ samāgatā rājakaṇṇāyo ca. 743.

166. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepam akarūṃ samāgatā devapariṣā ca. 744.

30 167. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepam akarūṃ samāgatā devakaṇṇāyo. 745.

168. Sabbesu vippamuttesu bahu ānandito⁵ ahu⁴ vaṃso,
 nandippavesi⁵ nagaraṃ, bandhanā mokkho aghosittā⁵ 'ti. 746.

¹ C^o -ssañjitvā, B^d palisañjitvā. ² C^o panatetaṇi. ³ C^o anandato, B^d ānandatā,
 C^o ānandino. ⁴ C^o B^d āhu. ⁵ so all three MSS. for nandim pavesi?

Ta. rājaparisā cā 'ti rājaparisāpi tīhi saṁkhehi abhisīñci, rājakaññāyo pi khattiyadhītarō pi taṁ abhisīñciṁsu, devaparisā cā 'ti Sakko devarājā Vijayuttarasamkhāṁ gabhetvā devaparisāya saddhīm abhisīñci, devakaññāyo ti Sujāpi devadhītāhi saddhīm abhisīñci, celu -- ti nānāvaṇṇehi vatthehi dhaje ussāpetvā uttariyaṇi¹ ākāse bhamentā² celukkhepaṁ karīṁsu, rājaparisā ti 5 itare ca tayo koṭṭhāsā ti abhisekakārakā³ cattāro pi koṭṭhāsā karīṁsu yeva, ānandito ahu vaṁso ti āmoditapamoditā ahesuṁ, nandippavesi nagaran ti Candakumārassa chatthāṁ ussāpetvā nagarampavittakāle nagare ānandibherīm ācarīṁsu⁴ kiṇu vatvā ti yathā ambhākāṁ C-kumāro bandhanā mutto evam evaṁ sabbe bandhanāni muñcantū⁵ 'ti, tena vuttam: bandhanā -- ittha 'ti. 10

Bo. pitu vattam⁶ paṭṭhapesi, antonagaram pana pavisitum na labhati, paribbayassa khīṇakāle Bodhisatte uyyānakīlādīnam atthāya gacchante taṁ upasaṁkamitvā „pati 'mhīti“ na vandati añjalīm pana katvā „ciraṁ jīva sāmīti“ vadati, „ken' attho“ ti vutte ārocesi, so paribbayaṁ dāpesi. So 15 dhammena r. kāretvā āyupariyosāne Devalokaṁ pūrayamāno agamāsi.

S. i. dhammadesanam āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto maṁ ekakaṁ nissāya bahū māretum vāyāmaṁ akāsiti“ vatvā j. s.: „Tadā Kh-lo Devadatto ahoṣi, Gotamādevī Mahamāyā, 20 Candā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavaṇṇā, Sūro Vāmagotto Kassapo, Candaseno⁷ Moggallāno, Suriyakumāro Sāriputto⁸, Candarājā aham evā 'ti¹⁰. Khaṇḍahālaajātakaṁ.

6. Bhūridattajātaka.

Yam kiñci ratanam atthīti. Idam S. Sāvatthiyam v. upo- 25 sathike upāsake ā. k. Te kira uposathadivase pāto va uposatham adhiṭṭhāya dānam datvā pacchā bhattam gandhamālādihatthā Jetavanam gantvā dhammasavanavelāya ekamantaṁ nisīdiṁsu. S. dhammasabham āgantvā alamkatabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṁgham olokesi. Bhik-

¹ Bđ uttarisātakāni. ² Bđ khipentā. ³ Bđ -raṇā. ⁴ Ck* cari. ⁵ so Bđ; Ck* muccantu, read: -nehī mucc-? ⁶ Bđ vattam. ⁷ Ck* pītimbhīti, Bds pitaromhīti. ⁸ Bđ bhaddaseno. ⁹ Bđ adda ahoṣi tadā sakko anuruddho ahoṣi. ¹⁰ candarājā pana ahamēva sammāsambuddho loke udapādīm ti sakrāj 33 (55?). The title is wanting. 6. Cfr. J. R. A. Soc. 1892 p. 77. Bv. & C. p. 85. L'Institut II Section, 18 Année Tome 18 p. 23, 1853. N = nāga. U = uposatha.

khuādīsu pana ye ārabba dhammakathā samuṭṭhāti tehi saddhim
Tathāgatā sallapanti, tasmā ajja upāsake ārabba pubbacariyapaṭi-
samyuttā¹ dhammakathā samuṭṭhahissatīti nātvā upāsakehi saddhim
sallapanto „uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti
vutte „sādhu upāsakā, kalyāṇaṃ vo kataṃ, anacchariyaṃ kho paṇ’
etaṃ yaṃ tumhe mādisaṃ Buddhovādakam’ labhantaṃ uposathaṃ ka-
reyyātha, porāṇakapaṇḍitā anācariyakāpi mahantaṃ yasaṃ pabhāya
uposathaṃ karimsu yevā“ ’ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmadatto r. k- to puttassa oparajjaṃ datvā tassa
mahantaṃ yasaṃ disvā „r. pi me gaṇheyyā“ ’ti uppannasamko
„tāta tvaṃ ito nikkhamitvā yattha te ruccati tattha vasitvā
mam’ accayena kulasantakam r. gaṇha“ ’ti ā. So „sadhū“
’ti pitaraṃ vanditvā nikkhamitvā anukkāmena Yamunaṃ gantvā
Yamunāya ca samuddassa ca antare paṇṇasālaṃ māpetvā vana-
mūlaphalāhāro paṭivasati. Tadā samuddatṭhakanāgabhavane²
ekā matapatikā nāgamānavikā aṇṇesaṃ sapatikānaṃ yasaṃ
oloketvā kilesaṃ nissāya nāgabhavanā nikkhamitvā samuddattire
carantī rājaputtassa padavalaṇḍjaṃ disvā padānusārena gantvā
taṃ paṇṇasālaṃ addasa. Tadā rājaputto phalāphalathāya
gato hoti. Sā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharikaṇ’⁴ ca sesa-
parikkhāre ca disvā cintesi: „idaṃ ekassa pabhajitassa va-
sanaṭṭhānaṃ, vīmaṃsissā minam, saddhāpabbajito nu kho no“ ti
„sace hi saddhāpabbajito bhavissati nekkhammādhimutto⁵ na me
alamkatasayanaṃ sādiyissati, sace kāmābhirato bhavissati na
saddhāpabbajito mama sayanasmiṃ yeva nipajjissati, atha naṃ
gahetvā attano sāmikam katvā idh’ eva vasissāmīti“ sā nāga-
bhavanaṃ gantvā dibbapupphāni c’ eva dibbagandhe cāharitvā
pupphasayanaṃ sajjetvā paṇṇasālāya pupphupahāraṃ katvā
gandhacunṇaṃ vikiritvā paṇṇasālaṃ alamkaritvā nāgabhavanaṃ
eva gatā. Rājaputto sāyaṇhasamaye āgantvā paṇṇasālaṃ pa-
viṭṭho taṃ kiriyaṃ disvā „kena nu kho imaṃ sayanaṃ sajj-

¹ Cks -ttam. ² Bd buddham ovādaḍāyakam ācariyaṃ. ³ Bd samuddassa heṭhā
nāga-. ⁴ Bd kaṭṭhatthari-. ⁵ Cks -ābhimutto.

jitan“ ti phalāphalaṃ paribhuñjitvā „aho sugandhāni pupphāni,
 manāpaṃ vata katvā sayanaṃ paññattan“ ti' na saddhāya
 pabbajitabhāvena somanassajāto pupphasayane nipanno niddaṃ
 okkamitvā punadivase suriyuggamane utthāya paṇṇasālaṃ
 asammajjitvā va phalāphalatthāya agamāsi. N-māṇavikā tas- 5
 miṃ khaṇe āgantvā milātāni pupphāni disvā „kāmadhimutto esa,
 na saddhāya pabbajito, sakkā naṃ gaṇhitu“ ti ñatvā purāṇapup-
 phāni nīharitvā aññāni pupphādāni āharitvā navaṃ sayanaṃ sajjetvā
 paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā caṃkame pupphāni vikiritvā n-bhava-
 nam eva gatā. So taṃ divasam pi pupphasayane sayitvā 10
 punadivase cintesi: „ko nu kho imaṃ paṇṇasālaṃ alaṃkarotīti“
 so phalāphalatthāya agantvā' va paṇṇasālato avidūre paṭicchanno
 atthāsi. Itarāpi bahugandhe c' eva pupphāni cādāya assama-
 padaṃ agamāsi. Rājaputto uttamarūpadharaṃ n-māṇavikaṃ
 disvā va paṭibaddhacitto attānaṃ adassetvā va tassā paṇṇa- 15
 sālaṃ pavisitvā sayanaṃ sajjanakāle pavisitvā „kāsi tvaṃ“ ti
 pucchi. „N-māṇavikā sāmīti“. „Sassāmikāsi assāmikāsīti“.
 „Sāmi ahaṃ assāmikā vidhava“ ti, „tvaṃ pana katthavāsiko
 sīti“. „Ahaṃ pana Bārāṇasirañño putto Brahmadaṭṭaku-
 māro nāma, tvaṃ n-bhavanaṃ pahāya kasmā vicarasīti“. 20
 „Sāmi, ahaṃ tattha sassāmikānaṃ n-māṇavikānaṃ yasaṃ olo-
 ketvā kilesaṃ nissāya ukkaṇṭhitā tato nikkhamitvā sāmikaṃ
 pariyesanti carāmi“. „Ahaṃ pi na saddhāpabbajito, pitarā
 pana nīharitattā' idha āgantvā vasāmi, tvaṃ mā cintayi, ahan
 te sāmiko bhavissāmi, ubho pi idha samaggavāsaṃ' vasissāma“ 25
 'ti. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Tato paṭṭhāya te ubho pi
 tatth' eva samaggavāsaṃ vasimsu. Sā attano ānubhāvena
 mahārahaṃ gehaṃ māpetvā mahārahaṃ pallaṃkaṃ āharitvā
 sayanaṃ paññāpesi. Tato paṭṭhāya mūlaphalaṃ na khādi,
 dibbannaṇāpānam eva ahosi. Aparabhāge n-māṇavikā gabbhaṃ 30
 paṭilabbhitvā puttaṃ vijāyi, tassa Sāgara-Brahmadatto ti

¹ Bd adds so. ² Cks āg-. ³ Ck nihaṭṭā corr. to -ṭatvā, C^o nīhavattā. ⁴
 Ck -ggā.

nāmaṃ karimṃsu. Tassa padasāgamanakāle n-māṇavikā dhīta-
 raṃ vijāyi, tassā samuddatīre jātattā Samuddajā ti nāmaṃ
 karimṃsu. Ath' eko Bārāṇasivāsi-vanacarako taṃ ṭhānaṃ patvā
 katapaṭṭisanthāro¹ rājaputtaṃ sañjānitvā katipāhaṃ tattha va-
 5 sitvā „deva ahaṃ tumhākaṃ idha vasanabhāvaṃ rājakulassa
 ārocessāmi²“ nikkhamitvā nagaraṃ agamāsi. Tadā rājā kālam
 akāsi, amaccā tassa sarīrakiccaṃ katvā sattame divase sanni-
 patitvā „arājakarattṭhaṃ na saṇṭhahati, rājaputtassa vasanaṭṭhā-
 naṃ vā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma, phussa-
 10 rathaṃ vissajjetvā rājānaṃ gaṇhissāma³“ 'ti mantayimṃsu. Tas-
 miṃ khaṇe vanacarako nagaraṃ patvā taṃ kathaṃ sutvā
 amaccānaṃ santikaṃ gantvā „ahaṃ rājaputtassa santike tayo
 cattāro divase vasitvā āgato“ ti taṃ pavattim ācikkhi. Taṃ
 sutvā amaccā tassa sakkāraṃ katvā tena magganāyakena tattha
 15 gantvā katapaṭṭisanthārā rañño kālakatabhāvaṃ ārocetvā „deva
 r. paṭipajjā“ 'ti āhaṃsu. So „n-māṇavikāya cittam jānissāmi⁴“
 taṃ upasaṃkami: „bhadda pitā me kālakato, amaccā mayhaṃ
 chattaṃ ussāpetum āgatā, gacchāma bhadda, ubho pi dvā-
 dasa yojanikāya Bārāṇasiyaṃ r. kāressāma, tvaṃ soḷasannaṃ
 20 itthisahassānaṃ jeṭṭhikā bhavissasīti⁵“. „Sāmi na sakkā mayā
 gantun“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mayaṃ ghoravisā khippakopā
 appamattake pi kujjhāma, sapattiroso⁶ nāma bhāriyo, sac' āhaṃ
 kiñci disvā vā sutvā vā kuddhā olokessāmi bhusamuttṭhi viya
 vippakirissati, iminā kāraṇena na sakkā mayā gantun“ ti.
 25 Rājaputto puna divase pi yācat' eva. Atha naṃ evam āha:
 „ahaṃ tāva kenaci pi pariyāyena na gamissāmi, ime puna me
 puttā na' nāgakumārā, tava sambhavena jātā manussajātikā,
 sace te mayi sineho atthi imesu appamatto bhava, ime kho
 pana udakabījā sukhumālā, maggaṃ gacchantā vātātapena
 30 kilamitvā mareyyum pi⁴, ekaṃ nāvaṃ khaṇāpetvā⁵ udakassa
 pūretvā tāya ne udakakīlaṃ kilāpento netvā⁶ nagare pi nesaṃ

¹ Ck^o -raṇ. ² B^d sapativāso ca. ³ B^d omits na. ⁴ B^d adds taṃ. ⁵ so
 all three MSS. ⁶ B^d omits ne-.

antovatthusmim yeva pokkharanīm kāreyyāsi, evaṃ ete na
kilanissantīti“ evaṃ ca pana vatvā rājaputtam vanditvā pa-
dakkhiṇam katvā puttake āliṅgitvā thanantare nipajjāpetvā sīse
cumbitvā rājaputtassa niyyādetvā roditvā kanditvā tatth' ev'
antarahitā n-bhavanam agamāsi. Rājaputto pi domanassappatto 5
assupunnehi nettehi nivesanā nikkhamitvā akkhīhi assūni puṇ-
chitvā amacce upasamkami, te tatth' eva abhisinñcitvā „deva
amhākam nagaram gacchāma“ 'ti vadimsu, „tena hi sīgham
nāvam khaṇitvā' sakaṭam āropetvā udakassa pūretvā udaka-
piṭṭhe vaṇṇagandhasampannāni nānāpupphāni vikiratha, mama 10
puttā udakabījaka, te tattha kilantā sukham gamissantīti“,
amaccā tathā karimsu. Rājā Bārāṇasim patvā alamkatana-
garam pavisitvā soḷasasahassāhi nāṭakitthīhi amaccādīhi ca
parivuto mahātale nisīditvā sattāham mahāpānam pivitvā puttā-
nam atthāya pokkharanīm kāresi, te nibaddham tattha kilimsu. 15
Ath' ekadivasam pokkharaniyam udake pavesiyamāne eko kac-
chapo pavisitvā nikkhamanaṭṭhānam apassanto pokkharanitale
nipajjitvā dārakānam kilanakāle udakato utthāya sīsam nī-
haritvā te oloketvā puna udake nimujji, te tam disvā bhītā
pitu santikam gantvā „tāta pokkharaniyam eko yakkho amhe 20
tāsetīti“ āhaṃsu, rājā „gacchatha nam gaṇhāthā“ 'ti purise
āṇāpesi, te jālam khipitvā kacchapaṃ ādāya rañño dassesum,
kumārā tam disvā „esa tāta pisāco“ ti viravimsu, rājā putta-
sinehena kacchapassa kujjhitvā „gaccha tassa kammakaraṇam
karoṭhā“ 'ti āṇāpesi, tatth' ekacce „ayam rājaveriko, etaṃ 25
udukkhalamusalehi pakkhipitvā koṭṭetvā cuṇnetum vaṭṭatīti“
āhaṃsu, ekacce „tīhi pākehi pacitvā khāditum“, ekacce „aṇḍāresu
uttāpetum“, ekacce „antokaṭāhe yeva nam pacitum vaṭṭatīti“
āhaṃsu, eko pana udakabhīruko amacco „imaṃ Yamunāya
āvaṭṭe pakkhipitum vaṭṭati, so tattha mahāvināsam pāpuṇissati, 30
evarūpaṃ¹ hi 'ssa karaṇan n' atthīti“ āha. Kacchapo tassa

¹ Bā khaṇāpetvā. ² Cks uttāse. ³ Cks - pā.

katham sutvā sīsam nīharitvā evam āha: „ambho, kiṃ te mayā
 aparaddham yena maṃ evarūpaṃ kammakaraṇaṃ vicāresi,
 mayā hi sakkā itarā kammakaraṇā sahitoṃ, ayaṃ pana atikak-
 khalā, mā evarūpaṃ avacā“ 'ti, taṃ sutvā rājā „etad eva
 5 kāretuṃ vaṭṭatīti“ Yamunāya āvaṭṭe khipāpesi. So ekaṃ
 nāgabHAVANAGāmiṃ udakavāhaṃ patvā nāgabHAVANAṃ agamāsi,
 atha naṃ tasmīṃ udakavāhe kīlāntā DhataRaṭṭhanāga-
 raṇṇo puttā n-māṇavakā disvā „gaṇhatha naṃ dāsan“ ti
 āhaṃsu, so cintesi: „ahaṃ Bārāṇasiraṇṇo hatthā muñcitvā
 10 evaṃpharusānaṃ nāgānaṃ hattham patto, kena nu kho upā-
 yena muñceyyan“ ti cintetvā so „atth' eso upāyo“ ti musā-
 vādaṃ katvā „tumhe DhataRaṭṭhassa n-raṇṇo santikā hutvā
 kasmā evaṃ vadetha, ahaṃ Cittacūlo nāma kacchapo Bā-
 rāṇasiraṇṇo dūto DhataRaṭṭhassa santikaṃ āgato, amhākaṃ
 15 rājā Dh-assa dhītaraṃ dātukāmo maṃ pahīṇi, tassa maṃ das-
 sethā“ 'ti, te somanassajātā taṃ ādāya raṇṇo santikaṃ gantvā
 tam attham ārocesuṃ. Rājā „ānetha naṃ“ ti pakkosāpetvā
 disvā va anattamanā hutvā „na evaṃlāmakasārīrā dūtakammaṃ
 kātuṃ sakkontīti“ ā., taṃ sutvā kacchapo „kiṃ raṇṇo pana
 20 rājadūtehi tālappamāṇehi bhavitabbaṃ, sarīraṃ hi khuddakaṃ
 vā mahantaṃ vā appamāṇaṃ gataṭṭhāne¹ kammanipphādanam
 eva pamāṇaṃ, mahārāja amhākaṃ raṇṇo bahū dūtā, thala-
 kammaṃ manussā karonti, ākāse pakkhino, udaye ahaṃ, ahaṃ
 hi Cittacūlo nāma ṭhānantaraṃ patto rājavallabho, mā maṃ
 25 paribhāsathā“ 'ti attano guṇaṃ vaṇṇesi, atha naṃ Dh-o
 pucchi: „kena pan' atthena raṇṇo pesito sīti“, „mahārāja rājā
 me evam āha: 'mayā sakala-Jambudīpe rājūhi saddhim mitta-
 dhammo kato, idāni Dh-nāgaraṇṇā saddhim'² kātuṃ mama
 dhītaraṃ Samuddajaṃ dammīti' vatvā maṃ pahīṇi, tumhe pa-
 30 pañcaṃ akatvā mayā saddhim yeva parisam pesetvā divasaṃ
 ṭhapetvā dārikaṃ gaṇhathā“ 'ti. So tussitvā tassa sakkāraṃ

¹ Bā gatagataṭṭhāne. ² Bā adds mittadhammaṃ.

katvā tena saddhiṃ cattāro n-māṇavake pesesi, „gacchatha, rañño vacanaṃ sutvā divasaṃ t̐apetvā ethā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā kacchapaṃ gahetvā nāgabhanā nikkhamimsu. Kacchapo Yamunāya ca Bārāṇasiyā ca antare ekaṃ padumasaraṃ disvā eken' upāyena palāyitukāmo evaṃ āha: „bho n-māṇavakā, 5 amhākaṃ rājā ca puttadāro c' assa maṃ udakato' carantaṃ rājanivesanaṃ gataṃ disvā 'padumāni no dehi, bhisamuḷāle dehīti' yācanti, ahaṃ tesāṃ atthāya tāni gaṇhissāmi, ettha maṃ vissajjetvā maṃ apassantāpi puretaraṃ rañño santikaṃ gacchatha, ahaṃ vo tatth' eva passāmīti“, te tassa saddahitvā 10 taṃ vissajjesuṃ, so tattha ekamante nilīye, itare' pi taṃ adisvā „rañño santikaṃ gato bhavissatīti“ gantvā māṇavaka-vanṇena rājānaṃ upasaṃkamimsu. Rājā paṭisanthāraṃ katvā „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Dh-assa santikā mahārājā' 'ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mahārāja, mayaṃ tassa dūtā, Dh-o vo 15 ārogyaṃ pucchati, yaṇ ca iccatha taṃ vo deti, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Samuddajaṃ amhākaṃ rañño pādapari-cārikaṃ katvā dethā“ 'ti imaṃ atthaṃ pakāsentā' paṭhamaṃ gātham āhaṃsu:

1. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Dhataratṭhassa nivesane 20
sabbāni te upāyanti, dhītaraṃ dehi rājino ti. 747.

Ta. sabbāni - - ti tassa nivesane sabbāni ratanāni tava nivesanaṃ upāyantu upagacchantū 'ti a.

Taṃ sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

1. Na no vivāho nāgehi katapubbo kudācanaṃ, 25
taṃ vivāhaṃ asaṃyuttaṃ kathaṃ amhe karomase ti. 748.

Ta. asaṃyuttan ti tiracchānehi saddhiṃ saṃsaggaṃ ananucchavikaṃ, amhe ti manussajātikā samānā ti kathaṃ tiracchānānaṃ sambandhaṃ karoma.

Taṃ sutvā te māṇavakā „sace te Dh-ena saddhiṃ sambandho ananucchaviko atha kasmā attano upatṭhākaṃ Citta- 30 cūḷakacchapaṃ 'Samuddajaṃ nāma te dhītaraṃ dammīti' am-

¹ so Cks; Bā -ke. ² Cks -ro. ³ all three MSS. -to.

hākaṃ rañño santikaṃ pesesi, evaṃ pesetva idāni te amhākaṃ
rājānaṃ paribhavaṃ karontassa' kattabbayuttakaṃ mayaṃ
jānissāma, mayaṃ hi nāgā nāmā''ti vatvā rājānaṃ tājJayantā
dve gāthā abhāsimsu:

- 5 s. Jīvitaṃ nūna te cattam' ratṭham vā manujādhipa,
na hi nāge' kupitamhi ciraṃ jīvanti tādisā. 749.
4. Yo' tvaṃ deva manusso 'si' iddhimantaṃ aniddhimā
Varuṇassa niyaṃ puttāṃ Yamunaṃ atimaññasīti. 750.

Ta. ratṭham vā ti ekamsena tava jīvitaṃ vā ratṭham vā paricattam,
10 tādisā ti tumhādisā evaṃmahānubhāve nāge kupite ciraṃ jīvitum na sakkonti
antarā va' antaradhāyanti, yo tvaṃ devā 'ti deva yo tvaṃ manusso samāno,
Varuṇassā 'ti Varuṇanāgarājassa, niyaṃ puttāṃ ti ajjhattikaputtāṃ,
Yamunaṃ' ti Yamunāya heṭṭhā jātāṃ⁸.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

- 15 s. Nātimaññāmi rājānaṃ Dhataratṭham yasassināṃ,
Dhataratṭho hi nāgānaṃ bahunnāmi api issaro. 751.
e. Ahi mahānubhāvo pi na me dhītaram āraho,
khattiyo ca' Videhānaṃ, abhijātā¹⁰ Samuddajā ti. 752.

Ta. bahunnampitī pañcayojanasatikassa n-bhavanassa issarabhāvaṃ
20 sandhāy' evaṃ ā, na me dhītaramāraho ti evaṃmahānubhāvo pi paṇ' eso
abhijātikattā mama dhītaram āraho na hoti¹¹, khattiyo ca -- ti idāni mātī-
pakkhe nātike¹² dassento ā, Samuddajā ti yo ca Videharājaputto dhītā
Samuddajā ti (add: ca?) ubho pi abhijātā te aññamaññaṃ samvāsaṃ ara-
hanti, na h' eṣā mañḍūkabhakkhassa sappassa anucchavikā ti ā.

- 25 N-māṇavakā taṃ tatth' eva nāsāvātena māretukāmā hutvāpi
„amhākaṃ divasaṃ tapanatthāya pesitānaṃ imaṃ māretvā
gantum na yuttaṃ, gantvā rañño ācikkhitvā jānissāmā''ti te
tatth' eva antarahitā gantvā „kin tātā laddhā vo rājadhītā'' ti
raññā pucchitā¹³ kujjhitvā „kiṃ deva amhe akāraṇena yattha vā
30 tattha vā pesesi, sace pi māretukāmo si idh' eva no mārehi, so

¹ Bḍ paribhāsantassa in the place of p. k. ² Cks ratṭham cattam. ³ Cks
nāgehi. ⁴ Cks so. ⁵ Cks manussesu. ⁶ Cks ca. ⁷ Cks -nā. ⁸ Cks jātā. ⁹
Ck va. ¹⁰ Cks -to. ¹¹ Bḍ - pi so puna ahijātiko tasmā mama dhītaram āraho
na hoti. ¹² Cks nātikā. ¹³ Bḍ so. ¹⁴ Bḍ adda te.

tumbe akkosati paribhāsati attano dhītaraṃ jātimadena ukkhi-
patīti“ tena vuttaṇ ca avuttaṇ ca vatvā raṇṇo kodhaṃ uppā-
dayimsu. So attano parisāṃ sannipātetuṃ āṇāpento āha:

7. Kambalassatarā uṭṭhentu, sabbe nāge nivedaya:

Bārāṇasim pavajjantu¹ mā ca kiñci² viheṭṭhayun ti. 753.

Ta. kamb--ti kambalassatarā nāma tassa mātīpakkhikā Sinerupāde
vasanakā nāgā te ca uṭṭhabantu aññe ca catūsu disāsu catūsu anudisāsu yattakā
ca mayhaṃ vacanakārā te sabbe nāge nivedaya gantvā jānāpetha: khippaṃ kira
sannipataṭṭhā 'ti āṇāpento evam ā., tato sabbe³ eva sīghaṃ sannipatītehi kiṃ
karoma devā 'ti vutte sabbe pi me nāgā Bārāṇasim⁴ pavajjantū⁵ 'ti ā., tattha 10
gantvā kiṃ katabbhaṃ deva kaṃ⁶ nāsāvāṭappahārena bhasmaṃ karomā 'ti ca
vutte⁷ rājadhītari paṭibaddhacittatāya tassā vināsaṃ aniechanto mā kiñci⁸
viheṭṭhayun ti ā., tumhesu kecī kiñci (kañci?) mā viheṭṭhayun ti ā., ayam
eva vā pāṭho.

Atha naṃ nāgā „sace koci manusso na viheṭṭhetabbo 10
tattha gantvā kiṃ karissāmā“ 'ti. Atha ne „idaṇ ca karoṭha,
aham pi idan nāma karissāmīti“ ācikkhanto gāthadvayam ā.:

a. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccasesu ca

rukkhaggesu ca lambantu vitatā toraṇesu ca. 754.

a. Aham pi sabbasetena⁹ mahatā sumahaṃ puram

parikkhipissaṃ bhogehi Kāsīnaṃ janayaṃ bhayan ti. 755.

Ta. sobbhesū 'ti pokkharāṇisu, rathiyā ti rathikāya, vitatā ti vitata-
sarīrā hutvā, etesu c' eva nivesanādīsu dvāroranesu ca olambantu, ettakaṃ nāgā
karontu, karontā ca nivesane tāva¹ mañcapīṭhānaṃ heṭṭhā ca upari ca antogabbhā-
disu ca bahigabbhādīsu ca pokkharāṇīnaṃ udakapīṭṭhe rathikādīnaṃ passesu c' eva 25
thalesu ca mahantāni sarīrāni māpetvā mahante phaṇe katvā kammāragaggari
viya dhamamānā susū 'ti saddaṃ karontā olambatha c' eva nipajjatha ca, attānaṃ
pana taruṇadārakānaṃ jarājiṇṇānaṃ gabbhinīṭṭhīnaṃ Samuddajāya cā 'ti
imesaṃ catunnaṃ mā dassayittha, aham pi sabbasetena² mahantena sarīrena
gantvā sumahantaṃ Kāsīpuram sattakkhattuṃ bhogehi parikkhipissaṃ, mahan- 30
tena ca naṃ phaṇena chādetvā ekandhakāraṃ³ katvā Kāsīnaṃ bhayaṃ jānento
susū 'ti saddaṃ muñcesāmīti.

Nāgā tathā akaṃsu.

¹ so all three MSS. ² Ck -siyaṃ. ³ Ck pavajjen-. ⁴ Bā kiṃ. ⁵ Bā adda
so. ⁶ Ck sabbe-. ⁷ Ck nivesanto ⁸ Ck sabbe-

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

10. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā uragā nekavaṇṇino
Bārāṇasīṃ pavajjīmsu¹ na ca kañci² viheṭṭhayuṃ. 756.
11. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccāsesu ca
5 rukkhaggesu ca lambīmsu vitatā toraṇesu ca. 757.
12. Te su³ disvāna lambante puthu kandīmsu nāriyo
nāge soṇḍikate disvā passasante muhuṃ muhuṃ. 758.
13. Bārāṇasī⁴ pavyadhita⁵ ātura samapajjatha,
bāhā paggayha pakkandūṃ: dhītaraṃ dehi rājino ti. 759.
- 10 Ta. nekavaṇṇino ti nīlādivasena anekavaṇṇā, evarūpāni hi⁶ rūpāni te
māpayīmsu, pavajjīmsu¹ 'ti addharattasamaye pavisiṃsu, lambīmsu² 'ti
Dh-ena vuttaniyāmen' eva sabbe tesu tesu ṭhānesu manussānaṃ sañcāraṃ
pacchinditvā olambīmsu, dūtā hutvā āgatā pana cattāro n-māṇavā rañño sayā-
nassa cattāro pāde parikkhipitvā upariṭṭhe mahante phaṇe katvā tuṇḍehi sīsaṃ
15 paharitvā dāthā vivaritvā passasanta atthaṃsu, Dh-o pi attanā vuttaniyāmen'
eva nagaraṃ paṭicchādesi, pabujjhamānā purisā yato hatthaṃ vā pādaṃ vā
pasārenti ta. ta. sappe chupitvā sappo sappo ti viraviṃsu⁷, puthu kan-
dīmsu⁸ 'ti yesu gehesu dipā jalanti tesu itthiyo pabuddhā gopānasiyo oloketvā
olambante nāge disvā bahu ekappahārena kandīmsu, evaṃ sakalanagaraṃ eka-
20 rāvaṃ ahoṣi, soṇḍikate ti kataphaṇe, pakkandun ti vibhātāya rattiyā nā-
gānaṃ assāsavātena sakalanagare ca rājanīvesane ca uppāṭiyamāne viya bhītā
manussā nāgarāje⁹ kissa no viheṭṭhetā 'ti vatvā tumhākaṃ rājā dhītaraṃ dassā-
mīti Dh-assa dūtaṃ pesetvā puna tassa dūtehi āgantvā dehitī vutto¹⁰ ambhākaṃ
rājānaṃ akkosi paribhāsi sace ambhākaṃ rañño dhītaraṃ na¹⁰ dassati¹¹ sakala-
25 nagarassa jīvitaṃ n' atthīti vutte tena hi no sāmi okāsaṃ deha mayāṃ gantvā
rājānaṃ yācissāma 'ti yācantā okāsaṃ labhitvā rājadvāraṃ gantvā mahanteṇa
ravena pakkandūṃ, bhariyāpi 'ssa attano attano gabbhesu nipannakā ca dhī-
taraṃ Dh-rañño dehitī ekappahārena' eva kandīmsu, te pi naṃ cattāro n-māṇa-
vakā dehi dehitī tuṇḍena sīse paharanta atthaṃsu.
- 30 So nipannako va nagaravāsikānaṃ ca attano ca bhariyānaṃ
paridevanaṃ sutvā catūhi ca n-māṇavehi tajjitattā maraṇa-
bhayabhīto „mama dhītaraṃ Samuddajaṃ Dh-assa dammīti“
tikkhattum kathehi, taṃ sutvā sabbe pi n-rājāno gāvutamattaṃ
paṭikkamitvā devanagaraṃ viya ekaṃ nagaraṃ māpetvā ta.
35 ṭhitā „dhītaraṃ kira pesetū“ ti paṇṇākāraṃ paṇiṃsu. Rājā

¹ so all three MSS. ² Bā kiñci. ³ Bā ca. ⁴ Cks -sīm, Bā -ai. ⁵ so Cks for pavyathitā? Bā pabyadhita. ⁶ Bds ahi. ⁷ Bā -vanti. ⁸ Bā -jā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Cks omit na. ¹¹ Cks add muñcemanadassati.

tehi ābhatapaṇṇākāraṃ gahevā „tumhe gacchatha, ahaṃ dhī-
 taraṃ amaccānaṃ hatthe paṇiṣṣāmīti“¹ te uyyojetvā dhīta-
 raṃ pakkosāpetvā uparipāsādaṃ āropetvā sihapañjaraṃ viva-
 ritvā „amma passas’ etaṃ² alaṃkatanagaraṃ, tvaṃ kira
 ettha ekassa raṇṇo aggamaheṣi bhavissasi, na dūre nagaraṃ, 5
 ukkaṇṭhitakāle yeva āgantum³ sakkā, ettha te gantabban“ ti
 saṇṇāpetvā sīsaṃ nahāpetvā sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā channa-
 yogge nisīdāpetvā maccānaṃ hatthe datvā pesesi. N-rājāno
 paccuggamaṇaṃ katvā mahāsakkāraṃ karimsu. Amaccā na-
 garaṃ pavisitvā taṃ tassa datvā bahum dhanam ādāya ni- 10
 vattimsu. Rājadhītaṃ pāsādaṃ āropetvā alaṃkatadibba-
 sayane nipajjāpesum, taṃ khaṇaṃ ũeva taṃ māṇavikā khujja-
 kādivesaṃ⁴ gahevā manussapariṇāyikāyo viya parivārayimsu.
 Sā dibbasayane nipannamattā va dibbaphassaṃ phusitvā nid-
 daṃ okkami. Dh-o taṃ gahevā saddhiṃ n-parisāya tatth’ 15
 ev’ antarahito n-bhavane yeva pātur ahoṣi. Rājadhīta pa-
 bujjhitvā alaṃkatadibbasayanaṃ ca aṇṇe ca suvaṇṇamaṇimaya-
 pāsādādayo uyyānapokkharāṇiyo alaṃkatadevanagaraṃ viya
 n-bhavanaṃ disvā khujjādikā paricārikāyo pucchi: „idaṃ na-
 garaṃ ativiya alaṃkataṃ, na amhākaṃ nagaraṃ viya, kass’ 20
 etan“ ti. „Sāmikassa santakan te devīti, na appapuṇṇā
 evarūpaṃ sampattiṃ labhanti, mahāpuṇṇatāya te ayaṃ laddhā“
 ti. Dh-o pi pañcayojanasatike n-bhavane bheriṃ carāpesi: „yo
 Samuddajāya sappavaṇṇaṃ dasseti tassa rājāṇā⁵ bhavissatīti“,
 tasmā eko pi tassā sappavaṇṇaṃ dassetum samattho nāma 25
 nāhoṣi. Sā manussalokasaṇṇāya eva ta. tena saddhiṃ sammo-
 damānā piyasaṃvāsaṃ vasi. Nagarakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Sā aparabhāge Dh-aṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhitvā puttaṃ
 vijāyi, tassa piyadassanattā Sudassano ti nāmaṃ karimsu.
 Puna aparaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Datto ti nāmaṃ karimsu, 30

¹ Ck parinissāmīti. ² Bđ passetaṃ. ³ Bđ idbhāg-. ⁴ Bđ khujjavāmanakādi-.

⁵ Ck rājāno, Bđ rājadaṇḍo.

so pana Bo. Pun' ekaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Subhago ti
 nāmaṃ kariṃsu. Aparam pi vijāyi, tassa Ariṭṭho ti nāmaṃ
 kariṃsu. Iti sā cattāro putte 'vijāyitvāpi nāgabhavanabhāvaṃ
 na vijānāti. Ath' ekadivasaṃ Ariṭṭhassa ācikkhiṃsu: „tava
 5 mātā mānusi na nāginīti“. Ariṭṭho „vīmaṃsiṃsāmi nan“ ti
 ekadivasaṃ thanaṃ pivanto va sappasarīraṃ māpetvā nañ-
 gutṭhena mātu piṭṭhipāde ghaṭṭesi, sā tassa sappasarīraṃ disvā
 bhītatasitā mahāravaṃ ravitvā taṃ bhūmiyaṃ khipitvā nakhena
 tassa akkhiṃ bhindi, tato lohitaṃ pagghari. Rājā tassā sad-
 10 daṃ sutvā „kiss' esā viravatīti“ pucchitvā Ariṭṭhena katakiri-
 yaṃ¹ ti sutvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ, gahetvā jīvitakkhayaṃ
 pāpethā“² ti tajjento āgañchi'. Rājadhītā tassa kujjhana-
 bhāvaṃ űatvā puttasinehena „deva puttassa me akkhi bhin-
 naṃ, khamath' etassā“³ ti. Rājā etāya evaṃ vadantiyā „kiṃ
 15 sakkā kātun“⁴ ti khami. Taṃ divasaṃ „idaṃ n-bhavanaṃ“ ti
 aṇṇāsi, tato paṭṭhāya ca Ariṭṭho Kāṇāriṭṭho nāma jāto. Cat-
 tāro pi puttā viññutaṃ pāpuṇiṃsu. Atha nesaṃ pitā yojana-
 satikaṃ yojanasatikaṃ katvā r. adāsi, mahanto yaso ahosi,
 soḷasa soḷasa n-kaṇṇāsahassāni parivārayiṃsu. Pitu ekayo-
 20 janasatikam eva r. ahosi, tayo puttā māse māse mātāpitaro
 passituṃ āgacchanti. Bo. pana anvaddhamāseṇa āgacchati,
 n-bhavane samuṭṭhitaṃ pañhaṃ Bo. va katheti, pitarā saddhiṃ
 Virukkhamahārājassāpi upaṭṭhānaṃ gacchati, tassa santike sa-
 muṭṭhitaṃ pañhaṃ pi so va kathesi. Ath' ekadivasaṃ Vi-
 25 rukke⁵ n-parisāya saddhiṃ Tidasapuram gantvā Sakkaṃ pari-
 vāretvā nisinne⁶ devānaṃ antare pañho⁷ samuṭṭhāsi, taṃ koci
 kathetuṃ nāsakkehi, pallaṃkavaragato pana hutvā M. va ka-
 thesi, atha naṃ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā „Datta
 tvaṃ paṭhavisamānāya vipulāya paññāya samannāgato ito
 30 paṭṭhāya Bhūridatto hohīti“⁸ Bhūridatto ti 'ssa nāmaṃ akāsi.

¹ Ck^s add disvā. ² so Ck^s; B^d āgacchī. ³ B^d -o. ⁴ B^d nisinnānaṃ. ⁵ Ck^s -am. ⁶ B^d hotūti, B^s hotīti.

So tato paṭṭhāya Sakkassa upaṭṭhānaṃ gacchanto alaṃkata-
 Vejayantapāsādaṃ devaccharāhi parikiṇṇaṃ¹ atimanoharaṃ
 Sakkasampattiṇ ca disvā devaloke pihaṃ² katvā „kiṃ iminā
 maṇḍūkabhakkhēna attabhāvena, n-bhavanaṃ gantvā uposatha-
 vāsaṃ vasitvā imasmiṃ devaloke uppattikāraṇaṃ karissāmīti“³ 5
 cintetvā n-bhavanaṃ gantvā mātāpitaro āpucchi: „amma tāta
 ahaṃ uposathakammaṃ karissāmīti“. „Sādhū tāta karohi,
 karonto pana bahi agantvā imasmiṃ yeva n-bhavane ekasmiṃ
 suññavimāne karohi, bahigatānaṃ pana nāgānaṃ mahantaṃ
 bhayaṃ“ ti. So „sādhū“ ‘ti paṭisunītvā tatth’ eva suññavimāne 10
 āramuyyānesu uposathavāsaṃ vasati, atha naṃ nānāturīya-
 hatthā n-kaṇṇā parivārenti, so „na mayhaṃ idha vasantassa
 uposathakammaṃ⁴ matthakaṃ⁵ pāpuṇissati, manussapathaṃ
 gantvā uposathakammaṃ karissāmīti“ cintetvā nivāraṇabha-
 yena mātāpitunnaṃ anārocetvā attano bhariyāyo āmantetvā 15
 „bhaddhe, ahaṃ manussalokaṃ gantvā Yamunātīre mahani-
 grodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge
 ābhūñjitvā⁶ caturaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya ni-
 pajjitvā u-kammaṃ karissāmi, mayā sabbarattiṃ nipajjitvā
 u-kamme kate aruṇuggamanavelāyam eva tumhesu⁷ dasa dasa 20
 janiyo⁸ vārena vārena turīyahatthā mama santikaṃ āgantvā
 maṃ gandhehi pupphehi ca pūjetvā gāyitvā naccitvā maṃ
 ādāya n-bhavanaṃ eva āgacchantū“ ‘ti vatvā ta. gantvā vam-
 mikamatthake bhoge ābhūñjitvā⁹ „yo mama cammaṃ vā na-
 hāruṃ vā atthiṃ vā ruhiraṃ vā icchatī so haratū“ ‘ti catu- 25
 raṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya naṅgalasīsamattam
 eva sarīraṃ māpetvā nipanno u-kammaṃ akāsi, aruṇe utṭha-
 hante yeva n-māṇavikā gantvā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā
 n-bhavanaṃ ānenti, tassa iminā niyāmen’ eva u-kammaṃ

¹ Ck^s - rāṇi, omitting parikiṇṇaṃ. ² Bds^s piyati. ³ Bds^s -assa. ⁴ Bds^s Ck^s
 mattakaṃ. ⁵ Bds^s bhogehi ābhūñjitvā. ⁶ Bds^s tumhe. ⁷ Ck^s niyo, Bds^s itthiyo
 ādāya. ⁸ Bds^s gacchantū. ⁹ Bds^s āharatū.

karontassa dīgho addhā vītivatto¹. Uposathakhaṇḍam
nitthitam².

Tadā eko Bārāṇasīdvāragāma-vāsi-brāhmaṇo³ Somadat-
tena nāma puttena saddhim araṇṇam gantvā sūlayantapāsa-
5 vāgurā oḍḍetvā mige vadhitvā maṃsam kācena haritvā vikki-
nanto jīvikam kappeti. So ekadivasam antamaso godhapotaka-
mattam pi alabhitvā „tāta Somadatta, sace tucchahatthā ga-
missāma mātā te kujjhissati, yaṃ kiñci gahetvā va gamissāmā“
'ti Bo-assa nipannavammikaṭṭhānābhimukho gantvā pāṇiyam
10 pātum Yamunaṃ otarantānaṃ migānaṃ padavalañjaṃ disvā
„tāta migamaggo paññāyati, tvaṃ paṭikkamitvā tiṭṭha, ahaṃ
pāṇiyatthāya āgataṃ migam vijjhissāmīti“ dhanuṃ ādāya mige
olokento ekasmiṃ rukkhamaṇḍale aṭṭhāsi. Ath' eko migo sā-
yaṇhasamaye pāṇiyam pātum āgato, so taṃ vijjhi, migo ta.
15 apatitvā saravegena tajjito lohiteṇa paggharantena palāyi,
pitāputtā naṃ anubandhitvā patitaṭṭhāne maṃsam gahetvā
araṇṇā nikkhamantā suriyatthagamanavelāyaṃ taṃ nigrodham
patvā „idāni akālo, na sakkā gantum, idh' eva vasissāmā“ 'ti
maṃsam ekamante ṭhapetvā rukkham āruyha viṭapantare ni-
20 pajjimsu, brāhmaṇo paccūsasamaye pabujjitvā migasaddasa-
vanāya sotam odahi, tasmim khane nāgamāṇavikāyo āgantvā
Bo-assa pupphāsaṇam paññāpesum, so abisarīraṃ antara-
dhāpetvā sabbālamkārapatimaṇḍitam dibbasarīraṃ māpetvā
Sakkalīhāya pupphāsane nisīdi, n-māṇavikāpi naṃ gandha-
25 mālādīhi pūjetvā dibbaturiyam vādetvā naccagitaṃ paṭṭhapesum,
brāhmaṇo taṃ saddam sutvā „ko nu kho esa, jānissāmi naṃ',
ti „ambho puttā“ 'ti vatvāpi puttaṃ pabodhetum asakkonto
„sayatu esa, kilanto bhavissati, ahaṃ eva gamissāmīti“ rukkhā
oruyha tassa santikam āgamāsi, n-māṇavikā naṃ disvā saddhim
30 turiyehi bhūmiyam nimujjitvā n-bhavanam eva gatā. Bo. ekako

¹ Ck viati-, Cs viati, Bd vītivattā. ² upo - - taṃ wanting in Ck. ³ Bd -nesāda-
brahmaṇo.

va ahosi. Brāhmaṇo tassa santike t̥hatvā pucchanto gātha-
dvayaṃ abhāsi:

14. Pupphābhihārassa vanassa majjhe

ko lohitakkho vihatantaramso,

kā kambukāyūradharā suvatthā

tiṭṭhanti nariyo dasa vandamānā. 760.

15. Ko tvaṃ brahābāhu vanassa majjhe

virocasi ghaṭasitto va aggi,

mahesakkho¹ aññataro si yakkho,

udāhu nāgo si mahānubhāvo ti. 761.

Ta. pupph--ti Bo-assa pūjatthāyābhatena dibbapupphābhihārena samannāgatassa, ko ti ko nāma tvaṃ, loh--ti rattakkho, vih--ti puthula-
antaramso, kā kambu--ti suvaṇṇālamkāradharā, brahābāhu² 'ti mahābāhu.

Taṃ sutvā M. „sace pi ‘Sakkādīsu annataro ahaṃ as-
mīti’ vakkhāmi saddahissat’ evāyaṃ brāhmaṇo, ajja pana mayā 15
saccam eva kathetum vaṭṭatīti“ cintetvā attano nāgarājabhāvaṃ
kathento āha:

16. Nāgo 'ham asmi³ iddhimā tejasī⁴ duratikkamo

daseyyaṃ tejasā kuddho phītaṃ janapadam api. 762.

17. Samuddajā hi me mātā, Dhatarattho ca me pitā,

Sudassanakaniṭṭho 'smi, Bhūridatto ti maṃ vidū ti. 763.

Ta. tejasīti visatejena tejavā, duratikkamo ti aññena atikkamitum
asakkuneyyo, daseyyaṃ ti sac' ahaṃ kuddho phītaṃ janapadam pi daseyyaṃ
pathaviyaṃ mama dāthāya patitamattāya saddhiṃ pathaviyā mama tejasā sabbo
janapado bhasmaṃ bhavēyā 'ti⁵ vadati, Sudassana--ti ahaṃ mama bhātu 25
Sudassanassa kaniṭṭho, vidū ti evaṃ maṃ pañcayojanakasatike nāgabhave
jānanti.

Idaṃ ca pana vatvā M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo caṇḍo
pharuso⁶ ahiguṇḍikassa⁷ ārocetvā⁸ u-kamassa me antarāyam
pi kareyya, yaṃ nūnāhaṃ imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahantaṃ 30
yasaṃ datvā u-kammaṃ addhaniyaṃ kareyyaṃ“ ti, atha naṃ

¹ Ck -kkhā, Cs Bā -kho. ² Ck Bā asmiṃ. ³ so all three MSS. for tejasī?

⁴ Ck -yyasīti, Cs -yyāsīti. ⁵ Bā add sace. ⁶ Bā ahiku-. ⁷ Bā ārocēyya.

āha: „brāhmaṇa mahantan te yasaṃ dassāmi, ramaṇīyaṃ n-bhavanaṃ ehi, ta. gacchāmā“¹ ti. „Sāmi, putto me atthi, tasmim āgacchante gamissāmīti“². Atha taṃ Bo. „gaccha brāhmaṇa, ānehi nan“ ti vatvā attano āvāsaṃ ācikkhanto ā.:

6 18. Yaṃ gambhīraṃ sadāvaṭṭaṃ rahadaṃ bhesmaṃ avekkhasi esa divyo mamāvāso anekasataporiso. 764.

10. Mayūraakoṇḍābhīrudaṃ nīlodaṃ vanamajjhato

Yamunaṃ pavisa mābhito khemaṃ vattavataṃ sivaṃ ti. 765.

Ta. sadāvaṭṭaṃ ti sadāpavattanaāvaṭṭaṃ, bhesmaṃ ti bhayānakaṃ, 10 avekkhasīti yaṃ etaṃ evarūpaṃ rahadaṃ passasi, mayūra--ti ubhosu tīresu vanaghaṭṭāya vasantehi mayūrehi ca koṇḍehi ca abhīrudaṃ upagītaṃ, nīlodaṃ ti nīlasallīlaṃ, vanamajjhato ti vanamajjhena sandati, pavisa--ti evarūpaṃ Yamunaṃ abhito hutvā pavisa, vattavataṃ ti vattasampannānaṃ¹ ācāravantānaṃ vasanabhūmim pavisa, gaccha brāhmaṇa puttaṃ ānehi.

15 Brāhmaṇo gantvā puttassa taṃ atthaṃ ārocetvā taṃ ānesi. M. te ubho pi ādāya Yamunāya tīraṃ gantvā tīre ṭhito āha:

20. Tattha patto sānucaro saha puttana brāhmaṇa

pūjito mayhaṃ kāmehi sukhaṃ brāhmaṇa vacchasīti. 766.

20 Ta. patto ti taṃ ambakaṃ bhavanaṃ patto hutvā, mayhaṃ ti mama santakehi² kāmehi pūjito, vacchasīti ta. n-bhavane sukhaṃ vasissasi.

Evam vatvā M. ubho pi te pitāputte attano ānubhāvena n-bhavanaṃ abhinesī, tesam ta. dibbo attabhāvo pātubhavi, atha nesaṃ M. dibbasampattiṃ datvā cattāri cattāri nāga- 25 kaṇḍāsātāni adāsi, te mahāsampattiṃ anubhavimsu. Bo. pi appamatto u-kammaṃ karoti, anvaddhamāsaṃ mātāpitunnaṃ upaṭṭhānaṃ gantvā dhammakathaṃ kathetvā tato ca brāhma- ṇassa santikaṃ gantvā ārogyaṃ pucchitvā „yena te attho taṃ vadeyyāsi, anukkaṇṭhamāno abhiramā“² ti vatvā Somadattena 30 pi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā attano nivesanaṃ gacchati, brāhmaṇo saṃvaccharam n-bhavane vasitvā mandapuṇṇatāya

¹ Ck^s -pannaṃ. ² Ck^s santi.

ukkaṇṭhi, manussalokaṃ gantukāmo ahosi, n-bhavanam assa Nirayo viya alaṃkatapāsādo bandhanāgāraṃ viya alaṃkatanāgakaṇṭhāyo yakkhiniyo viya upaṭṭhahimsu, so „aham tāva ukkaṇṭhito, Somadattassa pi cittaṃ jānissāmīti“ tassa santikaṃ gantvā āha: „kiṃ tāta na ukkaṇṭhasīti“. „Kasmā ukkaṇṭhissāmi, na ukkaṇṭhāma, tvaṃ pana ukkaṇṭhasi tāta“ 'ti. „Āma tāta“ 'ti. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Tava mātu c' eva bhātubhaginīnaṃ ca adassanena, ehi tāta Somadatta, gacchāma“ 'ti. So „na gacchāmīti“ vatvā punappuna pitarā yāciyamāno sādhu 'ti sampatiṇṇi. Brāhmaṇo „puttassa tāva me mano laddho, 10 sace paṇāham Bhūridattassa 'ukkaṇṭhito 'mhīti' vakkhāmi atirekataram me yasaṃ dassati, evam me gamanaṃ na bhavissati, ekena upāyen' ev' assa sampattiṃ vaṇṇetvā 'tvaṃ evarūpaṃ sampattiṃ pahāya kiṃkāraṇā manussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karosīti' pucchitvā 'saggaṭṭhāya' 'ti vutte 'tvaṃ 15 tāva evarūpaṃ sampattiṃ pahāya saggaṭṭhāya u-kammaṃ karosi, kimaṅga pana mayaṃ ye paravadhena¹ jīvikam kappeṃ, aham pi manussalokaṃ gantvā nātake disvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti' naṃ saṇṇāpessāmi, atha me so gamanaṃ anujānissatīti“ cintetvā ekadivasam tenāgantvā² 20 „kiṃ brāhmaṇa³ ukkaṇṭhasīti“ pucchito „tumbhakaṃ santikā ambhakaṃ na⁴ kiñci parihāyatīti“ kiñci gamanapaṭibaddham⁵ avatvā ādito tāva tassa sampattiṃ vaṇṇento āha.

21. Samā samantā⁶ parito bahūtatagarā mahi⁷ indagopakasañchannā sobhati harituttamā. 767. 25
22. Rammāni vanacetyāni rammā haṃsūpakūjitā opupphapadumā tiṭṭhanti pokkharaṇṇā sunimmitā. 768.
23. Atṭhaṃsā sukatā thambhā sabbe veluriyāmayā, saḥassathambhā pāsādā pūrā kaṇṇāhi jotare. 769.

¹ Bā ye na paradānena vibhāvena. ² Ck^s tena. ³ Ck^s add na. ⁴ Bā omits na. ⁵ Bā -bandham. ⁶ Bā -ia. ⁷ Ck^s bahuta -- mahi, Bā bahukātagarāmahī.

24. Vimānaṃ upapanno si dibbapuññehi attano
asambādhaṃ sivaṃ rammaṃ accantasukhasamhitam. 770.
25. Maññe Sahassanettassa vimānaṃ nābhikaṃkhasi,
iddhī hi t' āyaṃ¹ vipulā Sakkass' eva jutīmato ti. 771.

5 Ta samāsamantā² - ti parisamantato sabbadisābhāgesu ayaṃ tava u-bhava-
vane mahī suvaṇṇarajatamaṇimuttāvalukaparikiṇṇā samā ti samatalā³, bahute⁴
ti bahūtehi⁵ tagaragacchehi samannāgatā suvaṇṇaindagopakehi sañchannā,
hari - ti haritavaṇṇadabbatīṇasañchannā sobhatīti a., vanacetyānti vana-
ghatā⁶, opuppha -- ti pupphitvā patitehi padumapattehi sañchannā udaka-
10 piṭṭhā, suṇimmitā ti tava puññasampattiyaṃ suṭṭhu nimmitā, aṭṭhaṃsā ti
tava vasanapāsādesu aṭṭhaṃsā sukatā veḷuriyamayaṃ thambhā, tehi thambhehi sa-
hassathambhā tava pāsādā nāgakaññāhi purā vijjotanti, upapanno⁷ sīti evarūpe
vimāne nibbato sīti a., sahassanettassa -- ti Vejyantaṇṇapāsādam, iddhī
tāyaṃ⁷ vipulā ti yasmā ayaṃ vipulā iddhī tasmā tvaṃ tena u-kammaṇa
15 Sakkassāpi vimānaṃ patthesi aññaṃ tato uttarimā mahantaṃ tñānaṃ patthesīti
maññāmi.

Taṃ sutvā M. „mā h' evaṃ avaca brāhmaṇa, Sakkassa
yasaṃ paṭicca amhākaṃ yaso Sinerusantike sāsapo viya khā-
yati, mayam tassa paricārake pi na agghāmā“⁸ 'ti vatvā g. ā. :
20 26. Manasāpi na pattabbo ānubhāvo jutīmato
paricārayamānānaṃ saindānaṃ⁹ vasavattinaṃ ti. 772.

T. a. : brāhmaṇa Sakkassa yaso nāma ekaṃ dve tayo cattāro va divase⁹
ettako siyā ti¹⁰ manasā cittaṇa¹¹ pi na abhipattabbo, ye pi naṃ cattāro ma-
hārājāno parivārenti¹² tesam pi Sakkam devarājānaṃ parivārayamānānaṃ Indam
25 nāyakaṃ katvā carantānaṃ saindānaṃ vasavattinaṃ catunnaṃ lokapālānaṃ
yasassa pi amhākaṃ tiracchāuagatānaṃ yaso soḷasim kalam nāgghatīti,

Evañ ca pana vatvā „idan te Sahassanettassa vimānaṃ“
ti vacanaṃ sutvā „aham taṃ anussarim, aham hi Vejyantaṃ
patthento u-kammaṃ karomīti“ tassa attano patthanaṃ ācik-
30 khanto āha:

27. Taṃ vimānaṃ abhijjhāya amarānaṃ sukhesinaṃ
uposathaṃ upavasanto semi vammikamuddhanīti. 773.

¹ Bđ tyāyam. ² Bđ -ta. ³ Cks omit ti samatalā. ⁴ so Cks; Bđ bahukā tag-
garā. ⁵ Bđ bahukehi. ⁶ Bđ -āni. ⁷ Cks tāsam, Bđ tyāyam. ⁸ Bđ omits se.
⁹ Cks -sena. ¹⁰ C sī. ¹¹ Cks cintentena, Bđ manusā cittaṇa. ¹² Bds -caranti.

Ta. abhiḷjhāyā 'ti taṃ patthetvā, sukhe -- ti esitasukhānaṃ sukhe patiṭṭhitānaṃ.

Taṃ sutvā brāhmaṇo „idāni me okāso laddho“ ti so-manassappatto gantuṃ āpucchanto gāthadvayam āha:

28. Ahañ ca migam esāno saputto pāvisiṃ vanaṃ, 5
taṃ maṃ mataṃ vā jīvaṃ vā nābhivedenti nātakā. 774.
29. Āmantaye Bhūridattaṃ Kāsiputtaṃ yasassināṃ:
tayā vo samanunñātā api passemu nātake ti. 775.

Ta. nābhivedentīti na jānanti, kathento pi nesaṃ n'atthi, āmantaye ti āmantayāmi, Kāsi - ti Kāsirājadhītāya puttaṃ. 10

Tato Bodhisatto āha:

30. Eso hi' vata me chando yaṃ va sesi maṃ' antike,
na hi etādisā kāmā sulabhā honti mānuse. 776.
31. Sace tvaṃ icchase vatthuṃ mama kāmehi pūjito
mayā tvaṃ samanunñāto sotthiṃ passāhi nātake ti 777. 15
gāthadvayaṃ vatvā cintesi: „ayaṃ maṃ nissāya sukhaṃ jī-
vanto kassaci nācikkhissati, etassa sabbakāmadadaṃ maṃiṃ
dassāmīti“; atha tassa taṃ dadanto āha:

32. Dhāray' imaṃ maṃiṃ divyaṃ pasuṃ¹ putte ca vindati
arogo sukhito hoti, gacch' evādāya brāhmaṇā 'ti. 778. 20

Ta. pasuṃ² - - ti imaṃ maṃiṃ dhārayamāno imassānubhāvena pasuṃ³ ca putte ca aṇṇaṃ ca yaṃ⁴ icchatī taṃ sabbaṃ labhati.

Tato brāhmaṇo gātham āha:

33. Kusalaṃ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
pabbajissāmi jiṇṇo 'smi, na kāme abhipatthaye ti. 779. 25

T. a.: Bhūridatta tava vacanaṃ kusalaṃ anavajjaṃ taṃ paṭinandāmi na paṭikkhipāmi, ahaṃ pana jiṇṇo tasmā pabbajissāmi na kāme patthāmi, kim me maṇinā 'ti.

Bodhisatto āha:

34. Brahmacariyassa ce⁴ bhaṅgo⁵ hoti bhogehi kārīyaṃ, 30
avikampamāno eyyāsi bahuṃ dassāmi te dhanan ti. 780.

¹ Cks omīti hi. ² Cks -u. ³ Cks yasaṃ. ⁴ Cks ye. ⁵ Cks -ā.

Ta. bhaṅgo¹ ti brāhmaṇa brahmacariyavāso nāma dukkaro, anabhira-
tassa brahmacariyabhaṅgo ce² hoti tadā gihībhūtaṣṣa bhogehi kāriyaṃ hoti,
eva rūpe kāle tvaṃ nīrāsaṃko hutvā mama santikaṃ āgaccheyyāsi bahum te
dhanam dassāmiti.

5 Brāhmaṇo āha :

ss. Kusalam paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
puna pi āgamiṣāmi sace attho bhavissatīti. 781.

Ta. puna pīti puna api³ ayam eva vā pāṭho.

Ath' assa ta. avasitukāmataṃ ñatvā M. nāgamāṇavake
10 āmantetvā brāhmaṇam manussalokaṃ pāpesi.

Tam attham pakāseto Satthā āha :

ss. Idam vatvā Bhūridatto pesesi caturo jane :
etha gacchatha uṭṭhetha khippam pāpetha brāhmaṇam. 782.

ss. Tassa tam vacanam sutvā uṭṭhāya caturo janā
15 pesitā Bhūridattena khippam pāpesum brāhmaṇan ti. 783.

Ta. pāpesu ti Yamunato uttāretvā Bārāṇasīmaggaṃ pāpayimisu, pāpa-
yitvā ca pana tumhe gacchathā 'ti vatvā n-bhavanam eva paccāgamiṃsu.

Brāhmaṇo pi „tāta Somadatta imasmiṃ ṭhāne imigaṃ⁴
vijjhimha, imasmiṃ sūkaraṃ“ ti puttassa ācikkhanto antarā-
20 magge pokkharaniṃ disvā „tāta So- nahāyāmā“ 'ti vatvā „sādhu
tātā“ 'ti vutte ubho pi dibbābharaniṃ dibbavatthāni ca omu-
citvā bhaṇḍikaṃ katvā pokkharaniṭṭhāni ṭhapetvā otaritvā nahā-
yimisu, tasmim khane tāni pasādhani⁵ antaradhāyitvā n-bha-
vanam eva āgamiṃsu, paṭhamam nivatthakāsāvapilotikā va
25 nesaṃ sarīre paṭimuccimisu⁶, dhanusarasattiyo pi pakatikā va
ahesuṃ, Somadatto „nāsiti' amhā tāta tayā“ ti paridevi, atha
nam pitā „mā cintayi, migesu santesu⁷ araṇṇe mige vadhitvā
jivikaṃ kappessāmā“ 'ti assāsesi. Somadattamātā tesam āga-
manam sutvā paccuggantvā gharam netvā annapānena santap-
30 pesi, brāhmaṇo bhuñjitvā niddam okkami, itarā puttam pucchi :

¹ Cks -ā. ² Cks omit ce. ³ Cks puna pi. ⁴ Cks migā. ⁵ pa- wanting in Bd.

⁶ Ck -muñci, Cs -muci, Bd -muccisu. ⁷ Cks sati.

„tāta ettakam kalam kuhim gat' atthā“ 'ti. „Amma Bhūridattanāgarājena mahānāgabhavanam nītā, tato ukkaṇṭhitvā idāni āgatā“ ti. „Kiñci vo ratanam ābhatan“ ti. „Nābhataṃ ammā“ 'ti. „Kim tumbhākam tena na kiñci dinnan“ ti. „Amma Bh-ena me pitu sabbakāmadado maṇi dinno āsi, iminā pana 5 na gahito“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Pabbajissati kirā“ 'ti. Sā „ettakam kalam dārake mama bhāram karonto n-bhavane vasitvā idāni kira pabbajissatīti“ kujjhivā vīhibhajjanadabbiyā¹ piṭṭhiṃ pothenti „duṭṭha brāhmaṇa 'pabbajissāmīti'“ kira maniratanam na gaṇhi, atha kasmā apabbajitvā idhāgato si, 10 nikkhama mama gharā sīghan“ ti santajjesi. Atha nam „bhadde mā kujjhi, araṇṇe migesu santesu aham taṃ ca dārake ca posissāmīti“ vatvā punadivase puttena saddhiṃ araṇṇam gantvā purimaniyāmen' eva jivikam kappesi. Vanappavesanakhandaṃ niṭṭhitam².

15

Tadā dakkhiṇamahāsamuddassa disābhāge Himavante³ simbalivāsī eko garuḷo pakkhavātehi samudde udakam viyūhitvā n-bhavanam otarivā ekaṃ n-rājānam sīse gaṇhi, — tadā hi supaṇṇānam nāge⁴ gahetuṃ ajānanakālo, Paṇḍarajātake⁵ jānimsu — so pana taṃ sīse gahetvāpi udae anottharante yeva 20 ukkhipitvā olambantaṃ⁶ ādāya Himavantamatthakena pāyāsi, tadā c' eko Kāsiraṭṭhavāsi-brāhmaṇo isipabbajjam pabbajitvā Himavantapadese paṇṇasālam māpetvā paṭivasati, tassa camkamanakoṭiyam mahānigrodharukkho, so tassa mūle divāvilhāram karoti, supaṇṇo nigrodhamatthakena nāgam harati, nāgo olam- 25 bhanto mokkhatthāya naṅgutṭhena nigrodhaviṭapaṃ⁷ hi⁸ veṭhesi⁹, supaṇṇo taṃ ajānanto va mahabbalatāya ākāse¹⁰ pakkhandi yeva, nigrodharukkho nimmūlo¹¹ uppāṭito, supaṇṇo nāgam simbalivanaṃ¹² netvā tuṇḍena paharivā kucchiṃ¹³ phāletvā nāga-

¹ Ck vihijjana-, Bđ vihibhañcana-. ² Cks -mi. ³ vana - wanting in Cks. ⁴ so Bđ; Cks -samudde disā, omitting bhāge himavante. ⁵ Ck paṇḍarajātakena, Bđ pacchā p-ke. ⁶ Cks -tā. ⁷ Cks -piṇ. ⁸ so Cks for pi? Bđ omits hi. ⁹ Bđ pavethesi. ¹⁰ Bđ -ena. ¹¹ Bđ samūlo. ¹² Cks disāsim- ¹³ Ck aḍa vā.

medaṃ khāditvā sarīraṃ samuddakucchimhi chaḍḍesi, nigro-
dharukkho patanto mahantasaddam akāsi, supaṇṇo „kissa saddo
eso“ ti adho olokeno ni-rukkhaṃ disvā „kuto esa mayā up-
pāṭito“ ti cintetvā „tāpasassa caṃkamanakoṭiyaṃ nigrodho
5 eso“ ti tatvato¹ natvā „ayaṃ tassa bahūpakāro, akusalaṃ nu
kho me pasutaṃ udāhu no“ ti „tam eva pucchitvā jānissāmīti“²
māṇavakavesena tassa santikaṃ agamāsi, tasmiṃ khaṇe tāpaso
taṃ ṭhānaṃ samaṃ karoti, supaṇṇarājā tāpasam vanditvā eka-
mantam nisinno ajānanto viya „kissa ṭhānaṃ bhante idan“ ti
10 pucchi. „Eko supaṇṇo gocarattāya³ nāgaṃ haranto nāgena
mokkhatthāya nigrodhaviṭapiyā⁴ naṅguṭṭhena veṭhitāya attano
mahabbalatāya pakkhanditvā gato⁵, ath’ ettha rukkho uppāṭito,
idaṃ tassa uppāṭitattṭhānan“ ti. „Kiṃ pana bhante tassa su-
paṇṇassa akusalaṃ hotīti“⁶. „Sace⁷ na jānāti acetanakaṃ⁸ nāma,
15 akusalaṃ na hotīti“⁸. „Nāgassa pana kiṃ bhante“ ti. „So imaṃ
nāsetuṃ na gaṇhi, tasmā tassāpi na hoti yevā“⁹ ti. Supaṇṇo tāpa-
sassa tussitvā „bhante ahaṃ so su-rājā, tumhākaṃ hi pañhaveyyā-
karaṇena tuṭṭho, tumhe araṇṇe yeva vasatha, ahaṃ c’ ekaṃ
Ālambāyanamantaṃ⁷ jānāmi, anaggho manto, taṃ ahaṃ tum-
20 hākaṃ ācāriyabhāgaṃ katvā dammi, patigaṇhatha nan“ ti.
„Alaṃ mayhaṃ mantena, gacchatha tumhe“ ti. So taṃ pu-
nappuna yācitvā sampaticchāpetvā mantam datvā ca osadhāni
ācikkhitvā pakkāmi. Tasmiṃ kāle Bārāṇasiyaṃ eko dalidda-
brāhmaṇo bahuṃ iṇaṃ gahetvā iṇāyikehi codiyamāno „kim
25 me idhavāsenā, araṇṇaṃ pavisitvā mataṃ seyyo“ ti nikkha-
mitvā anupubbena taṃ assamapadaṃ pāvisitvā tāpasam vatta-
sampadāya ārādhesi, tāpaso „ayaṃ brāhmaṇo mayhaṃ ativiya
upakārako, su-rājena dinnam dibbamantaṃ assa dassāmīti“⁸
cintetvā „brāhmaṇa ahaṃ Ālambāyanamantaṃ⁹ jānāmi, tan te
30 dammi, gaṇha nan“ ti vatvā „alaṃ bhante na mayhaṃ

¹ Bḍ tathato. ² Bḍ bhojanattāya. ³ Bḍ -piyaṃ. ⁴ Ckḥ tato. ⁵ Bḍ adds so.

⁶ Bḍ -nakammaṃ. ⁷ Bḍ ālampāyana-, Ckḥ ālambana-. ⁸ Ckḥ ālambayana-, Cḥ
ālambayana-, Bḍ ahaṃ analamāyena.

manten' attho¹ ti vutte pi punappuna nibandhitvā¹ sampatiṇṇhā-
petvā adāsi yeva, tassa ca mantassa anucchavikāni osadhāni
c' eva mantupacāraṇ ca sabbam kathesi, brāhmaṇo „laddho
me jīvitupāyo“ ti katipāham vasi tvā „vātābādho me bhante
bādhatīti“ apadesakam katvā tāpasena vissajjito tam vanditvā⁵
khamāpetvā araṇṇā nikkhamitvā anupubbena Yamunātīram
patvā tam mantam sajjhāyanto mahāmaggena gacchati, tasmim
kāle sahasamattā Bhūridattassa paricārikā n-māṇavikā tam
sabbakāmadadam maṇiratanam ādāya n-bhavaṇā nikkhamitvā
Ya-tīre vāluka-rāsimatthake ṭhapetvā tass' obhāsena sabbarattim¹⁰
udakiḷam kiḷitvā aruṇuggamane sabbālamkārena attānam alam-
karitvā maṇiratanam parivāretvā siriṃ pavesayamānā nisi-
diṃsu, brāhmaṇo pi mantam sajjhāyanto tam ṭhānam pāpuni,
tā mantasaddam sutvā va „iminā supāṇṇena bhavitabban“ ti
bhayatajjitā maṇiratanam agahetvā³ va paṭhaviyam nimujjitvā¹⁵
n-bhavanam agamaṃsu³, brāhmaṇo maṇiratanam disvā „idān' eva
me manto samiddho“ ti tuṭṭhamānaso maṇiratanam ādāya pāyāsi,
tasmim khaṇe so nesādabr. Somadattena saddhim migavadhāya
araṇṇam pavisanto tassa hatthe tam maṇiratanam disvā puttam
āha: „nanu esa so amhākam Bh-ena dinnamaṇīti“. „Āma tāta²⁰
eso so“ ti. „Tena hi 'ssa aḷaṇam kathetvā imam brāhmaṇam
vañcetvā gaṇhām' etam maṇiratanam“ ti. „Tāta tvaṃ pubbe
Bh-ena diyyamānam na gaṇhi, idāni pan' esa br. tam űeva
vañcessati, tuṇhi hohīti“. Br. „hotu tāta, passissasi etassa
vā mama vā vañcanabhāvan“⁴ ti Ālambāyanena⁵ saddhim²⁵
sallapanto āha:

ss. Maṇim paggayha maṇḡalyam sādhu cittaṃ manoramaṃ
selam vyañjanasampannam ko imam maṇim ajjhagā ti. 784.

Ta. maṇḡalyan ti maṇḡalasammatam sabbakāmadadam, ko imam ti
kuhim imam maṇim adhigato si.

30

¹ Bḍ nippiletvā. ² Ck agga-. ³ Ck āg-. ⁴ Cks vacana-. ⁵ C⁵ ālambāyan-
tona, Bḍ alampāyanena.

Tato Ālambāyano¹ gātham āha:

so. Lohitakkhasahassāhi samantā parivāritam

ajjakālaṃ padam² gaccham³ ajjhagāham⁴ maṇim⁵ iman ti. 785.

T. a.: aham⁶ ajjakālaṃ pāto va padam⁷ mahāmaggaṃ gacchanto rattakkhi-
5 kāhi sahasamattāhi n-mānavikāhi samantā parivāritam⁸ imam⁹ maṇim¹⁰ ajjhagā,
mam¹¹ divā hi sabbā tā bhayatajjitā imam¹² pahāya palātā ti.

Nesādaputto tam vañcetukāmo maṇiratanassa agunam
pakāsento attanā gaṇhitukāmo tisso gāthā āha:

40. Sūpacinno ayam¹³ selo accito mahito¹⁴ sadā

10 sudhārīto sunikkhitto sabbattham abhisādhaye. 786.

41. Upacāravipannassa nikkhepe dhāraṇāya vā
ayam¹⁵ selo vināsāya paricinno ayoniso. 787.

42. Na imam¹⁶ akusalo¹⁷ divyam¹⁸ maṇim¹⁹ dhāretum āraho,
paṭipajja satan nikkham²⁰ deh²¹ imam²² ratanam²³ maman ti. 788.

15 Ta. sabbatthan ti yo imam²⁴ selam²⁵ suṭṭhu upacaritum²⁶ accitum²⁷ attano
jīvitam²⁸ viya mamāyitum²⁹ suṭṭhu dhāretum³⁰ suṭṭhu ca nikkhīpitum³¹ jānāti tass³²
eva sūpacinno accito mahito³³ sudhārīto sunikkhitto va sabbam³⁴ attham³⁵ sādhetīti
s., vipannassā³⁶ 'ti yo pana upacāravipanno hoti tass³⁷ eso anupāyena pari-
cinno vināsam³⁸ eva vahaṭīti vadati, dhāretum³⁹ āraho ti dhāretum⁴⁰ araho, paṭi-
20 pajja - - ti ambhākam⁴¹ gehe bahū maṇi mayam⁴² etaṃ gahetum⁴³ jānāma ahan te
nikkhasataṃ dassāmi tam⁴⁴ paṭipajja deh⁴⁵ imam⁴⁶ ratanam⁴⁷ maman ti, tassa pi gehe
eko pi suvaṇṇanikkho n⁴⁸ atthi, so pana tassa maṇino sabbakāmadadabbhāvam⁴⁹
jānāti ten⁵⁰ assa etad ahoṣi: aham⁵¹ sasīsam⁵² nahātvā⁵³ maṇim⁵⁴ udakena parippho-
sitvā nikkhasataṃ me dehīti vakkhāmi atha me dassati⁵⁵ tam aham⁵⁶ etassa
25 dassāmiti tasmā sūro hutvā evam āha.

Tato Ālambāyano⁵⁷ gātham āha:

43. Na vā⁵⁸ m⁵⁹ āyam⁶⁰ maṇi keyyo gohi vā ratanena vā,
selo vyaññanasampanno, n⁶¹ eva keyyo maṇi maman ti. 789.

30 Ta. na vā⁶² māyan ti ayam⁶³ maṇi mama santikā⁶⁴ kenaci vikiṇṭabbo
nāma na hoti n⁶⁵ eva keyyo ti, ayam⁶⁶ mama maṇi lakkaṇasampanno tasmā n⁶⁷
eva keyyo kenaci vatthunā vikkīṇṭabbo nāma na hotīti.

¹ Ck al-, Bđ alampāyano. ² Bđ patham. ³ Bđ ajjito mānito ⁴ Ck alam. ⁵
Bđ nayimam kusalam, read: nēmam. ⁶ Bđ ajjito mānito. ⁷ so Ck; Bđ
nhatvā. ⁸ Bđ al-. ⁹ Bđ ca. ¹⁰ Bđ santako.

Brāhmaṇo āha:

44. No ce tayā maṇī keyyo gohi vā ratanena vā,
atha kena maṇī keyyo, tam me akkhāhi pucchito ti. 790.

Ālambāyano¹ āha:

45. Yo me saṁse mahānāgaṁ tejasim duratikkamaṁ 5
tassa dajjaṁ imaṁ selaṁ jalanta-r-iva tejasā ti. 791.

Ta. jalantariva tejasā ti pabbāya jalantaṁ viya.

Brāhmaṇo āha:

46. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena supaṇṇo patataṁ varo
nāgaṁ jigimsaṁ anvesi² anvesaṁ bhakkhaṁ attano ti. 792. 10

Ta. ko nū 'ti idaṁ nesādabrāhmaṇo. attano bhakkhaṁ anvesantena
garuḷen' etena bhavitabban ti cintetvā evaṁ āha.

Ālambāyano āha:

47. Nāhaṁ dijjāhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā,
āsivisaṇa vitto ti³ vejjo⁴ maṁ brāhmaṇaṁ vidū ti. 793. 15

Ta. maṁ vidū ti maṁ esa āsivisavittako⁵ Āl-o nāma vejjo ti jānanti.

Brāhmaṇo āha:

48. Kin nu tuyhaṁ balaṁ atthi, kiṁ sippaṁ vijjate tava,
kismiṁ⁶ vā tvaṁ paratthaddho uragaṁ nāpacāyasīti⁷. 794.

Ta. kismiṁ -- ti tvaṁ kismiṁ vā upatthaddho hutvā kiṁ nissayaṁ 20
katvā uragaṁ āsivisaṇa nāpacāyasī⁷ jeṭṭhaṁ akatvā avajānāsīti taṁ pucchati.

So attano balaṁ dīpento āha:

49. Araññakassa isino cirarattatapassino
supaṇṇo Kosiyass' akkhā visavijjaṁ anuttaraṁ. 795.
50. Taṁ bhāvitatt' aññātaraṁ samantaṁ pabbatantare 25
sakkaccaṁ taṁ upatṭhāsi rattindivam atandito. 796.
51. So tadā paricijjho me vatavā brahmacariyavā
dibbaṁ pātukaṁ mantāṁ kāmasā bhagavā mamaṁ. 797.

¹ Bđ al-. ² Cks -ti. ³ Bđ vitto smim, Cks citto ti. ⁴ Cks vejja, Bđs vejjo. ⁵
Cks -cittako. ⁶ Bđ kimsi. ⁷ Bđ napajāyas-.

52. -āhaṃ mante paratthaddho, nāhaṃ bhāyāmi bhoginaṃ,
ācariyo visaghātānaṃ Ālambāno¹ ti maṃ vidū ti. 798.

Ta. Kosiyaśakkhā ti Kosiyaḡottassa isino supaṇṇo ācikkhī, tena
akkhātāṃ kāraṇaṃ pana sabbaṃ vitthāretvā kathetabbāṃ, bhāvitattaññātaraṃ
5 ti bhāvitattānaṃ isinaṃ aññātaraṃ, sammantaṃ ti vasaṇṇaṃ, kāmāsā ti
attano icchāya, mamaṃ ti taṃ mantaṃ mayhaṃ pakāsesi, tyāhaṃ -- ti ahaṃ
te mante upatthaddho nissito, bhoginaṃ ti nāgānaṃ, visa -- ti visaghāta-
kavejjānaṃ.

- Taṃ sutvā nesādabrāhmaṇo cintesi: „ayaṃ Ālambāyano
10 yv-āssa² nāgaṃ dasseti tassa maṇiratanāṃ deti, Bhūridattaṃ
assa dassitvā maṇiṃ gaṇhissāmīti“ tato puttana saddhiṃ man-
tento gātham āha:

53. Gaṇhāmase maṇiṃ tāta, Somadatta vijānahi,
mā daṇḍena sirim pattaṃ kāmāsā pajahimhase³ ti. 799.

15 Ta. gaṇhāmase ti gaṇhāma, kāmāsā ti attano ruciya, daṇḍena paharivā
mā jahāma.

Somadatto āha:

54. Sakaṃ nivesanaṃ pattaṃ yo taṃ brāhmaṇa pūjayi
evaṃkalyāṇakāriṣṣa kiṃ mohā⁴ dūbhiṃ icchasi. 800.
20 55. Sace hi⁵ dhanakāmo si⁶ Bhūridatto padassati⁷,
taṃ eva gantvā yācassu bahūṃ dassati te dhanan ti. 801.

Ta. pūjayitī dibbakāmehi pūjayittha⁸ dūbhimicchasi⁹ kiṃ nu tvaṃ
evarūpassa mittassa mittadūbhikammaṃ kātuṃ icchasi tāta 'ti.

Brāhmaṇo āha:

- 25 56. Hatthagataṃ pattaḡataṃ nikkiṇṇaṃ khādītum varam,
mā no sandiṭṭhiko attho Somadatta upaccagā ti. 802.

Ta. hatthagataṃ ti tāta So. tvaṃ dharako !lokapavattinṃ na hi jānāsi
yaṃ hi hatthagataṃ vā hotī pātīgataṃ¹ vā purato vā nikkiṇṇaṃ ṭhapitaṃ tad
eva khādītum varam na dūre ṭhitaṃ.

¹ Bā alampāyano ² Bā yo me. ³ Bā vijahāmase. ⁴ Ck -aṃ, C^s -a. ⁵ Bā
tvaṃ. ⁶ Bā -mesi, Ck^s -kāmehi. ⁷ Bā -dattaṃ padissasi. ⁸ Ck^s pūjayitatha.
⁹ so Ck^s, Bā patta-.

Somadatto āha:

57. Paccati Niraye ghore mahissam avadīyati¹
mittadūbhī hitaccāgī jīvare cāpi sussare². 803.

58. Sace hi³ dhanakāmo si Bhūridatto padassati⁴,
maññe attakataṃ veraṃ naciraṃ vedayissasīti. 804. 5

Ta. mahissamavadiyatīti⁵ tāta mittadūbhīno jīvantass' eva paṭhavi⁶
bhijjivā vivaraṃ deti, hitaccāgīti attano hitapaccāgī, jīvarecāpi sus-
sare ti jīvamāno va. sussati manussapeto hoti, attakataṃ veraṃ ti attanā
kataṃ pāpaṃ, naciraṃ ti nacirass' eva vedayissasīti maññāmi.

Brāhmaṇo āha:

10

59. Mahāyaññaṃ yajitvāna evaṃ sujjhanti brāhmaṇā,
mahāyaññaṃ yajissāma, evaṃ mokkhāma pāpakā ti. 805.

Ta. sujjhantīti tāta Somadatta tvaṃ daharo kiñci na jānāsi brāhmaṇā
nāma yaṃ kiñci pāpaṃ katvā yaññaṃ sujjhantīti dassento evaṃ āha.

Somadatto āha:

15

60. Handa dāni apāyāmi nāhaṃ ajja tayā saha
padam p' ekaṃ na gaccheyyāṃ evaṃkibbisakārīnā ti. 806.

Ta. apāyāmiti apagacchāmi palāyāmiti ā.

Evaṃ vatvāna paṇḍitamāṇavo pitaraṃ attano vacanaṃ
gāhāpetuṃ asakkonto mahantena saddena devatā ujjhāpetvā⁷ 20
„evarūpena pāpakārīnā saddhiṃ na gamissāmfīti“ pitu passan-
tass' eva palāyitvā Himavantāṃ pavisitvā pabbajitvā abhiññā
ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnājjhāno Brahmaloce
upparji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25

61. Idam vatvāna pitaraṃ Somadatto bahussuto
ujjhāpetvāna⁸ bhūtāni tamhā ṭhānā apakkamīti. 807.

Nesādabr. „Somadatto ṭhapetvā attano gehaṃ kuhiṃ ga-
missatīti“ cintento Ālambāyanaṃ thokaṃ anattamaṇaṃ disvā

¹ so Ck; Bā mahimayavinhiyati. ² so Ck; Bā jīvarevāpi sussati. ³ Bā tvaṃ.

⁴ Ck -ssasi, Bā -dattaṃ padissasi. ⁵ Bā mahimayamapi vinhiyatīti. ⁶ Ck
-vīyān. ⁷ Ck upajjhā-. ⁸ Ck ajjhāpetvāni, Ck ujjhāpetvāni.

„Ālambāyana mā cintayi, dassessāmi te Bhūridattan“ ti tam ādāya n-rājassa uposathakaraṇaṭṭhānam gantvā vammikamatthake bhoge¹ ābhujitvā² nipannaṃ n-rājānaṃ disvā avidūre ṭhito hatthaṃ pasāretvā dve gāthā abhāsi:

- 5 99. Gaṇhāh' etaṃ mahānāgaṃ āhar' etaṃ maṇim mama indagopakavaṇṇābhā³ yassa lohitako siro. 808.
 100. Kappāsapicurāsīva⁴ eso kāy' assa dissati, vammikaggagato seti, taṃ tvaṃ gaṇhāhi brāhmaṇā⁵ 'ti. 809.

Ta. vaṇṇābhā ti indagopakavaṇṇā⁶ viya ābhā⁷, kappāsapicurāsīva⁸ 10 'ti suvihitassa kappāsapicuno viya.

M. akkhīni ummīletvā nesādaṃ disvā „ayaṃ uposathassa me antarāyaṃ kareyyā“ 'ti „imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahā-sampattiyāṃ paṭiṭṭhāpesim, mayā diyyamānaṃ maṇim gaṇhituṃ na icchi, idāni pana ahiguṇṭhikaṃ gahetvā āgacchati, sac'
 15 āhaṃ imassa mittadūbhino kujjheyyaṃ sīlam me khaṇḍaṃ bhavissati, mayā kho pana paṭhamam űeva cāturaṅgasamannāgato uposatho adhiṭṭhito, so yathāṭhito va hotu, Āl-no maṃ chin-datu vā pacatu vā sūle vā bhindatu n' ev' assa kujjhissāmīti“
 20 cintetvā „sace kho panāhaṃ imaṃ olokessāmi uposatham me bhindissatīti“ akkhīni nimīletvā⁹ adhiṭṭhānapāramiṃ purecārikaṃ katvā bhogantare sīsam pakkhipitvā niccalo hutvā nipajji. Sīlakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ¹⁰.

Nesādabr. pi „bho Āl-a, imaṃ nāgaṃ gaṇha, dehi me maṇin“ ti ā. Āl-o nāgaṃ disvā va tuṭṭho maṇim kismiñci¹¹ agantvā
 25 „gaṇha brāhmaṇā“ 'ti tassa hatthe maṇim khipi, so tassa hatthato gaḷitvā paṭhaviyaṃ patitamatto va paṭhaviṃ pavisitvā n-bhavanam eva gato, brāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṃ mittabhāvato puttato cā 'ti¹² tīhi parihāyi, so „nippaccayo jāto 'mhi, puttassa no vacanaṃ na katan“ ti paridevanto geham agamāsi, Āl-o

¹ Bđ -ehi. ² C^s ābhujj-. ³ so C^{ks}; Bđ vaṇṇābhā. ⁴ C^{ks} -rasseva = rāsyeva?

⁵ C^{ks} -o. ⁶ C^{ks} ābhāsati. ⁷ Bđ -rāsivā, C^{ks} -rassā. ⁸ C^{ks} ummī-. ⁹ sīl - wanting in C^{ks}. ¹⁰ C^k ka-. ¹¹ C^{ks} omit cā ti.

pi dibbosadhehi attano sarīraṃ makkhetvā thokaṃ khāditvā an-
tokāyam pi paribhāvetvā¹ dibbamantaṃ japanto² Bo-aṃ upa-
saṃkamitvā naṅguṭṭhe gahetvā ākaḍḍhitvā sise daḥhaṃ gaṇ-
hanto mukhaṃ assa vivarivā osadhaṃ saṃkhāditvā mukhe
kheḷaṃ opi³, sucijātiko⁴ nāgarājā silabhedabhayena akujjhitvā⁵
akkhīni vivarivāpi na ummīlesi, atha naṃ osadhamantaṃ katvā
naṅguṭṭhe gahetvā heṭṭhā sīsaṃ katvā saṃcāletvā gahitagocaraṃ
chaddāpetvā bhūmiyaṃ dīghato nipajjāpetvā masūraṃ mad-
danto viya hatthehi maddi, aṭṭhīni cuṇṇiyamānāni viya ahesuṃ,
puna naṅguṭṭhe gahetvā dussaṃ pothento viya pothesi⁶, M.¹⁰
evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanto pi n' eva kujjhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

“Ath' osadhehi dibbehi japaṃ⁷ mantapadāni ca
evan taṃ asakkhi saṭṭhuṃ⁸ katvā parittam attano ti. 810.

Ta. asakkhīti asakkhi⁹, saṭṭhun¹⁰ ti gaṇhituṃ.

15

Iti so M-aṃ dubbalaṃ katvā vallīhi peḷaṃ sajjetvā M-aṃ
ta. pakkhipi, sarīraṃ pana mahantaṃ ta. na pavisati, atha
naṃ paṇḍīhi koṭṭento pavesetvā peḷaṃ ādāya ekaṃ gāmaṃ
gantvā gāmamajjhe otāretvā „nāgassa naccaṃ daṭṭhukāmā
āgacchantū“ 'ti saddam akāsi, sakalagāmaavāsino sannipatiṃsu,²⁰
tasmiṃ khane Ālambāno „nikkhama mahānāgā“ 'ti ā., M. cin-
tesi: „ajja mayā parisantosantena kilituṃ vaṭṭati, evaṃ Āl-o
bahuṃ dhanāṃ labhitvā tuṭṭho maṃ vissajjessati, yaṃ yaṃ esa
maṃ kāreti taṃ taṃ karissāmīti“, atha naṃ so peḷato nīharitvā
„mahā hohīti“ ā., mahā ahosi, „khuddako vaṭṭo vippito³ ekaphaṇo²⁵
dviphaṇo tiphaṇo catuphaṇo pañcachasattaṭṭhanavadasaṃvīsati-
tiṃsacattālīsapannāsaphaṇo sataphaṇo ucco nīco dissamānakāyo
adissamānakāyo nīlo pīto lohito odāto mañjetṭhako hohi⁹, jā-
laṃ vissajjehi¹⁰, udakaṃ dhūmaṃ vissajjehīti“ imesu pi ākāresu

¹ so Cks; Bđ attano kāyaṃ paribbhositvā. ² Bđ japp-. ³ Bđ khelena pakkhipi.

⁴ Cks suvijātako. ⁵ Cks pothento-pothesi. ⁶ Bđ saṭṭhuṃ. ⁷ Bs sakkhi, Bđ
samatto ahoṣi. ⁸ so Cks; Bđ simpito, Bs vappito. ⁹ Bđ hoti. ¹⁰ Cks -esi.

tena' vuttaniyāmena attabhāvaṃ' nimminivā naccaṃ dassesi,
 taṃ disvā koci assūni sandhāretuṃ nāsakkhi, manussā bahum
 hiraññasuvannavattthālaṃkārādīṃ adaṃsu, iti tasmiṃ gāme yeva
 sataṣaḥassamattam labhi, so kiñcāpi M-aṃ gaṇhanto „sa-
 5 hassaṃ labhitvā etaṃ' vissajjessāmiti“ cintito⁴ ettakaṃ pana
 dhanam labhitvā „gāmake pi tāva mayā ettakaṃ dhanam
 laddham, nagare⁵ kīva bahum dhanam labhissāmiti“ dhana-
 lobhena taṃ na muñci, so tasmiṃ gāme kuṭumbaṃ saṇṭha-
 petvā ratanamayaṃ! peḷaṃ karitvā ta. M-aṃ pakkhipitvā su-
 10 khayānakaṃ āruyha mahantena parivārena nikkhamitvā taṃ
 gāmanigamādisu kilāpento Bārāṇasīṃ pāpuṇi, nāgarājassa
 pana madhulāje deti maṇḍuke māretvā deti, so gocaraṃ na
 gaṇhāti avissajjanabhayaena, gocaraṃ agaṇhantaṃ pi pana taṃ
 cattāro dvāragāme ādiṃ katvā ta. ta. māsamattam kilāpesi,
 15 pannarasaupcsathadivase pana „ajja tumhākaṃ kilāpessāmiti“
 rañño ārocāpesi, rājā bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātā-
 pesi, rājaṇgaṇe mañcātimañce bandhiṃsu. Kilānakhaṇḍaṃ
 niṭṭhitam⁶.

Ālambānena pana Bo-assa gahitadivase yeva M-assa
 20 mātā supinanta kālāna rattakkhinā purisena asinā attano
 bāhaṃ chinditvā lohitena paggharantena niyyamānaṃ addasa,
 sā bhītātasitā utṭhāya dakkhiṇabāhum parāmasitvā supina-
 bhāvaṃ jāni, ath' assā etad ahoṣi: „mayā kakkhaḷo pā-
 pasupino diṭṭho, catunnaṃ vā me puttānaṃ Dhataratṭha-
 25 rañño vā mama vā paripanthena bhavitabban“ ti, api kho
 pana M-aṃ eva ārabha adhikātaraṃ cintesi: „kimkāraṇā
 sesā attano n-bhavane vasanti, itaro pana sīlajjhāsayattā ma-
 nussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karoti, tasmā kacci nu kho me
 puttaṃ ahigunḍiko vā supaṇṇo vā gaṇheyyā“ 'ti tass' eva
 30 adhikātaraṃ cintesi, tato addhamāse atikkante „mama putto
 addhamāsātikkame' maṃ vinā vattituṃ na sakkoti. addhāssa

¹ Ck nate, Cs te. ² Cks vuttāvutte attabhāve. ³ Bd taṃ. ⁴ Bd āha. ⁵ Cks nā-

⁶ Bd kilāna-, Cks omit k. n. ⁷ Bd -ena.

kiñci bhayaṃ uppanuaṃ bhavissatīti¹“ domanassā ahosi, māsā-
 tikkamen' eva pan' assā sokena assūnaṃ apaggharaṇakavelā
 nāhosi hadayaṃ sussi akkhīni upacciṃsu, sā „idāni āgamissati
 idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggaṃ eva olokeṇti nisīdi,
 ath' assā jeṭṭhaputto Sudassano māsaccayena mahatīyā pari- 5
 sāya mātāpitunnaṃ dassanattāyā āgato paraṃ bhiṃ ṭhapetvā
 pāsādaṃ āruya mātaraṃ vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi, sā
 Bhūridattaṃ anusocanti tena saddhiṃ na kiñci sallapi, so cin-
 tesī „mayhaṃ mātā mayi pubbe āgate tussati paṭisanthāraṃ
 karoti, ajja pana domanassappattā, kin nu kāraṇaṃ“ ti, atha 10
 naṃ pucchanto āha:

66. Mamaṃ disvāna āyantaṃ sabbakāmasamiddhināṃ
 indriyāni ahaṭṭhāni sāmaṃ jātaṃ mukhaṃ tava, 811.

66. Padumaṃ yathā hatthagataṃ pāṇinā parimadditaṃ
 sāmaṃ jātaṃ mukhaṃ tuyhaṃ mamaṃ disvāna edisaṃ ti. 812. 15

Ta. ahaṭṭhānīti na vipasannāni, sāmaṃ ti kaṇḍānādāsavaṇṇaṃ mukhaṃ
 pi kāḷakaṃ jātaṃ, hatthagataṃ ti hatthena chinnaṃ¹, edisaṃ ti evarūpaṃ
 mahantena sirisobhaggena tumhākaṃ dassanattāyā āgataṃ pi maṃ disvā.

Sā evaṃ vutte pi n' eva kathesi, Sudassano cintesi: „kin
 nu kho kenaci akkuṭṭhā vā paribhaṭṭhā vā bhaveyyā“² ti, atha 20
 naṃ pucchanto itaraṃ gāthaṃ āha:

67. Kaccin nu te nābhīsasi³, kacci te n' atthi⁴ vedanā,
 yaṇ te sāmaṃ⁵ mukhaṃ tuyhaṃ
 mamaṃ disvāna āgataṃ ti. 813.

Ta. kaccin nu - -² ti kacci nu taṃ koci na abhīsasi⁵ akkosena vā 25
 paribhāsāya vā na vihiṃsīti pucchati, tuyhaṃ ti tava pubbe mamaṃ disvāna
 āgataṃ edisaṃ mukhaṃ na hoti, yena pana kāraṇaṃ⁶ ajja tava mukhaṃ sāmaṃ⁶
 jātaṃ taṃ me akkhāhīti⁷ pucchati.

Ath' assa sā ācikkhanti āha:

68. Supinaṃ tāta addakkhiṃ ito māsāṃ adhogataṃ: 30

¹ B^d chinditaṃ. ² C^k -sayt. ³ B^d omits n. ⁴ B^d yena sāvaṇi. ⁵ C^k -sayi,
 C^s -ssi, B^d koci abhīsavasi nu, B^s abhibhavasi. ⁶ B^d sāvaṇi. ⁷ C^k akkhāti,
 B^d ācikkhā ti.

dakkhiṇaṃ viya me bāhaṃ chetvā ruhiraṃakkhitaṃ
puriso ādāya pakkāmi mamaṃ¹ rodantiyā sati. 814.

60. Yato² supinam addakkhim Sudassana vijānahi
tato divā vā rattiṃ vā sukham me nōpalabbhatīti³. 815.

5 Ta. ito māsam -- ti ito hetthā māsātikantaṃ ajja me diṭṭhasupinassa
māso hotīti dasseti, puriso ti eko kālo rattakkhipuriso, rodantiyā satīti
rodamānāyā satiyā, nopalabbhatīti³ mama sukhaṃ nāma na vijjatīti.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta piyaputtako me tava kaniṭṭho
na dissati, bhayen' assa uppanna bhavitabban“ ti paride-
10 vantī āha:

70. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ kaññā ruciraviggahā
hemajālapaṭicchannā Bhūridatto na dissati. 816.

71. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ nettimsavaradhārino
kaṇikārā va⁵ samphullā Bhūridatto na dissati. 817.

15 72. Handa dāni gamissāmi Bhūridattanivesanaṃ,
dhammaṭṭhaṃ silasampannaṃ passāma tava bhātaraṇa ti. 818.

Ta. samphullā ti suvaṇṇālaṃkāradhāritāya samphullakaṇikārā viya,
handā ti vavassaggaṭṭhe nipāto, ehi tāta Bh-assa nivesanaṃ gacchāma 'ti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā tassa c' eva attano ca parisāya
20 saddhiṃ ta. agamāsi, Bhūridattabhariyāyo pana taṃ vammika-
matthake adisvā „mātu nivesane bhavissatīti“ avyāvaṭā ahe-
sum, tā „sassū kira attano⁶ puttaṃ apassantī āgacchatīti“
'sutvā paccuggamanaṃ katvā „ayye puttassa⁷ te adissantassa⁸
ajja māso“ ti mahāparidevaṃ paridevamānā⁹ pādamūle patimsu.

25 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

73. Taṇ ca¹⁰ disvāna āyantiṃ¹¹ Bhūridattassa mātaraṃ
bāhā paggayha pakkanduṃ Bhūridattassa nāriyo¹². 819.

74. Puttaṃ t' ayye¹³ na jānāma ito māsaṃ adhogaṭaṃ
mataṃ vā yadivā jīvaṃ Bhūridattaṃ yasassinan ti. 820.

¹ Bd mama. ² Cks add taṃ, B² haṃ. ³ Cks na upa. ⁴ Bd parivā-. ⁵ Cks
viya. ⁶ Cks no. ⁷ Ck putta, C² najanassa. ⁸ so Cks; Bd -tānaṃ. ⁹ Bd
adds tassā. ¹⁰ Ck tam a. ¹¹ Cks -ti, Bd -taṃ. ¹² Ck bhārisā, C² bhāriyā. ¹³
Bd² teyye.

Ta. puttāṃ taye ti ayan nāsaṃ paridevamānagāthā.

Bhūridattamātā suṇhāhi saddhiṃ antaravīthiyaṃ paridevitvā tā ādāya nassa pāsādaṃ āruyha puttassa sayanaṃ ca oloketvā paridevamānā āha:

75. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkheṇa jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 821.
76. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piyaputtaṃ apassatī. 822.
77. Kurarī hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkheṇa jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 823. 10
78. Sā nūna cakkavākīva pallalasmiṃ anūdake¹
ciraṃ dukkheṇa jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 824.
79. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
evaṃ jhāyāmi sokena Bhūridattaṃ appassatī. 825.

Ta. apassatīti apassantī, hatachāpā vā 'ti hatapotā. 15

Evaṃ Bh-mātari vilapamānāya Bh-nivesanaṃ aṇṇavakucchi viya ekasaddaṃ ahosi, eko pi sakabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi, sakalanivesanaṃ yugantavātapahaṭaṃ viya sālavanaṃ ahosi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

80. Sālā va sampamathitā² mālutena pamadditā 20
senti puttā ca dārā ca Bhūridattanivesane ti. 826.

Ariṭṭho pi Subhago pi bhātaro mātāpitunnaṃ upatṭhānaṃ gacchantā taṃ saddaṃ sutvā Bh-nivesanaṃ pavisitvā mātaraṃ assāsayaṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 25

81. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ Bhūridattanivesane
Ariṭṭho ca Subhago ca upadhāviṃsu anantarā³. 827.
82. Amma assāsa mā soci, evaṃdhammā hi paṇino
cavanti upapajjanti, es' assa pariṇāmitā ti. 828.

Ta. esassa - - ti esā cutūpapatti assa lokassa pariṇāmitā, evaṃ hi loko 30
pariṇāmeti⁴, etehi dvīh' atthehi⁵ mutto⁶ nāma n' atthīti vadati.

¹ Bā ano-. ² C^s -majitā, Bā sampatitā, B^s -pamaddittha. ³ C^s antarā. ⁴ C^{ks} -pāmatī. ⁵ C^k dvīhattehi, C^s dvīhaṇṭehi, Bā dvīhaṇṭehi. ⁶ C^{ks} -ā.

Samuddajā āha:

33. Aham pi tāta jānāmi: evaṃdhammā hi pāṇino,
Sokena ca paret' asmi' Bhūridattaṃ apassatī. 829.

34. Ajja ce me imaṃ rattim — Sudassana vijānahi —
5 Bhūridattaṃ apassantī maññe hessāmi jīvitān ti. 830.

Ta. ajja ce me ti tāta Sudassana sace ajja imaṃ rattim Bh-o manā
dassanaṃ nāgamissatī athāhaṃ taṃ apassantī jīvitān jāhissāmi ti maññāmi

Puttā āhaṃsu:

35. Amma assāsa mā soci, ānāyissāma bhātaraṃ,
10 disodisaṃ gamissāma bhātu pariyesanaṃ caraṃ 831.

36. Pabbate giriduggesu gāmesu nigamesu ca,
orena dasarattassa' bhātaraṃ passa āgatan ti. 832.

Ta. caran ti amma tayo pi jānā bhātupariyesanaṃ carantā, diso-
disaṃ -- ti naṃ assāsesuṃ.

15 Tato Sudassano cintesi: „sace tayo pi ekadisāṃ gamissāma
papañco bhavissati, tīhi tīhi tñhānāni gantum vaṭṭati: ekena
Devalokaṃ ekena Himavantaṃ ekena Manussalokaṃ, sace kho
pana Kāṇarīttho manussalokaṃ gamissati yatth' eva Bh-aṃ
passati taṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā jhāpetvā essati, esa'
20 kakkhaḷo pharuso, na sakkā etaṃ tattha pesetun“ ti cintetvā
„tāta Ariṭṭha, tvaṃ d-lokaṃ gaccha, sace devatāhi dhammaṃ
sotukāmāhi Bh-o' d-lokan nīto⁵ tato nam ānehīti“ Ariṭṭhaṃ
d-lokaṃ paṇiṇi⁶, Subhagaṃ pana „tvaṃ tāta Himavantaṃ
gantvā pañcasu mahānadīsu Bh-aṃ upadhāretvā ehīti“ Hi-aṃ
25 paṇiṇi, sayāṃ pana m-lokaṃ gantukāmo cintesi: „sac' āhaṃ
māṇavakavaṇṇena gamissāmi manussā osappissanti⁷, mayā tā-
pasavesena gantum vaṭṭati, manussānaṃ hi pabbajitā piyā
manāpā“ ti so tāpasavesaṃ gahetvā mātaraṃ vanditvā nik-
khami, Bo-assa pana Accimukhī nāma vemātikabhaginī atthi,
30 tassā Bo-e adhimatto sineho, sā Su-aṃ gacchantaṃ disvā ā:

¹ Cks -tasmim, Bd -tāsmim. ² Bd satta-. ³ Cks omit esa. ⁴ Bds -ttaṃ. ⁵
Ck tino, C² tito, Bd nito. ⁶ Cks -niṃsu. ⁷ Bd apīyanti.

„bhātiya, ativiya kilamāmi, aham pi tayā saddhiṃ gamissā-
mīti“¹. „Ammā na sakkā tayā gantum“, aham pabbajitavesena
gacchāmīti“². „Aham khuddakamaṇḍūkī hutvā tava jaṭantare
nipajjitvā gamissāmīti“³. „Tena hi ehīti“ sā maṇḍukapotikā
hutvā tassa jaṭantare nipajji, Su-o „mūlato paṭṭhāya vicinanto 5
gamissāmīti“ Bo-assa bhariyāyo tass’ uposathakaraṇaṭṭhānaṃ
pucchitvā paṭhamam ta. gantvā Ālambānena M-assa gahita-
ṭṭhāne lohitaṇ ca vallīhi katapelaṭṭhānaṇ ca disvā „Bh-o ahi-
guṇḍikena gahito“ ti ñatvā samuppannasoko assupunnehi net-
tehi Ālambānassa gatamaggen’ eva paṭhamam kilāpitagāmakam 10
gantvā manusse pucchi: „evarūpo nāma nāgo kenaci ahi-
guṇḍikena kilāpito“ ti. „Āma Ālambānena ito māsamatthake
kilāpito“ ti. „Kiñci⁴ tena laddhan“ ti. „Āma idh’ eva sata-
sahassamattam laddhan“ ti. „Idāni kuhiṃ gato“ ti. „Asuka-
gāmanam nāmā“⁵ ti So tato paṭṭhāya pucchanto anupubbena 15
rājadvāram agamāsi, tasmim khane Āl-o pi sunabhato suvilitto
paṭṭasātakam nivāsetvā ratanapeḷam gāhāpetvā rājadvāram eva
gato, mahājano sannipati, rañño āsanam paññattam, so antoni-
vesane ṭhito va āha: „āgacchāmi, nāgarājānam kilāpetu“⁶ ti
pesesi, Āl-o citrattharake ratanapeḷam ṭhapetvā vivaritvā „ehi 20
mahānāgarājā“⁷ ti saññam adāsi, tasmim samaye Su-o pi pari-
sante⁸ ṭhito, M. sīsam niharitvā sabban tam parisam olokesi,
nāgā dvīhi kāraṇehi parisam olokenti: supannaparipantham⁹ vā
ñātake vā dassanattāya, te supanne disvā bhītā na naccanti,
ñātake disvā lajjamānā, M. pana olokento parisantare bhātikam 25
addasa, so akkhipuram assum¹⁰ niggahetvā¹¹ peḷato nikkhamma
bhātarābhimukho¹² pāyāsi, mahājano tam āgacchantam disvā
bhīto paṭikkami, eko Sudassano va atṭhāsi, so gantvā tassa
pādapiṭṭhiyam sīsam ṭhāpetvā rodi, Su-o pi rodi, M. roditvā
nivattitvā peḷam eva pāvisi, Āl-o „iminā nāgēna tāpaso daṭṭho 30
bhavissatīti, assāsessāmi nan“ ti upasamkamitvā āha:

¹ Ck āg-, Cs ag-. ² Ck āg-. ³ Bd adds dhanam. ⁴ Bds -antare. ⁵ Bd
-bandham. ⁶ Ck Bd -u, Cs -ū. ⁷ all three MSS. niga-. ⁸ so all three MSS.

87. Hatthā pamutto¹ urago pāde te nipatī bhusam,
kacci² t' ānuḍaṣī tāta³, mā bhāyi sukhito bhavā⁴ 'ti. 838.

Ta. mā bhāyīti tāta tāpasa ahaṃ Āl-o nāma mā bhāyi tava paṭijagganan
nāma mama bhāro ti.

- 5 Sudassano tena saddhiṃ kathetukāmo āha:

88. N' eva mayhaṃ ayaṃ nāgo alan dukkhāya kāyaci,
yāvat' atthi ahiggāho⁴ mayā bhiyyo na vijjatīti. 834.

Ta. kāyacīti kassaci appamattakassāpi dukkhassa uppādane ayaṃ mama
asamattho, mayā hi sadiso ahiggaṇḍiko nāma n' atthīti.

- 10 Ālambāno „asuko nām' eso“ ti ajānanto kujjhitvā āha:

89. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena datto parisam āgamā⁵
avhayantu suyuddhena, suṇātu parisā maman ti. 835.

- Ta. datto ti dandho lāloko⁶. avhayantū 'ti avayhanto ayaṃ eva vā
pātho, i. v. h.: ayaṃ pi ko si⁷ bālo ummattako maṃ suyuddhena⁸ avhayanto
15 attanā saddhiṃ samaṃ karonto parisam āgato ti, parisā mama vacanaṃ
suṇātu⁹: mayhaṃ doṣo n' atthi, mā kho me kujjhitthā 'ti.

Atha naṃ Su-o gāthāya ajjhabhāsi:

90. Tvaṃ maṃ nāgena ālamba ahaṃ maṇḍūkachāpiyā,
hotu no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 836.

- 20 Ta. nāgena 'ti tvaṃ nāgena mayā saddhiṃ yujjha, ahaṃ maṇḍūkachā-
piyā tayā saddhiṃ yujjhissāmi, ā sahassehīti tasmīṃ no yuddhe yāva pañcahi
sahassehi paṇitako¹⁰ hotū 'ti.

Ālambāno āha:

91. Ahaṃ hi vasumā aḍḍho, tvaṃ daliddo si mānava,
25 ko nu te pāṭibhog' atthi¹¹, upajūtaṃ ca kiṃ siyā. 837.

92. Upajūtaṃ ca me assa pāṭibhogo¹¹ ca tādiso,
assa¹² no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 838.

Ta. ko nu te ti tava jītaṣsa¹³ ko pāṭibhogo atthi, upajūtaṃcā 'ti
īmasmiṃ vā jūte upanikkhepabhūtaṃ kin nāma tava dhanam siyā, dassehi me

¹ Bā me mutto. ² Bā kiñci. ³ Ck -sitāya, Bā tam dānisitotāta. ⁴ Bā yā
vatatthi ahiggāho, Dk^o tāvatatthi ahiggāhā. ⁵ Bā āgato. ⁶ Bā dammito bālako.
⁷ Bā koci. ⁸ Bā omits su. ⁹ Bā -antu. ¹⁰ so C^o; Ck paṇitako, Bā abbhutaṃ.
¹¹ Ck^o pa-. ¹² Bā hotu. ¹³ Pā pabbajitassa.

ti vadati, upajūtañca me ti mayhañ pana dāttabhañ upanikkhepadhanañ
vā t̐apetabbapāṭibhogo¹ vā tādiso atthi, tasmā no ta. yāva pañcahi sahassehi
abbhutañ hotū 'ti.

Su-o tassa kathañ sutvā „pañcahi no sahassehi abbhutañ
hotū“ 'ti abhito rājanivesanañ āruya mātularaṇṇo santike 5
t̐hito gātham āha:

93. Suṇohi me mahārāja vacanañ, bhaddam atthu te,
pañcannañ me sahasānañ paṭibhogo² hi kittimā ti. 839.

Ta. kittimā ti guṇakittisampannā.

Rājā „ayañ tāpaso mañ atibahuñ dhanam yācati, kin nu 10
kho“ ti cintetvā gātham āha:

94. Pettikañ vā iṇaṃ hoti yañ vā hoti sayamkatañ,
kiñ tvañ evaṃ bahuñ mayhañ
dhanam yācasi brāhmaṇā 'ti. 840.

Ta. pettikañ vā ti pitarā vā gahetvā khāyitañ³ attanā vā katañ iṇaṃ 15
nāma hoti, kim mama pitarā vā tava hatthato gahitañ atthi udāhu mayā, kiñ-
kāraṇaṃ evaṃ bahuñ dhanam yācasīti.

Evañ vutte Sudassano dve gāthā abhāsi:

95. Ālambāno hi nāgena mamañ abhijigimsati,
ahañ maṇḍukachāpiyā dāmsayissāmi⁴ brāhmaṇaṃ. 841. 20

96. Tañ tvañ daṭṭhuñ mahārāja ajja raṭṭhābhivaddhana⁵
khattasamghaparibbūlho niyyāhi abhidassanan ti. 842.

Ta. abhi--ti yuddhe jñitunā icchatī, ta. sace hi so jiyissati⁶ mayhañ pañ-
casahassāni dassati, sac' āhañ jiyissāmi aham assa dassāmi, tasmā tañ bahuñ
dhanam yācāmi, tau ti tasmā tvañ mahārāja ajja abhidassanañ daṭṭhuñ 25
niyyāhīti

Rājā „tena hi gacchāmā“ 'ti tāpasena saddhiṃ yeva nik-
khami, tañ disvā Āl-o „ayañ tāpaso gantvā va rājānañ gahetvā
āgato, rājakulūpako bhavissatīti“ bhīto tañ anuvattanto g. ā.:

97. N' eva tañ atimaññāmi sippavādena⁷ māṇava, 30
atimatt' āsi sippena, uragañ nāpacāyasīti. 843.

¹ Cks -paṭi-. ² Cks pa-. ³ Bā khāyitañ. ⁴ Cks dāssa-. ⁵ Ck' raṭṭhāvivaddhana.

⁶ all three MSS. ji-. ⁷ Bā -pādena.

Ta. sippavādenā 'd māṇava ahaṃ attano sippena taṃ nātinaññāmi,
tvam pana sippena atimatto imaṃ urugaṃ na pūjesi nāssa apacittim karosīti.

Tato Sudassano dve gāthā abhāsi:

98. Mayam¹ pi nātimaññāma sippavādena brāhmaṇaṃ,
5 avisena ca nāgena bhusaṃ vañcayase janaṃ. 844.
99. Evaṃ ce taṃ jano² jaññā yathā jānāmi taṃ ahaṃ
na tvam labhasi Ālamba sattumuṭṭhiṃ³ kuto dhanan ti. 845.
Ath' assa Ālambāno kujjhivā āha:

100. Kharājino jaṭṭi⁴ rummi⁵ datto parisam āgato,
10 so tvam evaṃgataṃ nāgaṃ 'aviso' atimaññasi. 846.
101. Āsajja kho naṃ jaññāsi puṇṇaṃ uggassa tejasā⁶,
maññe taṃ bhasmarāsim va khippaṃ eso karissatīti. 847.

Ta. rummi⁷ anañjitmaṇḍito, 'aviso -- ti nibbiso ti avajānāsi, āsajjā
'ti upagantvā, jaññāsi jāneyyāsi.

- 15 Atha tena saddhiṃ keḷim karonto Sudassano gātham āha:
102. Siyā visam siluttassa deḍḍubhassa silābhuno
n' eva lohitaśīsassa visam nāgassa vijjatīti. 848.

Ta. siluttassā 'ti gharasappassa, deḍḍubhassā 'ti udakasappassa,
silābhuno ti nīlapaṇṇavaṇṇasappassa, iti nibbiso sappe dassetvā etesaṃ visam
20 siyā n' eva lohitaśīsassa sappassā 'ti āha.

Atha naṃ Ālambāno dvīhi gāthāhi ajjhabhāsi:

103. Sutaṃ me taṃ arahataṃ saññatānaṃ tapassinaṃ:
idha dānāni datvāna saggaṃ gacchanti dāyakā,
jīvanto dehi dānāni yadi te atthi dātave. 849.
25 104. Ayaṃ nāgo mahiddhiko tejasī duratikkamo,
tena taṃ dāṃsayissāmi⁸, so taṃ bhasmaṃ karissati. 850.
Ta. dātave ti yadi te kiñci dātabbam atthi taṃ dehi.

(Sudassano:)

105. Mayāp' etaṃ sutaṃ samīna⁹ saññatānaṃ tapassinaṃ:
30 idha dānāni datvāna saggaṃ gacchanti dāyakā,
tvam eva dehi jīvanto yadi te atthi dātave. 851.

¹ B^d aham. ² C^{ks} janaṃ. ³ B^d bhusa-. ⁴ C^{ks} jaṭṭim, B^d jaṭṭi. ⁵ B^d dummi.
⁶ so all three MSS. ⁷ B^d dumīti. ⁸ B^d dassa-. ⁹ C^{ks} sammaṃ.

106. Ayaṃ Accimukhī nāma puṇṇā uggassa tejasā,
tāya taṃ dāṃsayissāmi, sā taṃ bhasmaṃ karissati. 852.
107. Yā' dhītā Dhataratṭhassa vemātābhaginī mama
sā dissatu' Accimukhī puṇṇī uggassa tejasā ti. 853.

Imā gāthā Sudassanassa vacanaṃ, ta. puṇṇā ti uggena visena puṇṇā. 5

Evaṃ ca pana vatvā „amma Accimukhi jaṭantarato me
nikkhamitvā pāpimhi patitṭhahā“ 'ti mahājanamajjhe yeva bha-
ginīm pakkositvā hatthaṃ pasāresi, sā tassa saddaṃ sutvā
jaṭantare nipannā va tikkhattuṃ maṇḍūkavassitaṃ vassitvā'¹
nikkhamitvā aṃsakūṭe nisiḍitvā uppatitvā tassa hatthatale tīpi 10
visabindūni pādetvā puna tassa jaṭantaram eva pāvīsi, Su-o
visaṃ gahetvā tṭhito „nassissat' āyaṃ janapado, vinassissat'
āyaṃ janapado“ ti tikkhattuṃ abhāsi, tassa so saddo dvāda-
sayojanikaṃ Bārāṇasīm chādetvā aṭṭhāsi. Atha rājā „kim-
atthaṃ janapado nassissatīti“ pucchi. „Mahārāja imassa vi- 15
sassa nisiṇṇcanatṭhānaṃ na passāmīti“. „Tāta mahantāyaṃ
paṭhavi'⁴, paṭhaviyaṃ nisiṇṇcā“ 'ti. Atha naṃ „na sakkā ma-
hārājā“ 'ti paṭikkhipanto gātham āha:

108. Chamāyaṃ ce nisiṇṇcissaṃ — Brahmadatta vijānahi —
tiṇalatāni osajjho' ussusseyyuraṃ asaṃsayaṃ ti. 854. 20

Ta. tiṇa - - ti paṭhavinissitāni tiṇāni ca latāni ca sabbosadhiyo ca tasmā
na sakkā paṭhaviyaṃ siṇcitun ti.

„Tena hi taṃ tāta uddhaṃ ākāse khipā“ 'ti. „Tatthāpi na
sakkā“ ti dassento gātham āha:

109. Uddhaṃ ce pātayissāmi — Brahmadatta vijānahi — 25
sattavassān' ayaṃ devo na vasse na himaṃ pate ti. 855.

Ta. na himaṃ - - ti sattavassāni himabindumattam pi na patlessati.

„Tena hi uduke siṇcāhīti“. „Tatrāpi na sakkā“ ti dasse-
tuṃ gātham āha:

¹ Cks sā. ² so Cks; Bd sā dāṃsati, B^o taṃ dassati. ³ Cks -vassaṃ vassitvā, Bd
vassitaṃ vassitvā ⁴ Cks omit yaṃ paṭhavi. ⁵ Cks osaddho? Bd osajjo, or osadhiyo?

110. Udakañ ce nisiñcissam — Brahmaddatta vijānahi —

yāvatā udakajā pāṇā mareyyum macchakacchapā ti. 856.

Atha nañ rājā ā: „tāta mayam na kiñci jānāma, yathā amhākañ raṭṭham na nassati tañ upāyañ tvam eva jānāhīti“.

- 5 „Tena hi mahārāja imasmiñ ṭhāne paṭipāṭiyā tayo āvāte khaṇāpethā“¹ 'ti. Rājā khaṇāpesi. Su-o majjhimañ² āvātañ nānābhesajjānañ pūrāpesi, dutiyañ gomayassa, tatiyañ dibbsadhañānañ nēva, tato majjhime³ āvāte visabindūni pātesi, tañ khaṇañ nēva dhūmāyitvā jālā utṭhahi, sā gantvā gomayaāvā-
10 tañ gañhi, tato pi jālā utṭhāya itarañ dibbosadhapunñañ gahetvā osadhāni jhāpetvā nibbāyi. Āl-o tassa āvātaassa avi-
dūre aṭṭhāsi, atha nañ viśaṇṇusumā pahari, sarīracchavi up-
pāṭetvā gatā, setakuṭṭhī ahosi, so bhayatajjito „nāgarājānañ viśajjemīti“⁴ tikkhattum vācāñ nicchāresi. Tañ sutvā Bo.
15 ratanapeḷāya nikkhamitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitañ attabhāvañ māpetvā Sakkadevarājajalīhāya ṭhito. Su-o pi Accimukhī pi tath' eva aṭṭhaṃsu. Tato Su-o rājānañ āha: „sañjānāsi no⁵ mahārāja kass' ete puttā“ ti. „Na sañjānāmīti“. „Amhe tāva na sañjānāsi“, Kāsiraññā⁶ pana dhītu⁷ Samuddajāya Dha-
20 taratṭhassa dinnabhāvañ jānāsīti“. „Āma jānāmi, mayhañ sā kaṇiṭṭhabhaginīti“. „Mayaṃ tassā puttā, tvam no mātulo“ ti. Tañ sutvā rājā te āliṅgitvā sīse cumbitvā roditvā pāsādañ āropetvā mahantañ sakkārañ kāretvā Bhūridattena saddhiñ paṭisanthārañ karonto pucchi: „tāta tañ evaṃ uggatejañ
25 kathañ Ālambāno gañhīti“. o sabbam vitthārena kathetvā „mahārāja raññā nāma iminā niyāmena r. kāretum vaṭṭatīti“ mātulassa dh. d. Atha nañ Su-o āha: „mātula mama mātā Bhū-am apassantī kilamati, na sakkā amhehi bahi papañcañ kātun“ ti. „Sādhu tāta, tumhe tāva gacchatha, ahañ pana
30 mama bhaginiñ daṭṭhukāmo, kathañ tañ passissāmīti“. „Mā-tula kahañ pana⁸ ayyako Kāsirañjā ti. „Tāta mama bhaginiyā

¹ B^d paṭham-. ² C* nā for nāma? ³ C* -jāni, C^s -jānāmīti. ⁴ B^d -o. ⁵ B^d dhītiya ⁶ B^d adds no.

vinā vattitum asakkonto r. pahāya pabbajitvā asukavanasanḍe
nāma vasatīti¹. „Mātula mama mātā tumhe c' eva ayyakaṇ ca
me daṭṭhukāmā, tumhe asukadivasaṃ mama ayyakassa santikaṃ
gacchatha, mayam mātaram ādāya ayyakassa assamapadam
āgacchissāma, ta. nam tumhe pi passissathā“² 'ti. Iti te mā- 5
tulassa divasaṃ ṭhapetvā³ rājanivesanā otarimsu. Rājā bhāgi-
neyye uyyojetvā roditvā nivatti. Te pi paṭhaviyaṃ nimujjitvā
nāgabhavanaṃ gatā. Nagarapavesanakhandaṃ niṭṭhitam⁴.

Mahāsatte sampatte sakalanagaram⁵ ekaparidevasaddam
ahosi. So pi māsaṃ peḷāya kilanto gilānaseyyāya sayi, tassa 10
santikaṃ āgacchantānaṃ nāgānaṃ pamāṇaṃ n' atthi, so tehi
saddhim kathento kilamati. Kāṇarittṭho devalokaṃ gantvā
M-am adisvā paṭhamam eva āgato, atha nam „esa caṇḍo
pharuso sakkhissati nāgaparisaṃ vāretun“⁶ ti M-assa nipannaṭ-
ṭhāne dovārikaṃ karimsu. Subhago pi sakala-Himavantaṃ vi- 15
cinitvā tato mahāsamuddaṇ ca sesanadiyo ca upadhāretvā
Yamunaṃ upadhārento āgacchati. Nesādabrāhmaṇo pi Ālam-
bānaṃ kuṭṭhim⁷ disvā cintesi: „ayaṃ Bhū-am kilametvā kuṭṭhi-
jāto, ahaṃ pana taṃ mayhaṃ tathā bahūpakāraṃ maṇilobhena⁸
Ālambānassa dassesi, taṃ pāpaṃ maṃ āgamissati, yāva taṃ 20
nāgacchati tāvad eva Yamunaṃ gantvā pāpavāhatitthe⁹ pāpa-
vāhanaṃ karissāmīti“ ta. gantvā „mayā Bhūridatte mittadūbhi-
kammaṃ kataṃ pāpaṃ pavāhessāmīti“¹⁰ udakoroḥaṇakammaṃ¹¹
karoti. Tasmim khape Subhago taṃ ṭhānaṃ patto, tassa taṃ
vacanaṃ sutvā „iminā kira pāpakammaṇa tāva mahantassa 25
yasassa dāyako mama bhātā maṇimantassa¹² kāraṇā Ālam-
bānassa dassito¹³, nāssa jīvitaṃ dassāmīti“ naṅguṭṭhena naṃ
pādesu veṭhetvā ākaḍḍhitvā udaye osidāpetvā nirussāsakāle
thokaṃ sithilaṃ akāsi, so sīsaṃ ukkhipi, atha nam punākaḍ-

¹ B^d divase vavattṭhāpetvā. ² n. n. wanting in C^{ks}. ³ B^d sakalanāgabhavanaṃ.
⁴ B^d kuṭṭhitam. ⁵ C^{ks} maṇinālābhena. ⁶ B^d payāgatitthe. ⁷ C^{ks} udakā-. ⁸
C^k -mattassa, B^d -ratanassa. ⁹ B^d adde bhavissati.

ḍhitvā osīdāpesi, evaṃ bahuvāre tena kilamiyamāno nesāda-
hmaṇo sīsaṃ ukkhipitvā g. ā.:

111. Lokyaṃ sajjantaṃ¹ udakaṃ Payāgasmiṃ² patitṭhitam
ko maṃ ajjhoḥarī bhūto ogāḷhaṃ Yamunaṃ nadin ti. 857.

5 Ta. lokyan ti pāpavāhanasamatthan ti lokasammataṃ, sajjantaṃ ti³
evārūpaṃ udakaṃ abhisiṃcantaṃ, Payāgasmiṃ⁴ ti Payāgatitthe⁵.

Atha naṃ Subhago gāthāya ajjhabhāsi:

112. Ya-d-esa lokādhīpati yasasī
Bārāṇasim pakiraparī⁶ samantato
10 tassāhaṃ⁷ putto uragūsabhaṣsa⁸,
Subhago ti maṃ brāhmaṇa vedayantīti. 858.

Ta. yadesā 'ti yo esa⁹, pakiraparī¹⁰ samantato ti paccatthikānaṃ
upaharaṇasamatthātāya¹¹ pari¹² samantato pakiri¹³, sabbaṃ parikkhipitvā
upari phaṇena chādesi.

15 Atha brāhmaṇo „ayaṃ Bhū-assa bhātā na me jīvitam
dassati, yaṃ nūnāhaṃ etassa c' eva mātāpitunnaṃ c' assa
vaṇṇakittanena muducittataṃ¹⁴ katvā attano jīvitam yāceyyan¹⁵“
ti cintetvā gātham āha:

113. Sace hi putto uragūsabhaṣsa⁶
20 Kāmsassa¹⁶ rañño amarādhipassa¹⁷
mahesakkho aṇṇataro pitā te
maccesu mātā pana te atulyā
na tādiso arahatī brāhmaṇassa
dāsam pi ohātum¹⁸ mahānubhāvo ti. 859.

25 Ta. Kāmsassa¹⁹ 'ti aparena nāmena evaṃnāmassa Kāsirañño²⁰ ti pi
vadanti yeva, Kāsrājadhītāya gahitattā Kāsirajjam pi tass' eva santakaṃ katvā
vaṇṇeti, amar - - ti dīghāyutāya²¹ amarasamkhātānaṃ nāgānaṃ adhipatissa,
mahesakkho ti mahānubhāvo, aṇṇataro ti mahesakkhānaṃ aṇṇataro, dā-

¹ so Ck; Bḍ sajjantaṃ, Bc siccantaṃ. ² Ck payātasmiṃ, Cc payākasmiṃ. ³

Bḍ sajj-, Bc sic-. ⁴ Ck payākasmiṃ. ⁵ Ck payāka-. ⁶ so Bḍ; Cc pakirahari.

⁷ read: -ha. ⁸ Bḍ -go-. ⁹ Ck yadā so esa. ¹⁰ so Bḍ; Cc pakirabāji, Ck

pakirahari, cfr. p. 100.g. ¹¹ so Cc; Ck -atthāyāya, Bḍ -atthāya. ¹² Cc pari. ¹³

Bḍc pakira. ¹⁴ Bḍ -cittam. ¹⁵ Cc yācessan. ¹⁶ Bḍ kāsissa. ¹⁷ Bḍ -dibbassa.

¹⁸ Bḍ ohātum. ¹⁹ Bḍ kāsissa. ²⁰ Bḍ kāsika - -. ²¹ Bḍ -yukānaṃ.

sampi tī tādiso hi mahānubhāvo ānubhāvarahitaṃ brāhmaṇassa dāsampi udake oharitum nārahati pageva mahānubhāvabrāhmaṇaṃ ti vadati.

Atha nam Subhago „duṭṭhabrāhmaṇa tvaṃ maṃ vañcetvā muñcissāmiti maññasi, na te jīvitam dammīti“ tena kata-kammaṃ pakāsento āha: 5

114. Rukkham nissāya vijjhittho eṇeyyam pātum āgataṃ,
so viddho dūram asarā¹ saravegena sekhavā². 860.
115. Tam tvaṃ patitam addakki araññasmim brahāvane
sa mamsakācam ādāya sāyam nigrodh³ upāgami 861.
116. Suvasāliyasamghuṭṭham piṅgiyam⁴ santhatāyutaṃ 10
kokilābhiraḍḍam rammaṃ dhuvaṃ haritasaddalam. 862.
117. Tattha te so pāturahu iddhiyā yasasā jalam
mahānubhāvo bhātā me kaññāhi parivārīto. 863.
118. So tena pariciṇṇo tvaṃ sabbakāmehi tappito
adūbhassa⁵ tuvaṃ dūbhi, tan te veraṃ idhāgataṃ. 864. 15
119. Khippaṃ givaṃ pasārehi, na te dassāmi jīvitam,
bhātu parisaram veraṃ chedayissāmi te siran ti. 865.

Ta. sāyam -- ti vikāle nigrodham upagato si, piṅgiyam³ ti pakkānam⁵ vaṇṇena piṅgalam, santhatāyutaṃ ti pārohaparikipṇam, kokila -- ti kokilāhi abhirudam, dhuvaṃ -- ti udakabhūmiyam jātattā nīcam haritasaddala- 20
bhūmibhāgam, pāturahū ti tasmiṃ nigrodhe ṭhitassa tava⁶ so mama bhātā pakāso ahoṣi⁷, iddhiyā ti puññatejasa, so tenā⁸ ti so tuvaṃ tena attano bhavanaṃ netvā pariciṇṇo, parisaraṃ ti tayā mama bhātu kataveraṃ pāpa-kammaṃ parisaranto anussaranto, chedayissāmiti chindissāmi.

Atha brāhmaṇo „na me esa jīvitam dassati, yaṃ kiñci 25
pana katvā⁹ mokkhatthāya vāyamitum vaṭṭatiti“ g. ā.:

120. Ajjhāyako yācayogo āhutaggi ca brāhmaṇo,
etehi tīhi ṭhānehi avajjho bhavati brāhmaṇo ti. 866-

Etehi tīhi ajjhāyakattādīhi tīhi kāraṇehi br. avajjho, na labbhā brāhmaṇaṃ 30
vadhituṃ, kiṃ tvaṃ vadesi, yo hi br. am vadheti so Niraye nibbatatīti

¹ Bds ācari. ² so Cks: Bds sikhavā. ³ Bds piṅgalam. ⁴ Bds aduṭṭhassa. ⁵ Bds paṇṇapattānam. ⁶ Cks omīti tava. ⁷ Cks adda paṇṇāsi, C⁸ paṇṇāti. ⁸ Bds vatvā.

Taṃ sutvā Subhago saṃsayapatto¹ hutvā „imaṃ n-bhavanāṃ netvā bhātaro paṭipucchitvā jānissāmīti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

121. Yaṃ purāṃ Dhataratṭhassa ogāḷhaṃ Yamunāṃ nadim
 5 jotate sabbasovaṇṇaṃ girim āhacca Yāmunāṃ². 867.
 122. Tattha te purisavyagghā sodariyā³ mama bhātaro,
 yathā te tattha vakkhanti tathā⁴ hessasi brāhmaṇā⁵ 'ti. 868.

Ta. purāṃ ti nagaraṃ, ogāḷhaṃ ti anupaviṭṭhaṃ, girim -- ti Yamunato avidūre ṭhitaṃ Himavantaṃ āhacca jotati, tattha te ti tasmim nagare te
 10 mama bhātaro vasantī, ta. nīte tayi⁶ yathā te vakkhanti tathā bhavissasi, sace hi saccaṃ kathesi jīvitaṃ te atthi no ce tatth' eva sīsaṃ chindissāmīti.

Iti naṃ vatvā gīvāyaṃ gahetvā khipanto akkosanto pari-bhāsanto M-assa pāsādadvāraṃ agamāsi. Mahāsattassa pariyesanakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ⁶.

- 15 Atha naṃ dovāriko hutvā nisinno Kāṇārīṭṭho tathā kila-metvā āniyyamānaṃ disvā paṭimaggāṃ gantvā „Subhaga, mā heṭṭhayi, brāhmaṇā nāma Mahābrahmuno puttā, sace hi Mahābrahmā jānissati 'mama puttaṃ' viheṭṭhayantīti⁷ kujjhitvā amhākaṃ sakalaṃ n-bhavanaṃ vināsessati, lokasmiṃ brāhmaṇā
 20 nāma seṭṭhā mahānubhāvā, tvaṃ tesaṃ ānubhāvaṃ na jānāsi, ahaṃ jānāmīti“, Kāṇārīṭṭho kira atītānantare bhava yaññakāra-brāhmaṇo⁸ ahosi, tasmā evaṃ ā., vatvā ca pana anubhūta-pubbavasena yajanasīlo⁹ hutvā Subhagaṇ ca nāgaparisaṇ ca āmantetvā „etha¹⁰, yaññakarakabrāhmaṇānaṃ vo guṇe vaṇ-
 25 ñessāmīti“ vatvā yaññavaṇṇaṃ ārabhanto āha:

123. Anittarā ittarasampayuttā
 yaññā ca vedā¹¹ ca subhoga loke,
 tad aggarayhaṃ¹² hi vinindamāno
 jahāti vittaṇ ca sataṇ ca dhammaṃ ti. 869.

¹ Ck sassa pakkhanto corr. to tassa-, C² saṃsaya pakkhanno. ² Ck B² ya-. ³ Ck² sa-udar-, B² sodriyā. ⁴ Ck² kathā. ⁵ B² netvā in the place of nīte tayi.
⁶ m. p. n. wanting in Ck². ⁷ Ck² -o. ⁸ B² -karako-. ⁹ Ck² bhañjana-. ¹⁰ B² adds bho. ¹¹ B² bhedā. ¹² B² aggā-.

Ta anittarā ti bhoga imasmiñ loka yaññā ca vedā¹ ca anittarā na lāmekā mahānubhāvā, te ittarehi brāhmaṇehi sampayuttā, tasmā brāhmaṇāpi anittarā va jātā, tad aggarayhan² ti tasmā agārayhan brāhmaṇaṃ vinindamāno dhanaṃ ca paṇḍitadhammaṃ ca jahātīti, idaṃ kira so iminā Bhūridatto mittadubbhikkamaṃ katan ti vattuṃ mā labhatīti³ avoca.

5

Atha taṃ Kāṇārīṭṭho „Subhaga“ jānāsi pana ‘ayaṃ loka kena vihito“ ti pucchitvā⁴ „na jānāmīti“ vutte „brāhmaṇānaṃ pitāmahena Brahmunā“ ti dassetuṃ itaraṃ g. ā.

124. Ajjhenam ariyā paṭhavim janindā

vessā kasim paṇicariyaṃ ca suddā

10

upāgu paccekam yathā padesaṃ

katāhu ete Vasinā ti āhū ti 870.

Ta upāgū ti upagatā, Brahmā kira brāhmaṇādayo nimminitvā ariye⁵ tāva brāhmaṇe āha: tumhe ajjhenam eva upagacchatha, mā aññam kiñci karittha, janinde⁷ ā: tumhe paṭhavim yeva vijinetha⁸, vesse ā: tumhe kasim yeva upetha, suddhe ā: tumhe tippam vaṇṇānaṃ paṇicariyaṃ yeva upethā⁹ ti, tato paṭṭhāya ariyā ajjhenam janindā paṭhavim vessā kasim suddā paṇicariyaṃ upagatā ti vadati, paccekam - - ti upagacchantā ca paṭṭiyekkam attano kulapadesānurūpeṇa Brahmunā vuttanīyāmen¹⁰ eva upagatā, katāhu ete Vasinā ti āhū ti evam kira tena Vasinā Mahābrahmanā katā¹¹ abhesuṃ ti kathenti¹⁰.

20

Evam „mahāgūṇā ete brāhmaṇā nāma, yo hi etesu cittam pasādetvā dānam deti tassa aññattha paṭisandhi n’atthi, deva-lokam eva gacchatīti“ vatvā āha:

125. Dhātā¹² Vidhātā¹³ Varuṇo Kuvero

Somo Yamo Candimā y’ āpi¹⁴ Suriyo

25

ete hi¹⁵ yaññam puthuso yajitvā

ajjhāyakānaṃ atha sabbakāme. 871.

126. Vikāsītā cāpasatāni pañca

yo Ajjuno balavā bhīmaseno

sahassabāhu asamo pathavyā

30

so pi tadā ādahi¹⁶ jātavedan ti. 872.

¹ Bā bhedā. ² Bā aggā-. ³ Bā -tūti. ⁴ Bā C° subhoga. ⁵ Cks omit pu-. ⁶ Ck ācā-, C° acā-. ⁷ Cks -do. ⁸ Bds -natha. ⁹ Cks kataṃ. ¹⁰ Bā -eti. ¹¹ Cks dātā. ¹² Cks vidātā. ¹³ Bds ca. ¹⁴ so Cks; Bā ete pl. ¹⁵ Ck adahi, C° adahī.

Ta. ete hīti¹ ete hi², Dhātā³ ti ādayo devarājāno, puthuso ti anekapa-
kāraṃ yaññaṃ yañitvā, atha sabbakāme ti atha ajjhāyakanāṃ brāhmaṇānaṃ
sabbakāme datvā etāni thānāni pattā ti dasseti, vikkāsitā ti ākaḍḍhitā, cā pa-- ti
na⁴ dhanupañcasatāni⁵ pañcacāpasatappamāṇaṃ pana mahādhanuṃ⁶, bhīma-
5 seno ti bhayānakaseno, sahasasabāhū⁷ 'ti na tassa bāhūnaṃ sahasaṃ, pañ-
cannāṃ pana dhanuggabhasatānaṃ bāhusahasena ākaḍḍhitabbassa dhanuno
ākaḍḍhanen⁸ eva evaṃ vutto⁹, ādahi⁹ jāta vedan ti so pi rājā tasmīṃ kāle
brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā aggim ādahi⁹ patitthahitvā¹⁰ paricari, ten'
eva kāraṇena devaloke nibbatta, tasmā brāhmaṇa nāma imasmiṃ loke jeṭṭhakā ti ā.

10 So uttarim pi brāhmaṇe yeva vaṇṇento gātham āha:

127. Yo brāhmaṇe bhojayi digharattam
annena pānena yathānubhāvaṃ
pasannacitto anumodamāno
subhoga devaṇṇatāro ahoṣīti. 873.

15 Ta. yo ti yo so porāṇako Bārāṇasirājā ti dasseti, yathānubhāvan ti
yathābalaṃ, yad assa atthi taṃ sabbaṃ paricajitvā bhojesi, devaṇṇatāro ti
so aṇṇatāro mahesakkhadevarājā ahoṣīti.

Evaṃ brāhmaṇa nāma aggadakkhiṇeyyā ti. Ath' assa
aparam pi kāraṇaṃ āharitvā dassento gātham āha:

20 128. Mahāsanaṃ devaṃ anomavaṇṇam¹¹
yo sappinā asakki jetum¹² Aggim
so yaṇṇatan taṃ varato yañitvā
dibbaṃ gatim Mujalind' ajjhagañchīti¹³. 874.

25 Ta. mahāsanaṃ ti mahābhakkhaṃ, jetum¹² ti santappetum, yaṇṇatan
ti yaṇṇavidhānaṃ, varato ti varassa Aggidevassa yañitvā, Mujalindajjha-
gañchīti¹³ Mujalindo¹³ adhigato, eko kira pubbe Bārāṇasiyaṃ Mujalindo¹³
nāma rājā brāhmaṇe pakkosītvā saggamaggaṃ pucchī, atha naṃ te brāhmaṇānaṃ
ca brāhmaṇadevatāya ca sakkāraṃ karohīti vatvā kā nu brāhmaṇadevatā ti vutte
Aggidevo ti taṃ navasappinā santappehīti āhamsu, so tathā akāsi.

30 Tam atthaṃ pakāsento esa imaṃ gātham āha:

129. Mahānubhāvo vassasahasajīvi¹⁴
yo pabbaji dassaneyyo ulāro

¹ Bđ ete pi. ² Bđ ete. ³ Cks datā. ⁴ C omits na. ⁵ Bđ adds pañcacāpasatāni.
tāni. ⁶ Cks -nū. ⁷ Bđ -am. ⁸ Cks adāhi. ⁹ Cks adahi. ¹⁰ so Cks; Bđ
patitthapetvā. ¹¹ Cks -lm. ¹² Bđ bhoje-. ¹³ Bds muñca-, cfr. supra 99. ¹⁴
read: va sahasa-?

hitvā apariyantaratham¹ sasenam
rājā Dujīpo² pi jagāma saggan ti. 875.

Ta. pabbajīti pañcavassasatāni r. kārento brāhmaṇānaṃ sakkāraṃ kāretvā
apariyantaratham sasenam² hitvā pabbaji, Dujīpo pīti so cāpi Dujīpo³ nāma
rājā brāhmaṇe pūjetvā va saggaṃ gato ti vadati, Dujīpo⁵ ti pi pātho. 5

Aparāni pi 'ssa udāharaṇāni dassento āha:

180. Yo sāgarantaṃ Sāgaro vijitvā
yūpaṃ subhaṃ soṇṇamayaṃ uḷāraṃ
ussesī Vessānaram ādahāno
subhoga devaṇṇataro ahosi. 876. 10
181. Yassānubhāvena subhoga Gaṅgā
pavattatha⁴ dadhisannam⁷ samuddaṃ
sa lomapādo paricariya-m-aggiṃ
Aṅgo sahasakkhapur' ajjhagañchīti. 877.

Ta. sāgarantaṃ ti sāgarapariyantaṃ paṭhavīṃ, ussesīti brāhmaṇe 15
saggamaggaṃ pucchitvā suvaṇṇayūpaṃ ussāpehīti vutto⁶ pasughātattāya ussā-
pesī. vessānaram ādahāno ti vessānaram jaggiṃ ādahanto, vessānaraṃ ti pi⁹
pātho. devaṇṇataro ti Subhaga¹⁰ so hi rājā aggiṃ juhītvā¹¹ aññataro mahe-
sakkhadevo ahoṣīti vadati, yassānu - - ti bho Subhaga¹⁰ Gaṅgā ca samuddo
ca kena kato ti jānāsīti na jānāmi kiṃ jānissasi tvaṃ, brāhmaṇe yeva pothetum 20
jānāsi, atītasmiṃ hi Aṅgo nāma lomapādo Bārāṇasirājā brāhmaṇe saggamaggaṃ
pucchitvā tehi¹² Himavantaṃ pavīsitvā brāhmaṇaṃ sakkāraṃ katvā aggiṃ paricārā
'ti vutto⁶ aparimāṇā gāviyo ca mahisiyo ca ādāya Hī-taṃ pavīsitvā tathā akāsi,
brāhmaṇehi bhuttātīrittaṃ khīradadhiṃ¹³ kiṃ kātābbaṃ ti ca vutte chaḍḍethā 25
'ti āha, ta. thokassa khīrassa chaḍḍitattāhāne kunnadiyo ahesum, bahukassa
chaḍḍitattāhāne Gaṅgā pavattatha¹⁴, taṃ paṇa khīraṃ yattha dadhi hutvā¹⁵
sannissinnaṃ ṭhitam taṃ yeva samuddaṃ nāma jātam, iti so evarūpaṃ sakkā-
raṃ katvā brāhmaṇehi vuttavidhānena aggiṃ paricariya sahasakkhassa puram
ajjhagañchi.

Iti 'ssa idaṃ atītaṃ āharitvā i. g. āha: 30

182. Mahiddhiko devavaro yasassī
senāpatī tidive Vāsavassa

¹ Rd -raṭhaṃ. ² Bd dūḍipo, cfr. supra ⁹⁰/₉. ³ Bds -raṭhaṃ, Cks pariyantara-
thesanaṃ. ⁴ Bd dudipo. ⁵ so Ck for dudipo, C^o dujipo, Bd dutipo. ⁶ Bd
-ti. ⁷ Cks -ā. ⁸ Bd -e. ⁹ Cks vessānaraṃto va vā. ¹⁰ Bd subhoga. ¹¹ Cs jū-
Bd pūjetvā. ¹² Cks te. ¹³ Cks khīraṃ. ¹⁴ Bds -tittha. ¹⁵ Cks omit hutvā.

sa' somayāgena malaṃ vihanvā
subhoga devaññatara ahoṣīti. 878.

Ta. somayāgena -- ti bho subhoga, yo idāni Sakkassa senāpati mahā-
yaso devaputto so pi pubbe Bārāṇasirājā va brāhmaṇe saggamaggaṃ pucchitvā
5 tehi somayāgena attano malaṃ pavāhetvā devalokaṃ gacchatīti vutto¹ br-ānaṃ
mahantaṃ sakkāraṃ katvā tehi vuttavidhānena somayāgaṃ katvā tena attano
malaṃ vihanvā devaññatara jāto ti.

Imam atthaṃ pakāseṇto evam āha:

133. Akāri yo² lokam imaṃ paraṇ ca
10 Bhāgīrasim Himavantaṃ ca Gijjhaṃ
yo iddhimā devavaro yasassi
so pi tadā ādahi jātavedaṃ. 879.
134. Mālāgiri³ Himavā yo ca Gijjho
Sudassano Nisabho Kākaneru
15 ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā yaññakarehi-m-āhū ti. 880.

Ta. so pi tadā -- ti bhātiya⁴ subhoga, yena Mahābrahmuna ayaṇ ca
loko paro ca loko Bhāgīrasigaṇḍā ca Himavanta-Gijjha-pabbatā ca katā so pi
yadā Brahmupapattito pubbe māṇavako ahoṣi tadā aggim eva ādahi, aggim ju-
20 hitvā Mahābrahmā hutvā idaṃ sabbam akāsi, evaṃ mahiddhikā brāhmaṇā ti
dasseti, cityā katā ti pubbe kir' eko Bārāṇasirājā br-ṇe s-maggaṃ pucchitvā
br-ānaṃ sakkāraṃ karohīti⁵ vutto tesāṃ mahādānaṃ paṭṭhapetvā mayhaṃ dāne
kiṃ n' atthīti pucchitvā sabbam ñeva atthi br-ānaṃ pana āsanāni na-ppahontīti
vutte iṭṭhakāhi cināpetvā⁶ āsanāni kāresi, tadā cityāvayatapiṭṭhikā⁷ br-ānaṃ
25 ānubhāvena vadāpīti Mālāgiriādayo pabbatā jātā, evaṃ ete yaññakarehi brāh-
maṇehi katā ti kathentīti.

Atha naṃ punāha: „bhātika, jānāsi panāyaṃ samuddo
kena kāraṇena apeyyo loṇodako jāto“ ti „na jānāmi Aritṭhā“
'ti, atha naṃ „tvaṃ brāhmaṇe yeva himsitaṃ jānāsi, suṇā-
30 hīti“ vatvā gātham āha:

135. Ajjhāyakaṃ mantaguṇūpapannaṃ
tapassinaṃ yācayogo ti cāha⁸,

¹ Bḍ yo. ² Bḍ -e. ³ Bḍ akāsiyaṃ. ⁴ Cks -rim. ⁵ Bḍ -ikā. ⁶ Cks pūjehīti in
the place of sakkāraṃ karohīti. ⁷ Cks vinā-. ⁸ so C; Ck vittyāyayanapiṭṭhika,
Bḍ etā cityā katā ṭhapanīthakā. ⁹ Bḍ cāhu.

tīre samuddass' udakam sajanam
tam sāgar' ajjhohari, ten' apeyyo ti. 881.

Ta. yācayogo ti cāhā¹ ti tam brāhmaṇam yācayogo ti ca loko āha²,
udakam -- ti so kir' ekadivasam, pāpavāhanakammam karonto tīre thatvā
samuddato udakam gahetvā attano upari³ sajati abbhukkirati, atha nam evam⁵
karontam vaḍḍhitvā⁴ sāgaro ajjhohari, tam kāraṇam Mahābrahmā sutvā iminā
kira me putto hato⁵ ti samuddam apcyo loṇodako bhavatū 'ti abhisapi, tena
kāraṇen' esa aḥeyyo.

„Evarupā ete brāhmaṇā nāmā“ 'ti vatvā puna pi āha:

186. Āyāgavatthūni⁶ puthū pathavyā
saṁvijjanti brāhmaṇā Vāsavassa,
purimam disam pacchimam dakkhiṇuttaram
saṁvijjamānā janayanti vedan ti. 882. 10

Ta. Vāsavassā 'ti pubbe br-ānam dānam datvā Vāsavattam pattassa
Vāsavassa⁷, āyāgavatthūnīti⁸ puññakkhettabhūtā aggadakkhiṇeyyā puthu- 15
brāhmaṇā saṁvijjanti, purimam disam ti te idāni purimāsu catūsu disāsu
saṁvijjamānā tassa Vāsavassa mahantam vedam janayanti pītisomanassam āvahanti.

Evam Ariṭṭho cuddasahi gāthāhi brāhmaṇe ca yaññe ca
vede ca vaṇṇesi. Tassa tam katham sutvā M-assa gilānu-
patthānam⁹ āgatā bahunāgā¹⁰ „bhūtam eva katherīti“ micchā- 20
gāham gaṇhanākārappattā jātā. M. gilānaseyyāya nipanno va
tam sabbam assosi, nāgāpi 'ssa ārocesum, tato Bo. cintesi:
„Ariṭṭho micchāmaggam vaṇṇesi, vādam assa bhinditvā pari-
sam sammādiṭṭhikam karissāmīti“ so utthāya nahātvā¹¹ sabbā-
lāmākārapatimaṇḍito dhammāsane nisiditvā sabbam nāgaparisaṁ 25
sannipādetvā Ariṭṭham pakkosāpetvā „Ariṭṭha tvaṁ abhūtam
vatvā¹² vede ca yaññe ca brāhmaṇe ca vaṇṇesi, br-ānam hi
vedavidhānena yaññayajanan nāma anitthasammataṁ¹³ na sag-
gāvaham, tava vāde¹⁴ abhūtam passā“ 'ti yaññabhedavādan
nāma ārabhanto āha: 30

¹ Ck vāhā, Bā cāhū. ² Bā loko āhu. ³ Bā adda sise. ⁴ Ck vadhi-. ⁵ Ck
bhavo. ⁶ Ck āyāga-. ⁷ Bā sakkassa. ⁸ Ck āyasa-, Ck āyāga-. ⁹ Bā -nathānam.
¹⁰ Bā adda ayanī. ¹¹ Bā nhatvā. ¹² Bā katvā. ¹³ Bā anariya-. ¹⁴ Bā vādam.

137. Kalī' hi dhīrānaṃ kaṭaṃ magānaṃ
bhavanti vedajjhagatān' Aritṭha
maṛīcidhammaṃ asamekkhitattā,
māyāguṇā' nātivahanti paṇṇaṃ. 883.
- 6 138. Vedā na tāṇāya bhavanti-r-assa'⁵
mittadduno bhūnahuno' narassa,
na tāyate paricīṇṇo ca'⁶ aggi
dosantaraṃ maccaṃ anariyakammaṃ. 884.
139. Sabbañ'⁴ ca maccā sadhanā sabhogā
10 ādīpitaṃ dāru tiṇena missaṃ
dahan na tappe asamatthatejo',
ko taṃ subhikkhaṃ dirasaṇṇu'⁸ kuriyā'. 885.
140. Yathāpi khīraṃ viparināmadhammaṃ
dadhi bhavitvā navanītaṃ pi hoti
15 evaṃ pi aggi viparināmadhammo
tejo samorohatī yogayutto. 886.
141. Na dissate aggi-m-anuppaviṭṭho
sukkesu kaṭṭhesu navesu cāpi'¹⁰,
nāmanthamāno'¹¹ araṇīnarena
20 nākammanā'¹² jāyati jātavedo. 887.
142. Sace hi aggi antarato vaseyya
sukkesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sabbāni susseyyuṃ vanāni'¹³ loke
sukkhāni kaṭṭhāni ca pajjaleyyuṃ. 888.
- 25 143. Karoti ce dārutīṇena puṇṇaṃ
bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ patāpavaṃ'¹⁴
aṅgārikā loṇakarā ca sūdā'¹⁵
sarīradāhāpi'¹⁶ kareyyuṃ puṇṇaṃ. 889.

¹ Ck^s kalīm. ² Ck^s -ṇan. ³ Bđ -tidassa. ⁴ Ck^s bhanahato, C^s bhūnahato. ⁵ Ck^s va. ⁶ Bđ sappe. ⁷ Bđ apatthatejo. ⁸ Ck^s -a. ⁹ Ck^s ki-, Bđ kā-. ¹⁰ Ck^s vāpi. ¹¹ Bđ nāmanthamāno, Ck^s na ma-. ¹² Bđ -mmunā. ¹³ Bđ navāni. ¹⁴ Ck^s -khī - - vā, C^s -khi - - vā, Bđ -khi - - vaṃ. ¹⁵ Ck^s sudhā, C^s Cđ sudā. ¹⁶ Bđ -ḍāhāpi.

144. Atha ce hi¹ ete² na karonti puññaṃ
 ajjhenamaggiṃ idha tappayitvā
 na koci lokasmiṃ karoti puññaṃ
 bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ patāpavaṃ³. 890.
145. Kathaṃ hi lokāpacito samāno
 amanuññagandhaṃ bahunnaṃ akantaṃ
 yad eva maccā parivajjayanti⁴
 tad appasatthaṃ dirasaññu⁵ bhuñje. 891. 5
146. Sikhiṃ hi⁶ devesu vadanti h' eke,
 āpaṃ milakkhā⁷ pana devam āhu,
 sabbe va ete vitathaṃ bhaṇanti,
 aggī na devaññatara na cāpo⁸. 892. 10
147. Nirindriyaṃ santaṃ⁹ asaññakāyaṃ
 vessānaraṃ kammakaraṃ pajānaṃ
 paricariya-m-aggiṃ sugatiṃ kathaṃ vaje¹⁰
 pāpāni kammāni pakubbamāno. 893. 15
148. Sabbābhibhū t' āhu 'dha jīvikatthā
 aggissa Brahmā paricārīko ti,
 sabbānubhāvi ca vasī kimatthaṃ
 animmito nimmitaṃ vandit' assa. 894. 20
149. Hassaṃ¹¹ anijjhānakhamāṃ atacchaṃ
 sakkārahetu pakiriṃsu¹² pubbe,
 te lābhasakkāre apātubhonte¹³
 santhambhitā¹⁴ jantuhi santidhammaṃ. 895.
150. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā
 vessā kasīṃ pāricariyañ ca suddā
 upāgu paccekaṃ yathā padesaṃ,
 katāhu ete Vasinā ti āhu. 896. 25

¹ Bđ pi. ² Cks eke. ³ Cks -khī--vā. ⁴ Bđ -ccajayanti ⁵ Cks -a. ⁶ Ck
 sakhī-, C^s sikhi-, Bđ pi. ⁷ Bđ -u. ⁸ Cks vāpo. ⁹ Bđ baddhaṃ. ¹⁰ Bđ vaje.
¹¹ Bđ sāyaṃ. ¹² Bđ parikiriṃsu. ¹³ Bđs -bhūte, Cks -bhonto. ¹⁴ C^s sanna-.
 Bđ sannābhītā.

151. Etañ ca saccaṃ vacanaṃ bhaveyya
yathā idaṃ bhāsitaṃ brāhmaṇehi
nākhattiyo jātu labhetha rajjaṃ
nābrāhmaṇo mantapadāni sikkhe
5 nāññatra vessehi kasim kareyya
suddo na muñce¹ parapessitāya². 897.
152. Yasmā ca etaṃ vacanaṃ abhūtaṃ
musā c' ime odariyā bhaṇanti
tad appapaññā abhisaddahanti
10 passanti taṃ paṇḍitā attanā va³. 898.
153. Khattā na⁴ vessā na balim haranti,
ādāya satthāni caranti brāhmaṇā,
tan tādisaṃ saṃkhubhitaṃ vibhinnaṃ
kasmā Brahmā n' ujjukaroti lokam. 899.
154. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ
kim sabbaloke⁵ vidahī alakkhim
kim sabbalokam na sukhim⁶ akāsi. 900.
155. Sace hi so issaro sabbaloke
20 Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ
māyāmusāvajjamadena cāpi
lokam adhammena kimatth' akāsi⁷. 901.
156. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ
25 adhammiyo⁸ bhūtapatī Ariṭṭha
dhamme satī yo vidahī adhammam. 902.
157. Kiṭṭa paṭaṇḍā uragā ca bhekā⁹
hantvā kimim sujhati makkhikā ca,
ete hi¹⁰ dhanmā anariyarūpā
30 Kambojakānaṃ vitathā bahunnan ti. 903.

¹ Bā mucce. ² Bā -pesanāya. ³ Ck^o ca. ⁴ Bā khatyāhi. ⁵ Bā -kam. ⁶ Ck^o -i, Bā -i. ⁷ C^o kimattvakāri, Ck^o kimannukāri. ⁸ Bā -ko. ⁹ Ck^o hekā, Bā bhūṇḍā
¹⁰ Bā pi.

Ta. vedajjhagatānariṭṭhā 'ti Ariṭṭha idāni vedādhigamāni¹ nāma dhīrā-
 nam parājayasamkhāto kaliggaḥo² magānam bālānam jayassamkhāto kaṭaggāho³,
 marīcidhamman ti idam hi vedattayam marīcidhamman, tayidaṁ⁴ asamekkhi-
 tattā yuttāyuttam ajānantā bālā udakasaññāya migā marici viya bhūtasaññāya
 anavajjasaññāya attano vināsam⁵ upagacchanti, nātivah--ti evarūpa pana
 māyakoṭṭhāsā⁶ puññam nāpasampannam purisaṁ nātivahanti na vañcenti, bha-
 vantirassā⁷ 'ti rakāro⁸ vyaññanasandhimattam, assa bhūnahuno ti⁹ vadḍhi-
 ghātakassa mittadduno narassa vedā¹⁰ tāpatthāya na bhavanti, paṭiṭṭhā hotum¹¹ na
 sakkontti a, paricijño ca¹² aggiti aggi ca¹³ paricijño tividhena duccharita-
 dosena sadosacittam pāpakammaṁ purisaṁ na tāyati na rakkhati, sabbaṁ ca
 maccā ti sace pi hi yattakaṁ¹⁴ loke dāru atthi tam sabbam¹⁵ sadhanā sa-
 bhogā attano dhanena ca bhogehi ca saddhiṁ tinena missam katvā ādipeyyum
 evamgatā¹⁶ sabbam pi tam tehi ādipitam dahanto ayaṁ asamattatejo¹⁷ asa-
 disatejo tāva aggi na tappe, evam atappaniyam bhātika dirasaññū¹⁸ dvihi
 jivhāhi rasaññanassamattā ko tam sappiādhihi subhikkham¹⁹ subitam kuriyā²⁰
 sakkuṇeyya katum, evam atittam pana tam mahaggham santappetvā ko nāma
 d-lokaṁ gamissati, passa etaṁ²¹ ca te dukkatān ti, yogayutto ti araṇima-
 thanayogena yutto hutvā tam paccayam labhivā va samārohati nibbattati aggi²², evam
 paravāyameṇa uppajjamānam acetanam tam²³ tvam devo ti vadasī, idam pi abhūtam
 eva kathesi, aggimanuppariṭṭho ti aggim anuppariṭṭho, nāmattha-
 māno²⁴ ti nāpi araṇinarena araṇihatthena narena amanthiyamāno²⁵ nibbattati
 nāma, kammeṇā ti na jātavedatthikassa purisassa kiriyam vinā attano dhamma-
 tāya yeva jāyati, susseyyun ti antoagginā sasiyamānāni sukkheyyum allān' eva
 na siyūn, bhojan ti bhojanto, dhūmasikkhiṁ patāpavan²⁶ ti dhūmasikkhāya
 yuttam patāpavantam, aṅgārikā ti aṅgārakammakārā, loṇakārā ti loṇodakam
 pacitvā loṇakārakā, sūdā ti bhattakārakā, sariradāhā ti matasarirajjhāpakā,
 puññam ti ete pi sabbe puññam eva kareyyum, ajjhena maggin ti ajjhena-
 aggin²⁷ mantajjhāyakā brāhmanāpi hontu²⁸, koci ti koci nara dhūmasikkhi-
 patāpavantam aggin bhojento tappayitvāpi puññam na karoti nāma, lokāpa-
 cito²⁹ samāno ti tava vādo lokassa apacito pūjito samāno, yadevā 'ti yam
 ahikunapādhiṁ paṭikkūlajeguccheṁ maccā dūrato parivajjenti³⁰ tadappasathan
 ti tam appasattham samma dirasaññū³¹ katham kena kāraṇena paribhuñjeyya,
 devesū ti eke manussā sikkhiṁ devesu aññataram devan ti³² vandanti, mi-
 lakkhā³³ panā 'ti aññāṇā pana milakkhā³⁴ udakam devo ti³⁵ vadanti,

¹ Bā-manāni. ² Bā adda hoti. ³ Ckē kā-. ⁴ Bā bodhayitum. ⁵ Ckē omīti a. v.
⁶ Ckē ma-. ⁷ Bā -dassā. ⁸ Bā da-. ⁹ Ckē omīti bh ti. ¹⁰ Bā bhedā. ¹¹ Bā
 paṭiṭṭhātum. ¹² Ckē va. ¹³ Ckē vā. ¹⁴ Bā -kā. ¹⁵ Bā te sabbe. ¹⁶ so Ckē
 for -tam? Bā omīti gatā. ¹⁷ Ckē asamattitejo ¹⁸ Ckē -ñña, Bā dvārasaññū ¹⁹
 Ckē add vā tam ²⁰ Bā kareyyako. ²¹ Ckē yāva. ²² Ckē omīti aggi. ²³ Ckē omīti
 tam. ²⁴ Bā nāpātha-. ²⁵ Ckē na ma-. ²⁶ Ckē amatthi-. Bā apaṭṭhaya-. ²⁷ Ckē -ī--vā,
 Ckē -ī--vā, Bā -ī--van. ²⁸ Ckē -nāggim. ²⁹ Bā omīti hontu. ³⁰ Ckē loko-
³¹ Bā -ccajjenti. ³² Ckē -a, Bā -dvārasaññū. ³³ Ckē omīti ti. ³⁴ Bā -u.

- asaññakāyaṇ¹ ti anindriyabaddhaṃ acittakāyaṇ² ca samānam³ etaṃ⁴ acetanaṃ pajānaṃ pacanādikammakaraṃ vessānaraṃ aggīṃ paricaritvā pāpāni kammanāni karonto loko kathaṃ sugatīṃ gamissati, idaṃ te atīviya dukkathitaṃ, sabbābhībhūtāhu dha jīvikatthā ti ime brāhmaṇā attano jīvikatthaṃ
- 5 Mahābrahmā sabbābhībhū ti āhaṃsu, sabbo loko ten' eva nimmito ti vadanti, puna aggeṣa Brahmā paricārako ti pi vadanti, so pi kira aggīṃ juha⁶ eva. sabbānubhāvi ca vasi⁷ ti so pana yadi sabbānubhāvi ca vasi ca atha kimatthaṃ sayam⁸ animmito hutvā attanā va nimmitaṃ vanditā⁹ bhaveyya, idaṃ pi te dukkathitaṃ eva, hassan¹⁰ ti Ariṭṭha brāhmaṇānaṃ vacanaṃ nāma hasitabbayuttakaṃ, paṇḍitānaṃ nijjhānaṃ na khamati¹¹, pakarīmsū¹² 'ti ime brāhmaṇā evarūpaṃ musāvādaṃ attano lābhasakkārahetu pubbe pattharīmsu¹³, sandambhītā¹⁴ -- ti te ettakena¹⁵ lābhasakkāre apātubhūte¹⁶ jantubi saddhiṃ yojetvā pāpavadhapaṭisaṃyuttaṃ attano laddhiṃ dhammasamkhātāṃ santi-dhammaṃ¹⁷ sandambhītā¹⁸ yaññasuttakaṃ nāma gandhayīmsū¹⁹ 'ti a., etaṃ ca
- 15 saccan ti yad etaṃ tayā ajjhenamariyā ti ādi vuttaṃ etaṃ ca saccaṃ bhav-veyya, nākhattiyo ti evaṃ sante akhattiyo r. nāma na labheyya abrahmaṇāpi mantapadāni na sikkheyyuṃ, musā cime ti musā ca ime, odariyā ti udarāniseṭṭajīvikā udarapūrahetu²⁰ vā, tadappapaññā ti taṃ tesāṃ vacanaṃ appapaññā, attanā vā 'ti paṇḍitā pana tesāṃ vacanaṃ sadosan ti attanā va pas-
- 20 santi, taṃ tādīsaṃ ti taṃ tathārūpaṃ samkhubhitvā Brahmaṇaṃ ṭhapitamariyādaṃ²¹ bhinditvā ṭhitaṃ samkhubhitāṃ bhinnāṃ lokaṃ so tava Brahmā kasmā ujuṃ na karoti, alakkhin ti kimkāraṇā sabbaloke dukkhaṃ vidahi²², kin ti kin na ekantasukhiṃ eva sabbalokam akāsi, lokavinīṣako coro maññe tava Brahmā ti, māyā ti māyāya, adhammena kinnu kārīti²³ iminā māyādīnā
- 25 adhammena kimkāraṇā lokaṃ anvākiyaṃ²⁴ yojayati²⁵ a., Ariṭṭhā 'ti A. tava bhūtapati adhammiko yo dasavidhe kusalahamme sati dhammaṃ eva avidahitvā adhammaṃ vidahi, kiṭṭā ti ādi²⁶ upayogathe paccattaṃ²⁷, ete kiṭṭādayo pāpe hantvā macco sujhatiti etesaṃ pi Kambojaraṭṭhāvāsīnaṃ bahunnaṃ anariyānaṃ dhammā, te pana vitathā adhammā va dhammā ti vuttā, tehi pi²⁸
- 30 tava Brahmaṇā va nimmitēhi bhavitabbaṃ.

Idāni tesāṃ²⁹ vitathābhāvaṃ dassento āha:

150. Sace hi so sujjhati yo hanāti

hato pi so saggam upeti ṭhānaṃ

¹ Ck^o -tāyan. ² B^d avitta-. ³ B^d kammakaraṃ pajānanti in the place of ca samānaṃ. ⁴ B^d evaṃ. ⁵ B^d adds parehi. ⁶ B^d nimmitassa aggeṣa vandako. ⁷ B^d hassan. ⁸ B^d na nijjhānakkhamāṇaṃ. ⁹ B^d parik-. ¹⁰ B^d bandhayīmsu. ¹¹ B^d sandhābhītā -- suttadhammaṃ. ¹² B^d -ke. ¹³ B^d -bhonte. ¹⁴ B^d sutta-. ¹⁵ B^d sandhāpitā. ¹⁶ so all three MSS. for ganth-. ¹⁷ B^d -pūraṇa-. ¹⁸ Ck^o -dā. ¹⁹ all three MSS. -himsu. ²⁰ so Ck; C^o kinnukākārī ti, B^d kimatthaṃ makārīti. ²¹ B^d anattakārisaṃ? ²² B^d yocesīti. ²³ B^d ādīsu. ²⁴ B^d paccatta-vacanaṃ. ²⁵ Ck^o te pi, B^d te pi hi. ²⁶ Ck^o omit tesāṃ.

- bhovādi bhovādina¹ mārayeyyūṃ
ye cāpi tesāṃ abhisaddaheyyūṃ. 904.
159. N' evā² migā na-ppasu no pi gāvo
āyācanti attavadhāya keci
vipphandamānā³ idha jīvikatthā,
yaññesu pāṇe pasum āharanti. 905. 5
160. Yūpassa ne pasubandhe ca bālā
cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti:
ayan te yūpo⁴ kāmadoho parattha
bhavissati sassato samparāye⁵. 906. 10
161. Sace ca yūpe maṇisaṃkhamuttaṃ
dhaññāṃ dhanāṃ rajatāṃ⁶ jātarūpaṃ
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sace duhe⁷ tidive sabbakāme
tevijjasamghā ca puthū yajeyyūṃ
na brāhmaṇaṃ kañci taṃ yājayeyyūṃ⁸. 907. 15
162. Kuto ca yūpe maṇisaṃkhamuttaṃ
dhaññāṃ dhanāṃ rajatāṃ jātarūpaṃ
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi,
kuto duhe⁷ tidive sabbakāme. 908. 20
163. Saṭṭhā ca luddā upaladdhabālā⁹
cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti:
ādāya aggiṃ mama dehi vittaṃ¹⁰
tato sukhī hohisi¹¹ sabbakāme. 909.
164. Tam aggihuttaṃ saraṇaṃ pavissa
cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti,
oropayitvā kesamassuṃ nakhaṇ ca
vedehi vittaṃ¹⁰ atigālayanti. 910. 25
165. Kākā ulūkaṃ¹² va raho labhitvā
ekaṃ samānaṃ bahukā samecca¹³ 30

¹ so all three MSS. ² B^d neva, C^s tavā. ³ so B^d, C^{ks} -no. ⁴ read yūpo ayaṃ, omitting te? ⁵ C^{ks} -yaṃ. ⁶ B^d ratanaṃ. ⁷ C^{ks} ju-. ⁸ C^{ks} yācayeyyūṃ, B^d nā brahmaṇaṃ kiñci na jayeyyūṃ. ⁹ B^d ca paluddhā-. ¹⁰ C^{ks} ci-, B^s vu-. ¹¹ C^s hobbisi, B^d hohipi. ¹² C^{ks} -kā, B^d -ka. ¹³ B^d samajja.

- annāni bhutvā¹ kuhakā kuhitvā
 muṇḍaṃ katvā² yaññapath' ossajanti³. 911.
166. Evaṃ hi so vaṇcito brāhmaṇehi
 eko samāno, bahukā⁴ samecca
 5 te yogayogena vilumpamānā⁵
 diṭṭhaṃ adiṭṭhena dhaṇaṃ haranti. 912.
167. Akāsiyā rājuhi vānusiṭṭhā⁶
 tad assa ādāya dhaṇaṃ haranti,
 te tādisā corasamā asantā⁷
 10 vajjhā na haññanti Ariṭṭha loke. 913.
168. Indassa bāhā-r-asi dakkhiṇā ti
 yaññesu chindanti palāsayaṭṭhiṃ,
 taṃ ce pi⁸ saccaṃ Maghavā chinnabāhu'
 ken' assa Indo asure jināti. 914.
- 15 169. Tañ c' eva tucchaṃ, Maghavā samaṅgī
 hantā¹⁰ avajjho paramo sa¹¹ devo,
 mantā ime brāhmaṇā tuccharūpā
 sandiṭṭhiyā¹² vañcanā esa loke. 915.
170. Mālāgiri Himavā yo ca Gijjho (= p. 204,¹¹²)
 20 Sudassano Nisabho Kākaneru
 ete ca aññe ca nagā mahantā
 cityā katā¹³ yaññakarehi-m-āhu. 916.
171. Yathappakārāni hi iṭṭhakāni
 cityā katā yaññakarehi-m-āhu
 25 na pabbatā honti tathappakārā
 aññādisā acalā tiṭṭhaselā¹⁴. 917.
172. Na iṭṭhakā honti silā cirena pi¹⁵,
 na tattha sañjāyati ayo na lohaṃ,

¹ Cks bho-. ² Bđ karitvā. ³ Bđ oyayanti. ⁴ Cks bahuhi. ⁵ Cks -naṃ, Bđ viluppamānaṃ. ⁶ Cks cānu-. ⁷ Cks -to. ⁸ Bđ tañcapī, Cks ve hi. ⁹ so all three MSS. for abāhu? ¹⁰ Cks hattā, Bđ hantvā. ¹¹ Bđ su. ¹² Bđ -kā, ¹³ Bđ tathā. ¹⁴ Bđ tiṭṭha, Cks diṭṭha. ¹⁵ Bđ omits pi.

- yaññāṇ ca etaṃ parivaṇṇayantā¹
cityā katā yaññakarehi-m-āhu. 918.
173. Ajjhāyakaṃ mantaguṇṇapapannaṃ
tapassināṃ yācayogo ti-m-āhu,
tīre samuddass' udakaṃ sajantaṃ² 5
taṃ sāgar' ajjhohari ten' apeyyo. 919.
174. Parosahassam pi samantavede
mantūpapanne nadiyo vahanti,
na tena vyāpannarasūdakā naṃ³,
kasmā samuddo atulo apeyyo. 920. 10
175. Ye keci kūpā idha jīvaloke
loṇūdakā kūpakhaṇehi khātā
na brāhmaṇajjhoharanena⁴ tesu
āpo apeyyo dirasaññu-r-āhu⁵. 921.
176. Pure puratthā kā kassa bhariyā, 15
mano manussam ajānesi⁶ pubbe,
tenāpi dhammena na koci hīno,
evam pi vossaggavibhaṅgam āhu. 922.
177. Candālaputto pi adhicca⁷ vede
bhāseyya mante kusalo mutimā, 20
na tassa muddhāpi⁸ phaleyya sattadhā,
mantā ime attavadhāya kattā⁹. 923.
178. Vācā katā giddhikatā¹⁰ gahītā
dummocayā kavyāpathānupannā,
bālāna cittaṃ visame niviṭṭhaṃ 25
tad appapaññā abhisaddahanti. 924.
179. Sihassa vyagghassa ca dīpino ca
na vijjatī porisiyaṃ balena,
manussabhāvo ca¹¹ gavaṃ va¹² pekkho
jāti hi tesāṃ asamā samānā¹³. 925. 30

¹ Bđ -ti. ² Ck sacchattaṃ. ³ so Cks; Bđ -ni. ⁴ Ck Bđ brah-. ⁵ Bđ -ññumāhu.
⁶ Cks -hi. ⁷ Cks ādicca. ⁸ Bđ -vi. ⁹ Bđ katā. ¹⁰ Bđ -gatā. ¹¹ Ck va. ¹²
Ck ca. ¹³ so Bđ; Cks -naṃ.

180. Sace ca rājā paṭhavim vijitvā
sajjivavā assavo¹ pārisajjo
sayam eva so sattusaṃgham vijeyya
tassa pajā niccasukhā bhaveyya. 926.
- 6 181. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthēna ete samakā bhavanti,
tesaṃ ca attham avinicchinitvā
na bujjhatī oghapatham va channam². 927.
- 10 182. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthēna ete samakā bhavanti,
lābho alābho ayaso yaso ca
sabbe te sabbesaṃ catunna dhammā. 928.
- 15 183. Yathāpi ibbhā dhanadhaññahetu
kammāni kārenti puthū pathavyā
tevijjasamghāpi³ tath' eva ajja
kammāni kārenti puthū pathavyā. 929.
184. Ibbhā hi ete samakā bhavanti,
niccossukā⁴ kāmagaṇesu yuttā
kammāni kārenti puthū pathavyā,
20 tad appapaññā dirasaññu ārā⁵ ti. 930.

Ta. bhovādīti brāhmaṇā, bhovādīna⁶ mārayeyyūn ti brāhmaṇam eva⁷
māreyyūn, ye cāpīti ye cāpi brāhmaṇānaṃ taṃ vacanaṃ saddaheyeyyūn te
attano upaṭṭhāke yeva ca brāhmaṇe ca māreyyūn, brāhmaṇā pana brāhmaṇe ca
upaṭṭhāke ca amāretvā nānappakāre tiracchāne yeva mārenti, iti tesaṃ vacanaṃ
25 micchā, kecīti yaṃ ca⁸ no māretha mayam saggaṃ gamissāmā⁹ 'ti āgacchantā
keci n' atthi, pāṇe pasumābarantīti¹⁰ migādayo pāṇe ca pasuṃ ca¹⁰ vip-
phandamānaṃ jivikatthāya¹¹ mārenti, mukhaṃ -- ti etesu yūpassa¹² pasuban-
dhesu¹³ imasmiṃ te yūpe sabbam¹⁴ maṇisaṃkhamuttaṃ¹⁵ dhaññadhanarajatajā-
tarūpaṃ saṇṇibhitaṃ¹⁶, ayaṃ te yūpo parattha kāmadoho bhavissati sassata-
30 bhāvaṃ āvahiassaṃti citrehi kāraṇehi mukhaṃ pasārenti¹⁷, taṃ taṃ vatvā micchā-

¹ Bā -vā. ² Ck janam. ³ Bā -saṅkhāpi. ⁴ Bā niccussuṇṇā. ⁵ Ck -ñā rāte,
Cē -ñā rāne, Bā dvirasaññū ārakā. ⁶ so Cē Bā; Ck dīna. ⁷ Ck -pomeva, Cē
-ṇaceva, Bā -ṇamevana. ⁸ so Ck; Cē ya ca, Bā yaññena. ⁹ Bā -ārabhantīti. ¹⁰
Ck pasunti. ¹¹ Ck -tatthāya. ¹² Bā yupassanesu. ¹³ Bā -dhe ca. ¹⁴ Ck -ā.
¹⁵ Ck -yuttā. ¹⁶ Ck -rūpa, Bā dhaññam dhanam rajatam jātarūpaṃ --. ¹⁷
Bā -denti.

gāham gabentīti a., sace cā 'ti sace ca yūpe vā sesakaṭṭhesu vā etaṃ maṇiādi
bhaveyya tidive vā sabbakāmadubhaṃ assa tevijjagaṇā ca¹ puthū hutvā yaññāni
yajeyyūm bahudhanatāya c' eva saggakāmatāya ca aññāni brāhmaṇāni na yā-
jeyyūm yasmā pana attano va dhanāni paccāsiṃsantā aññam pi yājenti tasmā
abbhūtarādino ti veditabbā, kuto cā 'ti etasmiṃ ca yūpe vā sesakaṭṭhesu vā 5
kuto etaṃ maṇiṃ ādiṃ katvā avijjamānam eva kuto tidive sabbakāme duhiessati
sabbathāpi abhūtam eva tesāṃ vacanaṃ, saṭṭhā ca luddā ca upaladdha-
bālā² ti Ariṭṭha ime brāhmaṇā nāma kerāṭṭikā c' eva nikkaruṇā ca³ te bālā lokam
palobhetvā upalāpetvā⁴ vicitrehi kāraṇehi mukhaṃ pasārenti⁵, sabbakāme ti
aggitū ādāya taṇ⁶ ca duha⁷ amhākaṃ ca vittam dehi tato sabbakāme labhītvā sukhi⁸ 10
hohisi⁹, tamaggi buttam -- ti taṃ rājānam rājamahāmattaṃ vā ādāya aggi-
buttaṭṭhānam gehaṃ pavisitvā, oropayitvā ti vicitrāni kāraṇāni vadantā kesa-
massum c' assa nakhaṇ⁹ ca oropayitvā, atigālayanti¹⁰ ti vuttatāya tayo vede
niśāya idaṃ dātabbam idaṃ kātabbam ti vadantā vedehi tassa santakam dhanam
atigālayanti vināseṃti viddhamseṃti, annāni bhutvā -- ti te kuhakā n¹¹ nappa- 15
kāram kuhakakammaṃ katvā yaññam¹⁰ vaṇṇetvā vaṇṇetvā tassa santakam nā-
naggarasabbhajanam bhuñjitvā aha naṃ muṇḍam katvā yaññapathe ossajanti
taṃ¹¹ gahetvā bahi yaññavāṇam gacchantīti a., yogayogena 'ti brāhmaṇā
ekam¹² bahukā¹³ samecca¹⁴ tena tena yogena tāya tāya yuttīyā vilumpamānā¹⁵
ditṭham paccakkham tassa dhanam aditṭhena devalokena aditṭham devalokam 20
vaṇṇetvā amarattānam¹⁶ katvā haranti, akāsiyā rājūhi vānusiṭṭhā ti
idaṃ ca idaṃ ca balim gaṇhathā 'ti rājūhi anusiṭṭhā akāsiyassamkhātā¹⁷ rāja-
purisā viya, tadassā 'ti tam assa dhanam ādāya haranti, corasamā pi abhūta-
baligāhaka sandhichchedacorasadiśā, vajjhā ti vadhārāhā evarūpā pāpadhammā
idāni loke na haññanti, bāhārasīti bāhāsi¹⁸, i. v. h.: idam pi Ariṭṭha brāh- 25
maṇānam pi musāvadam passa te¹⁹ kira yaññesu mahatiṃ palāsayaṭṭhiṃ Indassa
bāhāsi¹⁸ dakkhiṇā ti vatvā chindanti, tav' etesaṃ vacanaṃ saccam, aha chinna-
bāhu samāno ken' assa bāhubalena Indo asure jināti, samañgīti bāhusamañgī
achinnabāhu arogo yeva²⁰, paramo ti uttamo puññiddhisamañnāgato aññesaṃ
avajjho, brāhmaṇā ti brāhmaṇānam²¹, tucchārūpā ti tucchāsabhāvā²² nip- 30
phalā, vaṇṇanā ti ye te brāhmaṇānam mantā²³ nāma eṇā²⁴ loke sanditṭhikā
vaṇṇanā, yathāpakārānti yādisānti itṭhakāni gahetvā yaññakarehi cityā katā²⁵
ti vadanti, tiṭṭhaselā ti pabbatā hi acalā tiṭṭhā²⁶ upacitā ekaghaṇā silāmayā
va²⁷ tiṭṭhakāni calāni na ca ekaghaṇāni na silāmayāni, parivaṇṇayantā²⁸ ti

¹ Bā va. ² Bā paluddhā ca bālā. ³ Bā ceva lohā ca. ⁴ Bā omits upa-. ⁵ Bā -dhenti. ⁶ Bā tvaṇ. ⁷ Ck duham, Bā juha. ⁸ Cks hosīti, Bā adds sabba-
kāmehi, sabbakāmehi palobhetvā pahadenti. ⁹ Cks nakhe. ¹⁰ Bā samajja samā-
gantvā param in the place of yaññam. ¹¹ Cks omits taṃ. ¹² Bā adds dāya-
kam. ¹³ Cks bahurū. ¹⁴ Bā samajja. ¹⁵ Bā viluppa-. ¹⁶ Bā arahaṇa-, Bā
ūharaṇa-. ¹⁷ Cks -khatā. ¹⁸ Bā bāhā asi. ¹⁹ Cks to, Bā -tehi. ²⁰ Bā adds
hantvā ti asūrānam hantvā. ²¹ Bā brahmānānāma. ²² Cks -sabbhāgā. ²³ Bā
bedā. ²⁴ Cks esa. ²⁵ Ck cittaṃkatā, Cc cittaṃkatā. ²⁶ Bā tiṭṭhānam, Cks ditṭhā.
²⁷ Bā ca. ²⁸ Bā -ti.

evam yaññaṃ vaṇṇentā¹ brāhmaṇā², samantavede ti pariṇipunnavede brāhmaṇe³, vahanatīti sotesu pi āvaṇṇesu patite vahanti. nimujjāpetvā jīvitaḥkha-
 yaṃ pāpenti, na tena--kānaṃ⁴ ti ettha eko nakāro pucchanaṭṭho⁵ hoti, nanu
 tena vyāpannarasūḍakā nadiyo⁶ ti hi nam pucchanto evam āha, kasmā ti kena
 5 kāraṇena tāva mahāsamuddo va apeyyo kato, kiṃ Mahābrahmā nadīsu udakaṃ
 apeyyaṃ kattum na sakkoti samudde yeva sakkotīti, dirasaññurāhu⁷ ti dirasaññu⁸
 ahu jāto ti a., pure puratthā ti ito pure sabbapuratthā sabbapaṭṭhama-
 kappikakāle, kā kassa bhariyā ti kā kassa bhariyā nāma, tādā hi itthilīṅgam
 eva n' atthi, pacchā methunadhammavasena mātāpitāro nāma jātā, ma no ma-
 10 nussan ti tadā hi mano yeva manussaṃ ajanesi⁹, manomayā sattā nibbattiṃsū
 'ti a., tenāpi dhammenā 'ti tena pi kāraṇena tena sabbāhena na koci jātiyā¹⁰
 hīno nāma, na hi tadā khattiyādibhedo atthi, tasmā yaṃ brāhmaṇā vadanti
 brāhmaṇā va jātiyā seṭṭhā itare hīnā ti taṃ micchā, evampīti evaṃ vattamāne
 loke porāṇakavattān jāhitvā pacchā attanā pakkhanditvā¹¹ katānaṃ vasena
 15 khattiyādayo cattāro koṭṭhāsā jātā, evaṃ vossaggavibhaṅgam āhu, attanā va
 katehi kammavossaggehi¹² tesāṃ sattānaṃ ekacce khattiyā jātā ekacce brāhma-
 ṇādayo ti imaṃ vibhaṅgaṃ kathenti, tasmā brāhmaṇā va seṭṭhā ti vacanaṃ
 micchā, sattadhā ti yadi Mahābrahmunā brāhmaṇānaṃ ūeva tayo vedā dinnā
 na aññesaṃ caṇḍālassa mante bhāsantassa muddhā sattadhā phaleyya na ca
 20 phalati, tasmā imehi brāhmaṇehi attavadhāya mantā¹³ katā, attano yeva tesāṃ
 musāvādāditaṃ¹⁴ pakāsentā guṇavadhaṃ¹⁵ karonti, vācā katā ti ete mantā
 nāma musāvādena cintetvā katā, giddhikatā gahitā ti lābhagiddhikātāya
 brāhmaṇehi gahitā, dummocayā ti macchena gilītabaliso viya dummocayā,
 kavyāpathānupannā ti kavyakārabrahmaṇānaṃ vacanapatham anupannā¹⁶
 25 anugatā, tehi yathā icchanti tathā musā vatvā baddhā, bālānaṃ ti tesāṃ hi
 bālānaṃ cittaṃ visame nivīṭṭhaṃ taṃ aññe appapaññā saddahanti, porisiyaṃ-
 balenā 'ti porisiyasamkhātēna balena, i. v. h: yaṃ etesaṃ sihāḍiṇaṃ purisa-
 tthāmasamkhātēna porisiyaṃ¹⁷ balānaṃ tena porisiyabalena samannāgatā brāhmaṇā
 nāma n' atthi, sabbe¹⁸ imehi tiracchānehi pi hīnā yeva, mauussabbhāvo ca
 30 gavaṃ va pekkho ti api ca yo¹⁹ etesaṃ mauussabbhāvo so gunnaṃ viya
 pekkhitabbo, kiṃkāraṇā: jāti hi tesāṃ asamā samānaṃ²⁰, tesāṃ hi brāhmaṇānaṃ
 duppaññātāya gohi saddhiṃ samānājāti yeva asamā²¹, aññaṃ eva hi gunnaṃ
 saṇṭhānaṃ aññaṃ etesaṃ ti etena brāhmaṇe tiracchānesu sihādisame pi²² akatvā
 gorūpasame karotī, sace ca rājā ti Ariṭṭha yadi Mahābrahmunā dinnabbāhena
 35 khattiyō va pathaviṃ vijetvā, sajjivavā ti²³ sajjivīhi amaccehi samannāgato,
 assavo pārīsajjo ti²⁴ attano ovāḍakarapārīsāvācaro siyā ath' assa pārīsāya²⁴

¹ Bd -etvā. ² Bd adds va brahmaṇe parivaṇṇayanti. ³ Ck -ṇā. ⁴ Bds -kāni.

⁵ Ck samuccanatthe, C samucchahacceyatthe. ⁶ Bd adds honti. ⁷ Cks -saññaraho, Bd dvirasaññumāhu. ⁸ Cks -sañña, Bd dvirasaññukammā. ⁹ Cks ajā-. ¹⁰ Cks add na. ¹¹ Bd samanivā. ¹² Bd adds vibhattā. ¹³ Bd adds na. ¹⁴ Bd -dikaṃ. ¹⁵ Bd gaṇabhedāṃ. ¹⁶ all three MSS. anupp-. ¹⁷ Bd -ya. ¹⁸ Cks sace. ¹⁹ Cks so. ²⁰ so Cks for -nā? Bd asamā pamāṇā ti. ²¹ so Cks; Bd asāmānaṃ. ²² Bd sādādisu samam eva. ²³ Bd omits ti. ²⁴ Bd pariyaṃ.

yujjhivā r. dātabbān nāma na bhavēyya, sayam¹ eva so ekako va sattusāsi-
 ghaṇi vījeyya, evaṃ sati yuddhadukkhābhāvena² tassa pana pajā³ niccasukhī
 bhavēyya, evaṃ ca n' atthi tasmāpi tesān vacanaṃ micchā, khattiyamantā
 ti rājasatthaṇ ca tayo ca vedā attano ānāya⁴ ruciyā idam eva kattabban ti
 pavattantā atthena ete samakā bhavanti, avinicchinitvā ti tesān khattiya- 5
 mantānaṃ khattiyo pi vedānaṃ brāhmaṇo pi atthaṃ avinicchinitvā ānāvasen'
 eva gaṇhanto tam atthaṃ udakoghena channaṃ maggaṃ viya na bujjhati,
 atthena ete ti vacanatthena ete samakā bhavanti, kīmkārāpā: brāhmaṇā va
 seṭṭhā⁵ añño vaṇṇo hino ti vadanti yeva, sabbe te ti te sabbe lābhādayo
 lokadhammā sabbe te sabbesān catunnam pi vaṇṇānaṃ dhammā ekasatto pi hi 10
 etehi muttako nāma n' atthīti, brāhmaṇā lokadhammehi aparimuttā vasaṃānā
 seṭṭhā mayan ti musā kathenti, ibbhā ti gaḥapatikā, tevijjasamighāpīti
 brāhmaṇā tath' eva puthū na kaṣigorakkhādīni kammāni karonti, niccossukā⁶
 ti⁷ niccaṃ ussukkaṇṇatā chandajātā, tad appapaññā dirasaññu ārā⁸ ti tasmā
 bhātika dirasaññu⁹ nippaṇñā brāhmaṇā ārā te dhammato, porāṇakā hi brāhmaṇa- 15
 dhammā etarahi sunakhesu sandissanti.

Evam M. tesān vādaṃ bhinditvā attano vādaṃ paṭiṭṭhā-
 pesi, tassa dhammakathaṃ sutvā nāgaparisā somanassajātā
 ahoṣi. M. nesādabrahmaṇaṃ nāgabhavanā nīharāpesi, pari-
 bhāsamattam pi pan' assa nākāsi. Sāgarabrahmadatto pi 20
 ṭhapitadivasāṃ anatikkamitvā caturaṅginiyā senāya parivuto
 pituvasanaṭṭhānaṃ agamāsi. M. pi „mātulaṇ ca ayyakaṇ ca
 passissāmīti“ bheriṇ carāpetvā mahantena sirisobhaggena Ya-
 munato uttaritvā tam eva assamaṇā ārabha pāyāsi, avasesa-
 bhātaro ca tassa mātāpitaro ca pacchato pāyimsu. Tasmim 25
 khaṇe S-brahmadatto M-aṃ mahatīyā parisāya āgacchantān
 asaṇjānitvā pitaraṃ pucchanto āha:

185. Kassa bherī¹⁰ mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā (V $\frac{322}{4}$)
 purato paṭipannāni hāsayantā rathesabhaṃ. 931.

186. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā 30
 yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalaṃ. 932.

187. Ukkāmukhe pahaṭṭhaṃ va khadiraṅgārasannibhaṃ
 mukhaṃ cāru-r-ivābhāti¹¹, ko eti siriyā jalaṃ. 933.

¹ Cks sā-. ² Bd yuddhe-. ³ Cks padā. ⁴ Cks ānāya. ⁵ Cđ adds vaṇṇā. ⁶
 Cks -ukkā, Bđ niccossukā. ⁷ Bđ adds kāmagaṇesu. ⁸ Ck -ñāārāpe, Cs -ñāārāte,
 Bđ -ñu ārakā ⁹ Cks -a. ¹⁰ Cks ok-. ¹¹ Cks -pivā.

188. Kassa jambonadaṃ chattaṃ sasalākaṃ manoramaṃ
ādiccamaṃsāvaraṇaṃ, ko eti siriyā jalaṃ. 934.
189. Kassa aṃkaṃ¹ pariggayha vālavijjanim uttamaṃ
carate varapaññassa muddhani uparūpari. 935.
- 5 190. Kassa pekhunabhatthāni vicitrāni mudūni ca
tapaññamaṇidaṇḍāni² caranti ubhatomukhaṃ. 936.
191. Khadiraṅgāraṇṇabhā ukkāṃmukhapahamsitā³
kass' ete kuṇḍalā vaggū sobhanti ubhatomukhaṃ. 937.
192. Kassa vātena chupitā niddhantā mudukāḷakā
10 sobhayanti nalātantaṃ nabhā vijju-r-iv' uggatā. 938.
193. Kassa etāni akkhīni āyatāni puthūni ca,
ko sobhati visālakkho, kass' etaṃ uṇṇajaṃ mukhaṃ. 939.
194. Kassa te lapanajā suddhā⁴ suddhasaṃkhavarūpamā⁵
bhāsamānassa sobhanti dantā kuppilasādisā⁶. 940.
- 15 195. Kassa lākhārasasamā hatthapādā sukhe t̥hitā,
ko so bimboṭṭhasampanno divā suriyo va bhāsati. 941.
196. Himaccaye⁷ hemavato⁸ brahāsālo va pupphito
ko so odātapāvāro jayaṃ Indo va sobhati. 942.
197. Suvannapilakākīṇṇaṃ maṇidaṇḍavicittitaṃ
20 ko so parisam ogayha⁹ īso khaggaṃ va muṇcati¹⁰ 943.
198. Suvannacitakā¹¹ citrā sukatā citrasibbanā¹²
ko so omuṇcate pādā namo katvā mahesino ti. 944.

Ta. paṭipapaṇṇānīti kass' etāni turiyāni purato paṭipannāni, hāsayaṇtā
ti etaṃ rājānaṃ hāsayaṇtā, kaṇcana -- 'ti kassa nalātante bandhena uphīsa-
25 paṭṭena vijjuyā meghamukhaṃ viya varamukhaṃ ujjetatitī pucchati, yuvā -- ti
taruṇo sannaddhadhanukalāpo, ukkā -- ti kammāruddhane pabattasuvannaṃ
viya, khadiraṅgāra -- ti ādittakhadiraṅgārasannibbhaṃ, jambonadan ti ratta-
suvannamayam, aṅkaṃ¹ pariggayhā 'ti cāmarigāhakena aṅkena¹² pariggahitā
hutvā, vālavīja -- ti uttamaṃ vālavijjanim, pekhuna -- ti morapiṇṇajhattha-
30 kāni, vicitrānīti sattaratanavicitrāni, tapañña¹⁴ -- ti tapanīyasuvannaṇa ca

¹ Bā aṅgaṃ. ² Bā suvaṇṇamaṇi-. ³ Ck ok-. ⁴ Bā kassete lapanajātā omitti-
ting suddhā. ⁵ Bā suddhā-. ⁶ Ck kucchila-, kujjila-. ⁷ Ck -ena. ⁸ Bā -ti.
⁹ Bā oggayha. ¹⁰ Ck iso-, Bā īsā -- pamuṇcati. ¹¹ Bā -vikatā. ¹² Bā -sib-
bino, C -sippino. ¹³ C Bā aṅgena. ¹⁴ Bā suvaṇṇa-.

mañhi ca khacitadāṇāni, ubhatomukhan ti mukhassa ubhatopassesu caranti,
vātena -- ti vātāhatā, niddhantā ti siniddharutā¹, nalāṭantan ti kass' ete
evarūpā keśā nalāṭantaṃ upasobhanti, nabhā ti nabhato uggatā vijju viya,
uṇṇajan ti kañcanadāso viya paripuṇṇaṃ, lapanajā² ti mukhajā³, kuppila-
sādisā ti mantālakamakulasadisā⁴, sukhe ṭhitā ti sukhaparihatā, jayam 5
Indo vā 'ti jayappatto Indo viya, suvaṇṇa - ti suvaṇṇapilakāhi ākiṇṇaṃ,
mañi -- ti mañitharūhi vicittitaṃ, suvaṇṇacitakā⁴ ti suvaṇṇakhacitā, citrā
ti sattaratanavicitrā, sukatā ti suniṭṭhitā, citrasibbanā⁵ ti citrasibbaniyo⁶,
ko -- pādā ti ko esa pādato evarūpā pādukaṃ omuñcatīti.

Evam puttēna S-brahmadattēna puttṭho iddhimā abhiññā- 10
lābhitāpaso „tāta ete Dhataratṭhassa rañño puttā tava lhāgi-
neyyā nāgā“ ti ācikkhanto gātham āha:

100. Dhataratṭhā' hi te nāgā iddhimanto yasassino

Samuddajāya uppannā nāgā ete mahiddhikā ti. 945.

Evam etesaṃ kathentānaṃ ñeva nāgaparisā patvā tāpa- 15
sassa pāde vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Samuddajāpi pitaraṃ
vanditvā roditvā nāgaparisāya saddhim n-bhavanam eva gatā.
S-brahmadatto tatth' eva katipāhaṃ vasitvā Bārāṇasim eva
gato. Samuddajā n-bhavane yeva kālam akāsi. Bo. yāvajivam
silam rakkhitvā uposathakammaṃ katvā āyupariyosāne saddhim 20
nāgaparisāya saggapadam^a pūresi.

S. i. d. ā. „evam upāsakā porāṇakapaṇḍitā anuppanne pi Buddhe
evarūpaṃ nāgasampattiṃ pahāya uposathakammaṃ karimsu yevā“ 'ti
vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, nesādabrāh-
maṇo Devadatto, Somadatto Ānando, Accimukhī Uppalavaṇṇā, Su- 25
dassano Sāriputto, Subhogo Moggallāno, Kāṇarīṭṭho Sunakkhatto,
Bhūridatto aham evā 'ti⁸. Bhūridattajātakaṃ.

7. Mahānārada-kassapa-jātaka.

Ahu rājā Videhānan ti. Idam S. Latṭhivanuyyāne viharanto
Uruvelakassapadamaṇaṃ ā. k. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko¹⁰ 30

¹ Ck^a siddha-, C^a siniddhane antā, B^a sinidhaantā. ² B^a -jātā. ³ so B^a; Ck^a
maddālamakulīsadisā, C^a mantālokamakusadisā. ⁴ B^a C^a -vikaṭā. ⁵ B^a C^a
-sippino. ⁶ Ck^a citrā-, B^a C^a -sippiniyo. ⁷ Ck^a dhataratṭhā, B^a -ṭhassa, omittit
hi. ⁸ B^a C^a -pūraṇ. ⁹ B^a C^a aham eva sainmāsambuddho loke udapādinti.
¹⁰ B^a pavattita-.

Uruvelakassapādayo jaṭile dametvā Magadharājassa paṭissavaṃ muñ-
cetum¹ purāṇasahassajaṭilaparivuto Laṭṭhivanuyyānaṃ agamāsi. Tadhā
dvādasanahutāya parisāya saddhiṃ āgantvā Dasabalaṃ vanditvā
nisinnassa Magadharañño parisantare brāhmaṇagahapatikānaṃ vitakko
5 uppajji: „kin nu kho Uruvelakassapo mahāsamaṇe brahmacariyaṃ ca-
rati udāhu mahāsamaṇo Uruvelakassape“ ti. Atha Bh. „Kassapassa
mama santike pabbajitabhāvaṃ jānāpessāmīti“ imaṃ gātham āha:

Kim eva disvā Uruvelāvāsi (vol. I p. 83. Vin. I p. 86.)

pahāsi aggim² kisako vadāno,
10 pucchāmi taṃ Kassapa etam atthaṃ:
kathaṃ pahīnaṃ tava aggihuttan ti.

Thero pi Bhagavato adhippāyaṃ viditvā:

Rūpe ca sadde ca atho rase ca
kāmitthiyo cābhivadanti yaṃnā.

15 Etam malan ti upadhīsu natvā
tasmā na yitṭhe na hute araṇjin ti

imaṃ gātham vatvā attano sāvakaabhāvaṃ pakāsanatthaṃ T-assa pāda-
piṭṭhe sīsaṃ ṭhapetvā „satthā me bhaṇte Bh., sāvako 'ham asmiti“
vatvā ekatālaṃ dvitālaṃ titālaṃ ti yāva sattatālappamāṇaṃ sattak-
20 khattuṃ vehāsaṃ abbhuggantvā oruḥa T-aṃ vanditvā ekamantaṃ
nisīdi. Taṃ pāṭihāriyaṃ disvā mahājano „aho mahānubhāvo Buddho,
evaṃthāmagatadiṭṭhiko nāma attānaṃ arahā ti maṃṇamāno U-kassapo
diṭṭhijālaṃ bhinditvā T-ena damito“ ti³ Satthu guṇakathaṃ nēva
kathesi. S. „anacchariyaṃ idāni sabbamūtaṃ pattena mayā imassa
25 damanaṃ, sv-āhaṃ pubbe sarāgakāle pi Nārado nāma Brahmā hutvā
imassa diṭṭhijālaṃ bhinditvā imaṃ nibbisevanaṃ akāsin“ ti vatvā tāya
parisāya yācito a. ā.

Attite Videharatṭhe Mithilāyaṃ Aṃgati³ nāma rājā
r. kāresi dhammiko dhammarājā. Rujā nāma dhītā ahosi
30 abhirūpā pāsādikā kappasatasahassaṃ patthitapatthanā mahā-
puṇṇā aggamaheṣiyā kucchismiṃ nibbattā. Sesā pan' assa
soḷasasahassā itthiyo vañjhā ahesuṃ. Tassa sā dhītā piyā
ahosi manāpā. So tassā nānāpupphapūre pañcaviṣatipuppha-
samugge sukhumaṇi ca vatthāni „imehi attānaṃ alaṃkarotū“

¹ Bā mocetum. ² Ck dumitti. ³ Ck aṇḍati.

'ti devasikaṃ pahīṇati' „khadaniyabhojaniyassa 'pamāṇaṃ n' atthi, anvaddhamāsaṃ dānaṃ detū" 'ti sahaṣsaṃ peseti. Tassa kho pana Vijayo Sunāmo Alāto ti tayo amaccā ahesuṃ. So komudiyā cātumāsiniyā chaṇe vattamāne devanagare' viya nagare c' eva antepure ca alaṃkate sunahāto suvilitto sabbā- 5
laṃkārapatimaṇḍito¹ vivaṭasiḥapañjare mahātale amaccagaṇa-
parivuto visuddhagaganatalaṃ abhilaṃghamānaṃ candamaṇḍa-
laṃ disvā „ramaṇiyā vata bho dosinā ratti, kāya nu kho ajja
ratiyā abhirameyyāmā 'ti amacce pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10

1. Ahu rājā Videhānaṃ Aṃgati⁴ nāma khattiyo
pahūtayoggo dhanimā anantabalaporiso. 946.
2. So ca paṇṇarasim rattiṃ purime yāme anāgate
cātumassakomudiyā⁵ amacce sannipātayi: 947.
3. Paṇḍite sutasampanne mihitapubbe vicakkhaṇe
Vijayaṃ ca Sunāmaṃ ca senāpatim Alātakaṃ. 948.
4. Tam anupucchi Vedeho: paccekaṃ brūtha saṃ ruciṃ,
cātumassakomud' ajja, juṇhaṃ, vyapagataṃ tamaṃ,
kāy' ajja ratiyā rattiṃ viharemu imaṃ utun ti. 949.

15

Ta. pahūtayoggo ti pahūtena hatthiyoggādinaṃ samannāgato, ananta- 90
balaporiso ti anantabalakāyo, anāgate ti pariyoṣānaṃ appatto anatikkamante
ti a., cātumassā 'ti catunnaṃ vassikamāsānaṃ parchimadivasabhūṭāya, komu-
diyā ti phullakumudāya, mihitapubbe ti paṭhamaṃ sitaṃ katvā pacchā ka-
thanasāle, tamanupucchitī tam tesu amaccesu ekekaṃ amaccaṃ anupucchi,
paccekaṃ brūtha saṃ⁶ ruciṃ 'ti sabbeva tumhe attano ruciṃ paccekaṃ 25
mayhaṃ kathetha, komudajjā 'ti komudī ajja, juṇhaṃ ti nissayabhūtaṃ canda-
maṇḍalaṃ abbhuggataṃ, vyapagataṃ tamaṃ ti tena sabbaandhakāraṃ vi-
bataṃ, utun ti ajja rattiṃ imaṃ evarūpaṃ utun kāya ratiyā vihareyyāmā 'ti
amacce pucchi.

Tena te pucchitā attano attano ajjhāsayānurūpaṃ kathaṃ
kathayinṇsu. 30

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

3. Tato senāpatī raṇṇo Alāto etad abravī:
hattham yoggaṃ balaṃ sabbaṃ senaṃ sannāhayāmase. 950.

¹ B^d pahīṇi. ² B^d -raṃ. ³ B^d -paṭimaṇḍito. ⁴ C^k aṅgati. ⁵ B^d cātumāsā-.

⁶ B^d yaṃ.

6. Niyyāma deva yuddhāya¹ anantabalaporisā,
ye te vasaṃ na āyanti vasaṃ upanayāmase,
esā mayhaṃ sakā diṭṭhi: ajitaṃ ojināmase. 951.
7. Alātassa vaco sutvā Sunāmo etad abravī:
sabbe tuyhaṃ mahārāja amittā va samāgatā, 952.
8. Nikkhattasatthā paccattā nivātaṃ anuvattare,
uttamo ussavo ajja, na yuddhaṃ mama ruccati. 953.
9. Annaṃ pānaṃ ca khajjaṃ ca khippaṃ abhiharantu te,
ramassu deva kāmehi naccagītesu vāдите. 954.
10. Sunāmassa vaco sutvā Vijayo etad abravī:
sabbe kāmā mahārāja niccaṃ tava-m-upatṭhitā, 955.
11. Na h' ete dullabhā deva tava kāmehi moditum,
sadāpi kāmā labbhanti² n' etaṃ cittaṃ mataṃ³ mama. 956.
12. Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi upāsema bahussutaṃ
yo n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 957.
13. Vijayassa vaco sutvā rājā Amgati-m-abravī⁴:
yathā Vijayo bhaṇati mayhaṃ p' et' eva ruccati. 958.
14. Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi upāsema bahussutaṃ
yo n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 959.
15. Sabbe va [santā] karoṭha matiṃ: kaṃ upāsema paṇḍitaṃ,
ko n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 960.
16. Vedehassa vaco sutvā Alāto etad abravī:
atth' āyaṃ migadāyasmim⁵ acelo dhīrasammato 961.
17. Guṇo Kassapagott' āyaṃ suto citrakathī gaṇī,
taṃ deva payirupāsaya, so no kaṃkhaṃ vinessati. 962.
18. Alātassa vaco sutvā rājā codesi sārathim:
migadāyaṃ gamissāma, yuttaṃ yānaṃ idhānayā 'ti. 963.

Ta. haṭṭhan ti tuṭṭhaṃ, ojināmase ti yam no ajitaṃ taṃ jināma, eso
mam' ajjhāsaya ti, rājā tassa kathaṃ n' eva paṭikkosi nābhīnandi, Sunāmo
etad abravīti rājānaṃ Alātassa vacanaṃ nābhīnandantaṃ appaṭikkosantaṃ
disvā nāyaṃ rājā yuddhājjhāsaya aham assa cittaṃ ganhanto kāmaguṇābhīratin
vaṇṇayissāmīti cintetvā etaṃ sabbe tuyhaṃ ti ādivacanaṃ abravī, Vijayo
etad abravīti rājā Sunāmassa vacanaṃ nābhīnandi na paṭikkosi, tato Vijayo
ayaṃ imesaṃ dvinnam pi vacanaṃ sutvā tuṇhī yeva ṭhito, paṇḍitā nāma
dhammasavanasoṇḍā honti, dhammasavanaṃ assa vaṇṇessāmīti cintetvā etaṃ
sabbe kāmā ti ādi vacanaṃ abravī, tattha tavamupatṭhitā ti tava upatṭhitā,

¹ C^k yuddhā. ² B^d sulabhā. ³ B^d mati. ⁴ C^k amgātīn. ⁵ B^d -dhāyasmim.

moditun ti tava kāmehi moditum abhīramitum icchāya sati na hi ete kāmā
dullabhā, n' etaṃ cittaṃ mataṃ¹ mamā 'ti etaṃ tava kāmehi abhīramanān
nāma mama cittaṃ mataṃ² na hoti, na ettha cittaṃ pakkhandati, yo n' ajjā 'ti
yo no ajja, atthadhammavidū ti pāliatthaṃ c' eva pālidhammaṃ ca jānante,
ise ti esitaguṇe, Aṃgatiṃ abravīti³ Aṃgati³ abravī, mayhaṃ peteva
ruccatīti mayhaṃ pi etaṃ ūeva ruccati, sabbe va santā ti sabbe va tumhe
idha vijjamānā, matim karotha cintetha, Alāto etad abravīti raṇṇo kathaṃ
sutvā ayaṃ mama kulūpako Guṇo nāma ājīviko rājuyyāne vasati taṃ pasān-
aitvā rājakulūpakaṃ karissāmīti cintetvā etaṃ atthāyaṃ ti ādi vacanaṃ abravī,
'attha dhīrasammato ti paṇḍito sammato, Kassapa-gottāyaṃ ti Kassapa-
gotto ayaṃ, suto ti bahussuto, gaṇīti gaṇasatthā, codesīti ānāpesi.

19. Tassa yānaṃ ayojesuṃ dantaṃ rūpiyapakkharaṃ
sukkamaṭṭhaparivāraṃ paṇḍaraṃ dosināmukhaṃ. 964.
20. Tatrāsuṃ kumudā yuttā cattāro sindhavā hayā
anilūpamasamuppādā⁴ sudantā soṇṇamālino 965. 15
21. Setacchattam setaratho setassā setavijanī,
Vedehe sah' amaccehi niyyaṃ Cando va sobhatha. 966.
22. Tam annuyāyūṃ⁵ bahavo itṭhikhaggadharā⁶ balī
assapiṭṭhigatā dhīrā narā naravarādhīpaṃ. 967.
23. So muhuttaṃ va yāyitvā yānā oruyha khattiyo
Vedehe sah' amaccehi patti Guṇaṃ upāgami. 968. 20
24. Ye pi tattha tadā āsuṃ brāhmaṇibbhā samāgatā
na te apanayī rājā akataṃ⁷ bhūmim āgate ti. 969.

Ta. tassa yānaṃ ti tassa raṇṇo iathaṃ yojayimsu, dantaṃ ti danta-
mayam, rūpiyapakkharan ti rajatapakkharan, sukkamaṭṭhaparivāraṃ 25
ti parisuddhaapharusarathaparivāraṃ, dosināmukhan ti vigatadosāya rattiyā
mukhaṃ viya, candasadisam ti a., tatrāsun ti tatra ahesuṃ, kumudā ti
kumudavanṇā, sindhavā ti sindhava-jātikā, anilūpamasamuppādā⁸ ti vāta-
sadisavegā, setacchattan ti tasmiṃ rathe samussāpitaṃ chattam pi setaṃ
abosi, setaratho ti so pi rathe seto yeva, setassā ti assāpi setā, setavi- 30
janīti vijanī pi setā, niyyaṃ ti teva rathena niyyanto amaccaparivuto Vede-
harājā Cando viya sobhi, naravarādhīpan ti naravarānaṃ adhipatiṃ rājadhī-
rājaṃ, so muhuttaṃ va yāyitvā ti so rājā muhuttaṃ' eva uyyānaṃ gantvā,
patti Guṇaṃ upāgamīti pattiko va Guṇaṃ ājīvikaṃ upāgami, ye pi tattha
tadā āsun ti ye tasmiṃ uyyāne tadā puretaraṃ gantvā taṃ ājīvikaṃ payi- 35
rupāsamanā nisinnā ahesuṃ, na te apanayīti ambhakaṃ eva doso ye mayam

¹ Bḍ matī. ² Bḍ cittaṃ matī. ³ Ckḥ aṅgā-. ⁴ Ck -patā, Cḥ -patā, Bḍ anilū-
pakumuppādā. ⁵ Bḍ anu-. ⁶ Bḍ indakhagga-. ⁷ Bḍ agatam. ⁸ Ck -patā, Cḥ
-uppā, Bḍ anilūpakumuppādā.

pacchā āgamimhā tumhe mā calīthā 'ti te brāhmaṇe ca ibbhe ca raṇṇo c' eva
atthāya akataṃ akatobhāsaṃ¹ bhūmim āgate na ussāraṇaṃ karetvā apanayi.

Tāya² pana omissakaparisāya parivuto va ekamantaṃ ni-
sīditvā paṭisanthāraṃ akāsi.

- 5 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
25. Tato [so] mudukābhisiyā muducittakalaṇḍake
mudupaccatthate rājā ekamantaṃ upāvisi. 970.
26. Nisajja rājā sammodi kathaṃ sārāṇiyaṃ tato:
kacci yāpanīyaṃ bhante vātānaṃ avisaggatā, 971.
- 10 27. Kacci akasirā vutti, labbhati³ piṇḍayāpanaṃ,
appābādho v' asī kacci cakkhum na parihāyati. 972.
28. Taṃ Guṇo paṭisammodi Vedehaṃ vinaye rataṃ:
yāpanīyaṃ mahārāja sabbam etaṃ tad ūbhayaṃ. 973.
29. Kacci tuyham pi Vedeha paccantā na baliyare,
15 kacci ārogaṃ yoggaṃ te, kacci vahati vāhanaṃ,
kacci te vyādhayo n' atthi sarīraṃ⁴ upatāpikā⁵. 974.
30. Paṭisammodito⁶ rājā tato pucchi anantaraṃ
atthaṃ dhammaṃ ca nāyaṃ ca dhammakāmo rathesabho. 975.
31. Kathaṃ dhammaṃ care macco mātāpitūsu Kassapa,
20 kathaṃ care ācariye puttadāre kathaṃ care. 976.
32. Kathaṃ careyya vaddhesu⁷ kathaṃ samaṇabrāhmaṇe,
kathaṃ ca balakāyasmaṃ kathaṃ jānapade⁸ care. 977.
33. Kathaṃ dhammaṃ caritvāna pecca gacchati suggaṃ,
kathaṃ c' eke adhammaṭṭhā patanti nirayaṃ adho ti. 978.
- 25 Ta. mudukābhisiyā ti mudukāya suhassamphassāya bhisiyā, mudu-
cittakalaṇḍake ti suhassamphassacittattharake⁹, mudupaccatthate ti
mudunā paccattharaṇena paccatthate, sammodi ti ājīvika saddhīm sammo-
daniyakathaṃ akāsi¹⁰, tato ti nisajjanato¹⁰ anantaram eva sārāṇiyakathaṃ ka-
thesi¹¹ a., tattha kacci yāpanīyaṃ ti kacci vo bhante sarīraṃ paccayehi
30 yāpetum sakkā, vātānaṃ avisaggatā ti kacci vo sarīre vāyodhātuyo sam-
mappavattā¹², vātānaṃ vissaggatā¹² n' atthi, tattha tattha vaggavaggā¹³ hutvā
vātā na bādhayanti¹⁴, akasirā ti niddukkā, vuttiti jīvitaṃ vutti, appā-
bādho ti iriyāpathabhaññakena bādhena virahito, cakkhun ti kacci vo rakkhu-

¹ Bā-kāsaṃ. ² Ck kāya. ³ Bā labhati. ⁴ Bā -yā. ⁵ Ck -te. ⁶ Ck ba-,
Bā vu-. ⁷ Ck jānapadañ, Cā janapadañ, Bā janapade. ⁸ Bā -raṇe. ⁹ Bā
kathesi. ¹⁰ Ck nisajjato. ¹¹ Ck sama-, Bā sammappavattānaṃ. ¹² Bā by-
aggatā. ¹³ Bā vaggā- ¹⁴ Ck bādhantīti.

ādīni indriyāni na parihāyantīti pucchati, paṭisammodīti sammodaniya-
kathāya paṭikathesi, tattha sabbam etan ti yam yathāvuttaṃ vātānam avisa-
gatā ti sabbam tam tath' eva, tadubbhayan ti yam pi tayā appābādho v' asi
kacci cakkhum na parihāyattīti vuttaṃ tam pi ubhayaṃ tath' eva, na balī-
yare ti nābhībhavanti na kuppanti, anantarā ti paṭisanthārānantarā pañham 5
pucchi, tattha atthaṃ dhammaṃ ca nāyaṃ cā 'ti pāṭhatthaṃ ca pāṇi ca
kāraṇayuttīṇi ca¹ so hi kathaṃ dhammaṃ care ti pucchanto mātāpituādisu
paṭipattidīpakam pāṇi ca pāṭhatthaṃ ca kāraṇayuttīṇi ca me kathethā 'ti imam
atthaṃ ca dhammaṃ ca nāyaṃ ca pucchi, tattha kathaṃ ceke adhammaṃ tṭhā
ti ekacce adhamme tṭhā kathaṃ nirayaṃ c' eva adho sesaapāyesu ca patanti. 10

Sabbaññubuddha-pacceka-buddha-buddhasāvaka-mahābodhi-
sattesu purimassa purimassa alābhena² pacchimaṃ pacchimaṃ
pucchitabbayuttakam mahesakkhapañham rājā kiñci ajānantam
naggabhoggaṃ nissirikaṃ andhabālam ājivikaṃ pucchi, so evam
pucchito pucchānurūpaṃ vyākaraṇam adatvā carantaṃ goṇam 15
paharanto viya bhattapātiyaṃ³ kacavaram khipanto viya „suna
mahārāja“ 'ti okāsam kāretvā attano micchāvādam paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

84. Vede-hassa vaco sutvā Kassapo etad abravī:
suṇohi me mahārāja saccam avitathaṃ padaṃ, 979. 20
85. N' atthi dhammacaritassa⁴ phalaṃ kalyāṇapāpakam,
n' atthi deva paro⁵ loko, ko tato hi idhāgato, 980.
86. N' atthi deva pitaro vā. kuto mātā kuto pitā,
n' atthi ācariyo nāma, adantaṃ ko damissati, 981.
87. Samatulyāni bhūtāni, n' atthi jeṭṭhāpacāyino, 25
n' atthi balaṃ vā viriyaṃ vā, kuto uṭṭhānaporisam⁶,
niyatāni hi bhūtāni, yathā goṭaviso⁷ tathā, 982.
88. Laddheyyam labhate macco, tattha dānaphalaṃ kuto,
n' atthi dānaphalaṃ deva, avaso dev' aviriyo, 983.
89. Bālehi dānam paññattaṃ paṇḍitehi paṭicchitaṃ, 30
avasā denti dhīraṇaṃ bālā paṇḍitamāniyo ti. 984.

Ta. idhāgato ti tato paralokato idhāgato nāma n' atthi, pitaro vā ti
deva ayyakādayo⁸ vā n' atthi, tesu asantesu⁹ kuto mātā kuto pitā, yathā

¹ Bḍ -yuttaṃ ca. ² Cks -bhe. ³ Bḍ adisvā. ⁴ Bḍ bhattavuddhikāya. ⁵ Ck
dhammassa-, Cḥ dhammaṃ corr. to -assa. ⁶ Bḍ para. ⁷ Cks -yo. ⁸ Ck ayya-
ayyikāyo, Cḥ ayyaayyikāyo, Bḍ ayyākaḥpeyyakādayo. ⁹ Cks asati.

goṭaviṣo¹ ti goṭaviṣo¹ vuccati pacchīma-bandho, yathā nāvāya pacchīma-bandho nāvam eva anugacchati tathā ime sattā nīyatam eva anugacchantīti vadati, avaso devavīriyo ti evam dānaphale asati yo koci bālo deti nāma so avaso avīriyo na attano vassena² balena deti dānaphalam pana atthīti saññāya aññesaṃ andhabālānaṃ saddahitvā detīti dipeti, bālehi dānam paññāattan ti dānam dātabban ti andhabālehi paññāattan anuññātam, tam dānam bālā yeva denti paṇḍitā gaṇhanti.

Evam dānassa nipphalataṃ vaṇṇetvā idāni pāpassa phalābhāvaṃ³ vaṇṇetum āha:

- 10 40. Satt' ime sassatā kāyā acchejjā avikopino:
tejo paṭhavī⁴ āpo ca vāyo sukhadukkhān' c' ime⁵
jīvo ca⁶, satt' ime kāyā⁷ yesaṃ chettā na vijjati, 985.
41. N' atthi hantā vā chettā vā haññare vāpi⁸ koci naṃ,
antaren' eva kāyānaṃ satthāni vītivattare. 986.
15 42. Yo p' āyam⁹ siram ādāya paresaṃ nisitāsinaṃ
na so chindati te kāye, tattha pāpaphalam kuto. 987.
43. Cullāsītimahākappe sabbe sujjhanti samsaram,
anāgate tamhi kāle saññato pi na sujjhati. 988.
44. Caritrāpi bahum bhadrān' n' eva sujjhanti nāgate,
20 pāpañ ce pi bahum katvā tam khaṇaṃ nātivattare. 989.
45. Anupubbena no suddhi kappānaṃ cullāsītiyā,
niyatim nātivattāma velantam iva sāgaro ti. 990.

Ta. kāyā ti samūhā, avikopino ti vikopetum na sakkā, jīvo cā⁹ 'ti¹⁰ jīve¹¹ cā 'ti pi pāṭho, ayam ev' attho: satt' ime kāyā ti ime satta kāyā,
25 haññare vāpi kocinaṃ ti yo haññeyya so pi n' atth' eva, vītivattareti imesaṃ sattannaṃ kāyānaṃ antare yeva caranti chinditum na sakkonti, siram ādāyā 'ti paresaṃ sīsaṃ gaheṭvā nisitāsinaṃ ti nisitena asinaṃ chindatīti vuccati, so pi te kāye na chindati paṭhavī paṭhavim eva upeti āpādayo āpādi ke sukhadukkhajīva¹² ākāsaṃ¹³ pakkhandatīti dasseti, samsaran ti mahā-
30 rāja ime sattā imaṃ paṭhavim ekamaṃsakhalam katvāpi ettake kappe sam-sarantā sujjhanti aññatra hi samsārasatte sodhetum samattho nāma n' atthi, sabbe samsāren' eva sujjhanti, anāgate tamhi kāle ti yathāvutte pana etasmim kāle anāgate appatte antarā susaññato pi parisuddhasīlo pi na sujjhati,

¹ Cks goṭaviyo. ² Cks add na. ³ Cs -ssāphalā-, Bđ -ssa nipphala-. ⁴ Cks -vir, Bđ -vi. ⁵ Bđ sukhān dukkhān jīve. ⁶ Cks jīve va, Bđ sattiṃ sassatā kāyā. ⁷ Cks cāpi. ⁸ Bđ cāpi. ⁹ Bđ jīvi ca, Cks jīve vā. ¹⁰ Cks add jīvo va. ¹¹ Cs Bđ jīvo. ¹² Cks -dukkhejīvo. ¹³ Ck ākāraṃ.

taṃ khaṇan ti taṃ vuttappakāraṃ kālāṃ, anupubbena no ti ambhakaṃ vāde
anupubbena suddhi, sabbesaṃ pi ambhakaṃ anupubbena suddhīti pi attho.

Iti so ucchedavādo attano thāmena sakavādaṃ nippade-
sato kathesīti.

46. Kassapassa vaco sutvā Alāto etad abravī: 5
yathā bhadanto bhaṇati mayhaṃ p' etaṃ ca¹ ruccati. 991.
47. Aham pi purimaṃ jātīm sare saṃsarit' attano,
Piṅgalo nāṃ' ahaṃ āsīm luddo goghātako pure. 992.
48. Bārāṇasiyaṃ phitāya² bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā,
bahū mayhaṃ³ hatā pāṇā: mahisā sūkarā ajā. 993. 10
49. Tato cuto idha jāto iddhe senāpatikule
n' atthi nūna phalaṃ pāpe⁴ so 'haṃ na nirayaṃ gato ti. 994.

Ta. Alāto etad abravīti so kira Kassapadasabalassa cetiye anoja-
pupphadāmena pūjaṃ katvā maraṇasamaye aṇṇena kammena yathānubhāvaṃ
khitto saṃsāre saṃsaranto ekassa pāpakammasa nissandena goghātakule nib- 15
battitvā bahuṃ pāpaṃ akāsi, ath' assa maraṇakūle bhasmāpaṭicchanno viya
aggi ettakaṃ kālāṃ thitaṃ taṃ puñṇakammaṃ okāsaṃ akāsi, so tassānubhāvena
idha nibbattitvā taṃ vibhūtiṃ patto jātīm saranto⁵ pana atitānantarato paraṃ
saritūṃ asakkonto goghātakammaṃ katvā idha nibbatto 'smīti saṇṇāya tassa
vādaṃ upatthambhento idaṃ yathā bhadanto ti ādivacanam abravī, tattha 20
sare saṃsritattano ti attano saṃsaritaṃ sarāmi, senāpaṭīkule ti senā-
patikulamhi.

50. Ath' ettha Bijako nāma dāso āsi paḷaccari⁶,
uposathaṃ upavasanto Guṇasantikam upāgami. 995.
51. Kassapassa vaco sutvā Alātassa ca bhāsitaṃ 25
passasanto muhuṃ uṇhaṃ⁷ rudaṃ assūni vattayīti. 996.

Ta. athenethā 'ti atha etāsa⁸ Mithilāya paḷaccarīti⁹ daḷiddo kapaṇo,
Guṇasantikamupāgami¹⁰ti Guṇassa santikaṃ kiñcid eva kāraṇaṃ sossāmiti¹⁰
upāgato ti vedītabbo.

52. Tam annupucchi¹¹ Vedehe: kimatthaṃ samma rodasi, 30
kin te sutāṃ vā diṭṭhāṃ vā, kiṃ maṃ vedesi vedanan ti. 997.

¹ C^s peteva, B^d petāṃ va. ² C^s pītāya, B^d phitāyaṃ. ³ B^d mayā. ⁴ B^d
pāpaṃ. ⁵ C^s B^d jāti --, C^s jātissaranto. ⁶ C^s paḷaccari, C^s paḷaccari, B^d pa-
ṭicchari. ⁷ B^d ruṇṇaṃ. ⁸ B^d -ssāya. ⁹ B^d paṭiccaritī. ¹⁰ B^d sossissāmiti.
¹¹ C^s B^d anu-.

Ta. kiṃ maṃ vedesi vedanaṃ ti kiṃ nāma tvaṃ kāyikaṃ vā ceta-
sikaṃ vā vedanaṃ patto yaṃ evaṃ rodanto maṃ vedesi jānāpesi uttānaṃ eva
naṃ katvā mayhaṃ ācikkhāhīti.

53. Vedeḥassa vaco sutvā Bijako etad abravī:
5 n' atthi me vedanā dukkhā, mahārāja suṇohi me. 998.
54. Aham pi purimaṃ jātīm sarāmi sukhaṃ attano:
Sāketāyaṃ pure āsīm Bhāvasettḥhi guṇe rato 999.
55. Sammato brahmaṇibbhānaṃ saṃvibhāgarato suci,
na cāpi pāpakaṃ kammaṃ sarāmi katam attano. 1000.
10 56. Tato cut' āhaṃ Vedeḥa idha jāto duritthiyā
gabbhamhi kumbhadāsiyā yato jāto suduggato. 1001.
57. Evam pi duggato santo samacariyaṃ adhiṭṭhito
upaḍḍhabhāgaṃ bhattassa dadāmi yo me icchati. 1002.
58. Cātuddasiṃ pañcadasiṃ sadā upavasāma' ahaṃ,
15 na cāpi bhūte himsāmi theyyaṃ cāpi vivajjayim. 1003.
59. Sabbam eva hi nūn' etaṃ suciṇṇaṃ bhavati nipphalaṃ,
niratthaṃ maññ' idaṃ silaṃ Alāto bhāsati¹ yathā. 1004.
60. Kalim eva nūna gaṇhāmi asippo dhuttako yathā,
kaṭaṃ Alāto gaṇhāti kitavā sikkhito yathā. 1005.
20 61. Dvāraṃ na-ppatipassāmi yena gacchāmi suggaṭiṃ,
tasmā rāja parodāmi sutvā Kassapabhāsitaṃ ti. 1006.

Ta. Bhāvasettḥhīti evaṃnāmaṃko asītikoṭivibhavo settḥhi, guṇe rato ti
guṇaṃhi rato, sammato ti sambhāvito, suciti sucikamma². idha jāto du-
ritthiyā ti imasmiṃ Mithilānagare duritthiyā daḷiddiyā³ kapaṇāya kumbha-
25 dāsiyā kucchimhi jāto 'smi, so kīra Kassapabuddhakāle araṇṇe naṭṭhaṃ bali-
vaddaṃ gavesamāno ekena maggamūlḥhena bhikkhuna maggaṃ puṭṭho tuṇhī
huvā puna tena pucchito kujjhivā samaṇadāsā nāma mukharā honti dāsena
tayā bhavitabbāni atimukharo sīti āha, taṃ kammaṃ tadā vipākaṃ adatvā
bhasmācchanṇo viya pāvako ṭṭhitaṃ maraṇasamaye aññāni kammaṃ upaṭṭhāpesi,
30 so yathākammaṃ saṃsāre saṃsaranto ekassa kusalakammassa phalena Sākete
vuttappakāro settḥhi huvā dānādini puñṇāni akāsi, taṃ paṇ' assa kammaṃ
paṭhaviyā nihitanidhi⁴ viya ṭṭhitaṃ okāsaṃ labhivā vipākaṃ dassati, yaṃ pana
tena taṃ bhikkhuṃ akkosantena katapāpakammaṃ tam assa tasmiṃ attabhāve
vipākaṃ adāsi, so ajānanto itarassa kalyāṇakammassa phalena kumbhadāsi-
35 kucchiyaṃ nibbatto ti sēṇṇāya evam āha, yato jāto suduggato ti sv-āhaṃ
jātakālato paṭṭhāya atiduggato ti dipeti, samacariyā adhiṭṭhito ti sama-

¹ Cks yatha bhāsati, Bd bhāsati yathā. ² Cks -mmena. ³ Bd -ddāya. ⁴ Cks
-dhim.

carīyāyam eva patitthito 'mhi, nūnetan ti ekamsen' etaṃ, maññidaṃ sīlan
ti deva idaṃ sīlaṃ nāma nīratthakam maññe, Alāto ti yathā ayaṃ Alātasenā-
pati mayā purimabhavē bahum pāpātipātakammaṃ katvā senāpatitthānaṃ lad-
dhan ti bhāsati¹ tena kāraṇenāhaṃ nīratthakam sīlan ti maññāmi, kalim evā
'ti yathā asippo asikkhito akkhadbutto parājayabhāvaṃ gaṇhāti tathā nūna gaṇ- 5
hāmi, purimabhavē attano sāpateyyaṃ nāsetvā idāni dukkhaṃ anubhavāmi,
Kassapabhāsitan ti Kassapagottassa acelakassa bhāsitaṃ sutvā ti vadati.

62. Bijakassa vaco sutvā rājā Aṅgati-m-abravī' :

n' atthi dvāraṃ sugatiyā niyatim kammha Bijaka. 1007.

63. Sukhaṃ vā yadivā dukkhaṃ niyatiyā kira labbhati³
saṃsārasuddhi⁴ sabbesaṃ, mā turittho anāgate. 1008. 10

64. Aham pi pubbe kalyāṇo⁵ brāhmaṇibbhesu vyāvaṇo
vohāraṃ anusāsanto ratihīno tadantarā ti. 1009.

Ta. Aṅgati-m-abravīti⁶ paṭhamam eva itaresaṃ dvinnāṃ pacchā Bija-
kassā 'ti tīṇaṃ vacanaṃ sutvā dalhamicchādītthim⁷ gahetvā etaṃ n' atthi
dvāraṃ ti ādivacanam abravī, niyatim kammha Bījaka⁸ 'ti samma Bījaka 15
niyatim eva olokehi, cullāsītimaḥāpapaṃāno kālo yeva hi satte sodheti, tvaṃ
atituro ti adhippāyēn' evam āha. anāgate ti tasmiṃ kāle appatte autarā va
devalokaṃ gacchāmi mā turittho, vyāvaṇo ti brāhmaṇesu ca gahapatikesu ca
tesaṃ kāyaveyyāvaccadānādikammakāraṇena vyāvaṇo ahoṣi, vohāraṃ ti viniccha-
yatthāne nisīditvā rājakicce⁹ vohāraṃ anusāsanto va, ratihīno tadantarā ti 20
ettakaṃ kalam kāmagaṇaratiyā parihīno ti.

Evaṃ ca pana vatvā „bhante Kassapa mayaṃ ettakaṃ
kālaṃ pamajjimha, idāni pan' amhehi ācariyo laddho, ito paṭ-
thāya kāmaratim eva anubhavissāma tumhākaṃ santike, ito
uttarim¹⁰ dhammasavanam pi no papaṇco bhavissati, tiṭṭhatha 25
tumhe mayaṃ gamissāmā“ 'ti āpucchanto.

65^a. Puna pi bhante dakkhemu saṅgati ce bhavissatīti. 1010^a.

Ta. saṅgati ce ti ekatthāne ce no samāgamo bhavissati no ce asati puñña-
phale¹⁰ kim tayā dīṭṭhenā 'ti.

65^b. Idam vatvāna Vedeḥo paccagā sanivesanan ti. 1010^b. 30

Ta. sanivesanan ti bhikkhave idam vacanam Videharājā vatvā ratham
abhiruṇha attano nivesanaṃ Candakapāsādatalam eva paṭigato.

¹ Cks omī bhāsati. ² Ck āṅgati-. ³ Bđ labhati. ⁴ Cks -lin. ⁵ Cks vaso. ⁶ here
all three MSS. āṅga-. ⁷ Bđ dalham-. ⁸ Bđ -ccam. ⁹ Ck Bđ -ri. ¹⁰ Cks -lam.

Rājā paṭhamam Guṇassa santikaṃ gantvā vanditvā pañ-
ham pucchi, gacchanto¹ pana na² vanditvā va gato³, Guṇo
attano agunātāya⁴ vandanaṃ pi nālattha⁵, piṇḍādikaṃ sakkā-
raṃ kim eva lacchati, rājāpi taṃ rattim vitināmetvā puna-
5 divase amacce sannipātetvā „kāmaguṇe me upaṭṭhāpetha, ahaṃ
ito paṭṭhāya kāmasukham evānubhavissāmi, na me aññāni kic-
cāni ārocetabbāni, vinicchayakiccaṃ asuko ca asuko ca karotū⁶
'ti vatvā kāmaratiparo⁶ va ahosi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 66. Tato ratyā vivasane upaṭṭhānamhi Aṅgati
amacce sannipātetvā idaṃ vacanam abravi: 1011.
67. Candake me vimānasmim sadā kāme vidhentu me,
mā m' upagañchum⁷ atthesu guyhappākāsiyesu⁸ ca. 1012.
68. Vijayo ca Sunāmo ca senāpati Alātako
15 ete atthe nisīdantu vohārakusalā tayo. 1013.
69. Idaṃ vatvāna Vedehe kāme ca bahumaññatha,
na cāpi brāhmaṇibbhesu atthe kismiñci vyāvaṇo ti. 1014.

Ta. upaṭṭhānamhīti attano upaṭṭhānaṭṭhāne, Candake ti mama san-
take Candakapāsāde, vidhentu me ti niccaṃ mayhaṃ kāme samvidahantu
20 upaṭṭhahantu, guyhappākāsiyesū⁸ 'ti guyhesu pi pākāsiyesu pi atthesu
uppannesu maṃ koci mā upaganchi⁹, atthe ti atthakāraṇe vinicchayaṭṭhāne
nisīdantū 'ti mayā kattabakkicassa karaṇatthaṃ sesāmaccehi saddhim nisī-
dantū 'ti.

70. Tato dvesattarattassa Vedehe¹ atrajā piyā
25 rājakaññā Rujā nāma dhātīmātaram abravi: 1015.
71. Alamkarotha maṃ khippaṃ, sakhiyo ca karontu me,
suve pannaraso dibbo, gacchaṃ issarasantike. 1016.
72. Tassā malyaṃ¹⁰ abhiharimsu candanaṃ ca mahārahaṃ
maṇisaṃkhamuttāratanaṃ nānāratte ca ambare. 1017.
30 73. Taṃ ca sovaṇṇaye piṭhe nisinnaṃ bahukitthiyo
parikiriya asobhimsu Rujāṃ ruciravaṇṇinin ti. 1018.

Ta. tato ti rañño kāmapamke laggadivasato paṭṭhāya, dve'sattarat-
tassā 'ti cuddasame divase, dhātīmātaram abravīti pitusantikaṃ gantu-

¹ Bḍ āg-. ² Bḍ a. ³ Bḍ āgato. ⁴ C^k gu-. ⁵ Bḍ -laddhaṃ. ⁶ Bḍ -timaddo.
⁷ Bḍ -gaccha. ⁸ C^k guyhaṃpā-. ⁹ C^k -gañchum, C^s -gachum, Bḍ maṃ kenaci
mā upagaccha. ¹⁰ read: maly'.

kāmā hutvā dhātīmātaram āha; sā kira cātuddase cātuddase pañcasatāhi kumārīkāhi parivutā dhātigaṇaṃ ādāya mahantena sirivilāsena attano sattabhūmi-Rativaddhanapāsādā¹ oruṃha pitu dassanattama Candakapāsādam gacchatī, atha nam pitā disvā tuṭṭhamānaso mahāsakkāraṃ katvā uyyojento amma dānaṃ dehīti sahasaṃ datvā uyyojeti, sā attano nivesanaṃ āgantvā punadvase uposa-
 5 thikā hutvā kapaṇiddhikavanibbakayācakanāṃ mahādānaṃ deti, rañño kir' assā² eko janapado pi dinno, tato āyena sabbakiccāni kareti³, tadā pana raññā kira Guṇaṃ ājīvikaṃ nissāya micchādassanaṃ gahitaṃ ti sakalanagare kolāhalaṃ ahoṣi, taṃ Rujādhātīyo sutvā rājadhātīya ārocayīmsu: ayye pitarā kira te ājīvika-
 10 kassa kathaṃ sutvā micchādassanaṃ gahitaṃ, so kira catūsu dvāresu dā-
 nassalā viddhaṃsāpetvā parapaṭiggahitā⁴ itthiyo ca kumārīkā ca pasayhākārena⁵ gaṇhituṃ⁶ ānāpeti, r. na vicāreti kāmamatto yeva kira jāto ti, sā taṃ kathaṃ sutvā anattamanā hutvā: me pitā tādīsaṃ nāma⁷ apagatasukkadhammaṃ nillajjaṃ naggabhoggaṃ ājīvikaṃ upasaṃkamitvā pañhaṃ pucchissati⁸, nanu dhammika-
 15 samaṇabrāhmaṇo kammavādī upasaṃkamitvā pucchitabbo siyā, ṭhapetvā kho
 pana maṃ aṇṇo meyaṃ [pitarāṃ micchādassanā apanetvā sammādassane pa-
 tiṭṭhāpetuṃ samattho n' atthi, ahaṃ hi atitā satta anāgatā sattā 'ti cuddasa-
 jātīyo anussarāmi, tasmā pubbe mayā katapāpakammaṃ kathetvā pāpakamassa
 phalaṃ dassenti⁹ mama pitarāṃ bodhessāmi, sace pana ajj' eva gamissāmi
 atha maṃ amma tvaṃ pubbe addhamāse āgacchasi ajja kasmā evaṃ lahuṃ
 20 āgatāsīti vakkhati, tatra ce ahaṃ tumhehi kira micchādassanaṃ gahitaṃ ti sutvā
 āgat' amhīti vakkhāmi na me vacanaṃ garuṃ katvā gaṇhissati, tasmā ajja
 agantvā ito cuddasame divase kālacatuddase yeva kiñci ajānantī viya pubbe-
 gamanākāren' eva gantvā āgamanakāle dānavaṭṭathāya sahasaṃ yācissāmi, tadā
 me pitā diṭṭhiyā gahitabhāvaṃ kathessati, atha naṃ ahaṃ attano balena micchā-
 25 diṭṭhiṃ chaḍḍāpessāmi ti cutesi, tasmā cuddasame divase pitu santikaṃ gantu-
 kāmā hutvā evaṃ āha, tattha sakhīyo cā 'ti sahayikāyo pi me pañcasatā
 kumārīkā ekāy' ekaṃ asadisaṃ katvā nānāslānikārehi nānāvāṇṇehi pupphavatthā-
 nulepanehi alaṃkarontu, dibbo ti dibbasadiso¹⁰ devatāsannipātapatimaṇḍito
 ti pi dibbo, gacchan ti mama dānavaṭṭaṃ¹¹ āharāpetuṃ Videhissarassa pitu
 30 santikaṃ gamissāmi, abhiharīmsu 'ti soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahāpetvā
 maṇḍanattathāya abhiharīmsu, parikīriyā 'ti parivāretvā, asobhiṃsu 'ti Rujāṃ¹²
 parivāretvā ṭhitadevakaññā viya taṃ divasaṃ ativiya sobhiṃsu.

74. Sā ca sakhimajjhagatā sabbābharaṇabhūsitā
 sateratā abbhaṃ iva Candakaṃ pāvisi Rujā. 1019.
 75. Upasaṃkamitvā Vedehaṃ vanditvā vinaye rataṃ
 suvaṇṇavikate piṭhe ekamantaṃ upāvisiti. 1020.

¹ Cks - bhūma-, Bđ - bhumma-. ² Bđ rājā kirassa. ³ Bđ karoti. ⁴ Bđ sapa-
 riggaḥitā. ⁵ Cks - kāreca, Bđ pasayhākārena. ⁶ Cks omit gaṇhituṃ. ⁷ Bđ
 kathaṃ hināma me tāto. ⁸ Bđ pucchati. ⁹ all three MSS. -i. ¹⁰ Cks dibbo
 su divaso. ¹¹ Bđ adde videharaññā. ¹² Cks sujāṃ, Bđ rucāṃ.

Ta. upāvisiti pītu vasanattānaṃ Candakapāsādaṃ pāvīsi, suvaṇṇa-
vikate ti sattaratanavācīte suvaṇṇakhaṇḍe.

76. Tañ ca disvāna Vedeho accharānaṃ va saṅgamaṃ
Rujāṃ sakhimajjhagataṃ idaṃ vacanam abravī: 1021.
77. Kacci ramasi pāsāde antopokkharāṇiṃ pati,
kacci bahuvīdhaṃ khajjaṃ sadā abhiharanti te. 1022.
78. Kacci bahuvīdhaṃ malyaṃ ocinitvā kumāriyo
gharake karoṭha paccekam khiddāratiratā¹ muhum². 1023.
79. Kena vā vikalāṃ tuyhaṃ khippaṃ abhiharantu te,
10 mano karassu kuḍḍamukhī api candasamamhi pīti³. 1024.

Ta. saṅgaman ti accharānaṃ samāgamaṃ viya taṃ samāgamaṃ disvā,
pāsāde ti amma mayā tuyhaṃ Vejjanta-sadiso Rativaddhanapāsādo kārīto,
kacci tattha ramasi, antopokkharāṇiṃ patīti antovatthusmiṃ yeva te
mayā Nandāpokkharāṇi-patibhāgā pokkharāṇi kārītā, kacci taṃ pokkharāṇiṃ
15 paṭicca udakakīlaṃ kilānti ramasi, malyaṃ ti amma ahaṃ tuyhaṃ devasikam
paṇḍavīsatipupphasamugge pahīṇāmi, kacci tumhe sabbā kumāriyo taṃ malyaṃ
ocinitvā gāṇḍhitvā abhihaṃ khiddāratiratā hutvā kacci paccekam gharake karoṭha
idaṃ sundaraṃ idaṃ sundarataran ti evaṃ pāṭiyekkam sārāmbhe⁴ viya puppha-
gharakāni pupphagabbhe ca pupphāsanaṃ pupphasayanāni ca kacci karoṭhā⁵ ti
20 pucchati, vikalāṃ ti vekalyaṃ, mano karassū⁶ ti cittaṃ uppādehi, kuḍḍa-
mukhī ti sāsapakkuḍḍena⁷ pasāditamukhatāya taṃ evaṃ āha, itthiyo hi mukha-
vaṇṇaṃ pasādentīyo duṭṭhalohitamukhadūsitapīlakaharaṇatthaṃ paṭhamam sāsapa-
kakkena mukhaṃ vilīmpanti tato lohitaṃ samakaraṇatthaṃ mattikākakkena tato
chavīpasādanatthaṃ tilakakkena, candasamamhi pīti caudana⁸ dullaḥhataro
25 nāma n' atthi, tādise⁹ pi rūcim katvā mamācikkha sampādessāmi te ti.

80. Vedehassa vaco sutvā Rujā pitaram abravi:
sabbam etaṃ mahārāja labbhat' issarasantike. 1025.
81. Suve pannaraso dibbo, saḥassaṃ āharantu me,
yathā dinnaṃ ca dassāmi dānaṃ sabbavanisū 'han⁸ ti. 1026.
30 Tattha sabbavanisūhan ti sabbavanibbakesu ahaṃ.
82. Rujāya vacanaṃ sutvā rājā Aṅgati-m-abravi:
bahuṃ vināsitaṃ vittaṃ nīratthaṃ aphaḥalan tayā. 1027.
83. Uposathe vasaṃ niccaṃ annapānaṃ na bhuñjasi,
niyat' etaṃ⁹ abhuttaṃ, n' atthi puññaṃ abhuñjato ti. 1028.

¹ Ck - tiṃ. ² Bđ ahu. ³ Bđ caudasamam pi te ti. ⁴ Bđ - ena. ⁵ Bđ sāsapa-
kakkhehi. ⁶ Ck - ne, C - no, Bđ candato. ⁷ Bđ - sam. ⁸ Bđ - nisvahaṃ. ⁹ Bđ
niyatitaṃ.

Ta. Aṅgatiṃabravīti bhi. so Aṅgatiṃajā pubbe ayācīto pi amma dā-
naṃ dehīti sahaṃsaṃ datvā taṃ divasaṃ yācīto pi micchādassanaṃ¹ gahitattā
adatvā idaṃ bahūṃ vināsitaṃ ti ādi abravī, niyatetaṃ abhuttatthaṃ ti
etaṃ niyativasena tayā abhūñjitabbaṃ bhavissati, bhuñjantānaṃ pi abhūñjantā-
naṃ pi n'atthi puññaṃ, sabbehi cullāsītīmahākappe atikkamitvā visujjhitaṃ ti. 5

84. Bijako pi hi sutvāna tadā Kassapabhāsitaṃ
passasanto muhuṃ uṇhaṃ rudaṃ assūni vattayi. 1029.
85. Yāva Ruje jīvasi no² mā³ bhattam apanāmayi⁴,
n'atthi bhadde paro⁵ loko, kiṃ nīratthaṃ vihaññasīti. 1030.

Ta. Bijako pīti Bijako pi pubbe kalyāṇakammaṃ katvā tassa nissan- 10
dena dāsikucchiyaṃ nibbatta ti Bijakavattthum pi 'ssa udāharaṇatthaṃ āhari,
natthi bhadde ti bhadde Guṇācariyo evaṃ āha: n'atthi ayaṃ loko n'atthi
paraloko n'atthi mātāpitā, n'atthi sattā opapātikā n'atthi loka samaṇa-
brāhmaṇā sammaggatā⁶ sammāpaṭipannā ti, paraloke hi satī idhaloko nāma
bhavēyya so yeva ca n'atthi, mātāpitūsu santesu⁷ puttadhītaro nāma bhavēyyuṃ 15
te yeva ca n'atthi, dhamme satī dhammikasamaṇabrāhmaṇā bhavēyyuṃ te⁸
yeva ca n'atthi, kiṃ dānaṃ denti sīlaṃ rakkhanti⁹ nīratthakaṃ¹⁰ vihaññasīti.

86. Vedeḥassa vaco sutvā Rujā ruciravaṇṇinī
jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ pitaraṃ etad abravī: 1031.
87. Sutaṃ eva pure āsi sakkhi diṭṭhaṃ idaṃ mayā:
bālūpasevī¹¹ yo hoti bālo va samapajjatha. 1032. 20
88. Mūlho hi mūlham āgamma bhiyyo mohaṃ nigacchati,
patirūpaṃ Alātena Bijakena ca muyhituṃ¹² ti. 1033.

Ta. pubbāparaṃ dhammaṃ ti bhi., pitu vacanaṃ sutvā Rujā rājadhītā
atitasattajātivāsena¹³ pubbadhammaṃ anāgatasattajātivāsena¹⁴ anāgatadhammaṃ 25
ca jānanti pitaraṃ micchādīṭṭhito mocetukāmā etaṃ sutam eva me ti ādīm
āha, tattha samapajjathā¹⁵ 'ti yo puṇḍalo bālūpasevī hoti so bālo va sam-
pajjattī etaṃ mayā pubbe sutam eva ajja pana paccakkhato diṭṭhaṃ ti, mūlho
ti maggamūlham āgamma maggamūlho viya diṭṭhimūlham āgamma diṭṭhimūlho
pi uttarīṃ mohaṃ¹⁶ nigacchati mūlhataro hoti, Alātenā¹⁷ 'ti deva tumhehi
jātigottakulapadesaissariyapaññāhi hīnena¹⁸ Alātasenāpatinā¹⁹ accantahīnena uip- 30
paññena Bijaka-dāsena ca gāmadārekaśādisaṃ 'ahirikaṃ bāla-Guṇaṃ ājīvikaṃ
āgamma muyhituṃ²⁰ patirūpaṃ anucchavikaṃ, kiṃ tena muyhissatīti²¹ evaṃ te
ubbo pi gaharivā diṭṭhito mocetukāmatāya pitaraṃ vaṇṇenti āha:

¹ so Cks; Bđ -nassa. ² Cc jīvasino, Bđ jivamāna. ³ Cks na. ⁴ Bđ upa-. ⁵
natthi amma para-. ⁶ Bđ sammaggatā. ⁷ Cks sapatī. ⁸ Cks so. ⁹ Bđ kiṃ
dānaṃ denti kiṃ sīlaṃ rakkhasi. ¹⁰ Bđ nīratthaṃ kiṃ. ¹¹ all three MSS. -i
¹² Bđ muyhituṃ. ¹³ Bđ atīte-. ¹⁴ Bđ anāgate-. ¹⁵ Bđ uttari mūlhaṃ. ¹⁶
Bđ mūlhi-.

89. Tvaṃ ca devāsi¹ sappanño dhīro atthassa kovido,
katham bālehi sadisaṃ hīnaṃ² diṭṭhim³ upāgamī. 1034.
90. Sace hi saṃsārapathena sujjhati
niratthiyā pabbajjā Guṇassa,
5 kīto va aggim⁴ jalitaṃ apāpataṃ⁵
upapajjati momuho⁶ naggabhāvaṃ. 1035.
91. Saṃsārasuddhīti pure niviṭṭhā kammaṃ vidūseṃti bahū ajānaṃ
pubbe kalī duggahito va atthā dummocayā balisā ambujo vā 'ti. 1036.

Ta. sappanño ti yasavayapuññatitthavāsayoṃsomanasikārasākacchāvasena
10 laddhāya paññāya sappanño, ten' eva kāraṇena dhīro dhīratāya atthānatthassa
kāraṇakāraṇassa kovido, bālehi sadisaṃ ti yathā te bālā upagatā katham
tathā tvaṃ hīnadiṭṭhim upagato, apāpataṃ ti apa apātam⁷, patanto ti
attho, idaṃ vuttaṃ hoti: tāta saṃsārena suddhiyā sati yathā paṭaṇṇakīto ratti-
bhāge jalitaṃ aggim diāvā tappaccayaṃ dukkhaṃ ajānitvā mohena tattha pa-
15 tanto mahādukkhaṃ apajjati tathā Guṇo pi pañcakāmaguṇe pabāya momuho⁶
ti nirassādanam naggabhāvaṃ upapajjati, pure niviṭṭhā ti tāta saṃsārena
suddhīti kassaci vacanaṃ asutvā⁸ paṭhamam eva niviṭṭhā n' atthi, sukaṭa-
dukkatānaṃ kammānaṃ phalaṃ ti gahitattā bahujanā ajānantā kammaṃ vidū-
seṃti taṃ dūseṃtā kammaphalam pi dūseṃti yeva, evaṃ tesam pubbe gahito
20 kalī parājayaḡāho duggahito va hoti attho, dummocayā balisā ambujo vā
'ti te pana evaṃ ajānantā micchādassanena attham gahetvā ṭhitā bālā yathā
nāma balisaṃ gilltvā ṭhito maccho balisā dummocayo hoti evaṃ tambā atthā⁹
dummocayā honti¹⁰.

92. Upamaṃ te karissāmi mahārāja tav' atthiyā¹¹,
25 upamāya pi ekacce attham jānanti paṇḍitā. 1037.
93. Vānijaṇaṃ yathā nāvā appamāṇaharā¹² garu¹³
atibhāraṃ samādāya aṇṇave avasīdati 1038.
94. Evaṃ eva naro pāpaṃ thokathokaṃ pi ācinaṃ
atibhāraṃ samādāya niraye avasīdati. 1039.
- 30 95. Na tāva bhāro paripūro¹⁴ Alātassa mahīpati
ācināti etaṃ pāpaṃ yena gacchati duggatim. 1040.
96. Pubbe c' assa kataṃ puññaṃ Alātassa mahīpati,
tass' eva deva nissando yaṇ c' eso¹⁵ labhate sukhaṃ. 1041.
97. Khiyyate c' assa taṃ puññaṃ tathā hi aguṇe rato,
35 ujumaggam avahāya¹⁶ kummaggam anudhāvati. 1042.

¹ Ck^s deva. ² B^d hīna-. ³ all three MSS. -l. ⁴ all three MSS. aggī. ⁵ Ck^s -tham. ⁶ B^d mohamuho. ⁷ so Ck; C^s apa apātam, B^d api apātam. ⁸ B^d sutvā vā asutvā vā. ⁹ B^d anattā. ¹⁰ B^d adde uttari pi udāharaṇam āharanti āha. ¹¹ so all three MSS. for -yam? ¹² C^s -harā, B^d -bhārā. ¹³ B^d garum. ¹⁴ Ck^s pati-. ¹⁵ B^d yaṇca so. ¹⁶ Ck^s apāhāya.

94. Tulā yathā paggaḥitā ohite tulaṃaṇḍale
unnameti tulāsisaṃ bhāre oropite sati 1043.
99. Evaṃ eva naro puññaṃ thokathokam pi ācinam
saggātimāno dāso va Bijako sātave rato ti. 1044.

Ta. nīraye ti aṭṭhavidhe mahānīraye soḷasavidhe ussadanīraye lokanta- 5
ranīraye ca, bhāro ti tāta na tāv' assa¹ akusalabbhāro pūratī, tassevā 'ti tassa
pubbe katassa puññass' eva nissando yaṃ so Alāto senāpati ajja² sukhāṃ
labhati, na hi tāta etaṃ goghātakakamassa phalaṃ pāpassa hi nāma vipāko
iṭṭho kanto bhavissatīti aṭṭhānam etaṃ, agūṇe rato ti tathā h' esa idāni
akusalakamme rato, 'ujjumaggaṃ ti dasakusalakammamaggaṃ, ohite 10
tulamaṇḍale ti bhaṇḍapaticchādanatthāya tulāmaṇḍale laggetvā ṭhapite, un-
nametīti uddham ukkhipatī, ācinan ti thokathokam pi puññaṃ ācinanto pāpa-
bhāraṃ otāretvā naro kalyāṇakamassa sīsaṃ ukkhipitvā devalokaṃ gacchati,
saggātimāno ti sagge atimāno saggasampāpake sātaphale kalyāṇakamme abhi-
rato, saggādhimāno ti pi pāṭho saggam adhikaraṇaṃ³ katvā ṭhitacitto ti attho, 15
sātave rato ti esa Bijakadāso sātave⁴ madhuravipāke kusalakamme yeva rato,
so imassa pāpakamassa khīṇakāle kalyāṇakamassa phaleṇa devaloke nib-
battissati, yaṃ pan' esa idāni dāsattaṃ upagato na taṃ kalyāṇassa phaleṇa
tathāttasamvattanikaṃ hi 'ssa pubbe kataṃ pāpaṃ bhavissatīti niṭṭham ettha
gantabban ti. 20

Imam atthaṃ pakāsentī āha:

100. Yaṃ ajja⁵ Bijako dāso dukkhaṃ passati attani
pubbe tassa⁶ kataṃ pāpaṃ tam eso paṭisevati. 1045.
101. Khīyate c' assa⁷ taṃ pāpaṃ tathā hi vinaye rato
Kassapaṇ ca samāpajja mā h' ev' uppatham āgamā ti. 1046. 25

Ta. mā he vuppatham āgamā ti tāta tvaṃ pana imam naggam Kassa-
pājīvikam upagantvā mā heva nīrayagāmiṃ uppatham āgama pāpaṃ akāsi
pītaṃ ovadi.

Idāni 'ssa pāpūpasevanāya dosaṃ kalyāṇamittūpasevanāya ca
guṇaṃ dassentī āha: 30

102. Yaṃ yaṃ hi rājā bhajati sataṃ vā yadivā asaṃ (IV ⁴³⁵/₄₁)
silavantaṃ viṣilaṃ vā vasaṃ tass' eva gacchati. 1047.
103. Yādisaṃ kurute mittam yādisaṃ c' ūpasevati⁸
so pi tādisako hoti sahaṇāso hi⁹ tādiso. 1048.

¹ Bḍ tāva ālatassa. ² Cks pecca. ³ Bḍ adhikāraṃ. ⁴ Cks etc. ⁵ Ck yañcajja.
⁶ Bḍ vassaṃ. ⁷ Cks vassa. ⁸ Bḍ vūp-. ⁹ Bḍ pi,

104. Sevamāno sevamānaṃ samphuṭṭho¹ samphusaṃ¹ paraṃ
saro diddho² kalāpaṃ va alittaṃ upalimpati,
upalepabbhayaṃ dhīro n' eva pāpasakhā siyā. 1049.
108. Pūtimacchaṃ kusaggena yo naro upanayhati
5 kusāpi pūti³ vāyanti, evaṃ bālūpasevanā. 1050.
106. Tagaraṇ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhi³ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 1051.
107. Tasmā phalapuṭassēva ṇatvā sampākamaṃ attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
10 asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggaṭin ti. 1052.

Ta. sataṃ vā ti sappurisaṃ vā, yadivā asan ti asappurisaṃ vā, saro diddho⁴ kalāpaṃ vā 'ti mahārāja yathā nāma halāhalavāsalitto saro sarakalāpe khitto sabbaṃ taṃ visena alittam pi sarakalāpaṃ limpati visadiddham⁵ eva karoti evam eva pāpamitto pāpaṃ⁶ sevamāno attānaṃ⁷ sevamānaṃ paraṃ tena
15 ca samphuṭṭho¹ taṃ samphusante¹ alittam pāpēna purisaṃ attanā ekajjhāsayaṃ karonto upalimpati, vāyanti tassa te kusāpi duggandham vāyanti, tagaraṇ ca 'ti tagaraṇ ca aññaṇ ca gandhasampannaṃ ca gandhabjātaṃ, evaṃ ti evarūpā dhīrūpasevanā, dhīro hi attānaṃ sevamānaṃ dhīraṃ eva karoti, tasmā phalapuṭass' evā 'ti yasmā tagarādipalivethanāni paṇḍāni pi sugandhāni
20 honti tasmā palāsapattapuṭassēva paṇḍitūpasevanena aham pi paṇḍito bhavissāmi ti evaṃ ṇatvā sampākamaṃ attano ti attano pariṇāmaṃ paṇḍitabbhāvaṃ pariṇāmaṃ ṇatvā asante pahāya paṇḍite sante upaseveyya, nirayaṃ nenti ti ettha Devadattādīhi ca nirayaṃ Sāriputtattherādīhi ca sugaṭin nītanāni vasena udāharaṇāni āharitabbāni.

- 25 Evam rājadhītā chahi gāthāhi pitu dhammaṃ kathetvā idāni atīte attanā anubhūtaṃ dukkhaṃ dassenti āha:
108. Aham pi jātiyo satta sare saṃsarit' attano
anāgatāpi⁸ satt' eva yā gamissaṃ ito cutā. 1053.
109. Yā me sā sattamī jāti ahu⁹ pubbe janādhīpa
30 kammāraputto Magadhe[su] ahu¹⁰ Rājagahe pure. 1054.
110. Pāpaṃ sahāyaṃ āgamaṃ bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā
paradārassa heṭhento¹¹ carimha¹² amarā viya. 1055.
111. Taṃ kammaṃ nihitaṃ atthā bhasmācchanno va pāvako,
atha aññehi kammehi ajāyim Vamsabhūmiyaṃ 1056.

¹ Cks -pu-. ² Cks diṭṭho, duṭṭho. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks diṭṭho, Bđ diṭṭho.

⁵ Cks -disam, Bđ -dutham. ⁶ Bđ para. ⁷ Bđ taṃ. ⁸ Bđ -tepi. ⁹ Cks āhu.

¹⁰ Ck āhu, Cs āhu, Bđ asu. ¹¹ Bđ pothentā. ¹² Bđ caramhā.

112. Kosambiyam seṭṭhikule iddhe phīte mahaddhane
ekaputto mahārāja niccam sakkatapūjito. 1057.
113. Tattha mittam asevissam sahāyam sātave ratam
paṇḍitaṃ sutasampannam, so maṃ atthe nivesayi'. 1058.
114. Cātuddasim pañcadasim bahum rattim upavasim, 5
tam kammam nihitam aṭṭhā, nidhiva udakantike. 1059.
115. Atha pāpānam kammānam yaṃ etaṃ Magadhe kataṃ
phalaṃ pariyāgataṃ⁷ pacchā bhutvā duṭṭhavisam yathā 1060.
116. Tato cut' āham Vedeha⁸ Roruve niraye ciram,
sakammanā apaccisam, tam saram na sukham labhe. 1061. 10
117. Bahuvasagane tattha khepayitvā bahum dukham
Bheṇṇākaṭe⁴ ahum⁵ rāja chakalo uddhitapphalo ti. 1062.

Ta. satta 'ti mahārāja idhalokaparalokā nāma sukatadukkatānaṃ ca
phalaṃ atthi, na saṃsāro satte sodhetum sakkoti, sakammanā eva hi satta
sujjhanti, Alātasenāpati ca Hījako dāso ca ekam eva jātim anussaranti, na ke- 15
valam ete ca⁶ jātissarā aham pi atitā satta jātiyo attano saṃsaritarū sarāmi,
anāgate pi ito gantabbā⁷ satt' eva⁸ jānāmi, yā me sā ti yā sā mama atīte
sattamī jāti āsi, kammāraputto ti tāya jātiyā aham Magadhesu Rajagahana-
gare suvaṇṇakāraputto ahoṣim, parādārassa heṭhento⁹ ti parādāraṃ he-
ṭhento⁹ vihethento¹⁰ paresam rakkhite¹¹ gopite bhaṇḍe aparajjhanako¹², aṭṭhā 20
ti tam tadā mayā katapāpakammaṃ okāsam alabbhitvā okāse sati vipākadāyakam
hutvā bhaṣmācchanṇo aggi viya nihitam aṭṭhāsi, Vāṃsabhūmiyan ti Vāṃ-
saraṭṭhe, ekaputto ti asīti koṭi vibhava seṭṭhikule aham ekaputto va ahoṣim,
sātave ratan ti kalyāṇakamme abhirataṃ, so maṃ ti so sahāyako maṃ atthe
kusalakamme patitṭhāpesi, tam kamman ti tam pi me kalyāṇakammaṃ tadā 25
okāsam alabbhitvā okāse sati vipākadāyakam hutvā udakantike nidhim viya
nihitam aṭṭhāsi, yametan ti atha mama santakesu¹³ pāpakammesu yaṃ etaṃ
mayā Magadhesu parādārikakammaṃ kataṃ tassa phalaṃ pacchā maṃ pariyāga¹⁴.
upagatan ti a., yathā kiṃ: bhutvā duṭṭhavisam yathā savisaṃ bhojanaṃ
bhutvā ṭhitassa tam duṭṭham kakkhalam halāhalavisam kuppati tathā maṃ pari- 30
yāga¹⁵ 'ti a., tato ti tato Kosambiyam seṭṭhikulato, tam saṃan ti tam tasmim
niraye anubhūtapubbam dukkham saranti cittasukham nāma na labhāmi bhayam
eva uppajjati, Bheṇṇākaṭe¹⁶ ti Pennākaṭe¹⁷, uddhitapphalo ti uddhaṭa-
bijo. So pana chakalako balasampanno ahoṣi¹⁸, piṭṭhiyam abhirūhitvāpi nam
vāhayimsu yānake pi yojayimsu.

¹ Bḍ nivedayi. ² Bḍ -gamum. ³ Cks -hā, Bḍ -hi. ⁴ Bḍ bhinnāgate, C^o geṇṇā.
⁵ Cks āhu, Bḍ ahu. ⁶ Bḍ va. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks ca. ⁹ Bḍ pothento. ¹⁰ Bḍ
omits vih-. ¹¹ Bḍ -ta. ¹² Cks -kā, Bḍ -rajjhantā. ¹³ Ck santisu, C^o santikesu.
¹⁴ Bḍ adds maṃ. ¹⁵ Bḍ -gatan. ¹⁶ Bḍ bhinnāgate. ¹⁷ Bḍ bhinnāgate? ¹⁸
Cks -sim.

Tam atthaṃ dassentī gātham āha:

118. Sātaputtā mayā vūlhā¹ piṭṭhiyā ca rathena ca,
tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me ti. 1063.

Ta. sātaputtā ti amaccaputtā, tassa kammaṣṣā 'ti deva Roruve
5 mahāniraye paccanañ² ca chakalakāle [bijuppāṭanañ³ ca piṭṭhivāhanayānakayoja-
nāni ca sabbo p'ṛesa tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me ti.

Tato pana cavitvā araṇṇe kapiyoniyam paṭisandhim gaṇhi⁴.
atha naṃ jātadivase yūthapatino dassesum, so „ānetha me puttā“ ti
dalham gahehvā tassa viravantassa dantehi phalāni uppāṭesi. Tam
10 atthaṃ pakāsentī āha:

119. Tato cut' āham Vedeha kapi āsim brahāvane
nilicchitaphalo⁵ yeva yūthapena pagabbhinā,
tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me ti. 1064.

Ta. nilicchitaphalo⁵ yevā 'ti tattha p' āham⁶ pagabbhena yūtha-
15 patinā luñcivā⁷ uppāṭitaphalo yeva ahoṣin ti.

Ath' aparāpi jātiyo dassentī āha:

120. Tato cut' āham Vedeha Dasanṇesu⁸ pasū ahuṃ⁹
nilicchito¹⁰ javo¹¹ bhadro, yoggaṃ vūlham ciraṃ mayā,
tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me. 1065.
20 121. Tato cut' āham Vedeha Vajjisu kulam āgamaṃ¹²,
n' ev' itthi na pumā¹³ āsim manussatte sudullabhe,
tassa kammaṣṣa nissando paradāragamanassa me. 1066.
122. Tato cut' āham Vedeha ajāyim Nandane vane,
bhavane Tāvatiṃs' āham accharā kāmavappini¹⁴ 1067.
25 123. Vicittavattābharaṇā āmuttamanikuṇḍalā
kusalā naccagītassa Sakkassa paricārikā. 1068.
124. Tattha ṭhitāham Vedeha sarāmi jātiyo imā
anāgatāpi¹⁵ satt' eva yā gamissam ito cutā. 1069.
125. Pariyāgatan tam kusalam yam me Kosambiyam katam
30 deve c' eva manusse ca sandhāvissam ito cutā. 1070.
126. Sattajaccā¹⁶ mahārāja niccam sakkatapūjita¹⁷,
thibhāvāpi na mucissam chaṭṭhā¹⁸ nigatiyo imā. 1071.

¹ Cks mūlhā, Bđ vūlhā. ² Bđ paca-. ³ Bđ bijuppāda-. ⁴ Ck -ī, C' Bđ -i. ⁵ Bđ niluñji-. ⁶ Bđ pāham. ⁷ Bđ luñj-. ⁸ Bđ dassanṇesu. ⁹ Bđ ahu, Ck āham, C' āhum. ¹⁰ Bđ niluñc-. ¹¹ Cks -e. ¹² Cks -mā, Bđ āgatā. ¹³ Cks -mo. ¹⁴ Bđ varavaṇ-. ¹⁵ Bđ -tepi. ¹⁶ Cks -cco. ¹⁷ Cks -o. ¹⁸ so Cks; Bđ chaṭṭhā.

127. Sattamī ca gati deva: devaputto mahiddhiko
pumadevo¹ bhavissāmi devakāyasmim uttamo. 1072.
128. Ajjāpi santānamayaṃ mālaṃ ganthenti Nandane
devaputto Javo nāma yo me mālaṃ paṭicchati. 1073.
129. Muhutto viya so dibbo imāni vassāni soḷasa,
rattindivo ca so dibbo mānusi² sarado sataṃ. 1074. 5
130. Iti kammāni anventi asamkheyyāpi jātiyo
kalyāṇaṃ yadivā pāpaṃ, na hi kammaṃ panassatitī³. 1075.

Ta. Dasanṇesu⁴ 'ti Dasanṇaraṭṭhe⁵, pasū ti goṇo ahoṣiṃ, nilic-
chito⁶ ti vacchakakāle yeva maṃ evaṃ maṇāpo bhavissatīti nibbijakaṃ akaṃsu, 10
so 'haṃ nilicchako⁷ uddhaṭṭabījō javo bhadro ahoṣiṃ⁸, Vajjīsu kulam āga-
man⁹ ti goyonito cavitvā Vajjiraṭṭhe ekasmiṃ mahābhogakule nibbattin ti das-
seti, nevitthi na pumā⁹ ti napumsakattaṃ sandhāyāha, bhavane tāvatim-
sāhan ti Tāvattimsabhavane ahaṃ, tattha thitāhaṃ Vedeha sarāmi
jātiyo imā ti sā kira tasmīṃ devaloke thitā ahaṃ evarūpaṃ devalokaṃ āga- 15
chanti kuto nu kho āgatā ti olokonti Vajjiraṭṭhe mahābhogakule napumsakatta-
bhāvato cavitvā tattha nibbattabhāvaṃ passi, tato kena nu kho kammena evarūpe
ramaṇiye thāne nibbatto 'mhīti olokonti Kosambiyāṃ seṭṭhikule nibbattitvā
kataṃ dānādikusalakammaṃ diṣvā etassa phaleṇa nibbatto 'mhīti nātvā ananta-
rāṭṭhe napumsakattabhāve nibbattamānā kuto āgat' ambhīti olokonti Dasanṇesu 20
goyoniyāṃ mahādukkhaṃ anubhūtabhāvaṃ aññāsi, tato anantaram jātiṃ
anussaramānā vānarayoniyāṃ uddhaṭṭaphalabhāvaṃ addasa, tato anantaram
Bheṇṇākāte¹⁰ chakalayoniyāṃ uddhaṭṭabījabhāvaṃ anussari, tato anantaram
anussaramānā Roruve nibbattabhāvaṃ anussari, ath' assā niraye tiracchānayoṇi-
yaṇ ca anubhūtaṃ dukkhaṃ anussarantiyā bhayaṃ upajji, tato kena nu kho 25
kammena evarūpaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ mayā ti chaṭṭhaṃ jātiṃ olokonti
tāya jātiyā Kosambiyānagare kataṃ kalyāṇakammaṃ diṣvā sattamaṃ olokonti
Magadharaṭṭhe pāpasahāyaṃ nissāya kataṃ parādārikakammaṃ diṣvā etassa me
phaleṇ' etaṃ mahādukkhaṃ anubhūtaṃ ti aññāsi, atha ito cavitvā anāgate kuhiṃ
nibbattissāmīti olokonti yāvatāyukaṃ thavā puna Sakkasa' eva paricārīkā hutvā 30
nibbattissāmīti aññāsi, evaṃ punappunaṃ olokayamānā tatiye pi attabhāve
Sakkasa' eva paricārīkā hutvā nibbattissāmīti tathā catutthe paṇcame pana
tasmīṃ yeva devaloke Javanadevaputtassa aggamahesi hutvā nibbattissan ti
nātvā anantaram olokonti chaṭṭhe attabhāve ito Tāvattimsabhavanato cavitvā
Aṅgātiraṇṇō¹¹ aggamahesiyā kucchimhi nibbattissāmi Rujā¹² ti me nāmaṃ 35
bhavissatīti nātvā tato anantaram kuhiṃ nibbattissāmīti olokonti sattamāya
jātiyā tato cavitvā Tāvattimsabhavane mahiddhiko devaputto hutvā nibbattissāmi

¹ B^d pumā-. ² C^k -siṃ, B^d -si. ³ B^d vin-. ⁴ B^d dassane-. ⁵ B^d dassana-.
⁶ B^d niluñcite. ⁷ all three MSS. -i. ⁸ C^k -mā, B^d -gatā. ⁹ C^k pumo. ¹⁰
B^d bhīṇṇāgate. ¹¹ C^k añṇā-. ¹² B^d rucā.

itthibhāvato mucceṣṣāmīti aññasi, tasmā tattha t̥hitāhaṃ Vedeha sarāmi
 satta jātiyo anāgatāpi¹ satt' eva yā gamissaṃ ito cutā ti āha, pa-
 riyāgatan ti pariyāyena attano varena āgataṃ, sattaajacca² ti Vajjiraṭṭhe
 napuṃsakajātiyā saddhiṃ devaloke pañca ayaṃ ca chaṭṭhā ti sattaajātiyo nib-
 5 battiṃ³, etā sattaajātiyo niccaṃ sakkatapūjitā va ahoṣiṃ ti dasseti, chaṭṭhā⁴
 nigatiyo ti devaloke pana pañca ayaṃ ca ekā ti imā cha gatiyo itthibhāvā na
 mucceṣṣan ti vadati, sattamī cā 'ti ito caritvā anantarasantānamayan ti ekato-
 vaṇṭakādivasena kataṃ santānaṃ, ganthenti yathā santānamayā honti
 evaṃ ejjāpi mama paricārikā Nandanavane mālaṃ ganthenti yeva, yo me
 10 mālaṃ paṭicchatīti mahārāja anantarajātiyaṃ mama sāmiko Javo nāma
 devaputto yo rukkhato patitaṃ⁵ mālaṃ paṭicchatī, soḷasā ti mahārāja mama
 jātāya idāni soḷasavassāni, ettako pana kālo devānaṃ eko muhutto, tena te⁶
 mama cutabhāvam⁷ pi ajānantā mam' atthāya māle ganthenti yeva, mānuṣi⁸
 manussānaṃ gaṇaṇaṃ āgamaṃ esa sarado sataṃ hoti, evaṃ dīghāyukā devā,
 15 imināpi kāraṇena paralokassa ca kalyāṇapāpakānaṃ ca atthitaṃ jānāhi⁹ devā
 'ti, anventīti yathā maṃ anubandhiṃsu evaṃ anubandhanti, na hi kammaṃ
 panaṣṣatīti¹¹ diṭṭhadhammavedanīyaṃ tasmīṃ ñeva attabhāve uppattivedanī-
 yaṃ¹¹ anantare bhave vipākāṃ deti, aparāparavedanīyaṃ pana vipākāṃ adattvā
 na naṣṣati, taṃ sandhāya na hi kammaṃ panaṣṣatīti¹⁰ vattvā deva ahaṃ para-
 20 dārikakammasa nissandena niraye ca tīracchānāyoniyaṃ ca mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhaviṃ, sace tumbe pi idāni Guṇassa kathaṃ gahetvā evaṃ karissatha mayā
 anubhūtasadisam eva dukkhaṃ anubhavissatha tasmā mā evam akatthā¹² 'ti
 tam āha.

Ath' assa uttaridhammaṃ desenti āha:

- 23 131. Yo icche puriso hotuṃ jātijātiṃ punappunaṃ
 paradāraṃ vivajjeyya dhotapādo va kaddamaṃ. 1076.
 132. Yo icche puriso hotuṃ jātijātiṃ punappunaṃ
 sāmikaṃ apacāyeyya Indaṃ va paricārikā. 1077.
 133. Yo icche dibbahhogaṇu ca dibbaṃ āyu¹⁴ yasam sukhaṃ
 30 pāpāni parivajjettvā tividhaṃ dhammaṃ ācare. 1078.
 134. Kāyena vācā manasā appamatto vicakkhaṇo
 attano hoti atthāya itthi vā yadivā pumā. 1079.
 135. Ye kec' ime manujā jīvaloke yasassino sabbasamantabhogā
 asaṃsayam tehi pure suciṇṇam
 35 kammassakā ye¹⁴ puthu sabbasattā. 1080.
 136. Inghānucintesi sayam pi deva kutonidānā te imā janinda
 yā te imā accharāsannikāsā alanikatā kaṇcanajālachannā ti. 1081.

¹ Bđ -te pi. ² Cks -o. ³ Bđ vuccanti. ⁴ Bđ chaḷā. ⁵ Cks pātīpātitaṃ. ⁶ Bđ tā. ⁷ Bđ cuti-. ⁸ all three MSS. -sinti. ⁹ Bđ jānāti. ¹⁰ Bđ vin-. ¹¹ Bđ upapajjave-. ¹² Bđ karitthā. ¹³ Bđ āyuiṃ. ¹⁴ Bđ -kāse.

Ta. hotun ti bhavitum, sabbasamantabhogā ti paripunnasabbabhogā, sucinṇan ti suṭṭhucinṇaṃ kalyāṇakammaṃ kataṃ, kammassakā ye¹ ti kammassakā attanā katakammaṃ² eva vipākapaṭisaṃvedino, na hi mātāpitūhi katakammaṃ puttadhiṭṭhānaṃ³ nāpi tehi³ kataṃ kammaṃ mātāpitunnaṃ vipākam deti, sasehi kataṃ saseṇaṃ kim eva dassati, imghā 'ti codanatto nipāto, 5 anucintesīti anucinteyyāsi⁴, yā te imā ti yā imā soḷasa sahasā itthiyo taṃ upaṭṭibhanti imā te kutonidānā, kim nipaṭṭitvā niddāyantena laddhā udāhu panthadūsanasandhicchadādū⁵ pāpāni katvā⁶ ādu kalyāṇakammaṃ nissāya laddhā ti idan tva attanāpi cinteyyāsi devā 'ti.

Evam sā pitaraṃ anusāsi. Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha: 10
187. Icc-evam pitaraṃ kaṇhā Rujā tosesi Aṅgatiṃ,
mūlhassa maggā ācikkhi, dhammaṃ akkhāsi subbatā ti. 1083.

Ta. iccevan ti bhī. iti imehi evarūpehi madhuramadhurehi vacanehi sā rājakaṇhā pitaraṃ tosesi, mūlhassa maggaṃ viya tassa sugatimaggā ācikkhi, nānānāyehi sucariṭṭhaṃ dhammaṃ akkhāsi, dhammaṃ kathenti yeva sā subbatā 15 sundaravatā attano atitajātiyo pi ka'hesi yeva.

Evam pubbaṇhato paṭṭhāya sabbarattiṃ pitu dhammaṃ desetvā „deva mā naggassa micchādīṭṭhikassa vacanaṃ gaṇhi, 'atthi ayaṃ loko atthi paraloko atthi sukaṭadukkaṭānaṃ kam- mānaṃ phalaṃ' ti vadantassa mādisassa kalyāṇamittassa va- 20 canaṃ gaṇha, mā atitthena pakkhandīti“ āha. Evam sante pi pitaraṃ micchādassanā vimocetuṃ nāsakkhi, so hi kevalaṃ tassā madhuravacanaṃ sutvā tussi, mātāpitara hi piyaputtānaṃ vacanaṃ piyāyanti na pana taṃ dassanaṃ vissajjenti. Nagare pi „Rujā kira rājadhītā pitu dhammaṃ desetvā micchādassa- 25 naṃ vissajjāpetīti“ ekakolāhalaṃ ahosi, „paṇḍitā rājadhītā ajja pitaraṃ micchādassanā mocetvā nagaravāsīnaṃ sotthibhāvaṃ karissatīti“ mahājano tussi. Sā pitaraṃ bodhetuṃ asakkonti viri- yaṃ avissajjetvā va „yena kenaci upāyena pitu sotthibhāvaṃ karissāmīti“ 'sirasi añjaliṃ paṭṭhapetvā dasadisā namassitvā 30 „inasmim loke lokasandhārakā dhammikā samaṇabrāhmaṇā uāna lokapāladevatā nāma Mahābrahmāno nāma atthi, te āgantvā attano balena mama pitaraṃ micchādassanaṃ vissajjā-

¹ Rd so. ² Bd adds vipākam deti. ³ so Cks; Bd tāhi. ⁴ Bd punappunnaṃ cinteyyāsi. ⁵ Cc -dusa-, Bd duhana-, omitting pantha. ⁶ Rd adds laddhā.

pentu, etassa guṇe asati pi mama guṇena mama balena mama
 saccena āgantvā imaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetvā sakala-
 lokassa sotthiṃ karontū¹ 'ti namassi. Tadā Bodhisatto Nārado
 nāma Mahābrahmā ahosi Bodhisattā² ca nāma attano mettā-
 5 bhāvanāya anuddayāya mahantabbhāvena suppaṭipannaduppaṭi-
 panne³ satte dassanatthaṃ kālānukālaṃ lokaṃ olokenti⁴. So
 taṃ divasaṃ lokaṃ volokento taṃ rājadhītaraṃ pitu micchā-
 diṭṭhivimocanatthaṃ lokasandhārakā devatā namassamānaṃ
 disvā „ṭhapetvā maṃ añño etaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetuṃ
 10 samattho nāma n' atthi, ajja mayā rājadhītāya saṅghaṃ rañño
 ca saparijanassa sotthibhāvaṃ katvā āgantuṃ⁵ vaṭṭati, kena
 nu vesena gamissāmi⁶“ cintetvā „manussānaṃ pabbajitā piyā
 c' eva garuno⁷ ca ādeyyavacanā ca, tasmā pabbajitavesena
 gamissāmi⁸“ sannitṭhānaṃ katvā pāsādikāṃ suvaṇṇavannaṃ
 15 manussattabbhāvaṃ māpetvā manuññaṃ jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 jaṭantare kañcanasūciṃ odahitvā antorattaṃ⁹ uparirattaṃ cīra-
 kaṃ⁷ nivāsetvā ca suvaṇṇatārakacittaṃ⁹ rajatamayāṃ ajina-
 cammaṃ ekasagataṃ katvā muttāsikkāya pakkhittaṃ su-
 vannaṃ mayāṃ bhikkhābhājanaṃ ādāya tisu ṭhānesu vaṃka-
 20 gataṃ⁹ suvaṇṇakācaṃ khandhe katvā muttāsikkāya eva pa-
 vālakamaṇḍalaṃ ādāya iminā isivesena gaganatale Cando viya
 virocamaṇo ākāsenāgantvā alaṃkata-Candapāsādamahātalaṃ
 pavisitvā rañño purato ākāse atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Sattā āha:

- 25 138. Athāgamā Brahmaloḷā Nārado mānusiṃ pajāṃ,
 Jambudīpaṃ avekkhanto adda¹⁰ rājānaṃ Aṅgatiṃ. 1084.
 139. Tato paṭiṭṭhā pāsāde Vedehassa puratthato
 taṇ ca disvā anuppattaṃ Rujā isim avandathā 'ti. 1085.

Ta. addā¹⁰ 'ti Brahmaloḷe ṭhito va Jambudīpaṃ apekkhanto¹¹ Guṇājīva-
 30 kassa santike gahitamicchādassanaṃ rājānaṃ Aṅgatiṃ addasa, tasmā āgato ti a.,
 tato paṭiṭṭhā ti tato so Brahmā tassa rañño amaccagāṇaparivutassa nisinnassa

¹ Ck Bd -o. ² Cks -nnaṃ duppaṭipannaṃ. ³ Bd adds -to vicaranti. ⁴ so all
 three MSS. ⁵ Bd karuṇā. ⁶ Bd antosurattapaṇaṃ. ⁷ Bd -rattavākacīraṃ. ⁸
 Bd -nakhacitaṃ. ⁹ Bd onataṃ. ¹⁰ Bd addasa. ¹¹ Bd āve.

purato tasmim pāsāde apade padam¹ dassento ākāse patitthahi, anuppattan
ti pattam āgataṃ, isin ti isivesenāgatattā S. isin ti āha, avandathā 'ti
mamānuggahena mama pitarī kārūṇāṃ katvā eko devarājā āgato bhāvissatthi
tuṭṭhapahatthā vātābbihatasuvaṇṇakadalī viya onamitvā Nārada-Mahābrahmānaṃ
vandi.

5

Rājāpi tam disvā Brahmatejena tajjito attano āsane san-
thātum asakkonto oruyha bhūmiyaṃ thatvā āgataṭṭhānaṃ ca
nāmagottaṃ ca pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

140. Athāsanamhā oruyha rājā vyamhitamānaso

10

Nāradaṃ paripucchanto idaṃ vacanam abravi: 1086.

141. Kuto nu āgacchasi devavaṇṇī

obhāsayaṃ samvarim Candimā va.

akkhāhi me pucchito nāmagottaṃ

kathaṃ taṃ jānanti manussaloke ti. 1087.

15

Ta. vyamhitamānaso ti bhītacitto, kuto nū 'ti kacci nu kho vijjā-
dharo bhaveyyā 'ti maññamāno avanditvā evaṃ pucchi.

Atha so „ayaṃ rājā 'paraloko n' atthīti' maññati, para-
lokam eva tāv' assa ācikkhissāmīti“ cintetvā gātham āha:

142. Ahaṃ hi devato idāni emi obhāsayaṃ samvarim Candimā va, 20

akkhāmi te pucchito nāmagottaṃ

jānanti maṃ Nārado Kassapo cā 'ti. 1088.

Ta. devato ti devalokato, Nārado Kassapo cā 'ti maṃ nāmena Nā-
rado gottena Kassapo ti jānanti.

Atha rājā „imaṃ pacchāpi paralokaṃ pucchissāmi, iddhiyā 25
laddhakāraṇaṃ tāva naṃ pucchāmīti“ cintetvā gātham āha:

143. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṃ ca

vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasī ca,

pucchāmi taṃ Nārada etam atthaṃ:

atha kena vaṇṇena tavāyaṃ iddhīti. 1089.

30

Ta. yādisaṃ cā 'ti yādisaṃ ca tava saṅghānaṃ yaṃ ca tvaṃ ākāse gac-
chasi ca tiṭṭhasi ca idaṃ acchariyajātikaṃ².

¹ B^d ākāse aparāparaṃ in the place of apade p. ² B^d -jātaṃ.

Nārado āha:

144. Saccañ ca dhammo ca damo ca cāgo
guṇā mam' ete pakatā purāṇā,
teh' eva dhammehi susevitehi

5 manojavo yena kāmāṃ gato 'smīti. 1090.

Ta. saccaṃ ti vacīsaccaṃ, dhammo ti tividhasucaritadhammo c' eva
kaṣiṇsparikkammajjhānadhammo ca, damo ti indriyadamaṇaṃ, cāgo ti kilesa-
pariccāgo ca deyyadhammapariccāgo ca, pakatā purāṇā ti mayā purimabbave
katā ti dasseti, teheva dhammehi susevitehīti tehi sabbaguṇehi susevitehi
10 paricārītehi, manojavo ti manojavasadisajavo, yena kāmāṃ gato smīti
yena devatṭhāne ca manussatṭhāne ca gantuṃ icchanaṃ tena gato 'smīti a.

Rājā tasmīṃ evaṃ kathente pi micchādassanassa suga-
hitattā paralokaṃ asaddahanto „atthi nu kho puññānaṃ vi-
pāko“ ti vatvā gātham āha:

145. Acchariyam ācikkhasi puññasiddhiṃ,
sace hi ete tvaṃ' yathā vadesi
pucchāmi taṃ' Nārada etam atthaṃ,
25 puṭṭho ca me sādhu viyākarohīti. 1091.

Ta. puññasiddhiṃ ti puññānaṃ siddhiṃ phaladāyakattaṃ ācikkhanto
20 acchariyaṃ ācikkhasi.

Nārado āha:

146. Pucchassu maṃ rāja, tav' esa attho,
yaṃ saṃsayam kuruse' bhūmipāla,
ahaṃ taṃ nissamsayataṃ gamemi
25 nayehi nāyehi ca hetubhī cā 'ti. 1092.

Ta. tavesa attho ti pucchitabbaṃ⁵ nāma tava esa attho, yaṃ saṃ-
sayam ti yaṃ kismīcid eva atthe saṃsayam karosi taṃ maṃ puccha, nis-
saṃsayatan ti ahaṃ taṃ nissamsayabhāvaṃ gamemi, naye hīti kāraṇavacanehi,
nāyehīti nāyehi, hetubhīti paccayehi paṭinīṇamatten' eva avatvā nāṇena
30 paṭicchinditvā⁶ kāraṇavacanena tesaṃ dhammānaṃ samuṭṭhāpakapaccayehi taṃ
nissamsayaṃ karissāmiti attho.

¹ teheva - - ti attho wanting in Cks. ² Cks sace hi eveti, Bđ sacehī etehi tuvaṃ.
³ Bđ ham. ⁴ Bđ -te. ⁵ so Cks; Bđ -bbako. ⁶ Bđ pari-

Rājā āha:

147. Pucchāmi taṃ Nārada etam atthaṃ
 puṭṭho ca me Nārada mā musā bhaṇi:
 atthi nu' devā pitaro nu atthi
 loko paro atthi jano yam āhū 'ti. 1093. 5

Ta. jano yamāhū 'ti yaṃ jano evaṃ āha atthi devā atthi pitaro atth
 paraloko ti taṃ sabbaṃ atthi no kho ti pucchati.

Nārado āha:

148. Atth' eva devā pitaro ca atthi
 loko paro atthi jano yam āhu, 10
 kāmesu giddhā ca narā pamūḷhā
 lokaṃ paraṃ na vidū mohayuttā ti. 1094.

Ta. atthevā 'ti mahārāja d. ca p. ca atthi yaṃ pi jano paralokaṃ āhu
 so pi atth' eva, na vidū ti kāmagiddhā pana mohamūḷhā janā paralokaṃ na
 vidū na vindaṇti¹ tam na jānanti. 15

Taṃ sutvā rājā parihāsaṃ karonto gātham āha:

149. Atthīti ce² Nārada saddahāsi
 nivesanaṃ paraloke matānaṃ
 idh' eva me pañca satāni dehi
 dassāmi te paraloke sahasaṃ ti. 1095. 20

Ta nivesanaṃ ti nivāsanaṭṭhānaṃ, pañca satānīti pañcakahāpaṇasatāni.

Atha naṃ M. parisamajjhe va garahanto āha:

150. Dajjemu kho pañca satāni bhoto
 jaññāma³ ce silavantaṃ vadaññuṃ⁴,
 luddaṃ taṃ bhontaṃ niraye vasantaṃ 25
 ko codaye paraloke sahasaṃ. 1096.
 151. Idh' eva yo hoti akammasīlo⁵
 pāpācāro alaso luddakammo
 na paṇḍitā tasmim ināṃ dadanti,
 na hi āgamo hoti tathāvidhamhā. 1097. 30

¹ C^{ks} nanu. ² C^{ks} te. ³ B^d -mu. ⁴ C^{ks} -ū. ⁵ B^d adhamma-.

153. Dakkhañ ca posañ manujā¹ viditvā
 utṭhānakañ sīlavantañ vadaññuñ²
 sayam bhogehi nimantayanti,
 kammañ karitvā punam āhasesīti. 1098.

8 Ta. jaññāma³ ce ti yadi mayañ bhavantañ⁴ sīlavā esa vadaññū ti⁵
 dhammikasamaṇabrāhmaṇānañ imasmiñ kāle iminā nāma⁶ jānitvā tassa kiccessa
 kāreko vadaññū ti jñeeyāma atha te vaḍḍhiyā pañca satāni dadeyyāma, tvañ
 pana luddo sāhasiko micchādassanañ gahe tvā dānasālañ viddhamsetvā parādāresu
 aparajjhesi, ito cuto niraye uppajjasi⁷, evañ luddan tañ bhontañ niraye va-
 10 santañ tattha gantvā ko sahasaṇ me dehīti codessati, tathāvidhambā⁸ ti
 tādīsā purisā dinnassa ipassa puna āgamo nāma na hoti, dakkhan ti dha-
 nuppadanakuśalañ, punamāh'aresīti 'attano kammañ karitvā dhanam uppā-
 detvā puna ambhakañ santakañ āhareyyāsi, mā nikkhame mā vasīti sayam eva
 nimantenti.

15 Iti rājā tena niggayhamāno appaṭibhāno ahosi. Mahājano
 haṭṭhatutṭho hutvā „mahiddhiko devīsi⁹, ajja rājānañ micchā-
 dassanañ vissajjāpessatīti“ sakalanagarañ ekakolāhalañ ahosi.
 Mahāsattassānubhāvena tadā sattayojanikāya Mithilāya tassa
 dhammadesanañ asuñanto nāma nāhosi. Atha M. „ayañ rājā
 20 ativiya daḷhañ katvā micchādassanañ gañhi, nirayabhayena
 tañ tajjetvā micchadiṭṭhiñ vissajjāpetvā puna devalokena
 assāsessāmīti“ cintetvā „mahārāja sace diṭṭhiñ na vissajjes-
 sasi evañ anantaḍukkhañ nirayañ gamissasīti“ vatvā niraya-
 kathañ paṭṭhapesi:

25 153. Ito gato⁹ dakkhasi tattha rāja
 kākolasaṅghehi pi kaḍḍhamānañ¹⁰
 tañ khajjamānañ niraye vasantañ,
 kākehi gijjhehi ca senakehi¹¹
 sañchinnagattañ ruhirañ savantañ,
 30 ko codaye paraloke sahasaṇ ti. 1099.

Ta. kākolasaṅghehīti lohatuṇḍehi kākasaṅghehi pi, kaḍḍhamānañ¹⁰
 ti attānañ ākaḍḍhiyamānañ tattha niraye passissasi, tañ ti tañ bhavantañ.

¹ Cks -jañ. ² Cks -ū. ³ Bđ -u. ⁴ so Ck; Bđ bhante, C° bhavantiñ. ⁵ Cks
 omit ti. ⁶ so Cks; Bđ nāmattho ti. ⁷ Bđ upapa-. ⁸ C° -isi, Bđ devo pi. ⁹
 Bđ cuto. ¹⁰ Bđ kaḍḍha-. ¹¹ Bđ soṇa-.

Taṃ pana Kākolanirayaṃ vaṇṇetvā „sace pi ettha na nibbattissasi Lokantarāniraye nibbattissasīti“ vatvāna taṃ nira-
yam dassetuṃ gātham āha:

154. Andhaṃ tamaṃ tattha na Canda-Suriyā,
nirayo sadā tumulo ghorarūpo,
sā n' eva rattī na divā' ti' paññāyati¹,
tathāvidhe ko vicare dhanatthiko ti. 1100.

5

Ta. andhantaman ti mahārāja yamhi Lokantarāniraye micchādīṭṭhikā
nibbattanti tattha cakkhaviññāpassa⁴ uppattinivāraṇaṃ andhatamaṃ, sadā tu-
mulo ti so nirayo niccabahalandhakāro, ghorarūpo ti bhīmsanajātiyo⁵, sā 10
neva rattī ti yā idha rattī vā divaso vā sā n' eva tattha paññāyati, ko
vicare ti ko uddhāraṃ sodhento⁶ vicarissati.

Tam pi 'ssa Lokantarānirayaṃ vitthārena vaṇṇetvā „ma-
hārāja micchādīṭṭhiṃ avissajjanto na kevalaṃ etad eva aññaṃ
pi dukkhaṃ anubhavissasīti“ dassento imaṃ gātham āha: 15

155. Sabalo ca Sāmo ca duve suvānā'⁷
pavaddhakāyā⁸ balino mahantā
khādanti dantehi ayomayehi
ito panuṇṇaṃ paralokapattan ti. 1101.

Tattha ito panuṇṇaṃ ti imambā manussalokā cutaṃ. 20

Paratonirayesu pi es' eva nayo, tasmā sabbāni tāni ṭhā-
nāni nirayapālānaṃ upakkamehi saddhiṃ heṭṭhāvuttanayen'
eva vitthāretvā tāsāṃ tāsāṃ gāthānaṃ anuttānāni padāni
vaṇṇetabbāni.

156. Taṃ khajjamānaṃ niraye vasantaṃ 25
luddehi vālehi aghammigehi' ca
saṃchinna-gattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paroloke sahasan ti. 1102.

Ta. luddehīti dāruṇehi, vālehīti duṭṭhehi, aghammihīti⁹ aghāva-
hehi miḥgehi dukkhāvahehi, sunakkehīti attho. 30

¹ C^k rattīndivā. ² B^d omits ti. ³ so all three MSS. for dissati? ⁴ C^k cak-
khuṃ-. ⁵ B^d -ko. ⁶ C^k sā-, C^e sādento. ⁷ C^k supānā, C^e -ṇa. ⁸ B^d pa-
vaḍḍha-. ⁹ B^d aghambhikhi.

157. Usūhi sattfhi sunissitāhi
 hananti vijjhanti ca paccamittā'
 Kālūpakālā nirayamhi ghore
 pubbe naraṃ dukkaṭakammakārin ti. 1103.

5 Ta. hananti vijjhanti cā 'ti jalitāya ayapaṭhaviyā pādetvā sakalasarīraṃ
 chiddāvachiddaṃ karontā paharanti c' eva vijjhanti ca, Kālūpakālā ti evaṃ-
 nāmaka², nirayamhīti tasmīṃ tesaṃ ñeva vasaṇa Kālūpakālasaṃkhāte niraye,
 dukkaṭakammakārin ti micchādīṭṭhivasena dukkaṭānaṃ kammānaṃ kārakaṃ.

158. Taṃ haññamānaṃ niraye vajantaṃ
 10 kucchismiṃ passasmiṃ vipphālītūdaraṃ
 saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
 ko codaye paraloke sahasan ti. 1104.

Ta. taṃ ti taṃ bhavantaṃ tattha niraye tathā haññamānaṃ, vajantaṃ
 ti ito c' ito ca dhāvantaṃ, kucchismiṃ ti kucchīyaṃ ca, passasmiṃ ti passe
 15 ca, haññamānaṃ ti vijjhiyamānaṃ ti attho.

159. Sattfusūtomarabhindivālā'
 vividhāvudhā' vassati tattha devo'
 patanti aṅgāra-m-iv' accimanto',
 silāsaṇi vassati luddakamme ti. 1105.

20 Ta. aṅgāramivaccimanto' ti jalitaṅgārā viya accimanto āvudhavisasā
 patanti, silāsaṇi jalitasilāghaṭṭā, vassati luddakamme ti yathā nāma
 deve vassante asaṇi patati evaṃ eva ākāse samuṭṭhāya ciccīṭṭayamānaṃ jalita-
 silāvassaṃ tesaṃ luddakammānaṃ upari patati.

160. Uṇho' ca vāto nirayamhi dussaho,
 25 na tahiṃ' sukhaṃ labbhati ittaraṃ pi,
 taṃ taṃ vidhāvantaṃ alenaṃ āturaṃ
 ko codaye paraloke sahasan ti. 1106.

Ta. ittaraṃpīti parittakam pi, vidhāvantaṃ ti vidhāvantaṃ.

161. Sandhāvamānaṃ' taṃ rathesu yuttaṃ
 30 sajotibhūtaṃ paṭhaviṃ kamantaṃ

¹ B^d pothayanti. ² B^d adds nirayapālā. ³ C^k bheṇḍī-, B^d bhiṇḍivālā. ⁴ C^k -dham. ⁵ so C^k for deve? B^d vassanti tattha devā. ⁶ so all three MSS. ⁷ B^d tamhi. ⁸ C^k sandhov-, B^d sandhāvajānaṃ.

patodalatṭhihi su codiyantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1107.

Ta. rathesu yuttaṃ ti varena vāraṃ tesu jalitaloharathesu yuttaṃ,
kamantaṃ ti akkamānaṃ, suṭṭhucodiyantaṃ ti suṭṭhu codiyantaṃ.

109. Tam āruhantaṃ khurasamcitaṃ girim 5
vibhimsanaṃ¹ pajjalitaṃ bhayānakaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1108.

Ta. tamāruhantaṃ ti taṃ bhavantaṃ jalitāyudhapahāre asahitvā jalita-
khurehi sañcitaṃ jalitalohapabbataṃ āruhantaṃ. 10

109. Tam āruhantaṃ pabbatasannikāsaṃ
aṅgāraraṣiṃ jalitaṃ bhayānakaṃ
sandaḍḍhagattaṃ² kapaṇaṃ rudantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1109. 15
Tattha sandaḍḍhagattaṃ ti suṭṭhu daḍḍhasariraṃ.

104. Abbhakūṭasamā uccā kaṇṭakāpacitā³ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitaṇḍāyihīti. 1110.

Ta. kaṇṭakāpacitā³ ti jalitakaṇṭakanicītā, ayomayehīti idaṃ yehi
kaṇṭakehi⁴ ācītā te dassetuṃ vuttaṃ.

105. Tam āruhanti nāriyo⁵ narā ca paradāragū 20
coditā sattihatthehi Yamaniddesakārihīti. 1111.

Ta. tamāruhantiṃ ti taṃ evarūpaṃ simbalirukkhaṃ ārohanti, Yamanid-
desakārihīti Yamassa vacanakārehi, nirayapālehiṃ attho.

106. Tam āruhantaṃ nirayaṃ simbalim ruhiramakkhitaṃ
viduṭṭhakāyaṃ⁶ vitacaṃ⁷ āturaṃ gāḷhavedanaṃ 1112. 25

107. Passasantaṃ muhuraṃ uṇhaṃ pubbakammāparādhikaṃ
dumagge vitacagattaṃ⁸ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1113.

Ta. viduṭṭhakāyaṃ⁹ ti vihiṃsitakāyaṃ, vitacaṃ⁷ ti cammamānisaṇaṃ
chinnāvachinnatāya pacchitaṃ viya¹⁰.

¹ Bḍ vibhisa-. ² Bḍ sudaḍḍha-. ³ Bḍ -nicītā. ⁴ Cks add te. ⁵ Cks na-. ⁶ Bḍ viddaṇḍa-. ⁷ Cks vikacaṃ. ⁸ so Bḍ; C^o dummaggavīṭapaggaḍḍhitaṃ, C^k -hataṃ. ⁹ Bḍ viddaḍḍha-. ¹⁰ so Cks; Bḍ -sānaṃ chiddāvachiddaṃ chinnatāya kovīlāra-
pupphitaṃ viya kisukapupphaṃ viya.

168. Abbhakūṭasamā uccā asipattācitā¹ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihīti. 1114.

Ta. asipattācitā¹ ti asmayehi pattehi nicitā.

169. Tam ānupattam² asipattapādapaṃ
5 asīhi tikkhehi ca chijjamānaṃ
sañchinnagattam ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke saḥassan ti. 1115.

Ta. tamānupattan² ti tam bhavantaṃ nīrayapālānaṃ āvudhappahāre
asahitvā anuppattam³.

10 170. Tato nikkhantamattan tam asipattanirayā dukhā⁴
sampatitam Vetaraṇiṃ ko tam yāceyya tam dhanan ti. 1116.

Ta. sampatitan ti patitam.

171. Kharā kharodikā tattā duggā Vetaraṇi nadi
ayopokkharasañchannā tikkhapattehi⁵ sandatīti. 1117.

15 Ta. kharā ti pharusā, ayopokkharasañchannā ti ayomayehi tikkha-
pariyantehi pokkharapattehi sañchannā, pattehitī tehi pattehi sā nadi tikkhā
hutvā sandatī.

172. Tattha sañchinnagattam tam vuyhantaṃ ruhiramakkhitaṃ
Vetaraṇiṇe anālambe ko tam yāceyya tam dhanan ti. 1118.

20 Ta. Vetaraṇiṇe ti Vetaraṇīudake. Nīrayakhaṇḍam niṭṭhitaṃ⁶.

Imaṃ pana M - assa Nīrayakathaṃ sutvā rājā samviggā-
hadayo M - aṃ nēva tāṇagavesī hutvā āha:

173. Vedhāmi rukkho viya chijjamāno,
disaṃ na jānāmi pamūlhasaṇṇī⁷,

25 bhayasānutappāmi⁸ mahā ca me bhayā⁹
suvāna gāthā tava bhāsitaṃ ise. 1119.

174. Āditte vārimajjhaṃ va dīpaṃ v¹⁰ oghe-riv¹¹ añṇave
andhakāre va pajjoto tvaṃ no si saraṇaṃ ise. 1120.

¹ Cks - pattanicitā. ² B^d tamāruhantaṃ. ³ B^d āruhantaṃ. ⁴ B^d asipattani-
citādumā. ⁵ Cks tikkhā-. ⁶ Cks omit nīrayakhaṇḍam niṭṭhitaṃ. ⁷ B^d -o. ⁸
B^d bhayānu-. ⁹ so all three MSS.

175. Atthañ ca dhammañ ca anusāsa mañ ise,
atītam addhā aparādhitañ mayā,
ācikkha me Nārada suddhimaggañ
yathā ahañ no niraye pateyyan ti. 1121.

Ta. bhayasānutappāmiti¹ attanā katassa pāpassa bhayena anutappāmi, 5
mahā ca me bhayā ti mahantañ ca me nirayabhayañ uppannañ, dīpañ
voghe ti dīpañ va oghe, idañ vuttañ hoti: āditte kāye vārimajjhañ viya
bhinnanāvānañ oghe vā anṇave vā patitthañ alabbhamānānañ dīpañ viya
andhakāragatānañ pajjoto viya ca tvañ no ise saraṇaṇ, atītamaddhā apa-
rādhitañ mayā ti ekamsena mayā atītakammañ² aparādhitañ virādhitañ, 10
kusalañ atikkamitvā akusalam eva katan ti.

Ath' assa M. suddhimaggañ ācikkhituñ³ sammāpaṭipanne
porāṇakarājāno udāharaṇavasena dassento āha:

176. Yathā ahū Dhatarattho Vessāmitto ca Atthako
Yāmataggi⁴ . . . .⁵ 15
Usinnaro⁶ cāpi Sivī ca rājā
parivārakā⁷ samaṇabrāhmaṇānañ 1122.
177. Ete c' aññe ca rājāno ye Sakkavisayañ⁸ gatā
adhammañ parivajjetvā dhammañ cara mahīpati. 1123.
178. Annahatthā ca te vyamhe ghosayantu pure tava: 20
ko chāto ko ca tasito ko mālañ ko vilepanañ
nānārattānañ vatthānañ ko naggo paridaheṣṣati, 1124.
179. Ko panthe chattam ādeti⁹ pādukā¹⁰ ca mudū subhā,
iti sāyañ ca pāto ca ghosayantu pure tava. 1125.
180. Jijñañ posañ gavassañ ca mā-ssu yuñji¹¹ yathā pure, 25
parihārañ ca dajjāsi, adhikārakato balīti. 1126.

Ta. ete cā 'ti yathā ete ca Dhatarattho Vessāmitto Atthako Yāmataggi
Usinnaro¹² Sivīti cha rājāno aññe ca dhammañ caritvā Sakkavisayañ⁸
evañ tvañ pi adhammañ parivajjetvā dhammañ cara, ko chāto ti mahārāja
tava vyamhe ca pure ca rājanīvesane ca nagare ca annahatthā purisā ko chāto 30
ko tasito ti tesañ dātukāmatāya ghosayantu, ko mālañ ti ko mālañ icchati

¹ Bđ bhayānu-. ² Bđ atītañ-. ³ C^{ks} -i tañ. ⁴ Bđ yamadaggi. ⁵ something
wanting? ⁶ Bđ usindharo. ⁷ Bđ -cārikā. ⁸ Bđ sagga-. ⁹ Bđ pante -- dhāreti.
¹⁰ C^{ks} pānado. ¹¹ Bđ mā su yuñja. ¹² Bđ yamadaggi usindharo.

ko vilepanaṃ icchatī nānārattānaṃ vatthānaṃ yaṃ yaṃ icchatī taṃ taṃ ko
 naggo paridahissatīti ghesentu, ko panthe chattam ādiyatīti ko panthe
 chattam dhārayissatī, pāduka¹ cā 'ti upāhanā ca mudū subhā ko icchatī, jīṇ-
 5 jīṇakāle yathā porāṇaṃ kammaṃ kātuṃ na sakkoti ye pi te gavaśśādayo
 jīṇatāya kammaṃ kātuṃ na sakkonti tesu ekam pubbe viya kammesu mā
 yojayi, jīṇakālasmiṃ hi te tāni kammāni kātuṃ na sakkonti, pariḥāraṇ cā
 'ti idha parivāro pariḥāro ti vutto, idaṃ vuttaṃ hoti: yo ca te balī butvā
 adhikārakato va pubbe katupakāro hoti tassa jarājīṇakāle yathā porāṇaṃ pari-
 10 vāraṃ dadeyyāsi, asappurisa² hi attano upakarakānaṃ upakāraṃ kātuṃ samattha-
 kāle yeva sammānaṃ karonti asamatthakāle na olokeṃti, sappurisa³ pana asa-
 matthakāle pi tesāṃ tath⁴eva sakkāraṃ karonti, tasmā tvam pi evaṃ kareyyāsiṃti.

Iti M. rañño dānakathaṇ ca sīlakathaṇ ca kathetvā idāni
 yasmaṃ ayaṃ rājā attano atta⁵hāve rathena upametvā⁶ vaṇṇi-
 15 yamāne tussati tasmāssa sabbakāmaduharathopamāya dham-
 maṃ desento āha:

181. Kāyo te rathasaññāto manosārathiko lahu
 avihimsāsāritakkho saṃvibhāgapaticchado⁷ 1127.
 182. Pādasaññāmanemiyo hatthasaññāmapakkharo
 20 kucchisaññāmanabbhanto vācāsaññāmakūjano 1128.
 183. Saccavākyasamattaṅgo apesaññānāsusaññāto
 girāsakhilanelaṅgo mitabhāṇisilāsito⁸ 1129.
 184. Saddhālobhasusaṃkhāro nivātañjalikubbaro⁹
 atthaddhatānatīsāko sīlasaṃvaranandhano 1130.
 25 185. Akkodhanamanugghātī dhammapaṇḍarachattako
 bāhusaccamapālambo¹⁰ ṭhitacittamupādhiyo 1131.
 186. Kālaññutācittasāro vesārajjatidaṇḍako
 nivātavuttiiyottako¹¹ anātimānayaḃo lahu 1132.
 187. Alīnacittasanthāro vaddhasevī¹² rajohato,
 30 sati patodo dhīrassa, dhiti yogo¹³ ca rasmiyo, 1133.
 188. Mano dantaṃ path¹⁴ anveti¹⁵ samadantehi vāhihi
 icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca saṃñāmo. 1134.

¹ Cks pānado. ² Cks upanetvā. ³ Bđ -to. ⁴ Bđ silesito. ⁵ Bđ -kuvaro. ⁶ Bđ
 -mupā-. ⁷ Bđ -yottaṅgo. ⁸ Bđ buddhisevi. ⁹ Cks yogā. ¹⁰ Bđ dantapathaṃ neti.

199. Rūpe sadde rase gandhe vāhanassa padhāvato
paññā ākoṭaṇi rāja tattha attā va sārathi. 1135.
190. Sace etena yānena samacariyā dāḥā dhiti
sabbakāmaduho rāja na jātu nirayaṃ vaje ti. 1136.

Ta. rathasamñāto ti mahārāja tava kāyo ratho ti samñāto hotu, mano 5
sārathiko ti manasamñātena kusalcittena sārathinā samannāgato, lahū 'ti
vigatathīnamiddhatāya sallabuko, avihimsāsāritakkho ti avihimsāmayena
sāritena supariniṭṭhitena akkheṇa samannāgato, samvibhāgapatīcchado¹
ti dānasaṃvibhāgamayena patīcchadena² samannāgato, pādasamñāmanemiyo
ti pādasamñāmamayāya nemiya samannāgato, hattha--pakkharo ti hattha- 10
samñāmamayena pakkharena samannāgato, kucchi--nabbhanto³ ti kucchi-
samñāmasamñātena mitabhojanamayena telena abbhanto⁴, vācā--kūjano⁵
ti vācāsamñāmena akūjano⁶, saccavākyasamattaṅgo ti saccavākyena pari-
puṇṇaṅgo akhaṇḍarathaṅgo, apesuññāsusuññato ti apesuññena suṭṭhu-
samñāto suphassito⁷, girāsakhilanelaṅgo ti sakhilāya saṇhāvācāya niddo- 15
saṅgo maṭṭharathaṅgo, mitabbhāṇisilāsito⁸ ti mitabbhāṇisamñātena silā-
sena⁹ suṭṭhusambaudho, saddhālobhasusamñāro ti kammaphalasaddhabha-
saddhāmayena ca alobhamayena ca sundarena alaṇkārena samannāgato, nivā-
tañjalikubbaro¹⁰ ti silavāntānaṃ nivātavuttimayena c'eva añjalikammamayena
ca kubbarena¹¹ samannāgato, atthaddhatānatisāko ti sakhilāsammodabhāva- 20
samñātāya atthaddhatāya anataiso, thokanataiso ti a., silasamvaranandhano
ti akhaṇḍapañicasilacakkhuudriyādisamvarasamñātāya nandhanarajjuyā sa-
mannāgato, akkodhamanugghātīti akkodhanabhāvasamñātena anugghātena
samannāgato, dhammapaṇḍarachattako ti dasakusalakammaphathasam-
ñātena paṇḍarachattena samannāgato, bāhusaccamapālambo¹² ti atthasan- 25
nissitabhusuttabhāvamayena apālambena¹³ samannāgato, ṭhitacittamupā-
dhiyo ti lokadhammehi avikampanabhāvena suṭṭhuṭṭhitaekaggabhāvaccittasam-
ñātena upādhiṇā uttarattharaṇena vā rājāsanena vā samannāgato, kālaññūtā-
cittasāro ti ayaṃ dānassa dānakālo¹⁴ ayaṃ silassa rakkhanakālo ti evaṃ
kālaññūtāsamñātena kālaṃ jānitvā katena cittaṇa kusalcittasārena samannāgato, 30
i. v. h.: yathā mahārāja rathassa nāma ājīm ādīm katvā sabbasambhārajātān¹⁵
parisuddham saramayaṃ vā¹⁶ lechhitabham evaṃ hi so thiro¹⁷ addhānakkhamo
hoti evaṃ tava pi kāyaratho kālaṃ jānitvā katena cittaṇa parisuddhena dānā-
dikusalasārena samannāgato hotū 'ti, vesārajjatidaṇḍako ti parisamajjhe
kathentassa pi visāradavācāsamñātena¹⁸ tidaṇḍena samannāgato, nivāta- 35
vuttiiyottako¹⁹ ti ovāde vattanabhāvasamñātena²⁰ mudunā dhurayottena

¹ Bā -to. ² Bā -tena. ³ Bā adds abbañcitabbo nābhito ti pi pāṭho. ⁴ Bā
-kūjano. ⁵ Bā samuassito. ⁶ so C^{ks}; Bā silesito. ⁷ so C^{ks}; Bā silesena. ⁸
Bā -kūva-. ⁹ Bā -mupa-. ¹⁰ Bā upa-. ¹¹ Bā dīnnakālo. ¹² Bā dabbā-. ¹³
Bā -mayāñca. ¹⁴ Bā ratho. ¹⁵ Bā visāradabhāvasam-. ¹⁶ Bā -yottaṅgo. ¹⁷ Bā
pa-vattana-.

samannāgato, mudunā hi dhurayottena baddharatham sindhavā sukham vabanti.
 evaṃ tavāpi kāyaratho paṇḍitānaṃ ovādavattitāya ābaddho sukham yātū 'ti a..
 anatimānayaḃ lohū 'ti anatimānasamkhātena lohukena yugena samannā-
 5 rena sobhati evaṃ tava kāyaratho pi¹ alīnasamkuṭitacittasanthāro hotu,
 vaddhasevī rajohato² ti yathā ratho nāma dantamayena ulārena santhā-
 gacchanto rajokīṇo na sobhati samena virajena maggena gacchanto sobhati
 evaṃ tava kāyaratho pi paññāvuddhisevitāya³ samatalaṃ ujumaggaṃ paṭi-
 . pajjitvā hatarajo pi hotu. satī patodo dhīrasā⁴ 'ti dhīrassa tava tasmiṃ
 10 kāyarathe suppatitthitā satī patodo hotu, dhīti yogo⁴ ca rasmiyo ti ab-
 bhocchinnaviriyasamkhātā dhīti hitapaṭipattiyaṃ yuñjanabbhāvassamkhāto yogo ca
 tava tasmiṃ rathe suvatthitā thirā rasmiyo hontu, manodantaṃ pathan-
 veti⁵ samadantehi vāhihīti yathā nāma ratho viśamadantehi sindhavehi
 uppathaṃ bhajati⁶ samadantehi samasikkhitehi yutto ujupatham eva anveti
 15 evaṃ mano pi dantaṃ nibbisevanam kummaggaṃ pahāya ujumaggaṃ gaṇhāti,
 tasmā sudantaṃ⁷ ācārasampannaccitaṃ tava kāyarathassa sindhavakkecam sā-
 dhetu, icchā lobho cā 'ti tattha appattesu vatthuso icchā pattesu lobho ti
 ayaṃ icchā ca lobho ca kummaggo nāma kuṭilo anujumaggo apāyam eva neti
 dasakusalakammaphavasena pana aṭṭhaṅgikamaggavasena vā pavatto sīlasam-
 20 yamo ujumaggo nāma so te kāyarathassa maggo hotu, rūpe ti etesu manāpi-
 yesu rūpādisu kāmagaṇesu nimittaṃ gahe tvā dhāvantaṃ tava kāyarathassa
 uppathapaṭipannassa rājarathassa sindhave ākoṭetvā nivāraṇapadodalatthi viya
 paññā koṭiṇi hotu, sā hi taṃ uppathagamanato nivāretvā ujum sucaritamaḃgaṃ⁸
 āropessati, tattha attā vā ti tasmiṃ pana te kāyarathe aṇño sārathi nāma
 25 n' atthi tava attā va sārathi hotu, sace etena yānenā 'ti mahārāja yass
 etaṃ evarūpaṃ yānaṃ, sace etena yānena samacariyā dāḥā dhīti
 yassa samacariyā ca dhīti ca dāḥā hoti thirā so etena yānena yasmā esa ratho
 sabbakāmaḃduho rāja yathāpatthite sabbe kāme deti tasmā na jātu nira-
 30 yaṃ vaje ti ekaṃsen⁹ etaṃ vārehi⁸, evarūpena yānena nirayaṃ na
 gacchati⁹.

„Iti kho mahārāja yaṃ maṃ avaca ‘ācikkha me Nārada
 suddhimaggaṃ yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyan’ ti ayan te
 so¹⁰ mayā anekapariyāyena akkhāto“ ti. Evam assa dhammaṃ
 desetvā micchādīṭṭhiṃ hāretvā sīle patitthāpetvā „ito paṭṭhāya
 35 pāpamitte pahāya kalyāṇamitte upasamkama, niccaṃ appa-
 matto hohīti“ naṃ ovaditvā rājadhītu guṇe vaṇṇetvā rāja-

¹ Bā adds dānādīnā.² Bā buddhisevi-.³ Bā -buddhi-.⁴ Cks -gā.⁵ Bā

pathaṃ neti.

⁶ Bā yāti.⁷ Bā sundaraṃ.⁸ Bā dhāreti.⁹ Bā gacchasiṭi.¹⁰ Bā omits so.

parisāya ca rājorodhānaṃ ca ovādam datvā mahantenānubhā-
vena tesam passantānaṃ ñeva Brahmaloḥkaṃ gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ eva pubbe pi mayā diṭṭhijālaṃ
bhinditvā Uruvelakassapo damito yevā“ ti vatvā jātakam samodhā-
nento osāne imā gāthā abhāsi:

191. Alāto Devadatto 'si, Sunāmo āsi Bhaddaji,

Vijayo Sāriputto 'si, Mogallāno 'si Bijako. 1137.

192. Sunakkhatto Licchaviputto Guḥo āsi acelako,

Anando ca Rujā āsi yā rājānaṃ pasādayi. 1138.

193. Uruvelakassapo rājā pāpaditṭhi tadā ahu,

Mahābrahmā Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakan ti. 1139.

Mahānāradaḥkassapa-jātakaṃ¹.

8. Vidhuraṇḍita-jātaka.

Paṇḍu kisiyāsi dubbalā ti. Idam S. J. v. paññāpāramim
ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dh. k. s.: „āvuso S. mahāpañño 15
puthupañño² hāsup. javanap. tikkhap. nibbedhikap. paravādappamad-
dano attano paññānubhāvena khattiyapaṇḍitādīhi abhisamkhaṭe sukhu-
mapaṇhe³ bhinditvā nibbisevane katvā saraṇesu c' eva silesu ca pa-
tiṭṭhāpetvā amatagāminimaggaṃ paṭipādeti⁴“. S. āgantvā „k. n. bh.
e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi. yaṃ T. paramā- 20
bhisambodhippatto parappavāde bhinditvā khattiyādayo vineyya⁵, pu-
rimabhavasmiṃ hi bodhiñāṇaṃ pariyesanto pi T. paññavā parappa-
vādamathano⁶ yeva, tathā hi ahaṃ Vidhurakumārakāle satṭhiyojanub-
bedhe Kālāpabbatamuddhani⁷ Puṇṇakaṃ nāma yakkhaṃ⁸ senāpatim
nāṇabalen⁹ eva dametvā nibbisevanam katvā attano jīvitadānaṃ dā- 25
pesin“ ti vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañjayakorabbo r. kā-
resi¹⁰. Vidhuraṇḍito¹¹ nāma amacco tassa atthadhammā-
nusāsako ahoṣi, so madhurakatho mahādharmakathiko sakala-
Jumbudīpe rājāno hatthikantaviṇāsarena¹² paluddhahatthino 30

¹ Bā nārada-jātakaṃ niṭṭhitaṃ. 8. Vi. = Vidhuro. Sa. = Sakko. N. = nāgo.
Pu. = Puṇṇako. ² Bā adds gambhīrap-. ³ Cks -pañño. ⁴ Bā dameyya. ⁵
Bā -maddano. ⁶ Bā kālāgiripabbata-. ⁷ Cs Bā yakkha. ⁸ Cks kārento. ⁹ as
often written vidhūra in the MSS, cfr. IV ²⁶¹/₁₀. ¹⁰ Cks -re. ¹¹ Cks -ddho hatthi.

- viya attano madhuradhammadesanāya palobhetvā tesam saka-
sakarajjāni¹ gantum adadamāno Buddhaliḥhāya mahājanassa
dh. desento mahantena yasena tasmim nagare paṭivasi. Bā-
rāṇasiyam pi kho gihi sahāyakā cattāro brāhmaṇamahāsālā
5 kāmesu ādīnavam diavā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjam
pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbāttetvā vanamūla-
phalāhārā tatth' eva ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya² cāri-
kam caramānā Aṅgaratṭhe Kālacampānagaraṃ bhikkhāya pa-
visimsu, tattha cattāro sahāyakā kuṭimbikā tesam iriyapathe
10 pasīditvā vanditvā bhikkhābhājanam gahetvā ekekaṃ attano
attano nivesane paṇītenāhārena parivisitvā paṭiññam gahetvā
uyyāne yeva³ vāsesum, cattāro tāpasā catunnam pi kuṭimbi-
kānam gehe bhuñjitvā divāvihāratthāya eko Tāvatisabhava-
nam gacchati eko Nāgabhanam eko Supannabhavanam eko
15 Koravyassa rañño Migāciruyyānam⁴, tesu yo Devalokam gantvā
divāvihāram karoti so Sakkassa yasam oloketvā attano upaṭ-
ṭhākassa tam eva vaṇṇeti, yo Nāgabh. gantvā divāvihāram k.
so nāgarājassa⁵ sampattim oloketvā attano up. tam eva v., yo
Supannabh. gantvā di. karoti so supannarājassa vibhūtim o.
20 attano up. tam eva v., yo Koravyassa uyyāne divāvihāram k.
so Dhanañjayarañño sirisobhaggaṃ o. a. u. tam eva v., te
cattāro pi janā tam devaṭṭhānam patthetvā dānādīni puññāni
katvā āyupariyosāne eko Sakko hutvā nibbatti eko saputta-
dāro Nāgabhavane nibbatti eko simbalidahavimāne⁶ supanna-
25 rājā hutvā nibbatti eko Dhanañjayarañño aggamahesiyā kuc-
chimhi nibbatti, te pi tāpasā Brahmaloce nibbattimsu. Kora-
vyakumāro vuddhim anvāya pitu accayena rajje patiṭṭhahitvā
dhammena r. kāresi, jūtavittako⁶ pana ahosi, so Vidhura-
paṇḍitassa ovāde ṭhatvā dānam deti silam rakkhati uposatham
30 upavasati, so ekadivasam samādinuposatho „vivekam anu-

¹ Ck^s sakalarajjāni. ² Ck^s eva. ³ B^d migājīnam nāma uyyānam. ⁴ Ck^s -rañ-
ñassa. ⁵ B^d omits daha. ⁶ Ck^s dūtacittako, C^s dūtacittuko corr. to -vittako.

brūhissāmīti“ uyyānaṃ gantvā manuññatṭhāne nisīditvā sa-
 maṇadhammaṃ akāsi, Sa- pi samādinuuposatho „Devaloke
 palibodho hotīti“ manussaloke tatth' eva' uyyānaṃ gantvā
 manuññatṭhāne nisīditvā samaṇadhammaṃ akāsi, Varuṇo nā-
 garājāpi samādinuuposatho „Nāgabhave palibodho“ ti tatth' 5
 eva gantvā ekasmiṃ manuññatṭhāne ni. s. akāsi, Supaṇṇarājāpi
 samādinuuposatho „Supaṇṇabhavane palibodho“ ti tatth' eva
 gantvā ekasmiṃ m. nisīditvā s. akāsi. Te cattāro pi sāya-
 hasamaye sakatṭhānehi nikkhamitvā maṅgalapokkharapīṭṭhe
 samāgatā aññamaññaṃ oloketvā pubbasinehavasena samaggā 10
 sammodamānā hutvā aññamaññaṃ mettiṃ paccupaṭṭhāpetvā
 madhurapaṭṭisaṇṭhāraṃ katvā nisīdiṃsu¹, Sakko maṅgalasilā-
 paṭṭe nisīdi, itare attano yuttam okāsaṃ² ṇatvā nisīdiṃsu.
 Atha ne Sa- ā.: „mayā cattāro pi rājāno va, amhesu pana
 kassa silaṃ mahantaṃ“ ti. Atha naṃ Varuṇo nāgarājā ā.: 15
 „tumbhākaṃ tippaṃ janānaṃ silato mayhaṃ silaṃ mahantaṃ“
 ti, „kim ettha kāraṇaṃ“ ti: „ayaṃ tāva Supaṇṇarājā ambhākaṃ
 jātānaṃ pi³ ajātānaṃ pi paccāmitto, ahaṃ evarūpaṃ ambhākaṃ
 jīvitakkhayakāraṃ paccāmittaṃ disvāpi kodhaṃ na karomi,
 iminā kāraṇena mama silaṃ mahantaṃ“ ti vatvā 20

1. Yo kopaneyye na karoti kopaṃ (IV p. 14)

na kujjhati sappuriso kadāci

kuddhō pi so⁴ nāvikaṇṇoti kopaṃ

taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti

imaṃ Dasanipāte Catuposathajātakassa paṭhamāṃ g. ā. 25

Ta. yo ti khattiyādīsu yo koci, kopa- ti kujjhattabbayuttake puggale Khanti-
 vādāpaso viya kopaṃ na karoti, kadācīti yo ca kismici kāle na kujjhat'
 eva, kuddhopīti sace pi pana so sappuriso kujjhatī, atha kuddho pi taṃ
 kopaṃ nāvikaṇṇoti Cūḷabodhitāpaso viya, taṃ ve naraṃ ti mahārāja taṃ
 purisaṃ samitapāpatāya loke paṇḍitā samaṇaṃ ti kathenti. 30

¹ Ck tadeva, Bđ tameva. ² Cks omit ni. ³ Bđ yuttāsaṇaṃ. ⁴ Cks omit pi.

⁵ read: yo?

Jataka. VI.

„Ime pana guṇā mayi santi, tasmā mam' eva' sīlam mahantan“ ti. Taṃ sutvā Supaṇṇarājā „ayaṃ nāgo mama aggabhakkho, yasmā paṇāhaṃ evarūpaṃ aggabhakkhaṃ disvāpi khudaṃ adhiṇāsetvā āhārahetu pāpaṃ na karomi tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

1. Ūnūdarō yo' sahate jighacchaṃ
danto tapassī mitapānabhojano
āhārahetu na karoti pāpaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g.ā.

10 Ta. danto ti indriyadamanena samannāgato, tapassīti tapanissitako, āhārahetū 'ti attijghacchito pi yo lāmakāṃ kammaṃ na karoti dhamma-senāpati Sāriputtattthero viya, ahaṃ pana ajja āhārahetu pāpakammaṃ na karomi, tasmā mama sīlam mahantan ti.

Tato Sa- devarājā „ahaṃ nānappakāraṃ sukhapadaṭṭhā-
15 naṃ devalokasampattiṃ pahāya sīlam rakkhatthāya manussa-lokaṃ āgato, tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

2. Khiddaṃ ratim vippajahetva sabbaṃ
na cālikaṃ bhāsati kiñci' loke
vibhūsanatṭhānā virato methunasmā⁴

20 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g.ā.

Ta. khiddaṃ ti kāyikacetasikaṃ⁵ kīlaṃ, ratim ti dibbakāmaguṇaratim, kiñcīti appamattakam pi, vibhūsanatṭhānā ti maṇsavibhūsa chavivibhūsa ti dve vibhūsa, tattha ajjhoharaṇīyāhāro maṇsavibhūsa nāma mālāgandhādīni chavivibhūsa nāma, yena akūsalacittena sā⁶ kariyati⁷ taṃ tassa⁸ ṭhānaṃ, tato
25 paṭivirato, methunasmā ti methunasevanato ca yo paṭivirato, taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti, ahaṃ ajja devaccharā pahāya idhāgantvā samaṇa-dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantan ti.

Evam Sa- pi attano sīlam eva vaṇṇesi. Taṃ sutvā Dhanañjayarājā „ahaṃ ajja mahantaṃ pariggahaṃ soḷasa-
30 sahaṣṣanāṭakitthiparipuṇṇaṃ antepuraṃ cajitvā uyyāne samaṇa-dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

¹ C^{ks} add guṇaṃ; ² B^d anudaro yo, C^k unūdareso, C^s anūdareso. ³ C^{ks} ka-. ⁴ so all three MSS.; read: vibhūsanā vi - - ? ⁵ C^{ks} kāyikavācasikaṃ. ⁶ C^{ks} yā, B^d taṃ. ⁷ C^k karirati, C^s kayirati, B^d dhārayati. ⁸ C^{ks} tassa.

4. Pariggahaṃ lobhadhammañ ca sabbaṃ
ye ve pariññāya pariccajanti
dantaṃ t̥hitattaṃ amamaṃ nirāsaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

Ta. pariggahan ti nānappakāraṇaṃ vatthukāmaṃ, lobhadhammaṃ ti 5
tasmiṃ uppaḍḍanataṇhaṃ, pariññāyā 'ti nānapariññā tīraṇapariññā pahāna-
pariññā ti imāhi tīhi pariññāhi parijānitvā, tattha khandhādīnaṃ sabhāvajāna-
naṃ nānapariññā, tesu agūṇaṃ upadhāretvā tīraṇaṃ tīraṇapariññā, tesu dosaṃ
disvā chandarāgassa apakaḍḍhanaṃ pahānapariññā, ye imāhi tīhi pariññāhi
parijānitvā vatthukāmakilesakāme pariccajanti chaḍḍetvā gacchanti, dantaṃ ti 10
nibbisevanaṃ, t̥hitattaṃ ti micchāvitakkābhāvena¹ t̥hitasabhāvaṃ, amamaṃ
ti mamāyanataṇhārahitaṃ, nirāsaṃ ti puttadārādīsu nirāsaṃ², taṃ ve ti eva-
rūpaṃ puggalaṃ samaṇo³ ti vadanti.

Iti te sabbe pi attano sīlam eva mahantaṃ ti vaṇṇetvā
Sakkādayo⁴ Dhanañjayaṃ pucchimsu: „mahārāja atthi pana 15
koci tumhākaṃ santike paṇḍito yo no imaṃ kaṃkhaṃ vino-
deyyā⁵“ 'ti, „āma mahārājāno mama atthadhammānusāsako asa-
madhuro Vidhurapaṇḍito nāma atthi, so no kaṃkhaṃ vino-
dessati, tassa santikaṃ gacchāmā⁶“ 'ti, „sādhū“ 'ti sampa-
ticchimsu. Atha sabbe pi uyyānā nikkhamitvā dhammasabhaṃ 20
gantvā alaṃkārapetvā Bodhisattaṃ pallaṃkamajjhe nisīdāpetvā
paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisinnā „paṇḍita, amhākaṃ
kaṃkhā uppunnā, taṃ no vinodehīti“ vatvā

a. Pucchāma kattāraṃ⁷ anomapaññaṃ,
gāthāsu⁸ no viggaho atthi jāto, 25
chind' ajja kaṃkhaṃ vicikicchitāni,
tay' ajja kaṃkhaṃ vitaremu sabbe ti imaṃ g. āhamsu⁹.

Ta. kattāraṃ⁷ ti kattabbayuttakānaṃ kāraṇaṃ¹⁰, atthi jāto ti eko
sīlaviggaho sīlavivādo uppanno atthi, chindaḥ⁸ 'ti amhākaṃ taṃ kaṃkhaṃ
tāni ca vicikicchitāni vajjrena Sineruṃ paharanto viya ajja chinda, vitaremu 30
'ti vitareyyāma nitthareyyāma.

¹ Cks -kkabhā-. ² Cks -dīhi nirāsaṃ, Bds -dārādīsu nicchandarāgaṃ. ³ Bd
-pan. ⁴ Cks omīṭ sak-. ⁵ Cks vineyyā. ⁶ Bd -ra. ⁷ Bd kathāsu. ⁸ Cks āha.
⁹ Bd -rā. ¹⁰ Bd -yuttakaṃ kāraṇa.

Paṇḍito tesaṃ kathaṃ sutvā „mahārājāno¹ tumbhākaṃ
sīlaṃ nissāya uppannavivādagāthānaṃ² kathaṃ sukathitaduk-
kathitaṃ jānissāmiti“ vatvā

- 5   a. Ye paṇḍitā atthadassā bhavanti
                      bhāsaṃti te yoniso tattha kāle,
                      kathan nu gāthānaṃ³ abhāsitaṇaṃ
                      atthaṃ naṇeyyūṃ kusalā janindā ti i. g. ā.

Ta. atthadassā ti atthadassanasamattā, tattha kāle ti tasmiṃ vig-
gahe ārocite yuttapayuttakāle paṇḍitā tam atthaṃ ācikkhantā yoniso bhāsaṃti,
10 atthaṃ naṇeyyūṃ kusalā ti kusalā chekāpi samānā abhāsitaṇaṃ gāthānaṃ⁴
kathan nu atthaṃ nāpēna naṇeyyūṃ, janindā ti rājāno ālapati, tasmā idaṃ
tāva me vadetha.

- v. Kathaṃ have bhāsaṃti Nāgarājā,
                      kathaṃ pana Garuḷo venateyyo,
15   Gandhabbarājā pana kiṃ vadeti⁵,
                      kathaṃ Kurūnaṃ pana⁶ rājasettḥo ti.

Ta. Gandhabbarājā ti Sakkaṃ sandhāyāha.

Ath' assa te imaṃ gātham āhaṃsu:

- a. Khantiṃ have bhāsaṃti Nāgarājā
20   appāhāraṃ Garuḷo venateyyo
                      Gandhabbarājā rativippahānaṃ
                      ākāñcanaṃ Kurūnaṃ⁷ rājasettḥo ti.

T. a.: paṇḍita nāgarājā tāva⁸ kopaneyye pi puggale akuppasaṃkhātāṃ⁹
adhivāsana-khantiṃ vaṇṇeti Garuḷo appāhāratāsaṃkhātāṃ āhārahetu pāpassa
25 akaraṇaṃ Sa- pañcakāmaguṇaratinaṃ pahānaṃ Kururājā nippalibodhabhāvaṃ¹⁰
vaṇṇetīti.

Tesaṃ kathaṃ sutvā Mahāsatto imaṃ gātham āha:

- a. Sabbāni etāni subhāsitaṇi,
                      na h' ettha dubbhāsitaṃ atthi kiñci,
30   yasmiṃ ca etāni patiṭṭhitāni

¹ C^{ks} -rāja. ² C^{ks} -gāthā, B^d -dakathaṃ. ³ B^d kathānaṃ. ⁴ B^d -si. ⁵
C^k B^d pana kurūnaṃ, C^s pana kurūnaṃ. ⁶ C^{ks} kurū-. ⁷ C^k tañca, C^s taca.
⁸ B^d akodhasaṃ-. ⁹ C^k nippha-.

arā va nabhyā¹ susamohitāni
catubbhi dhammehi samaṇḍigbhūtaṁ
taṁ ve naraṁ samaṇaṁ āhu loke ti.

Ta. etānīti etāni cattāri pi guṇajātāni yasmiṁ puggale sakaṭanābhīyaṁ
sutṭhusamohitā² arā viya patṭṭhitāni catūbi p' etehi dhammehi samannāgataṁ 5
puggalaṁ paṇḍitā samaṇaṁ āhu loke.

Evam M. catunnam pi silaṁ³ ekasamam eva akāsi. Taṁ
sutvā cattāro pi janā⁴ tassa tuṭṭhā thutiṁ karontā imaṁ
gātham āhamsu:

10. Tvaṁ⁵ nu seṭṭho tvam anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
paṇḍāya paṇhaṁ samadhiggahetvā
acchechhi⁶ dhiro vicikicchitāni,
acchechhi⁶ kaṁkhaṁ vicikicchitāni
cundo yathā nāgadantaṁ kharenā⁷ 'ti. 15

Ta. tvamanuttaro sīti⁸ tvaṁ⁹ anuttaro asi⁹, n' atthi tayā uttaritaro
nāma, dh - gū ti dhammassa gopako c' eva dhammaṇḍū ca, dh - viḍū ti pākaṭa-
dhammo, sumedho ti suṇḍarapaṇḍo, paṇḍāyā 'ti attano paṇḍāya ambhakaṁ
paṇhaṁ sutṭhu adbhigaṇhitvā idam ettha kāraṇaṁ ti yathābhūtaṁ ḥatvā, ac-
chechhi tvam dhiro ambhakaṁ vicikicchitāni chindī, evaṁ chindanto ca chind' 20
ajja kaṁkhaṁ vicikicchitānīti imaṁ ambhakaṁ yācanaṁ sampādentō acchechhi
kaṁkhaṁ vicikicchitāni, cundo - - kharenā⁷ 'ti yathā dantakāro kakacena
hatthidantaṁ chindeyya evaṁ chindīti a.

Evam te cattāro pi janā tassa paṇhavyākaraṇena tuṭṭha-
mānasā ahesuṁ. Atha naṁ Sa- dibbadukūlena pūjeti Garuḷo 25
suvaṇṇamālāya Varuṇo n-rājā maṇinā Dhanañjayaarājā gavasa-
hassādīhīti, ten' evaṁ āha:

11. Gavaṁ sahassaṁ usabhaṇ ca nāgaṁ
ājāṇḍayutte ca rathe dasā ime
paṇhassa veyyākaraṇena tuṭṭho
dadāmi te gāmaṇāni soḷasā⁸ 'ti 30

¹ Cks arā - -, Bā arā va nabhyāṁ. ² Cks -tāni. ³ Cks silānaṁ. ⁴ Bā rājāno. ⁵
Cks tvaṁ. ⁶ Cks acchejji, Bā acchijji. ⁷ Cks tvannu-. ⁸ Cks tvaṁ. ⁹ Cks si.

Sakkādayo M-am pūjetvā sakatṭhānam eva gamimsu. Catu-
posathakhaṇḍam niṭṭhitam¹.

Tesu nāgarājassa bhariyā Vimalā devī nāma, sā tassa
gīvāya pilandhanamanim āpassanti pucchi: „deva kham pana
5 te maṇi“, „bhadde Candabrāhmaṇaputtassa² Vi-panḍitassa
dhammakatham sutvā pasannacitto aham tena maṇiā tam
pūjesim, na kevalam aham eva Sa- pi tam dibbadukūlena pū-
jesi Supaṇṇarājā suvaṇṇamālāya Dh-rājā gavasahassādihiti“,
„dhammakathiko so devā“³ 'ti, „bhadde kim vadesi Jambudi-
10 patale Buddhuppādo viya vattati, sakala-Jambudīpe ekasata-
rājāno tassa madhurakathāya bajjhivā hatthikantaviṇāsarena⁴
paluddhā mattavāraṇā viya attano rajjāni na gacchanti, evarūpo
so madhuradhammakathiko“⁵ ti, sā Vi-panḍitassa guṇakatham
sutvā tassa dhammakatham sotukāmā hutvā cintesi: „sac'
15 āham vakkhāmi 'deva, aham tassa dh-katham sotukāmā, idh'
eva tam ānehiti' na me tam ānessati, yan nūnāham tassa 'me
hadaye dohaḷo uppanno' ti gilānālayam kareyyan“⁶ ti, sā tathā
katvā paricārikānam saṇṇam datvā nipajji, nāgarājā upatṭhā-
navelāya nam āpassanto „kham Vimalā“⁷ ti paricārikāyo
20 pucchitvā „gilānā devā“⁸ 'ti vutte tassā santikam gantvā sa-
yanapasse nisīditvā sarīram omaddanto paṭhamam g. ā.:

1. Paṇḍu kisiyāsi dubbalā,
vaṇṇarūpam⁹ na tav' edisam¹⁰ pure,
Vimale akkhāhi pucchitā:

25 kīdisi tuyham sarīravedanā ti. 1140.

Ta. paṇḍu 'ti paṇḍupalāsaṇṇā, kisiyā ti kisā, dubbalā ti appat-
thāmā, vaṇṇarūpam⁹ na tavedisam¹⁰ pure ti tava vaṇṇasamkhātam rūpam
pure edisam na hoti niddosam anavajjam tam idāni parivattitvā amanuṇṇasa-
bhāvam jātam, Vimalē ti tam ālapati.

30 Ath' assa sā ācikkhanti dutiyam gātham āha:

¹ Cks omīti catu - - niṭṭhitam. Cfr. IV p. 14. ² Cks candra-. ³ Cks -re. ⁴
Bds -pe. ⁵ Cks -sī, Bds -si. ⁶ Ck -sa, Cs Bds -si.

1. Dhammo manujesu mātinaṃ
dohaḷo nāma janinda vuccati,
dhammāhaṭaṃ nāgakuñjara
Vidhurassa haday' ābhipatthaye ti. 1141.

Ta. dhammo ti sabhāvo, mātinaṃ ti itthinaṃ, janindā 'ti nāgaja- 5
nassa inda, dhammāhaṭaṃ -- haday' ābhipatthaye ti ā., nāgasettha¹
ahaṃ dhammena samena asāhasiyakammena āhaṭaṃ V-assa hadayaṃ abhi-
patthayāmi, taṃ me labhamānāya jīvitāṃ atthi alabhamānāya idh' eva maraṇaṃ
ti tassa pañhaṃ sandhāy' evam āha.

- Taṃ sutvā nāgarājā tatiyaṃ gātham āha: 10
1. Candam kho tvaṃ dohaḷāyasi'
Suriyaṃ vā athavāpi Mālutaṃ
dullabhe' hi Vidhūrassa dassane'
ko Vidhūrāṃ idha-m-ānāyissatīti. 1142.

Ta. dullabhe² hi -- ne ti asamadhurassa Vidhurassa dassanam eva 15
dullabham, tassa hi sakala-Jambudīpe rājāno dhammikarakkhāvarapaguttim'⁴
paccupatthapetvā vicaranti passitum pi na koci labhati, idha ko ānāyissa-
tīti vadati.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „alabhamānāya me idh' eva ma-
raṇaṃ“ ti parivattetvā piṭṭhiṃ dassetvā sātakakapṇena mukhaṃ 20
pidahitvā nipajji, n-rājā attano sirigabbhaṃ gantvā sayanapitṭhe
nisinno „Vimalā Vidhurassa hadayamaṃsaṃ āharāpetīti“ saññī⁵
huvā „paṇḍitassa hadayaṃ alabhantiyā Vimalāya jīvitāṃ n'
atthi, kathaṃ nu kho tassa hadayamaṃsaṃ labhissāmiti“ cin-
tesī, ath' assa dhītā Irandatī nāma nāgakaññā sabbālaṃkāra- 25
patimanditā mahantena sirivilāsena upatṭhānaṃ āgatā pitaraṃ
vanditvā ekamantaṃ ʾhitā, sā tassa indriyavikāraṃ disvā
„tāta ativiya domanassapatto si, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti puc-
chantī gātham āha:

1. Kin nu tāta tuvaṃ pajjhāyasi', 30
padumaṃ hatthagataṃ va te mukhaṃ,

¹ C^{ks} -am. ² C^k -jāsasi, C^s jāsasi. ³ so C^{ks}; B^d -am. ⁴ B^d -ttam, B^d
dhammikaṃ-. ⁵ B^d viññāṇī. ⁶ C^k kinnu tvaṃ pajjhāyasi, C^s -pajjhāyāyasi.

kiṃ dummanarūpo si¹ issara,
mā tvaṃ soci amittatāpanā 'ti. 1143.

Ta. pajjhāyasīti² pajjhāyasi cintesi, hatthagatan ti hatthena pari-
madditapadumaṃ viya te mukhaṃ jātaṃ, issarā 'ti pañcayojanasatikassa Mañ-
5 jerikanāgabbhavanassa sāmi.

Dhītu vacanaṃ sutvā nāgarājā tam atthaṃ ārocento āha:

s. Mātā hi tava³ Irandati

Vidhurassa hadayaṃ vaniyati⁴,

dullabhe⁵ hi Vidhurassa dassane⁶

10 ko⁶ Vidhūraṃ idha-m-ānayissati. 1144.

Ta. vaniyatīti⁷ pattheti.

Atha naṃ „amma, maṃsa santike Vi-raṃ ānetuṃ samattho
n' atthi, tvaṃ mātu jīvitaṃ dehi, Vi-aṃ ānetuṃ samattham
bhaddāraṃ pariyesāhīti“ uyyojento upaddhagātham ā:

15 e⁸. Bhattu pariyesanaṃ cara

yo Vidhūraṃ idha-m-ānayissatīti. 1145^a.

Ta. carā 'ti vicara.

Iti so kilesāratibhāvena⁹ dhītu ananucchavikam pi ka-
thaṃ kathesi.

20 e^b. Pituno ca sā sutvāna⁹ vākyaṃ

rattim¹⁰ nikkhamma avassutim caritī¹¹. 1145^b.

Ta. avassutintī¹² bhi. sā nāgamānavikā pītu vacanaṃ sutvā pītaraṃ
assāsetvā mātu santikaṃ gantvā tam pi assāsetvā attano sirigabbhaṃ gantvā
sabbūlāṃkārehi attānaṃ alaṃkaritvā ekaṃ kusumbharattavattham¹³ nivāsetvā
25 ekaṃ ekaṃsaṃ katvā tam eva rattim udakaṃ dvīdhā katvā nāgabbhavanato nik-
khamitvā Hīmavantapadesa samuddatīre thitaṃ saṭṭhiyojanubbedhaṃ ekagghanaṃ
Kālapabbataṃ nāma añjanagiriṃ gantvā avassutim¹⁴ carī kilesāvassutim¹⁵ bhattu
pariyessanaṃ caratīti a.

¹ so Ck; Bḍ kiṃ nu tuvaṃ dummano si. ² Ck; pajjhāyāsīti. ³ read tava.

⁴ Ck vatīyati, C^o vaniyati? Bḍ dhanīyati. ⁵ Ck -am. ⁶ Ck koci. ⁷ Ck canī, Bḍ dhanī-. ⁸ so Ck; Bḍ -sābbiratabhāvena. ⁹ Ck sutvā. ¹⁰ Bḍ -i.

¹¹ C^o avassutī carī, Ck avassutī caritī, Bḍ avassutī caritī. ¹² Ck avassutintī, C^o avassukintī, Bḍ avassutitī. ¹³ Ck kumbharattim, C^o kusumbharattam, both omitting vattham. ¹⁴ Bḍ avassutī, Ck avassatim, C^o avassunī? ¹⁵ Bḍ -vassutī, Ck -ssutī.

Carantī ca' yāni Himavante vaṇṇagandharasasampannāni
pupphāni tāni āharitvā sakalapabbataṃ maṇim agghiyaṃ viya
alamkaritvā uparitale pupphasantharaṃ katvā manoramenā-
kārena naccitvā madhuraṃ gītaṃ gāyanti sattamaṃ g. ā.:

7. Ke' gandhabbe' ca rakkhase' 5

nāge' kimpurise' ca mānuse'

ke' paṇḍite' sabbakāmade'

dīgharattaṃ bhaddā' bhavissatīti. 1146.

Ta. ke - - se ti ko gandhabbo vā rakkhaso vā, ke paṇḍite - - de ti ko
etesu gandhabbādīsu paṇḍito sabbakāmaṃ dātum samatto so' Vi-assa hadaya- 10
maṇsadohaṇḍiyā mama mātu manorathaṃ matthakaṃ pāpetvā mayhaṃ dīgha-
rattaṃ bhaddā bhavissati.

Tasmaṃ khaṇe Vessavaṇamahārājassa bhāgiṇeyyo Puṇ-
ṇako nāma Yakkhasenāpati tigāvutappamāṇaṃ manomayaṃ
sindhavaṃ abhiruyha Kālapabbatamatthakena manosiḷātale 15
yakkhasamāgamaṃ gacchanto taṃ tassā gītasaddaṃ assosi,
anantare attabhāve anubhūtapubbāya itthiyā gītasaddo' chavi-
ādīni chinditvā atthim' āhacca atthāsi, so paṭibaddhacitto hutvā
nivattitvā sindhavapitṭhe nisinno va „bhadde, ahaṃ mama paṇ-
ḍāya dhammena samena Vi-assa hadayaṃ ānetum samatto, 20
mā cintayīti“ taṃ assāsento atthamaṃ g. ā.:

8. Assāsa hessāmi te pati,

bhaddā te [hessāmi] anindilocane,

paṇḍā hi mama' tathāvidhā,

assāsa hessasi bhariyā' maman ti. 1147. 25

Ta. anindilocane ti aninditabbalocane, tathāvidhā ti Vi-assa hadaya-
maṇsaṃ āharapasamattā.

9. Atha naṃ avacāsi' Irandati

pubbapathānugatena cetasā:

¹ Bds omit avassutī - - carantī ca. ² so all three MSS. ³ Bd adds me. ⁴ so
all three MSS. ⁵ Bd adds tassa. ⁶ Bd athimiṭṭhaṃ. ⁷ read mamā. ⁸ read
bhariyā? ⁹ read -s'.

ehi gacchāma pitu' mam' antike,
eso² ca te etam atthaṃ pavakkhatīti. 1148.

Ehi gacchāma 'ti bhl. so Yakkhasenāpati evaṃ vatvā imaṃ assapiṭṭhiṃ
āropetvā nassāmīti pabbatamatthake³ otarivā tassā gahapatthaṃ hatthaṃ pasā-
5 resi, sā attano hatthaṃ gaṇhituṃ adatvā tena pasāritahatthaṃ sayam gahetvā
pubbapathānugatena anantare attabhāve bhūtapubbasāṃmike tasmim pubba-
pathen' eva anugatena cetasā: sīmi nāhaṃ anāthā, mayhaṃ pitā Varuṇo
n-rājā, mātā Vimalā devī, ehi mama pitu santikaṃ gacchāma, eso ca te yathā
smhākaṃ maṇḍalākiriyaṃ bhavitabbaṃ evaṃ tam atthaṃ pavakkhatīti avacāsi.

- 10 10. Alamkāta suvasanā mālinī candanussadā
yakkhaṃ hatthe gahetvāna pitu santikaṃ⁴ upāgamīti. 1149.
Ta. pitu -- mīti pitu santikaṃ upāgami.

Puṇṇako pi kho yakkho paṭihāretvā nāgarājassa santikaṃ
gantvā Irandatim vārento āha:

- 15 11. Nāgavara vaco suṇohi me:
patirūpaṃ paṭipajja sumkiyaṃ,
patthemī⁵ ahaṃ Irandatim,
tāya samaṅgikarohi me tuvaṃ. 1150.
12. Sataṃ hatthi sataṃ assā sataṃ assatarī rathā
20 sataṃ vaḷabhiyo puṇṇā nānāratanaṃ kevalā —
te nāga paṭipajjassu, dhītaraṃ dehi⁶ Irandatim ti. 1151.

Ta. sumkiyaṃ ti attano kulapadesānurūpaṃ dhītu sumkaṃ dhanam
paṭipajja gaṇha, sa maṅgikarohīti maṃ tāya saddhiṃ samaṅgibhūtaṃ karohi,
vaḷabhiyo ti bhaṇḍasakaṭṭhiyo, nānāratanaṃ kevalā ti nānāratanaṃ
25 sakalaparipuṇṇā.

Atha naṃ nāgarājā āha:

13. Yāva āmantaye nāti mitte ca suhadam janam,
anāmanta kataṃ kammaṃ tam pacchā-m-anutappatīti. 1152.
Ta. yāva -- ti bho Yakkhasenāpati ahaṃ tuyhaṃ dhītaraṃ demi nona
30 demi, thokaṃ pana āgamehi, yāva-nāti⁷ nātike pi⁷ tāva jānāpemi, tam
pacchā -- ti itthiyo hi gataṭṭhāne abhiramanti pi, anabhiratikāle nātakādayo

¹ read pitū. ² read so. ³ B^d -kā. ⁴ read santik'. ⁵ C^s patthe. ⁶ read
deh'. ⁷ C^{ks} hi.

amhehi saddhīm anāmantetvā katakammaṃ nāma evarūpaṃ hotīti uesukkaṃ
na karonti, evaṃ taṃ kammaṃ pacchā anutāpaṃ āvahaṭṭi.

14. Tato so Varuṇo nāgo pavisitvā nivesanaṃ
bhariyaṃ āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1153.

15. Ayaṃ so Puṇṇako yakkho yācatī maṃ Irandatī, 5
bahunā vittalābhena tassa dema piyaṃ mamaṃ ti. 1154.

Pavisitvā ti [Puṇṇakaṃ tatth' eva ṭhapetvā sayāṃ uṭṭhāya yatth' assa
bhariyā nīpannā taṃ nivesanaṃ pavisitvā, piyaṃ mamaṃ ti mama piyadhī-
taraṃ tassa bahunā vittalābhena demā 'ti pucchati.

Vimalā āha: 10

16. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandatī,
sace hi kho¹ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhareyya²
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanam uttari patthayāmā³ 'ti. 1155. 15

Ta. amhaṃ Irandhatīti amhākaṃ dhītā l., etena vittena 'ti etena
tuṭṭhikāraṇena.

17. Tato so Varuṇo nāgo nikkhamitvā nivesanā
Puṇṇak' āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1156.

18. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandatī, 20
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āharesi
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanam uttari patthayāmā³ 'ti. 1157.

Puṇṇakāmantayitvānā 'ti Puṇṇakaṃ āmantayitvā. 25

Puṇṇako āha:

19. Yaṃ paṇḍito ty-eke⁴ vadanti⁵ loke
tam eva bālo ti punāhu aññe,
akkhāhi me, vippavadanti ettha,
kaṃ paṇḍitaṃ nāga tuvaṃ vadesīti. 1158. 30

¹ Cks vo, Bā sace ca kho. ² Bā -yyaṃ. ³ Cks teke. ⁴ Cks bhavanti.

Yaṃ paṇḍito ti so kira hadayaṃ paṇḍitassa 'ti sutvā cintesi: yaṃ eke paṇḍito ti vadanti tam ev' aññe bālo ti kathenti, kiñcāpi me Irandatīyā Vidhuro ti akkhātāṃ tathāpi tatvato jānitum pucchissāmi nan ti tasmā evaṃ ā.

Nāgarājā āha:

- 5   30. Koravyarājassa Dhanañjayassa
yadi te suto Vidhuro nāma kattā
ānehi taṃ paṇḍitaṃ, dhammaladdhā
Irandatī paddhacarā te hotū 'ti. 1159.

Ta. dhammaladdhā ti dhammena labhivā, paddhacarā ti pāda-
10   paricārikā.

31. Idañ ca sutvā Varuṇassa vākyāṃ
utthāya yakkho paramappatito
tatth' eva santo' purisaṃ asaṃsi:
ānehi ājaññam idh' eva yuttan ti. 1160.

15   Ta. asaṃsīti attano upatthākaṃ āṇāpesi, ājaññan ti kāraṇākāraṇajā-
nanekasindhavaṃ, yuttan ti kappitaṃ.

32. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā² khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado ti. 1161.

Ta. jātarūpamayā ti tam eva sindhavaṃ vaṇṇento āha, tassa hi mano-
30   mayasindhavassa jātarūpamayā kaṇṇā kācambhamayā³ khurā rattamaṇimayā ti a.,
jambonadapākakakkhassa⁴ rattasuvaṇṇassa uracchado ti.

So puriso tāvad eva taṃ sindhavaṃ ānesi, Puṇṇako taṃ
abhiruyha ākāsaṇa Vessavaṇassa santikaṃ gantvā nāgabhavanāṃ
vaṇṇetvā taṃ pavattim ārocesi, tass' atthassa pakāsanattham
35   idaṃ vuttam:

33. Devavāhavaham yānam assaṃ⁴ āruyha Puṇṇako
alaṃkato kappitakesamassu
pakkāmi vehāsayam antalikkhe⁵. 1162.

34. Sa⁶ Puṇṇako kāmavegena' giddho
30   Irandatim nāgakaññam jigimsam

¹ so all three MSS., cfr. v. 33. ² so Cks; B^d kācampicamayā. ³ B^d jambona-
dassa pākassa. ⁴ Cks assak. ⁵ B^d -am. ⁶ B^d so. ⁷ B^d -rāgena.

- gantvāna taṃ bhūtapatiṃ yasassiṃ
icc-abravī Vessavaṇaṃ Kuveraṃ. 1163.
25. Bhogavatī nāma mandire¹
vāsā Hiraṇṇavatīti vuccati,
nagare¹ nimmite¹ kañcanamaye² 5
maṇḍalassa uragassa niṭṭhitam. 1164.
26. Aṭṭālakā oṭṭhagīviyo
lohitaṃkamasāragallino³,
pāsād' ettha silāmayā (add: suvaṇṇa?)
sovaṇṇaratanena chādita. 1165. 10
27. Ambā tilakā ca jambuyo
sattapaṇṇā mucalindaketakā
piyakā⁴ uddālakā saha⁵
uparibhaddakā sinduvāritā 1166.
28. Campeyyakā nāgamālikā 15
bhaginīmālā atha-m-ettha koliyā
ete dumā parināmitā (add: va?)
sobhayanti uragassa mandiraṃ. 1167.
29. Khajjur' ettha silāmayā sovaṇṇadhuvapupphitā
bahu yattha vasat' opapātiko 20
nāgarājā Varuṇo mahiddhiko. 1168.
30. Tassa komārikā bhariyā
Vimalā kañcanavelliviggahā
kālā taruṇā va uggatā
pucimandathanī⁶ cārudassanā 1169. 25
31. Lākhārasarattasucchavi
kaṇikāro va⁷ nivātapupphito⁸
tidivokacarā va accharā
vijjut' abbhaghanā⁹ va nissatā¹⁰. 1170.

¹ so all three MSS. ² read: kañcanā-. ³ Cks lohitaṃkassamasāragalluno, Bđ -taṇkamasārakallino. ⁴ Bđ piyuṅgu. ⁵ Cks saha. ⁶ Cks -datha. ⁷ Bđ -rā va, Cks -ro ca. ⁸ Bđ -tā. ⁹ Bđ vijjugabbha-. ¹⁰ Ck nissasva, Bđ nissatā.

22. Sā dohaḷiṇi suvimhita

Vidhurassa hadayaṃ vanīyati¹,

taṃ tesaṃ dadāmi issara

tena te denti Irandatiṃ² maman ti. 1171.

- 5 Ta. vahiṭabbo ti vāho, devasaṃkhātaṃ vāhaṃ vabatṭti devavāhavaḥaṃ,
yanti etonā 'ti yānaṃ, kappita--ti maṇḍanavasena susaṃvibhākesamassu,
devānaṃ pana kesamassukaraṇaṃ nāma n' atthi, jīgimsaṃ ti patthayanto³.
Vessavaṇaṃ ti Visānarājadhāniyā⁴ rājānaṃ, Kuveraṃ ti evaṃnāmakāṃ,
Bhogavati nāmā 'ti sampannabhogātāya⁵ evaṃbladdhanāmā⁶, mandire ti
10 mandiraṃ bhavanaṃ ti a., vāsā Hiraññavatīti n-rājassa vasaṇatthānattā vāsā
ti ca, kaṇḍanavatiyā suvaṇṇapākāreṇa parikkhittattā Hiraññavatīti ca vuccati,
nagare--ti nagaraṃ nimmitaṃ, kaṇḍanamaye ti suvaṇṇamayāṃ, maṇḍa-
lassā 'ti bhogaṃaṇḍalena samaṇṇāgatassa, niṭṭhitaṃ ti karaṇapariniṭṭhitaṃ⁷,
oṭṭhagīviyo ti oṭṭhagīvasaṇṭhānena katā rattamaṇḍimasāragallamayā atṭṭalākā
15 pāsādetthā 'ti ettha nāgabhaveṇa pāsādā, silāmayā ti maṇḍimayā, sovaṇṇa-
ratanenā 'ti suvaṇṇasaṃkhātēna ratanena suvaṇṇiṭṭhikāhi⁸ chādītā ti a., sahā
ti sahaḥkāra, uparibhaddakā ti uddālakajātikā yeva rukkhā campeyyakā nā-
gamālikā ti campakā ca nāgā ca bhagīnimālā ca, athamettā koḷiyā ti
bhagīnimālā c' eva aṭṭha ettha n-bhavane⁹ koḷiyā nāma ca rukkhā, ete dumā
20 parināmitā ti ete pupphūpagā phalūpagā rukkhā aññamaññāṃ saṃsattā sā-
khāya parināmitā ākulasamākulā, khajjūretthā 'ti khajjūrarukkhā ettha,
silāmayā ti indaṇḍimaṇḍimayā, sovaṇṇadhuvaṇṇapupphitā ti te pana su-
vaṇṇapupphēhi niccapupphitā, yattha--ti yattha n-bhavane opapātiko n-rājā
vasati, kaṇḍanavelliviggahā ti suvaṇṇarāsissasirīkasaṇḍirā¹⁰, kālā taruṇā
25 va uggaṭā ti vilāsayuttatāya mandavāteritakālavallipallavā¹¹ viya uggaṭā, puci-
mandathanāti nimbaphalasaṇṭhānathanayuggalā¹², lākharaśarattasuc-
chavīti¹³ hatthapādatalachavīm sandhāya vuttam, tīdivokacarā ti tīdasa-
bhavanacarā, vijjūtabbhagghana¹⁴ ti abbhagghana¹⁵ ghanavalāhakaratarato
niṣṣaṭṭā¹⁶ vijjullatā viya, taṃ tesaṃ dadāmi ti taṃ tassa hadayaṃ ahaṃ tesaṃ
30 demī evaṃ jānassu, issarā 'ti mātulaṃ ālapati.

Iti so Vessavaṇena ananuññāto¹⁷ gantuṃ avisahitvā taṃ
jānāpetuṃ etā ettikā gāthā kathesi. Vessavaṇo pana tassa
kathaṃ na suṇāti¹⁸, dvinnāṃ devaputtānaṃ vimānaṭṭaṃ paric-
chindati¹⁹. Puṇṇako attano vacanassa assutabhāvaṃ űatvā va

¹ Bā dhant-. ² Ck--ti. ³ Ck yatthayanto, Cc yapatthayanto, Bā patthayanto.

⁴ so Ck; Bā visālayarājadhāniyā. ⁵ Ck--bhogīya. ⁶ Bā--mam. ⁷ Bā karaṇa-
pari-. ⁸ Ck suvaṇṇaniṭṭhikāti tehi, Cc--kāni tehi. ⁹ Ck--no. ¹⁰ Ck--kā-.

¹¹ Ck--pavālaṇ. ¹² Ck--thana. ¹³ Ck cucukāratta-, Cc cchukāratta-. ¹⁴ Bā
vijjūvabbha-. ¹⁵ Bā omits ghanato. ¹⁶ Bā niccharitā. ¹⁷ Ck Bā--te. ¹⁸ Bā
adda kīrīkārāṇā. ¹⁹ Ck pacch-.

jinakadevaputtassa¹ santike atṭhāsi. Vessavaṇo atṭam vi-
 nicchinitvā parājitaṃ apaṭṭhapetvā² itaraṃ „gaccha tvaṃ, tava
 vimāṇe vasāhīti“ ā. Puṇṇako „gaccha tvaṃ“ ti vuttakkhaṇe
 yeva „mayhaṃ mātulena mama pesitabhāvaṃ jānāthā“³ 'ti
 katicī⁴ devaputte sakkhimkatvā heṭṭhāvuttanayen⁵ eva sin- 5
 dhavaṃ āṇāpetvā⁶ abhirūhitvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

33. Sa Puṇṇako bhūtapatiṃ yasassiṃ
 āmantaya⁷ Vessavaṇaṃ Kuveraṃ
 tatth' eva santaṃ⁸ purisaṃ asaṃsi: 10
 ānehi ājaṇṇaṃ idh' eva yuttaṃ. 1172.
34. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā⁹ khurā,
 jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado. 1173.
35. Devavāhavaṃ yānaṃ assaṃ āruya Puṇṇako
 alaṃkato kappitakesamassu 15
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikhe ti. 1174.

Ta. āmantaya⁷ 'ti āmantetvā.

So ākāseṇa gacchanto yeva cintesi: Vidhurapaṇḍito mahā-
 parivāro, na sakkā taṃ gaṇhītum, Dhanañjayakoravyo pana
 jūtavittako¹⁰, taṃ jūtena¹¹ jinitvā V-aṃ gaṇhissāmi, ghare pan' 20
 assa bahūni ratanāni, appagghena lakkhena jūtaṃ na kiḷissati,
 mahaggharatanaṃ haritum vaṭṭati, aṇṇaṃ ratanaṃ rājā na
 gaṇhissati, Rājagahanagarasāmanta¹² - Vepullapabbatabbhantare
 cakkavattiraṇṇo paribhogamaṇiratanāṃ atthi mahānubhāvaṃ,
 taṃ gaṇetvā tena rājānaṃ palobhetvā rājānaṃ jinissāmīti¹³. 25
 So tathā akāsi.

Tam atthaṃ Satthā dassetuṃ¹⁴ āha:

36. So agamā Rājagahaṃ surammaṃ
 Aṅgassa raṇṇo nagaraṃ durāyutaṃ
 pahūtabhakkhaṃ bahuannaṇānaṃ 30
 Masakkasāraṃ viya Vāsavassa 1175.

¹ Cks Jinna-; ² Bds anu-; ³ Bd katipaya; ⁴ Bd āharāpetvā; ⁵ Ck -yīn; C -yi; ⁶ Bd -to; ⁷ so Cks; ⁸ Bd kācāmpicamayā; ⁹ Cks dūta-; ¹⁰ Bd -tā.
¹¹ Bd tamatthaṃ pakāsento satthā.

37. Mayūraṅgaṇasampaghuṭṭhaṃ
 dijjābhighuṭṭhaṃ dijjasaṃghasevitaṃ
 nānāsakuntābhīrudāṃ subhaṃgaṇaṃ¹
 pupphābhikiṇṇaṃ Himavaṃ va pabbataṃ². 1176.
- 5 38. Sa Puṇṇako Vepullam ābhīrucchi³
 siluccayaṃ kimpurisaṇucinnaṃ
 anvesamāno [maṇi] ratanaṃ uḷāraṃ,
 tam addasā pabbatakūṭamajjhe ti. 1177.

Ta. A. rañño ti tadā Aṅgarañño va Magadharajjaṃ ahoṣi, ten' evaṃ
 10 vuttaṃ, durāyutaṃ ti paccatthikehi durāsadaṃ, Maṣakka -- ti Maṣakkaśāra-
 saṃkhāte Sīnerumatthake māpitattā Maṣakkaśāraṇaṃ ti laddhaṇāmaṃ Vāsavaśa
 bhavanaṃ viya, dijjābhī -- ti aññehi pakkhīhi abhighuṭṭhaṃ, nānā -- ti ma-
 dhurassareṇa gāyantehi viya nānāvidhehi sakuntehi abhīrudāṃ, abhigitaṃ ti a.,
 subhaṃgaṇaṃ¹ ti sundaraṃ aṅgaṇaṃ manuññatālaṃ², Himavaṃ va pab-
 15 batan³ ti Himavantapabbataṃ viya, Vepullamābhīrucchitī⁴ bhi. so Pu-
 evarūpaṃ Vepullapabbataṃ abhīrūhi, pabbatakūṭa -- ti pabbatakūṭabbhantare
 maṇiṃ addasa.

39. Disvā maṇiṃ pabhassaraṃ jātimaṇṇaṃ dhanāharaṃ
 [maniratanāṃ uḷāraṃ] daddallamānaṃ yasasā yasassinaṃ
 20 obhāsati viju-r-iv' antalikkhe. 1177.
40. Tam aggahī veluriyaṃ mahagghaṃ
 manoharaṃ nāma mahānubhāvaṃ,
 ājaññaṃ āroyha anomavaṇṇo
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe ti. 1178.

25 Ta. dhanā -- ti manasā patthitassa dhanassa āharaṇasamatthaṃ, dadd -- ti
 jalamānaṃ, yasasā ti parivāraṇaṅgaṇa, obhāsati ti taṃ maniratanāṃ
 ākāse viju-r-iva obhāsati, tamaggahīti taṃ maniratanāṃ Kumbhīro nāma
 yakkho kumbhaṇḍasatasahassaparivāro, so⁵ pana tena⁶ kuḷhītvā olokītamatten⁷
 eva bhūtatasito palāyitvā cakkavālapabbatamatthakaṃ patvā kampamāno olokento
 30 aṭṭhāsi, iti taṃ palāpetvā Puṇṇako maniratanāṃ aggahī, manoharaṇāma
 'ti manasā cintitāṃ⁸ āharitum sakkotīti evamladdhaṇāmaṃ⁹.

41. So agamā nagaraṃ Indapattaṃ
 oruyha cāgañchi¹⁰ sabhaṃ Kurūnaṃ,

¹ Bḍ suvaṅgaṇaṃ. ² Bḍ Himavantapab-. ³ Bḍ -rūhi, Cks abhīrucchi. ⁴ Cks
 -naṃ tālaṃ. ⁵ Bḍ -ruhīti, Cks -abhīrucchitī. ⁶ Cks yo. ⁷ Cks te. ⁸ Cks -tum,
 Bḍ adde dhanāṃ. ⁹ Cks add maṇi. ¹⁰ Bḍ pāg-.

samāgame ekasataṃ samagge
avhettha yakkho avikampamāno: 1179.

43. Ko n' idha raññaṃ¹ varam ābhijeti,
kam ābhijeyyāma² varamdhanena
kam anuttaraṃ ratanavaraṃ jināma
ko vāpi no jeti varam dhanānaṃ³. 1180.

5

Ta. oruyha cāgañchi⁴ -- ti bhī. so Pu. yakkho assapiṭṭhito oruyha
assaṃ adissamānarūpaṃ⁵ ṭhapetvā māṇavakavaṇṇena Kurūnaṃ sabbaṃ upagato,
ekasataṃ ti ekasatarājāno asambhito hutvā ko nīdhā 'ti vadanto dūtena
avhettha, ko nīdhā 'ti ko nu imasmiṃ rājasamāgame, raññaṃ ti rājānaṃ 10
autare, varamābhijetīti ambhakaṃ santakaṃ seṭṭharatanaṃ abhijeti ahaṃ
jināmiti vattuṃ ussahati, kamābhijeyyāma⁶ 'ti kam vā mayaṃ jineyyāma,
varam dhanena⁷ 'ti uttamadhanena, kamanuttaraṃ ti jinanto ca kataraṃ⁸
rājānaṃ anuttaraṃ ratanavaraṃ jināma, ko vāpi no ti atha vā ko rājā ambhe⁹
varadhanena jeti. 15

Iti so catūhi padehi Koravyam evaṃ ghaṭṭesi. Atha
rājā „mayā ito pubbe evaṃ¹⁰ sūro hutvā kathento nāma na
ditṭhapubbo, ko nu kho eso“ ti cintetvā pucchanto g. ā.:

43. Kuhin nu raṭṭhe tava jātabhūmi,
na Koravyass' eva vaco tav' etaṃ¹¹, 20
abhibhosi¹² no vaṇṇanibhāya sabbe,
akkhāhi me nāmañ¹³ ca bandhave cā¹⁴ 'ti. 1181.

Ta. na ko -- ti Kururaṭṭhavāsikass' eva tava vacanaṃ na hoti.

Taṃ sutvā itaro „ayaṃ rājā mama nāmaṃ pucchatī,
puṇṇako ca dāso hoti, sac' āhaṃ 'Puṇṇako 'smīti' vakkhāmi 25
'esa eko dāso, kasmā maṃ pagabbhatāya evaṃ vadetīti'¹⁵
avamaññissati anantarātīte attabhāve nāmaṃ assa kathessā-
mīti“ cintetvā gātham āha:

44. Kaccāyano māṇavako 'smi rāja,
Anūnanāmo iti m' avhayanti, 30

¹ Cks rañña, ² Cks kamāveja-, ³ Bđ varadhanena. ⁴ Bđ pāg-. ⁵ Cks -naṃ-
rūpaṃ. ⁶ Ck jinnāvarataraṃ, C² jinantā ca kataraṃ. ⁷ Cks ambho. ⁸ Bđ
evārūpo. ⁹ Ck tave, C² tavevaṃ, B² tavedaṃ. ¹⁰ Bđ -tosi. ¹¹ C² nāma. ¹²
Cks nā. ¹³ so Cks; Bđ tasmā maṃ -- vadesīti.

Aṅgesu me nātayo bandhavā ca,
akkhena dev' asmi' idhānupatto ti. 1182.

Ta. anūnanāmo ti no ūnanāmo, iminā attano puṇṇānām² eva pa-
ticchannam katvā katheti, iti mavhayanti³ iti maṃ avhayanti pakkosanti,
5 Aṅgesū 'ti Aṅgaratthe Kālacampānagare vasanti, akkhena - 'ti deva jūte⁴
kīlanatthena idh' eva anuppatto 'smi.

Atha naṃ rājā „māṇava tvaṃ jūte jito kiṃ dassasi, kiṃ
te atthīti“ pucchanto gātham āha:

45. Kiṃ māṇavassa ratanāni atthi
10 ye⁵ taṃ jinanto hare akkhadhutto,
bahūni⁶ rañño ratanāni atthi,
te⁷ tvaṃ daliddo katham avhayesi. 1183.

T. a.: kittakāni⁷ bho māṇavassa taruṇassa ratanāni atthi, yetam - - ti
yāni taṃ jinanto akkhadhutto āharā 'ti vatvā hareyya, rañño pana nivesane
15 bahūni ratanāni atthi, te rājāno evaṃ⁸ bahudhane tvaṃ daliddo samāno
katham jūtena avhayesi.

Tato Puṇṇako:

46. Manoharo⁹ nāma maṇi mamāyaṃ,
dhanāharam¹⁰ maṇiratanam ulāram
20 imaṃ ca ājaññam amittatāpanam
etaṃ me jetvā¹¹ hare akkhadhutto ti g. ā. 1184.

Pālipothakesu pana maṇi mama¹² vijjati lohitaṃko ti likhitaṃ, so
pana maṇi veluriyo, tasmā idha me vasam eti. Ta. ājaññan ti imaṃ ājāni-
yassaṃ ca maṇiṃ cā 'ti etaṃ me ubhayaṃ¹³ hareyya akkhadhutto ti assaṃ
25 dassetvā evam āha.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

47. Eko maṇi māṇava kiṃ karissati,
ājāniy' eko pana kiṃ karissati,
bahūni rañño maṇiratanāni
30 ājāniyā vātajavā anappakā ti. Do haḷakhaṇḍam. 1185.

¹ B^d akkhena devasmiṃ, C^k atthena devosmi. ² B^d puṇṇakanāmam, B^e puṇṇa-
koti nāmam. ³ B^d devajūta. ⁴ C^k yo. ⁵ C^k -hi. ⁶ B^d so. ⁷ C^k kīkāneci.
⁸ B^d eva. ⁹ B^d -raim. ¹⁰ C^k -ro. ¹¹ C^k ma jetvā, B^d me jinitvā. ¹² read:
maṇi mamā. ¹³ C^k upāyaṃ.

So rañño kathaṃ sutvā „mahārāja kin nāṃ' etaṃ vadetha, eko asso assasahassam¹ pi lakkhaṃ hoti, eko maṇi maṇisa-hassam² pi, na hi sabbe assā ekasadisā, imassa tāva javaṃ passathā“ 'ti vatvā assaṃ abhirūhitvā pākāramatthakena pesesi, sattayojanikaṃ nagaraṃ assehi gīvāya gīvaṃ paharantehi³ 5 parikkhittaṃ viya ahoṣi, athānukkamena asso na paññāyi yakkho na paññāyi, udare baddharattapaṭṭo va ekaparikkhittaṃ viya ahoṣi, so assato oruyha „diṭṭho te mahārāja assassa vego“ ti vatvā „āma diṭṭho“ ti vutte „idaṇi passa mahārājā“ 'ti vatvā assaṃ antonagaruyyāne⁴ udakapiṭṭhe pesesi, khu- 10 raggāni atemento va pakkhandi, atha naṃ paduminipaṇṇesu vicarāpetvā pāṇiṃ paharivā hatthaṃ pasāreti, asso āgantvā pāṇitale patiṭṭhāsi, tato⁵ „vaṭṭat' eva evarūpaṃ⁶ assaratanaṃ narindā“ 'ti vatvā „vaṭṭati māṇavā“ 'ti vutte „mahārāja, assaratanaṃ tāva tiṭṭhatu, maṇiratanassānubhāvaṃ passā“ 'ti 15 vatvā tassānubhāvaṃ pakāsento āha:

48. Idaṇ ca me maṇiratanam passa tvaṃ dipaduttama:

itthīnaṃ viggahā c' ettha purisānaṃ ca viggahā⁶, 1186.

49. Migānaṃ viggahā⁶ c' ettha sakuṇānaṃ ca viggahā,
nāgarāje⁷ supaṇṇe⁸ ca maṇimhi passa nimmitaṃ ti. 1187. 20

Itthīnaṃ ti taṃhiṃ hi maṇiratanā alaṃkatapaṭṭiyattā anekaitthiviggahā purisaviggahā nānappakārā migapakkhisamghā senaṅgādīni ca paññāyanti, tāni dassento evaṃ āha, nimmitaṃ ti idaṃ evarūpaṃ acceherakaṃ maṇimhi passa; aparaṃ pi:

50. Hatthānikam rathānikam asse pattī dhajāni ca⁹ 25
caturaṅginim imaṃ senaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1188.

51. Hatthāruhe anīkaṭṭhe rathike pattikārike
balaggāni¹⁰ viyūḷhāni maṇimhi passa nimmitaṃ ti. 1189.

Balaggānī¹⁰ balāni ca, viyūḷhānīti pabbūḷhavasena ṭhitā ti.

¹ Cks. -ssā. ² Cks. -hassassā. ³ Bd adds pokkharaniyam. ⁴ Bd adds naṃ.

⁵ Cks. assarūpaṃ. ⁶ Cks. -am. ⁷ Bd. -jā. ⁸ Ck. -o, Bd. -ā. ⁹ Bd. kāvaṃmike.

¹⁰ Bd. balakāni.

53. Puraṃ uddāpasampannaṃ¹ bahupākāratoraṇaṃ
siṃghāṭakesu bhūmiyo maṇimhi passa nimmitaṃ. 1190.
53. Esikā parikhāyo ca palikhaṃ aggalāni ca
aṭṭālake ca dvāre ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1191.
- 5   Puraṇ²ti nagaraṃ, uddāpa--³ti pākāravatthunā sampannaṃ, bahupā--⁴ti uccapākāranagaradvāraṃ, siṃghāṭakesu⁵ 'ti catukkādisu⁶, bhūmiyo ti nagarūpacāre vicittā ramaṇiyabhūmiyo, esikā ti nagaradvāresu uṭṭhāpīte esikatthambhe, palikhaṃ ti palighaṃ, ayam eva vā pāṭho, aggalānīti nagaradvārakavātāni, dvāre cā 'ti gopurāni ca.
- 10   54. Passa: toraṇamaggesu nānādiijagaṇā bahū
haṃsā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā (V⁴⁰⁶/₂). 1192.
55. Kuṇālakā bahucitrā sikhāṇḍi jīvajīvākā,
nānādiijagaṇākiṇṇaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1193.
- Toraṇamaggesu⁷ 'ti imasmiṃ nagare toraṇaggesu, kuṇā--⁸ti kālākokilā,
- 15   citrā⁹ ti citrapattakokilā.
56. Passa nagaraṃ supākāraṃ⁴ abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
samussitadhajam rammaṃ suvaṇṇavālukasanthataṃ. 1194.
57. Passa¹tvam⁵ paṇṇasālāyo vibhattā bhāgasō mitā
nivesane niveśe ca sandhibbūhe⁶ patatthiyo⁷- 1195.
- 20   Supākāraṃ⁴ ti kaṇcanapākāraparikkhittaṃ, paṇṇa--⁸ti nānāpaṇṇiya-puṇṇe āpaṇe⁹, niveśane--¹⁰ti gehāni c¹ eva gehavatthūni ca, sandhibbūhe⁶ ti gharasandhiyo ca anibbidharacchā ca, patatthiyo⁷ ti nibbidhaviṭṭhiyo.
58. Pānāgāre ca soṇḍe ca sūṇā⁹ odaniyāgharā¹⁰
veśi ca gaṇikāyo ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1196.
- 25   59. Mālākāre ca rajake ganthike atha dussike
suvaṇṇakāre maṇikāre maṇimhi passa nimmitaṃ. 1197.
60. Ālāriye ca sūde ca naṭanaṭṭakagāyane
pāṇissare kumbhathūnike maṇimhi passa nimmitaṃ. 1198.
- Soṇḍecā¹ 'ti attano anurūpehi katakaṇṇapilandhanehi samannāgate āpāna-

¹ Bā uṭṭāla-. ² Bā vidhīcatukkānisu. ³ Ck^s omīti citrā. ⁴ Ck^s sa-. ⁵ Bā passettha. ⁶ Bā -byūhe. ⁷ so Ck^s for pathaddhiyo? see Abhidh. by Subhūti v. 202; Bā pathatthiyo. ⁸ Ck^s -pāṇiyapuṇṇā, Bā nānābhāṇḍapuṇṇe. ⁹ Ck^s suno, C^s suno, Bā suddā. ¹⁰ Ck^s -sāgharā.

bhūmim¹ sajjetvā nisinne surāsaṇḍe ca, ālārike ti sūplike, pañissare ti pañippahārena gāyante, kumbha - - ti ghaṭadaddaravāḍake².

61. Passa: bherī mutiṅgā ca saṁkhāpaṇavadeṇḍimā,
sabbāṇ ca tālāvacaram maṇimhi passa nimmitam. 1199.
62. Sammatālaṇ³ ca vīpaṇ ca naccagītaṁ suvāditaṁ
turiyatālitasamghuṭṭhaṁ maṇimhi passa nimmitam. 1200.
63. Lamghikā mutṭhikā c' ettha māyākārā ca sobhiyā,
vetālike ca jalle ca maṇimhi passa nimmitam. 1201.

Sammatālan ti khadirādisammaṇ c' eva keṁsatālaṇ ca, turiya - - ti nānāturiyānaṁ paṭhamatālitaṇ c' eva saṁghuṭṭhaṇ ca, mutṭhikā ti mallā, so- 10
bhiyā ti nagarasobhanā sampannarūpā purisā, vetālike ti vetālā⁴ utṭhā-
pake⁵, jalle ti massūni karonte nahāpīte.

64. Samajjā c' ettha vattanti ākiṇṇā naranāribhi,
mañcātimañce⁶ bhūmiyo maṇimhi passa nimmitam. 1202.

Mañcātimañce⁷ ti mañcānaṁ uparī baddhamañce⁸, bhūmiyo ti ra- 15
maṇiyasamajjabhūmiyo.

65. Passa malle samajjasmiṁ poṭhente⁹ digunaṁ bhujam
nihate nihata māne¹⁰ ca maṇimhi passa nimmitam. 1203.

Samajjasmin ti mallaraṅge, nihate ti nihanitvā¹¹ ṭhite, nihata-
māne¹² ti parajite¹³. 20

66. Passa: pabbatapādesu nānāmigagaṇā bahū
sīhavyagghavarāhā ca acchakokataracchayo¹⁴ (V ⁴⁰⁶/₃) 1204.
67. Palasatā ca gavajā ca mahisā rohitā rurū
eṇeyyā ca varāhā ca¹⁵ gaṇino nimkasūkārā 1205.
68. Kadalīmigā bahucitrā bilārā sasakaṇṇakā,
nānāmigagaṇākiṇṇam¹⁶ maṇimhi passa nimmitam. 1206.

Palasatā¹⁶ ti khaḅgamigā, balasatā ti pi pāṭho, gavajā cā 'ti gavayā,
varāhā ti ekā migajātī, tathā gaṇino c' eva nimkasūkārā ca, bahu - - ti nā-
nappakārā citramigā, bilārā ti araṇṇe bilārā, sasa - ti sasa ca kaṇṇakā ca.

¹ Ck apāna-, C² apāna-, B² āpāna-. ² B² -dudrabhivā-. ³ B² sammā-. ⁴ Ck
-la, C² -lam, B² vettāya. ⁵ B² upaṭṭhā-. ⁶ Ck² -ca. ⁷ Ck² -can. ⁸ C² -co.
⁹ B² potente. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Ck²; B² nihanitvā jinitvā. ¹² so all
three MSS. ¹³ Ck² -ye. ¹⁴ Ck² eva. ¹⁵ Ck² -o. ¹⁶ Ck² pha-.

69. Najjāyo supatitthāyo¹ soṇṇavālukasanthatā
acchā savanti ambūni macchagumbanisevitā². 1207.
70. Kumbhīlā makarā c' ettha sumsumārā ca kacchapā
pāthīnā³ pāvusā⁴ macchā vālaṇṇā⁵ muñjarohitā. 1208.
- 5   Najjāyo ti nadiyo, soṇṇa -- ti suvaṇṇavālūkāya santhatatālā, kum-
bhīlā ti ime evarūpā jalacarā antonadīyaṃ vicaranti, te pi mañimhi passa⁶ ti
71. Nānādumagaṇākiṇṇā nānādiḍḍijagaṇāyutā
veluriyakaro dāyo⁷, mañimhi passa nimmitaṃ. 1209.
Veluriyakarodāyo⁸ ti veluriyapāsāṇe paharitvā⁹ saddaṃ karontiyo.
- 10   72. Pass' ettha pokkharāṇiyo suvibhattā catuddisā
nānādiḍḍijagaṇākiṇṇā puthulomanisevitā. 1210.
73. Samantūdakasampannaṃ mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ
upetaṃ vanarājeḥi mañimhi passa nimmitaṃ. 1211.
Puthu -- ti macchasevitā, vana -- ti vanarājīhi, ayam eva vā pātho.
- 15   74. Purato Videhe passa Goyāniye ca pacchato
Kuruyo¹⁰ Jambudīpaṃ ca mañimhi passa nimmitaṃ. 1212.
75. Passa Candaṃ ca Suriyaṃ ca obhāsante catuddisā
Sineruṃ¹¹ anupariyante, mañimhi passa nimmitaṃ. 1213.
76. Sineruṃ Himavantaṃ ca sāgaraṃ ca mahiddhikaṃ¹²
20   cattāro ca mahārāje mañimhi passa nimmitaṃ. 1214.
77. Ārāme vanagumbe ca pāṭiye¹³ ca siluccaye
ramme kimpurisākiṇṇe mañimhi passa nimmitaṃ. 1215.
78. Phārusakaṃ cittalataṃ missakaṃ Nandanaṃ vanaṃ
Vejayantaṃ ca pāsādaṃ mañimhi passa nimmitaṃ. 1216.
- 25   79. Sudhammaṃ Tāvatisaṃ ca Pāricchattaṃ ca pupphitaṃ
Erāvaṇaṃ nāgarājaṃ mañimhi passa nimmitaṃ. 1217.
80. Pass' ettha devakaṇṇāyo nabhā vijju-r-iv' uggatā
Nandane vicarantiyo, mañimhi passa nimmitaṃ. 1218.

¹ so Bđ; Ck sūpatitthāyā, C sūpatinthāyo, read: supatitthāyo? ² Ck -taiṃ, Bđ -kumbha-. ³ Ck Bđ pāthīnā. ⁴ Bđ bahusā. ⁵ Bđ bala. ⁶ so Bđ; Ck veluriyaphalaka-. ⁷ Bđ adds tassa saddena rukkhakunādayo ⁸ Ck turīyo, C ku-riyo. ⁹ Ck -ru. ¹⁰ Bđ mahitalaṃ. ¹¹ Bđ pāṭhiye.

81. Pass' ettha devakaññāyo devaputtapalobhini
devaputte caramāne¹, mañimhi passa nimmitam. 1219.

Videhe ti Pubbaridehadīpaṃ, Goyāniye ti Aparagoyānadīpaṃ, Kuruyo ti Uttarakurū ca dakkhiṇato Jambudīpaṃ ca², anupariyante ti ete Canda-Suriye Sinerum anupariyāyante, pāṭhiye³ ti pattharitvā t̥hapite viya 5 piṭṭhipāsāne.

82. Parosahassapāsāde veluriyaphalasanthate⁴
pajjalantena⁵ vaṇṇena mañimhi passa nimmitam. 1220.
83. Tāvatiṃse ca Yāme ca Tusite cāpi nimmite
Paranimmitābhiratino⁶ mañimhi passa nimmitam. 1221. 10
84. Pass' ettha pokkharāṇiyo vippasannodikā suci
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca. 1222.
- Parosahassan ti Tāvatiṃsanagare atirekasahassam pāsāde.
85. Das' ettha rājiyo setā dasa nīlā manoramā
cha piṅgalā pannarasā haliddā ca catuddasā. 1223. 15
86. Visatī tattha sovannā visatī rajatāmaya
indagopakavaṇṇābhā tāva dissanti tiṃsati. 1224.
87. Das' ettha kāliyo chā ca⁷ mañjeṭṭhā paṇṇavīsati
missā bandhukapupphehi nīluppalavicittitā. 1225.
88. Evaṃ sabbaṅgasampannam accimantam pabhassaram 20
odhisumkam mahārāja passa tvaṃ dipaduttama. 1226.

Dasettha - - ti etasmim maṇikkhandhe dasa setarājiyo, chapīṅgalā - - ti cha ca pannarasa cā 'ti ekavīsati piṅgalarājiyo, haliddā ti haliddivaṇṇā catuddasā, tiṃsattīti indagopakavaṇṇā tiṃsarājiyo, cha cā 'ti dasa ca cha ca sojasa kālarājiyo, paṇṇavīsa⁸ti⁹ti pañcavīsati mañjeṭṭhavaṇṇā passa, missā - - 25 hīti tā kājamañjeṭṭhavaṇṇarājiyo etehi pupphehi missā vicittitā passa, ettha hi kālarājiyo bandhujīvakapupphehi missā mañjeṭṭharājiyo nīluppalehi vicittitā, odhisumkam ti sumkakotṭhāsam, yo maṃ jūte jinissati tass' idam sumkakotṭhāsam passā 'ti vadati, Atthakathāyam pana hotu⁶ sumkam mahārāja 'ti pāṭho, tass' attho: dipaduttama passa tvaṃ imam evarūpaṃ maṇim idam eva 30 mahārāja sumkam hotu⁹, yo maṃ jūte jinissati tass' idam bhavissatīti. Maṇikkhandam.

¹ Bā ramma. ² C^{ks} omīti kuruyo - - dīpaṇca. ³ Bā piṭhiye. ⁴ C^{ks} - katthate, Bā - santate. ⁵ Bā - te ca. ⁶ Bā - tava savattino. ⁷ Bā chacca, C^{ks} jāca. ⁸ C^{ks} hetu. ⁹ C^{ks} hoti.

Evam vatvā Puṇṇako „mahārāja, ahaṃ tava jūte jito
imam maṇiratanam dassāmi, tvaṃ pana kiṃ dassasīti“ ā,
„tāta mama sarīraṇi ca¹ setacchattaṇi ca ṭhapetvā mama santa-
kam suṃkam hotū“² 'ti, „tena hi deva mā cirāyi, ahaṃ dūrā-
5 gato³, jūtaṃḍalam sajjāpehīti“, rājā amacce āṇāpesi, te
khippam jūtasālam sajjetvā raṇṇo varapothhakattharaṇam⁴ sesa-
rājānaṃ cāpi āsanāni paññāpetvā Puṇṇakassāpi patirūpam
āsanam ṇatvā⁵ raṇṇo kālam ārocayimsu. Tato Pu- rājānam
gāthāya ajjhabhāsi:

10   99. Upāgataṃ rāja upehi lakkhaṃ⁶,
          n' etādisaṃ maṇiratanam⁷ 'tav' atthi,
          dhammena jiyāma⁸ asāhasena,
          jito ca no khippam avākarohīti. 1227.

T. a. mahārāja jūtasālāya kammaṃ upagataṃ niṭṭhitarū, etādisaṃ maṇi-
15 tanam tava n' atthi, mā papañcam karohi upehi lakkhaṃ, akkhehi kilanattāṇam
upagaccha, kilantā ca mayam dhammena jiyissāma⁹, no asāhasena jayo hotu,
sace pana tvaṃ jito bhavissasi aha no khippam avākarohi, papañcam akatvā
va jito dhanam dadeyyāseṭti vuttam hoti.

Atha naṃ rājā „mānava¹⁰ tvaṃ mama¹¹ 'rājā' ti mā bhāyi
20 dhammen' eva no asāhasena jayaparājayo bhavissatīti“ ā. Taṃ
sutvā Pu- „ambhākam dhammen' eva¹² jayaparājayabhāvaṃ jā-
nāthā“ 'ti¹³ rājāno sakkhimkaronto gātham āha :

99. Pañcāla paccuggata Sūrasena
Macchā ca¹⁴ Maddā saha Kekakehi
25 passantu no te asaṭhena yuddham
na no sabhāyaṃ na karoti kiñcīti. 1228.

Ta. paccuggatā ti uggaṭṭatā paññātattā pakaṭṭatā Pañcālārājānam evāla-
patī, Macchā cā 'ti tvaṃ ca samma Maccharaṭṭhe rāja, Maddā ti M-araṭṭhe
rāja, saha -- ti Kekakehi nāma janapadena saha vattamāna Kekarāja tvaṃ ca

¹ all three MSS. -titi. ² B^d adds devīṇa. ³ B^d dūrā āg-. ⁴ C^k -kantharam?
C^s -potakattaram, B^d -poṭhaka-. ⁵ B^d paññāpetvā. ⁶ B^k lakkha, B^d upeti
lakkham. ⁷ read: maṇiratnam. ⁸ so C^s; C^k jiyāma, B^d jissāma. ⁹ B^d jini-
sāma, C^k adds dhammeneva. ¹⁰ C^k rājamānava. ¹¹ B^d mam. ¹² no asāhasena
jago hotu -- dhammeneva wanting in C^s. ¹³ B^d adds te pi. ¹⁴ B^d va.

athavā sahasaddam Kekakehīti padassa pacchato ṭhapetvā paccuggatan ti yeva saddaṃ ca Sūrasenavisesanam katvā Pañcāla paccuggata Sūrasena Macchā ca Madda-Kekakehī saha sesarājāno cā 'ti evam p'ettha attho daṭṭhabbo, passantu no te ti amhākaṃ dvinnam ete rājāno asaṭhena akkayuddham, na no sabbhāyam na karonti kiñcīti ettha no ti nipātamattam, sabbhāyam kiñcī sakkhīn na karonti khattiye pi brāhmaṇe pi karonti yeva, tasmā sace kiñcī akāraṇaṃ uppañjati na no sutaṃ diṭṭhan ti vattuṃ na labhissatha, appamattā hotthā 'ti yakkhasenāpatirājāno sakkhīno akāsi.

Atha rājā ekasatarājaparivuto Pu-am gahetvā jūtasālāṃ pāvīsi, sabbe patirūpāsanesu nisīdimsu, rajataphalake suvaṇṇa-
pāsake ṭhappayimsu. Pu-turito „mahārāja pāsakesu āyā nāma, mālikam¹ sāvaṭam² bahulam, santi bhadradayo catuvīsati tesu tumhe attano ruccanakam³ āyam gaṇhathā⁴ 'ti ā., rājā „sādhū⁵ 'ti bahulam gaṇhi Pu-sāvaṭam², atha nam rājā ā.: „tena hi tāta mānava pāsake pājehīti⁶, „mahārāja⁵ paṭhamam mama vāro
na pāpuṇāti, tumhe pājethā⁶ 'ti, rājā „sādhū⁵ 'ti sampatiṇchi. Tassa pana tatiye attabhāve mātā va⁷ ārakkhadevatā, tassā anubhāvena rājā jūte jināti, sā avidūre ṭhitā ahosi, rājā deva-
tam⁷ anussaritvā jūtagitam⁷ gāyitvā pāsake hatthe vaṭṭetvā ākāse khipi, Puṇṇakassānubhāvena pāsakā rājānam parājinantā
bhassanti, rājā jūtasippamhi sukusalatāya pāsake attano parā-

¹ Cks māli. ² so Cks; Bđ -ṭṭam. ³ Cks -ruccana. ⁴ Bđ pāte. ⁵ Bđ adds pāsa-kesu. ⁶ Bđ mātābhūtapubbā. ⁷ Bđ adds after jūtagitam the following verses which I am unable to correct: gāyanto imaṃ gātham āha:

1. Sabbā nadī vaṃkanadī sabbe kaṭhā vaṇṇamayā
sabbitthiyo kare pāpam labbhamānenivādake
2. Devate tvajju rakkhadevī passa mā maṃ vibhāveyya
anukampakā patitthā ca passa bhadraṇī rakkhitaṃ
3. Jambonadamayaṃ pāsaṃ caturam samaṭhaṅguli
vibhāti paṇṇasamajhe sabbakāmadado bhava
4. Devate me jayaṃ dehi passa maṃ appabhāginam
mātānukampiko poso sadā bhadraṇī passati
5. Athakam mālikam vuttam sāvaṭam ca chakam mataṃ
catukkam bahulam ñeyyaṃ dvibandhusandhikabhadrakam
6. Catuvīsati āyā ca munindena pakāsītā ti
māliko ca duve kākā sāvaṭto maṇḍakā ravi
bahulo nemi saṃghaṭto santi bhadra ca titthirā ti

Rājā evam jūtagitam gāyitvā pāsake hatthena parivattetvā ākāse etc.

jayāya bhassante ñatvā ākāse yeva saṃkaḍḍhanto gahetvā
 punākāse khiṇi, dutiyam pi attano parājayāya bhassante ñatvā
 tath' eva aggahesi. Tato Pu- cintesi: „ayaṃ rājā mādisena
 yakkhena saddhiṃ jūtaṃ kilānto bhassamāne pāsake saṃ-
 5 kaḍḍhitvā gaṇhati, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, so tassa ārakkha-
 devatāya ānubhāvaṃ ñatvā akkhini ummiletvā kuddho viya-
 naṃ olokesi, sā bhītā palāyitvā Cakkavāḷapabbatamatthakam'
 patvā kampamānā atṭhāsi. Rājā tatiyam pi pāsake khiṇitvā
 attano parājayāya bhassante ñatvāpi Puṇṇakassānubhāvena
 10 hatthaṃ pasāretvā gaṇhituṃ nāsakkhi, te rañño parājayāya
 patimsu. Tato Pu- pāsake khiṇi, te attano jinantā patimsu',
 ath' assa parājītabhāvaṃ ñatvā³ appoṭhetvā mahantena sad-
 dena „jitaṃ me, jitaṃ me“ ti tikkhattuṃ nadi, so saddo
 sakala-Jambudīpaṃ phari. Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

- 15 01. Te pāvisuṃ akkhamadena mattā
 rājā Kurūnaṃ Puṇṇako [ca] pi yakkho,
 rājā kaliṃ vicinaṃ aggahesi,
 kaṭam aggahī Puṇṇako pi yakkho. 1229.
- 20 02. Te tattha jūte ubhaya samāgate⁴
 raññaṃ sakāse sakhinaṃ ca majjhe,
 ajesi yakkho naraviriyaseṭṭhaṃ,
 tattha ppanādo tumulo babhūvā 'ti*. 1230.

Ta. pāvisuṃ ti jūtasālaṃ pavasiṃsu, vicinaṃ ti rājā catuvīsatiyā āyesu
 vicinanto kaliṃ parājayagāhaṃ aggahesi, kaṭamaggahīti Pu- nāma yakkho
 25 jayagāhaṃ gaṇhi, te tattha jūte -- ti te tattha jūtasālaya jūte samupāgate
 ubho jūtaṃ kilāntu 'ti a., raññaṃ ti atha tesāṃ ekasatānaṃ rājūnaṃ sakāse
 avasesānaṃ ca sakhinaṃ majjhe so yakkho naraviriyaseṭṭhaṃ rājānaṃ ajesi,
 tatthappanādo -- ti tasmiṃ jūtaṃāḍale rañño parājītabhāvaṃ jānātha jitaṃ
 me jitaṃ me ti mahanto saddo ahosi.

- 30 Rājā parājito anattamano ahosi, atha naṃ samassāsento
 Pu- gātham āha:

¹ C^{ks} omīti pabbata. ² tato puṇṇako -- patimsu wanting in C^{ks}, B^d jinantan.
³ B^d adds puṇṇako. ⁴ so all three MSS. for -tā? * vv. 01 and 02 ought to
 have been printed in smaller type.

93. Jayo mahārāja parājayo ca
 āyūhataṃ aññatarassa hoti,
 janinda jito si' varaṃdhanena
 jito ca me khippam avākarohīti. 1231.

Ta. āyūhatan ti dvīnnaṃ vāyamānānaṃ aññatarassa' eva hoti, tasmā parā- 5
 jito 'mbhīti mā cintayī, jito sīti² paribhīno si³, varaṃdhanenā 'ti vara-
 dhanena⁴, khippam avākarohīti khippaṃ me jayaṃ dehi.

Atha „naṃ gaṇhathā“ ti vadanto gātham āha:

94. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi mayhaṃ⁵ ratanaṃ pathavyā 10
 gaṇhāhi Kaccāna⁶ varaṃ dhanānaṃ,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1232.

Puṇṇako āha:

95. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi tuyhaṃ⁵ ratanaṃ pathavyā 15
 tesam varo Vidhuro nāma kattā,
 so me jito, tam me avākarohīti. 1233.

Ta. so me jito ti mayā hi tava vijjite uttamaratanaṃ jitaṃ, so⁷ ca
 sabbaratanaṃ varo tasmā so mayā jito nāma hoti, tam me dehīti.

Rājā āha: 20

96. Attā ca me so saraṇaṃ gatī ca
 dīpo ca leṇo ca parāyano ca,
 asantuleyyo mama so dhanena,
 pāṇena me sadiso esa kattā ti. 1234.

Ta. attā ca me so ti so hi mayhaṃ attā ca⁸ mayā ca attānaṃ ṭhapetvā 25
 sesaṃ dassamīti⁹ vuttaṃ, tam mā gaṇhi, na kevaḷaṃ ca attā va atha kho me
 saraṇaṃ ca gatī ca dīpo ca leṇo ca parāyano ca, asantulyo -- ti na satta-
 vidhena ratanaḍhanena saddhiṃ tuletabbo.

Puṇṇako āha:

97. Ciraṃ vivādo mama tuyham assa, 30
 kāmaṃ ca pucchāma tam eva gantvā,

¹ C^{ks} jinosi, B^d jinosmi. ² B^d jinosmiti. ³ B^d ahaṃ jino amhi. ⁴ B^d para-
 madha-. ⁵ B^d aññaṃ. ⁶ C^k B^d -yana ⁷ C^{ks} yo. ⁸ C^k ra, C^s omits ca. ⁹
 read: mayam ca -- dassamā ti?

eso va¹ no vivaratu² etam atthaṃ,
yaṃ vakkhatī hotu kathā³ ubhinnaṃ ti. 1235.

Ta. vivaratu² -- ti yo tava attā vā na vā ti etam [atthaṃ eso va pa-
kāsetu, hotu kathā -- ti yaṃ so vakkhati sā eva no ubhinnaṃ kathā hotu
5 taṃ pamāṇaṃ hotū 'ti a.

Rājā āha:

98. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi na ca māṇava sāhasaṃ,
tam eva gantvā pucchāma, tena tussāṃ⁴ ubho janā ti⁵. 1236.

Ta. na ca -- ti pasayha sāhasiyaṃ vacanaṃ ca na bhaṇasi.

10 Evaṃ vatvā rājā ekasataṇ ca rājāno Puṇṇakaṇ ca ga-
hetvā tuṭṭhamānaso vegena dhammasabhaṃ agamāsi, paṇḍito
āsanā oruyha rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, atha Pu-
Mahāsattaṃ āmantetvā „paṇḍita tvam dhamme ṭhito, jīvita-
hetu pi musā na bhāsaṇīti kittisaddo te⁶ sakalaloke pharito⁷,
15 ahaṃ pana te ajja dhamme ṭhitabhāvaṃ jānissāmīti“ vatvā g. ā.:

99. Saccaṃ nu devā vidahū Kurūnaṃ
dhamme ṭhitaṃ Vidhuraṃ nāṃ⁸ amaccaṃ,
dāso si rañño uda vāsi nāti
Vidhuro ti saṃkhā katamāsi loke ti. 1237.

20 Ta. saccannu -- maccan ti Kurūnaṃ raṭṭhe Vi- nāṃ⁸ amacco⁷ dhamme
ṭhito jīvitaṃ pi musā na bhaṇasīti⁶ evaṃ devā vidahu vidahantī kathenti
pakāseti, evaṃ vidahamānā te devā saccan nu vidahantī udāhu abbūtavādā
yeva te ti⁹, Vi -- katamāsi¹⁰ loke ti yā esā Vidhuro ti loke saṃkhā
paññāti sā katamā āsi¹¹ tvaṃ pakāsehi¹², kiṃ¹³ rañño dāso nīcataraṇīti
25 udāhu samo¹⁴ vā uttaritaro vā nātīti idan tāva me ācikkha dāso si rañño
uda vāsi nātīti.

Atha M. „ayaṃ maṃ evaṃ pucchati, ahaṃ kho paṇ⁸ etaṃ
'rañño nātīti' pi 'rañño uttaritaro' ti pi 'rañño na kiñci homīti'
pi saññāpetuṃ sakkomi¹⁵, imasmiṃ pana loke saccasamo

¹ Cks ca. ² Ck' vica-. ³ Ck' pathā, Bđ tathā. ⁴ Ck' jananti. ⁵ Ck' natena, C' nate. ⁶ Cks puṭṭhā, B' pakāṇo. ⁷ Bđ nāma amacco. ⁸ so all three MSS. for bhaṇasīti. ⁹ B' -vādā yeva ti, Cks -vādo yeva so. ¹⁰ Cks -mosi. ¹¹ so Bđ for āsīti? Ck' si, C' ti. ¹² Cks pakāseti, omitting tvaṃ. ¹³ Bđ kinnu. ¹⁴ Cks samesamo. ¹⁵ Bđ adds evaṃ sante pi.

avassayo nāma n' atthi, saccam eva kathetum vattatīti¹ cin-
tetvā „māṇava n' evāhaṃ rañño ñāti na uttaritaro, catunnaṃ
pana dāsānaṃ aññataro² ti dassetum gāthadvāyam āha:

100. Āmāyadāsāpi bhavanti h' eke,
dhanena kitāpi bhavanti dāsā, 5
sayam pi h' eke upayanti dāsā,
bhayā paṇunnāpi bhavanti dāsā. 1238.
101. Ete narānaṃ caturo va dāsā,
addhā hi yonito aham pi jāto,
bhavo ca rañño abhavo ca rañño, 10
dās' āhaṃ³ devassa param pi gantvā
dhammena maṃ māṇava tuyhaṃ dajjā ti. 1239.

Ta. āmāyadāsā ti dāsassa² dāsiyā kucchimhi jātadāsā sayam pi dāsā ti,
ye keci upaṭṭhākaṭṭhikā sabbe te sayam dāsabhāvaṃ upagatā dāsā nāma, bhayā
paṇunnā ti rājabhayena vā corabhayena vā attano vasaṇaṭṭhānato paṇunna- 15
karamarā hutvā paravisayaṃ gatāpi dāsā yeva nāma, addhā hi³ yonito
aham pi jāto⁴ ti māṇava ekamāsen' eva aham pi catusu dāsayonisu ekato
sayam dāsayonito nibbattadāso⁵, bhavo ca rañño ti rañño vadḍhi vā hotu
avadḍhi vā na sakkā mayā musā bhaṇitum, parampi⁶ dūram gantvāpi aham
devassa dāso yeva, dajjā ti maṃ rājā jayadhanena khaṇḍetvā tuyhaṃ dento 20
dhammena samena sabhāven' eva dadeyya.

Taṃ sutvā Pu- haṭṭhatuṭṭho pana appoṭhetvā⁷:

102. Ayaṃ dutiyo vijayo maṃ⁸ ajja
puṭṭho hi kattā vivar' ettha⁹ pañhaṃ,
adhammarūpo vata rājasetṭho, 25
subhāsitaṃ n' anujānāsi¹⁰ mayhaṃ ti. 1240.

Ta. rājasetṭho ti ayaṃ rājasetṭho adhammarūpo vata, subhāsitaṃ ti
Vi-ṇḍitena sukathitaṃ, suvinicchitaṃ, nānu --⁸ ti idān' etaṃ Vidhuraṇḍitaṃ
mayhaṃ kasmā nānujānāsi kimatthaṃ na desīti vadati.

Taṃ sutvā rājā „mādisaṃ yasadāyikaṃ anoloketvā idāni 30
ditṭhamāṇavakaṃ olokesīti¹¹ M-assa kujjhitvā „sace dāso¹² ga-
hetvā gacchā¹³ ti gātham āha:

¹ B^d dāsohaṃ; read: dās' āha? ² B^s adds putto pi, B^d omits dāsassa. ³ C^s
bahl. ⁴ C^s dāso. ⁵ C^s -ttādāso ca. ⁶ B^d -tetvā. ⁷ B^d vipareṭṭha, C^s vi-
paritṭhaṃ, C^s viparitṭha. ⁸ B^d nānu-. ⁹ B^d māṇava sace so dāso me bhavēyya.

103. Evañ ce no so vivar' ettha pañham
 'dāso 'ham asmi, na ca kho 'smi nāti'
 gaṇhāhi Kaccāna varaṃ dhanānaṃ,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1241.

5 Ta. evañce no--ti sace so amhākaṃ pañham dāso ham asmi na ca
 kho smi nātīti evañ vivari ettha paṇisaṃaṇḍale aṭṭha kiṃ acchasi sakalaloke
 dhanānaṃ varadhaṇaṃ etaṃ gaṇha gaheṭvā ca yen' icchasi tena gacchā 'ti.
 Akkhakhaṇḍaṃ¹.

Evañ ca pana vatvā rājā cintesi²: „paṇḍitaṃ gaheṭvā
 10 māṇavo yathāruciṃ gamissati, tassa gatakalāto paṭṭhāya mayhaṃ
 madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, yaṃ nūn' imaṃ³
 ṭhāne ṭhapetvā⁴ gharāvāsapañhaṃ puccheyyan“ ti, aṭṭha naṃ
 evaṃ āha: „paṇḍita tumhākaṃ gatakalāte mama madhura-
 dhammakathā dullabhā bhavissati, alaṃkatadhammāsane ni-
 15 siditvā attano ṭhāne ṭhatvā mayhaṃ gharāvāsapañhaṃ kathethā“
 'ti, so „sādhū“⁵ 'ti sampatiṇṇhitvā alaṃkatadhammāsane nisi-
 ditvā rañña pañhaṃ puṭṭho vissajjesi, tatrayaṃ paṇho:

104. Vidhura vasamānassa gahaṭṭhassa sakaṃ gharaṃ
 khemā vatti⁶ kathaṃ assa, kathan nu assa saṃgaho. 1242.

20 105. Avyāpajjaṃ kathaṃ assa, saccavādī ca māṇavo
 asmā lokā paraṃ lokāṃ kathaṃ pecca na socatīti. 1243.

Ta khemā--ti kathaṃ gharāvāsaṃ vasantaṃ khemā nibbhayā vutti
 bhaveyya, kathaṃ assa saṃgaho ti catubbidho ca saṃgahavattusamkhāto
 saṃgaho tassa kathaṃ bhaveyya, avyāpajjhaṃ ti niddukkhatā, saccavādī ca
 25 'ti kathaṃ ca māṇavo saccavādī nāma bhaveyya, pecca⁷ 'ti paralokaṃ gantvā⁸.

106. [Taṃ] tattha gatimā dhitimā mutimā atthadassimā
 samkhātā⁹ sabbadhammānaṃ Vidhuro etad abravi: 1244.

107. Na sādharmaṇadār' assa, na bhuñje sādum ekato,
 na seve lokāyatikaṃ, n' etaṃ paññāya vaddhaṇaṃ. 1245.

30 108. Silavā vattasampanno appamatto vicakkhaṇo
 nivātavutti atthaddho surato sakhilo mudu 1246.

¹ Ck omitt akkha-. ² Bd adds mayā paṇḍito māṇavassa diṇno. ³ Bd maṃ.

⁴ Bd adds alaṃkatadhammāsane nisidāpetvā. ⁵ Bd vutti. ⁶ Bd -to. ⁷ Bd
 adds: taṃ sutvā paṇḍito rañña pañhaṃ kathesi taṃ atthaṃ pakāsento satthā āha.

109. Saṅgahe tāva mittānaṃ saṃvibhāgī vidhānavā
tappeyya annapānena sadā samaṇabrāhmaṇe. 1247.
110. Dhammakāmo sutādhāro bhavēyya paripucchako
sakkacca payirupāseyya sīlavante bahussute. 1248.
111. Gharam āvasamānassa gahaṭṭhassa sakaṃ gharaṃ
khemā vatti siyā evaṃ, evaṃ nu assa saṅgaho. 1249. 5
112. Avyāpajjho siyā evaṃ saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṃ lokam evaṃ pecca na socatīti. 1250.

Ta. taṃ tatthā 'ti bhī so taṃ rājānaṃ tattha dhammasabhāyaṃ
nāṇagatiyā gatimā abbochinnaviriyaena dhitimā matimā mutimā saṅhasu- 10
khumapañño atthadassimā nāṇena atthadassimā paricchinditvā jānanañāṇa-
saṃkhātāya paññāya sabbadhammānaṃ saṃkhātā¹ Vi-ṇḍito, etaṃ na sūdhā-
raṇadārassa 'ti ādivacanaṃ abravī, tattha yo paresaṃ dāresu aparajjhatī so
sūdhāraṇadāro nāma tādiso nāssa bhavēyya, sādumekato ti sūdurasaṇḍita-
bhojanaṃ aññesaṃ adatvā ekako va na bhuñjēyya, lokāyatikan ti anattha- 15
nissitaṃ saggamaggānaṃ adāyakaṃ anīyyānikaṃ vittaṇḍasallāpaṃ lokāyatikavādaṃ
na seveyya, neṭaṃ - - ti na hi etaṃ lokāyatikaṃ² paññāya vaddhanaṃ, sīlavā
ti akhaṇḍehī pañcāhi sīlehi samannāgato, vattasampanno ti gharāvāsavattena
vā rājavattena vā samannāgato, appamatto ti kusalaḍhammesu appamatto,
nivātavuttīti atimānaṃ akatvā nicavutti ovādānūsāsaniṭṭhako³, atthad- 20
dho ti thaddhammacchariyarahito, surato ti soraccena s-gato, sakhilo ti pe-
maññiyavacano, mudū 'ti kāyavacīcīttehi aphaṇuso, saṅgaho - - ti mittasaṃ-
gahakaro dānādīsu yo yena saṅgahaṃ gacchati tassa ten' eva saṅgahako,
saṃvibhāgīti dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva kapaṇādīnaṃ ca saṃvi-
bhāgakaro, vidhānavā ti etasmiṃ kāle kasitum vattati imasmiṃ vapitum ti 25
evaṃ sabbakiccesu vidhānasampanno, tappeyyā 'ti gahitaḍḍitaḍḍhājanāni
pūretvā dadamāno tappeyya, dhammakāmo ti pavēḍidhammam pi sucariṭa-
dhammam pi kāmayamāno patthayamāno, sutādhāro ti sutassa ādhārabbūto,
paripucchako ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe upasaṃkamatvā kiṃ bhante kusalan
ti ādivacanehi pucchanaṣilo, sakkaccaṃ ti gāravena, evaṃ nu assa saṅgaho 30
ti saṅgaho pi 'ssa evaṃ kato nāma bhavēyya, saccavādīti evaṃ paṭipanno
yeva saccavādī nāma siyā.

Evaṃ M. rañño gharāvāsapañham kathetvā pallamkā
oruyha rājānaṃ vandi. Rājāpi 'ssa mahāsakkāraṃ katvā eka-
satarājaparivuto attano nivesanam eva gato. Gharāvāsa- 35
pañham⁴.

¹ Bā - to. ² Ck - yatanāṃ. ³ Bā - niyassa sampañicchako. ⁴ Ck - omit gharā-.

M. pana nivatto, atha naṃ Puṇṇako āha:

113. Ehi dāni gamissāmi, dinno no issarena me,
tam ev' atthaṃ¹ paṭipajja esa dhammo sanantano ti. 1251.

Ta. no ti nipātamattaṃ, issarena mayhaṃ dinno ti a., sanantano ti
5 mama atthaṃ paṭipajjantena hi tayā attano sāmikassa attho paṭipanno hoti,
yaṃ c' etaṃ sāmikassa atthakaraṇaṃ nāma esa dhammo sanantano porāṇaka-
paṇḍitānaṃ sabbhāvo.

Vidhurapaṇḍito āha:

114. Jānāmi māṇava: tayāham asmi,
10 dinno 'ham asmi tava issarena,
tīhañ ca taṃ vāsayemu¹ agāre
yen' addhunā anusāsemu putte ti. 1252.

Ta. tayāhamasmiti tayā laddho 'ham asmiti jānāmi labhantena ca na
aññathā laddho, dinno 'ham asmi tava issarenā 'ti mama issarena raṭṭhā
15 ahaṃ tava dinno, tīhañ cā 'ti māṇavaka ahaṃ tava bahūpakāro, rājānaṃ
anoloketvā saccam eva kathesiṃ², tenāhaṃ tayā laddho, tvaṃ mama mahā-
tabbhavaṃ³ jānāsi, mayaṃ tīṇi divasāni taṃ⁴ attano agāre vāsema, tasmā⁵ tvaṃ
yen' addhunā yattakena kālena mayaṃ puttadāre anusāsemu taṃ kālaṃ adbhivāsehīti.

- Taṃ sutvā Pu- „saccaṃ paṇḍito āha, bahūpakāro esa mama,
20 'sattāham pi addhamāsam pi nisīdāpehīti' vutte adbhivāsetabbam
eva“ 'ti cintetvā

115. Tam me tathā hotu vasemu tīhaṃ,
kurutaṃ bhav' ajja gharesu kiccaṃ,
anusāsataṃ puttadāre bhav' ajja
25 yathā tayi pacchā⁷ sukhī bhaveyyā 'ti. 1253.

Ta. tamme ti yaṃ tvaṃ vadesi sabbaṃ taṃ mama tathā hotu, bha-
vajjā 'ti bhavaṃ ajja paṭṭhāya tīhaṃ anusāsatu, tayi pacchā⁷ 'ti yathā tayi
gate pacchā tava puttadāro sukhī bhaveyya evaṃ tvaṃ anusāsā 'ti.

- Evaṃ vatvā Pu- Mahāsattena saddhiṃ ñeva tassa nive-
30 sanāṃ pāvisi.

¹ C^s vāsayomu, C^k vāyayomu, P^s sasayemu: read: -mū or agāre vāsayemu?

² C^ks -si, B^d kathemi. ³ B^d mahantagunabbhāvāṃ. ⁴ B^d omits taṃ. ⁵ B^d kasmā. ⁶ C^ks omits ni-. ⁷ C^s pecca.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

116. Sādhū 'ti vatvāna pahūtakāmo
pakkhāmi yakkho Vidhurena saddhim,
taṃ kuṇḍarājānñahayānuciṇṇaṃ
pāvekkhi antopuram ariyasetṭho ti. 1254.

5

Ta. pahūta -- ti mahābhogo, kuṇḍarāja -- ti kuṇḍarehi ca ājaññahayehi
ca anuciṇṇaṃ, ariya -- ti ācāraariyesu uttamo, Pu- yakkho ca tassa anto-
puram pāvisi.

Mahāsattassa paṇa tiṇṇaṃ utūnaṃ atthāya tayo pāsādā,
tesu eko Koṇco nāma eko Mayūro nāma eko Piyaketo nāma, 10
te sandhāya ayaṃ gāthā vuttā:

117. Koṇcaṃ Mayūraṇ ca Piyaṇ ca Ketaṃ
upāgami tattha surammarūpaṃ
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ viya Vāsavassā 'ti. 1255.

15

Ta. tatthā 'ti tesu tiṣu pāsādesu yattha tasmim¹ samaye attanā vasati
taṃ surammarūpaṃ pāsādaṃ Puṇṇakaṃ ādāya upāgami.

Upagantvā ca alaṃkatapāsādassa sattamāya bhūmiyā sa-
yanagabbhaṇ² c'eva mahātalaṇ ca sajjāpetvā sirisayanaṃ paññā-
petvā sabbaṃ³ annapānādividhim⁴ upatṭhapetvā devakaññā viya 20
pañcasatā itthiyo „imā te pādapariṇārikā hontu, anukkaṇṭha-
citto⁵ idha vasāhīti“ tassa nīyādetvā attano vasanaṭṭhānaṃ
gato, tassa gatakāle tā itthiyo nānāturīyāni gahetvā Puṇṇa-
kassa paricariyāya naccādini patṭhapesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25

118. Tattha naccanti gāyanti avhayanti varāvaram
accharā viya devesu nāriyo samalaṃkatā ti. 1256.

Ta. avhayanti -- varato varam naccaṇ ca⁵ gītaṇ ca karontiyo.

119. Samaṅgikatvā pamadāhi yakkhaṃ
annena pānena ca Dhammapālo

30

¹ Bā yasmiṃ. ² Cks -a. ³ Cks -dhan. ⁴ Ck -ṭhahento, C^s -ṭhaganto. ⁵
Cks naccanti.

atthattam evānuvicintayanto
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse ti. 1257.

5 Ta. pamadāhīti pamadāhi c' eva annapānena ca samaṅgikatvā, dham-
mapālo ti dhammassa pāloko gopāyiko, atthattamevā 'ti atthabbhūtam eva
attham, bhariyāya ti sabbajetthikāya bhariyāya.

120. Tam candanagandharasānulittam
suvaṇṇajambonadanikkhasādisam
bhariyam vacā¹: ehi suṇohi bhoti,
puttāni² āmantaya tambanette. 1258.

10 Ta. bhāriyam vacā ti jetthabhariyam avaca, āmantayā 'ti pakkosa³.

121. Sutvāna vākyam patino Anujjā⁴
suṇisam vaca tambanakhīsunettam:
āmantaya vammadharāni Cete
puttāni indīvarapupphasāme. 1259.

15 Anujjā⁴ ti evamnamikā, suṇisam⁵ vaca tamba -- ti sā tassa vaca-
nam sutvā assumukhī rudamānā sayam gantvā putte pakkositum ayuttam
suṇisam pesessāmīti tassā nivesanaṭṭhānam gantvā sā tambanakhīsunettam
suṇisam avaca, āmantayā 'ti pakkosa, vammadharānīti vammadhare sūre
samatthe ti a., ābharasabhaṇḍam eva idha vamma ti adhippetam, tasmā
20 ābharapadhare ti pi a., Cete ti tam nāmenālapati, puttānīti mama putte ca
dhītaro ca, indīvara - ti tam ālapati.

Sā „sādhū“ 'ti pāsādam anuvicaritvā „pitā vo ovādam
dātukāmo pakkosati, idam kira vo tassa pacchimidassanan“
ti sabbam ev' assa suhajjanaṇ ca puttadhītaro ca sannipātesi,
25 Dhammapālakumāro pana tam vacanam sutvā va rodanto ka-
nitthabbhātīparivuto pitu santikam agamāsi, p. te disvā va saka-
bhāvena saṇṭhātum asakkonto assupunnehi nettehi āliṅgitvā sīse
cumbitvā jetthaputtam muhuttam hadaye nipajjāpetvā hadayā
otāretvā sirigabbhato nikkhamma mahātale pallamkamajjhe
30 nisīditvā puttassahassassa ovādam adāsi.

¹ all three MSS. vaca.   ² Cks puttāti.   ³ Bd -saya.   ⁴ Bd anujā.   ⁵ all
three MSS. suṇisā.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

132. Te āgate muddhani Dhammapālo
cumbitvā putte avikampamāno
āmantayitvā ca avoca vākyam:
dinn' āham raṇṇā idha māṇavassa. 1260. 5
133. Tass' ajj' aham attasukhī vidheyyo,
ādāya yen' icchati tena gacchati,
ahañ ca vo sasitum' āgato 'smi:
katham aham aparittāya' gacche. 1261.
134. Sace vo rājā Kurukhettavāsī 10
Janasandho puccheyya pahūtakāmo
kim abhijānātha pure purāṇam
kim vo pitā anusāse puratthā 1262.
135. Samāsana hotha mayā va sabbe 15
ko n' idha raṇṇo abbatthiko manusso
tam añjaliṃ kariya³ vadetha evaṃ:
mā h' eva⁴ deva, na hi esa⁵ dhammo,
viyaggharājassa nihīnajacco
samāsano deva katham bhaveyyā 'ti. 1263.

Ta. Dhammapālo ti Mahāsatto, dinnāhan ti aham jayadhane⁶ khaṇ- 20
detvā raṇṇā dinno, tassa⁷jjaham -- ti ajja paṭṭhāya tīhamattam aham iminā
attano sukkena attanā⁷ sukhī tatoparam pana tassa māṇavassāham vidheyyo
homī, so hi ito catutthe divase ekaṃsena maṃ ādāya yatth' icchati tattha
gacchati, aparittāya⁸ 'ti tumhākaṃ parittāṇaṃ⁹ akatvā katham gaccheyyan
ti¹⁰ anusāsītum āgato 'smi, Janasandho ti mittaganthanena¹¹ mittajanassa 25
santhānakāro¹², pure purāṇan ti ito pubbe tumhe kim purāṇam¹³ abhijānātha,
anusāse ti anusāsi, evaṃ tumhe raṇṇā puṭṭhā amhākaṃ pitā imaṃ c' imaṃ
ca ovādam adāsīti katheyyātha, samāsana--'ti sace pana vo rājā mayā din-
nassa ovādassa kathitakāle etha tumhe ajja mayā saddhīm samāsana hotha, ko
nīdha -- ti idha rājakule tumhehi¹⁴ añño ko nu raṇṇo abbatthiko manusso 30
ti attano āsane nisīdāpeyya, tamañjalin ti atha tumhe añjaliṃ karitvā tam
rājānaṃ evaṃ vadeyyātha: deva evaṃ mā avaca na hi amhākaṃ esa pavēṇi-
dhammo, viyaggha -- 'ti kesarīsīhassa bīnājacco jarasīgālo deva katham sa-
māsano bhaveyya, yathā sīgālo sīhassa samāsano na hoti tath' eva mayam
tumhākaṃ ti¹⁵. 33

¹ Bḍ anusāsītum. ² Cks aparitāṇa ca, Bḍ parittāya. ³ Cks kayira. ⁴ Bḍ
hevaṃ. ⁵ Cks so. ⁶ Bḍ jeyya dhanena. ⁷ Bḍ atta. ⁸ Cks aparitāyā, Bḍ
aham parittāyā. ⁹ Bḍ parittam. ¹⁰ Bḍ iti. ¹¹ Bḍ -bandhanena. ¹² Bḍ
sandhāna-. ¹³ Bḍ -ṇakāraṇam. ¹⁴ Cks -he. ¹⁵ Bḍ adds katheyyātha.

Imaṃ paṇ' assa kathaṃ sutvā puttadhītaro ca nātisu-hajjadāsaporisā ca sabbe sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā mahāviraṇaṃ viraviṇṣu, te M. saññapesīti. Lakkhakhaṇḍaṃ.

Atha te nātayo upasamkamitvā tuṇhībhūte disvā „tātā
5 mā cintayittha, sabbe saṃkhārā aniccā, yaso nāma vipatti-pariyosāno, api ca tumhākaṃ rājavasatiṃ nāma yasapaṭilābha-kāraṇaṃ kathessāmi, taṃ ekaggacittā suṇāthā“ 'ti Buddha-līhāya rājavasatiṃ nāma paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 126. So ca mitte amitte ca nātayo suhadajjane¹
alinamanasamkappo Vidhuro etad abravi: 1264.
127. Eth' ayyo rājavasatiṃ nisiditvā suṇoṭha me
yathā rājakulaṃ patto yasaṃ² poso nigacchatīti. 1265.

Ta. suhadajjane¹ ti suhajjajane³, ethayyo ti etha ayyo piyasamudā-
15 cārena putte ālapati, rājavasatiṃ ti mayā vuccamānaṃ rājaparicariyaṃ su-
ñāthe, yathā ti yena kāraṇena rājakulaṃ upasamkamanto rañño santike
caraṇto poso yasaṃ nigacchati taṃ kāraṇaṃ suṇāthā 'ti a.

128. Na hi rājakulaṃ patto aññāto labhate yasaṃ
nāsūro na pi dummedho na-ppamatto kudācanaṃ. 1266.
20 129. Yadāssa⁴ sīlaṃ paññaṃ ca soceyyaṃ cādhigacchati
atha vissasate⁵ tyamhi⁶ guyhaṇ c' assa na rakkhati. 1267.

Aññāto apākaṭaguno aviditakammāpadāno⁷, nā sūro ti na asūro bhīru-
jātiko, yadāssa- ti yadā assa sevakaṇṇa rājasaṃsaṃ ca paññaṃ ca soceyyaṃ ca
adhigacchati ācārasampattiṃ ca nāpabalaṃ ca sukhībhaṇṇa⁸ ca jānāti, atha
25 vissasate⁵ tyambhīti⁹ atha rājā tamhi vissasati¹⁰ vissāsaṃ karoti attano ca
guyhaṃ assa na rakkhati na gūhati katheti.

130. Tulā yathā paggahitā samadaṇḍā sudhāritā
ajjhītṭho na vikampeyya sa rājavasatiṃ vase. 1268.
131. Tulā yathā paggahitā samadaṇḍā sudhāritā
30 sabbāni abhisambhonto sa rājavasatiṃ vase. 1269.

¹ so Bds; Cks suhadajjane. ² Cks caran. ³ Bds suhadajjane. ⁴ Cks yadassa
⁵ Cks vissā-, Bds viśā-. ⁶ Bds tamhi, Cks nyamhi? ⁷ Bds -mavidhāno. ⁸ Bds
nuci-. ⁹ Cks nya-, Bds tamhiti. ¹⁰ Bds viśā-.

Tulā--ti yathā esā vuttappakārā tulā na oṇamati na upṇamati evam eva¹
rājasevako kismicid eva kamme raññā idaṃ nāma karohīti ajjhittṭho āṇatto
chandādiagativasena na kampeyya sabbakiccesu paggahitatulā viya samo bha-
veyya, sa rājavasatīn ti so evarūpo sevako rājakule vasaṃ vaseyya rājānaṃ
paricareyya evaṃ paricaranto ca pana yasaṃ labheyyā 'ti a., sabbāni abhi- 5
sambhonto ti sabbāni rājakiccāni karonto.

132. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
ajjhittṭho na vikampeyya sa rājavasatim vase. 1270.

133. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
sabbāni abhisambhonto sa rājavasatim vase. 1271. 10

134. Yo² c' assa sukato maggo rañño suppaṭiyādito
na tena vutto gaccheyya sa rājavasatim vase. 1272.

Na vikampeyyā 'ti akampamāno tāni kiccāni kareyya, yo² cassā 'ti
yo ca rañño gamanamaggo sukato assa rañño suppaṭiyādito sumañḍito iminā
maggena gacchā 'ti vutto pi tena na gaccheyya³. 15

135. Na rañño samakaṃ⁴ bhuñje kāmabhoge kudācanaṃ
sabbattha pacchato gacche sa rājavasatim vase. 1273.

136. Na rañño sadisaṃ vatthaṃ na mālā na vilepanaṃ
ākappaṃ sarakuttiṃ vā na rañño sadisaṃ ācare
aññaṃ kareyya ākappaṃ sa rājavasatim vase. 1274. 20

Na rañño ti rañño kāmabhogena samaṃ kāmabhogaṃ na bhuñjeyya,
tādisassa hi rājā kujjhati, sabbatthā 'ti sabbesu rūpādīsu kāmagaṇesu rañño
pacchato va gaccheyya, hīnataram⁵ eva seveyyā⁶ 'ti a., aññaṃ kareyyā 'ti
rañño ākappaṇo aññaṃ eva ākappaṃ kareyya, sa rāja--ti so puggalo rañño
upagantvā vasaṃ vaseyya. 25

137. Kiṇe rājā⁷ amaccehi bhariyāhi parivārīto,
nāmacco rājabhariyāsu bhāvaṃ kubbetha paṇḍito. 1275.

138. Anuddhato acapalo nipako saṃvutindriyo
manopañidhisampanno sa rājavasatim vase ti. 1276.

Ta. bhāvan ti viśāsavasena adhippāyaṃ, acapalo ti amanānasīlo. 30
nipako ti paripakkañño, saṃvut--ti pihitachalindriyo rañño vā aṅga-
paccāṅgāni orodhe c' assa⁸ na olokeyya, mano--ti acañcalena suṭṭhu ṭhapi-
tena cittaṇa samannāgato.

¹ Cks -vaṃ. ² Cks so. ³ Cks maggena na gacchā ti vutte pi tena gaccheyya.

⁴ Bā sadisaṃ. ⁵ so Ck; C' Bā hi-. ⁶ Cks soceyyā. ⁷ Bā rāja. ⁸ Bā -dhe
vā na tassa viśāse.

139. Nāssa bhariyāhi kīleyya na manteyya rahogato
nāssa kosādhanañ gaṇhe sa rājavasatim vase. 1277.
140. Na niddannaṃ¹ bahuṃ maññe² na madāya suraṃ pive
nāssa dāye migaṃ haññe sa rājavasatim vase. 1278.
- 5 141. Nāssa pīṭhaṃ na pallamkaṃ na kocchaṃ na nāgaṃ³ rathaṃ
sammato 'mhīti ārūhe sa rājavasatim vase. 1279.
142. Nātidūre bhava⁴ rañño nāccāsanne vicakkhaṇo,
sammukhe⁵ c' assa tiṭṭheyya sandissanto sabhattuno. 1280.
143. Na ve⁶ rājā saṃkhā hoti na rājā hoti methuno,
10 khippaṃ kujjhanti rājāno sūken' akkhim⁷ va ghaṭṭitaṃ. 1281.
144. Na pūjito maññamāno medhāvī paṇḍito naro
pharusāṃ patimanteyya rājānaṃ parisamkitāṃ*. 1282.

Na manteyyā 'ti tassa rañño bhariyāhi saddhim⁸ n' eva kīleyya na raho
15 manteyya, kosādhanaṃ na thenetvā gaṇheyya, na madāyā 'ti tātā rājase-
vako nāma madatthāya suraṃ na piveyya, dāye ti dinnābhaye migaḍāye, koc-
chaṃ ti baddhapīṭhaṃ, sammato 'mhīti ahaṃ kamuniko⁹ hutvā evaṃ karomīti
na ārūheyya, sammukhe⁵ - ti assa rañño purato khuddakamahantaṃ kathaṃ
savanatthāne⁹ tiṭṭheyya, sandissanto - ti so sevako tassa bhattuno dassa-
20 natthāne tiṭṭheyya, sūkenā 'ti akkhimbi patitūna vihisūkādina¹⁰ ghaṭṭitaṃ
akkhi pakatibhāvaṃ jahantaṃ¹¹ yathā kujjhati nāma evaṃ kujjhanti, na te-
vissāso kātabbo, pūjito maññamāno ti ahaṃ rāja-pūjito 'mhīti maññamāno,
pharusāṃ ti yena so kujjhati tathārūpaṃ na manteyya.

145. Laddhavāro¹² labhe vāraṃ¹³ n' eva rājūsu vissase
25 aggīva yato¹⁴ tiṭṭheyya sa rājavasatim vase. 1283.
146. Puttaṃ¹⁵ vā bhātaraṃ¹⁶ saṃ¹⁷ vā sampaggaṇhāti khattiyo
gāmehi nigamehi vā¹⁸ ratthe¹⁹ janapadehi vā¹⁸
tuṇhibhūto upekkheyya²⁰, na bhāṇe chekapāpakaṃ. 1284.

¹ so C^o; C^k didditaṃ, B^d niddhaṃ. ² B^d maññeyya. ³ B^d nāvaṃ. ⁴
C^k bhavo, B^d bhaje. ⁵ B^d samukhe, C^o samekkhaṃ. ⁶ B^d me, B^o ce. ⁷
C^o sukesakkhim, B^d sukenākkhiva, B^o -nakkhidha. ⁸ B^d sammato. ⁹ C^k same-
natthāne, C^o samana- ¹⁰ C^k vihiṃsakā-, C^o vihisukā-, B^d vihisukā-. ¹¹
B^d jahāti. ¹² B^d -dvāro. ¹³ C^k B^d dvāraṃ, C^o cāraṃ. ¹⁴ C^o va sato, B^d
aggi vā samyato. ¹⁵ B^d saputtaṃ. ¹⁶ C^o -rā ¹⁷ B^d omits saṃ. ¹⁸ B^d ca.
¹⁹ B^d -ehi. ²⁰ B^d uddikkh-.

Laddhavāro¹ labhe vāraṇ² ti ahaṃ nippaṭṭhāro laddhavāro¹ ti
appaṭṭhāretvā na pavise puna pi vāraṇ³ labheyya paṭṭhāretvā va paviseyyā⁴ ti
a., yato⁴ ti appamatto hutvā, bhātaraṃ⁵ saṃ⁶ vā ti sakabhātaraṃ vā,
sampaḡgaṇhātīti asukagāmaṃ vā asukanigamaṃ vā assa demā⁷ ti sadā se-
vakehi saddhīm katheti, na bhane -- ti tadā guṇaṃ vā agūṇaṃ vā na bhaṇeyya. 5

147. Hatthārūhe⁷ anikaṭṭhe rathike pattikārike
tesaṃ kammāvadānena⁸ rājā vadḍheti vetanaṃ
na tesaṃ antarā gacche sa rājavasatiṃ vase. 1285.

148. Cāpo v' ūnudaro⁹ dhīro vaṃso vāpi¹⁰ pakampaye¹¹
paṭilomaṃ na vatteyya sa rājavasatiṃ vase. 1286. 10

149. Cāpo v' ūnudaro¹² assa maccho v' assa ajivhavā¹³
appāsī nipako sūro sa rājavasatiṃ vase. 1287.

Tesaṃ antarā- ti tesaṃ lābhassa antarā na gacche antarāyaṃ na ka-
reyya. vaṃso ti yathā vaṃsagumbato uggatavaṃso vātena pabaṭakāle kampati
evaṃ kampeyya, cāpo vūnudaro¹⁴ ti yathā cāpo¹⁵ mahodaro¹⁶ na hoti 15
evaṃ na mahodaro siyā, ajivhavā¹³ ti yathā maccho ajivhatāya na katheti
tathā mandakathatāya¹⁷ ajivhatā bhaveyya, appāsīti bhojane māttaññū.

150. Na bālhaṃ itthiṃ gaccheyya sampassaṃ tejasamkhayaṃ,
kāsaṃ sāsaṃ daraṃ balyaṃ khīṇamedho nigacchati. 1288.

151. Nātiveḷaṃ pabhāseyya, na tuṇhī sabbadā siyā, 20
avikiṇṇaṃ mitaṃ vācaṃ patte kāle udīraye. 1289.

152. Akkodhano asaṃghaṭṭo sacco saṇho apesuṇo
samphaṃ¹⁸ giraṃ na bhāseyya sa rājavasatiṃ vase¹⁹. 1290.

Na bālhaṃ ti punappunaṃ gaccheyya, teja- ti evaṃ gacchanto hi puriso
tejasamkhayaṃ jāpuṇṭi, taṃ sampassanto bālhaṃ na gaccheyya, daran ti 25
kāyadarathaṃ, bālyan ti dubbalabhāvaṃ, khīṇa- ti punappunakilesarativasena
khīṇapañño puriso ete kāsādayo nigacchati, veḷan ti tāta rājūnaṃ santike
pamāṇāṭikkantaṃ na bhāseyya, patte- ti attano vacanakāle sampatte, asaṃ-
ghaṭṭo ti paraṃ asaṃghaṭṭento, samphaṃ¹⁸ ti nīratthakaṃ.

¹ Bđ -dvāro. ² Bđ dvāraṇ. ³ all three MSS. dvāraṃ. ⁴ Ck yatho, C sato
Bds samyato. ⁵ Cks -rā. ⁶ Bđ omits saṃ. ⁷ Bds -rohe. ⁸ Ck sammāvadānena,
C kammāvadānena, Bđ kammavātānena. ⁹ Ck cāpevaṇunape, C cāponunape, B
cāpodhanudharo. ¹⁰ Cks cāpi. ¹¹ Ck -piye, C -pi. ¹² Ck cūnudaro, B danu-
dharo. ¹³ Bds -hatā. ¹⁴ Ck cūnū-, C cūnu, Bđ vunu-. ¹⁵ Ck cāpadhanu. ¹⁶
Cks -raṃ. ¹⁷ Ck -kathamāyāṃ, Bđ sevako mandakathitāya. ¹⁸ Ck Bđ samphaṃ.
¹⁹ Bđ adds: mātā bhittibharo assa kule jēṭhāpacāyiko hīrotappasampanno s.
r. v., B inserts this verse after udīraye.

153. Vinīto sippavā danto katatto¹ niyato mudu
appamatto suci dakkho sa rājavasatiṃ vase. 1291.
154. Nivātavutti vuddhesu sappatisso sagāraṇo
surato sukhasamvāso² sa rājavasatiṃ vase. 1292.
- 5 155. Ārakā parivajjeyya sahitum³ pahitaṃ janam,
bhattāraṇ ñev⁴ udikkheyya anaññassa ca⁵ rājino. 1293.

Vinīto ti ācārasampanno, sippavā ti attano kule sikkhitabbasippena samannāgato, danto ti chasu dvāresu nibbisevano, katatto⁴ ti sampādītatto, niyato ti yasādini nissāya acalasabhāvo, mudū¹ 'ti anatiṃmānī, appamatto ti kattabbakiccesu pamādarahito, dakkho ti upaṭṭhāne cheko, nivātavuttīti nīcavutti, sukhasamvāso ti garusamvāsani vasanasīlo, sahitum⁴ pahitaṃ ti pararājūhi rañño⁶ santikam gūyharakkhāvasena vā paṭicchannapākaṭakaraṇa-vasena vā pesitaṃ, tatthārūpena hi saddhīm kathento rañño sammukhā va ka-theyya, bhattāraṃ ñevudikkheyyā⁷ 'ti attano sāmikam eva olokeyya, 15 anaññassa ca⁵ rājino ti aññassa rañño santike⁷ na bhaveyya.

156. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
sakkaccaṃ payirupāseyya sa rājavasatiṃ vase. 1294.
157. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
sakkaccaṃ anuvāseyya sa rājavasatiṃ vase. 1295.
- 20 158. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
tappeyya annapānena sa rājavasatiṃ vase. 1296.
159. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
āsajja paññe sevetha ākaṃkha vuddhim attano. 1297.

Sakkaccaṃ payirupāseyyā¹ 'ti gāravena punappuna upasamkameyya, 25 anuvāseyyā² 'ti uposathavāsam vasanto anuvatteyya, tappeyyā³ 'ti yāvadatthaṃ dānena tappeyya, āsajjā⁴ 'ti upagantvā, paññe ti paññite, āsajjapaññe vā āsajjamānapaññe ti a.

160. Dinnapubbaṃ na hāpeyya dānaṃ samaṇabrāhmaṇe,
na ca kiñci nivāreyya dānakāle vanibbake. 1298.
- 30 161. Puññavā buddhisampanno vidhānavidhikovidho
kālaññū samayaññū ca sa rājavasatiṃ vase. 1299.

¹ Bđ yatatto. ² Cks -sambhāso. ³ Bđ sañhitum. ⁴ Bđ na ca aññassa. ⁵ Bđ yatatto. ⁶ Bđ sakarañño. ⁷ Cks santake.

163. Uṭṭhātā kammadheyyesu appamatto vicakkhaṇo
susamvihitakammanto sa rājavasatim vase. 1300.

Dinnapubban ti pakatipatiyattadānavaṭṭam, samaṇabrāhmaṇe ti
samaṇe vā brāhmaṇe vā, vanibbake ti dānakāle vanibbake āgate disvā kiñci
na nivāreyya, paṇḍāvā ti vicāraṇapaṇḍāya yutto, buddhi- ti avekallabuddhi- 5
sampanno, vidhānavidhiko vido ti nānāpakāresu dāraporisādīnaṃ saṃvida-
hanakoṭṭhāsesu cheko, kālaṇḍī ti ayaṃ dānaṃ dātuṃ ayaṃ sīlaṃ rakkhituṃ
ayaṃ uposathakammaṃ kātuṃ kālo ti jāneyya, samayaṇḍī ti ayaṃ kasana-
samayo ayaṃ vappanaṃ. ayaṃ vohāras. ayaṃ upaṭṭhānaṃ. ti jāneyya, kamma-
dheyyesū 'ti attano kattabbakammesu. 10

163. Khalaṃ sālāṃ pasuṃ khettaṃ gantā¹ c' assa² abhikkhaṇaṃ
mitaṃ dhaññaṃ nidhāpeyya mitaṃ ca pācaye ghare. 1301.

164. Puttaṃ vā bhātaraṃ³ saṃ vā sīlesu asamāhitaṃ
anaṅgavā hi⁴ te bālā yathā petā tath' eva te
colaṇ ca nesaṃ piṇḍaṇ ca āsīnānaṃ va⁵ dāpaye. 1302. 15

165. Dāse kammakare pesse⁶ sīlesu susamāhite
dakkhe uṭṭhānasampanne ādhipaccasmi ṭhāpaye. 1303.

Pasuṃ khettaṃ ti gokulāṇ c' eva sassaṭṭhānaṃ ca, gantā⁷ ti gamanasīlo,
mitaṃ ti⁸ minivā ettakan ti ṇivā koṭṭhesu nidhāpeyya, ghare ti ghare pi
parijanaṃ gaṇetvā mitam eva pacāpeyya, sīlesu -- ti evarūpaṃ dussīlaṃ anā- 20
cāraṃ kismici ādhipaccaṭṭhāne⁹ na ṭhāpeyyā 'ti a, anaṅgavā hi te¹⁰ bālā
ti aṅgam ekaṃ¹¹ manussānaṃ bhātā loka pavuccatīti¹² kiñcāpi jeṭṭhakaṇiṭṭha-
bhātaro aṅgasamatāya¹³ aṅgaṇ ti vuttā, ime pana dussīlā tasmā aṅgasamā na
honti yathā pana susāne chaḍḍitā petā matā tath' eva te, tasmā tādīsā ādhi-
paccaṭṭhāne⁹ na ṭhāpetabbā, kuṭumbaṃ hi te vināseṇti, vinatṭhakuṭumbassa ca 25
daliddassa ca rājasevanaṃ nāma na sampajjati, āsīnānaṃ ti āgantvā nisinnā-
naṃ jūtakaḍḍhattaṃ¹⁴ viya dento ghāsacchādanamattaṃ dāpeyya, uṭṭhāna -- ti
uṭṭhānaviriyaṇa samannāgate.

166. Sīlavā ca alolo ca anuratto¹⁵ ca¹⁶ rājino
avīraho hito tassa¹⁷ sa rājavasatim vase. 1304. 30

167. Chandaṇḍū rājino assa cittaṭṭho c' assa rājino
asamkusakavatti 'ssa sa rājavasatim vase. 1305.

¹ all three MSS. gantvā. ² Bd vassa. ³ Cks -rā. ⁴ Bd ti. ⁵ Bd āsanāni pa.
⁶ Bd pose. ⁷ Bd gantvā. ⁸ Bd adds dhaññaṃ. ⁹ Cks adhipaccana-, Bd adhi-
pacca-. ¹⁰ Ck anaṅgacānīte, Cs anaṅgacātīte. ¹¹ so Bd; Cks ahametaṃ. ¹²
Bd -antīti. ¹³ Cks -rā. ¹⁴ Bd nisinnānaṃ puttabhātānaṃ matasattānaṃ mata-
kabhattaṃ. ¹⁵ Bd -rakkho. ¹⁶ Cks cassa. ¹⁷ Bd cassa

168. Uccādaye' ca nahāpaye dhove pāde adhosiram
āhato pi na kuppeyya sa rājavasatiṃ vase. 1306.

Alolo ti aluddho, cittatṭho ti citte ṭhito, rājacittavasiko ti a., asaṃ-
kusakavattissā 'ti appaṭilomavattī assa. adhosiran ti pāde dhovanto pi
5 siraṃ adhokavā heṭṭhāmukho va dhoveyya, na rañño mukhaṃ ullokeyyā 'ti a.

169. Kumbhaṃ pañjalim kariyā' vāyasaṃ vā' padakkhiṇaṃ
kim eva sabbakāmānaṃ dātāraṃ dhīraṃ uttamaṃ 1307.

170. Yo deti sayanaṃ vatthaṃ yānaṃ āvasathaṃ gharaṃ
pajjunno-r-iva bhūtāni bhogehi-m-abhivassati. 1308.

10 171. Es' ayyo rājavasati vattamāno yathā naro
ārādhayati rājānaṃ pūjaṃ labhati bhattusū 'ti. 1309.

Kumbhaṃ pañjalim kariyā' vāyasaṃ vāpi³ padakkhiṇaṃ ti
vuddhiṃ paccāsiṃsanto hi puriso udakabharitaṃ kumbhaṃ disvā tassa añjaliṃ
kareyya vāyasaṃ vāpi⁵ sakuṇaṃ ca padakkhiṇaṃ kareyya añjaliṃ katvā padak-
15 khiṇaṃ karontassa kinci dātum na sakkonti, kimevā 'ti yo pana sabbakāmānaṃ
dātā dhīro⁶ ca taṃ rājānaṃ kimkāraṇaṃ na namasseyya, rājā yeva hi namassi-
tabbo ca ārādetabbo cā 'ti. pajjunnorivā 'ti meghe viya, esayyo -- t
ayyo yā⁷ ayaṃ mayā kathitā esā rājavasati nāma rājasevakānaṃ anusatthi, yathā
ti yāya rājavasatiyā vattamāno naro rājānaṃ ārādeti rājūnaṃ ca santikā pūjaṃ
20 labhati pasamsaṃ ti.

Evam asamadhuro Vidhuro Buddhalīhāya rājavasatiṃ
kathesīti. Rājavasatikhaṇḍaṃ.

Evam puttadārasuhajjādayo anusāsantass' eva tassa tayo
divasā⁸ jātā⁸, so divasassa⁹ pāripūriṃ ṇatvā pāto va nānagga-
25 rasabhojanaṃ bhuñjitvā „rājānaṃ apaloketvā māṇavena sad-
dhiṃ gamissāmīti“ ṇātigaṇaparivuto rājanivesanaṃ gantvā
rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito vattabbayuttakaṃ va-
canaṃ avoca.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 172. Evam samanūsāsitvā ṇātisaṃghaṃ vicakkaṇo
par'kiṇṇo subadehi rājānaṃ upasaṃkama. 1310.

¹ Bā acceh. ² Bā kumbhaṃ pañcalikariyā, C^k kumbhaṃhi pañcamaṃkariyā. ³
Bā cātancāpi. ⁴ Bā kumbhaṃ pañcalimkariyā, C^k kumbhaṃhi pañcamaṃ ku-
riyā. ⁵ Bā cātāṇ ca. ⁶ C^k dhītarō, Bā dhīro. ⁷ C^k omīti yā. ⁸ C^k -o.
⁹ C^k -saṃ.

173. Vanditvā sirasā pāde katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
Vidhuro avaca rājānaṃ paggaheṭvāna añjaliṃ: 1311.
174. Ayaṃ maṃ māṇavo neti kattukāmo¹ yathāmatinṃ,
nātīn² atthaṃ pavakkhāmi, taṃ suṇohi arindama. 1312.
175. Putte ca me udikkhesi yaṇ ca m' aññaṃ ghare dhanāṃ 5
yathā pecca³ na hāyetha nātisaṃgho mayī gate. 1313.
176. Yath' eva khalatī bhūmyā bhūmyā va patitṭṭhati⁴
ev' etaṃ khalitaṃ mayhaṃ etaṃ passāmi accayan ti. 1314.

Ta. suhadehīti suhadayehi nātimitṭādīhi, yañcamaññaṃ ti yaṇ ca
me aññaṃ tayā c' eva aññarājūhi ca dinnāṃ ghare aparimāṇaṃ dhanāṃ taṃ 10
sabbhaṃ tvaṃ eva olokeyyāsi, pecca⁴ 'ti pacchā⁵, khalatīti pakkhalatī, eve-
ta n ti evaṃ etaṃ ahaṃ hi bhūmiyaṃ khalitvā tatth' eva patitṭṭhapuriso viya
tumhesu khalitvā tumhesu yeva patitṭṭhahāmi⁶, etaṃ passāmi ti yo esa mama⁷
kīn te rājā hotīti māṇavena puṭṭhassa⁸ tumhe anoloketvā saccaṃ patthetvā⁹
dāso 'haṃ asmi ti vadantassa accayo etaṃ accayaṃ passāmi, añño¹⁰ pana me 15
doso n' atthi, taṃ me accayaṃ khamatha, mā me taṃ¹¹ hadaye katvā pacchā
mama puttadāro¹² aparajjhīttha.

Taṃ sutvā rājā „paṇḍita tava gamanaṃ mayhaṃ na
ruccati, mā tvaṃ agamā, māṇavaṃ nayaṇ' eva¹³ pakkositvā
ghātetvā paticchādemā 'ti¹⁴ mayhaṃ taṃ ruccatīti“ dīpento g. ā.: 20

177. Sakkā na gantuṃ iti mayhaṃ hoti,
jhatvā vadhitvā idha Kāṭiyānaṃ
idh' eva hohi¹⁵ iti mayha ruccati,
mā tvaṃ agā uttamabhūripaṇṇā 'ti. 1315.

Ta. jhatvā ti idha rājagehe yeva taṃ pothetvā.

25

Taṃ sutvā M. „deva tumhākaṃ evarūpo ajjhāsayo ayutto“
ti vatvā āha:

178. Mā h' ev' adhammesu¹⁶ manāṃ paṇḍahi¹⁷,
atthe ca dhamme ca yutto bhavassu,
dhi-r-atthu kammaṃ¹⁸ akusalaṃ anariyaṃ¹⁹ 30
yaṃ katvā²⁰ pacchā nirayaṃ vajeyya. 1316.

¹ Bā gantu-. ² Bā pacchā. ³ Bā bkumyāyeva patitṭṭhati. ⁴ Bā pacchā. ⁵ Bā
adda kāle. ⁶ Bā patitṭṭhamhomī. ⁷ Bā omits mama. ⁸ Bā adda mama. ⁹ Bā
apekkhitvā. ¹⁰ Bā rañño. ¹¹ Cā mā etaṃ, Bā etaṃ, omitting mā me. ¹² Bā
-resu. ¹³ Bā upāyena. ¹⁴ so Cā; Bā -detuṃ, Bā -dessā mā ti. ¹⁵ Bā hoti.
¹⁶ Bā hevādh-. ¹⁷ Cā -ha. ¹⁸ read: kamm'. ¹⁹ read: anariyaṃ or anāriyaṃ.
²⁰ read: katva?

179. N' ev' esa' dhammo, na puu' etaṃ kiccaṃ,
 ayiro hi dāsassa janinda issaro
 ghātetuṃ jhāpetuṃ atho pi hantuṃ,
 na ca mayha kodh' atthi vajāmi cāhan ti. 1317.

5 Ta. mā hevaḍḍhammesu² 'ti mā h' eva adhammesu anattohesu apuññesu
 tava cittaṃ paṇidhīti a, pacchā ti yaṃ kammaṃ katvāpi ajarāmaro na hoti
 atha kho pacchā nirayam eva upapajjeyya dhi-r-atthu taṃ kammaṃ ti, nevesā
 'ti n' eva esa, ayiro ti ayiro sāmi³, ghātetuṃ ti etaṃ ghātādīni kātuṃ
 ayiro dāsassa issaro sabbān' etaṃ kātuṃ labhati, mayhaṃ mānave appamattako
 10 pi kodho n' atthi, dinnakālato paṭṭhāya cittaṃ sandhāretuṃ vaṭṭati, vajāmi
 narindā 'ti āha.

Evam vatvā M. rājānaṃ vanditvā rājorodhe ca rājaporiṣaṇ
 ca ovaditvā tesu sakabhāvena asaṇṭhahitvā māhāviraṇaṃ vira-
 vantesu pi rājanivesanā nikkhami, sakalanagaravāsino „p. kira
 15 mānaveṇa saddhiṃ gacchati, etha passissāma nau“ ti rājā-
 gaṇe yeva naṃ passiṃsu, te pi „mā cintayittha, sabbe saṃ-
 khārā aniccā, dānādīsu yeva appamattā hothā“ 'ti ovaditvā
 nivattetvā attano gehābhimukho pāyāsi. Tasmaṃ khaṇe Dham-
 mapālakumāro bhātigaṇaparivuto „pitu paccuggamaṇaṃ karissā-
 20 miti“ nikkhanto nivesanadvāre yeva pitu sammukho ahosi, M.
 taṃ disvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto taṃ upaguyha ure
 nipajjāpetvā nivesanaṃ pāvisi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

180. Jeṭṭhaputtaṃ upaguyha vineyya hadaye daraṃ
 25 assapunnēhi nettehi pāvisi so mahāgharaṇ ti. 1318.

Ghāresu paṇ' assa sahaṣṣaputtā sahaṣṣadhītaro sahaṣṣa-
 bhariyā sattavaṇṇadāsisaṭāni, tehi c' eva avasesadāsakamma-
 karaṇātimittehi ca sakalanivesanaṃ yugantavātābhigghātapatitehi
 sālehi sālavanaṃ viya nirantaraṃ ahosi.

30 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

181. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
 senti puttā ca dārā ca Vidhurassa nivesane. 1319.

¹ Bds navesa. ² Bd hevaḍḍh-. ³ so C*; Ck omits ayiro, Bd has sāmiko in the place of ayiro sāmi.

182. Itthisahassam bhariyānam dāsissattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandum Vidhurassa nivesane. 1320.
183. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandum Vidhurassa nivesane. 1321.
184. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1322. 5
185. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bāhā etc. 1323.
186. Itthisahassam bhariyānam dāsā¹ sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahessasi. 1324.
187. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandum, kasmā no vijahessasi. 1325. 10
188. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1326.
189. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. 1327.

Ta. sentīti mahātale chinnapādā viya² patitā āvaṭṭantā sayanti, bhari-
yānam ti bhariyānam eva itthināṃ sahasam, kasmā no ti kena kāraṇena
amhe vijahessasīti paridevimsu. 15

M. sabban taṃ mahājanaṃ assāsetvā avasesāni kiccāni
katvā antojanaṃ³ ovaditvā ācikkhitabbayuttakaṃ sabbam
ācikkhitvā Puṇṇakassa santikaṃ gantvā attano niṭṭhitakiccaṃ
taṃ⁴ ārocesi.

- Tam attham pakāsento Satthā āha: 20
190. Katvā gharesu kiccāni anusāsivā sakam janaṃ
mittāmacce ca suhajje puttadāre ca bandhave 1328.
191. Kammanam samvidhetvā⁵ ācikkhitvā ghare dhanam
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca Puṇṇakam etad abravi: 1329.
192. Avasī tuvaṃ mayha tīhaṃ agāre, 25
katāni kiccāni gharesu mayham,
anusāsitā puttadārā mayā ca,
karoma Kaccāna⁶ yathāmatim te ti. 1330.

Ta. kammanam samvidhetvā⁵ 'ti evam evaṇ ca kātum vaṭṭatīti
ghare kattabbakammaṃ samvidahitvā, nidhiṃ ti tattha tattha nibhaddhanam, 30
yathāmatin te ti idāni tava ajjhāsayānurūpaṃ karomā⁶ 't.

¹ Cks dāso, Bd -si. ² Cks chinnapātāṃ, omitting viya. ³ Bd adds bahijanaṃ.

⁴ Bd tassa. ⁵ Bd -dāhitvā. ⁶ Bd kiccāni.

Puṇṇako āha:

193. Sace hi katte¹ anusāsītā te

puttā ca dārā ca anujīvino ca

hand² esa hīdāni taramānarūpo

5 dīgho hi addhāpi ayaṃ puratthā. 1331.

194. Asambhīto va gaṇhāhi ajānīyassa vāladhiṃ,

idaṃ pacchimakam³ tuyhaṃ jīvalokassa dassanan ti. 1332.

Ta. katte ti somanassappatto yakkho Mahāsattaṃ ālapati, addhāpiti
gantabbamaggo⁴ pi dīgho, asambhīto vā⁵ 'ti⁶ idaṃ so hetthāpāsādam anota-

10 ritvā tato gantukāmo avaca.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

195. So 'haṃ kissānubhāyissaṃ⁷ yassa me n' atthi dukkataṃ

kāyena vācā manasā yena gaccheyya duggatin ti. 1333.

Ta. sohaṃ kissānubhāyissaṃ⁸ ti idaṃ M. asambhīto va gaṇhāhīti
15 vuttattā evaṃ āha.

Evaṃ M. sīhanādaṃ naditvā asambhītakesarī viya nib-
bhayo hutvā „ayaṃ sātako mama aruciya mā muccīti“⁹ adhiṭ-
ṭhānapāraṃhiṃ purecārikaṃ katvā dāhaṃ nivāsetvā assassa
vāladhiṃ viyūhitvā ubhohi hatthehi dāhaṃ vāladhiṃ gahetvā
20 dvīhi pādehi assaṃ⁷ ūrūsu paliveṭhetvā „māṇavaka, gahito me
vāladhi, yathāruciya yāhīti“ ā., tasmīṃ khaṇe Puṇṇako
manomayasindhavassa saññam adāsi, so paṇḍitaṃ ādāya
ākāse⁸ pakkhandi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25 196. So assarājā Vidhuraṃ vabanto

pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe.

sākhāsu selesu asajjamāno

Kālāgirim¹⁰ khippam upāgamāsīti. 1334.

Ta. sākhāsu - - ti Pu- kira cintesi: dūraṃ āgantvā va imaṃ Hima-
30 vantapadesa rukkhapabbatesu pothento māretvā hadayamaṃsaṃ ādāya kaḷebaraṃ

¹ B^d katthe. ² B^d gandhabba-. ³ C^k vāpi, C^s cāpi. ⁴ C^k kissannābhāsissaṃ,
C^s kissantābhāsissaṃ. ⁵ C^k kissannubhāsissaṃ. ⁶ B^d muccatūti. ⁷ C^s assa,
B^d assassa. ⁸ B^d -ena.

pabbatantare chaḍḍetvā n-bhavanam gamissāmīti so rukkhe ca pabbato ca aparī-
 haritvā¹ tesam majjhen' eva assam pesesi, Mahāsattassānubhāvena rukkhaṇi pi
 pabbatāni pi tassa sarīrato ubhosu passesu ratanamattaṃ paṭikkamanti, so
 mato vā no vā ti parivattitvā M-assa mukhaṃ olovento kañcanādāsam iva
 vippasannaṃ disvā ayaṃ evaṃ na marati idāni vātakkhandhesu cuṇṇavicuṇṇaṃ 5
 karissāmīti kodhābhūto cintetvā sattamaṃ vātakkhandhaṃ pakkhaudi, tato
 verambhavātehi pi tassa antarāyābhāvaṃ passanto taṃ ādāya Kālapabbataṃ
 agamāsi, tena vuttaṃ: sākāsu --, tattha asajjamāno ti alaggamāno apaṭi-
 haññamāno Vi-paṇḍitaṃ vāhanto Kālapabbatamatthakaṃ upāgato.

Evam Puṇṇakena M-am gahetvā gatakāle paṇḍitassa puttā- 10
 dayo P-kassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā M-am adisvā chinnaṇḍā
 viya patitvā' aparāparaṃ pavaṭṭamānā mahāsaddena paridevimsu

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

197. Itthisahassaṃ bhariyānaṃ dāsā² sattasatāni ca
 bāhā paggayha pakkandum, [yakkho brāhmaṇavanna] 15
 Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1335.
198. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1336.
199. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1337. 20
200. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1338.
201. Itthisahassaṃ bhariyānaṃ dāsī³ sattasatāni ca
 bāhā paggayha pakkandum: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1339.
202. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 25
 b. p. p.: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1340.
203. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1341.
204. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. ti. 1342.

Mahāsattaṃ ahetvā ākāśena gacchantam disvā ca sutvā
 ca evam pi kanditvā te sabbe pana sakalanagaravāsīhi sad- 30
 dhiṃ kandantā rājadvāraṃ agamaṃsu. Rājā mahantaṃ pari-
 devasaddaṃ sutvā sihapāṇjaraṃ vivaritvā „kasmā paridevathā“
 'ti pucchi, ath' assa te „deva so kira māṇavo na brāhmaṇo
 yakkho brāhmaṇarūpena āgantvā paṇḍitaṃ ādāya gato, tena

¹ Bd apaṭi-. ² Ck -pātaṃ apatitvā, C* -pānaṃ apatitvā. ³ Ck² dāso, Bd dāsi.

vinā amhākaṃ jīvitāṃ n' atthi, sace ito sattame divase nāgamissati sakaṭasatehi sakaṭasahashehi dārūni saṃkaḍḍhitvā sabbe aggim pavisissāmā" 'ti.

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 5 205. Sace so¹ sattarattena paṇḍito nāgamissati
sabbe aggim pavekkhāma, n' atth' attho jīvitena no ti. 1343.

Sammāsambuddhassa parinibbutakāle² pi „mayāṃ aggim pavisitvā maris-sāmā" 'ti vattāro nāhesum, aho suvasitāṃ³ Mahāssattena nagaramhīti⁴.

- Rājā tesāṃ kathaṃ sutvā „madhurakatho p. māṇavaṃ
10 dhammakathāya palobhetvā attano pādesu pāte tvā na cirass'
ev' esa assumukhāni⁵ hāsento āgamissati, mā socitthā" 'ti g. ā.:
206. Paṇḍito ca viyatto ca vibhāvī ca vicakkhaṇo
khippam mocessat' attānaṃ, mā bhātha āgamissatīti. 1344.

- Ta. viyatto ti veyyattiyā vicāraṇapaññāya samannāgato, vibhāvīti
15 atthānattakāraṇākāraṇaṃ bhāvetvā dassetvā ka'hetum samattho, vicakkhaṇo
ti taṃkhaṇen' eva ṭhānuppattikāya kāraṇavinda₁₁apaññāya⁶ yutto, mā bhāthā
'ti mā bhāyatha, khippam attānaṃ mocetvā āgamissatīti assāsesi, nāgarāpi
paṇḍito rañño kathetvā gato bhavissatīti assāsaṃ paṭilabbhīsu⁷ 'ti. Anan-
'ara peyyālo⁷.

- 20 Puṇṇako pi M-am Kālāgirimatthake ṭhapetvā „imasmiṃ
jīvamāne mayhaṃ vaḍḍhi nāma n' atthi, imaṃ māretvā hada-
yamaṃsaṃ gahetvā n-bhavanaṃ gantvā Vimalāya datvā Iranda-
tiṃ gahetvā devalokaṃ gamissāmīti" cintesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 25 207. So tattha gantvāna vicintayanto
uccāvacā cetanakā⁸ bhavanti
imassa jīvena na h' atthi⁹ kiñci
hantvān' imaṃ hadayaṃ ādiyissan¹⁰ ti. 1345.

- Ta. so ti so Puṇṇako, tattha - - ti gantvā tattha Kālāgirimatthake ṭhito,
30 cetanā¹¹ ti khaṇe khaṇe uppajjamānā cetanā uccāpi avacāpi uppajjanti, ṭhānaṃ
kho pan' etaṃ vijjati yaṃ mam' etassa jīvitadānacetanāpi¹² uppajjeyyā 'ti

¹ Ck^o vo. ² B^d -tikāle. ³ B^d ato subhā-. ⁴ B^d nāgarehīti. ⁵ Ck^o assūnīmu-.
⁶ B^d -ṇacintana-. ⁷ B^d antarapeyyālo niṭhito. ⁸ B^d cetanātā. ⁹ B^d nayi-
massa jīvena mamatthi. ¹⁰ B^d ānāyissan. ¹¹ B^d cetanātā. ¹² Ck^o -dāne-.

imassa pana jīvena¹ taññi n-bhavane mama² appamattakam pi kiñci kiccān
n' atthi, idh' ev' imaññi hantvā assa hadayaññi ādityissāmīti³ sannitthānam akāseti a.

Tato pana cintesi: „yan nūnāhaññi imaññi sahatthena amā-
retvā bheravarūpaddassanena jīvitakkhayaññi pāpeyyan“ ti bhera-
varakkhasarūpaññi nimminivā gacchanto āgantvā taññi pātetvā 5
antare katvā khāditukāmo viya ahosi, M-assa lomahaññisamattam
pi nāhosi, tato sīharūpena mattamahāhatthirūpena ca āgantvā
dāṭhāhi c' eva dantehi ca ovijjhītukāmo viya ahosi⁴, tathāpi
abhāyantassa ekadonikānāvappamāṇaññi mahantaññi sappavaññaññi
nimminivā assasanto⁵ āgantvā sakasariyaññi⁶ veṭhetvā matthake 10
phaṇaññi dhāresi, tassa sārājjamattam pi nāhosi, atha „naññi
pabbatamatthake tathavā pativā cuṇṇavicuṇṇaññi karissāmīti“
mahāvātaññi samutthāpesi, so tassa kesaggamattam pi n' eva
cālesi, atha naññi tatth' eva pabbatamatthake tthapetvā hatthi
viya khajjūrirukkhaññi pabbataññi aparāparaññi cālesi, tathāpi 15
naññi tthitattthānato kesaggamattam pi cāletuññi nāsakkhi, tato
„saddasantāsen' assa⁷ hadayaphālaññi katvā māressāmīti“
antopabbataññi pavisitvā paṭhaviññi ca nabhaññi ca ekaninnādaññi
karonto mahānādaññi nadi, evam pi 'ssa sārājjamattam pi nā-
hosi, jānāti hi M. „yakkhasīhahatthināgarājavesena hi āgato 20
pi vātavutthipabbatacalanānaññi kārako pi antopabbataññi pavi-
sitvā nādaññi vissajjanto pi māṇavo yeva⁸ na añño“ ti, tato
yakkho cintesi: „nāhaññi imaññi bāhirupakkamehi māretuññi sak-
komi, sahatthen' eva taññi māressāmīti“ so M-aññi pabbata-
muddhani tthapetvā pabbatapādaññi gantvā maññikkhandhe⁹ paṇ- 25
ḍusuttaññi¹⁰ pavasento viya nadanto antopabbatena uggantvā
M-aññi daḥhaññi gahetvā parivattetvā adhosiraññi¹¹ anālambe
ākāse vissajjesi, tena vuttaññi:

¹ Bā jivītena. ² Ckē maññi. ³ Bā ānāyis-. ⁴ Ckē hutvā. ⁵ Cē assayanto, Bā
assāsento passāsento susu ti saddaññi karonto. ⁶ Bā mahāsattassa sakasariyaññi.

⁷ Ckē saddabantaññenassa. ⁸ Ckē yena. ⁹ Bā -khaṇḍe. ¹⁰ Bā paṇḍarasuttaññi.

¹¹ Bā adda katvā.

208. So tattha gantvā pabbatantarasmim¹
 anto pavisitvā paduṭṭhacitto
 asaṃvutasmim jagatippadese
 adhosiram dhārayi Kātiyāno ti. 1346.

6 Ta. gantvā ti pabbatamatthakā pabbatapādaṃ gantvā tattha pabbatantare ṭhatvā tassa² anto apavisitvā³ p-matthake ṭhitassa beṭṭhā paṇṇāyamāno asaṃvute bhūmippadese dhāresīti; na ādito va dhāresi, tattha pana taṃ khipitvā pannarasayojanamattaṃ bhaṭṭhakāle p-muddhani ṭhito va hatthaṃ vaḍḍhetvā adhosiraṃ bhassantaṃ pāde gahetvā adhosiraṃ eva ukkhipitvā mukhaṃ oloketvā
 10 maratīti ūtvā dutiyaṃ khipitvā tiṃsayojanamattaṃ bhaṭṭhakālena tath' eva ukkhipitvā mukhaṃ oloketto jīvantam eva dīsvā cintesi: sace idāni saṭṭhiyojanamattam pi bhassitvā na marissati pādesu naṃ gahetvā p-muddhani pothetvā māressāmīti, atha naṃ tatiyaṃ pi khipitvā saṭṭhiyojanam bhaṭṭhakāle hatthaṃ vaḍḍhetvā pādesu gahetvā ukkhipi, M. pi cintesi: ayaṃ maṃ paṭhamam pannarasayojanam khipi dutiyaṃ tiṃsayojanam tatiyaṃ saṭṭhiyojanam,
 15 idāni puna na khipīssati, ukkhipanto yeva pana p-muddhani paharītvā māressati, yāva maṃ ukkhipitvā p-matthake na potheti tāva naṃ adhosiro olambanto va māraṇakāraṇam pucchissāmīti so abbhito asantasanto tathā akāsi, tena vuttaṃ: dhārayi Kātiyāno ti tikkhattum khipitvā dhārayīti a.

20 209. So lambamāno narake papāte
 mahabbhaye lomahaṃse vidugge
 asantaṃ Kurunaṃ kattuseṭṭho⁴
 icc-abravī Puṇṇakaṃ nāma yakkaṃ: 1347.

25 210. Ariyāvakaṃ si anariyarūpo⁵
 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 accāhitaṃ kammaṃ karosi ludraṃ⁶,
 bhāve ca te kusalaṃ n' atthi kiñci. 1348.

30 211. Yaṃ maṃ papātasmiṃ pamuttam icchasi
 ko nu tav' attho maraṇena mayhaṃ,
 amānusass' eva te ajja vaṇṇo,
 ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 1349.

So lamb- ti so Kurūnaṃ kattuseṭṭho⁷ tatiyavāre lambamāno, ariyāvakaṃ ti rūpeṇa ariyasadiṣo devavaṇṇi hutvā carasi, asaṇṇato ti kāyādīhi

¹ Cks pabbatamantarasmim, Bḍ pabbatapādasim. ² Bḍ tattha. ³ Bḍ pa-. ⁴ Cks katta-. ⁵ Cks anariyo caṣi. ⁶ Bḍ luddhaṃ. ⁷ Cks katta-.

asāññato dussilo, accāhitaṃ ti hitāttikkantaṃ atī abhitaṃ vā, bhāve ca te ti
tava eitte appamattakam pi n' atthi kusalaṃ, vaṇṇo ti ajja tavedaṃ kāraṇaṃ
amanussasa' eva, devatā ti yakkhānaṃ antare katarayakkho nāma tvaṃ.

Puṇṇako āha :

212. Yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho, 5
rañño Kuverassa hi so sajjivo,
bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā suci vaṇṇabalūpapanno. 1350.
213. Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṃ, 10
Irandaṭi' nāma sā nāgakaññā,
tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayiṃ² tuyha' vadhāya dhīrā³ 'ti. 1351.

Ta sajjivo ti sajjivo amacco, brahā ti ārohasampanno utthāpitakañca-
rūpasadiso, vaṇṇa- - ti sarīravāṇṇena kāyabalena ca upagato, tassānujan ti
tassa anujātaṃ, patārayiṃ² ti cittaṃ pavattesiṃ, sannitthānaṃ akāsiṃ ti a. 15

Taṃ sutvā M. „ayaṃ loko duggahītena nassati, nāgamā-
ṇavikaṃ patthentassa mama maraṇena kiṃ payojanaṃ, tatvato
jānissāmīti“ cintetvā g. ā.:

214. Mā h' eva tvaṃ⁴ yakkha ahosi mūlho⁵,
naṭṭhā bahu⁶ duggahītena loko', 20
kiṃ te sumajjhāya piyāya kiccaṃ
maraṇena me, iṅgha suṇoma sabbaṃ ti. 1352.

Ath' assa Puṇṇako ācikkhanto āha :

215. Mahānubhāvassa mahoragassa
dhītukkamo nātigato⁷ 'ham asmi, 25
taṃ yācamānaṃ sasuro avoca
yathā maṃ aṇṇiṃsu sukāmanītaṃ, 1353.
216. Dajjemu kho te sutanuṃ sunettaṃ
sucimhitaṃ candanalittagattim
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa 30
dhammena laddhā idha-m-āhāresi,

¹ C^o -tiṃ, B^d -ti. ² B^d pakā-. ³ C^o -ha. ⁴ B^d mā he va te, C^o mā he tvaṃ.

⁵ B^d moho. ⁶ B^d naṭṭho, all three MSS. bahu. ⁷ so all three MSS. for loko?

⁸ B^d dhītukāmo nātibhaṭo.

etena vittena¹ kumāri labbhā,
nāññaṃ dhanam uttarim patthayāma. 1354.

217. Evaṃ na mūlho 'smi, suṇohi katte,
na cāpi me duggahit' atthi kiñci,
5 hadayena te dhammaladdhena nāgā
Irandatim nāgakaññaṃ dadanti. 1355.

218. Tasmā ahaṃ tuyhaṃ vadhāya yutto²,
evaṃ mam' attho maraṇena tuyhaṃ,
idh' eva taṃ narake pātayitvā

10 hantvāna taṃ hadayaṃ ādiyissan³ ti. 1356.

Ta. dhītukkamo⁴ ti dhītu atthāya vicarāmi, nātigato⁵ ti nātigatako
nāma ahaṃ⁶, taṃ ti taṃ nāgakaññaṃ yācamānaṃ, yathā maṃ ti yasmā maṃ
suṭṭhu esa kāmena nīto ti sukāmanitaṃ aññaṃsu sasuro dajjemu kho te ti ādi
avoca, tattha dajjemū 'ti dadeyyāma, sutanun ti suandarasarīraṃ, idhamā-
15 haresi ti idha āhareyyāsi.

Tassa taṃ kathaṃ sutvā M. cintesi: „Vimalāya mama
hadayena kiccaṃ n' atthi, Varuṇena pana dhammakathaṃ
suttvā maṇinā maṃ pūjetvā tattha gatena mama dhamma-
kathikabhāvo vaṇṇito bhavissati, tato Vimalāya mama dhamma-
20 kathāya dohaḷo uppanno bhavissati, Varuṇena duggahitaṃ
gahetvā Pu- āṇatto bhavissati, sv-āyaṃ⁷ attanā duggahitena
maṃ māretum evarūpaṃ dukkhaṃ pāpesi, mama paṇḍitabhāvo
ṭhānuppattikāraṇavindanasamatthata⁸, imasmiṃ maṃ mārente
kiṃ karissati, handa maṃ 'mānava, sādhunaradhammaṃ nāma
25 jānāmi, yāvāhaṃ na marāmi tāva maṃ p-muddhani nisīdāpetvā
sādhunaradhammaṃ suṇa, pacchā yaṃ icchasi taṃ kareyyā-
sīti' vatvā sādhunaradhammaṃ vaṇṇento attano jīvitaṃ āharā-
peyyan⁹ ti so adhosiraṃ olambanto yeva g. ā.:

219. Khippaṃ mamaṃ uddhara Kātiyāna
30 hadayena me yadi te atthi kiccaṃ,

¹ Ck^s cittena. ² B^d vadhāyussuko. ³ B^d ānaya-. ⁴ B^d dhītukkāmo. ⁵ B^d nāti-
bhaḷo. ⁶ B^d ti tasmā tassa nātibhaḷako nāma ahaṃ ambhī. ⁷ B^d yvāyaṃ. ⁸
B^d -cintana-.

ye kec' ime sādhunarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti. 1357.

Taṃ sutvā Pu- „ayaṃ paṇḍitena devamanussānaṃ aka-
thitapubbo dhammo bhavissati, khippam eva naṃ uddharitvā
sādhunaradhammaṃ sossāmīti“ cintetvā M-aṃ ukkhipitvā 5
pabbatamuddhani nisīdāpesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha :

220. Sa¹ Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ²
nagamuddhani khippaṃ paṭiṭṭhapetvā
assatthaṃ āsinaṃ³ samekkhiyānaṃ⁴
paripucchi kattāraṃ anomapaññaṃ : 1358. 10

221. Samuddhato me si tuvaṃ papātā,
hodayena te ajja maṃ⁵ atthi kiccaṃ,
ye kec' ime sādhunarassa dhammā
sabbe va me pātukarohi ajjā 'ti. 1359. 15

Ta. assatthaṃ ti laddhassāsaṃ hutvā nisinnaṃ, samekkhiyānaṃ⁶ ti
divā, sādhunarassa dhammā narassa sādhudhammā sunderadhammā.

Mahāsatto āha :

222. Samuddhato ty-asmi⁷ ahaṃ papātā,
hodayena me yadi te atthi kiccaṃ
ye kec' ime sādhunarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti 1360. 20

Ta. tyasmīti⁸ tayā asmi

Atha naṃ M. „kiliṭṭhasarīro 'smi, nahāyāmi tāvā“ 'ti ā,
yakkho „sādhū“ 'ti nahānodakaṃ āharitvā nahātakāle M-assa 25
dibbadussadibbagandhamālādīni datvā alaṃkatapaṭiyattakāle
dibbabhojanaṃ adāsi, M. bhuttaabhojano Kālāgirimatthakaṃ
alaṃkārapetvā āsanaṃ paññāpāpetvā alaṃkatāsane nisīditvā
Buddhalīlāhāya sādhunaradhammaṃ desento g. ā. :

223. Yātānuyāyi⁹ ca bhavāhi¹⁰ māṇava,
addaṇ ca¹¹ pāṇiṃ¹² parivajjayassu, 30

¹ B^d suppleśāmīti. ² B^d so. ³ C^k katta-. ⁴ C^k B^d āsi-. ⁵ C^e -kkhiyā, B^d
-yāna. ⁶ B^d -nā. ⁷ B^d -mīm. ⁸ all three MSS. tyasmīti. ⁹ C^k yāna-. ¹⁰
B^d -vāmi. ¹¹ B^d allaṇca. ¹² C^k pāṇi ca, C^e pāṇiṃ ma, B^d pāṇi.

mā c' assu¹ mittesu kadāci dūbhī²,
mā ca vasaṃ asatīnaṃ nigacche. 1361.

Ta. addaṇca³ - - ti allaṃ tītaṃ⁴ pāṇīm mā dahi mā jhāpayi.

Yakkho saṃkhittena kathite cattāro sādhunaradhamme
5 bujjhituṃ asakkonto vitthārena pucchi:

224. Kathaṃ nu yātaṃ⁵ anuyāyi hoti
addaṇ ca pāṇīm dahate kathaṃ so
asatī ca kā ko⁶ pana mittadūbho⁷,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ ti. 1362.

10 Mahāsatto pi 'ssa kathesi:

225. Asanthutaṃ⁸ no pi ca diṭṭhapubbaṃ
yo āsanenāpi nimantayeyya
tass' eva atthaṃ puriso kareyya⁹,
yātānuyāyīti taṃ āhu paṇḍitā. 1363.

15 226. Yass' ekarattim pi ghare vaseyya
yatth' annapānaṃ puriso labbhettha
na tassa pāpaṃ manasābhicetaye¹⁰,
adubbhapāṇīm dahate mittadūbho. 1364.

227. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= V $\frac{240}{21}$)
20 na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 1365.

228. Puṇṇaṃ pi c' etaṃ paṭhaviṃ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya taṃ pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 1366.

25 229. Evaṃ kho yātaṃ¹¹ anuyāyi hoti
addaṇ ca³ pāṇīm dahate pun' evaṃ
asatī ca sā so¹² pana mittadūbho,
so dhammiyo hoti¹³, jahassu adhammaṃ¹⁴ ti. 1367.

¹ Ck^s cassa. ² Ck^s dubbhī, B^d dubbhī. ³ B^d allaṇca. ⁴ Ck^s B^d tiṇṇaṃ. ⁵ C^s yūthaṃ. ⁶ so Ck^s B^d; C^s asanī ca kāle. ⁷ B^d -dubbhī. ⁸ B^d asandhavaṃ, i. e. asanthavaṃ. ⁹ Ck^s karoṭha. ¹⁰ B^d manāpi cinteyya. ¹¹ Ck^s yānaṃ. ¹² so all three MSS. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Ck^s dhammaṃ, read: - - bhoḥ, jahassvadh-.

Ta asanthutan¹ ti ekāhadvīham pi ekato avutthapubban², āsanenā-
 pīti yo³ evarūpaṃ āsanamattenāpi nimanteyya pag eva anupānādīhi, tasevā
 'ti tassa pubbakāriṣṣa atthaṃ karot' eva⁴, yātānuyāyīti pubbakārinā⁵ yā-
 tassa puggalassa⁶ anuyāyī, paṭhamāṃ karonto yāti⁷ nāma pacchā karonto anu-
 yāyati⁸ nāma 'ti evaṃ paṇḍitā kathenti, ayaṃ devarāja paṭhamo sādhunara- 5
 dhammo, adubbhapaṇṇin ti adrūbhakaṃ⁹, attano bhuñjanahattham¹⁰ eva
 dahanto hi mittadūbhi¹¹ nāma hoti, iti allahatthassa ajjhāpanaṃ nāma, ayaṃ
 duttiyo sādhunaradhammo, na tassā 'ti tassa sākhaṃ vā pattamā vā na bhīn-
 deyya¹², kimkāraṇā: mittadūbho hi pāpako iti paribhuttachāyassa aceta-
 nassa rukkhassāpi pāpako honto mittadūbhi nāma hoti kimaṅga pana manussa- 10
 bhūtaṃsa, evaṃ mittesu adubbhanan nāma, ayaṃ tatiyo sādhunaradhammo,
 dajjīthīyā ti dadeyya itthiyā, sammatāyā 'ti aham ev' assā piyo na aññe
 c' esā¹³ iccāhīti evaṃ suṭṭhu matāya, laddhā khaṇaṃ ti aticārassa okāsaṃ
 labhivā¹⁴, asatīnaṃ ti asaddhammasamanuāgatānaṃ itthināṃ, iti mātugāmaṃ
 nissāya pāpassa akaraṇaṃ nāma, ayaṃ catuttho sādhunaradhammo, so dham- 15
 miyo hōtīti¹⁵ so tvaṃ¹⁶ devarāja imehi catūhi naradhammasammatehi yutto
 dhammiko hoti¹⁷.

Evaṃ M. yakkhassa cattāro sādhunaradhamme Buddhaliḥ-
 hāya kathesi, te suṇanto yeva Pu- sallakkhesi: „catūsu pi
 ṭhānesu paṇḍito attano jīvitam eva yācati, ayaṃ kho pana 20
 mayhaṃ pubbe asanthutass' eva¹⁸ sakkāraṃ akāsi, aham assa
 nivesane tihaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavanto vasiṃ¹⁹, ahañ
 ca imaṃ pāpakaṃ karonto mātugāmaṃ nissāya karomi, sabba-
 thāpi aham eva mittadūbhi, sace paṇḍite aparajjhissāmi na sādhu-
 naradhamme vattissāmi nāma, kiṃ me nāgamāṇavikāya, Inda- 25
 pattavāsīnaṃ saassūni mukhāni hasāpento imaṃ vegena tattha²⁰
 netvā dhammasabhāya otāressāmīti“ cintetvā āha:

220. Avasiṃ ahaṃ tuyha tihaṃ agāre,

annena pānena upatṭhito 'smi,

mitto mamāsī, visajam' ahan taṃ²¹,

kāmaṃ gharaṃ uttamapañña gacche²². 1368.

¹ Bḍ asandhavaṃ, i. e. asanthavaṃ. ² Bḍ avutta-. ³ Cks so. ⁴ Cks karothva, Bḍ atthaṃ puriso karoteva. ⁵ so Cks; Bḍ -karitāya. ⁶ Cks mahagghassa. ⁷ Bḍ pupphayāyī. ⁸ Cks -yāyāti, Bḍ anuyāyī. ⁹ Cks adrabha-, Bḍ adrubbhitaṃ. ¹⁰ Bḍ -bbhattam. ¹¹ Bḍ -dubbi, Ck -dūbhi, Cḥ -dubhi. ¹² Bḍ bhīñjeyya. ¹³ Bḍ na añño mamaññevasā. ¹⁴ Bḍ al-. ¹⁵ Bḍ hohīti. ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ Bḍ hohi. ¹⁸ Bḍ asandhavasēva. ¹⁹ Cks -līṃsu. ²⁰ Ck omīti ta-. ²¹ Bḍ visajjā, Cks visajjamahantaṃ. ²² Bḍ -a.

231. Api hāyatu¹ nāgakulassa attho,
alam pi me nāgakaññāya hotu,
so tvaṃ saken² eva subhāsitenā
mutto si me ajja vadhāya paññā ti. 1369.

6 Ta. upaṭṭhito smīti tayā upaṭṭhito asmi, visajjāmahanta³ ti visajjemi ahaṃ taṃ⁴, kāmaṃ ti ekasīna, vadhāyā⁵ 'ti vadhato, paññā⁶ ti paññāvanta⁶.

Atha naṃ M. „māṇava tvaṃ⁷ maṃ tāva⁸ attano gharaṃ mā⁹ pesehi⁹ n-bhavanam eva maṃ nehīti¹⁰“ vadanto g. ā.:

10 232. Handa tuvaṃ yakkha mamam pi nehi
sasuran nu⁷ te, atthaṃ mayī carassu,
aham pi nāgādhipativimānaṃ⁸
dakkhemu nāgassa aditṭhapubban ti. 1370.

15 Ta. handā⁹ 'ti vavassaggaṭṭhe nīpāto, sasurannu⁷ -- ti tava sasurassa santikaṃ⁹, atthaṃ mayī cara¹⁰, mā nāsaya¹¹, nāgādhipativimānaṃ¹² ti nāgādhipatī ti vimānaṃ c' assa nāgassa aditṭhapubban passeyyaṃ¹³.

Puṇṇako āha:

233. Yaṃ ve narassa ahitāya assa
na taṃ pañño¹⁴ arahati dassanāya,
20 atha kena vaṇṇena amittagāmaṃ
tuvam icchasi uttamapañña gantun ti. 1371.

Ta. amitta -- ti amittassa vasaṇaṭṭhānaṃ, amittasamāgamaṃ ti a.

Mahāsatto āha:

234. Addhā pejānāmi aham pi etaṃ
25 na taṃ pañño arahati dassanāya,
pāpaṃ ca me n' atthi kataṃ kuhiñci
tasmā na saṃke maraṇāgamāyā¹⁵ 'ti. 1372.

Ta. maraṇāgamāyā¹⁵ 'ti maraṇassa āgamāya.

¹ C^o bhāyatu ² C^k visajjākamaṃ, C^o visajjāmahanaṃ, B^d vissajjāmahantaṃ. ³ C^o omitt taṃ. ⁴ C^k -taṃ. ⁵ omitted in C^o. ⁶ C^o pesesi. ⁷ so C^o; B^d omits nu. ⁸ C^o -tīm, B^d -ti. ⁹ B^d santa-. ¹⁰ B^d carassu. ¹¹ B^d -sehi-
¹² C^o -tīm, B^d -ti. ¹³ C^o -eyya. ¹⁴ C^k -am; read: pañño na taṃ?

„Apī ca devarāja mayā tādiso kakkhaḷo dhammakathāya
palobhetvā mudukato, idān' eva maṃ 'alam me n-māṇavikāya,
attano gharaṃ yāhīti' vadesi, n-rājassa mudukaraṇe' mamako
bhāro, nehi yeva maṃ tatthā" 'ti. Taṃ sutvā Pu- tassa va-
canaṃ „sādhū" 'ti sampatīchitvā ā: 5

235. Handa ca² ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ
mayā sahā³ dakkhisi, ehi katte
yatth' acchati⁴ naccagītehi nāgo
rājā yathā Vessavaṇo Naḷiṇṇaṃ. 1373.

236. Taṃ nāgakaṇṇā⁵ caritaṃ gaṇeṇa
nikīlitaṃ niccam aho va rattim⁶
pahūtamalyaṃ bahupupphachannaṃ
obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1374.

237. Annena pāneṇa upetarūpaṃ
naccehi gītehi ca vāditehi
paripūra' kaṇṇāhi alaṃkatāhi
upasobhati vatthapilandhanenā 'ti. 1375.

Ta. handā cā⁶ 'ti nipātamattam eva. ṭhānaṃ ti n-rājassa vasaṇaṭṭhā-
naṃ⁷, Naḷiṇṇaṃ ti Naḷiṇiyaṃ nāma rājadhāniyaṃ, caritaṃ gaṇeṇā 'ti
taṃ n-kaṇṇānaṃ gaṇeṇa caritaṃ, nikīlitaṃ ti niccam aho ca rattim ca n-kaṇ- 20
ṇāhi kilītanukīlitaṃ.

238. So Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭham¹⁰
nisīdayi pacchato āsanasmim,
ādāya kattāram anomapaṇṇaṃ
upānayaī bhavanaṃ nāgaraṇṇo. 1376.

239. Patvāna ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ
atṭhā¹¹ kattā pacchato Puṇṇakassa,
sāmaggipekkihī pana¹² nāgarājā
pubbe va jāmātaram ajjhabhāsatha. 1377.

¹ Bđ -ṇaṃ. ² Cks cara. ³ all three MSS saha. ⁴ Ck yatta-, C tattha-, Bđ
yatthiechasi. ⁵ so Cks; Bđ -ānaṃ. ⁶ Bđ aborattim. ⁷ Bđ -puṇṇaṃ. ⁸ Cks
carā. ⁹ Cks add pacchato. ¹⁰ Cks katta-. ¹¹ Bđ atṭhāsi. ¹² Bđ māni

So Pu- ti bhī. so Pu- evaṃ n-bhavanāṃ vappetvā paṇḍitaṃ attano
 ājaññaṃ āropetvā n-bhavanāṃ nesī. tñānaṃ ti n-rājassa vasaṇaṭṭhānaṃ, pac-
 chato - - ti Puṇṇakassa kira etad ahoṣi: sace n-rājā paṇḍitaṃ disvā mudu-
 citto bhaviṣṣati icc-etaṃ kusalaṃ noce tassa taṃ apassautass' eva sindhavaṃ
 5 āropetvā ādāya gamiṣṣāmi, atha¹ naṃ pacchato tñāpesi, tena vuttaṃ: p.
 P-kassā² 'ti, sāmaggī - -³ sāmaggīṃ pekkhamāno, sāmaṃ avekkhīti pi pāṭho,
 attano jāmitaraṃ passitvā paṭhamataraṃ sayam eva ajjhabhāsathā⁴ 'ti a.

Nāgarājā āha:

140. Yan nu tuvaṃ agamā maccalokaṃ
 10 anvesamāno hadayaṃ⁵ paṇḍitassa,
 kacci samiddhena idhānupatto
 ādāya kattāraṃ anomapaññaṃ ti. 1378.

Kacci - - ti tena manorathena samiddhena nipphanna⁶ idhāgato
 sīti pucchi.

15 Puṇṇako āha:

141. Ayaṃ hi so āgato yaṃ tvam icchasi,
 dhammena laddho mama dhammapālo,
 taṃ passathā⁷ sammukhā bhāsamānaṃ,
 sukho bhave sappurisehi saṃgamo ti. 1379.

20 Ta. yantvamicchasi ti yaṃ tvam icchasi, yantum icchasi ti vā pāṭho,
 bhāsa - - ti taṃ lokapātakaṃ dhammapālaṃ idāni madhurena sareṇa dhammaṃ
 bhāsamānaṃ sammukhā va passatha, sappurisehi ekaṭṭhāne saṃgamo hi nāma
 sukho hoti. Kāḷāgiri-khaṇḍaṃ.

Nāgarājā Mahāsattaṃ disvā gātham āha:

25 142. Adiṭṭhapubbaṃ disvāna macco maccubhayaddito⁸
 vyamhito nābhivādeti, na ida⁹ paññavatāṃ iva. 1380.

Ta. vyamhito ti bhīto, i. v. h.: paṇḍita tvam adiṭṭhapubbaṃ n-bha-
 vanaṃ disvā maraṇabhayaṇa ca aṭṭito bhīto hutvā yaṃ maṃ na abhivādesi idam
 kāraṇaṃ paññavantaṇaṃ na hoti.

30 Evaṃ n-rājānaṃ paccāsiṃsantaṃ M. „na tvam mayā van-
 ditabbo“ ti avatvā va attano nāṇatāya upāyakosallena „ahaṃ
 vajjhappattabhāvena taṃ na vandāmi“ vadanto g-dvayam āha:

¹ Bā tasmā. ² Bā pekkhīmi. ³ read: hadam? ⁴ Cks nippha-. ⁵ Cks -tha,
 Bā passa dhammaṃ. ⁶ Bā -yatīti. ⁷ Bā nayi-; read: nēdaṃ.

343. Na c' amhi vyamhito nāga na ca maccubhayaddito¹
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1381.

344. Kathaṃ no' abhivādeyya abhivādāpayetha' ve
yaṃ naro⁴ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatīti⁵. 1382. 5

T. a.: n' evāhaṃ n-rāja aditthapubbaṃ n-bhavanaṃ diavā bhīto maraṇa-
bhayena tajjito, mādisassa hi maraṇabhayan nāma n' atthi, vajjho pana abbi-
vādetuṃ vajjhaṃ vā avajjho pi abhivādetuṃ⁶ na labhati, yaṃ hi naro hantum
iccheyya taṃ kathan nu abhivādeyya kathaṃ vā tena attānaṃ abhivādāpayetha
ve⁷, tassa hi taṃ kammaṃ na upapajjati, tvaṃ ca kira maṃ nārāpetuṃ idha 10
ānāpesi⁸, kathaṃ ahaṃ taṃ vandāmiti.

Taṃ sutvā nāgarājā Mahāsattassa thutiṃ karonto dve
gāthā abhāsi:

345. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1383. 15

346. Kathan no' abhivādeyya abhivādāpayetha' ve
yaṃ naro⁴ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatīti. 1384.

Idāni M. nāgarājena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

347. Asassataṃ sassatan no tavēdaṃ¹⁰
iddhī juti balaviriyyūpapatti,
pucchāmi taṃ nāgarāj' etaṃ atthaṃ:
kathan nu te laddham idaṃ vimānaṃ. 1385. 20

348. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan¹¹ te (V $\frac{171}{9}$)
sayamkataṃ udāhu¹² devehi dinnam,
akkhāhi me nāgarāj' etaṃ atthaṃ
yath' eva te laddham idaṃ vimānaṃ ti. 1386. 25

Ta. tava idaṃ¹³ ti idaṃ tava yasa-jātaṃ vimānaṃ vā asassataṃ sassata-
sadisaṃ mā kho yesaṃ¹⁴ nissāya pāpam akāseti iminā padena attano jivitaṃ yāci,
iddhīti nāgiddhī ca nāgajuti kāyabalaṃ cetasa-kaviriyaṃ ca n-bhavane upapatti 30

¹ Bds -yaṭṭito. ⁴ Bd nu. ³ Ck -pavetha, Cs -pacetha, Bd -payeta. ⁴ Bd nayo.

⁵ Bd sampajj-. ⁶ Bd -dāpetuṃ. ⁷ Cks ce. ⁸ Bd imaṃ ānā-. ⁹ Bd -ta. ¹⁰

Cks nu tava idaṃ, Bd nu tavayidaṃ. ¹¹ Bd vipari-. ¹² read: ādu. ¹³ Bd

tavayidan. ¹⁴ Cks yaṃ.

ca yaṃ ca te idaṃ vimānaṃ, pucchāmi taṃ n-rāja etaṃ atthaṃ: kathaṃ nu te
etaṃ sabbaṃ laddhaṃ ti, adhicca laddhaṃ ti kiṃ na tayā idaṃ vimānaṃ
evaṃ sampannaṃ n-bhavanaṃ adhicca akāraṇa laddhaṃ udāhu utupariṇāma-
jaṃ te idaṃ udāhu sayāṃ sahatthen' eva kassam udāhu devehi te dīnaṃ yath'
5 eva te idaṃ laddhaṃ etaṃ me atthaṃ akkhāhīti.

Nāgarājā āha:

249. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajāṃ me (V $\frac{171}{22}$)
na sayāṃkataṃ na pi devehi dīnaṃ,
sakehi kammehi apāpakehi
10 puññehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti. 1387.

Ta. apāpakehīti alāmakehi.

Mahāsatto āha:

250. Kiṃ te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ (V $\frac{171}{26}$. Sumaṇ-
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko gala V. 1. p. 177)
15 iddhī juti balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāga mahāvimānaṃ ti. 1388.

Ta. kinte vataṃ ti n-rāja purimabhava kiṃ dānaṃ kiṃ vataṃ ahoṣi ko
brahmacariyavāso katarasucaritass' ev' esa iddhī-ādiko vipāko ti.

Nāgarājā āha:

20 251. Ahaṇ ca bhariyā ca manussaloke (Sumaṅgala I p. 177)
saddhā ubho dānapatī ahumhā,
opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi, (V $\frac{172}{5}$)
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1389.
25 252. Mālaṇ ca gandhaṇ ca vilepanaṇ ca
padīpiyaṃ seyyam upassayaṇ ca
acchādanāṃ sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamma tattha. 1390.
253. Taṃ me vataṃ taṃ pana brahmacariyaṃ, (V $\frac{172}{7}$)
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko
30 iddhī juti balaviriyūpapatti
idaṃ ca dhīra mahāvimānaṃ ti. 1391.

Ta. manussaloke ti Amgaratthe Kālacampānagare, tamme vatan ti tam sakkaccaṃ dinnadānaṃ eva mayhaṃ vatasamādānaṃ ca brahmacariyaṃ ca ahoṣi, tass' eva sucaritassa ayaṃ iddhādiko vipāko.

Mahāsatto āha:

254. Evañ ce¹ te laddham idaṃ vimānaṃ 5
jānāsi puññānaṃ phalūpapattiṃ¹,
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṃ punam āvasesīti. 1392.

Ta. jānāsīti sace tayā dānānubhāven' etaṃ laddhaṃ evaṃ sante jānāsi 10
nāma puññānaṃ phalañ ca puññaphalena nibbatam² upapattiñ ca, tasmā ti
yasmā puññehi tayā idaṃ laddhaṃ tasmā punamāvasesīti yathā puna pi
imaṃ n-bhavanaṃ ajjhāvesasi evaṃ dhammañ cara.

Nāgarājā āha:

255. Na idha santi³ samaṇabrāhmaṇā va⁴ 15
yes' annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ
yathā vimānaṃ punam āvasemā⁵ 'ti'. 1393.

Mahāsatto āha:

256. Bhogī hi te santi idh' ūpapaṇṇā 20
puttā ca dārā anujīvino ca,
tesu tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭho va bhavāhi niccaṃ. 1394.
257. Evaṃ tuvaṃ nāga asampadosaṃ
anupālayā⁶ vacasā kammanā ca, 25
ṭhatvā idhā⁶ yāvatāyumaṃ vimāne
uddhaṃ ito gacchasi devalokaṃ ti. 1395.

Ta. bhogīti bhogino, nāgā ti a., tesū 'ti tesu puttādīsu bhogisu vā-
cāya ca kammena ca niccaṃ asampaduṭṭho bhava, anupālayā 'ti evaṃ puttā-
dīsu c' eva sesasattesu ca mettacittasamkhātāṃ asampadosaṃ anurakkha, ud- 30
dhaṃ ito ti n-bhavanato uparidevalokaṃ gamissasi, mettacittaṃ hi dānato
atirekataraṃ puññaṃ ti.

¹ all three MSS. -i. ² Ck^s -ttiṃ. ³ B^d nayidha; read: nedha santi. ⁴ B^d
ca; C¹s vā. ⁵ C¹s -vaseti. ⁶ all three MSS. -ya.

Nāgarājā M-assa dhammakathaṃ sutvā „na sakkā paṇḍi-
tena bahi papañcaṃ kātum, Vimalāya¹ dassetvā subhāsitaṃ
sāvetvā dohaḥ paṭippassambhetvā Dhanañjaya-rājānaṃ tosetvā
paṇḍitaṃ pesetum² vaṭṭatitī“ cintetvā g. ā.:

- 5   258. Addhā hi so socati³ rājasetṭho
          tayā vinā yassa tuvaṃ sajjivo,
          dukkhūpanīto pi tayā samecca
          vindeyya poso sukham āturo pīti. 1396.

Ta. sajjivo ti sajjivo va⁴ amacco, samecca⁵ 'ti tayā saha samāgantvā,
10 āturo pīti bahagilāno pi samāno.

Taṃ sutvā M. nāgassa thutiṃ karonto itaraṃ g. ā.:

259. Addhā sataṃ bhāsasi nāga dhammaṃ
          anuttaraṃ atthapadaṃ suciṇṇaṃ,
          etādisīyāsu⁶ hi⁷ āpadāsu
15   paññāyate mādisānaṃ viṣeso ti. 1397.

Ta. addhā sataṃ ti addhā⁸ santānaṃ paṇḍitānaṃ dhammaṃ bhāsasi,
atthapadaṃ ti nīhitakoṭṭhāsaṃ⁹, etādisīyāsu¹⁰ 'ti evarūpāsu āpadāsu edise
bhaye upaṭṭhite mādisānaṃ paññāvantānaṃ viṣeso paññāyati.

Taṃ sutvā nāgarājā atirekataraṃ tuṭṭho gātham āha:

- 20   260. Akkhehi¹¹ no t' āyaṃ mudhā nu laddho,
          akkhehi no t' āyaṃ ajesi jūte¹²,
          dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
          kathaṃ¹³ tuvaṃ¹⁴ hattham imassa-m-āgato ti. 1398.

Ta. akkhehi¹⁵ no ti ācikkha ambhakaṃ, tāyaṃ ti taṃ ayaṃ, mudhā--ti
25 kin nu mudhā amūlen' eva labhi udāhu jūte ajesi, iti tāya māhā 'ti ayaṃ
Puṇṇako dhammena me paṇḍito laddho ti vadati, imassamāgato ti tvaṃ
kathaṃ imassa hatthatthaṃ¹⁶ āgato.

Mahāsatto āha:

- 30   261. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
          tam ayaṃ¹⁷ akkhehi ajesi jūte,

¹ Cks -lassa. ² Cks pesi-. ³ Cks -si. ⁴ Ck ca, C^o ma, B^d omits va. ⁵ all three MSS. -si-. ⁶ C^o bhi, Ck ti. ⁷ B^d ekamsena. ⁸ B^d hita-. ⁹ B^d akkhāhi, Cks akkhesi. ¹⁰ B^d jute, Cks dūte. ¹¹ B^d adds nu. ¹² all three MSS. tvam. ¹³ B^d hattharū. ¹⁴ so B^d; Ck āyaṃ, C^o āma.

so maṃ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1399.

Ta. yo missaro ti yo me issaro. imassadāsīti imassa adāsi.

302. Mahorago attamano udaggo
sutvāna dhīrassa subhāsītāni 5
hatthe gahetvā anomapaññam
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse. 1400.
303. Yena tvaṃ Vimale paṇḍu yena bhattaṃ na ruccatī
na ca-m-etādiso vaṇṇo ayam eso tamonudo. 1401.
304. Yassa te hadayen' attho āgat' āyaṃ pabhamkaro, 10
tassa vākyam nisāmehi, dullabham dassaṃ puna. 1402.

Pāvekkhīti pavittṭho, yena 'ti bhadde Vimale yena kāraṇena tvaṃ paṇḍu
c' eva¹ na ca te bhattaṃ² ruccatī, nacametādiso³ vaṇṇo ti paṭhavitale
vā devaloke vā na ca etādiso vaṇṇo aññassa kassaci atthi yādiso etassa gūṇa-
vaṇṇo patthaṇṇo, ayam eva so tamonudo ti yaṃ nissāya tava dohaḷo up- 15
panno ayam so sabbalokassa tamonudo, punā⁴ ti puna etassa dassanaṃ nāma
dullabhaṃ ti vadatī.

305. Disvāna taṃ Vimalā bhūripaññam
dasaṅgulim pañjalim paggahetvā
hatṭhena bhāvena paṭītarūpā 20
icc-abravī Kurunaṃ kattusetṭhaṃ⁵. 1403.

Ha ṭṭhena - - ti tuṭṭhena cittaṇa, paṭītarūpā ti somanassa-jātā, itoparaṃ⁶:

306. Aditṭhapubbaṃ disvāna macco maccubhayaddito
vyamhito nābhivādeti⁷, na idaṃ⁸ paññavatāṃ iva. 1404.
307. Na c' amhi vyamhito nāgi⁹ na ca maccubhayaddito, 25
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1405.
308. Kathaṃ no¹⁰ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1406.
309. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita :
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1407. 30

¹ Ck teva, Cs neva. ² Cks cittaṃ. ³ Cks nacate tādiso. ⁴ Cks punan. ⁵ Cks
katta-. ⁶ Bā adds: vimalāya ca mahāsattassa ca vacanapaṭivacanagāthā. ⁷ Cks
-tenābhī-, Bā -tānābhivādesī. ⁸ Bā yi-; read: nēdaṃ. ⁹ Ck -tenāhi, Cs
-tenābhī. ¹⁰ Bā nu.

270. Kathaṃ no¹ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1408.
271. Asassataṃ sassataṃ nū tava-y-idaṃ²
iddhī jutī balaviriyūpapatti³,
5 pucchāmi taṃ nāgakaṇṇe taṃ atthaṃ:
kathan nu te laddham idaṃ vimānaṃ ti —pe—⁴. 1409.
272. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan te (V $\frac{171}{9 \text{ sic}}$)
sayamkataṃ udāhu devehi dinnam,
akkhāhi me nāgakaṇṇe taṃ atthaṃ
10 yathā ca te laddham idaṃ vimānaṃ. 1410.
273. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajam me
na sayamkataṃ nāpi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idaṃ vimānaṃ⁵. 1411.
- 15 274. Kin te vataṃ kim pana brahmacariyaṃ (Sumaṅgalā-V. I p. 177)
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī jutī balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāgi mahāvimānaṃ. 1412.
275. Ahaṃ ca kho sāmiko cāpi mayhaṃ
20 saddhā ubho dānapatī ahumhā,
opānabhūtam me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1413.
276. Mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ ca
padīpiyaṃ seyyam upassayaṃ ca
25 acchādanaṃ sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamha tattha. 1414.
277. Tam me vataṃ tam pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī jutī balaviriyūpapatti,
30 idaṃ ca me dhīra⁶ mahāvimānaṃ. 1415.

¹ Bḍ nu. ² read: tavédam. ³ read: -viriyū-. ⁴ C^o -nanti, Bḍ -naṃ. ⁵ C^{ks} omit v. 273-74. ⁶ Bḍ dhīra, C^{ks} vīra; cfr. Sumaṅgala I p. 178.

278. Evañ ca te laddham idaṃ vimānaṃ,
jānāsi puññāna phalūpapattiṃ¹,
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṃ punam āvasesi. 1416.
279. Na-y-idha-m-atthi² samaṇabrahmaṇā vā³ 5
yes' annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ
yathā vimānaṃ punam āvasema. 1417.
280. Bhogī hi ye⁴ santi idh' ūpapannā
puttā ca dārā anujivino ca 10
tesaṃ tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭhā hi bhavāhi niccaṃ. 1418.
281. Evaṃ tuvaṃ nāgi asampadosaṃ
anupālayā⁵ vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā⁶ yāvātāyumaṃ vimāne 15
uddhaṃ ito gacchasi devalokaṃ. 1419.
282. Addhā hi so socati rājasettḥo
tayā vinā yassa tuvaṃ sajjivo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pi. 1420. 20
283. Addhā sataṃ bhāsasi⁷ nāgi dhammaṃ
anuttaraṃ atthapadaṃ suciṇṇaṃ,
etādisiyyāsu hi āpadāsu
paññāyati mādisānaṃ viseso. 1421.
284. Akkhehi⁸ no t' āyaṃ⁹ mudhā nu laddho, 25
akkhehi no t' āyaṃ⁹ ajesi jūte
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ tuvaṃ hattham imassa-m-āgato. 1422.
285. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
tam āyaṃ¹⁰ akkhehi ajesi jūte, 30

¹ C^s B^d -thi, C^k -tti. ² C^ks atthi, B^d nayidha santi. ³ B^d omits vā. ⁴ C^ks te. ⁵ all three MSS. -ya. ⁶ all three MSS. idha. ⁷ C^ks -ti. ⁸ B^d akkhāhi. ⁹ C^ks tāya. ¹⁰ B^d ayam.

so maṃ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1423.

Imāsaṃ gāthānaṃ heṭṭhāvuttanāyena' ev' attho vedītabbo.

286. Yad' eva Varuṇo nāgo pañhaṃ pucchittha paṇḍitaṃ
5 tad' eva nāgakaññaṃ pañhaṃ pucchittha paṇḍitaṃ. 1424.

287. Yath' eva Varuṇaṃ nāgaṃ dhīro tosesi pucchito
tath' eva nāgakaññaṃ pi dhīro tosesi pucchito. 1425.
Evāṃ tositā pana.

288. Ubho pi te attamane viditvā
10 mahoragaṃ nāgakaññaṃ ca dhīro
acchambhi abhīto alomahaṭṭho³
icc-abravī Varuṇaṃ nāgarājaṃ: 1426.

289. Mā heṭṭhayi' nāga, ay' āham asmi⁵,
yena tava attho idaṃ sarīraṃ
15 hadayena maṃsena karoti⁶ kiccaṃ,
sayāṃ karissāmi yathāmatin te ti. 1427.

Acchambhīti nikkampo, alomahaṭṭho ti bhayena ahaṭṭhalomo, icca-
bravīti vimaṃṣanavasena iti abravī, mā heṭṭhayitī⁷ mittadūbbikammaṃ karo-
miti mā bhāyi, kathaṃ nu kho imaṃ idāni haṇissāmiti mā cintayī, nāgā 'ti
20 Varuṇaṃ ālapati, ayāhamasmiti⁸ ayam⁹ aham asmi, ayam¹⁰ eva vā pātho,
sayāṃ karissāmiti sace tvaṃ imassa¹¹ santike dhammo suto ti maṃ māre-
tuṃ na viśhasi aham¹² eva yathā tava ajjhāsaya tathā sayāṃ karissāmiti.

Nāgarājā āha:

290. Paññā bhava¹³ hadayaṃ paṇḍitānaṃ,
25 te ty-amha paññāya mayāṃ sutuṭṭhā¹⁴,
Anūnanāmo labhat' ajja dāraṃ,
ajj' eva taṃ Kuruyo pāpayātū 'ti. 1428.

Ta. tyamhā 'ti te mayāṃ tava paññāya santuṭṭhā, anūna -- ti sampuṇṇa-
nāmo Pu- yakkhasenāpati, labhatajja -- ti labhatu ajja dāraṃ, dadāṃ' assa
30 dhītarāṃ Iradattin, pāpayātū 'ti ajj' eva taṃ Kururaṭṭhaṃ Pu- pāpetu.

¹ Bḍ yath. ² Bḍ tath. ³ read: alomahaṭṭho abhīto acchambhī? ⁴ Bḍ rodhayi, Cks heṭṭhasī. ⁵ Bḍ āyāyamasmi. ⁶ Cks -si; read: karohi? ⁷ Bḍ rodhayiti. ⁸ Cks ayam hamaṃmiti, Bḍ āyāhamasmiti. ⁹ Bḍ ayo. ¹⁰ Bḍ ayem. ¹¹ Cks add me. ¹² Cks ayam. ¹³ Bḍ have. ¹⁴ Cks satu-.

Evam vatvā Varuṇo Irandatiṃ Puṇṇakassa adāsi, so taṃ
labhitvā tuṭṭhacitto Mahāsattena saddhiṃ sallapi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

291. Sa Puṇṇako attamano udaggo
Irandatiṃ nāgakaṇṇaṃ labhitvā 5
haṭṭhena bhāvena patitarūpo
icc-abravī Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹: 1429.
292. Bhariyāya maṃ tvaṃ akarī samaṅgiṃ²,
ahaṃ ca te Vidhura³ karomi kiccaṃ,
imaṃ ca te maṇiratanam⁴ dadāmi, 10
ajj⁵ eva taṃ Kuruyo pāpayāmiti. 1430.

Ta, maṇi -- ti paṇḍita ahaṃ te guṇesu pasauno arabāmi⁶ tavānuccha-
vikam⁶ kātum, tasmā imaṃ ca te cakkavattiparibhogam⁶ maṇiratanam⁶ demī, ajj⁷
eva ca taṃ Indapattam⁶ pāpemi.

Atha M. thutiṃ karonto itaram gātham āha: 15

293. Ajeyyam⁷ eṣā tava hotu mettī⁸
bhariyāya Kaccāna piyāya saddhiṃ,
ānandacitto⁹ sumano patīto
datvā maṇim maṃ ca nay¹⁰ Indapattan ti. 1431.

Ta. ajjeyyameṣā ti eṣā tava bhariyāya saddhiṃ piyasamvāsamettī ajeyyā 20
hotu, ānandacitto¹¹ ti ādihi pi samaṅgibhāvam ev¹¹ assa vadati, nayinda-
pattan ti naya Indapattam.

294. Sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²
nisīdayī purato āsanasmim,
ādāya kattāram anomapaṇṇam 25
upānayī nagaram Indapattam. 1432.
295. Mano manussassa yathāpi gacche
tato pi saṃkhippataram¹³ ahosi,
sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²
upānayī nagaram Indapattam. 1433. 30

¹ C^{ks} katta-. ² B^d samaṅgi, C^k samaggi, C^s samaggi. ³ so all three MSS. for dhira? ⁴ read: -ratnam. ⁵ B^d ahosi ⁶ B^d adds kiccaṃ. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^{ks} mittim. B^d mettī. ⁹ C^{ks} -vitto. ¹⁰ C^k na. ¹¹ C^{ks} ānandito.
¹² C^{ks} katta-. ¹³ so C^{ks}; B^d piṣakhippataram.

Atha nam āha:

106. Et' ¹ Indāpattam nagaram padissati

rammāni ca ambavanāni bhāgaso,

ahañ ca bhariyāya samañgibhūto,

5 tuvañ ² ca patto si sakañ niketañ. 1434.

Yathāpi gacche ti mano nāma ³ na gacchati, dūre ārammaṇaṁ gaṇhanto
pana gato ti vuccati, tasmā manassa ārammaṇagahaṇato ⁴ pi khippataraṁ tassa
manomayasindhavassa gamanaṁ ahoṣīti evaṁ ettha attho daṭṭhabbo, etiṇḍa-
pattan ⁵ ti assapiṭṭhe nisinnass' eva ⁶ dassento ⁷ evam ā., sakañ -- ti tvañ ca
10 attano nivesanaṁ sampatto ti ā.

Tasmim pana divase paccūsakāle rājā supinaṁ addasa,
evarūpo supino ahoṣi: rañño nivesanadvāre paññakkhandho
sīlasākhappasākho ⁸ pañcagorasaphalo alaṁkatakatahthiassapaṭi-
channo mahārukkho ṭhito, mahājano tassa mahāsakkāraṁ katvā
15 añjaliṁ paggayha namassati, atha kho kaṇhapuriso rattasāṭa-
kanivattho rattapupphakaṇṇapūro ⁹ āvudhabattho āgantvā mahā-
janassa paridevantass' eva taṁ rukkhaṁ mūle ¹⁰ chinditvā kaḍ-
ḍhanto ādāya gantvā ¹¹ puna āharitvā pakatiṭṭhāne yeva ṭhapetvā
pakkāmi, rājā taṁ supinaṁ parigaṇhanto „mahārukkho viya na
20 añño koci Vi-paṇḍito, mahājanassa paridevantass' eva mūlaṁ
chinditvā ādāya gatapuriso viya na añño koci, p-aṁ gahetvā
gatamāṇavo, puna taṁ rukkhaṁ āharitvā pakatiṭṭhāne ṭhapetvā
gato viya so ¹² māṇavo p-aṁ ānetvā dhammasabhādvāre ṭhapetvā
pakamissati, addhā mayam ajja p-aṁ passissāmā“ ¹³ 'ti saniṭṭhā-
25 naṁ katvā somanassappatto sakalanagaraṁ alaṁkārapetvā
dhammasabhaṁ sajjāpetvā alaṁkataratanawaṇḍape dhammā-
sanaṁ paññāpāpetvā ekasatarājaamaccagaṇanagaravāsijanapada-
parivuto „ajja tumhe p-aṁ passissatha, mā bhāyitthā ¹⁴“ 'ti
mahājanaṁ ¹⁵ assāsento p-assa āgamaṇaṁ olokeno dhammasa-
30 bhāyaṁ nisīdi, Pu- pi p-aṁ otāretvā dh-sabhādvāre parisa-
majjhe ṭhapetvā Irandatim ādāya attano devanagaraṁ eva gato.

¹ B^d eh. ² all three MSS. tvañ. ³ B^d adds kiñcāpi. ⁴ B^d -gaṇhanato. ⁵ B^d ehin-. ⁶ B^d -nno yeva. ⁷ C^k B^d dassanto. ⁸ B^d sīlamayasākho. ⁹ B^d -dharo.
¹⁰ B^d -am. ¹¹ B^d gato. ¹² C^k sve. ¹³ B^d socitthā. ¹⁴ C^k -no, C^e -ne.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

297. Sa¹ Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ²
oropaya³ dhammasabbhāya majjhe
ājaññaṃ āruya anomavaṇṇo
pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe. 1435.
298. Taṃ disvā rājā paramappatīto
uṭṭhāya bāhāhi palissajitvā
avikampayaṃ dhammasabbhāya majjhe
nisīdayi pamukhaṃ āsanasmin ti. 1436:

5

Ta. anoma - - ti ahīnavaṇṇo uttamavaṇṇo, avikampayan ti bhi. so 10
rājā paṇḍitaṃ palissajitvā mahājanamajjhe akampanto anoliyanto yeva hatthe
gahetvā attano abhīmukhaṃ katvā alaṃkatadhammāsane nisīdāpesi.

Atha tena saddhiṃ sammoditvā madhurapaṭisanthāraṃ
karonto gātham āha:

299. Tvaṃ no vinetāsi⁴ rathaṃ va naddhaṃ⁵,
nandanti taṃ Kuruyo⁶ dassanena,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ:
kathaṃ pamokkha ahu māṇavassā⁷ 'ti. 1437.

15

Ta. naddhaṃ⁵ ti yathā naddhaṃ⁵ rathaṃ sārathī vinetī⁴ evaṃ tvaṃ 20
ambākāṃ kārāṇena nayena hitakiriyāsu⁷ vinetā⁴, nandanti taṃ ti taṃ disvā
ime kururaṭṭhavaśīno tava dassanena nandanti, māṇavassā⁷ 'ti māṇavassa san-
tikā kathaṃ tampamokkha⁸ ahośi yo vā naṃ muñcantassa māṇavassa pamokkha
so kena kārāṇena ahośi a.

Mahāsatto āha:

25

300. Yaṃ māṇavo ty-ābhivadī janinda
na so manusso naraviriyasetṭha,
yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho
rañño Kuverassa hi so sajjivo. 1438.
301. Bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā sucīvaṇṇabalūpapanno⁹,
tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṇo
lrandatiṃ¹⁰ nāma sa¹¹ nāgakaññaṃ¹². 1439.

30

¹ Bḍ so. ² Cks katta-. ³ so Cks for -yī? Bḍ -yitvā. ⁴ Bḍ punanetāsi. ⁵
Bḍ naṭhaṃ. ⁶ Cks kurayo. ⁷ Bḍ -yāya. ⁸ Ck tampa-, Bḍ tavapa-. ⁹ Cks
sucīṇa-. ¹⁰ Bḍ -ti. ¹¹ Ck Bḍ sā. ¹² Bḍ -ā.

309. Tassā sumajjhāya piyāya hetu
 patārayitthā¹ maraṇāya mayham,
 so c' eva bhariyāya samaṇgibhūto.
 ahañ c' anuññāto² maṇi ca laddho ti. 1440.

5 Ta. yaṃ mā - - ti janinda yaṃ tvaṃ māṇavo ti abhivādesi, bhūmindharo
 ti bhūmindharabhavanavāsī, yā³ nāgakaṭṭhā ti yaṃ so kāmayaṃāno mama
 maraṇāya patārayi⁴ sā n-kaṇṇā, Irandatīnāmapiyāya⁵ hetū 'ti.

„Mahārāja, so hi n-rājā catuposathikapaṇḍhāvissajjane⁶ pa-
 sanno maṃ maṇinā pūjetvā n-lokaṃ gato Vimalāya nāma de-
 10 viyā 'kahaṃ te maṇi' pucchito mama dhammakathikabhāvaṃ,⁷
 vaṇṇesi, sā dhammakathaṃ sotukāmā hutvā mama hadaye do-
 haḷaṃ uppādesi, n-rājā duggahītena dhītaraṃ Irandatīṃ āha:
 'mātā te Vidhurassa hadayamaṃse⁸ dohaṇīnī, tassa hadāya-
 maṃsaṃ āharitūṃ samattham sāmikaṃ pariyesa⁹ 'ti, sā pari-
 15 yesanti Vessavaṇassa bhāgineyyaṃ Puṇṇakaṃ nāma yakkhaṃ
 disvā taṃ attani paṭibaddhacittaṃ ūtvā pitu santikaṃ nesi,
 atha naṃ so 'Vi-paṇḍitassa hadayamaṃsaṃ āharitūṃ sakkonto
 Irandatīṃ labhissasīti¹⁰ ā., so Vepullapabbatato cakkavattipari-
 bhogaṃ maṇiṃ āharitvā tumhehi saddhiṃ jūtaṃ kīṭitvā maṃ
 20 labhitvā tīhaṃ mama nivesane vasitvā maṃ assassa vāladhiṃ
 gāhāpetvā Himavante rukkhesu ca pabbatesu ca pothetvā māre-
 tuṃ asakkonto sattame vātakkhandaṃ verambamukhe pakkhanditvā
 satṭhiyojanubbedhe Kālāgirimatthake ṭhapetvā sīhavesādivasena
 idaṃ c' idaṃ ca¹¹ katvā māretuṃ 'asakkonto mayā attano mā-
 25 raṇakāraṇaṃ¹² puṭṭho sabbaṃ pavattīṃ¹³ ācikkhi, ath' assāhaṃ
 sādhanaradhamme kathesiṃ, taṃ sutvā pasannacitto maṃ¹⁴
 idha netukāmo ahosi, athāhaṃ taṃ ādāya n-bhavanaṃ gantvā
 n-raṇṇo ca Vimalāya ca dhammaṃ kathesiṃ, sabbā ca n-parisa-
 pasādi, n-rājā tattha mayā chāhaṃ vutthakāle¹⁵ Irandatīṃ

¹ C² -ttha, B² makārayittha. ² C² manumñāto. ³ B² sā. ⁴ B² adds cittaṃ pavattesi. ⁵ so all three MSS. ⁶ B² -nena. ⁷ B² -kathita-. ⁸ C² -saṃ, C² -sa. ⁹ B² adds rūpaṃ. ¹⁰ C² ma-. ¹¹ C² omits sabbaṃ pavattīṃ. ¹² C² imaṃ. ¹³ all three MSS. vutta-.

Puṇṇakassa adāsi, so taṃ labhitvā pasannacitto maṃ maṇi-
 ratanena pūjetvā nāgarājenāṇatto maṃ manomayasindhavaṃ
 āropetvā sayāṃ majjhimāsane nisīditvā Irandatiṃ pacchimāsane
 nisīdāpetvā idhānetvā maṃ parisamajjhe otāretvā Irandatiṃ
 ādāya attano nagaram eva gato, evaṃ mahārāja so Pu- tassa⁵
 sumajjhāya piyāya¹ hetu patārayi² maraṇāya mayhaṃ, ath'
 evaṃ maṃ nissāya so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto, mama
 dhammadesanaṃ sutvā pasannena n-rājena ahaṃ ca anuññāto,
 tassa³ Puṇṇakassa santikā ayaṃ sabbakāmadado cakkavatti-
 paribhogamaṇi ca⁴ laddho, gaṇhatha deva maṇi⁶ ti maṇiṃ¹⁰
 rañño adāsi. Tato rājā paccūsakāle attanā diṭṭhasupinaṃ
 nagaravāsinaṃ kathetukāmo⁵ „bho⁶ nagaravāsī⁷ ajja mayā diṭ-
 ṭhasupinaṃ suṇāthā⁸“ 'ti vatvā āha:

303. Rukkho hi mayhaṃ padvāresu⁹ jāto,
 paññā khandho silamay¹⁰ assa sākha,
 atthe ca dhamme ca ṭhito pipāko
 gavapphalo¹¹ hatthigavāssachanno. 1441. 15
304. Naccagītaturiyābhinādite¹⁰
 ucchijjam enam¹¹ puriso ahāsi¹²,
 so no ayaṃ āgato sanniketāṃ,
 rukkhass¹³ imassāpacitiṃ¹⁴ karotha. 1442. 20
305. Ye keci vittaṃ mama paccayena
 sabbe va¹⁴ te pātukarontu ajja,
 tibbāni katvāna¹⁵ upāyanāni
 rukkhass¹⁶ imassāpacitiṃ¹⁷ karotha. 1443. 25
306. Ye keci baddhā mama atthi raṭṭhe
 sabbe va te bandhanā mocayantu,
 yath' ev¹⁸ ayaṃ bandhanasmāpi¹⁹ mutto
 ime ca te muñcare bandhanasmā. 1444.

¹ Cks parisāya. ² Bd pakārayi, Cks patārayitvā for -yittha. ³ Bd adde me. ⁴ Cks maṇiṇca. ⁵ Cks kathetvā. ⁶ Bd bhonto. ⁷ Bd -vāsino. ⁸ Cks -re, Bd dvāresu. ⁹ Bd gavi-. ¹⁰ Ck -nadito, C -nādito; read: atha nacca-? ¹¹ Bd ucchijja naṃ senaṃ, Ck ucchijjametaṃ. ¹² Cks abhāsi, Bd ahośi. ¹³ all three MSS. imassa ap-. ¹⁴ Cks ca. ¹⁵ Cks katvā. ¹⁶ Bd -pa.

307. Unnañgalā māsam imaṃ karontu,
maṃsodanaṃ brāhmaṇā bhakkhayanu,
amajjapā majjarahā' pipantu
puṇṇāhi thālāhi palissutāhi. 1445.
- 5 308. Mahāpathaṃ nicca samavhayantu,
tibbaṃ ca rakkhaṃ vidahantu' ratthe
yath' aññamaññaṃ na viheṭṭhayeyyūṃ,
rukkhassa' imassāpacitīm' karoṭhā 'ti. 1446.

Ta, sīlamayaṃsā 'ti etassa rukkhassa sīlamayā sākā, atthe ca - - ti
10 vadḍhiyaṃ ca sabhāve ca ṭhito, nipāko ti so paññāmayarukkho patitṭhito,
gavapphalo⁴ ti pañcavidhagorasaphalo, hatthi⁵ - - ti alaṃkatehi hatthiga-
vāsehi sañchanno, nāccagītaturiyābhinādite ti ath' assa rukkhassa pū-
jaṃ karontena mahājanena tasmīm rukke etehi nāccādīhi abhinādite⁶ oko
kaṇhapuriso āgantvā taṃ rukkhāṃ ucchinditvā parivāretvā ṭhitāṃ senāṃ palā-
15 petvā abhāsi⁷, so⁸ puna rukkho āgantvā ambhakaṃ nivesanadvāre yeva ṭhito, so
ayaṃ mahārukkhasadisso paṇḍito sanniketaṃ āgato, idāni sabbe va tumhe rukkhassa'
imassa apacitīm karoṭha mahāsakkāraṃ pavattetha, mama paccayenā 'ti
ambho amaccā ye keci maṃ nissāya laddhena yasena vittā tuṭṭhacittā te sabbe
attano vittīm pātukarontu, tibbānīti bahalāni mahantāni, upāyanānīti
20 paṇṇākāre, ye kecīti antamaso kilatthāya⁹ baddhe migapakkhī upādāya, muñ-
care ti muñcantu, unnañgalā¹⁰ - - ti imaṃ māsāṃ kamaṇaṇgalāni ussāpetvā
ekamante ṭhapetvā nagare bherīṃ carāpetvā sabbe manussa mahācāpaṃ ka-
rontu, bhakkhayanā¹¹ 'ti bhuñjayanu, amajjapā ti akāro nipātamattāṃ,
majjapā purisā majjarahā¹² ti attano attano āpanatṭhāne nisinnā pīvantū 'ti
25 a., puṇṇāhi¹³ - - ti puṇṇehi thālehi, palissutāhi¹⁴ atipunṇattā pagharamānāhi,
mahāpathaṃ¹⁵ - - ti alaṃkatamahārathaṃ rājamaggaṃ nissāya ṭhitā vesiyā
niccakilesavāsena kilesatthikāṃ jaṇaṃ avhayantū 'ti a., tibbaṃ ti gālhaṃ,
yathā ti yathā ārakkhāya¹⁶ susamvīhitattā¹⁷ unnañgalā hutvā rukkhassa' imassa
apacitīm karontā aññamaññaṃ na viheṭṭheyūṃ evaṃ rakkhaṃ samvidahantū 'ti a.

30 Evaṃ¹¹ vutte

309. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bahūṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayūṃ. 1447.
310. Hatthāruhā anikatṭhā rathikā pattikārikā
bahūṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayūṃ. 1448.

¹ so Bā for majjarahā? Cks majjaraho ² Cks -entu. ³ all three MSS. -ssa
apa-. ⁴ Bā gavi-. ⁵ Bā adds uccijja naṃ senāṃ puriso ahoṣīti. ⁶ Cks
abhā, Bā gaṭetvā gato ahoṣi in the place of abhā. ⁷ Cks omit so. ⁸ Bā
kilanattāya. ⁹ Cks majjaraho. ¹⁰ Cks rukkhāya. ¹¹ Bā adds raññā.

211. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bahum etc. 1449.
 212. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitam āgate,
 paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo avattathā' 'ti. 1450.

Abbhīhārayun ti evaṃ rañño āpatte mahācchaṇam paṭiyādetvā sabba-
 bandhanāni mocetvā ete orodhādayo nāmappakāraṃ paṇṇākāraṃ sajjetvā tena 5
 saddhīni annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassa pesesum, paṇḍitamāgate ti paṇḍite
 āgate taṃ paṇḍitaṃ disvā bahujjano pasanno ahosi.

Chano māsenā osānaṃ agamāsi, M. Buddhakiccaṃ sādheṇto
 viya mahājanassa dh. desento rājānaṃ anusāsanto yāvatāyukaṃ
 tthatvā saggaparāyano ahosi, tassa ovāde tthatvā rājānaṃ ādiṃ 10
 katvā sabbe pi Kururattṭhavāsino dānādīni puñṇāni karitvā²
 āyupariyosāne saggapadam eva³ pūrayimsu.

S. i. dhammadesanaṃ āharitvā „na bhi. idān' eva pubbe pi T. paṇṇāya
 sampanno upāyukusalō yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitassa mātā-
 pitaro mahārājakulāni ahesum, jeṭṭhabhāriyā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto 15
 Rāhulo, Varuṇo nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā Moggallāno, Sakko
 Anuruddho, Dhanañjayaarājā Ānando⁴, Vidhurapaṇḍito pana aham evā“
 'ti⁵. Vidhurapaṇḍitajātakaṃ.

9. Mahāummaggajātaka.

Pañcālo sabbasenāyā 'ti. Idam S. J. v. paṇṇāpāramim ā. k. 20
 Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabbhāyam T-assa paṇṇāpāramim vaṇ-
 nentā „mahāpaṇṇō āvuso T. puthupaṇṇō hāsupaṇṇō javanapaṇṇō tik-
 khapaṇṇō paravādappamaddano attano paṇṇānubhāven' eva Kūṭadantā-
 dayo brāhmaṇe Sabhiyādayo⁶ paribbājake Aṃgulimālādayo core Alava-
 kādayo yakkhe Sakkādayo deve Bakādayo brahmāno⁷ ca dametvā 25
 nibbisevane akāsi, bahū c' anena jānatā⁸ pabbajjam datvā magga-
 phalesu patitṭhāpitā. evaṃ mahāpaṇṇō āvuso S. ti Satthu guṇa-
 katham pakāsentā nisīdīmsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti „i. n.“

¹ B^d pav-. ² B^d katvā. ³ B^d saggapūram. ⁴ B^d adds puṇṇako channo ahosi
 parisā buddhapaṇḍitā ahesum. ⁵ B^d eva sammāsambuddho loke udapadīti. 9.
 B Mahosadhajātaka. P. = paṇḍito. ⁶ C^k sabhiyādayo, B^d sabhiyādayo. ⁷ B^d
 mahābrahmo. ⁸ C^k janatā, C^o janatā, B^d bahujanakāya tena damitā, B^o
 bahujanakāye ca.

ti v. „n. bh. T. idān' eva paññavā atīte pi aparipakkañāno¹ bodhiñā-
ṇāttbhāya cariyam caranto pi paññavā yevā² 'ti vatvā a. ā.:

- A. Mithilāyaṃ Vedehe nāma raññe r. kārente tassa
dhammānūsāsakā cattāro paṇḍitā ahesum: Senako Pukkuso
5 Kāvindo Devindo ti. Tadā rājā Bodhisattassa paṭisandhigga-
haṇadivase paccūsakāle evarūpaṃ supinaṃ addasa: rājaṅgaṇe
catūsu kaṇṇesu cattāro aggikkhandhā mahāpākārappamāṇen³
uttbhāya jalanti, tesam majjhe khajjopanakappamāno⁴ aggi
uttahitvā taṃkhaṇe yeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā
10 Brahmaloekappamānen⁵ uttbhāya sakalacakkavālaṃ obhāsetvā
ṭhito. bhūmiyaṃ patitaṃ⁶ sāsapabijam pi paññāyati, sadevako⁷
loko mālāgandhādīhi pūjeti, mahājano jālantaren' eva carati,
lomakūpamattam pi⁸ uṇham na gaṇhāti. Rājā imaṃ su-
pinam disvā bhītatasito uttbhāya „kin nu kho bhavissatīti⁹
15 cintento nisinnako¹⁰ va aruṇam uttbhāpesi. Cattāro pi paṇḍitā
pāto va āgantvā „kacci deva sukham asayitthā¹¹ 'ti sukha-
seyyam pucchimsu. So „kuto me sukham, evarupo me supino
dittho¹² ti kathesi. Atha nam S-paṇḍito „mā bhāyi mahārāja,
maṅgalasupino esa, vadḍhi te bhavissatīti¹³ vatvā „kimkāraṇā¹⁴
20 ti vutte āha: „mahārāja, amhe cattāro p-te abhibhavitvā nippabhe
katvā añño vo pañcamo p. uppajjissati, mayam hi cattāro janā
cattāro aggikkhandhā viya homa¹⁵, majjhe uppannaaggikkhandho
viya pañcamo p. uppajjissati sadevake loke asamadhuro asa-
diso¹⁶ ti, „idāni pan' esa kuhin¹⁷ ti, „mahārāja ajja tassa paṭi-
25 sandhiggahaṇena vā nātukucchito nikkhamanena vā bhavitabban¹⁸
ti attano sippabaleṇa¹⁹ dibbacakkhunā disvā viya²⁰ vyākāsi,
rājā tato paṭṭhāya taṃ vacanam sari. Mithilāya pana catūsu
dvāresu pācīnayavamajjhako dakkiṇayavamajjhako pacchimaya-
vamajjhako uttarayavamajjhako ti cattāro nigamā²¹, tesu

¹ Bds -ñānena. ² Bd -māñā. ³ Cks khajju-. ⁴ Bd yāva brahmalokā. ⁵ Bd
-to. ⁶ Bd taṃ sade-. ⁷ Bd adds aggi. ⁸ Cks -ke. ⁹ Bd tesa, B tam. ¹⁰
Bds sikkhā-. ¹¹ Cks dittho, Bd disvā viya passanto. ¹² Bd mahāgāmā ahesum.

pācīnayavawajjhake Sirivaddhako¹ nāma setthi ahosi Sumanādevī nām' assa bhariyā, atha² M. taṃ divasaṃ raññā supina-ditthavelāyam eva Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, aparam pi devaputtasahassaṃ Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tasmīṃ yeva gāme setthānusetthīnaṃ kulesu 5 paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu, Sumanādevī dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṃ puttāṃ vijāyi. Tasmīṃ khaṇe Sakko manussalokaṃ clokento M-assa mātu kucchito nikkhamanabhāvaṃ ñatvā „idaṃ Buddhāṃkuraṃ sadevake loke pākaṭaṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ M-assa mātu kucchito nikkhantakkhaṇe adissamānakāyo āgantvā tassa 10 hatthe ekaṃ osadhighaṭikaṃ ṭhapetvā sakatṭhānam eva gato. M. taṃ muṭṭhikatvā³ gaṇhi, tasmīṃ pana mātukucchito nikkhante mātu appamattakam pi dukkhaṃ nāhosi, dhammakarakato udakam iva sukhena nikkhami, mātā tassa hatthe osadhighaṭikaṃ disvā „tāta kin te laddhaṃ“ ti āha, „osadhaṃ 15 amma“ 'ti dibbosadhaṃ mātuhatthe ṭhapesi, „amma imaṃ osadhaṃ gahetvā yena kenaci ābādhena ābādhikānaṃ detha“ 'ti ā, sā tuṭṭhapahaṭṭhā Sirivaddhakasetthino ārocesi, tassa pana sattavassiko sīsābādhō atthi. so tuṭṭhapahaṭṭhō hutvā „ayaṃ mātukucchito jāyamāno osadhaṃ gahetvā āgato jātak- 20 khaṇe yeva mātaraṃ saddhiṃ kathesi, evarūpena⁴ puññavatā dinnaṃ osadhaṃ mahānubhāvaṃ bhavissatīti“ taṃ osadhaṃ gahetvā nisadāya ghaṃsitvā thokaṃ nalāṭante⁵ makkhesi, sattavassiko sīsābādhō padumapattato udakam iva vinivaṭṭetvā gato, so „mahānubhāvaṃ osadhaṃ“ ti somanassappatto ahosi, M-assa 25 osadhaṃ gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākaṭo ahosi, ye keci ābādhikā sabbe setthissa gehaṃ āgantvā osadhaṃ yācanti, sabbesaṃ nisadāya ghaṃsitvā thokaṃ gahetvā udakena āloletvā denti⁶, dibbosadhena sarīre makkhitamatte yeva sabbābādhā vūpasammanti, te sukhitā manussā „Sirivaddhasetthino gehe 30 osadhassa mahanto ānubhāvo“ ti vaṇṇentā pakkamanti, M-assa

¹ Bā -no. ² Ck* omīti atha. ³ Ck* muṭṭhiṃ-, Bā -ikatvā. ⁴ Bā so eva-. ⁵ Bā -te. ⁶ Bā deti.

nāmagahaṇadivase mahāsetṭhi „mama puttassa ayyakādīnaṃ
 nāmen' attho n' atthi, osadhanāmakko va hotū“ 'ti vatvā Osa-
 dhakumāro t' ev' assa nāmaṃ akāsi, idaṃ c' assa ahosi: „mama
 putto mahāpuṇṇo¹, na ekako va nibbattissati, iminā saddhiṃ
 5 jātadārakehi bhavitabban“ ti so olokāpento dārakasahassānaṃ²
 ditṭhabbhāvaṃ sutvā³ sabbesam pi kumārakānaṃ⁴ pilandhanāni
 datvā dhātiyo pesesi, „puttassa me upatṭhākā bhavissantīti“
 Bodhisattena saddhiṃ yeva tesaṃ maṅgalaṃ kāresi, dārake
 alaṃkaritvā divase divase M-assa upatṭhānaṃ⁵ ānenti. B. tehi
 10 saddhiṃ kilanto vadḍhitvā sattavassikakāle suvaṇṇapaṭimā viya
 abhirūpo ahosi, ath' assa gāmamajjhe tehi saddhiṃ kilantassa
 hatthiādīsu āgacchantesu kilamaṇḍalaṃ bhijjati, vātātapakāle
 dārakā kilamanti, ekadivasaṃ tesaṃ kilantōnaṃ⁶ akālamegho
 utṭhahi, taṃ disvā nāgabalo M. dhāvitvā ekaṃ sālāṃ pāvīsi,
 15 itare dārakā pacchato dhāvanta āññamaññaṃ pādesu pakkha-
 litvā patitvā jaṇṇukabhedādīni pāpuṇiṃsu, B. „imasmiṃ ṭhāne
 kilasālāṃ kātuṃ vaṭṭati, evaṃ na kilamissāma“ 'ti cintetvā te
 dārake āha: „imasmiṃ ṭhāne vāte vā ātape vā vasse vā ṭhā-
 nanisajjanasayanakkhamam ekaṃ sālāṃ kareyyāma⁷, ekekaṃ
 20 kahāpaṇaṃ āharathā“ 'ti ā., te sahassadārakā tathā akaṃsu,
 M. mahāvadḍhakiṃ pakkosāpetvā „imasmiṃ ṭhāne sālāṃ karo-
 hīti“ sahassaṃ adāsi, sa „sādhū“ 'ti sahassaṃ gahetvā bhūmiṃ
 samaṃ kārāpetvā khāṇuke koṭṭetvā suttaṃ pasāresi, taṃ Mahā-
 sattacittaṃ⁸ na gaṇhi⁹, M. tassa suttapasāraṇavidhānaṃ ācik-
 25 khanto¹⁰ „evaṃ pasāretvā¹¹ sādhukaṃ pasārehīti“ ā., „sāmi
 ahaṃ¹² attano sippānurūpena pasāresim, ito aññathā na jānā-
 mīti“, „tvaṃ ettakam pi ajānanto amhākaṃ dhanam¹³ gahetvā
 sālāṃ kathaṃ karissasi, āhara suttaṃ pasāretvā te dassāmīti“
 suttaṃ āharāpetvā sayam pasāresi, Vissakammena pasāritam

¹ Cks - paṇṇo. ² Cks - ssaṇ. ³ Bḍ natvā. ⁴ Cks kumāra. ⁵ Bḍ upatṭhātum.
⁶ Cks kilamantānaṃ. ⁷ Cs karessāma, Bḍ karissāma. ⁸ Ck mahāsattam. ⁹
 Bḍ omits taṃ - - gaṇhi. ¹⁰ Bḍ āścento. ¹¹ Bḍ apasā-. ¹² Bḍ adds suttaṃ.
¹³ Cks manam.

viya ahosi, tato vadḍhakiṃ āha: „evaṃ suttaṃ pasāretuṃ
sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi sāmīti“, „mama vicāraṇāya'
pana kātuṃ sakkhissasīti“, „sakkhissāmi sāmīti“ ā. M. tassā
sālāya yathā ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ ekasmiṃ 5
padese anāthānaṃ vasanaṭṭhānaṃ hoti ekasmiṃ padese anā-
thānaṃ' itthīnaṃ vijāyanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ āgantukasamaṇa-
brāhmaṇānaṃ vasanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ
ekasmiṃ āgantukavāṇijānaṃ bhaṇḍakaṭṭhapanatṭhānaṃ hoti,
tathā sabbāni tāni ṭhānāni bahimukhāni katvā sālāṃ vicāresi, 10
tatth' eva kilamaṇḍalaṃ tatth' eva vinicchayaṃ' tatth' eva
dhammasabhaṃ kāresi, katipāhen' eva niṭṭhitāya sālāya citta-
kāre pakkosāpetvā sayāṃ vicāretvā ramaṇīyaṃ cittakammaṃ
kāresi, sālā Sudhammadevasabhāpaṭibhāgā ahosi, tato „na
ettāvatā sālā sobhati, pokkharāṇiṃ pana kāretuṃ vattatīti“ 15
pokkharāṇiṃ khaṇāpetvā itṭhakavadḍhakiṃ pakkosāpetvā sayāṃ
vicāretvā mūlaṃ datvā sahaṣṣavaṃkaṃ satatitthaṃ pokkharā-
ṇiṃ kāresi, sā pañcavidhapadumasañchannā Nandanavanapok-
kharāṇi viya sobhati, tassā tīre pupphaphaladhare nānārukkhe
ropāpetvā Nandanavanasadisaṃ uyyānaṃ kāresi, tam eva ca 20
sālāṃ nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva āgantuka-
gamikādīnaṃ ca dānavatṭam' patṭhapesi, sā tassa kiriyā sab-
battha pākāṭā ahosi, bahumanussā osaranti, M. sālāyaṃ nīsi-
ditvā sampattasampattānaṃ kāraṇākāraṇaṃ yuttāyuttaṃ kathesi,
vinicchayaṃ patṭhapesi, Buddhuppādakālo viya ahosi. Tasmim 25
kāle Vedeharājā sattavassaccayena' „cattāro p. 'amhe abhi-
bhavitvā pañcamo p. uppajjissatīti' me kathayimāsu, kattha so
etarahīti“ saritvā „tassa vasanaṭṭhānaṃ jānāthā“ 'ti catūhi
dvārehi cattāro amacce pesesi, sesadvārehi nikkhantā M-aṃ
na passimāsu, pācīnadvārena nikkhanto sālādīni disvā „paṇḍitena 30
nāma imissā sālāya kārakena vā kārāpakena vā bhavitabban“

¹ Ck^s vica-. ² Ck^s anāthā. ³ B^d omits tattheva vi-. ⁴ B^d -vattam. ⁵ B^d
adds cintesi.

ti cintetvā manusse pucchi: „ayam sālā kataravadḍhakinā katā“
 ti, manussā „nāyam vadḍhakinā attano balena katā, Sirivad-
 ḍhakisettḥissa pana puttassa Mahosadhapaṇḍitassa vicāraṇāya
 esā sālā katā“ ti vadimsu, „kativasso pana p.“ ti, „pari-
 5 puṇṇasattavasso“ ti amacco raṇṇā diṭṭhasupinadivasato paṭ-
 ṭhāya gaṇetvā „raṇṇo supinadassanam sameti, ayam eva so
 p.“ ti raṇṇo dūtam pāhesi: „deva pācīnayavamajjhakagāme
 Sirivaddhasettḥiputto Ma-paṇḍito nāma sattavassiko va samāno
 evarūpan nāma sālām kāresi, pokkharāṇim pi uyyānam pi kāresi,
 10 imam p-am gaṇetvā ānemi mā' ānemīti“ raṇṇo sāsanam pesesi,
 rājā tam sutvā va tuṭṭhacitto Senakam pakkosāpetvā tam
 attham ārocetvā „kiṃ Senaka ānema p-am“ ti pucchi, so vaṇṇam
 maccharāyanto² „mahārāja sālādīnam kārāpitamattaken' eva p.
 nāma na hoti, yo koci etāni kareti, appakam etan“ ti ā., so
 15 tassa katham sutvā „bhavitabbam ettha kāraṇena“ 'ti tuṇhī
 hutvā „tattḥ' eva vasanto tāva³ p-am vīmaṃsatū“ 'ti amaccassa
 dūtam paṭipesesi, tam sutvā amacco tattḥ' eva vasanto p-am
 vīmaṃsi, tatr' idam vīmaṃsanuddānam:

1. Maṃsam goṇo gaṇṭhi suttaṃ putto⁴ goḷarathena ca
 20 daṇḍo sīsam ahī c' eva kukkuṭo maṇi vijāyanam⁵
 odanam vālukā⁶ cāpi talākuyyānam gadrabho maṇīti⁷.

Ta. maṃsam ti ekadivasam Bodhisatte⁸ kilamaṇḍalam gacchante⁹ eko
 seno sūnāphalakato¹⁰ maṃsapeshū gaṇetvā ākāsam pakkhandi, tam disvā dārakā
 maṃsapesiṃ chaḍḍāpessāmā 'ti senam anubandhimsu, seno ito c' ito ca dhā-
 25 vati, te uddham oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsāṇādisu upak-
 khalitvā kilamanti, atha tesam p. āha: chaḍḍāpemi nan¹¹ ti, chaḍḍāpehi sāmīti,
 tena hi passathā 'ti so uddham anoloketvā va vātavegena dhāvitvā se-
 nassa chāyam akkamitvā pāṇim paharitvā mahāravam ravi, tassa tejena so saddo se-
 nassa kucchīyam vinivijjhītvā¹² nicchārito¹³ viya ahoṣi, so bhūto maṃsam
 30 chaḍḍesi, M. maṃsassa¹⁴ chaḍḍitabhāvam natvā chāyam olokeno bhūmiyam

¹ Bā udāhuna. ² Ck vaṇṇama-, Bā lābhamach-. ³ Ck tava, Bā omits tāva.

⁴ all three MSS. puttām. ⁵ Ck paṇijāyanam, C' manivijāyanam, Bā maṇijāya-
 nam. ⁶ all three MSS. -kañ. ⁷ Ck atha g. m. ⁸ all three MSS. -tto. ⁹
 Bā -to, adding tadā. ¹⁰ Bā suna-. ¹¹ Ck san, Bā -pessatha nan. ¹² Bā
 nisīditvā. ¹³ Bā niccharanto. ¹⁴ Ck maṃsam.

patitum adatvā ākāse yeva sampattecchi, tam accchariyaṃ disvā mahājano nīdanto
 appoṭhento mahāsaddam akāsi, amacco tam pavattim nātvā rañño sāsanam pesesi: p. iminā nāma upāyena māmsapesin chaddāpesi idam devo jānātū 'ti, rājā
 tam sutvā Senakam pucchi: kiṃ Senaka ānema p-an ti, so cintesi: taesa idhā-
 gatakālato paṭṭhāya mayam nippabbhā bhavissāma atthibbhāvam pi no' rājā na
 jānissati na tam ānetum dātum vaṭṭatīti so vaṇṇamaccharatāya² na mahārāja
 ettakena p. nāma hoti appamattakam kiñci etan ti ā., rājā majjhatto hutvā
 tatth' eva nam vimaṃsatū 'ti puna sāsanam pesesi; gono ti eko yavamajjhaka-
 gāmaṃvāsi puriso³ vasse patite kasissāmīti gāmantarato goṇe kiñtvā ānetvā gehe
 vasāpetvā punadivase gocarapaṭṭhāya tiṇabhūmim netvā goṇapitṭhe nisinno kilan-
 tarūpo otaritvā nisinno niddam okkami, tasmim khaṇe eko coro goṇe gahetvā
 palāyi, so pabujjhivā goṇe adivā ito c' ito ca oloketvā palāyantam coram disvā
 vegena pakkhandivā kuhim me goṇe nesti ā., mama goṇe attano icchitaṭṭhanam
 nemīti, tesam vivadam sutvā mahājano saunipati, p. tesam sālādvārena gacchan-
 tānam saddam sutvā ubho pi te pakkosāpetvā va tesam kiriyam disvā va ayam
 coro ayam sāmiko ti jānāti, jānanto pi pana kasmā vivadatthā 'ti pucchi, goṇa-
 sāmiko āha: ime aham asukagāmato asukassa nāma hatthato kiñtvā ānetvā gehe
 vasāpetvā tiṇabhūmim nesim, tattha me pamādam disvā ayam goṇe gahetvā
 palāyi, sv-āham ito c' ito ca olokeno imam disvā anubandhitvā gaṇhim, asu-
 kagāmaṃvāsino mayā etesam kiñtvā gahitabhāvam jānantīti ā., coro mam' ete
 gbare jātā ayam musā bhaṇatīti ā., atha te p.: aham vo aṭṭam dhammena vi-
 nicchinissāmi, ṭhassatha me vinicchaye ti pucchivā ṭhassāma 'ti vutte mahā-
 janassa hadayam gaṇhitum vaṭṭatīti paṭhamam coram pucchi: tayā ime goṇā⁴
 kim khādāpitā⁵ kim pāyitā ti, yagum pāyitā⁶ tilapitṭhiṃ ca māse ca⁷ khādāpitā
 ti, tato goṇasāmikam pucchi, so āha: kuto me sāmī duggatassa yāguādini, 25
 tiṇam khādāpitā ti, p. tesam katham parisam gāhāpetvā piyaṅgupattāni āharāpetvā
 udukkhaḷe koṭṭhāpetvā udake maddāpetvā goṇe pāyesi, goṇā tiṇam eva chaddā-
 yimsu, p. passath' idan ti mahājanassa dassetvā coram pucchi: coro si tvaṃ
 na coro sīti, coro 'mbhīti ā., tena hi ito paṭṭhāya mā evarūpam akāsīti, B-assa
 purisā pana tam apanetvā hatthapādehi koṭṭhetvā dubbalam akāmsu, atha p.
 āmantetvā ovaditvā diṭṭhadhamme yeva tāva te idam dukkham samparāye pana
 nīrayādīsu mahādukkham anubhavissasi, ito paṭṭhāya pajahe tam kamman ti
 pañcasilāni adāsi, amacco tam pavattim yathābhūtam rañño ārocāpesi, rājā
 Senakam pucchivā goṇaṭṭam nāma mahārāja yena kenaci⁸ vinicchitan ti āga-
 mehi tāvā 'ti vutte rājā majjhatto hutvā puna tath' eva sāsanam pesesi, evam
 sabbavādesu pi veditabbam, itoparam pana uddānamattam eva vibhajivā das-
 sessāma; gaṇṭhīti ekā duggatitthi nānāvāṇṇehi suttehi gaṇṭhike bandhitvā
 katasuttagaṇṭhikapilandhanam gīvato mocetvā sūtakassa upari ṭhapetvā paṇḍitena
 kāritapokkharanīm nahāyitum otari, aparā taruṇitthi tam disvā lobham uppādetvā
 ukkhipivā amma atthiya sobhanam idam kittakena katam aham pi attano eva- 40

¹ Ck te, Cs ne. ² Bd balavalābhamacch-. ³ Bd pācinayava-. ⁴ Cks goṇe.

⁵ Cks -dāpetvā. ⁶ Cks pāyitvā. ⁷ Bd -piṭṭhaṇa māsaṇa. ⁸ Cks ye kecī.

rūpaṃ karissāmīti gīvāya piḷandhitvā pamāṇaṃ tāv' assa upadhāremīti pucchitvā tāya ujuccittatāya upadhārehitī vuttā gīvāya piḷandhitvā pakkāmi, itarā disvā sīghaṃ uttaritvā sātakaṃ nivāsetvā upadhāvitvā kataṃ me piḷandhanaṃ gahetvā palāyasīti sātaka gaṇhi, itarā nāhaṃ tava santakaṃ gaṇhāmi, mama gīvāyaṃ
 5 eva¹ piḷandhanaṃ ti ā, taṃ sutvā mahājano sannipati, p. dārakehi saddhim kiḷanto tāsāṃ kalahaṃ katvā sālādvārena gacchantīnaṃ saddaṃ sutvā kiṃsaddo eso ti pucchitvā ubhinnaṃ kalabakāraṇaṃ sutvā pakkosāpetvā ākāren' eva syaṃ coritī natvā taṃ atthaṃ pucchitvā mama vinicchaye tassaṃ sātā 'ti vatvā āma sāmīti vutte paṭhamāṃ corim puechi: tvaṃ imaṃ piḷandhanaṃ kataragandhaṃ
 10 vilimpasīti, ahaṃ niccaṃ sabbasaṃhāraṇaṃ² vilimpāmīti, sabbasaṃhāraṇaṃ³ nāma sabbagandhehi yojetvā kataragandho, tato itaraṃ puechi, sā āha: kuto mayhaṃ duggatāya sabbasaṃbhāraṇaṃ⁴, ahaṃ niccaṃ piyaṅgupupphagandhaṃ eva vilimpāmīti ā, p. udakapātīm āharāpetvā naṃ piḷandhanaṃ tattha pakkhipāpetvā gaṇdhikaṃ pakkosāpetvā etaṃ pātīm⁵ upasiṅghitvā asukagandhabhāvaṃ nāma jānāhīti ā, so upasiṅghanto piyaṅgupupphabhāvaṃ natvā imaṃ Ekanipāte g. ā:

a. Sabbasaṃhāraṇaṃ n' atthi suddhaṃ kaṅgu pavāyati (vol. I p. 48)

alikaṃ bhāsati 'yaṃ⁶ dhuttī saccam āhu mahallikā ti.

Ta. dhuttīti dhuttikā, āhū 'ti āha katheti, ayaṃ eva vā pātho.

M. taṃ kāraṇaṃ mahājanaṃ jānāpetvā corī si tvaṃ na corī sīti pucchitvā
 20 coribhāvaṃ paṭijānāpesi, tato paṭṭhāya M-assa paṇḍitabhāvo mahājanaṃsā pākato jāto; suttan ti ekā kappāsakkhettarakkhikā itthi khettaṃ rakkhanti tatth' eva parisuddhaṃ kappāsaṃ gahetvā sukhumaṃsuttaṃ kantitvā guḷaṃ katvā ucchange tṭhapetvā gēmaṃ āgacchanti paṇḍitassa pokkharāṇiyāṃ nahāyissāmīti sātakassa upari suttaguḷaṃ tṭhapetvā nahāyitum otari, aparā itthi taṃ disvā luddhacittā
 25 taṃ gahetvā aho manāpaṃ suttam taya amma katan ti accharaṃ paharitvā olo-kentī viya ucchange katvā pakkāmi, taṃ purimaṇaṃ⁷ eva vitthāretabbaṃ, p. corim pucchitvā tvaṃ guḷaṃ karonti kiṃ anto pakkhipitvā akāsīti kappāsapha-lāṭṭhim⁸ sāmīti, itaraṃ puechi sā timbaruṇṭṭhim⁹ ti ā, so ubhinnaṃ kathaṃ parisāṃ gāhāpetvā suttaguḷaṃ nibbhetṭhāpetvā timbaruṇṭṭhim¹⁰ disvā taṃ cori-
 30 bhāvaṃ sampaṭicchāpesi, mahājano haṭṭhatuṭṭho suvinicchito aṭṭo ti sādhu-kāra-sahaasāni pavattesi; putto¹¹ ti ekā itthi puttaṃ ādāya mukhadhovanatthāya paṇḍitassa pokkharāṇiyāṃ gantvā puttaṃ nahāpetvā attano sātaka nisidāpetvā mukhaṃ dhovitvā nahāyitum otari, tasmiṃ khaṇe ekā yakkhiṇī naṃ dāraṇaṃ disvā kbādītukāma hutvā itthivesaṃ gahetvā sabāyike sobhati vatāyaṃ dāraṇaṃ taṃ¹² eso
 35 putto ti pucchitvā āma amma¹³ 'ti vutte pāyemi¹⁴ naṃ ti vatvā pāyehīti vuttā taṃ gahetvā thokaṃ kiḷāpetvā taṃ ādāya palāyitum ārabhi, itarā taṃ disvā dhāvitvā kuhiṃ me puttaṃ nesiti gaṇhi, yakkhiṇī kuto taya putto laddho mam' eso putto ti ā, tā kalahaṃ karontiyo sālādvārena gacchanti, p. kalahasaddaṃ sutvā tā¹⁵ pakkositvā kiṃ etaṃ ti pucchitvā aṭṭaṃ sutvā akkhīnaṃ animissatāya¹⁶

¹ Ck's gīvāyame. ² B'd -sāhār-. ³ B'd gandhaṃ. ⁴ Ck's bhāsatha yā, C's bhāsata yā. ⁵ B'd -labijam. ⁶ B'd -rusaṭṭhin. ⁷ B'd's puttan. ⁸ Ck's pesemi. ⁹ Ck's taṃ, B'd omits tā. ¹⁰ Ck's animmi-, B'd animmiss-.

c' eva rattatāya ca yakkhinim yakkhinīti nātvāpi mama vinicchaye t̥hassathā 'ti
 vatvā āma t̥hassāmā 'ti vutte lekham kaḍḍhitvā lekhamajjhe dāraḥam nīpajjāpetvā
 yakkhiniyā hatthesu mātārā pādesu gāhāpetvā dve pi ākaḍḍhitvā gaṇhatha, kaḍ-
 ḍhitum sakkontiyyā eva putto ti ā., tā ubho pi kaḍḍhim̐su, dāraḥo kaḍḍhiya-
 māno¹ dukkhappatto hutvā viravi, mātā hadayena phalītena viya puttam mocetvā 5
 rodamānā aṭṭhāsi, p. mahājanam pucchi: dāraḥo² mātu hadayaṁ mudukaṁ hoti
 udāhu amātu hadayan ti, mātu hadayaṁ paṇḍitā 'ti, idāni kim etaṁ dāraḥam ga-
 hetvā t̥hitā mātā hoti viassaḍḍetvā t̥hitā ti, viassaḍḍetvā t̥hitā paṇḍitā 'ti, imam pana
 dāraḥacorim̐ tumhe jānāthā 'ti, na jānāma paṇḍitā 'ti, yakkhinī esā, dāraḥam
 khādītum gaṇhīti, katham jānāsi paṇḍitā 'ti, akkhinam animisatāya c' eva ratta- 10
 tāya ca chāyāya abhāvena ca nirāsamkatāya ca nikkaruṇatāya cā 'ti, aha nam
 pucchi: kāsi tvaṁ ti, yakkhini-mhi sāmīti, kasmā imam dāraḥam gaṇhīti, khā-
 dītum sāmīti, andhabāle pubbe pi pāpakam kattvā yakkhinī jātāsi, idāni puna
 pi pāpam karosi abo andhabālāsīti ovaditvā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā uyyo-
 jesī, dāraḥamātā cīram jīva sāmīti p-am thometvā puttam ādāya pakkāmi; 15
 goḷarathena cā 'ti goḷena ca rathena ca, eko kira lakaṇṭakattā goḷo kālā-
 vaṇṇattā ca kālō ti Goḷakālō nāma puriso satta samvaceharāni ghare kammaṁ
 kattvā bhariyam labhi, sā nāmena Dīghatālā nāma, so ekadivasaṁ tam āman-
 tetvā bhadde pūvakhādaniyam paca mātāpitāro³ daṭṭhum gacchissāmā 'ti vatvā
 kin te mātāpitūhīti tāya paṭikkhitte⁴ pi yavatatiyam vatvā pūvaṁ pacāpetvā 20
 pātheyyaṁ ca paṇṇākārāṇ ca ādāya tāya saddhim maggaṁ paṭipanno antarāmagge
 uttānavāhinim nadim addasa, te pana dve pi udakabhirukā va, tasmā tam
 nadim uttaritum avisahantā nadītiṇe aṭṭham̐su, tadā Dīgha piṭṭhi nāma eko
 duggatamanusso tam nadim anuvicaranto tam thānam pāpuṇi, aha nam te divā
 pucchim̐su: samma ayaṁ nadī gambhīrā uttānā ti, so tesam udakabhiruka- 25
 bhāvaṁ nātvā atigambhīrā caṇḍamacchā ti ā., samma tvaṁ katham gamissasīti,
 idha sumsumāramakarānaṁ ambehi saddhim paricayo atthi, tena amhe na vihe-
 t̥hentiti, tena amhe nehi āham̐su, sādhu 'ti sampaticchi, ath' assa khajja-
 bhojjam adāmsu, so katabhattakīro samma paṭhamam kam nemīti pucchi, tava⁵
 sahāyikam paṭhamam nehi, mam pacchā nessasīti vutte so sādhu 'ti tam khandhe 30
 kattvā pātheyyaṁ ca paṇṇākārāṇ ca sabbam gahetvā nadim otaritvā thokam gantvā
 ukkuṭiko nisiditvā pakkāmi, Goḷakālō tiṇe t̥hito va yāva gambhīrā vatāyam nadī
 evam dīghapiṭṭhissāpi⁶ nāma evarūpā mayham pana asayhā bhavissatīti cintesi,
 itaro pi tam nadimajjham netvā bhadde aham tam possessāmi sampannavattā-
 lamkārādāsāsi parivutā vicarissasi, kin te ayaṁ lakaṇṭakavāmanako karissasi, 35
 mama vacanam karohīti ā, sā tassa vacanam sutvā attano s̥mike⁷ sineham
 bhinditvā tam khaṇam yeva tasmim paṭibaddhacittā hutvā sāmī eace mam na
 chaḍḍessasi karissāmi te vacanam ti sampaticchi, te paratīram gantvā ubho pi
 sammodamānā Goḷakālām pahāya tiṭṭha tvaṁ ti vatvā tassa passantass' eva
 khādaniyam khādantā pakkamim̐su, so divā ime ekato hutvā mam chaḍḍetvā 40

¹ C^a vaḍḍhiya-, C^k vaḍḍhim̐suyaniāno. ² B^d -kesu. ³ C^k -ram. ⁴ B^d -ttā.

⁵ so all three MSS. for mama? ⁶ C^k dīghassāpi. ⁷ C^k -kā.

- palāyanti maññe ti aparāparaṃ dhāvanto thokaṃ otaritvā bhayena nivattitvā puna
tesu kopena jīvāmi vā marāmi vā ti laṃghitvā¹ nadiyaṃ patito² uttānabhāvaṃ
ñatvā nadiṃ uttaritvā vegena anubandhitvā³ taṃ pāpuṇitvā are duṭṭhacora kuhiṃ
me bhariyaṃ neṣīti⁴ āha⁵, itaro pi taṃ are duṭṭhahāmanaka kuto tava bhariyā
5 mam' eṣā bhariyā ti vatvā gīvāya gahetvā parivattetvā khīpi, so Dīghatālāṃ hatthe
gahetvā tiṭṭha kuhiṃ gacchasi sattasaṃvaccharāni ghare⁶ katvā laddhabharīyā me
sīti⁷ vatvā tena saddhīṃ kalahaṃ karonto sālāya santikaṃ pāpuṇi, mahājano
sannipati, M. kiṃsaddo nāṃ' eso ti pucchitvā ubho pi te pakkosāpetvā va-
cānapaṭivacanaṃ sutvā mama vinicchaye ṭhassathā⁸ 'ti vatvā ṭhassāmā⁹ 'ti vutte
10 paṭhamāṃ Dīghapiṭṭhīṃ pakkosāpetvā tvaṃ konāmo sīti pucchi, ahaṃ Dīgha-
piṭṭhiko nāma sāmīti, bhariyā te kāmāma ti, so tassā nāmaṃ ajānanto aññaṃ
nāmaṃ kathesi, mātāpitāro te kiṃnāmā ti, asukanāmā ti, bhariyāya te mātā-
pitāro kiṃnāmā ti, so ajānitvā aññaṃ nāmaṃ kathesi, ath' assa kathaṃ pari-
saṅgāhāpetvā apanetvā itaraṃ pakkosāpetvā purīmanāyē¹⁰ eva sabbesaṃ nāmaṃ
15 pucchi, so yathābhūtaṃ jānanto aviraṃbhītva kathesi, taṃ pi apanetvā Dīghatālāṃ
pakkosāpetvā tvaṃ kāmāma ti pucchi, ahaṃ Dīghatālā nāma sāmīti, sāmiko te
konāmo ti, ajānantī aññaṃ kathesi, mātāpitāro pi te kāmāma ti, sā yathābhūtaṃ
kathesi, sāmikassa te mātāpitāro kāmāma ti, sā vippalapanā aññaṃ kathesi, p.
itare dve pakkosāpetvā mahājanaṃ pucchi: imissā kathā Dīghapiṭṭhissa vacanena
20 sameti⁸ Goḷakālassā⁹ 'ti, Goḷassa paṇḍitā¹⁰ 'ti, ayaṃ imissā sāmiko itaro coro ti
vatvā aha nāṃ pucchitvā corabhāvaṃ sampatiucchāpesi; rathe⁹ ti eko pana
puriso rathe nisīditvā mukhadhovanatthāya nikkhami, tasmiṃ khaṇe Sakko
āvajjanto p-aṃ disvā Mahosadhabuddhaṃkurassa paññānubhāvaṃ pākāṭaṃ ka-
rissāmiti cintetvā manussavesenāgantvā rathassa pacchābhāgaṃ gahetvā pāyāsi-
25 rathe nisinnapuriso tāta ken' atthena āgato sīti pucchitvā tumhe upaṭṭhātun ti
vutte sādhu¹⁰ 'ti sampatiucchitvā yānā oruyha sarīrakiccattāya gato, tasmiṃ khaṇe
Sakko rathāṃ abhīrūhitvā vegena pājesi, rathasāmiko sarīrakiccaṃ katvā nik-
khanto Sakkāṃ rathāṃ gahetvā palāyantaṃ disvā vegena gantvā tiṭṭha
tiṭṭha kuhiṃ me rathāṃ neṣīti vatvā tava ratho añño bhavissati ayaṃ pana
30 mama ratho ti vutte tena saddhīṃ kalahaṃ karonto sālādvārāṃ pāpuṇi, p. kiṃ
etan ti taṃ pakkosāpetvā āgacchantāṃ disvā va nibbhayaṭṭhāya c' eva akkhīnaṃ ca
animisatāya¹⁰ ca ayaṃ Sakko ayaṃ rathasāmīti aññāsi, evaṃ sante pi vivāda-
kāraṇaṃ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā⁸ 'ti vatvā āma ṭhassāmā⁹ 'ti vutte
ahaṃ rathāṃ pājessāmi tumhe dve pi rathāṃ pacchato gahetvā gacchatha ratha-
35 sāmiko na vissajjēti itaro vissajjessatīti vatvā purisaṃ ānāpesi: rathāṃ pājā-
pehīti, so tathā akāsi, itare pacchato gahetvā gacchanti, rathasāmiko thokaṃ
gantvā dhāvituṃ assaḥamāno vissajjētvā ṭhito, Sakko rathena saddhīṃ dhāvat'
eva, p. rathāṃ nivattāpetvā manussānaṃ ācikkhi: ayaṃ puriso thokaṃ gantvā

¹ B^d ullaṅgh-. ² C^k panito, C^e panino? ³ C^k omīti anu-. ⁴ C^k nehi, B^d nemīti. ⁵ B^d gaṇhi. ⁶ C^k B^d add kammaṃ. ⁷ B^d ahaṃ s. s. gh. k. k. laddhā bh. me ti. ⁸ B^d adds udāhu. ⁹ so C^k; B^d ratho. ¹⁰ all three MSS. animmi-.

ratham viṣṣajjetvā t̥hito, ayam pana rathena saddhīm dhāvītvā rathen' eva sad-
 dbīm nivattī, n' ev' assa sarīre pi sedabindumattam pi atthi, na assāsapassāso,
 abhīto animisanetto eso Sakko devarāja ti, aha naṃ devarājāsīti pucchitvā āmā
 'ti vutte kasmā āgato sīti, tav' eva paññāpakāsanattham paṇḍitā 'ti, tena hi mā
 puna evarūpam akāsīti ovadi, Sakko Sakkānubhāvaṃ dassento ākāse t̥hatvā 5
 suvinicchito aṭṭo ti p-assa t̥hutīm katvā sakaṭṭhānam eva gato, tadā so amaro
 sayam eva rañño santikaṃ gantvā mahārāja p-ena evaṃ rathaaṭṭo vinicchito¹,
 Sakko pi tena parājito, kasmā purisavisesaṃ na jānāsi devā 'ti ā., rājā Sena-
 kaṃ pucchi: Senaka ānema p-an ti, so mahārāja na ettakena paṇḍitā nāma
 honti āgametha tāva vimaṃsītvā jānissāmīti. Sattadārakapañño niṭṭhito- 10
 Daṇḍo ti ath' ekadivasaṃ p-aṃ vimaṃsissāmā 'ti khadiradaṇḍakam āharāpetvā
 tato vidatthimattam gahetvā cundakarena suṭṭhu likhāpetvā pācīnayavamaññhaka-
 gāmaṃ pesayīmsu, yavamaññhakagāmaवासिनो kira paṇḍitā, imassa khadiradaṇḍa-
 kassa idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti jānantu, sace na jānanti sahasaṃ² daṇḍo ti,
 gāmaवासिनो saunipatitvā jānitum asakkontā seṭṭhino kathayīmsu: kadāci Maho- 15
 sadhap. jāneyya pakkosāpetvā taṃ pucchathā 'ti, seṭṭhi naṃ p-aṃ kīlamanḍalā³
 pakkosāpetvā taṃ attham ārocetvā tāta mayam jānitum na sakkoma api nu tvaṃ,
 sakkhissasi tāta 'ti pucchi, taṃ sutvā p. rañño imassa aggaṃ vā mūlena vā
 payojanaṃ n' atthi mama vimaṃsanatthāya pesitaṃ bhavissatīti cintetvā āha-
 ratha tāta jānissāmīti hatthena gahetvā idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti n̄atvāpi 20
 mahājanassa hadayaṃ gaṇhanattham⁴ udakapātīm āharāpetvā khadiradaṇḍakam
 majjhe suttana bandhitvā suttakoṭṭiyam gahetvā kh-kaṃ udakapiṭṭhe t̥hapesi,
 mūlaṃ bhārikatāya paṭhamam udake nimujji, tato mahājanaṃ pucchi: rukkhasa
 nāma mūlaṃ bhāriyaṃ hoti udāhu aggaṃ ti mūlaṃ paṇḍita 'ti tena hi imassa
 paṭhamam nimuggaṃ pasesath' etaṃ mūlan ti imāya saññāya aggaṃ ca mūlaṃ ca 25
 ācikkhi, gāmaवासिनो pi idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti rañño paṇḍīmsu, rājā tus-
 sitvā ko imaṃ jānīti⁵ pucchitvā Sirivaddhisetṭhiputto Mahosadhap. ti sutvā
 kiṃ Senaka ānema naṃ ti pucchi, adhivāsehi deva aññena pi upāyena naṃ
 vimaṃsissāmā⁶ t⁶; sīsaṃ ti ath' ekadivasaṃ itthiyā ca purisassa cā 'ti dve
 sīsāni āharāpetvā idaṃ itthiyā sīsaṃ idaṃ purisassa sīsaṃ ti jānantu⁷ ajāna- 30
 tānaṃ sahasaṃ⁸ daṇḍo ti paṇḍīmsu, gāmaवासिनो ajānantā M-aṃ pucchīmsu,
 so disvā va aññāsi purisāsīse kira sībāni ujukāni honti itthīsīse vaṃkāni honti
 parivattetvā gacchanti, so iminā abhiññāpena idaṃ sīsaṃ itthiyā idaṃ sīsaṃ
 purisassa⁹ 'ti, gāmaवासिनो rañño paṇḍīmsu, sesaṃ purimasadisam eva; ahīti
 ath' ekadivasaṃ sappāṇ ca sappiniṇi ca āharāpetvā ayaṃ sappo ayaṃ sappiniṇi¹⁰ 35
 jānantu 'ti pesesum, gāmaवासिनो p-aṃ pucchīmsu, so disvā va jāni: sappassa
 hi naṃguttamā thūlaṃ hoti sappiniyā tanukaṃ sappassa sīsaṃ thūlaṃ hoti
 sappiniyā dighaṃ sappassa akkhini mahantāni sappiniyā khuddakāni sappassa
 sovattiko paribbando¹¹ hoti sappiniyā vicchinnāko¹⁰, so imehi abhiññāsehi¹¹

¹ Bā suvī-. ² Bā -ssi. ³ Cks -lam. ⁴ Bā gahakattham. ⁵ Bā jānātīti. ⁶ Bā
 adds sādhu senakā ti. ⁷ Ck -ti. ⁸ Bā -ssa. ⁹ Cs paribaddho? Bā paṭibaddho.
¹⁰ so Cks; Bā vicchinnāko. ¹¹ Cks -nena.

gāni na taṇḍulehi na udakena na ukkhaliyā na uddhane na agginā¹ na dārūhi
na itthiyā na purisena na maggena apesentānaṃ sahasaṃ² daṇḍo ti, gāmaśāsino
taṃ kāraṇaṃ ajānantaṃ p-aṃ pucchāmsu, so mā cintayitthā 'ti vatvā na taṇḍu-
lehi³ nāmā 'ti kaṇṇiko⁴ gāhāpetvā na udakena⁵ nāmā 'ti himaṃ gāhāpetvā na
ukkhaliyā⁶ nāmā 'ti aññaṃ mattikabhōjanaṃ g. na uddhane⁷ nāmā 'ti khāṇuke
koṭṭhāpetvā⁸ na agginā⁹ nāmā 'ti pakatiaggāṃ pabāya araṇaggiṃ gāhāpetvā na
dārūhi¹⁰ nāmā 'ti pattāni g. ambilodanaṃ pacāpetvā navabhājane pakkhipitvā
lājetvā¹¹ na itthiyā na purisena 'ti paṇḍakena ukkhīpāpetvā na maggena 'ti
mahāmaggaṃ jahāya jaṃghamaggena rañño pesethā 'ti āha, te tathā karāmsu,
rājā ken' esa pañño nāto ti pucchitvā M-paṇḍitena 'ti sutvā tussī; vāluka¹²
ti aparādivase paṇḍitassa' eva vīmaṇṇasatthaṃ gāmaśāsinaṃ sāsaṇaṃ pahīṇāmsu:
rājā dolāya kīlītukāmo rājakule ca purāṇavālukayottaṃ chinnaṃ¹³ ekaṃ vāluka-
yottaṃ vaṭṭetvā¹⁴ pesentu apesentānaṃ sahasaṃ² daṇḍo ti, te ajānitvā p-aṃ
pu-, p. pi iminā pañhapaṭibhāgen' eva bhavitabban ti cintetvā gāmaśāsino assāsetvā
vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā gacchatha rājānaṃ vadetha: deva
gāmaśāsino tassa yottassa tanuṃ vā thūlaṃ vā ti pamāṇaṃ na jānanti porāṇa-
kavālukayottato vidatthimattaṃ vā¹⁵ caturaṅgulamattaṃ vā¹⁶ khaṇḍaṃ pesetha
taṃ kira oloketvā tena pamāṇena vaṭṭessantiṭṭi sace vo rājā ambhākaṃ ghare
vālukayottaṃ nāma na kadāci bhūtapubban ti vadati atha naṃ sace mahārāja
taṃ na sakkā kātum yavamajjhakavāsino kathaṃ vālukayottaṃ karissantiṭṭi va-
deyyāthā 'ti pesesi, te tathā karāmsu, rājā sutvā kena cintitaṃ idaṃ pañhapaṭi-
bhāgaṃ ti pucchitvā paṇḍitena 'ti sutvā tussī; taṭṭākaṃ ti aparādivasaṃ rājā
udakakīlaṃ kīlītukāmo pañcavidhapadumasañchannaṃ navaṃ pokkharāṇiṃ pesentu
apesentānaṃ s. d. ti gāmaśāsinaṃ pahīṇāmsu, te p-assa ārocesuṃ, so iminā
pañhapaṭibhāgen' eva bh. ti cintetvā vacanakusale katipayamanusse pakkosathā
'ti pakkosāpetvā etha tumhe udae kīlītva akkhīni rattāni katvā allakesā alla-
vatthā kalalamakkhitasarīra yottadaṇḍaledḍḍhatthā hutvā rājadvāraṃ gantvā
dvāre thitabhāvaṃ rañño ārocāpetvā katokāsā pavisitvā mahārāja tumhehi kira
pācīna - - vāsino pokkharāṇiṃ pesentū 'ti pahitattā¹⁷ mayam tumhākaṃ anuc-
chavikaṃ mahantaṃ pokkharāṇiṃ ādāya āgatā, sā pana araṇṇavāsikattā¹⁸ na-
garaṃ disvā pākāraparikhaatṭālakādīni oloketvā bhītatasitā yottāni chīuditvā
palāyitvā araṇṇaṃ eva pavitthā mayam leḍḍḍadandādīhi pothetvā¹⁹ nivattitūṃ
nāsakkhimhā tumhākaṃ kira araṇṇā ānitaṃ purāṇapokkharāṇiṃ detha²⁰ taya²¹
saddhiṃ yojetvā āharissamā 'ti vatvā raṇṇā na kadāci mama araṇṇato pokkharāṇi

¹ C^s na uddhanena agginā, B^d na uddhanena na agginā, C^k uddhane na agginā,
omittiug na before uddhane; this is, in spite of the Comment, perhaps the right
reading. ² B^d -ssa. ³ C^{ks} -lā. ⁴ C^{ks} -kā. ⁵ C^{ks} -kaṃ. ⁶ C^{ks} -liya. ⁷ C^{ks}
-nāṃ. ⁸ B^d koṭṭhā. ⁹ all three MSS. aggi. ¹⁰ B^d dārūhi, C^{ks} dāru. ¹¹ B^d
lañcītva, C^s lañjenti. ¹² B^d -kan. ¹³ C^{ks} jinnaṃ. ¹⁴ C^k vatte-, B^d paṭṭe-.
¹⁵ C^{ks} vivadittha, omittiug vā. ¹⁶ C^{ks} omīti vā. ¹⁷ C^s pahinannā, B^d pahīṇatha.
¹⁸ B^d -ññe vāsittattā. ¹⁹ C^{ks} poṭh-, B^d podhentāpi. ²⁰ B^d pesetha. ²¹ C^{ks}
add naṃ.

- nāma āgatapubbā¹ na ca mayā kassaci yojetvā āharaṇatthāya pokkharanī² pesita-
pubbā ti vutte sace evaṃ yavamajjhakavāsīno kathaṃ pokkharanīm pesessanti
vadeyyāthā 'ti vatvā pesesi, te tathā karīṃsu, rājā p-ena nātābhāvaṃ sutvā
tussī; uyyānaṃ ti pun' ekadivasaṃ mayāṃ uyyānakīlaṃ kīlītukāmā ambhakaṃ
5 ca uyyānaṃ purānaṃ yavamajjhavāsīno supupphitatarusaññhannaṃ navaṃ uyyā-
naṃ pesentū 'ti pahīṇīṃsu, p. iminā p-n' eva bh. ti te samassāsetvā manusse
pesetvā purīmanayen' eva kathāpesi, tadā rājā tussitvā Senakaṃ pucchi: kiṃ
Senaka ānema p-an ti, so lābhamaccharena na ettakena p. hoti āgamehīti ā.
tassa vacanaṃ sutvā rājā cintesi: Mahosadhap. dārakapañño³ pi maṇa manāṃ
16 gaṇhi evarūpesu pi ssa gūlha vimāṃsaṇesu c' eva pañhapaṭibhāgeṣu ca Bud-
dhassa vyākaraṇaṃ viya vissajjesi Senako evaṃvidham⁴ p-aṃ ānetuṃ na deti
kiṃ me Senakena ānessāmi naṃ ti so mahantena parivārena gāmaṃ pāyāsi,
tassa maṅgalassaṃ abhirūhitvā gacchantassa assassa pādo phālitaṃ⁵ bhūmiyā
antaraṃ pavisitvā bhijji, rājā tato va nivattitvā nagaraṃ pāvisi, aha naṃ Senako
15 upasaṃkamitvā pucchi: mahārāja p-aṃ kira ānetuṃ yavamajjhakagāmaṃ gamit'
atthā⁶ 'ti, āma p-tā 'ti, mahārāja tumhe maṃ anattakāmaṃ katvā passatha⁷
āgametha tāvā 'ti vutte pi atituriṭā nikkhamittha⁸ paṭhamagamanen' eva maṅ-
galassassa pādo bhīṇo ti, so tassa vacanaṃ sutvā tuṅhī hutvā pun' ekadivasaṃ
tena saddhiṃ mañesi: kiṃ Senaka Ma-paṇḍitaṃ ānemā 'ti tena hi deva sayāṃ
20 agantvā dūtaṃ pesetha: p-a ambhakaṃ tava saṅtikanā āgacchantānaṃ assassa
pādo bhīṇo assataraṃ⁹ no pesetu seṭṭhataraṃ cā¹⁰ 'ti yadi assataraṃ pesessati
sayāṃ āgamiṃsati seṭṭhataraṃ pesento pītaraṃ¹¹ pesessati ayam eko no pañño
bhavissatīti, rājā sādhu 'ti sampatiucchitvā tathā vatvā¹² dūtaṃ pesesi, p. dūtava-
canaṃ sutvā rājā mamaṃ c' eva¹³ pītaraṃ ca me passitukāmo ti cintetvā pitu-
25 saṅtikanā gantvā vanditvā tāta rājā tumhe ca mamaṃ¹⁴ ca daṭṭhukāmo tumhe
paṭhamataraṃ seṭṭhisabassaparivutā gacchatha gacchantā ca tucchahatthā agantvā
navasappipūraṃ candanakaraṇḍakam ādāya gacchatha rājā tumhehi saddhiṃ paṭi-
santhāraṃ katvā gahapatirūpaṃ āsanaṃ ṇatvā¹⁵ nisīdathā 'ti vakkhati tumhe tathā-
rūpaṃ āsanaṃ ṇatvā¹⁵ nisīdeyyātha tumhākaṃ nisīnnakāle ahaṃ āgamiṃsāmi rājā
30 mayāpi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā p-a tavānurūpaṃ āsanaṃ ṇatvā nisīdā 'ti
vakkhati athāhaṃ tumhe olokessāmi¹⁶ tumhe tāya saññāya āsanaṃ vuttihāya tāta
Ma-paṇḍita imasmiṃ āsane nisīdā 'ti vadeyyātha ajj' eko¹⁷ pañño matthakaṃ
pāpūnissatīti, so sādhu 'ti sampatiucchitvā vuttanayen' eva gantvā attano dvāre
ṭhitābhāvaṃ rañño ārocāpetvā pavisitū 'ti pesiṭe pavisitvā rājānaṃ vanditvā
35 ekamantaṃ atṭhāsi, rājā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā gahapati tava putto
Ma-to kuhīn ti pucchi, pacchato āgacchati devā 'ti, rājā āgacchatīti sutvā
tutṭhamānaso hutvā attano yuttāsaṇaṃ ṇatvā nisīdā 'ti ā., so attano yuttāsaṇaṃ

¹ B^d bhūtap-. ² all three MSS. -ṇīm. ³ C^k dārakasampañño, B^d sattadāraka-
pañño. ⁴ B^d evarūpaṃ. ⁵ B^d phalita? ⁶ C^k āga-. ⁷ so C^k; B^d tumhe
mayā imaṃ anattāṇḍamaṃ gantvā passathetaṃ. ⁸ B^d atituriṭo va nikkha-
mitvā passata. ⁹ B^d adds vā. ¹⁰ B^d vā ¹¹ C^k naraṃ? ¹² B^d katvā. ¹³
C^k mameva. ¹⁴ C^k mayhaṃ. ¹⁵ C^k katvā, C^k omīti gahapatipatirūpaṃ. ¹⁶
C^k -mīti. ¹⁷ B^d attheko.

ūatvā ekamantaṃ nīsidī, M. pi alaṃkatapaṭṭiyatto dāraḥasahassaparivuto alaṃ-
 katarathe nīsiditvā nagaraṃ pavisaṃto parikhāpīṭṭhe ekaṃ gadrabhaṃ diṣvā
 thāmasampanne mānave āṇapeṣi: etaṃ gadrabhaṃ anubandhitvā gahetvā yathā
 saddaṃ na karoti evaṃ assa mukhabandhanaṃ katvā ekasmiṃ attharake vaṭṭetvā
 aṃśeṇādāya gacchathā¹ 'ti, te tathā karīṃsu, Bo- pi mahantena parivārena na-
 garaṃ pāvisi, mahājano esa kira Sirivadḍhakasetṭhino putto Mahosadho p.
 nāma esa kira jāyamāno osadhaghaṭṭikāṃ batthena gahetvā jāto iminā kira te
 ettakānaṃ vimaṃśanapaññānaṃ paṭibhāgā² nātā³ ti M-aṃ abhittavanto olo-
 kento ca tittiriṃ na gacchatī, so rājadvāraṃ gantvā attano āgatasāsaṇaṃ paṭi-
 hāresi, rājā sutvā va tuṭṭhahatiṭṭho mama putto Ma - - to khīppaṃ āgacchatū 'ti ā.,
 so dāraḥasahassaparivuto pāsādaṃ abhirūhītvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ
 atṭhāsi, rājā taṃ diṣvā va soṃanassappatto hutvā madhurapaṭṭisaṇṭhāraṃ katvā
 paṇḍita patirūpaṃ āsaṇaṃ nītvā nīsidā 'ti ā., so pitaraṃ olokesi, ath' assa
 pitā olokitasaññāya utṭhāya p-a imasmiṃ āsane nīsidā 'ti ā., so tasmīṃ nīsidī,
 taṃ tattha nisinnaṃ diṣvā va Senaka-Pukkusa-Kāvinda-Devindā c' eva aññe
 ca andhabālā ti pāṇiṃ paharitvā mahāhasitaṃ hasitvā imaṃ andhabālaṃ p. ti
 vadanti so pitaraṃ āsanā utṭhāpetvā ayaṃ nīsidati imaṃ p. ti vattum ayuttan
 ti parihasaṃ karīṃsu, rājāpi dummukho ahosi, atha naṃ M. pucchi: kiṃ
 mahārāja dummukh' atthā 'ti, āma p-a dummukho 'mhi savaṇaṃ eva te manā-
 paṃ dassanaṃ amāṇapaṃ jātan ti, kiṃkāraṇā ti, pitaraṃ āsanā utṭhāpetvā
 nīsinattā⁴ ti, kiṃ pana tvaṃ mahārāja sabbaṭṭhānesu puttehi pitā⁵ va uttamo
 ti maññasi, āma paṇḍitā 'ti, atha naṃ M. nanu mahārāja tumhehi amhākaṃ
 assataraṃ vā⁶ pesetu seṭṭhataraṃ vā⁷ ti sāsanaṃ pahitaṃ ti vatvā āsanā utṭhāya
 te mānave oloketvā tumhehi gahitagadrabhaṃ ānethā 'ti āṇāpetvā rañño pāda-
 mūle nipaṭṭāpetvā mahārāja ayaṃ gadrabho kiṃ agghatīti pucchi, sace upakā-
 rakko atṭhakabhāṇe agghatīti, imaṃ pana gadrabhaṃ paṭicca ajāṇīyavalavāya
 kucchimbī vutthaassataro⁸ kiṃ agghatīti, anaggho p-a 'ti, deva kasmā evaṃ
 kathetha nanu tumhehi idān' eva vuttaṃ sabbaṭṭhānesu puttehi pitā⁹ va uttamo
 ti sace taṃ saccāṃ tumhākaṃ vāde¹⁰ assatarato gadrabho uttamo hoti kiṃ
 mahārāja tumhākaṃ p-ā ettakaṃ pi jānītum asakkontā pāṇiṃ paharitvā hasanti
 aho tumhākaṃ p-ānaṃ paññāsampatti kuto vo ete laddhā ti cattāro pi p-e
 paribhāsītva¹¹ rājānaṃ imāya Ekanipāte gāthāya ajjhabhāsi:

3. Haṃsi¹² tuvaṃ evaṃ maññesi¹³ seyyo (Cfr. I, 424)

puttana pitā ti¹⁴ rājaseṭṭha

hand' assatarassa te ayaṃ (add pi?)

assatarassa hi gadrabho pitā ti.

T. a.: yadi tvaṃ rājaseṭṭha sabbaṭṭhānesu seyyo puttana pitā¹⁵ evaṃ
 maññasi, hand' assatarassa te ayaṃ ti tava assatarato pi ayaṃ seyyo hotū
 'ti ā., kiṃkāraṇā: assatarassa hi gadrabho pitā ti. Evaṃ ca pana vatvā āma

¹ B^d āga-. ² B^d -o. ³ B^d sayānis-. ⁴ C^k pitāro. ⁵ so all three MSS.

⁶ B^d nippatto assataro. ⁷ B^d pāde. ⁸ C^k B^d -hāsītva. ⁹ so C^k; B^d hasi-

¹⁰ B^d maññasi. ¹¹ B^d hi.

mahārāja sace puttato pitā seyyo mama pitarāṃ gaṇhattha sace pītito putte seyyo maññ gaṇhattha tumhākaṃ atthāyā¹ 'ti, rājā so manassappatto aho si, sabba-rājaparisa sukathito p-ena pañho ti unnādādīni sādhu kārassahassāni² adāsi³, aṅgulipoṭhā ca celukkhepasahassāni ca pavattiṃsu⁴, cattāro p-ā dummukhā
 5 ahesuṃ, mātāpitunnaṃ guṇaṃ jānanto Bodhisattena sadi so n' atthi, so kasmā evaṃ akāsi⁵ na ca pītu avamānatthāya raññā⁶ pana assatarāṃ vā pesetu seṭṭhatarāṃ vā ti⁶ pesitaṃ tasmā tassa pañhassa āvibhāvanattham attano ca paṇḍitabbhāvassa nāpanattham catunnaṃ p-tānaṃ nippabbhākarattham] evaṃ akāsi⁶. Gadrabhapañho nīttito.

- 10 Rājā tussitvā gandhodakapunnāṃ suvaṇṇabhimkāraṃ ādāya „pācīna - - gāmaṃ rājabhogena bhuñjā“ 'ti seṭṭhissa hatthe udakaṃ pādetvā „sesaseṭṭhino etass' eva upatṭhākā hontū“ 'ti vatvā Bo-assa mātuyā sabbālaṃkāre pesetvā gadrabhapañhe pasanno B-aṃ puttaṃ katvā gaṇhituṃ seṭṭhiṃ avoca: „gaha-
 15 pati Ma-taṃ mama puttaṃ katvā dehīti“, „deva, taruṇo ayaṃ tāva, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khiragandhaṃ vāyati, mahallakakāle tumhākaṃ santike bhavissatīti“, „gahapati, tvaṃ ito patṭhāya etasmiṃ nirālayo hohi, ayaṃ ajjatagge mama putto, ahaṃ mama puttaṃ posetuṃ sakkhissāmi, gaccha tvaṃ“ ti taṃ uyyojesi, so
 20 rājānaṃ vanditvā p-aṃ āliṅgitvā ure nipajjāpetvā sīse cumbitvā ovādam assa adāsi, so pi pitarāṃ vanditvā „tāta mā cintayitthā“ 'ti uyyojesi, rājā p-aṃ pucchi: „tāta antobhattiko bhavissasi udāhu bahibhattiko“ ti, so „mahā me parivāro, bahibhattikena mayā bhavituṃ vaṭṭatīti“ cintetvā „bahibhat-
 25 tiko bhavissāmīti“ ā. 'ath' assa rājā anurūpagehaṃ dāpetvā dārakasahassaṃ ādiṃ katvā paribbayaṃ dāpetvā sabbapari-bhoge dāpesi, so tato patṭhāya rājānaṃ upatṭhahi, rājāpi naṃ vīmaṃsitukāmo va aho si. Tadā ca nagarassa dakkhinadvārato avidūre pokkharāṇīti ekasmiṃ tāle kākakulā-
 30 vake maṇiratanāṃ aho si, tassa chāyā pokkharāṇiyaṃ paññāyi, „po-ṇiyaṃ maṇīti“ rañño ārocesuṃ, so Senakaṃ āmantetvā

¹ B^d matthāyā. ² C^k -kārāṃ. ³ B^d adāsi. ⁴ B^d -ttayīṃsu. ⁵ C^k -o. ⁶ B^d adde sāsanaṃ.

„po-yaṃ kira maṇiratanam paññāyati, katham taṃ gaṇhāpemaṃ“
 'ti pucchitvā „udakam harāpetvā¹ gaṇhitum vaṭṭatīti“ vutte
 „tena hi evaṃ karohīti“ tass' eva bhāram akāsi, so bahu-
 manusse sannipātāpetvā udakañ ca kaddamañ ca harāpetvā²
 bhūmim³ bhinditvāpi maṇim na addasa, puna punṇāyaṃ pok- 5
 kharaniyā maṇicchāyā paññāyi, so puna pi tathā katvā n' eva
 addasa, tato rājā p-am āmantetvā „po-yaṃ eko maṇi paññā-
 yati, Senako udakakaddamañ harāpetvā bhūmim⁴ bhindāpetvāpi
 na addasa, punṇāya po-yā puna paññāyati, sakhissasi taṃ
 maṇim gaṇhāpetun“ ti, so „n' etaṃ mahārāja garu⁵, etha 10
 dassessāmīti“, rājā tussitvā „passissāmi⁶ ajja p-assa ṇāṇa-
 balan“ ti mahājanaparivuto pokkharaniṭṭiraṃ gato, M. tīre
 ṭhatvā maṇim olovento va „nāyaṃ maṇi po-yaṃ, tālarukkhe
 iminā bhavitabban“ ti ṇatvā „n' atthi deva po-yaṃ maṇīti“
 vatvā „nanu udae paññāyatīti“ vutte udakapātim āharāpetvā 15
 „passa⁷ deva, nāyaṃ maṇi po-yaṃ yeva paññāyati pātiyaṃ pi
 paññāyatīti“ vatvā „p-a kattha pana maṇinā bhavitabban“ ti
 vutte „deva po-yam pi pātiyaṃ pi chāyā va paññāyati na
 maṇi, māṇi pana etasmim tālarukkhe kākakulāvake, purisaṃ
 āropetvā otarāpehīti“ ā., rājā tathā maṇim āharāpesi, p. taṃ 20
 gabetvā rañño hatthe ṭhapesi, mahājano p-assa sādhu-kāraṃ
 datvā Senakam paribhāsanto „maṇiratanam tālarukkhe kāka-
 kulāvake atthi⁸, Senako balavapurisehi pokkharaniṃ⁹ yeva
 bhindāpeti¹⁰, p-ena nāma Mahosadhasadisena (add na?) bhavi-
 tabban“ ti M-assa thutim akāsi, rājāpi tassa tuṭṭho attano 25
 gīvāya piḷandhanam muttāhāraṃ datvā dāra-kasahassassa muttā-
 valiyo dāpesi, Bo-assa ca parivārassa ca vinā¹¹ patihārena¹²
 upatṭhānam anujāni. Ekūnavīsati pañho niṭṭhito.

Pun' ekadivasam rājā p-ena saddhim uyyānam agamāsi,

¹ Bā niharitvā. ² Bā nīha-. ³ Bā bhūmi, Cks -miyaṃ. ⁴ Cks -iyaṃ, Bā bhūmam. ⁵ Bā garuṃ. ⁶ Cks -mīti. ⁷ Ck tassa, Bā passatha. ⁸ Cks ṭhapetvā in the place of kka- atthi. ⁹ Cks -niyaṃ. ¹⁰ Bā senaka bālo bahumanussehi po-nim yeva bhindāpesi. ¹¹ so Cks; Bā iminā. ¹² so Ck Bā; Ck patihā-.

- tadā eko kakaṇṭako toraṇagge vasati, so rājānaṃ āgacchantaṃ disvā otaritvā bhūmiyaṃ nipajji, rājā tassa kiriyaṃ disvā „p-a ayaṃ k. kiṃ karotīti“ pucchi, „mahārāja tumhe sevātīti“, „sace evaṃ mā ambhakaṃ sevā nipphalā hotu, bhogam assa
- 5 dāpehīti“, „deva, nāssa bhogena kiccam atthi, khādaniyamattaṃ alam etassā“ 'ti, „kiṃ pan' esa khādātīti“, „maṃsaṃ devā" 'ti, „kittakam laddhum vaṭṭatīti“, „kākaṇikagghanakam devā" 'ti, rājā ekaṃ purisaṃ āṇāpesi, „rājādāyo' nāma kākaṇikamatto na vaṭṭatīti imassa nibaddham aḍḍhamāsakassa maṃsaṃ āha-
- 10 ritvā dehīti“, so „sādhū" 'ti tato paṭṭhāya tathā akāsi, so ekadivasaṃ uposathamāghāte² maṃsaṃ alabhitvā tam eva aḍḍhamāsakam vijjhītvā suttakena āvūṇitvā tassa gīvāya pi-landhi, ath' assa tam nissāya māno uppajji, tam divasaṃ eva rājā puna uyyānaṃ agamāsi, so rājānaṃ āgacchantaṃ disvā
- 15 dhanam nissāya uppannamānavasena „Vedeha, tvam nanu³ kho mahaddhano, ahan nu kho“ ti raññā saddhiṃ attānaṃ samaṃ karonto anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno nipajji, rājā tassa kiriyaṃ oloketvā „p-a, esa pubbe viya ajja na otarati, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti pucchanto paṭhamam gātham āha:
- 20 4. Nāyaṃ pure uṇṇamati⁴ toraṇagge kakaṇṭako,
Mahosadha vijjānāhi kena thaddho kakaṇṭako ti.

Ta. uṇṇamatīti⁵ yathā ajja anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno uṇṇamati⁶ evaṃ pure (add na) uṇṇamati⁷, kena thaddho k. ti kena kāraṇena thaddhabhāvaṃ āpanno.

- 25 Paṇḍito „uposathamāghāte⁸ maṃsaṃ alabhantena rājāpurisena gīvāya baddhaaḍḍhamāsakam nissāya tassa mānena⁹ bhavitabban“ ti nātvā imaṃ gātham āha:
5. Aladdhapubbaṃ laddhāna aḍḍhamāsaṃ kakaṇṭako
atimaññati rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahan ti.

¹ B^d rājādāyo. ² B^d -the māghāte. ³ B^d nu. ⁴ C^k unu-, B^d oṇa-, B^s oram-?
⁵ B^d oṇa-, B^s ora-? ⁶ B^s na oramati. ⁷ C^k omit evaṃ - - ti. B^d has evaṃ
pure oṇamati. ⁸ B^d -the mā-. ⁹ C^k add uppanno.

Rājā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā pucchi, so yathābhūtaṃ ārocesi, rājā „kañci¹ apucchitvā va sabbaññūbuddhena viya paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsayo nāto“ ti ativiya pasīditvā p-assa catūsu dvāresu sumkaṃ dāpesi, kakaṇṭakassa pana rājā kujjhivā vattaṃ haretuṃ² ārabhi, p. pana „ayuttan“ ti ni-³ vāresi. Kakaṇṭakapañho niṭṭhito.

Ath⁴ eko Mithilavāsī Piṅguttaro nāma māṇavo⁵ Takkasilam gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ sikkhanto khip-pam eva sikkhi, so anuyogaṃ datvā „gacchāmi ahan“ ti āca-riyaṃ apucchi, tasmim pana kule sace pi vayappattā dhītā⁶ 10 hoti jeṭṭhantevāsikassa dātabbā ti vattaṃ ca³, tassācariyassa ekā dhītā atthi abhirūpā devaccharapaṭibhāgā, atha naṃ „dhi-taraṃ te tāta dassāmi, taṃ ādāya gamissaṃti“ ā., so pana māṇavo dubbhago kālakaṇṇi, kumārikā mahāpuṇṇā, tassa taṃ disvā cittaṃ nāliyyati, so taṃ ārocento⁴ pi „ācariyassa 15 vacanaṃ na bhindissāmi“ sampaṭicchi, brāhmaṇo dhītaraṃ tassa adāsi, so rattibhāge alamkatasirisayane nipanno tāya āgantvā sayanaṃ abhirūḷhamattāya tintināyamāno⁵ sayanā ota-ritvā bhūmiyaṃ nipajji, sāpi otarivā tassa santikaṃ gatā, so utthāya puna sayanaṃ abhirūhi, sāpi puna sayanaṃ abhi- 20 rūhi, so pana sayanā otari, kālakaṇṇi nāma siriyaṃ saddhiṃ na sameti, kumārikā sayane yeva nipajji, so bhūmiyaṃ yeva sayi, evaṃ sattāhaṃ vītināmetvā taṃ ādāya ācariyaṃ vanditvā nik-khami, antarāmagge allāpasallāpamattam pi n⁶ atthi, aniccha-mānā va ubho pi Mithilaṃ pattā, Piṅguttaro nagarā avidūre 25 ekaṃ phalasampannaṃ udumbaraṃ disvā khudāya pīlito abhi-rūhitvā udumbarāni khādi, sāpi chātajjhata⁶ rukkkhamūlaṃ gantvā „mayham pi phalāni pātethā“ ti ā., „kim tava hattha-pādā n⁶ atthi, sayam pi abhirūhitvā khādā“ ti, sā abhirūhitvā khādi, so tassā abhirūḷhabhāvaṃ nātvā siḡhaṃ otarivā ruk- 30

¹ Bā kiñci   ² Hā vattaṃ hā-.   ³ Bā vuttaṃ idaṃ vuttaṃ in the place of vattaṃca.   ⁴ so all three MSS. for arocento?   ⁵ C^k tināyamāno, Bā atṭhiyamāno harāyamāno.   ⁶ Bā chātattāya.

- khaṃ kaṇṭakehi parikkhipitvā „mutto 'mhi kālakappaṇiyā“ ti vatvā palāyi, sā otaritvā gantum asakkonti tatth' nisīdi. Atha rājā uyyāne kīḷitvā hatthikkhandhe nisinno sayanhasamaye nagaram pavisanto taṃ tattha disvā paṭibaddhacitto hutvā „sa-
- 8 pariggahā apariggahā“ ti pucchāpesi, sā „atthi me sāmi kula-
- dattiko pati, so pana' maṃ idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto“ ti ā., amacco taṃ kāraṇaṃ rañño ārocesi, rājā „assāmikabhaṇ-
- ḍaṃ nāma rañño pāpuṇātīti“ taṃ otarāpetvā hatthim āropetvā nivesanaṃ netvā abhisinñcitvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi, sā
- 10 tassa piyā ahosi manāpā, udumbhararukkhe diṭṭhattā Udum-
- barādevit' eva nāmaṃ saṇjānimsu, ath' ekadivasaṃ rañño uyyānagamanatthāya dvāragāmaṃvāsikehi maggaṃ paṭijaggā-
- pesuṃ¹, Piṇḍuttaro pi bhatim karonto kacchaṃ bandhitvā kuddālena maggaṃ tacchati, magge anitṭhite yeva rājā U-deviyā
- 15 ṣaddhim rathe ṭhatvā nikkhami, U-devī pi taṃ kālakappaṇim maggaṃ tacchantam disvā evarūpaṃ sirim dhāretum nāsakkhi,
- „ayaṃ kālakappaṇi“ taṃ oloketi hasi, rājā taṃ hasamānaṃ disvā kujjhivā „kasmā hasīti“ pucchi, „deva ayaṃ maggatacchako
- puriso mayhaṃ porāṇakasāmiko, esa maṃ udumbarukkhaṃ
- 20 āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, im' āhaṃ oloketvā evarū-
- pam sirim dhāretnim nāsakkhim², 'ayaṃ kālakappaṇi' cintetvā hasin³ ti, rājā „tvam musā kathesi, aññaṃ kañci⁴ disvā
- hasitaṃ tayā, māressāmi tan“ ti asim aggahesi, sā bhayappattā
- „deva paṇḍite tāva pucchā“ 'ti ā., rājā Senakaṃ pucchi:
- 25 „tvam imissā vacanaṃ saddahasīti“, „na saddahāmi deva, ko
- nāma evarūpaṃ itthim pahāya gamissatīti“ ā., sā tassa kathaṃ sutvā atirekataram⁵ bhītā ahosi, atha rājā „Senako kim jānāti“,
- p-am pucchissāmīti“ cintetvā taṃ pucchanto i. g. ā.:
- 30 a. Itthi siyā rūpavatī sā ca sīlavatī siyā, (vol. II p. 115)
- puriso taṃ na iccheyya saddahāsi Mahosadhā 'ti.

¹ C^k -pentesu, C^o paṭijaggantesu ² all three MSS. -i. ³ B^d ki-. ⁴ C^{ks} nan.

⁵ C^k atirekatatā, C^o atirekatarā. ⁶ C^{ks} jānāsīti.

Ta. sīlavatīti ācārasampannā.

Taṃ sutvā paṇḍito gātham āha:

7. Saddahāmi mahārāja: puriso dubbhago siyā,¹
sirī ca kālakaṇṇī ca na samenti kudācanam.

Ta, na samentīti samuddassa 'oratīrapārātīrāni viya nabhatalapaṭṭhavitālā 5
viya ca na samāgacchantī.

Rājā tassa vacanena taṃkāraṇā na kujjhi', hadayam assa nibbāyi, so tassa tussitvā „p-a sace tvaṃ idha na bhavissasi ajjāham bāla-Senakassa kathāya ṭhatvā evarūpaṃ itthiratanam na labhissam, idāni taṃ nissāya mayā esā laddhā“ ti p-assa 10 satasahassena pūjam kāresi, tato devī pi rājānam vanditvā „deva, p-am nissāya mayā jīvitam laddham, im' āham kaniṭṭha-bhātikaṭṭhāne ṭhpetum varam varemīti“². „sādhu devi gaṇhāsi“³, dammi te varan“ ti, „devāham ajja“⁴ paṭṭhāya mama kaniṭṭham vinā na kiñci madhurarasaṃ khādissāmi, ito paṭṭhāya 15 velāya va avelāya vā dvāram vivarāpetvā imassa madhurarasaṃ pesetum labhanakavaram⁵ gaṇhāmīti“, „sādhu bhadde imam varam gaṇhāhīti“. Sirikālakaṇṇipaṇho niṭṭhito.

Aparaṃsim divase rājā katapātārāsabhatto dighantare⁶ caṃkamanto dvārapānantarena⁷ ekaṃ eḷakaṇ ca sunakhaṇ ca 20 mittasanthavaṃ karonte addasa, so kira eḷako hatthisālāya hatthisa purato khittam anāmaṭṭhatīṇam⁸ khādi, atha naṃ hatthigopakā poṭhetvā⁹ nīharimṣu, viravitvā palāyamānaṃ ca eko vegena gantvā piṭṭhiyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhim nāmetvā vedanāmatto gantvā rājagehe mahābhittim nissāya piṭhi- 25 kāya nipajjī, taṃ divasam eva raṇṇo mahānase aṭṭhicammādini khāditvā vadḍhitasunakho bhattachārake bhattim sampādetvā bahi ṭhatvā sarīre sedam nibbāpente macchamaṃsagandham adhivāsetum asakkonto mahānasaṃ pavisitvā pidhānam pātetvā

¹ Ce taṃ kāraṇam bujjhi, Bḍ taṃ kāraṇam sutvā tassā akujjhitvā. ² Bḍ yācāmīti. ³ Bḍ gaṇhāti. ⁴ Bḍ ajjato. ⁵ Bḍ labhikabbavaram. ⁶ Bḍ pāsādadiḡh-. ⁷ Bḍ vātavan-. ⁸ Ck^o anāmatta-, Bḍ anāmātha-. ⁹ Bḍ poth-.

- maṃsaṃ khādi, bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṃ
 sunakhaṃ disvā dvāraṃ pidahitvā taṃ leḍḍudaṇḍādīhi poṭhesi,
 so khāditamaṃsaṃ mukhen' eva chaḍḍetvā viravitvā nikkhami,
 bhattakārako pi 'ssa nikkhantabhāvaṃ nātvā anubandhitvā
 5 piṭṭhiyaṃ tiriyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā ekaṃ
 pādaṃ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānam eva pāvisi, atha
 naṃ eḷako „samma kiṃ tvaṃ piṭṭhiṃ nāmetvā āgacchasi, kiṃ
 te vāto vijjhatīti“ pucchi, sunakho „tvam pi piṭṭhiṃ nāmetvā
 nipanno, kiṃ tava sarīre¹ vāto vijjhatīti“ pucchi, so attano
 10 pavattiṃ ārocesi, atha naṃ eḷako pucchi: „kiṃ pana tvaṃ puna
 bhattagehaṃ gantuṃ sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi, gatassa
 me jīvitaṃ n' atthīti“, „tvam pana hatthisālaṃ gantuṃ sak-
 khissasīti“, „mayāpi tattha gantuṃ 'na sakkā, gatassa me
 jīvitaṃ n' atthīti“, te „kathan nu kho mayaṃ idāni jīvissāmā“,
 15 'ti upāyaṃ cintesum, ath' eḷako āha: „sace mayaṃ samaggā'
 vāsaṃ vasitum sakkoma atth' eso upāyo“ ti, „tena hi kathe-
 hīti“, „samma tvaṃ ito paṭṭhāya hatthisālaṃ yāhi, 'nāyaṃ
 tiṇaṃ khādātīti' tayi hatthigopakā āsaṃkaṃ na karissanti, tvaṃ
 mama tiṇaṃ āhareyyāsi, aham pi bhattagehaṃ pavisissāmi,
 20 'nāyaṃ maṃsakhādako' ti bhattakārako mayi āsaṃkaṃ na
 karissati, aham pi te maṃsaṃ āharissāmīti“, te „atth' eso
 upāyo“ ti ubho sampaticchitvā sunakho hatthisālaṃ gantvā
 tiṇakalāpaṃ² ḍasitvā ānetvā mahābhittipīṭṭhikāyaṃ ṭhapesi,
 itaro pi bhattagehaṃ gantvā maṃsakhandaṃ mukhapūraṃ
 25 ḍasitvā ānetvā tatth' eva ṭhapesi, sunakho maṃsaṃ khādati
 eḷako tiṇaṃ khādati, te iminā upāyena samaggā sammodamānā
 mahābhittipīṭṭhikāya vasanti, rājā tesāṃ mittadhammaṃ disvā
 cintesi: „adīṭṭhapubbaṃ vata me kāraṇaṃ³ dīṭṭhaṃ, ime
 paccāmittā hutvāpi⁴ samaggavāsaṃ vasanti, idaṃ kāraṇaṃ
 30 gahetvā pañhaṃ katvā paṇḍite pucchissāmi, imaṃ ca pañhaṃ
 ajānante raṭṭhā pabbājessāmi, taṃ jānantassa 'evarūpo paṇḍito

¹ Rd kinte. omitting sarīre. ² Rd -a. ³ C* tiṇakaraṇaṃ, Ck tinakaraṇaṃ. ⁴
 Rd adds ajja. ⁵ Ck* omit pi.

n' atthīti' sakkāraṃ karissāmi, ajja tāva avelā sve upatṭhāna-
kāle āgate pucchissāmīti" so punadivase paṇḍitesu upatṭhānaṃ
āgantvā nisinnesu paṇhaṃ pucchanto i. g. ā.:

8. Yesaṃ na kadāci bhūtapubbaṃ
sakkhiṃ sattapadam pi' imasmi loke 5
jātā amittā dve' sahāyā³
paṭisanthāya caranti kissa hetū 'ti.

Ta paṭisanthāyā 'ti saddahitvā ghaṭitā⁴ hutvā.

Idaṇ ca pana vatvā puna āha:

9. Yadi me ajja pātarāsakāle 10
paṇhaṃ na sakkuṇetha vattum etaṃ
pabbājayissāmi⁵ vo sabbe⁶,
na hi m' attho duppaññajātikehīti.

Senako aggāsane nisinno p. āsanapariyante, so taṃ paṇ-
haṃ upadhārento atthaṃ adisvā cintesi: „ayaṃ rājā dandha- 15
dhātuko imaṃ paṇhaṃ cintetvā samkaḍḍhitum asamattho,
kiñci tena diṭṭhaṃ bhavissati, ekadivasaṃ okāsaṃ labhanto
imaṃ paṇhaṃ nīharissāmi"⁷, Se- „kenaci upāyena ajja eka-
divasamattaṃ adhivāsāpetum vaṭṭatīti"⁸, itare pi cattāro
andhakāragabbhaṃ pavitṭhā viya na kiñci passimsu, Se- „kin 20
nu kho Mahosadhassa pavattīti" Bo-aṃ olokesi, so pi taṃ
olokesi, Se- Bodhisattassa olokītākāren' eva⁹ tassādhippāyaṃ
ñatvā tassa paṇḍitassāpi na upatṭhātīti sallakkheti ayaṃ ajja
etaṃ kathetum asakkonto ten' ekadivasaṃ okāsaṃ icchati, pū-
ressāmi 'ssa manorathan ti raññā saddhiṃ vissāseṇa mahāhasitaṃ 25
hasitvā „kiṃ mahārāja sabbe va¹⁰ amhe paṇhaṃ kathetum asak-
konte pabbājessasīti" ā., „āma paṇḍitā" 'ti „etaṃ pi eko gaṇṭhi-
paṇho ti tvaṃ sallakkhesi, na mayaṃ etaṃ paṇhaṃ kathetum
sakkoma, api ca thokaṃ adhivāsehi, gaṇṭhipaṇho esa na sakkā
mahājanamajjhe kathetum, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṃ 30

¹ read: -daṃ, omitting pi. ² read: duve. ³ Bḍ sahāyakā. ⁴ Bḍ ghaṭikā. ⁵
Bḍ raṭhā pabb-. ⁶ read: sabbe vo? or vo va sabbe? ⁷ read: -mīti? ⁸ Cks
-setū ti. ⁹ Bḍ se- bodhisattassa olokitasaññāya. ¹⁰ Bḍ saccameva.

yeva kathessāma, okāsan no dehīti“ M-am takketvā¹ imaṃ
gāthadvayam āha:

10. Mahājanasamāgamamhi ghore
janakolāhalasamāgamamhi jāte
5 vikkhittamanā anekacittā
pañhaṃ na sakkupoma vattum etaṃ.
11. Ekaggacittā (add pi?) ekamekā
rahasi gatā atthaṃ nicintayitvā
paviveke sammāsītvaṇa dhīrā
10 atha vakkhanti janinda attham etan ti.

Ta. sammāsītvaṇā 'ti kāyacittaviveke tīhita ime dhīrā imaṃ pañhaṃ
sammāsītva atha te etaṃ atthaṃ vakkhanti.

Rājā tassa kathaṃ sutvā anattamano hutvāpi „sādhū
cintetvā kathetha, akathente pabbājessāmīti“ tajjesi yeva, cat-
15 tāro pi p-ā pāsādā otarimsu, Se- itare „tātā, rājā sukhuma-
pañhaṃ pucchi, akathite mahantaṃ bhayaṃ bhaveyya, tumhe
sappāyabhojanaṃ bhuñjitvā sammā upadhārethā“ 'ti², p. pi
utthāya U-deviyā santikaṃ gantvā „devi ajja vā hiyyo vā rājā
kattha ciraṃ atthāsīti“ pucchi, „tāta dīghantare vātapānena
20 olokento caṃkamatīti“, tato B. cintesi: „raññā iminā passena
kiñci diṭṭhaṃ bhavissatīti“, so tato gantvā bahi olokento
„eḷakasunakhānaṃ kiriyaṃ disvā rañño³ pañho abhisamkhato“
ti sannitthānaṃ katvā gehaṃ gato, itare tayo pi cintetvā
kiñci adisvā Senakassa santikaṃ agamiṃsu, so te pucchi:
25 „diṭṭho⁴ vo⁵ pañho“ ti, „na diṭṭho ācariyā“ ti, „yadi evaṃ
rājā vo pabbājessatī⁶, kiṃ karissathā“ ti, „tumhehi pana
diṭṭho“ ti, „aham pi na passāmīti“, „tumhesu apassantesu
mayā kiṃ passissāmā⁷ ti⁸ rañño pana santike cintetvā
kathessāmā 'ti sihanādaṃ naditvā āgat' amha, akathite rājā
30 kujjhissati, kiṃ karomā⁹ ti⁷, „ayaṃ pañho na sakkā amhehi

¹ Bd oloketvā. ² Ck adds vatvā (Ck avatvā) attano attano gehaṃ gatā. ³ Bd -ā.

⁴ Ck te. ⁵ Ck -tīti. ⁶ Bd -ssāma hiyyo. ⁷ Bd karissāma, omitting ti.

daṭṭhum, p-ena sataguṇaṃ katvā cintito bhavissatīti“¹, „etha
tassa santikaṃ gacchāma“² 'ti te cattāro pi B-assa ghara-
dvāraṃ gantvā ṭhitabhāvaṃ ārocāpetvā gehaṃ pavisitvā paṭi-
santhāraṃ katvā ekamantaṃ ṭhitā M-am pucchimsu: „kiṃ
p-a cintito te pañho“ ti, „mayi acintite añño ko cintessati, āma 5
cintito“ ti, „tena hi amhākaṃ pi kathethā“³ 'ti, p. „sac' āhaṃ
etesaṃ na kathessāmi rājā te“⁴ ratṭhā pabbājessati maṃ sattahi
ratanehi pūjessati, ime bālā mā nassantu kathessāmi tesā“⁵ ti
cintetvā te cattāro pi nīcāsane nisīdāpetvā añjalim paggaṇhā-
petvā rañño diṭṭhakaṃ ajānāpetvā „rañño pucchitakāle evaṃ 10
kathēyyāthā“⁶ 'ti catunnam pi catasso gāthā bandhitvā Pālim
eva uggaṇhāpetvā uyyojesi, te dutiyadivase rājūpatṭhānaṃ
gantvā paññattāsane nisīdīmsu, rājā Senakaṃ pucchi: „ñāto
te S-a pañho“ ti, „mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatīti“⁷,
„tena hi kathēhīti“⁸, „suṇātha devā“⁹ 'ti uggahitaniyāmen' eva 15
gātham āha:

12. Uggaputtarājaputtiyānaṃ
urabbhamāmsaṃ¹ piyaṃ manāpaṃ,
na te sunakhassa² adenti maṃsaṃ,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā⁴ 'ti. 20

Ta. ugga - - ti uggatānaṃ amaccaputtānaṃ e' eva rājaputtānaṃ ca.

Gātham vatvāpi S-o atthaṃ na jānāti, rājā pana attano
pākaṭatthatāya⁵ jānāti, tasmā „Senakena tāva ñāto“ ti „Pukku-
saṃ tāva pucchissāmīti“⁶ P-am pucchi, so pi 'ssa „kiṃ aham
eva apaṇḍito“⁷ ti vatvā uggahitaniyāmen' eva g. ā.: 25

13. Cammaṃ vihananti eḷakassa
assapiṭṭhattharaṇassa¹ hetu,
na te sunakhassa attharanti,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam² assā³ 'ti.

¹ B^d -ssati. ² C^k vo. ³ read: urabbhassa maṃsaṃ? ⁴ read: -khass'. ⁵
C^k sakkhā, B^d saṅkhyā. ⁶ B^d attano diṭṭhā pa. ⁷ B^d assassapiṭṭha-
C^k assapiṭṭhattharaṇasukhassa. ⁸ B^d saṅkham.

Tassāpi attho apākaṭo yeva, rājā pana attano pākaṭattā
„imināpi nāto“ ti Kāvindaṃ pucchi, so pi gātham āha:

14. Āvelitasīṅgiko¹ hi meṇḍo,
na sunakhassa visāṇāni² atthi,
5 tiṇabhakkho maṃsabhojano ca,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā 'ti.

Rājā „imināpi nāto“ ti Devindaṃ pucchi, so pi uggahita-
niyāmen' eva gātham āha:

15. Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
10 na sunakho tiṇamāsi no palāsam,
gaṇheyya suṇo sasam bilāram,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā 'ti.

Ta. tiṇamāsi -- ti tiṇakhādako c' eva paṇṇakhādako ca, no palāsam
ti tiṇam pi paṇṇam pi na khādati.

16. Atha rājā p-am pucchi: „tāta tvaṃ imam pañham jānā-
sīti“, „mahārāja Avīcīto yāva Bhavaggā maṃ tḥapetvā ko
aṇṇo etaṃ jānissatīti“, „tena hi kathehīti“, „suṇa mahārājā“
'ti tassa kiccassa⁴ attano pākaṭabhāvaṃ pakāsentō imam gātha-
dvayam āha:

- 20 16. Aḍḍhatṭhapādo⁵ catuppadassa
meṇḍo aṭṭhanakho adissamāno
chādiyaṃ āharatī⁶ ayaṃ imassa,
maṃsam āharatī⁶ yaṃ amussa.
17. Pāsādagato Videhasettḥo⁷
25 vītiḥāraṃ aṇṇamaṇṇabhojanānaṃ⁸
addakkhi kira sakkhi taṃ janindo
bhobhukkassa⁹ ca puṇṇamukhassa c' etan ti.

- Ta. aḍḍhatṭhapādo⁵ ti vyañjanakusalatāya eḷakassa catuppādāṃ san-
dhāyāha, meṇḍo ti eḷako, aṭṭhanakho ti eḷakassa ekekaṃmiṃ pāde dvinnam
30 dvinnam khurānaṃ vasen' etaṃ sandhāya vuttaṃ, adissamāno ti maṃsam
haranakāle appaṇṇāyamāno, chādiyaṃ ti gehacchādanatīṇaṃ ti a., ayaṃ imassā

¹ Ck^s āvelli-. ² read: visāṇāni sūnakhassa? ³ B^d saṅkham. ⁴ Ck^s kiccām. ⁵
B^d aṭṭhaḍḍha-. ⁶ all three MSS. -ti. ⁷ B^d ve-. ⁸ Ck^s -ambho-. ⁹ B^d bhobh-.

'ti ejaḥo sunakhassa, vitthāraṇaṃ ti vitthāraṇaṃ, aññamaññabhojanānaṃ
ti aññamaññassa bhojanānaṃ vitthāraṇaṃ, meṇḍo hi sunakhassa bhojanānaṃ
haratī so tassa vittharatī, sunakho pi tassa haratī itaro vittharatī, addakkhīti
taṃ tesāṃ aññamaññaṃ bhojanānaṃ vitthāraṇaṃ, sakkhīti attapaccakkhaṃ
katvā addasa, bhobhukkassā¹ 'ti bhumkaraṇasunakhassa² puṇṇamukhassa 5
meṇḍassa, etaṃ imeṣaṃ mittadhammaṃ rājā sayāṃ passitī.

Rājā itarehi B-aṃ nissāya nātabhāvaṃ ajānanto „pañca
p' ete attano attano paññābalen' eva jānimsū³ 'ti maññamāno
somanassappatto hutvā imaṃ gātham āha:

18. Lābhā vata me anapparūpā 10
yassa me edisā⁴ paṇḍitā kulamhi,
gambhīragataṃ nipuṇaṃ⁵ atthaṃ
paṭivijjhanti subhāsitenā dhīrā ti.

Ta. paṭivijjhanḍitī subhāsitenā viditvā kathenti.

Atha nesāṃ „santutṭhena nāma tutṭhākāro kattabbo“ ti 15
taṃ karonto gātham āha:

19. Assatarīraṭhañ⁶ ca ekamekaṃ
phītaṃ⁷ gāmavaraṇ ca ekamekaṃ
sabbesaṃ vo dammi paṇḍitānaṃ
parappatītamano⁸ subhāsitenā 'ti 20

vatvā sabbaṃ dāpesi. Dvādasanipāte Meṇḍakapaṇho niṭ-
ṭhito. (IV p. 186.)

Udumbaradevī pana itarehi p-aṃ nissāya pañhassa nāta-
bhāvaṃ natvā „raññā muggamāse nibbisese⁹ karontena viya
pañcannaṃ samako va sakkāro kato, nanu mayhaṃ kaniṭṭhassa 25
viseṣaṃ sakkāraṃ kātuṃ vaṭṭatitī“ rañño santikaṃ gantvā
pucchi: „deva kena te pañho kathito“ ti, „pañcahi paṇḍitehi
bhadde“ ti, „deva cattāro janā taṃ pañhaṃ kan nissāya jā-
nimsū“ 'ti¹⁰, „na jānāmi bhadde“ ti, „mahārāja te kiṃ jānanti,
p. pana 'mā nassantu ime bālā' ti pañhaṃ uggaṇhāpesi, tumhe so

¹ Bā bhubbh-. ² Bā bhubbhukkasaddakaraṇassa su-. ³ Bā omits edisā. ⁴ read:
nipū-? ⁵ Cks -ratañ. ⁶ Ck pītaṃ, Bā phītaṃ, C² omits this pāda. ⁷ Ck para-
matīta-, C² paramatīta-, Bā paramappatīta-. ⁸ Bā -sesakam. ⁹ Cks add maññāsi-

sabbesaṃ samaṃ sakkāraṃ karotha, ayuttaṃ c' etaṃ, p-assa
visesaṃ kātum vaṭṭatīti“, rājā „attānaṃ nissāya nātabhāvaṃ na
kathesi“ p-assa tussitvā atirekaṃ sakkāraṃ kātukāmo cintesi:
„hotu mama puttaṃ ekaṃ pañhaṃ pucchitvā kathitakāle ma-
5 hāsakkāraṃ karissāmīti“ so pañhaṃ cintento Sirimandapañhaṃ
cintesi, cintetvā ekadivasaṃ pañcaṇṇaṃ paṇḍitānaṃ upaṭṭhānaṃ
āgantvā sukhānisinnakāle „Senaka pañhaṃ pucchissāmīti“,
„puccha devā“ 'ti, rājā Sirimandapañhe paṭhamam g. ā.:

10 30. Paññāy' upetaṃ siriyā vihīnaṃ
yasassināṃ vāpi apetaṇṇaṃ
pucchāmi taṃ Senaka etaṃ atthaṃ:
kam ettha seyyo kusalā vadanti.

Ta. kam -- ti imesu dvīsu katarāṃ paṇḍitā seyyo ti vadanti.

Ayaṇ ca kira pañho Senakassa vamsānugato, tena taṃ
15 khippam eva kathesi:

21. Dhīrā ca bālā ca have janinda
sippūpapannā¹ ca asippino ca
sujātimitanto pi ajātimitassa
yasassinō pessakarā bhavanti,
20 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. pañño nihīno ti paññavā nihīno issaro uttamo ti attho.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā itare tayo apucchitvā nisinnaṃ
Mahosadhapaṇḍitaṃ āha:

25 32. Tuvam pi pucchāmi anomapaññaṃ
Mahosadha² kevaladhammadassi:
bālāṃ yasassiṃ paṇḍitaṃ³ appabhogaṃ
kam ettha seyyo kusalā vadantīti.

Ta. kevaladhammadassīti sabbadhammadassi.

¹ B^d sippasampanno. ² so all three MSS. for -dhā? ³ read: paṇḍit'.

Ath' assa Mahāsatto „suṇa mahārājā“ 'ti kathesi:

13. Pāpāni kammāni karoti bālo
idham eva seyyo iti maññamāno,
idhalokadassī paralokaṃ¹ adassi,
ubhayattha bālo kalim aggahesi, 5
evam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
paṇño² va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. idhamevā 'ti idhaloke idaṃ issariyam eva mayhaṃ seṭṭhan ti mañña-
māno, kalimaggahesi ti bālo issariyamadena pāpakammaṃ katvā nīrayādisu
uppalanto paraloke, puna tato āgantvā nīcakule dukkhabbojano³ hutvā nib- 10
battamāno idhaloke cā⁴ 'ti, ubhayattha parājayam eva gaṇhāti, etam pi ahaṃ
kāraṇaṃ disvā paṇṇasampaṇño va uttamo, issaro pi pana bālo na uttamo⁵
ti vadāmi.

Evam vutte rājā S-kaṃ oloketvā „nanu Mahosadho paṇṇa-
vantam eva uttamo ti vadatīti“ ā., S-ko „mahārāja, M-dho 15
daharo, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khīragandhaṃ vāyati, kiṃ esa
jānātīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

14. Na sippam etaṃ vidadhāti bhogaṃ
na bandhuvā⁶ na sarīrāvakaṃso⁷,
pass' eḷamūgaṃ sukham edhamānaṃ 20
sirihīnaṃ⁸ bhajate Gorimandaṃ,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
paṇño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. eḷamūgaṃ ti paggharitalālamukhaṃ, Gorimandaṃ⁹ ti so kira
tasmīm nēva nagare āsītikoṭṭivibhavo seṭṭhī virūpo, nāssa putto na dhītā, na 25
kiñci sippaṃ jānāti, kathentassāpi 'ssa hanukassa ubhohi passehi lālādharā
paggharanti, devaccharā viya dve itthiyo sabbālaṃkārehi vibhūsitā supupphita-
niluppālāni gahetvā ubhosu passesu ṭhitā taṃ lālaṃ niluppālehi paṭicchitvā
uppalāni chaḍḍanti, surāsaṇḍā pānāgāraṃ pavisaṇtā niluppālehi atthe sati tassa
gehadvāraṃ gantvā sāmī Gorimanda seṭṭhīti vadanti, so tesaṃ saddaṃ sutvā 30
vātapāne ṭhatvā kiṃ tāta 'ti vadati, ath' assa lālā paggharanti, tā itthiyo taṃ
niluppālehi paṭicchitvā niluppālāni antaravṛthiṃ khipanti, surādhuttā tāni¹⁰

¹ read: -lok'. ² Cks -ā. ³ Cks -bhā-. ⁴ Cks vā. ⁵ Cks vu-. ⁶ Cks
bandhuvā. ⁷ Bā sarīravāṇṇo. ⁸ Ck sirihīnaṃ. ⁹ Ck sirihīna, Bā sirivihīnaṃ. ¹⁰
Bā goravindaṃ. ¹⁰ Cks taṃ.

gahetvā udaye vikkhāletvā pīlandhitvā pānāgāraṃ pavisanti, evaṃ sirīsampanno
ahosi, Senako taṃ udāharaṇaṃ āharitvā dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tāta Mahosadhapāṇḍita“ 'ti, p.
„deva kiṃ S-ko jānāti, odanasitthaṭṭhāne' kāko viya dadhiṃ'
5 pātuṃ āradddhasunakho viya ca sayam eva passati, sīse patana-
kaṃ mahāmuggaraṃ na passati, suṇohi devā“ 'ti imaṃ g. ā.:

25. Laddhā sukhaṃ majjati appapañño¹

dukkhena puṭṭho pi pamoham eti,
āgantunā sukhadukkhena puṭṭho
10 pavedhati vāricaro va ghamme,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sukhaṃ ti issariyasukhaṃ labhitvā bālo majjati pamajjati, pamatto
pāpaṃ karoti, dukkheṇā 'ti kāyikacetasikadukkhena, āgantunā ti na ajjhat-
15 tikena, sattānaṃ hi sukhaṃ pi dukkhaṃ pi āgantukam eva na niccappavattam,
ghamme ti udakā uddharitvā ātape khittamaccho viya vihaññatīti a.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ācariyā“ 'ti ā., S-ko „deva
kim esa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā' araññe sañjātarukkhā
pi phalasampannam eva pakkhī bhajantīti“ imaṃ g. ā.:

20 26. Dumaṃ yathā sādupalamaṃ² araññe
samantato samabhicaranti³ pakkhī⁴
evam pi adḍhaṃ sadhanaṃ sabhogāṃ
bahujjano bhajati atthahetu,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. bahujjano ti bahujano.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tātā“ 'ti āha, p. kim esa maho-
daro jānāti, suṇa devā“ 'ti imaṃ gātham āha:

27. Na sādhu balavā bālo sāhasaṃ vindate dhanam,
30 kandantam eva dummedhaṃ kaḍḍhanti niraye bhusaṃ,

¹ Ck -sattha-, Bđ -siñcana-. ² Ck Bđ dadhi, Cc adhi. ³ Cks -puñño. ⁴ Bđ -e.

⁵ Bđ sādhu-. ⁶ Bđ -bhajanti. ⁷ Bđ -ino. ⁸ Bđ bahuko jano.

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sāhasan ti sāhasena sūhasikaṃ kammaṃ katvā janam piḷetvā dha-
nam vīdati, aha nam nirayapālā kandaṃ eva dummedhaṃ balavavedanaṃ
nirayaṃ kaḍḍhanti. 5

Puna S-ko raññā „kiṃ Senakā“ 'ti vutte imaṃ g. ā.:

28. Yā kāci najjo Gaṅgam abhisavanti¹
sabbā va tā nāmagottaṃ jahanti,
Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā!
na khāyate, iddhiparo hi loko, 10
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. najjo ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kandaṃ pi upādāya²,
jahantīti Gaṅgā t' eva³ saṃkhaṃ gacchanti attano nāmagottaṃ jahanti, na
khāyate ti sāpi puna Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā na paññāyati samuddo 15
t' eva³ nāmaṃ labhati, evam evaṃ mahāpañño pi issaraṃ patvā⁴ na khāyati
na paññāyati samuddaṃ pavittā-Gaṅgā viya hotīti a.⁵

Puna rājā „kiṃ paṇḍitā“ 'ti ā., so „suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gāthādvayam āha:

29. Yam etam akkhā udadhiṃ mahantaṃ 20
savanti najjo sabbakālaṃ⁶ asaṃkhaṃ⁷,
so sāgaro nīccam ulāravego
velaṃ na acceti mahāsamuddo.
30. Evam pi bālassa pajappitāni
paññaṃ na acceti sirī kadāci, 25
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. yametamakkhā ti yam etaṃ tvaṃ akkhāsi vadesi, asaṃkhaṃ⁸ ti
agananaṃ kālaṃ, velaṃ nāccetīti⁹ ulāravego pi hutvā ūmisahassaṃ ukkhi-
pītvāpi velaṃ atikkamitūṃ na sakkoti velaṃ patvā avassaṃ¹⁰ sabbaūmiyo bhij- 30
janti, evampīti bālassa pajappitāni pi evam evaṃ paññāvantaṃ atikkamitūṃ

¹ read: āsavanti? ² B^d -so kunnadiyo pi gaṅgaṃ abhisavanti. B^d tveva. ³
B^d issariyappatto. ⁴ B^d hoti, C^k hobhīti. ⁵ read: -kā'. ⁶ B^d -chya. ⁷ B^d
-khan. ⁸ B^d nacc-. ⁹ C^k vassa.

na sakkonti taṃ patvā va bhijjanti, paññāṃ nāccekittī paññavantaṃ sirī-
nāma nātikkamati, na hi koci atthānatthe uppannakasinkho paññavantaṃ atikka-
mitvā bālassa issarassa pādamūlaṃ¹ gacchati², paññāvato yeva pādamūle vi-
nicchayo nāma labbhatīti a.

5 Taṃ sutvā rājā „kiṃ Senakā“³ 'ti ā., so „suṇa devā“⁴ 'ti
imaṃ gātham āha:

31. Asaññato ce va⁵ paresam attham
bhaṇati saṇṭhānagato⁶ yasassī
tass' eva taṃ rūhati nātimajjhe
10 sirīhīnaṃ⁷ kārayate na paññā⁸,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño⁹ nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta asaññato ce vā 'ti issaro hi sace pi kāyādīhi asaññato dussīlo
saṇṭhānagato⁶ vinicchaye¹⁰ hito hutvā paresam attham bhaṇati tasmiṃ viniccha-
15 yamaṇḍale mahāparivārapavutassa musā vatvā sāmikam pi asāmikaṃ karontassa
tass' eva taṃ vacanaṃ rūhati sirīhīnaṃ tathā⁹ kārayate¹⁰ na paññā¹¹, tasmā
pañño nihīno issaro¹² va seyyo ti vadati.

Puna raññā „kiṃ tātā“³ 'ti vutte p. „suṇa deva, kiṃ jānāti
lāla-Senako“¹³ ti vatvā imaṃ gātham āha:

20 32. Parassa vā attano vāpi hetu
bālo musā bhāsati appapañño,
so¹⁴ nindito hoti sabhāya majjhe
peccam pi¹⁵ so duggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Tato Senako gātham āha:

33. Attham pi ce bhāsati bhūripañño
anālayo appadhano daliddo
na tassa taṃ rūhati nātimajjhe

¹ Cks add na. ² Cks -anti. ³ Bđ pi. ⁴ Ck satthāna-, Cc santhānā-. ⁵ Cks
-hīnaṃ, Bđ sirivihīnaṃ. ⁶ Bđ kāriyate na paññam. ⁷ Cks paññā-. ⁸ Cks
sandhāna-. ⁹ Bđ tatham. ¹⁰ Bđ kāriyate. ¹¹ Bđ -o, adding apaññassa vaca-
naṃ. ¹² Bđ sirimā. ¹³ Bđ bālasenako idhalokamattameva oloketi na paralokam.
¹⁴ Cks yo. ¹⁵ Bđ pacchāpi.

sirī ca paññānavato na hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño¹ nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. atthampitī kārāṇam pi ce bhāsati, nātimaṃjhe ti parisamaṃjhe,
 paññānavato ti mahārāja āṇavantaṃ ca sirisobhaggappattaṃ patvā paka- 5
 tiyā vijjamānāpi siri nāma na² hoti, so hi tassa santike suriyuggamaṇe khajjo-
 panako viya khāyatiṭi dasseti.

Puna raññā „kīdisaṃ tātā“ ‘ti vutte p. „kiṃ jānāti S-ko,
 idhalokamattam eva olokoti na paralokan“ ti vatvā imaṃ g. ā.:

31. Parassa vā attano vāpi hetu 10
 na bhāsati⁴ alikaṃ bhūripañño,
 so pūjito hoti sabhāya majjhe
 peccaṃ va so suggatigāmi hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño va seyyo na yasassibālo ti. 15

Ta. peccaṃ ti paralokaṃ gacchantassa kali⁵ na hotiṭi attho⁶.

Tato Senako gātham āha:

36. Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca
 nariyo ca iddhesu kulesu jātā
 sabbā va tā upabhogā bhavanti 20
 iddhassa posassa aniddhimanto,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. iddhassā ‘ti issarassa, aniddhimanto ti na kevalaṃ tā nariyo
 va atha kho sabbe aniddhimanto sattā tassa upabhogā bhavanti. 25

Tato p. „kiṃ esa jānātīti“ ekaṃ kārāṇaṃ āharitvā das-
 sento imaṃ gātham āha:

36. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantamantinaṃ
 sirī jahati dummedhaṃ jiṇṇaṃ va urago tacaṃ,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi: 30
 pañño¹ va seyyo na yasassibālo ti.

¹ C^k -ā. ² B^d -ppattassa santikaṃ gantvā. ³ C^k omit na. ⁴ all three MSS.
 -ti. ⁵ C^k kallin. ⁶ tattha - - attho wanting in B^d.

Ta. siri jahatīti padassa Cetiyajātakena attho vaṇṇetabbo.

Atha S-ko raññā „kīdisan“ ti vutte „deva kiṃ esa taruṇo dārako jānāti, suṇāthā“ 'ti „paṇḍitaṃ appaṭibhānam karissā-mīti“ cintetvā imaṃ gātham āha:

- 5   37. Pañca paṇḍitā mayam bhadante
                       sabbe pañjalikā upatṭhitā,
                       tvaṇ no abhibhuyya issaro 'si'
                       Sakko bhūtapatīva devarājā,
                       etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 10   pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Idaṃ sutvā rājā „sādhurūpaṃ S-kena kāraṇaṃ āharitaṃ², sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṃ bhinditvā aṇṇaṃ kāraṇaṃ āharitun“ ti cintetvā „kīdisaṃ paṇḍitā“ 'ti ā., S-kena kira imasmim kāraṇe āhaṭe' ṭhapetvā B-am aṇṇo taṃ vādaṃ
 15 bhinditum samattho n' atthi, tasmā M. attano nāṇabalena tassa vādaṃ bhindanto „mahārāja, kiṃ esa bālo jānāti, sayam eva oloketi paññāya visesaṃ na jānāti, suṇa mahārāja“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

38. Dāso va paññassa yasassibālo
 20   atthesu jātesu tathāvidhesu,
                       yaṃ paṇḍito nipuṇaṃ saṃvidheti
                       sammoham āpajjati tattha bālo,
                       etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
                       pañño va seyyo na yasassibālo ti.

- 25   Ta. atthesū 'ti kiccesu, saṃvidhetīti saṃvidahati.

Sinerupādato suvaṇṇavālukaṃ uddharanto viya gaganatale punṇacandaṃ utṭhapento viya nayaṃ⁴ kāraṇaṃ dassesi, evaṃ M-ena⁵ paññānubhāvaṃ dassetvā⁶ kathite⁷ rājā S-kaṃ āha:
 „kīdisaṃ Senaka sakkonto uttariṃ kathehīti“, so koṭṭhe ṭha-
 30 pitadhaṇaṃ viya uggahitaṃ⁸ khepetvā appaṭibhāno maṃkubhūto

¹ Cks iriyasi. ² Bđ ābhatān. ³ Bđ ābhate. ⁴ Bđ naya. ⁵ Ck -tto taṃ, C -tto na. ⁶ Cks omit da-. ⁷ Cks -takāle, adding tato. ⁸ Bđ -hītakam.

pajjhāyanto nisīdi, sace pi¹ so aññaṃ kāraṇaṃ āhareyya
gāthāsahassena pi imaṃ jātakaṃ nitthapeyya², tassa pana
appaṭibhānassa ṭhitakāle gambhīraṃ³ oghaṃ ānento viya M.
uttarim pi paññaṃ eva vaṇṇento imaṃ gātham āha :

90. Addhā hi paññaṃ va sataṃ pasatthā,
kantā sirī bhogaratā manussā,
ñāṇaṃ ca buddhānaṃ atulyarūpaṃ,
paññaṃ⁴ nācceti⁵ sirī kadācīti. 5

Ta. sataṃ ti Buddhādīnaṃ sappurisaṇaṃ, bhogaratā ti mahārāja yasmā
andhabālā manussā bhogaratā va tasmā tesāṃ sirī kantā, yaso nāma⁶ eso p-ehi 10
garahito bālakanto pi, ayaṃ⁷ attho Bhisaṇātakena vaṇṇetabbo, buddhānaṃ⁸
ti ñāṇaṃ⁹ vuddhānaṃ⁹, kadācīti kismici kāle ñāṇavantaṃ¹⁰ sirī nāma nā-
tikkamati devā¹¹ 'ti.

Taṃ sutvā rājā M-assa pañhavyākaraṇena tuṭṭho¹² ghana-
vassaṃ vassanto viya M-aṃ dhanena pūjento gātham ā. : 15

40. Yaṃ tam apucchimha akittayī¹³ no
Mahosadham¹⁴ kevaladhammadassi¹⁵.
gavaṃ sahasaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho
dadāmi te gāmaṇāni soḷasā¹⁶ 'ti. 20

Ta. usabhaṇa nāgaṃ ti tassa gavasahassassa¹⁷ usabhaṃ katvā alaṇ-
katapattiyattaṃ ārohaniyaṃ nāgaṃ dammīti ā.¹⁸ Visatṭinipāte Sīrimanda-
pañho¹⁷ nitṭhito.

Tato paṭṭhāya Bo-assa yaso mahā ahoṣi, taṃ sabbaṃ 25
U-devī yeva vicāreti¹⁹, sā tassa soḷasavassakāle cintesi : „mama
kaniṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa
kātuṃ vaṭṭatīti“, sā rañño taṃ atthaṃ ārocesi, rājā taṃ sutvā
somanassappatto hutvā „sādhu jānāpehi naṃ“ ti ā., sā taṃ

¹ Bā hi. ² Cks nitthāyetha. ³ Cks -ra. ⁴ Cks -ā. ⁵ Cks Bā na-. ⁶ Cks ti cāyaṃ.
⁷ Cks vud-. ⁸ Cks ñāṇa. ⁹ Bā sabbaññaṃ buddhānaṃ ca ñāṇaṃ. ¹⁰ Cks
ñāṇavantaṃ. ¹¹ Bā adds mahāmegho. ¹² Cks atikkayī. ¹³ so Cks for -dhā?
Bā -saṭṭha. ¹⁴ Cks -ī, cfr. supra v. 22. ¹⁵ Bā -hassaṃ. ¹⁶ Cks add sabbaṃ
dāpesi. ¹⁷ Bā -meṇḍa-, cfr. IV p. 412. ¹⁸ Bā -si.

jānāpetvā tena sampatīcchite „tena hi tāta kumārikam ānemā”¹
 ‘ti ā., M. „kadāci imehi ānītā mama na ruceyya, sayam eva
 tāva upadhāremīti” cintetvā evam āha: „devi, katipāham mā
 kiñci rañño vadetha, aham ekam dārikam sayam pariyesitvā
 5 mama cittarucitam² tumhākam ācikkhissāmīti”, „evam karohi
 tātā” ‘ti, so devim vanditvā attano gharam gantvā sahāyakā-
 nam saññaṃ datvā aññataravesena tunnavāyaupakaraṇāni³ ga-
 hetvā ekako va uttaradvārena nikkhamitvā uttaradvārayava-
 majjhakam⁴ pāyāsi, tadā pana tattha purāṇasetṭhikulaṃ pari-
 10 jñṇam ahoṣi, tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā
 sabbalakkhaṇasampannā puññavatī, sā taṃ divasaṃ pāto va
 yāgum pacitvā ādāya „pitu kasanatṭhānam gamissāmīti”⁵ nik-
 khamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji, M. taṃ āgacchantiṃ⁶
 disvā „lakkhaṇasampannā itthi, sace apariggahā imāya me
 15 pādapari-cārikāya bhavitum vaṭṭatīti”⁷ cintesi, sāpi taṃ disvā
 va „sace evarūpassa purisassa gehe bhavēyyaṃ sakkā mayā⁸
 kuṭumbaṃ saṇṭhapetun” ti cintesi, atha M. „imissā sapariggaha-
 apariggahabhāvaṃ na⁹ jānāmi, hatthamuddāya naṃ¹⁰ pucchissāmi,
 sace paṇḍitā bhavissati jānissatīti”¹¹ cintetvā dūre ṭhito va muṭṭhim
 20 akāsi, sā „ayaṃ me sassāmikabhāvaṃ pucchatīti”¹² ūtvā hat-
 thaṃ vikāsesi¹³, so¹⁴ ūtvā samīpaṃ gantvā „bhadde kā nāma
 tvaṃ” ti pucchi, „sāmi aham atītānāgate vā etarahi vā yaṃ
 n’ atthi taṃnāmikā” ti, „bhadde, loke amaran nāma n’ atthi,
 tvaṃ Amarā nāma bhavissasīti”, „evam sāmīti”, „bhadde kassa
 25 yāgum harasīti”¹⁵, „sāmi pubbadevatāyā” ‘ti, „pubbadevatā”¹⁶
 nāma mātāpitāro, tava pitu harissasi maññe¹⁷ ti, „evam bha-
 vissati”¹⁸ sāmīti”, „tava pitā kiṃ karotīti”, „ekam dve”¹⁹ karo-
 tīti”, ekassa dvidhākaraṇaṃ nāma kasaṇaṃ, „kasati bhadde”²⁰

¹ Bā ānessāmi. ² Ck^s tuntamāya-, Bā tunnavāya-. ³ Bā uttarayavamajjhaka-
 gāmaṃ. ⁴ Bā -taṃ. ⁵ Ck^s siyā. ⁶ Ck^s omīti na. ⁷ so Ck^s; Bā -muṭṭhavāyā-
 nam. ⁸ Bā pasāresi. ⁹ Bā adds apariggahabhāvaṃ. ¹⁰ Ck^s haratīti, Bā ha-
 rissasīti. ¹¹ Bā bhadde pubba-. ¹² Bā adds vane. ¹³ Bā omits bha-. ¹⁴
 Bā dvidhā.

ti, „evam sāmīti“, „kasmim pana thāne te pitā kasatīti“, „yattha sakim' gatā' na entīti“, „sakim gatānam napaccā-gamanatthānam' nāma susānam, susānasantike kasati bhadde“ ti, „evam sāmīti“, „bhadde ajj' eva essatīti“, „sace essati na essāmi, noce essati essāmīti“, „bhadde pitā te maññe na- 5 dītīre kasati“, udake ente na essasi anente essasīti“, „evam sāmīti“, ettakam allāpasallāpam katvā Amarādevī „yāguṃ pivissasi sāmīti“ nimantesi, M. „paṭikkhipanan nāma amañ-galan“ ti cintetvā „āma pivissāmīti“ ā., sā yāgughaṭam otāresi, M. „sace pātim adhovitvā hatthadhovanam adatvā va dassati 10 etth' eva nam pahāya gamissāmīti“ cintesi, sā pana pātiyā udakam āharitvā hatthadhovanam datvā tucchapātim hatthe aṭhapetvā bhūmiyam katvā ghaṭam āloletvā⁹ yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mandāni, atha nam M. ā.: „kim bhadde atibahalā yāgū“ ti, „udakam no⁸ laddham sāmīti“, „kedārehi 15 udakam na laddham bhavissati maññe“ ti, sā „evam sāmīti“, sā pitu yāguṃ ṭhapetvā B-assa adāsi, so pivitvā mukham vik-khāletvā „bhadde mayam tumhākam geham gamissāma, mag-gam no ācikkhā“ 'ti ā., sā „sādhū“ ti vatvā ācikkhantī Eka-nipāte gātham āha: 20

41. Yena sattū bilaṅgā ca¹⁰
 dviguṇapalāso ca pupphito
 yenādāmi¹¹ tena¹² vadāmi
 yena nādāmi¹³ na tena vadāmi¹⁴
 esa maggo Yavamajjhakassa
 etam channapatham vijānāhīti. 25

T. a.: sāmī antogāman pavisitvā ekam sattūāpanam passissasi tato kañjiya-
 āpanam, tesam parato dviguṇapano kovijaro pupphito, tasmā tvam yena sattū

¹ Bā patim. ² Bā adds macchā. ³ Bā enti tasmim thāne sāmīti. ⁴ Ck na pacchā-, Bā panapaccā-. ⁵ Bā -sīti, Ck essathā ti. ⁶ Ck -tīti, Bā dipāre kasati. ⁷ Bā avam-. ⁸ so C; Ck śloketvā, Bā āloletvā. ⁹ Bā na. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Bā yena dadāmi, ¹² read: tenā? ¹³ Bā yena na dadāmi, Ck ye nā dāmi. ¹⁴ Bā tena na vadāmi, wanting in Ck.

bhaṅgā ca koviḷāro ca pupphito tena gantvā koviḷāramūle thatvādaḥ khīṇaṃ¹ gaṇha
vāmaṃ muñca esa maggo Yavamajjhakassa, Yavamajjhagāme patitthitassa ambhakaṃ
gehasa etam eva paṭicchaditaṃ mayā vuttaṃ channapathaṃ channapadaṃ vā
paṭicchannakāraṇaṃ vijjānāhīti, ettha hi ye nādāmi² yena hatthena ādāmi³
5 dakkhiṇabhatthaṃ sandhāya vuttaṃ itaraṃ vāmahatthaṃ, evaṃ sā tassa maggaṃ
ācikkhitvā pitu yāguṃ gahetvā agamāsi. Channapathapañño niṭṭhito.

So tāya kathitamaggena taṃ gehaṃ gato, atha naṃ
Amarādeviyā mātā disvā va āsanaṃ datvā „yāguṃ vadḍhemi“
sāmīti“ ā., „amma kaniṭṭhabbhaginiyā me A-deviyā thoka⁴ yāgu
10 dinnā“ ti, „dbhūtu me atthāya āgatena bhavitabban“ ti aññāsi,
M. tesāṃ duggatabhāvaṃ jānanto pi „amma ahaṃ tunnavāyo,
atthi kiñci sibbitabban“ ti, „sāmi atthi, mūlaṃ pana n' atthīti“,
„amma mūlena kammaṃ n' atthi, ānetha sibbissāmīti“, sā
jiṇṇakāni pilotikāni āharitvā adāsi, Bo. āhaṭāhaṭaṃ niṭṭha-
15 pesi yeva, paññavantaṇaṃ kiriyaṃ nāma ijjhati, atha naṃ
„amma vīthisabhāgānaṃ⁵ ārocehīti“ ā., sā sakalagāme āro-
cesi, M. tunnakammaṃ katvā ekāhen⁶ eva sahasaṃ⁷ up-
pādesi, mahallikāpi 'ssa pātarāsabhattaṃ pacitvā datvā sā-
yaṃ „tāta kittakaṃ pacāmīti“ ā., „amma yattakā imas-
20 miṃ gehe bhujanti tesāṃ pamāṇena“ 'ti, sā anekasūpa-
vyañjanaṃ bahubhattaṃ paci, A-devī pi sāyaṃ sīsena dāru-
kalāpaṃ ucchaṅgena paṇṇaṃ ādāya araṇṇato āgantvā pure-
dvāre⁸ dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṃ pāvīsi, pitā
pan' assā sāyatarāṃ⁹ āgami, M. nānaggarasehi bhuñji, itarā
25 mātāpitaro bhojetvā pacchā bhuñjitvā mātāpitunnaṃ pāde dho-
vitvā M-assa pāde dhovi, so taṃ parigaṇhanto katipāhaṃ tatth'
eva vasi, atha naṃ vīmaṃsanto ekadivasaṃ ā.: „bhadde A-devi
addhanālikamattaṃ taṇḍulaṃ gahetvā tato mayhaṃ yāguṃ ca
pūvaṃ ca bhattaṃ ca pacāhīti“, sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā
30 te taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi yāguṃ majjhimatāṇḍulehi
bhattaṃ kaṇikāhi pūvaṃ pacitvā tadanurūpaṃ vyañjanaṃ
sampādetvā M-assa savyaṇjanaṃ yāguṃ¹⁰ adāsi, yāgu mukhe

¹ Bđ -ṇamaggāṇ. ² Bđ yana dadāmi. ³ Bđ dadāmi. ⁴ Bđ pivissasi. ⁵ Bđ
-kaṇ. ⁶ Ck^o -gena. ⁷ Bđ adds kaḥāpaṇaṃ. ⁸ Bđ pūragehadvāre, Bđ pubbageha-
⁹ so Ck^o; Bđ sāyaṇhasamaye. ¹⁰ Ck^o savavyañj-, Bđ sasūpavy-.

thapitamattā va rasaharaṇiyo' pharitvā aṭṭhāsi, so tassā vī-
 maṃsanattham eva' „bhadde pacitum ajānantī kimattham
 mama taṇḍule nāsesīti“ yāgum saha khelena niṭṭhubhitvā bhū-
 miyaṃ pātesi, sā akujjhivā va „sace yāgu na sundarā pūvaṃ
 khāda sāmīti“ pūvaṃ adāsi, tam pi tatth' eva akāsi, bhatte 5
 pi tatth' eva paṭipajjitvā „tvam pacitum ajānantī mama santa-
 kam kimattham nāsesīti“ kuddho viya tīṇi pi ekato madditvā tassā
 sīsato paṭṭhāya sakalasarīraṃ vilimpitvā¹ „dvāre nisīdā“ 'ti ā.,
 sā akujjhivā va „sādhū sāmīti“ tathā akāsi, so tassā nihata-
 mānabhāvaṃ ūatvā „bhadde ehīti“ ā., sā ekavacanen' eva 10
 āgatā, M. pana āgacchanto kahāpaṇasahasena saddhiṃ ekaṃ
 sāṭakaṃ tumbulapasibbake ṭhapetvā āgato, atha so taṃ sāṭakaṃ
 niharitvā tassā hatthe ṭhapetvā „bhadde tava sahāyikāhi sad-
 dhiṃ nahāyitvā imaṃ sāṭakaṃ nivāsetvā ehīti“ ā., sā tathā
 akāsi, p. uppāditadhanaṃ ca āhaṭadhanaṃ² ca sabbaṃ tassā³ 15
 mātāpitunnaṃ datvā te samassāsetvā taṃ⁴ ādāya nagaram eva
 gantvā vīmaṃsanatthāya taṃ dovārikassa gehe nisīdāpetvā
 dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṃ gantvā purise
 āmantetvā „asukagehe itthiṃ ṭhapetvā āgato 'mhi, imaṃ sa-
 hassaṃ ādāya gantvā taṃ vīmaṃsathā“ 'ti sahasaṃ datvā 20
 pesesi, te tathā karimsu, sā „imaṃ mama sāmikassa pāda-
 rajaṃ na agghatīti“ na icchi, te gantvā paṇḍitassa ārocesuṃ,
 puna pi yāvatatiyaṃ pesetvā catutthe vāre „tena hi taṃ hatthe
 gahetvā kaḍḍhanta ānethā⁵“ 'ti ā., te tathā karimsu, sā M-aṃ
 mahāsampattiyaṃ ṭhitaṃ na sañjāni oloketvā ca pana hasi c' 25
 eva rodi ca, so ubhinnaṃ pi kāraṇaṃ pucchi, atha naṃ sā
 evam ā.: „sāmi ahaṃ hasamānā tava sampattiṃ oloketvā 'ayaṃ
 sampatti u a kāraṇena⁶ laddhā purimabhava pana kusalaṃ katvā
 laddhā bhavissati, aho puṇṇānaṃ phalaṃ nāmā⁷ 'ti hasiṃ⁸
 rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitagopitavatthumhi apa- 30

¹ B^d sattarasaharaṇiyasahasāni. ² C^k -ttame, C^s -ttāmeva, B^d -ttāyameva.

³ C^k viḷimpitvā, B^d līmpitvā. ⁴ B^d ābhata. ⁵ C^k tassā. ⁶ C^k tā. ⁷ C^k an-. ⁸ C^k nakā-. ⁹ all three MSS. hasi.

rajjhivā Nirayaṃ gamissatīti¹ tayi kārūṇṇena rodin² ti³, so
 taṃ vīmaṃsitvā suddhabhāvaṃ ñatvā „gacchatha, naṃ tatth’
 eva nethā“ ’ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṃ gahetvā
 gantvā tāya saddhiṃ taṃrattiyāṃ sayitvā punadivase pāto
 5 va rājakulaṃ pavisitvā Udumbarādeviyā ārocesi, sā raṇṇo āro-
 cetvā A-deviṃ⁴ sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā mahāyogge nisidā-
 petvā mahantena sakkārena M-assa gehaṃ ānetvā maṅgalaṃ
 kāresi, rājā B-assa sahasamūlaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, dovārike
 ādimkatvā sakalanagaravasino paṇṇākāre pahīṇimsu, A-devi
 10 raṇṇā pahitaṃ paṇṇākāraṃ dvidhā bhinditvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ
 raṇṇo pesesi, eten’ upāyena sakalanagaravāsīnaṃ pi paṇṇā-
 kāraṃ pesetvā nagaraṃ saṃgaṇhi, tato paṭṭhāya M. tāya sad-
 dhiṃ samaggavāsaṃ vasanto raṇṇo atthaṃ ca dhammaṃ ca
 anusāsi, ath’ ekadivasaṃ Senako itare tayo attano santikaṃ
 15 āgate āmantetvā „ambho mayāṃ gahapatiputtassa Mahosa-
 dhass’ eva na-ppahoma, idāni pana tena attano vyattatarā
 bhariyā ānitā⁵ ti, kinti naṃ {raṇṇo antare paribhindeyyāma⁶
 ’ti ā., „ācāriya, mayāṃ kiṃ jānāma, tvaṃ eva jānāsīti⁷“, „hotu,
 mā cintayittha, atthi upāyo ti⁸, ahaṃ raṇṇo cūḷamaṇiṃ the-
 20 netvā āharissāmi, Pukkusa tvaṃ suvaṇṇamālaṃ āhara, Kāvinda
 tvaṃ kambalaṃ āhara, Devinda tvaṃ suvaṇṇapādukaṃ“ ti, te
 cattāro pi upāyena tāni āharimsu, tato „ajānikaṃ⁹ katvā gaha-
 patiputtassa gehaṃ pesessāma¹⁰“ ’ti Se- tāva maṇiṃ takka-
 ghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe pesesi, „imaṃ takkaghaṭaṃ
 25 aṇṇesaṃ gaṇhantānaṃ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇ-
 hanti¹¹ ghaṭen’ eva saddhiṃ dehīti¹², sā p-assa gharadvāraṃ
 gantvā „takkaṃ gaṇhathā“ ’ti aparāparaṃ sañcarati, A-devi
 dvāre ʾhitā tassā kiriyaṃ disvā „ayaṃ aṇṇattha na gacchati,
 bhavitabbaṃ ettha kāraṇena¹³“ ’ti iṅgitasaṇṇāya¹⁴ dāsiyo paṭik-
 kaṃāpetvā sayam eva taṃ dāsiṃ „amma ehi, takkaṃ gaṇhis-

¹ Bđ -sitt. ² Ck rodanti, Bđ rodāmiti. ³ Cks -vi, Bđ -vīyā. ⁴ Ck ānitā, Cs
 atitā, Bđ ānitā. ⁵ Bđ jānāhiti. ⁶ Bđ omite ti. ⁷ so Cks; not in Bđ. ⁸ Bđ
 gaṇhāti. ⁹ Bđ iṅghata-.

sāmā“ 'ti pakkositvā tassā āgatakāle dāsīnaṃ saddam¹ datvā
 anāgacchantīsu „gaccha dāsiyo pakkosā“ 'ti tam eva pesetvā
 ghaṭe hatthaṃ otāretvā maṇim disvā taṃ āgataṃ pucchi:
 „amma tvaṃ kassa santakā“ ti, „Senakapaṇḍitassa dāsi-mbīti“,
 tato tassā ca mātu c' assā nāmaṃ pucchitvā „tena hi takkaṃ 5
 dehīti“ vatvā „ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho,
 ghaṭen' eva saddhiṃ gaṇhathā“ 'ti vutte „tena hi yāhīti“ taṃ
 uyyojetvā „asukamāse asukadivase Senakācariyo asukadāsīdhī-
 tāya asukāya nāma hatthe raṇṇo cūlāmaṇim pahēṇakatthāya'
 pahiṇīti“ paṇṇe likhitvā² gaṇhi, Pukkuso suvaṇṇamālaṃ sumana- 10
 pupphacaṃgoṭake ṭhapetvā pesesi, Kāvindo kambalaṃ paṇṇa-
 pacchiyaṃ ṭhapetvā pesesi, Devindo svaṇṇapāḍukaṃ yavakalā-
 pantare bandhitvā pesesi, sā sabbāni pi tāni gahetvā paṇṇe
 nāmarūpaṃ āropetvā M-assa ācikkhitvā ṭhapesi, te pi cattāro
 jaṇu rājakulaṃ gantvā „kiṃ deva tumhākaṃ cūlāmaṇim na 15
 pilandhatthā“ 'ti āhaṃsu, rājā „pilandhissāmi, āharissathā“ 'ti
 ā., maṇim na passiṃsu, itarāni³ pi na passiṃsu yeva, atha te
 cattāro pi „deva tumhākaṃ ābharanāni Mahosadhassa gehe,
 so tāni sayam valaṇṇeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto“
 ti taṃ paribhindīsu, ath' assa atthacarakā⁴ gantvā p-assa 20
 ārocīsu, so „rājānaṃ disvā jānissāmīti“ rājūpaṭṭhānaṃ aga-
 māsi, rājāpi kujjhितvā „na jānāmi idha āgantvā kiṃ karissatīti“
 attānaṃ passitum nādāsi, p. pana raṇṇo kuddhabhāvaṃ jānitvā
 attano nivesanam eva gato, rājā „gaṇhathā nan“ ti āpāpesi,
 p. atthacarakānaṃ sutvā „apagantum vaṭṭatīti“ A-deviyā saṇṇaṃ 25
 datvā aṇṇātakavesena nagarā nikkhamitvā dakkhiṇayavamaj-
 jhakaṃ gantvā kumbhakāragehe kumbhakārakammaṃ akāsi,
 nagare pi „p. palāto“ ti ekakolāhalaṃ jātāṃ, Senakādayo
 cattāro pi tassa palātabhāvaṃ ūtvā „mā cintetu⁵, mayam kiṃ
 apaṇḍitā“ ti aṇṇamaṇṇaṃ ajānāpetvā va A-deviya paṇṇākāraṃ 30

¹ B^d saṇṇaṃ. ² B^d gahaṇatthāya. ³ B^d adds takkaṃ. ⁴ B^d āharathā. ⁵ B^d itare. ⁶ B^d adds manussā. ⁷ B^d -tayittha.

- pahiṇiṃsu, sā catūhi pi pesitaṃ gahetvā¹ „asukavelāya āgacchantū“ 'ti vatvā te āgate khuramuṇḍe kāretvā gūthakūpe khipāpetvā mahādukkhaṃ pāpetvā kilañjapacchīsu² nipajjāpetvā rañño ārocetvā tehi saddhiṃ cattāri pi ratanāni gāhāpetvā
- 5 rājanivesanaṃ gantvā rañño vanditvā ʔhitā: „deva Ma-paṇḍito na coro, ime corā, etesu hi Se- maṇicoro, Pu- svaṇṇamālac., De- suvaṇṇapādukac., asukamāse a-divase a-dāsīdhītāya nāma hatthe imeh' etāni paheṇakathaya pesitāni, imaṃ paṇṇaṃ passatha, attano santakaṃ gaṇhatha, core ca paṭicchatha'
- 10 devā“ ti cattāro pi jane mahāvippakāraṃ pāpetvā rājānaṃ vanditvā gehaṃ eva gatā, rājā Bo-assa palātabhāvena tasmim' āsāṃkāya aññesaṃ paṇḍitamantīnaṃ abhāvena tesāṃ kiñci avatvā „nahatvā attano gehāni gacchathā“ 'ti pesesi³. Ath' assa chatte adhivutthadevatā Bo-assa dhammadesanāya saddam
- 15 asuṇanti „kin nu kho“ ti āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ ūtvā „paṇḍitassa ānayanakāraṇaṃ karissāmi“ rattibhāge chatta-piṇḍikavivare ʔatvā rājānaṃ Catukkanipāte Devatāpañhe (III p. 152) āgate hanti hatthehi pādehīti ādike cattāro pañhe pucchi, rājā ajānanto „ahaṃ na jānāmi, aññe p-e pucchissā-
- 20 mīti“ ekadivasāṃ parihāraṃ⁴ yācitvā punadivase „āgacchantu kirā“ 'ti p-tānaṃ sāsaṇaṃ pesetvā tehi „mayaṃ khuramuṇḍā, vīthim otarantā lajjāmā“ 'ti vutte cattāro nālīpaṭṭhe⁵ pesesi „ime sīsesu katvā āgacchantū“ 'ti, tadā kira te paṭṭā⁶ uppannā, te āgantvā paññattāsāne nisīdiṃsu, atha rājā „Se-a
- 25 ajja rattibhāge chatte adhivutthadevatā maṃ cattāro pañhe pucchi, ahaṃ ajānanto 'p-te pucchissāmi' avacaṃ, katthehi me te pañhe“ ti paṭṭhamāṃ gāthāṃ āha:
- a. Hanti hatthehi pādehi mukhaṃ ca parisumbhati
sa ve rājā⁷ piyo hoti, kaṃ tena-m-abhipassati.
- 30 Senako kiṃ hanti kaṃ hantīti taṃ taṃ vippalapitvā n' ev'

¹ C^{ks} add asukañca. ² C^{ks} -iṃsu, not in B^d. ³ B^d saṃpa-. ⁴ so C^k B^d; C^s kaṃmim. ⁵ B^d adda sabbaratanathenañ nīʔhitā. ⁶ B^d okāsaṃ. ⁷ B^d -patte.
⁸ B^d paṭṭā. ⁹ C^s rājā.

antaṃ na koṭiṃ passi, sesāpi appaṭibhānā va ahesuṃ, rājā
vippaṭisārī ahoṣi, puna rattibhāge devatāya „pañho te ñāto“
ti puṭṭho „cattāro me p-ā puṭṭhā, te pi na jāniṃsū“ 'ti ā.,
devatā „kin te jānissanti, ṭhapetvā M-paṇḍitaṃ aṇño ete ka-
thetuṃ samattho nāma n' atthi, sace taṃ pakkosāpetvā ete 5
pañhe na kathāpessasi' iminā te jalitena ayakūṭena sīsaṃ
bhindissāmīti“ rājānaṃ tajjetvā „mahārāja agginā atthe sati
khajjopanakaṃ dhamituṃ khīrena vā atthe sati visāṇaṃ du-
hituṃ na vaṭṭatīti“ vatvā imaṃ Pañcanipāte Khajjopanaka-
pañhaṃ udāhari: 10

43. Ko nu santamhi pajjote aggipariyesanaṃ caraṃ (III p. 197)
addakkhi rattiṃ khajjotaṃ jātavedaṃ amaññatha¹.
44. Sv-āssa gomayacupṇāni abhimatthaṃ tiṇāni ca
viparītāya saññāya nāsakkhi sañjaletave.
45. Evaṃ pi anupāyena atthaṃ na labhate mago² 15
visāṇato gavaṃ dohaṃ³ yattha khīraṃ na vindati.
46. Vividhehi upāyehi atthaṃ papponti māṇavaḥ
niggahena amittānaṃ mittānaṃ paggahena ca.
47. Senimokkhapalābhena⁴ vallabhānaṃ nayena ca
jagatiṃ jagatipālā āvasanti vasundharan ti. 20

Ta. pajjote ti aggimhi sante, caran ti caranto, add- ti passi, disvā ca
pana vaṇṇasāmaññatāya⁵ taṃ jātavedo ayaṃ bhavissatīti atha evaṃ amañ-
ñittha⁶, svāssa 'ti so etassa khajjopanakassa uparī sukhumaṇi gomayacupṇāni
c' eva tiṇāni ca, abhimatthan ti hatthehi ghaṃsitvā okiranto⁷ jaṇṇukehi
bhūmiyaṃ paṭiṭṭhāya mukhena dhamento jalissāmi⁸ nan ti viparītāya saññāya¹⁰ 25
dhamento pi sañjaletuṃ¹¹ nāsakkhi, ko nāma⁹ eso ti magasadiṣo andhabālo,
evaṃ anupāyena pariyesanto atthaṃ na labhati, yatthā 'ti yasmiṃ visāṇe
khīraṃ eva n' atthi tato gāvī¹² duhanto viya ca atthaṃ na vindati, seni-
mokkhapalābhena¹³ 'ti senipamukhānaṃ amaccānaṃ¹⁴, vallabhānaṃ ti

¹ Bā kathessasi. ² Bā -ittha. ³ Bā migo. ⁴ Bā du-, Bā dū-. ⁵ C^o seni-
mokkho-, C^o senimokkho-, Bā senimokkhapalobhena. ⁶ C^o Bā add ca, Bā has
khajjopanakaṃ in te place of taṃ. ⁷ C^o amaradeviṃ ñissati, C^o amaññissati,
B^o amaññatthaṃ. ⁸ Bā āk-. ⁹ Bā jāle-. ¹⁰ C^o add vā. ¹¹ Bā -jā-. ¹²
C^o Bā gāvi. ¹³ C^o senimokkho-, C^o senimokkhopalo-, Bā senimokkhapalo-.
¹⁴ Bā palobhena.

piyamanīpānaṃ viśāsikaamaccānaṃ nayena ca, imaṃ ca susaṃkhātānaṃ ratanā-
naṃ dhāraṇato vasundharan ti laddhanāmaṃ jagatīm jagatīpālā rājāno āvasanti.

„Na tayā sadisā¹ hutvā aggimhi vijjamaṇe² yeva khajjo-
panakaṃ dhamenti, tvaṃ pana aggimhi sati khajjopanakaṃ
5 dhamento viya tulaṃ chaḍḍetvā hatthena tulento viya³ khīren'
atthe jāte viśāṇato duhanto viya Senakādayo gambhīrapaṇhaṃ
pucchasi, ete kiṃ jānanti, khajjopanakasadisā ete, mahāaggik-
khandhasadisā Mahosadho paṇṇāya jalati, taṃ pakkosāpetvā
puccha, imaṃ hi te paṇhaṃ ajānantassa jīvitāṃ n' atthīti"
10 rājānaṃ tajjetvā antaradhāyi. Khajjopanaka paṇho nitthito.

Atha rājā maraṇabhayaatajjito punadivase amacce pakko-
sāpetvā: „tātā cattāro pi tumhe catūsu rathesu tthatvā catūhi
nagaradvārehi nikkhamitvā yatth' eva me puttaṃ Ma-paṇḍitaṃ
passatha tatth' ev' assa sakkāraṃ katvā khippaṃ ānethā⁴ 'ti
15 pesesi, tesu tayo janā p-taṃ na passimsu, dakkhiṇadvārena
nikkhanto pana dakkhiṇayavamajjhagāmake M-aṃ mattikaṃ
āharitvā ācariyassa cakkāṃ vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṃ⁵
palālapīṭhake nisīditvā muṭṭhiṃ muṭṭhiṃ katvā appasūpaṃ
yavabhattaṃ bhuñjamānaṃ passi. Kasmā pan' esa taṃ⁶ kam-
20 maṃ akāsīti „rājā kira 'paṇḍito Ma-dho nissamaṃsayāṃ rajjaṃ
gaṇhissatīti' āsaṃkito 'so kumbhakārakammaṇa jīvatīti' sutvā
nirāsaṃko bhavissatīti" cintetvā evaṃ akāsi. So amaccaṃ disvā
attano santikaṃ āgatabhāvaṃ ūtvā „mayhaṃ yaso paṭipāka-
tiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditāṃ nānaggarasabhattaṃ
25 eva bhuñjissāmīti" gahitabhattapiṇḍaṃ chaḍḍetvā utthāya
mukhaṃ vikkhālesi. Tasmim khaṇe so amacco upasaṃkami, so
pana Senakapakkhiko. Tasmā taṃ ghaṭanto „paṇḍita ācariya
Senakass' eva vacanaṃ niyyānikaṃ, tava nāma yase parihīne⁷
tathārūpā paṇṇā patitṭhā hotum' nāsakkhi, idāni mattika-
30 makkhito palālapīṭhake nisīditvā evarūpaṃ bhattaṃ bhuñjasīti"
vatvā imaṃ Dasanipāte Bhūripaṇhe gātham āha:

¹ Cks tayādisā. ² Cks -nā. ³ Cks omīti viya. ⁴ Bđ -re. ⁵ Bđ so kasma eva-
rūpaṃ. ⁶ Cks -no. ⁷ Bđ patitṭhāpetum.

48. Saccaṃ kira tvaṃ api bhūripaṇṇo¹, (IV p. 72)
 yā tādisi siri dhiṭi muti ca
 na tāyate 'bhāvavas' ūpanītaṃ²
 yo yāvakaṃ bhuñjasi³ appasūpaṃ.

Ta. saccaṃ kirā 'ti ācariya Se- yam āha' taṃ kira saccam eva, sirīti 5
 issariyaṃ dhiṭi abbhacchinnaviriyaṃ, na tāyate bhāvavasūpanītaṃ² ti
 abbāvassa avaḍḍhiyā vasaṃ ūpanītaṃ taṃ na rakkhati patitṭhā hotuṃ⁴ na sak-
 koti, yāvakaṃ ti yavataṇḍulabhattaṃ.

Atha naṃ M. „andhabāla ahaṃ attano paṇṇābalena puna
 taṃ yasaṃ pākatiṃ kātukāmo evaṃ karomīti“ vatvā idaṃ 10
 gāthadvayaṃ āha:

49. Sukhaṃ dukkheṇa⁵ paripācayanto
 kālākālaṃ vicinaṃ chandachanno
 atthassa dvārāni avāpuranto
 tenāhaṃ tussāmi yavodanena.
 50. Kālaṃ ca ñatvā abhijīhanāya
 mantehi atthaṃ paripācayitvā
 vijambhissaṃ sīhavijambhitāni
 tāy' iddhiyā dakkhasi maṃ punāpīti.

15

Ta. dukkheṇā 'ti iminā kāyikacetasikadukkheṇa attano porāṇakasukhaṃ 20
 paṭipākatikāraṇena paripācento vaḍḍhento, kālākālaṃ ti ayaṃ paṭicchannassa
 hutvā caraṇakālo ayaṃ napaṭicchannassa⁶ 'ti evaṃ kālaṃ ca akālaṃ ca vicinanto
 raṇṇo kuddhakāle channena⁷ caritabban ti ñatvā chandena attano ruḍḍiā channo
 paṭicchanno hutvā kumbhakāraṇamena jīvanto attano atthassa kāraṇasaṃkhātāni
 dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇenāhaṃ⁸ yavodanena tussāmīti a., 25
 abhijīhanāya 'ti viriyakāraṇassa mantehi atthaṃ paripācayitvā attano ñāṇena
 mama yasaṃ vaḍḍhetvā manosiḷātale sīho viya vijambhissaṃ tāya iddhiyā maṃ⁹
 puna pi tvaṃ passissasīti.

Atha naṃ amacco āha: „paṇḍita, chatte nibbattadevatā
 rājānaṃ paṇhaṃ pucchi, rājā cattāro p-e pucchi, eko pi paṇ- 30
 haṃ kathetuṃ nāsakkhi, tasmā rājā tava santikaṃ maṃ pahīṇīti“,

¹ C^o -paṇhe, B^d tavamaṃ bhūripaṇṇā, B^e tavamaṃ bhūripaṇṇā. ² C^o bhāva-
 casū-. ³ C^o -ti. ⁴ B^d patitṭhāpetuṃ. ⁵ read: dukkheṇa. ⁶ B^d chandena. ⁷
 C^o -nāyaṃ. ⁸ C^o maṃ iddhiyā.

„evaṃ sante paññāya ānubhāvaṃ¹ na passasi, evarūpe kāle na
issariyaṃ patitṭhā hoti, paññāsampanno va patitṭhā hotīti“
M. paññānubhāvaṃ vaṇṇesi, atha amacco rañña² „paṇḍitaṃ
ditṭhatṭhāne yeva nahāpetvā acchādetvā ānethā“ ‘ti vutto’
5 dinnasahassaṇi ca dussayugaṇi ca M-assa hatthe ṭhapesi, kum-
bhakāro „Ma-paṇḍito kira mayā pessakammaṃ kārāpito“ ti
bhayaṃ āpajji, taṃ M. „mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṃ am-
hākaṃ“ ti assāsetvā tassa sahassaṃ datvā mattikamakkhiten’
eva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṃ pāvisi, amacco rañño
10 ārocetvā „kuhin te tāta p. ditṭho“ ti vutte „deva dakkhiṇa-
yavamajjhake kumbhakārakammaṃ katvā jīvati, tumbehi ‘pakko-
sathā’ ‘ti’ vutte anahāyivā va mattikamakkhiten’ eva sarīrena
āgato“ ti āha, rājā „sace mayhaṃ paccatthiko assa issariyavidhinā
careyya, nāyaṃ mama paccatthiko“ ti cintetvā „mama puttassa
15 attano gharaṃ gantvā nahāyivā alamkaritvā mayā dinnavi-
dhānen’ eva āgantum vadathā“ ‘ti ā., taṃ sutvā p. tathā katvā
āgantvā „pavisatū“ ‘ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
mantaṃ atṭhāsi, rājā tena saba paṭisanthāraṃ katvā p-aṃ
vimaṃsanto imaṃ g. ā.:

20 51. Sukhī hi eke na karonti pāpaṃ
avaṇṇasaṃsaggabhayā paṇ’ eke,
pahū³ samāno vipulattacintī
kiṃkāraṇā me na karosi dukkhaṃ ti.

Ta. sukhīti p-a ekacce hi mayaṃ sukhino sampattissariyā⁴ alaṃ no etta-
25 kenā ‘ti uttarim’⁵ issariyakāraṇā pāpaṃ na karonti, ekacce evarūpassa no yasa-
dāyakaṃ sāmikassa aparajjhantānaṃ avaṇṇo bhavissatīti avaṇṇasaṃsaggabhayā
na karonti, eko asaṃmattho hoti, eko mandapañño tvaṃ pana samattho ca vi-
pulattacintīti ca⁶, icchanto sakala-Jambudīpe rajjaṃ pi kareyyāsi, kiṃkāraṇā
mama rajjaṃ gahetvā dukkhaṃ na karosīti.

30 Bodhisatto āha:
52. Na paṇḍitā attasukhassa hetu
pāpāni kammāni samācaranti,

¹ Bā adda kasmā. ² Bā -o. ³ Ck^s omit vutto. ⁴ Ck^s -satīti. ⁵ C^s pabu, Bā bahu. ⁶ Ck^s -ya, C^s yaṃ. ⁷ Bā -ri. ⁸ Bā adda sace pana.

dukkhena puṭṭhā khalitāpi¹ santā
chandā ca dosā ca na jahanti dhammaṃ ti.

Ta. khalitattā² ti sampattito khalitvā vipattiyam³ (hitasabhāvā hutvāpi,
dhamman ti pavenidhammaṃ sucaritadhammaṃ na jahant' eva.

Puna rājā tassa vīmaṃsanattham⁴ khattiyamāyaṃ kathento 5
imaṃ gātham āha :

so. Yena kenaci vaṇṇena mudunā dāruṇena vā
uddhare dīnam attānaṃ, pacchā dhammaṃ samācare ti.

Ta. dīnaṃ ti duggataṃ attānaṃ uddharitvā sampattiyam⁵ yeva ṭhapeyya.

Ath' assa M. rukkhūpamaṃ dassento imaṃ gātham āha : 10

so. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= $\frac{210}{20}$)
na tassa sākā bhāñjeyya, mittadūbhī hi pāpako ti

evaṇ ca pana vatvā „mahārāja yadi paribhuttarukkhassa sākā
kham bhāñjanto pi mittadūbhī hoti kimaṅga puna manussagbhā-
tako⁶, yehi tumhehi mama pitā ulāre issariye patitṭhāpito ahañ 15
ca mahantena anuggahena anuggahito tesu tumhesu aparajjhanto
abam katham nāma mittadūbhī bhaveyyan“ ti sabbathāpi⁷ at-
tano amittadūbhībhāvaṃ kathetvā rañño apacāram⁸ codento :

so. Yassā⁹ hi dhammaṃ manujo vijaññā
ye c' assa kamkham vinayanti santo 20
taṃ hi 'ssa dīpaṇ ca parāyanaṇ ca
na tena mittam jarayetha¹⁰ pañño ti.

T. a. : mahārāja yassa purisassa santikā puriso appamattakam pi dham-
maṃ kāraṇaṃ jāneyya ye c' assa uppannaṃ kamkham vinayanti taṃ tassa
patitṭhāpithena¹¹ dīpaṇ eva parāyanaṇ ca, tādisena saddhīm p. mittabhāvaṃ nāma 25
na jīreyya¹² na nāseyyā¹³ 'ti a.

Idāni naṃ ovadanto imaṃ gāthadvayam āha :

so. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, (= III $\frac{154}{23}$)
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisaṃmakārī, 30
yo paṇḍito kodhano so¹⁴ na sādhu.

¹ so Bđ; Cks -tattāpi. ² so all three MSS. ³ kimaṅga - - tako not in Cks.
⁴ Bđ -tthāpi. ⁵ Bđ cīttācāram. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bds janayetda. ⁸ Bđ
patitṭhāpithena. ⁹ Bđ vinayetha. ¹⁰ Cks taṃ.

77. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Ta. na sādhu 'ti na laṭṭhako', anisammakārīti yaṃ kiñci sutvā
anupadhāretvā attano paccakkhaṃ aketvā kāraṃ, yaso kitti cā 'ti issariya"
5 parivāro ca guṇabbhāvan ca ekanten' eva vaḍḍhatīti. Bhūripaṇḥo nīṭṭhito.

Evam vutte rājā M-am samussitasetacchatte rājapallamaṃ
nisīdāpetvā sayam nīcāsane nisīditvā ā.: „p-a setacchatte nib-
battadevatā maṃ cattāro paṇhe pucchi, ten' evāhaṃ p-e puc-
'chim, na cattāro p-ā jānimsu, kathehi me tāta paṇhe“ ti,
10 „mahārāja chatte nibbattadevatā vā hotu cātummahārājādayo
vā hontu yena kenaci puṭṭhapaṇhaṃ kathessāmi, vada ma-
hārāja devatāya pucchitapaṇhe“ ti ā., rājā devatāya pucchi-
taniyāmen' eva kathento paṭhamam gātham āha:

56. Hanti hatthēhi pādehi mukhañ ca parisumbhati,
15 sa ve rājā' piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

M-assa gātham sutvā va gaganatale cando viya attho pā-
kaṭo ahoṣi.

Atha M. suṇa mahārājā 'ti vatvā hantīti paharati parisumbhatīti
paharati yeva, sa ve ti so evam karonto piyo hoti, kantenamabhipassa-
sīti tena kāraṇena piyam³ hontam⁴ katarapuggalaṃ⁵ tvam rājā⁶ abhipassa-
20 sīti evam taṃ devatā paṇhaṃ pucchi, tassāyaṃ attho: yadā hi mātu amke ni-
panno daharo haṭṭhatuṭṭho kiṇanto mātaram hatthapādehi paharati kese luṇcati
muṭṭhinā mukhaṃ paharati tadā naṃ sā coraputta katham no evam paharasīti
ādīni pemavaṣen' eva vatvā pemaṃ dhāretuṃ asakkontī ālīṅgitvā thanantare
25 nipajjāpetvā paricumbati⁷, iti so tassā evarūpe kāle piyataro hoti tathā pituno ti

Evam gaganamajjhe suriyam utthāpento viya pākaṭam katvā
paṇhaṃ katesi, taṃ sutvā devatā chattapiṇḍikavivarato nikkha-
mitvā upaḍḍhasariraṃ dassenti „sukathito paṇho“ ti madhurassa-
rena sādhu-kāraṃ datvā ratanacamaṅgaṭakam pūretvā dibbapuppha-
30 gandhavāsehi M-am pūjetvā antaradhāyi, rājā M-am pupphādīhi

¹ Bā sundaro. ² C^k rāja. ³ C^k piyā, Bā pi. ⁴ Bā honti. ⁵ Bā katamam-,
C^s kara-. ⁶ C^s rāṇjam, Bā rājā, C^k rājam. ⁷ Bā sisam paricumpati, C^k
parisambhatī.

pūjetvā itaram pañham āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte
dutiyaṃ gātham āha:

∞. Akkosati yathākāmaṃ āgamaṃ c' assa icchati'
sa ve rājā' piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

Atha M. „mahārāja, mātā vacanapesanaṃ kātuṃ samat- 5
thaṃ sattavassikaṃ puttaṃ 'khettaṃ gaccha, antarāpaṇaṃ
gacchā“ 'ti ādīni vatvā 'sace me idaṃ c' idaṃ ca khādaniyaṃ
bhojaniyaṃ dassasi gamissāmīti' vatvā 'handa puttā' 'ti vatvā
datvā taṃ khāditvā 'tvaṃ sītāya gharacchāyāya nisīdasi, ahaṃ
tava bahipessakammaṃ karissāmīti' ādīni hatthavikāramukha- 10
vikāraṃ katvā' agacchantam kupitā daṇḍakaṃ gahetvā 'tvaṃ
mama santakaṃ khāditvā khette kiñci kātuṃ na icchasīti'
tājjeṇti naṃ vegena palāyantaṃ anubandhitvā gaṇhituṃ asak-
konti' 'gaccha, corā taṃ khaṇḍākhāṇḍikaṃ chindantū' 'ti ādīni
vatvā yathākāmaṃ yathājjhāsayaṃ akkosati, yaṃ pana mukhena 15
bhaṇati' tato' appamattakaṃ' sāpi na icchati' āgamaṇaṃ c'
assa' icchati, so divasabhāgaṃ kīḷitvā sāyaṃ gehe pavisitum
avisahanto nātakānaṃ santikaṃ gacchati, mātāpi tassa āga-
manamaggaṃ olokeṇti anāgacchantam disvā 'pavisitum na visa-
hati, maññe' ti sokassa hadayaṃ pūretvā assupunṇehi nettehi 20
nātighare upadhāreṇti puttaṃ disvā āliṅgitvā cumbitvā ubho-
hi hatthehi dālhaṃ gahetvā 'putta mama pi nāma vacanaṃ hadaye
ṭhapesīti' atirekataraṃ pemaṃ uppādeti¹⁰, evaṃ mahārāja mātu
putto kuddhakāle¹¹ piyataro nāma hotīti“ dutiyaṃ pi pañham
kathesi, devatā tath' eva pūjeti, rājāpi pūjetvā tatiyaṃ pañham 25
āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte itaram gātham āha:

∞. Abbhakkhāti¹² abhūtena alikena-m-abhisārāye,
sa ve rājā' piyo hoti, kan tena-m-abhipassasīti.

Ath' assa M. „mahārāja yadā jayampatikā rahogatā lo-

¹ Cks na icch-. ² Cks rājā. ³ Bđ adds gato. ⁴ Cks add dhanam. ⁵ Cks
bhaṇa. ⁶ Ck to. ⁷ Ck -kassāti, C -kassāri. ⁸ Bđ has yāpi-, Cks omit sāpi--.
⁹ Bđ adds na. ¹⁰ Bđ -desi. ¹¹ Bđ mātuyā kuddhakāle putto. ¹² Bđ acc-
abbhikkhi.

kassādaratīyā kīlāntā 'tava mayi pemaṃ n' atthi, bahigataṃ kira te hadayan' ti evaṃ aññamaññaṃ abhūtena abbhācikkhaṇṭi alikena sārenti codenti tadā te atirekataraṃ aññamaññaṃ piyāyanti, evaṃ assa pañhass' atthaṃ jānāhīti¹ kathesi, devatā² tath' eva pūjesi, rājāpi pūjetvā itaraṃ pañhaṃ āyācītvā „vada mahārājā“ 'ti vutte catutthaṃ gātham āha:

a. Haraṃ annaṃ ca pānaṃ ca vatthasenāsanāni ca
[aññadatthu harā¹ santā]

te ve rājā piyā honti², kaṇṇa tena-m-abhipassasīti.

10 Ath' assa „mahārāja, ayaṃ pañho dhammikasamaṇabrāhmaṇe sandhāya vutto, saddhādīni hi kulāni idhalokaparalokaṃ saddahitvā denti c' eva dātukāmāni ca honti, tāni tathārūpe³ samaṇabrāhmaṇe yācānta pi laddhaṃ haritvā paribhuñjante pi diśvā 'amhe yeva yācānti, amhākaṃ yeva santakāni annādīni
15 paribhuñjantīti' tesu atirekataraṃ pemaṃ karonti, evaṃ te aññadatthu harā ekaṃsen' eva yācakāma eva⁴ laddhaṃ harantā vasamānā piyā hontīti⁵, imasmiṃ pana pañhe kathite devatā tath' eva pūjetvā sādhu-kāraṃ datvā sattaratanapūraṃ ratana-camgoṭakāṃ „gaṇha paṇḍita“ 'ti M-assa pādamaṇḍale khīpi, rājāpi
20 paṇḍitvā senāpatitṭhānaṃ adāsi, tato paṭṭhāya M-assa yaso mahā ahoṣi. Devatāpucchita⁶ pañho niṭṭhito.

Puna te cattāro jānā „gahapatiputto idāni mahantatara jāto, kiṃ karomā“ 'ti mantayimāsu, atha ne Se- āha: „hotu, diṭṭho me upāyo, g-puttaṃ upasaṃkamitvā 'rahassaṃ nāma
25 kassa kathetum vaṭṭatīti' pucchissāma, so 'na kassacīti' vakkhati, atha naṃ 'g-putto deva tuyhaṃ paccatthiko jāto' ti paribhindissāmā“ 'ti vatvā te cattāro p-assa gharaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā „p-a pañhaṃ pucchitukāma' amhā“ 'ti vatvā „pucchathā“ 'ti vutte Se- pucchi: „p-a purisena
30 nāma kattha paṭitṭhātabban“ ti, „sacce“ ti, „sacce pa-

¹ C^o bhārā. ² C^o rāja-- , B^d sa ve rājā piyo hoti. ³ B^d adda kāle. ⁴ B^d yācantā ceva. ⁵ C^o -taṃ.

tiṭṭhiteṇa kiṃ kātābbaṃ¹ ti, „dhanam uppādetabbaṃ² ti,
 „dhanam uppādetvā k. k.“ ti, „manto' gahetabbo³ ti, „tam
 gahetvā k. k.“ ti, „attano rahassaṃ parassa na kathetabbaṃ⁴
 ti ā., te „sādhū p-ā“⁵ 'ti tuṭṭhamānasā hutvā „idāni g-puttassa
 piṭṭhiṃ passissāmā“⁶ 'ti raṇṇo santikaṃ gantvā „mahārāja⁷ 5
 g-putto te paccatthiko jāto“ ti vadimsu, rājā „nāhaṃ tumbhākaṃ
 saddahāmi, na so mayhaṃ paccatthiko bhavissatīti“ paṭikkhipi,
 „saccaṃ⁸ mahārāja saddahatha asaddahanto⁹ pana tam eva
 pucchatha: 'p-a attano rahassaṃ⁴ kassa kathetabbaṃ' ti, sace
 pana paccatthiko na bhavissati 'asukassa nāma kathetabbaṃ' ti 10
 vakkhati, sace bhavissati 'kassaci na kathetabbaṃ, manorathe
 pana paripuṇṇe kathetabbaṃ' ti vakkhati, tadā amhākaṃ sadda-
 hitvā 'nikkaṃkhā bhaveyyāthā' 'ti, so „sādhū“ 'ti sampāṭicchitvā
 ekadivasaṃ sabbesu samāgantvā nisinnesu Vīsatinipāte Paṇḍita-
 pañhassa (IV p. 473) paṭhamam gātham āha:

33. Pañca paṇḍitā samāgatā¹,
 pañho me paṭibhāti, tam suṇātha:
 nindiyam atthaṃ pasaṃsiyam vā
 kass' evāvikareyya² guyhaṃ atthan ti.

Evam vutte Se- „rājānam pi amhākaṃ nev' antare paṭik- 20
 khipissāmā“ 'ti cintetvā imaṃ gātham āha:

34. Tvam pi' āvikarohi bhūmipāla,
 bhattā bhārasaho tuvaṃ vad' etaṃ³,
 tava chandaṇ ca ruciṇ ca sammasitvā
 atha vakkhanti janinda pañca dhīra ti. 25

Ta. bhattā ti tvaṃ amhākaṃ bhattā c' eva uppanuassa ca bhārassa saho
 paṭhamam tava tvam eva etaṃ vadehi, tava chandaṇa ruciṇcā 'ti pacchā
 tava chandaṇ c' eva rucanākāraṇāni ca sammasitvā ime paṇḍitā vakkhanti.

Atha rājā attano kilesavasikatāya imaṃ gātham āha:

35. Yā sīlavatī anaññadheyyā
 bhattucchandavasānugā manāpā 30

¹ Ck mitto. ² so Bd; Cks sace. ³ Cks saddahante. ⁴ Bd adds na. ⁵ Bd
 adds dāni. ⁶ Bd kassavā-. ⁷ Cks tvanto. ⁸ Bd vadetha.

nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
bhariyāyāvikareyya guyhaṃ atthan ti.

Ta. anañña- ti kilesavasena aññena agahetabbā ti a.

Tato Se- „pakkhitto dāni me attano antare rājā“ ti tus-
s sitvā sayamkatakāraṇam eva dīpento gātham āha:

es. Yo¹ kicchagatassa āturassa
saraṇaṃ² hoti gatī parāyanaṃ ca
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
sakhino vāvikareyya guyhaṃ atthan ti.

10 Atha rājā Pukkusaṃ pucchi: „kathaṃ Pu-a tvaṃ³ pas-
sasi, kassa rahassaṃ kathetabban“ ti, so imaṃ g. ā.:

es. Jeṭṭho atha majjhimo kaniṭṭho
so ce⁴ sīlasamāhito ṭhitatto —
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
15 bhātu vāvikareyya guyhaṃ atthan ti.

Ta. ṭhitatto ti patitṭhitasabhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāvindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

es. Yo ve⁵ hadayassa paddhagū
anujāto pitaraṃ anomapañño
20 nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
puttassāvīkareyya⁶ guyhaṃ atthan ti.

Ta. paddhagū ti pesanākārako, yo pitussa pesanaṃ karoti, pitu cittassa
vase vattati, ovādakkhamo hotīti a., anujāto ti tayo puttā, anuppannaṃ yasaṃ
uppādentō atijāto nāma, kulāṅguro⁷ kulapacchimako dhanavināsako avajāto nāma,
25 kulantikūlapaveṇīrakkhako pana anujāto nāma, taṃ sandhāy⁸ evam āha.

Tato rājā Devindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

es. Mātā dipadājanindasetṭha
yo naṃ poseti chandasā piyena
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
30 mātu vāvikareyya⁶ guyhaṃ atthan ti.

¹ Bā yo ce, B^s ye ve, C^s ye. ² Cks -ñā. ³ Cks omīti tvaṃ. ⁴ Bā yo ce. ⁵ Bds
add pitu. ⁶ Cks puttassavi-, Bā puttassa vāvi-. ⁷ Cks -gāro. ⁸ Bds mātugāvi-

Ta. dipadājanindaseṭṭhā 'ti dipadānaṃ seṭṭha janinda, chandasā piyenā 'ti chandena e' eva pemeṇa ca.

Te pucchitvā rājā p-aṃ pucchi: „kathaṃ passasi p-ā“ 'ti vutte so imaṃ gātham āha:

so. Guyhassa hi guyham eva sādhu, 5
 na hi guyhassa pasattham āvikammaṃ,
 anippādāya¹ saheyya dhīro
 nippannattho² yathāsukhaṃ bhaṇeyyā 'ti.

Ta. anippādāya³ 'ti mahārāja yāva attano icchitaṃ na nippajjissati tāva p-o adhivāseyya na kassaci katheyyā 'ti a. 10

Paṇḍitena evaṃ vutte rājā anattamano ahosi, tato Se-rājānaṃ rājāpi Se-assa mukhaṃ olokesi, Bo. tesaṃ kiriyaṃ disvā va jāni: „ime cattāro paṭhanam eva maṃ rañño pari-bhindiṃsu, vīmaṃsanavasena pañho pucchito bhavissatīti“, tesaṃ pana kathentānaṃ nēva suriyo atthaṃ gato dipā jalitā, 15
 p-o „rājakammāni nāma bhāriyāni, na nāyatī“ kiṃ bhavissati, khippam eva gantuṃ vaṭṭatīti“ utthāyāsanaṃ rājānaṃ vanditvā nikkhamanto cintesi: „imesu eko 'sahāyassa kathetuṃ vaṭṭatīti' ā., eko 'bhātu' eko 'puttassa' eko 'mātuyā k. vaṭṭatīti' ā., imehi kataṃ etaṃ bhavissati, diṭṭhakam ev' etaṃ bhavissatīti 20
 diṭṭhakaṃ c' eva kathentīti maññāmi, hotu ajj' ev' etaṃ jānissā-mīti“ sanniṭṭhānaṃ akāsi, te pana cattāro 'pi aññesu divasesu rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhattammaṇassa piṭṭhe nisīditvā kiccakaraṇīyāni mantetvā gharāni gacchanti, tasmā p. „ahaṃ ca tesaṃ rahassaṃ⁴ ammaṇassa heṭṭhā ni- 25
 pajjitvā jānituṃ sakkuṇeyyan“ ti cintetvā taṃ ammaṇaṃ ukkhi-pāpetvā ta. attharakaṃ attharāpetvā a. heṭṭhā pavisitvā puri-sānaṃ saññāma⁵ adāsi: „tumhe catūsu p-esu mantetvā gatesu āgantvā maṃ nethā⁶“ ti, te „sādhū“ 'ti paṭikkamiṃsu⁷, Se-pi rājānaṃ ā.: „mahārāja tumhe amhākaṃ na saddahatha, 30

¹ B^d anippannatāya, B^e anippannāya. ² B^d nippannāvattova. ³ B^d anippanna-tāyā. ⁴ B^d paññāyanti ko jānāti. ⁵ C^{ks} add jānanto. ⁶ B^d asa-. ⁷ B^d āneyyāthā. ⁸ B^d pakka-.

idāni kīdisan¹“ ti, so bheda-kānaṃ vacanaṃ gahetvā anisāmetvā
 va bhītatasi² „idāni kiṃ karoma Senaka p-ā“³ 'ti pucchi, „ma-
 hārāja papañcaṃ akatvā kañci ajānāpetvā g-puttaṃ māretuṃ
 vaṭṭatīti“⁴, „Senaka' ṭhapetvā tumhe' añño mama atthakāmo
 5 nāma n' atthi, tumhe va attano suhade gahetvā dvārantare
 ṭhatvā g-puttassa pāto vā upaṭṭhānaṃ āgacchantaṃ khaggena
 sīsaṃ chindathā“⁵ 'ti attano khaggaratanaṃ adāsi, te „sādhū
 deva, mā bhāyi, mayaṃ na māressāma“⁶ 'ti vatvā nikkhamitvā
 „diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhīti“ gantvā bhattammaṇapitṭhe
 10 nisīdīmsu, tato Se- ā.: „ambho ko g-puttaṃ paharissatīti“⁷,
 itare „tumhe yeva ācariyā“⁸ 'ti tass' eva bhāraṃ akāmsu, atha
 te Se- pucchi: „tumhe rahassaṃ nāma asukassa ca asukassa
 ca kathetabban ti vadittha⁹, kiṃ vo etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ
 ādu sutan“ ti, „tiṭṭhat' etaṃ ācariya, yaṃ tumhe rahassaṃ nāma
 15 sahāyakassa kathetabban ti vadittha etaṃ katan“ ti, „kiṃ vo
 etenā“¹⁰ 'ti¹¹, „kathetha ācariyā“¹² 'ti, „imasmim rahasse rañño
 nāte mayaṃ jīvitā n' atthīti“¹³, „mā bhāyathācariya, idha
 tumhākaṃ rahassaṃ bheda-ko nāma n' atthi, kathethācariyā“¹⁴
 'ti. So nakkena ammaṇaṃ koṭṭetvā „n' atthi nu kho imassa“¹⁵
 20 heṭṭhā g-putto“ ti ā., „ācariya g-putto attano issariyena eva-
 rūpaṃ ṭhānaṃ na pavisati, idāni yasena pamatto bhavissati,
 kathetha tumhe“ ti. Se- attano rahassaṃ kathento ā.:
 „imasmim yeva nagare asukaṃ nāma vesiyaṃ jānāthā“ ti,
 „āma ācariyā“ ti, „idāni sā paññāyatīti“¹⁶, „na paññāyati
 25 ācariyā“¹⁷ 'ti, „aham sālavanuyyāne tāya saddhiṃ purisa-
 kiccaṃ katvā tassā pilandhanesu lobhena taṃ māretvā tassā
 yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā āharitvā ambhākaṃ ghare asu-
 kabhūmikāya asukagabbhe nāgadante olaṃbesim, valañjetuṃ

¹ B^d kiṃ karissathā in the place of kīdisan. ² B^d -kaṃ. ³ B^d -ehi. ⁴ B^d vadatha. ⁵ B^d kathaṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kathaṃ etaṃ ācariyā ti udāhu diṭṭhaṃ atan ti diṭṭhaṃ eva no sutan ācariyā ti yaṃ tumhe rahassaṃ nāma sahāyakassa kathetabban ti vadatha kiṃ va etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kathaṃ etaṃ mayā ti. ⁶ C^k imasmim.

na visahāmi, purāṇabhāvaṃ assa olokemi, evarūpaṃ pi rājā-
 parādhakammaṃ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṃ,
 tena na kassaci kathitapubbaṃ, iminā kāraṇena 'sahāyakassa
 guyhaṃ kathetabban' ti mayā kathitaṃ¹ ti ā., p. tassa ra-
 hassaṃ sādhukaṃ vavatthāpetvā sallakkhesi. Pukkuso pi 5
 attano r. kathento „mama ūruyā kuṭṭhaṃ atthi, kaniṭṭho me
 pāto va kañci ajānāpetvā taṃ dhovivā bhessajjena makkhetvā
 upari pilotikaṃ datvā bandhati, rājā mayi muducitto 'ehi Puk-
 kusa' 'ti maṃ pakkosivā yebhuyyena mama ūruyaṃ yeva
 sayati, sace pana jāneyya' mārāpeyya, taṃ kammaṃ mama 10
 kaniṭṭhaṃ ṭhapetvā añño jānanto nāma n' atthi, tena kāraṇena
 'r. nāma bhātu' kathetabban' ti mayā vuttan² ti ā. Kāvindo
 pi attano r. kathento: „maṃ kālapakkhe uposathadivase Nara-
 devo nāma yakkho gaṇhati, ahaṃ ummattakasunakho viya
 viravāmi, sv-āhaṃ taṃ atthaṃ puttassa kathesiṃ, so mama 15
 yakkhena gahitabhāvaṃ ūatvā maṃ antogehe bandhitvā ni-
 pajjāpetvā dvāraṃ pidahitvā nikkhamitvā mama saddaṃ patic-
 chādanatthaṃ dvāre samajjaṃ kāreti, iminā kāraṇena 'r. nāma
 puttassa kathetabban' ti mayā vuttan³ ti ā. Tato tayo pi
 Devindaṃ pucchimsu, so pi attano r. kathento: „mayā maṇi- 20
 pabhaṃsaṇaṃ⁴ kammaṃ karontena rañño santakaṃ Sakkena
 Kusarājassa dinnāṃ siripavesanaṃ maṅgalamaṇiratanāṃ thenetvā
 mama mātuyā dinnāṃ, sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṃ
 pavisaṇakāle taṃ mayhaṃ deti, ahaṃ tena maṇinā sirim pave-
 setvā rājanivesanaṃ gacchāmi, rājā tumbehi saddhiṃ akathetvā 25
 paṭhamataraṃ mayā saddhiṃ katheti, devasikaṃ aṭṭhasoḷasa-
 dvattimsacatusaṭṭhiṃ⁵ kahāpaṇe paribbayatthāya mayhaṃ deti,
 sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṃ⁶ rājā jāneyya mayhaṃ
 jīvitāṃ n' atthi, iminā kāraṇena 'r. nāma mātuyā kathetabban'
 ti mayā vuttan⁷ ti ā. M. sabbesaṃ pi guyhaṃ paccakkham 30

¹ Bā sace pana etaṃ rājā na jāneyya maṃ. ² Bā kaniṭṭhabhātu. ³ Bā maṇira-
 tanapavisaṇa. ⁴ Ck^o add vā. ⁵ Bā ānubhāvaṃ.

akāsi, te pana attano udaram phāletvā¹ antaṃ bāhiraṃ karon-
 tā² viya r. aññamaññaṃ kathetvā³ appamattā „pāto va āga-
 chatha, g-puttaṃ māressāma“ ti vatvā utthāyāsanaṃ pakka-
 miṃsu. Tesāṃ gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ammaṇaṃ
 5 ukkhipitvā M-aṃ ādāya gamiṃsu. So nahāyitvā alaṃkaritvā
 subhojanaṃ bhuñjitvā „ajja me bhaginī Udumbarādevī rājage-
 hato me sāsanaṃ pessessatīti“⁴ ñatvā dvāre paccāyikaṃ purisaṃ
 ṭhapesi: „rājagehato āgataṃ sīghaṃ pavesetvā mama das-
 seyyāsīti“, evaṃ ca pana vatvā sayanapiṭṭhe nipajji, tasmim
 10 khaṇe rājāpi sayanapiṭṭhe nipanno p-assa guṇaṃ saritvā „Ma-
 hosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṃ upaṭṭhahanto
 na kiñci mayhaṃ anattaṃ akāsi, devatāpucchāya⁴ paṇḍite asati
 jīvitam pi me na siyā, veripaccāmittānaṃ vacanaṃ gahetvā
 ‘asamadhuraṃ paṇḍitaṃ mārethā’ ti khaggaṃ dentena⁵ ayuttaṃ
 15 mayā kataṃ, sve dāni naṃ passitum na labhissāmīti“⁶ sokaṃ
 uppādesi, sarīrato sedā mucciṃsu⁷, sokasamappito cittāssādaṃ
 na labhi, U-devī tena saddhiṃ ekasayanagatā taṃ ākāraṃ disvā
 „kin nu kho mayhaṃ koci aparādho atthi udāhu aññaṃ devassa
 kiñci sokakāraṇaṃ uppannaṃ“ ti pucchanti i. g. ā.:

20   70. Kin nu tvaṃ vimano⁷ si rāja,
                   dipadindavacanaṃ suṇoma n’ etaṃ⁸,
                   kiṃ cintayamāno dummano si,
                   na hi deva aparādho atthi mayhan ti.

Atha rājā gātham āha:

25   71. Pañño vajjho Mahosadho ti,
                   āṇatto me vadhāya bhūripañño,
                   taṃ cintayamāno dummano ‘smi,
                   na hi devi aparādho atthi tuyhan ti.

Ta. āṇatto ti bhaddo cattāro p-ā Ma-paṇḍitaṃ mama paccatthiko ti
 30 kathayimīsu, mayā tatvato avicinītvā vadhetha naṃ ti bhūripañño vadhāya āṇatto,
 taṃ kāraṇaṃ cintayamāno varaṃ mama maraṇaṃ na paṇḍitassa ‘ti dummano
 ‘smīti ā.

¹ so Ck; C^o udāraṃ phāletvā viya. B^d uraṃ dālaññate viya. ² Ck^o karontaṃ. ³ B^d
 katvā tumhe in the place of antaṃ -- kathetvā. ⁴ B^d devatāya pucchitapañhe pi.
⁵ Ck^o dinnena. ⁶ B^d mucciṃsu. ⁷ Ck^o dummano. ⁸ B^d metaṃ.

Tassā taṃ sutvā va Mahāsatte¹ pabbatamatto soko uppajji,
 sā cintesi: „eken’ upāyena rājānaṃ assāsetvā rañño niddokka-
 manakāle mama kaniṭṭhassa sāsanaṃ pahinissāmīti“, atha naṃ
 sā āha: „mahārāja tayā v’ etaṃ kataṃ gahapatiputtaṃ’ ma-
 hante issariye patiṭṭhāpentena, tumhehi² so senāpatiṭṭhāne ṭha- 5
 pito, idāni kira tumhākaṃ yeva paccatthiko jāto, na kho pana
 paccāmitto khuddako nāma atthi, hāretabbo³ va so, tumhe mā
 cintayitthā“ ’ti rājānaṃ assāsesi, so tanubhūtasoko niddaṃ
 okkami, devī utṭhāya gabbhaṃ pavisitvā „Mahosadha, cattāro
 p-ā taṃ paribhindiṃsu, rājā kuddho sve dvārantare tava va- 10
 dhaṃ ānāpesi, sve rājakulaṃ na āgaccheyyāsi, āgacchanto⁴
 pana nagaraṃ hatthagataṃ katvā samattho hutvā āgaccheyyā-
 sīti“ paṇṇaṃ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṃ
 suddhena veṭhetvā navabhājane katvā vāsetvā⁵ lañcetvā⁶
 atthacarikāya itthiyā adāsi: „imaṃ modakaṃ āharitvā mama 15
 kaniṭṭhassa dehīti“, sā tathā akāsi, „rattiṃ kathaṃ nikkhanta“
 ti na⁷ cintetabbaṃ, raññā paṭhamam eva deviyā varo dinno,
 tena taṃ na koci vāresi, Bo. paṇṇākāraṃ gahetvā uyyojesi,
 sā gantvā dinnabhāvaṃ ārocesi, tasmiṃ khane devī gantvā
 raññā saddhiṃ nipajji, Bo. pi modakaṃ bhinditvā paṇṇaṃ vā- 20
 cetvā taṃ atthaṃ nātvā kātappaṃ kiccaṃ vicāretvā sayane
 nipajji. Itare cattāro janā pāto va khaggahatthā dvārantare
 ṭhatvā p-aṃ apassantā dummanā hutvā rañño santikaṃ gantvā
 „kiṃ paṇḍitā’ hato vo g-putto“ ti vutte „na passāma devā“
 ti āhaṃsu. M. pi aruṇuggamane yeva nagaraṃ attano hattha- 25
 gataṃ nātvā¹⁰ ta. ta. ārakkaṃ datvā¹¹ mahājanaparivuto rathaṃ
 āruya mahantena parivārena rājadvāraṃ agamāsi, rājā siha-
 pañjaraṃ ugghāṭetvā olokento aṭṭhāsi, atha naṃ M. rathā
 otaritvā vandi, rājā cintesi: „sac’ āyaṃ mama paccatthiko

¹ B^d sā tassa vacanaṃ sutvā va mahāsattassa atthāya. ² so C^k; B^d mahārāja tumhehi eso g-putto. ³ B^d puna tumhehi. ⁴ B^d māretabbo. ⁵ B^d -te. ⁶ B^d chādetvā. ⁷ C^k lañje-, B^d lañci-. ⁸ C^k naṃ. ⁹ C^k -ta. ¹⁰ B^d katvā. ¹¹ B^d dhapetvā.

bhaveyya na maṃ vandeyyā“ ‘ti, atha naṃ pakkosāpetvā rājā sayane nisīdi, M. pi gantvā ekamantaṃ nisīdi, cattāro pi p-ā tatth’ eva nisīdīmsu, atha naṃ rājā kiñci ajānanto viya „tāta tvaṃ hiyyo gato¹ idāni² āgacchasi, kiṃ maṃ evaṃ paricca-
5 jasīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

n. Abhidosagato idāni esi³,
kiṃ sutvā kiṃ āsaṃkate mano te,
ko te kiṃ avoca bhūripaṇṇa,
imgha taṃ vacanaṃ suṇoma, brūhi me tan ti.

10 Ta. abhi--ti hiyyo paṭhamayāme gato, kiṃ āsaṃkate ti kiṃ āsaṃkate, kimavocā ‘ti kiṃ raṇṇo santikaṃ māgamīti taṃ koci avoca.

Atha naṃ M.: „mahārāja tayā me catunnaṃ p-tānaṃ vacanaṃ gahetvā vadho āṇatto, tenāhaṃ na emīti“ codento i. g. ā.:

n. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti
15 yadi te mantayitaṃ janinda dosaṃ
bhariyāya rahogato asaṃsi
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam’ etan ti.

Ta. yadite ti yasmā tayā, mantayitan ti kathitaṃ, dosan ti abhi-dosaṃ, rattibhāge ti a., kassa kathitan ti bhariyāya, tvaṃ hi tassā imaṃ atthaṃ
20 rahogato asaṃsi, guyhaṃ -- ti yathā evarūpaṃ attano rahassaṃ pākaṭaṃ kataṃ, sutam mametan ti mayā pan’ etaṃ tasmiṃ yeva khaṇe sutam devā ‘ti vadati.

Rājā taṃ sutvā va „imāya taṃ khaṇaṃ yeva sāsanaṃ pahitaṃ⁴ bhavissatīti“ kuddho devīṃ olokesi, taṃ űatvā M. „kiṃ deva deviyā kujjhatha, ahaṃ atītānāgatapaccuppannaṃ
25 sabbaṃ jānāmi, deva tumhākaṃ rahassaṃ tava⁵ deviyā kathitaṃ hotu, ācariya-Senakassa Pukkusādīnaṃ vā⁶ rahassaṃ mama kena⁷ kathitaṃ, ahaṃ etesaṃ pi rahassaṃ jānāmi yevā“ ‘ti Senakassa tāva rahassaṃ kathento imaṃ gātham āha:

n. Yaṃ sālavanasmīṃ⁸ Senako
30 pāpakammam akāsi⁹ asabbhirūpaṃ

¹ Bđ gantvā. ² Cks repeat idāni. ³ Ck ekisi, Bds ehisi. ⁴ Cks pahipitaṃ. ⁵ Bđ tumhākaṃ tāva rahassaṃ mama, Ck t. r. tava mama, Cs t. r. tava ma. ⁶ Cks omīti vā. ⁷ Cks tena. ⁸ read: -smī. ⁹ read: akās’.

sakhino va rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi--ti asādhujātikaṃ¹ lāmakam akusalakammaṃ akāsi, imas-
mim yeva nagare asukam nāma vesim sālavanuyyāne māretvā alamkāram gahetvā
tassā yeva sāfakena bhaṇḍikaṃ katvā attano ghare asukaṭṭhāne ṭhapesi, sa- 5
khino vā 'ti atha naṃ mahārāja ekassa sahāyakassa rahogato hutvā akkhāsi,
tam pi mayā sutam, nāhaṃ devassa paccatthiko jāto Senako paccatthiko, yadi
te paccatthikena kammaṃ atthi² Senakam gaṇhāpehiti.

Rājā Senakam oloketvā „sacchan“ ti pucchitvā „sacchan
devā“ 'ti vutte tassa bandhanāgāram pavesanam³ āṇāpesi. 10
Paṇḍito pi Pukkusassa rahassam kathento i. g. ā.:

75. Pukkusa-purisassa te janinda
uppanno rogo arājayutto⁴,
bhātuc ca rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti. 15

Ta. arājayutto⁵ ti mahārāja ekassa kuṭṭharogo uppanno, so rājūnam
pattum⁶ ayutto, chupanānucchaviko na hoti, tumhe ca Pukkusassa ūru muduko
ti yebhuyyena tass' eva ūrumhi nipaṇṇatha, so pan' esa vaṇabandhanapilotikāya
phasso⁷ devā 'ti.

Rājā nam pi oloketvā „sacchan“ ti pucchitvā „āma devā“ 20
'ti vutte tam pi bandhanāgāram pavesāpesi. Paṇḍito Kāvin-
dassa pi rahassam kathento āha:

76. Ābādho 'yam⁸ asabbhirūpo,
Kāvindo Naradevena⁹ puṭṭho
puttassa rahogato asaṃsi, 25
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi--ti yena so ābādhena puṭṭho ummattakasunakho viya
viravati so naradevayakkhābādho¹⁰ asabbhi-jātiko lāmakko, tena¹¹ puṭṭho rāja-
kulam pavāsitum ayutto mahārājā 'ti.

¹ Cks -jānitam. ² Cks sati. ³ Cks omī pa-. ⁴ Cks arājaputto. ⁵ Cs arā-
jappe, Ck arājappatto, ⁶ Bd omīts pattum. ⁷ -ppatto ti --- phasso wanting
in Cs. ⁸ so Bd; Ck ābādhain nam, Cs ābādhanam. ⁹ so all three MSS. for
-deven- eva? ¹⁰ Ck naradevayakkho bādho, Bd so naradevena yakkhena gahito
ābādho. ¹¹ Ck natena, Cs ntena.

Rājā tam pi „saccaṃ Kāvindā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“
ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. P. Devindassa
rahassaṃ kathento i. g. ā.:

77. Atṭhavaṃkaṃ¹ maṇiratanam² ulāraṃ
5 Sakko te addā pitāmahassa,
Devindassa gataṃ tad ajja hattham,
mātuc ca³ rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam⁴ etan ti

Ta. pitāmahassā 'ti tava pitāmahassa Kusrājassa, tādajja- ti tam
10 maṇḍalassammataṃ maṇiratanam ajja Devindassa hatthagataṃ mahārājā 'ti.

Rājā tam pi „saccaṃ kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“ ti
vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Evan te „Bodhi-
sattaṃ vadhessāmā“ 'ti sabbe sambandhanam pavitṭhā. Bo.
pi „iminā kāraṇenāhaṃ 'attano guyhaṃ parassa na kathe-
15 tabban' ti vadāmi, kathetuṃ vaṭṭatīti vadantā pana mahāvinā-
sam pattā“ ti vatvā uparidhammaṃ desento imā gāthā abhāsi:

78. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi⁴ guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya⁵ saheyya dhīro,
20 nippannattho⁶ yathāsukhaṃ bhāpeyya.
79. Na guyham atthaṃ vivareyya, rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
na hi pātukato sādhu guyho attho pajānatā
80. Thiyā guyhaṃ na saṃseyya amittassa ca paṇḍito (V p. 81)
yo cāmisena saṃhīro hadayatthe⁷ no ca yo naro.
25 81. Guyham attham asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati.
82. Yāvanto purisass⁸ atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinam
tāvanto tassa ubbegā⁹, tasmā guyhaṃ na vissaje.
83. Vivicca bhāseyya⁹ divā rahassaṃ
30 rattim giram nātivelam pamuñce,

¹ Bā atha-. ² so all three MSS. ³ Bā mātuva. ⁴ Cks omit hi. ⁵ so Ck;
Cs anippādāya, Bā anippānattāyāva. ⁶ Bā nippannattho, Ck nippattho, Cs
nippattattho? ⁷ Cks -ttho. ⁸ Bā ubbhiggā. ⁹ Cks bhāveyya.

upassutikā hi suṇanti mantam,
tasmā manto khippam upeti bhedaṇ ti.

Ta. amittassa cā 'ti itthiyā ca paccatthikassa ca na katheyya, sam-
hīro ti yo ca yena kenaci āmīseṇa samhīrati¹ upalāpanasamgahaṃ gacchati
tassa pi na samseyya, hadayatthe no ti yo amitto mittapātirūpako mukheṇa 5
aṇṇam katheti hadayena aṇṇam cinteti tassāpi na samseyya, asambuddhaṇ ti
parehi aṇṇātaṃ, asambodhanaṇ ti pi pāṇho, pare sambodhetum ayuttan ti a.,
titikkhatthi tassa akkosam pi paharam pi dāso viya hutvā titikkhatti adhi-
vāseti, mantinaṇ ti mantīnaṃ vā antare, yāvanto ti mantino jānanti ti a.,
tāvanto ti te gūyhaḥāṇanake paṭicca tattakā² tassa ubbegā santāsa³ uppaj- 10
jantiti, na vissaje ti na vissajjeyya paraṃ na jānapeyya, viviccā 'ti sace
divā rahassaṃ mantetukāmo hoti viviccaṃ⁴ okāsaṃ karetvā supaṭicchannaṭṭhāne⁵
manteyya, nāṭivelaṇ ti rattim rahassaṃ kathento pana ativelaṃ mariyādā-
tikkamantaṃ mahāsaddaṃ karonto gīraṃ na-ppamuñceyya, upassutikā ti
mantatṭhānaṃ upagantvā tirokuḍḍādisu ṭhatvā sotāro bhavanti, tasmā ti ma- 15
hārāja tena kāraṇena so manto khippam bhedaṇ upettī ā.

Rājā M-assa katham sutvā: „ete sayam rājaverino hutvā
p-am mama verim karontīti“ kujjhivā „gacchatha te nagarā
nikkhamāpetvā sūlesu tāva uttāsetha sīsāni vā chindatha“ 'ti
āṇāpesi, tesu pacchābāhaṃ bandhitvā catukke ṭhatvā pahāra- 20
sataṃ datvā nīyamānesu p. „deva ime tumhākaṃ porāṇakā-
maccā, khamatha tesam aparādhān“ ti raṇṇo kathesi, rājā
„sādhū“ 'ti pakkosāpetvā tass' eva dāse katvā adāsi, so pana
te tatth' eva bhujisse akāsi, rājā „tena hi mama vijite mā
vasantū“ 'ti pabbājaniyakammaṃ āṇāpesi, p. „khamatha deva 25
etesam andhabālānaṃ“ ti khamāpetvā tesam ṭhānantarāni paṭi-
pākatikāni kārāpesi, rājā „paccāmittesu pi tāv' assa evarūpā
mettābhāvanā⁶, aṇṇesu kathamrūpā bhavissatīti“ paṇḍitassa
ativiya pasanno. Tato paṭṭhāya cattāro p-ā uddhaṭṭadāthā viya
sappā nibbisā hutvā kiñci kathetum nāsakkhimsū 'ti. Paṇca- 30
paṇḍitapaṇho niṭṭhito. Niṭṭhito ca Paribhindaṇakathā⁷ ti.

Tato paṭṭhāya p. va raṇṇo atthaṇ ca dhammaṇ ca anu-
sāsati, so cintesi: „raṇṇo setacchattam eva, rajjaṃ pana ahaṃ

¹ Cks samgahīrati, Bd samhīrati. ² Cks kam, Bd tatthake paṭicca. ³ Bd vivittam.

⁴ Cks apaṭi-. ⁵ Bd omits bhāvanā. ⁶ Cks paribhaṇḍakathā.

vicāremi, mayā appamattena bhavitum vaṭṭatīti“ so nagare mahāpākāraṃ nāma kāresi, tathā anupākāradvārattālake antarattālake¹ udakaparikkhaṃ kaddamaparikkhaṃ sukkhaparikkhaṃ ti tisso parikhā kāresi, antonagare pi jīṇagehāni paṭisaṃkhārā-
 5 pesi, mahāpokkharāṇiyo kārāpetvā tāsu udakanidhānaṃ² kāresi, nagare sabbakoṭṭhāgārāni dhaññassa pūrāpesi, Himavantapadesa-
 sato kulūpagatāpasehi kaddamakumudabijaṃ³ āharāpesi, udaka-
 niddhamanāni sodhāpetvā bahinagare pi jīṇapaṭisaṃkhārā-
 kammaṃ kārāpesi, kiṃkāraṇā: anāgatabhayaṃ paṭibāhanatthaṃ,
 10 tato tato āgatavaṇṇijake pi⁴ „kuto āgatā“ ti pucchitvā „asu-
 kaṭṭhānato nāmā“⁵ 'ti „tumahākaṃ raṇṇo kiṃ piyaṃ“ ti „asu-
 kaṃ nāmā“⁶ 'ti sutvā tesāṃ sammānaṃ kāretvā uyyojetvā
 attano ekasatayodhe pakkositvā „sammā mayā dinnapaṇṇākāre
 gahetvā ekasatarājadhāniyo gantvā ime paṇṇākāre attano pi-
 15 yakāmatāya tesāṃ rājūnaṃ datvā te yeva upaṭṭhahantā tesāṃ
 kiriyaṃ vā mantaṃ vā ñatvā mayhaṃ⁷ pesentā tatth' eva
 vasatha, ahaṃ vo puttadāraṃ posessāmiti“⁸ vatvā kesañci kuṇ-
 dale kesañci suvaṇṇapādunkāyo kesañci suvaṇṇamālā⁹ akkharāni
 chinditvā „yadā mama kiccaṃ hoti tadā paṇṇāyatū“¹⁰ 'ti adhiṭ-
 20 ṭṭhahitvā tesāṃ hatthe datvā¹¹ pesesi, te ta. ta. gantvā tesāṃ
 rājūnaṃ paṇṇākāraṃ datvā „tumhe upaṭṭhātum' āgat' amhā“
 'ti vatvā „kuto“ ti puṭṭhā āgataṭṭhānato aññāni ṭhānāni ācik-
 khitvā tēhi¹² „sādhū“¹³ 'ti sampatiṇṇicchite upaṭṭhahantā tesāṃ ab-
 bhantarikā ahesum. Tadā Ekabalaratṭhe¹⁴ Saṃkhapālo nāma
 25 rājā āvudhāni sajjāpeti senaṃ saṃkaḍḍhati, tassa santike upa-
 nikkhittapuriso p-assa sāsanaṃ pesesi: „ayaṃ idha pavatti,
 'idan nāma karissatīti' na jānāmi, pesetvā sayaṃ tatvato jānā-
 thā“¹⁵ 'ti. Atha M. suvapotaṃ āmantetvā: „samma gantvā
 Ekabalaratṭhe¹⁶ Saṃkhapālarājā idan nāma karotīti ñatvā

¹ C* omits antara-, B^d anupakāraṇa dvārattālake antarattālake. ² B^d -nid-
 dhamanā. ³ B^d kudrusakumuda bijāni. ⁴ C^{ks} -kehi. ⁵ B^d adds sāsanaṃ. ⁶
 B^d -mālāyo ti so tattha tattha. ⁷ B^d -yantu. ⁸ C^{ks} omit datvā. ⁹ C* -ṭṭhānaṃ.
¹⁰ B^d tena hi. ¹¹ C^{ks} ekabala- or ekakhala-, B^d ekokampala. ¹² C* -tā, C^s
 -tu, B^d jānāsu.

sakala-Jambudīpaṃ āhiṇḍitvā mayhaṃ pavattiṃ āharathā“ 'ti
 vatvā madhulājaṃ khādāpetvā madhupāṇiyaṃ pāyevā sata-
 pākasahassapākehi telehi pakkhantaraṃ makkhetvā pācīnasīha-
 pañjare ṭhatvā vissajjesi, so ta. gantvā tassa purisassa santikā
 tassa rañño pavattiṃ tatvato ñatvā Jambudīpaṃ parigaṇhanto 5
 Kampillarattṛthe¹ Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇi. Tada tattha
 Cūḷani-Brahmadatto nāma rājā r. kāresi, tassa Kevaṭṭo nāma
 brāhmaṇo atthañ ca dhammañ ca anusāsati p. vyatto, so paccū-
 sakāle pabujjhivā dīpālokena alaṃkatasirigabhaṃ olokento²
 mahantaṃ yasaṃ disvā „ayaṃ mama yaso kassa santako“ ti 10
 cinto „na aññassa Cūḷani-Brahmadattassa santako, evarū-
 passa pana yasassa dāyakaṃ rājānaṃ sakala-Jambudīpe ag-
 garājānaṃ kātuṃ vaṭṭati, ahañ ca aggapurohito bhavissāmīti“
 cintesi, so pāto va rañño santikaṃ gantvā sukhassayaṃ puc-
 chitvā „deva mantetabbam atthīti“, „vada ācariyā“ 'ti, „deva 15
 antonagare raho nāma na sakkā laddhuṃ, uyyānaṃ gacchāma“
 'ti, so „sādhū ācariyā“ 'ti rājā tesa saddhim uyyānaṃ gantvā
 balakāyaṃ babi ṭhapetvā ārakkhaṃ kārapetvā brāhmaṇena
 saddhim uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpatṭe nisīdi, suvapotako
 taṃ kiriyaṃ disvā „bhavitabbam ettha kāraṇena, ajja p-assa 20
 ācikkhitabbayuttakaṃ kiñci suṇissāmīti“ uyyānaṃ pavisitvā
 maṅgalasālarukkhaassa pattantare alliyitvā³ nisīdi, rājā „kathehi
 ācariyā“ 'ti ā., „mahārāja tava kaṇṇe ito karoḥi“, catukaṇṇo
 yeva manto bhavissati, sace mahārāja mama vacanaṃ karoḥi⁴
 sakala-Jambudīpe taṃ aggarājānaṃ karomīti“, so mahātaṇhāya 25
 tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto hutvā „kathethācariya,
 karissāmīti“, „deva mayaṃ senaṃ saṃkaḍḍhitvā paṭhamam
 khuddakanagaraṃ rumhitvā⁵ gaṇhissāma, ahaṃ hi cūḷadvārena
 nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ vakkhāmi: 'mahārāja tava yuddhena
 kiccaṃ n' atthi, kevalaṃ amhākaṃ santako hohi, tava r. tav' 30
 eva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṃ balavāhanassa ma-

¹ Bā kampala-. ² Bā adds attano. ³ Bā niliyitvā. ⁴ Ck^o karoḥi. ⁵ Bā ka-
 reyyāsi. ⁶ Bā yujjhivā.

hantatāya ekanten' eva parajjhissasīti", sace me vacanaṃ
karissasi saṃgahissāma taṃ noce yujjhivā jīvitakkhayaṃ pā-
petvā dve¹ senā gahetvā aññaṃ nagaraṃ tato aññaṃ ti eten'
upāyena s-Jambudīpe r. gahetvā jayapānaṃ pivissāma². "ti
5 vatvā. „ekasatarājāno amhākaṃ nagaraṃ ānetvā uyyāne āpāna-
maṇḍapaṃ kāretvā ta. nisinne visamissakaṃ suraṃ pāyetvā
sabbe pi te jīvitakkhayaṃ pāpetvā Gaṇḍāya khipitvā ekasata-
rājadhānisu r. amhākaṃ hatthagataṃ karissāma, evaṃ tvaṃ
s-Jambudīpe aggarājā bhavissasīti", so „sādhū ācariya, evaṃ
10 karissāmiti", „mahārāja, catukkaṇṇo manto nāma, ayaṃ hi na
sakkā aññaṃ jānitum, tasmā papañcaṃ akatvā sīghaṃ nikkha-
mathā" 'ti, rājā tussitvā „sādhū" 'ti sampatiçchi. Suvapotako
taṃ sutvā tesāṃ mantapariyosāne sākḥāyaṃ⁴ olambakaṃ otā-
rento⁵ viya Kevaṭṭassa sīse chakkaṇapiṇḍaṃ pātetvā „kim etan"
15 ti mukhaṃ vivaritvā uddhaṃ olokentassa aparaṃ mukhe pātetvā
kirīti vassanto sākḥāto uppatitvā „Kevaṭṭa tvaṃ 'catukkaṇṇo me
manto' ti maññasi, idān' eva chakkaṇṇo jāto, puna aṭṭhakaṇṇo
bhavitvā anekasatakaṇṇo bhavissasīti" vatvā „gaṇhatha gaṇha-
thā" 'ti vadantānaṃ ñeva vātavegena Mithilāṃ gantvā p-assa
20 nivesanaṃ pāvisi, tassa pana idaṃ vattaṃ: „sace pana kutoci
āgatasāsaṇaṃ paṇḍitass' eva kathetabbaṃ hoti ath' assa aṃ-
sakūṭe otarati, sace Amaradeviyāpi sotum vaṭṭati ucchaṅge
otarati, sace mahājanena sotabbaṃ bhūmiyaṃ otarati, so p-assa
aṃsakūṭe otari, tāya saññāya „rahaṣṣena bhavitabban" ti ma-
25 hājano paṭikkami, p. taṃ gahetvā uparimatalaṃ abhiruyha „kin
te tāta diṭṭhaṃ kiṃ sutan ti pucchi, ath' assa: „so ahaṃ deva
s-Jambudīpe aññaṃ rañño santike kiñci bhayaṃ⁶ na passāmi,
Uttarapañcālanagare pana C-Brahmadattassa purohito Kevaṭṭo
nāma rājānaṃ uyyānaṃ netvā catukkaṇṇamantaṃ gaṇhi, ahaṃ
30 sākḥantare nisīditvā tassa mukhe chakkaṇapiṇḍaṃ pātetvā āgato
'mhīti" vatvā sabbaṃ diṭṭhaṃ sutan p-assa kathesi, „rañña

¹ Cks -ssasi. ² Cks omit dve. ³ Cks -mī. ⁴ Cks omit sā-. ⁵ B4 otaranto.

⁶ B4 guyhaṃ.

pana sampatīcchitan“ ti vutte ca „sampaṭīcchitaṃ devā“ 'ti
 ā., p. tassa katabbayuttakaṃ sakkāraṃ kāretvā taṃ mudu-
 paccattharaṇe suvaṇṇapañjare nipajjāpetvā „Kevaṭṭo mama
 Mahosadhabbhāvaṃ na jānāti maññe, na idāni 'ssa mantiman-
 tassa matthakaṃ pāpunituṃ dassāmīti“ cintetvā nagarato dug- 5
 gatakulāni nīharāpetvā bahi vāsesi, ratṭhajanapadadvāragāmesu
 samiddhāni issarakulāni ānetvā nagare vāsesi, bahuṃ dhana-
 dhaññaṃ sannicayaṃ kāresi. C-Brahmadatto pi Kevaṭṭassa
 vacanaṃ gahetvā senaṅgaparivuto gantvā ekaṃ nagaraṃ pa-
 rikkkhipi, Kevaṭṭo vuttanayena ta. pavisitvā taṃ rājānaṃ saññā- 10
 petvā attano santakaṃ katvā dve senā ekato katvā aññaṃ
 rājānaṃ ti evaṃ C-Brahmadatto Kevaṭṭassa ovāde ṭhito ṭha-
 petvā Vedeharājānaṃ sese s-Jambudīpe rājāno attano santake
 akāsi. Bodhisattassa upanikkhattakapurisā „Brahmadattena
 ettakāni nagarāni gahitāni, appamatto hotū“ 'ti niccaṃ sāsanaṃ 15
 pesesun“ ti, so pi nesaṃ „ahaṃ idha appamatto, tumhe
 anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā“ 'ti pesesi. Brahma-
 datto sattadivasaṃsattamāsādhikehi sattahi saṃvaccharehi Vede-
 harajjaṃ ṭhapetvā¹ sesa-Jambudīpe r. gahetvā Kevaṭṭaṃ āha:
 „ācariya Mithilāyaṃ Vedeharajjaṃ gaṇhāmā“ 'ti, „mahārāja 20
 Mahosadhapāṇḍitaṃ vasaṇanagare r. gaṇhituṃ na sakkhis-
 sāma, so hi evaṃpaññāya sampanno upāyakusalo“ ti, iti so
 vitthāretvā candamaṇḍale pahārento² viya Ma-assa guṇaṃ ka-
 thesi, ayaṃ hi³ sayāṃ pi upāyakusalo va, tasmā „Mithila-
 rajjaṃ nāma deva appamattakaṃ, s-Jambudīpe r. amhākaṃ 25
 pahoti, kin no etenā“ 'ti upāyen' eva rājānaṃ sallakkhāpesi,
 sesarājāno pi „mayāṃ Mithilāya r. gahetvā va jayapānaṃ pi-
 vissāmā“ 'ti vadanti, Kevaṭṭo te pi vāretvā „Videharajjaṃ
 gahetvā kiṃ karissāma, so rājā amhākaṃ santako va, nivatta-
 thā“ 'ti upāyen' eva bodhesi, te tassa vacanaṃ sutvā nivat- 30
 tiṃsu, Mahāsattassa purisā sāsanaṃ pesayimṃsu: „Brahmadatto
 ekasatarājaparivāro Mithilāyaṃ āgacchanto va nivattitvā attano

¹ B^d vajjetvā.   ² B^d -laṃ uṭṭhapento.   ³ C^k ahaṃhi, B^d ayaṃ hi brāhmano.

nagaram eva gato“ ti, so pi tesam „ito paṭṭhāya tassa kiriyaṃ
 jānantū“ 'ti paṭipeseṣi. Brahmaddatto pi Kevattaṇa saddhiṃ
 „idāni kiṃ⁴ kiccaṃ karissāmā“ ti mantetvā „mayāṃ jaya-
 pānaṃ pivissāmā“ 'ti uyyānaṃ alaṃkaritvā „cāṭisahassesu
 5 suraṃ ṭhapetha, nānāvidhāni ca macchamaṃsādāni upanethā“
 'ti sevake ānāpesi, tam pi pavattiṃ p-assa upanikkhittapurisā
 pesayimsu, te pana „visaṃ yojetvā rājāno māretukāmo“ ti na
 jānanti, M. pana sukapotakassa santikā sutattā jānāti, so „ne-
 saṃ surāpānadivasam tatvato jānitvā mama pesethā“ 'ti sā-
 10 sanam paṭipeseṣi, te tathā kariṃsu, tam sutvā p.: „na yuttaṃ
 mādise paṇḍite dharamāne ettakānaṃ rājūnaṃ maraṇaṃ, avassa-
 yo tesam bhavissāmīti“ cintetvā sahaajātaṃ yodhasahassaṃ
 pakkosāpetvā „samma⁵ C-Brahmadatto kira uyyānaṃ alaṃ-
 karāpetvā ekasatarājaparivuto suraṃ pātukāmo, tumhe ta.
 15 gantvā rājūnaṃ āsanesu paññattesu kismiñci anisinne⁶ yeva
 'C-Brahmadattassa anantaraṃ mahārahāsaṃ ambhākaṃ rañño'
 ti gahetvā tesam purisehi 'tumhe kassa purisā' ti vutte 'Vide-
 harājassā' 'ti vadeyyātha, te⁷ 'tumhehi saddhiṃ mayāṃ satta-
 divasasattamāsādhikāni sattavassāni r. gaṇhantā ekadivasam pi
 20 Videharājānaṃ na passāma, kiṃrājā nāma⁸ esa, gacchath⁹ assa⁵
 pariyante āsanam gaṇhathā⁶ 'ti vadantā kalahaṃ karissanti,
 tumhe 'ṭhapetvā Brahmaddattaṃ añño⁷ ambhākaṃ rañño uttari-
 taro va n' atthīti⁸ kalahaṃ vaḍḍhetvā 'ambhākaṃ rañño āsana-
 mattam pi alabhantā idāni vo (add: n' eva) suraṃ pātum na
 25 macchamaṃsaṃ khāditum dassāmā⁹ 'ti nadantā vaggantā sadden'
 eva tesam tāsāṃ janetvā mahantehi laguḷehi sabbacāṭiyo bhin-
 ditvā macchamaṃsaṃ vippakiritvā aparibhogaṃ katvā javena
 senāya antaraṃ pavisitvā devanagaraṃ pavitṭhā asurā viya
 ullojaṃ utṭhāpetvā: „mayāṃ Mithilanagare Ma-paṇḍitassa purisā“,
 30 sakkontā amhe gaṇhathā⁶ 'ti tumbhākaṃ gatabhāvaṃ⁷ jānāpetvā
 āgacchathā⁸ 'ti vatvā pesesi, te „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ

² Cks tam. ³ so all three MSS. ⁴ Ck -o. ⁵ Cks omīti te. ⁶ Cks gaccha-
 tassa, Bg gacchatha? ⁷ Bg adds sacc. ⁸ Bg āgata-.

sampaṭicchitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā ta.
gantvā Nandanavanam iva alaṃkatauyyānaṃ pavisitvā sa-
mussitasetacchatte ekasatarājpallāṃke ādiṃ katvā paṭiyattaṃ
taṃ siribhāvaṃ disvā M-ena vuttaniyāmen' eva sabbaṃ katvā
mahājānaṃ saṃkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamimsu, rāja- 5
purisāpi tesaṃ rājūnaṃ taṃ pavattiṃ ārocesuṃ, Brahmaddatto
„evārūpassa nāma visayogassa antarāyo kato“ ti kujjhi, rājāno
pi „ambhākaṃ jayapānaṃ pātuṃ nādāsīti“ kujjhimsu, balakāyo
pi „mayāṃ amūlakāṃ suraṃ pātuṃ na¹ labhimhā“ 'ti kuj-
jhimsu, Brahmaddatto pi te rājāno āmantetvā „atha bho Mi- 10
thilāṃ gantvā Videharājassa sīsaṃ khaggena chinditvā pādehi
akkamitvā nisinnā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti, „senāṃ gamana-
sajjaṃ karoṭhā“ 'ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassāpi tam
atthaṃ kathetvā „ambho² evārūpassa vattassa³ antarāyakaraṃ
paccāmittaṃ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṃ aṭṭhārasaakkhohiṇi- 15
saṃkhāya senāya parivutā taṃ nagaraṃ gacchāma, etha āca-
riyā“ ti ā., brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi: „Ma-paṇ-
ḍitaṃ jinituṃ nāma na sakkā, ambhākaṃ yeva lajjitabbakaṃ⁴
bhavissati, nivattessāmi rājānaṃ“ ti, atha naṃ eva āha: „ma-
hārāja na esa Videharañño thāmo, Ma-paṇḍitassa saṃvidhānaṃ 20
etaṃ, mahānubhāvo paṇ' esa, tena rakkhitā Mithilā sīhara-
khitā guhā viya na sakkā kenaci gaḥetuṃ, kevalaṃ ambhākaṃ
lajjanakaṃ bhavissati, alaṃ ettha gamanena“ 'ti, rājā pana
khattiyamānena issariyamadena ca matto hutvā „kiṃ so ka-
rissatīti“ vatvā ekasatarājaparivuto aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya 25
senāya⁵ nikkhami, Kevaṭṭo pi attano kathaṃ gaṇhāpetuṃ
asakkonto „rañño paccanīkavutti nāma ayuttā“ ti tena saddhiṃ
yeva nikkhami. Te pi yodhā ekaratten' eva Mithilāṃ patvā
attanā kataṃ kiccaṃ p-assa kathayimsu, paṭhamaṃ pahita-
upanikkhittapurisāpi 'ssa sāsanaṃ paṇḍimsu: „C-Brahmadatto 30
'Videharājānaṃ gaṇhissāmīti' ekasatarājaparivāro āgacchati,
paṇḍito⁶ appamatto hotū“ 'ti', „ajja asukaṭṭhānaṃ nama āgato,

¹ B^d a. ² B^d ambhākaṃ. ³ B^d mantassa. ⁴ B^d -tabbaṃ. ⁵ B^d adds saddhiṃ.

⁶ B^d -ta. ⁷ B^d hotu, omitting ti.

ajja asukatthānam, ajja nagaram pāpuṇissatīti“ pi 'ssa nibbaddham sāsanam pesenti yeva, tam sutvā M. appamattataro ahoṣi, Videharājā pana „Brahmadatto kira imaṃ nagaram ga-
 5 hetum āgacchatīti“ paramparāghosena assosi, atha Brahmadatto
 aggapadose yeva ukkāsatasahassena dhāriyamānena¹ āgantvā
 sakalanagaram parivāresi, atha naṃ hatthipākārarathapākāra-
 assapākārehi parikkhipāpetvā tesu tesu thānesu balagumbam
 thapesi, manussā unnadantā appoṭhentā seḷentā naccantā gajjantā
 atthamsu, dīpobhāsena c' eva alamkārobhāsena ca sakalasatta-
 10 yojanikā Mithilā ekobhāsā ahoṣi, hatthiassarathapattituriyādi-
 saddehi paṭhaviyā bhijjanakālo viya ahoṣi, cattāro paṇḍitā ullola-
 saddam sutvā ajānantā raṇṇo santikam gantvā „mahārāja
 mabā ullolasaddo“, na kho pana jānāma kin nām' etaṃ, vi-
 mamsitum vaṭṭati mahārājā“ 'ti, tam sutvā rājā „Brahma-
 15 datto nu kho āgato bhaveyyā“ 'ti sīhapañjaram vivaritvā
 olokento tassāgatabhāvaṃ ūtvā bhūtasito „n' atth' amhākam
 jivitam, sve dāni no sabbe jivitakkhayaṃ pāpessatīti“ tehi
 saddhim sallapanto nisīdi, M. pan' assāgatabhāvaṃ ūtvā sīho
 viya asambhūto sakalanagare² ārakkham samvidahitvā „rājānam
 20 assāsessāmīti“ rājanivesanam abhirūhitvā vanditvā ekamantaṃ
 atthāsi, rājā naṃ disvā paṭiladdhaassāso hutvā „thapetvā
 mama puttaṃ Ma-paṇḍitaṃ aṇṇo maṃ imamah dukkhā moce-
 tum samattho nāma n' atthīti“ cintetvā tena saddhim salla-
 panto āha:

- 25 1. Pañcālo sabbasenāya Brahmadatto samāgato,
 sāyam Pañcaliyā senā appameyyā Mahosadha 1451.
2. Piṭṭhimatī pattimatī sabbasaṃgāmakovidā
 ohāriṇī saddavatī bherisaṃkhappabodhanā 1452.
3. Lohavijjāalamkāra⁴ dhajanī vāmarohiṇī
 30 sippiyehehi susampannā sūrehi suppatiṭṭhitā. 1453.
4. Das' ettha paṇḍitā āhu bhūripaṇṇā rahogamā
 mātā ekādasī raṇṇo Pañcāliyam pasamsati. 1454.

¹ B^d dhārayamāno. ² B^d adds jāto. ³ C^{ks} -ram. ⁴ C^{ks} -vijjāalamkārabhā.

6. Ath' etth' ekasataṃ khatyā anuyuttā¹ yasassino
acchinnaraṭṭhā vyathitā' Pañcalīnaṃ vasaṃ gatā. 1455.
6. Yaṃvadā takkarā rañño akāmā piyabhāṇino
Pañcālam anuyāyanti akāmā² vasino gatā. 1456.
7. Tāya senāya Mithilā tisandhiparivāritā
rājadhānī Videhānaṃ samantā parikhaññati. 1457.
6. Uddhaṃ tārakajātā³ va samantā parivāritā,
Mahosadha vijānāhi: kathaṃ makkho bhavissatīti. 1458.

Ta. sabbāsenāyā 'ti sabbāya ekasatarājadhāniyā⁴ aṭṭhārasaakkhobhinisaṃ-
khāya saddhīm āgato kira tāta 'ti, Pañcāliya⁵ ti Pañcālarañño santakā, piṭ- 10
ṭhimatīti piṭṭhiyā ānīte dabbasambhāre gahetvā vicarantena vaḍḍhakibalena
samannāgatā, sabbasaṃgāmakovidā ti sabbasaṃgāme⁶ kusalā, ohāriṇīti
antaraṃ pavitṭhā⁷ apaññāyanti⁸ eva haritum samatthā⁹, saddavatīti dasaḥ sad-
dehi avittā, bheri--nā ti ettha yātha yujjatha mā pajjathā ti ādini ta.
vacibhedena jānāpetum na sakkā tādisāni paṇ' ettha kiccāni bherisaddasaṃkha- 15
saddasaññānen¹⁰ eva bodhentīti bherisaṃkhappabodhanā, lohavijjā ti lohasip-
pāni, sattaratanapattimaṇḍitānaṃ kavacavammikaḥjālīkāsīkanerikādīnaṃ¹¹ etaṃ
nāmaṃ, alaṃkāra¹² ti rājarājamahāmattādīnaṃ alaṃkāra, tasmā lohavijjāhi c'
eva alaṃkārehi ca bhāsati¹³ lohavijjālaṃkārabhā ti ayam ettha attho, dhaja-
nīti suvaṇṇādīpatimaṇḍitehi nānāvattasamuḍḍalehi rathādīsusamussiteh¹⁴ eva 20
dhajehi samannāgatā, vāmarohiṇīti hatthī ca asse ca ārohanā vāmapassena
ārohanīti vāmarohiṇīti vuccanti, tehi samannāgatā, aparimitahatthiassasamākiṇṇā
ti a., sippiyehīti hatthiappasasippādisu aṭṭhārasasu sippesu nipphattim
pattehi suṭṭhusampannā susamākiṇṇā, sūrehīti tāta esā kira senā sihasamāna-
parakkamehi sūrayodhehi suppatitṭhitā, āhū ti dasa kira ettha senāya paṇḍitā¹⁵ 25
ti vadanti, rahogamā ti rahogamānasilā raho nisīditvā mantanasilā te kira
ekāhaṃ dvīhaṃ cintetum labhantā paṭhavim parivattetum ākāse gaṇṭhiṃ kātum
samatthā, ekādasīti tehi kira paṇḍitehi atirekatarapaññā¹⁶ rañño mātā, sā
tesaṃ ekādasī hutvā Pañcāliyaṃ senaṃ pasamsati anusāsati; ekadivasaṃ kir'
eko puriso ekaṃ taṇḍulanāliṃ ca puṭabbhattaṃ ca kahāpapasahassaṃ ca gahetvā 30
nadim tarissamīti otinṇo nadimajjhaṃ patvā taritum asakkonto tīre ṭhite ma-
nusse eva ā: ambho mama hatthe ekataṇḍulanāli puṭabbhattaṃ kahāpapasahassaṃ
ca atthi, ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmi, yo sakkoti so maṃ uttāretu 'ti,
ath' eko thāmasampanno puriso gāhaṃ¹⁷ nivāsetvā nadim ogāhetvā¹⁸ taṃ hatthe
gahetvā uttāretvā dehi me dātābbaṃ ti ā, taṇḍulanālim vā bhattaputaṃ vā 35

¹ Bā anuyantā. ² Bā byāthitā, Ck vyadhitā. ³ Ck -ma. ⁴ Ck -kāraka-. ⁵
Bā -rājanāyikā. ⁶ Ck -ma. ⁷ Ck -o. ⁸ Bā pavitṭhena apaññāyanteneva pa-
resam sīsaṃ āharitum samattho. ⁹ Bā tassā kirettha senāya dasa p., Ck -rañ-
paññā, Bā -rāpañcāla. ¹⁰ Bā dāhaṃ. ¹¹ Ck ogāyitvā, Ck ogāhītvā.

gaṇhā 'ti, ahaṃ mama jīvitaṃ agaṇetvā taṃ uttāresin, na me etehi attho, kaḥāpaṇe me dehīti, ahaṃ ito mama yaṃ ruccati taṃ dassāmīti avacaṃ, idāni me yaṃ ruccati taṃ dammi, icchanto gaṇhāhīti, so samīpe ʾtītaṃ¹ ekassa kathesi, so pi taṃ esa attano ruccanakam tava deti² evaṃ gaṇhā 'ti ā., so
 5 nāhaṃ gaṇhissāmīti taṃ ādāya vinicchayaṃ gantvā vinicchayāmaccānaṃ ārocesi, te pi sabbaṃ sutvā tath' evāhaṃsu, so tesam vinicchayena asantuṭṭho rañño ārocesi, rājā vinicchayāmacce pakkosāpetvā tesam santike ubhinnaṃ pi vacanaṃ sutvā tath' eva vatvā vinicchitum ājananto attano jīvitaṃ pahāya nadim otiṇṇaṃ parajjhāpesi³, tasmim khaṇe rañño mātā Talatādevī⁴ nāma avidūre nisinnā
 10 rañño dubbiniicchitabhāvaṃ ūtvā tāta imaṃ aṭṭaṃ ūtvā vinicchitaṃ⁵ ti ā., amma ahaṃ ettakaṃ jānāmi sace tumhe uttaritaraṃ jānātha vinicchinatha⁶ 'ti, sā evaṃ karissāmīti vatvā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā: ehi tāta tava hatthagatāni tīpi pi bhūmiyaṃ ʾapehīti paṭipāṭiya ʾapetvā tvaṃ udake vuyhamāno⁷ imassa kim kathesi pucchitvā idan nāma 'ti vutte tena hi idāni tava ruccanakam gaṇhā
 15 'ti ā., so sahaṃsatthavikaṃ gaṇhi, aha naṃ sā thokaṃ gatakāle pakkosāpetvā tāta sahaṃsaṃ tava ruccatīti pucchitvā āma ruccatīti vutte tāta tayā ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmīti imassa vuttaṃ na vuttaṃ ti vuttaṃ deviti tena hi imaṃ sahaṃsaṃ etassa dehīti, so rodanto paridevanto adāsi, tasmim khaṇe rā-
 jāpi amaccāpi tussitvā sādhubkāraṃ pavattayimāsu, tato paṭṭhāya tassā paṇḍita-
 20 bhāvo sabbattha pākaṇo jāto, taṃ sandhāya Videharājā⁸ mātā ekādasīti ā., kha-
 tyā ti khattiyā, acchinnaṃ aṭṭhā ti Brahmaḍattena acchinditvā gahitaṃ ʾthā, vyādhitā⁹ ti maraṇabhayaḥhitā aṇṇaṃ gahetabbagahaṇaṃ appasanta, Pañcā-
 līnaṃ vasaṃ gatā ti etassa Pañcālārañño vasaṃ gatā ti ā., sāmivacanatthe hi etaṃ upayogavacanam, yaṃvadā takkarā ti yaṃ mukhena vadanti¹⁰ taṃ
 25 rañño kātum sakkonto¹⁰ va, vasiṇo gatā ti pubbe sayamvasiṇo idāni pan' assa vasaṃ gatā ti ā., tisandhīti paṭhamam hatthipākārena¹¹ parikkhittā tato rathap. tato assap. tato yodhapattip. ti imehi catūhi saṃkhepeti, tisandhi-
 parivāritā ti hatthirathānaṃ antare eko sandhi, rathaassānaṃ antare eko sandhi assapattinaṃ ā. eko ti, parikhaṇṇatīti khaṇṇiyati¹² imaṃ idāni up-
 30 pāṭetvā gaṇhitukāma vīya samantato khaṇanti, uddhamtārakajātā cā 'ti tāta yāya senāya samantā parivāritā sā anekasatasahassāhi daṇḍadīpikāhi uddham-
 tārakajātā vīya khāyati, vijānāhīti tāta Mahosadha Avicīto yāva Bhavaggā aṇṇo tayā sadiso upāyakusalo p. nāma n' atthi paṇḍitabhāvo ca nāma eva-
 rūpesu ʾhānesu paṇṇāyati tasmā tvaṃ eva jāna kathaṃ ito dukkhā mokkha
 30 bhavissatīti ā.

Imaṃ rañño kathaṃ sutvā M. cintesi: „ayaṃ rājā ativiya maraṇabhayaḥhīto, gilānassa kho paṇa vejjo paṭisaraṇaṃ chā-

¹ Ck -kaṃ va deti, C^o ruccantaṃ ma deti. ² B^d parāpesi. ³ B^d jalāka-. ⁴ B^d suṭhu vinicchathā. ⁵ Ck^o -nethā, B^d vinicchathā. ⁶ B^d tāta gape tvaṃ udake vuyhamāne, Ck^o miyyamāno, C^o vyamāno? ⁷ B^d pañcālāraja. ⁸ B^d vyādhitā; read: vyathitā. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ so all three MSS. for -tā? ¹¹ Ck^o yodhaha-
 tthi-. ¹² Ck^o khaṇṇiyāti, B^d khaṇṇiyati.

tassa bhojanam pipāsitassa pāṇiyam, imassa pi ṭhapetvā mam aṇṇam paṭisaraṇam n' atthi, assāsessāmi nan¹ ti, atha nam M. manosilātale nadanto siho viya „mā bhāyi mahārāja rajja-sukham anubhava, aham leḍḍum gahetvā kāko viya dhanum gahetvā makkato viya ca imam aṭṭhārasaakkhohinisenam udare 5 baddhasātakānam pi assāmikam katvā² palāpessāmi³“ vatvā imam gātham āha:

9. Pāde deva pasārehi bhuñja kāme ramassu ca
hitvā Pañcāliyam senam Brahmadatto pamāyatīti⁴. 1459.

T. a.: tvaṃ deva yathāsukham attano rajasukhasaṃbhāte pāde pasārehi 10 pasārento ca saṃgāmacittam akatvā bhuñja kāme ramassu ca, eso Brahmadatto imam senam chaḍḍetvā palāyissatīti.

P. rājānam samassāsetvā nikkhamitvā nagare chaṇabheriṇ carāpetvā nāgare āha: „ambho tumhe mā cintayittha, sattāham mālāgandhavilepanam pānabhojanādīni⁵ sampādetvā chaṇakīlam 15 paṭṭhapetvā⁶ ta. ta. manussā yathānurūpam mahāpānam pivantu gandhabbam karontu vādentu naccantu⁷ seḷentu nadantu⁸ appoṭhentu, paribbayo vo mama⁹ santako hotu, aham Ma-paṇḍito nāma, passatha¹⁰ me ānubhāvan¹¹ ti nāgare assāsesi, te tathā karimsu, gītavādītādisaddam bahinagare ṭhitā suṇanti, cūla- 20 dvārena manussā pavisanti, ṭhapetvā paṭisattum¹² diṭṭhaditṭham na gaṇhanti, tasmā saṇcāro na chijjati, nagaram pavitṭhā chaṇakīlānissitam janam¹³ passanti, Cūlani-Brahmadatto pi nagare kolāhalaṃ sutvā amacce evam āha: „ambho amhesu aṭṭhārasaakkhohiṇiyā senāya nagaram parivāretvā ṭhitesu na- 25 garavāsīnam bhayam vā sārājjam vā n' atthi, ānanditā pītī-somanassappattā appoṭhenti nandanti seḷenti gāyanti, kin nām¹⁴ etan¹⁵ ti, atha nam upanikkhattakapurisā musāvādam katvā evam āham su: „deva mayam ekena kammena cūladvārena nagaram pavisitvā chaṇanissitam mahājanam disvā pucchimha: 30

¹ so C^k; B^d bandhasātakānam pi sāmikam akatvā. ² B^d palāyitīti. ³ C^k -nam. ⁴ B^d -tha. ⁵ B^d vaggantu. ⁶ B^d nadentu naccantu gāyantu. ⁷ B^d mo pama. ⁸ B^d passissatha. ⁹ C^k -sattham, C^e -santam. ¹⁰ C^k chaṇam.

- ambho sakala-Jambudīpe rājāno āgantvā tumhākaṃ nagaraṃ
parikkhipitvā t̥hitā, tumhe pana atipamattā, kin nām' etan"
ti, te evam āhaṃsu: „amhākaṃ rañño kumārakāle eko mano-
ratho ahosi: sakala-Jambudīpe¹ rājūhi nagare parivārite chaṇaṃ
5 karissāmīti, tass' ajja manoratho matthakaṃ patto, tasmā
chaṇabheriṃ carāpetvā sayam mahātale mahāpānaṃ pivatīti“,
rājā tesaṃ kathaṃ sutvā kujjhitvā senaṅgaṃ āṇāpesi: „khip-
paṃ ito c' ito ca nagaraṃ avattharitvā parikhaṃ bhinditvā
pākāraṃ maddantā dvārattālake bhindantā nagaraṃ pavisitvā
10 sakaṭehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Vide-
harañño sīsaṃ ānethā“ 'ti, taṃ sutvā sūrayodhā nānāvīdha-
āvudhahatthā dvārasamīpaṃ gantvā paṇḍitassa purisehi pakka-
mālakaḷaḷasiṃcanapāsāṇapatanādīhi² upaddutā paṭikkamanti,
„pākāraṃ bhindissāmā“ 'ti parikhaṃ otiṇṇe³ pi antarattālesu
15 t̥hitā ususattitomarādīhi mahāvināsaṃ pāpenti, p-assa yodhā
Brahmadattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi
akkosanti tajjenti: „tumhe pi alabhantā⁴ thokaṃ pivissatha
khādissatha“ 'ti suravittakāni⁵ c' eva macchamaṃsasūlāni ca
pasāretvā sayam eva pivanti khādanti anupākāre caṃkamanti,
20 itare kiñci kātuṃ asakkontā C-Brahmadattassa santikaṃ gantvā:
„deva t̥hapetvā iddhiṃante aññehi nittharituṃ na sakkā“ ti
vadiṃsu, rājā catupañcāhaṃ⁶ vasitvā gahetabbagahaṇaṃ⁷ apas-
santo Kevaṭṭaṃ pucchi: „ācariya nagaraṃ gaṇhituṃ na sakkā,
eko pi upasaṃkamituṃ samattho nāma n' atthi, kiṃ kātabbān“
25 ti, „hotu mahārāja, nagaraṃ nāma bahiudakaṃ hoti, udakak-
khayena gaṇhissāma, manussā udakena kilantā⁸ dvāraṃ vi-
varissantīti“, so „atth' eso upāyo“ ti sampaṭicchi, tato paṭ-
t̥hāya udakaṃ pavisitūṃ na denti, p-assa upanikkhittakapurisā
paṇṇaṃ likhitvā kaṇḍe bandhitvā taṃ pavattim pesesūṃ,
30 „tena pi paṭhamam eva āṇattaṃ yo yo kaṇḍe paṇṇaṃ passati

¹ B^d -pa. ² so C^{ks} for -mala-? C^s pakkamākalala-, B^s sakkharakaddama-, B^d
kaddamavālukaḷalala-. ³ all three MSS. -o. ⁴ B^d kilamantā atha. ⁵ so C^{ks}; B^d
sūrapit̥hakāni. ⁶ B^d catuḥpañcāhaṃ. ⁷ B^d -tabbayuttakaṃ. ⁸ B^d kilamantā.

so so āharatū“ 'ti, ath' eko puriso taṁ disvā p-assa dassesi,
 so taṁ pavattiṁ ñatvā „na me Ma-paṇḍitabhāvaṁ jānantīti“
 saṭṭhihatthe velū dvidhā phāletvā suparisuddhaṁ sodhetvā puna
 ekato katvā cammena bandhitvā upari kalalena makkhetvā
 Himavantato iddhimantatāpasehi ānītakaddamakumudabījāṁ¹ 5
 pokkharanīṭire kalale ropetvā upari veḷum ṭhapāpetvā² udakassa
 pūrāpesi, ekaratten' eva vadḍhitvā pupphaṁ veḷumattakato
 uggantvā ratanamattaṁ aṭṭhāsi, atha naṁ uppāṭetvā „imaṁ
 Brahmadattassa dethā“ 'ti attano purisānaṁ dāpesi, te tassa
 daṇḍakaṁ valayaṁ katvā „ambho³ Brahmadattassa pādamūlikā,⁴ 10
 chātena mā marittha, gaṇhatha⁴ taṁ uppalaṁ, pilandhitvā daṇ-
 ḍakaṁ kucchipūraṁ khādatha“ 'ti vatvā khipiṁsu, tam eko
 p-assa upanikkhittakapurisānaṁ upaṭṭhāko va gaṇhi, atha naṁ
 rañño santikaṁ haritvā⁵ „passatha deva imassa pupphassa
 daṇḍakaṁ, na no ito pubbe evaṁdīgho⁶ daṇḍako diṭṭhapubbo“⁷ 15
 ti vatvā „minatha nan“ ti vutte p-assa purisā saṭṭhihattha-
 daṇḍakaṁ asītihatthaṁ katvā miniṁsu, puna rañña⁷ „katth'
 etaṁ jātan“ 'ti vutte eko musāvādaṁ katvā evaṁ āha: „ahaṁ
 deva ekadivasaṁ pipāsito hutvā 'suram pivissāmīti' cūlavārena
 nagaraṁ pavitṭho nāgarānaṁ udakakīḷanattāya katā mahā- 20
 pokkharaniyo passiṁ⁸, mahājano nāvāya nisiditvā pupphāni
 gaṇhati, tatth' idaṁ tīrappadese jātāṁ, gambhīratṭṭhāne jātassa
 pana daṇḍako satahattho bhavissātīti“, taṁ sutvā rājā Kevaṭṭaṁ
 ā.: „ācariya na sakkā idaṁ udakakkhayena gaṇhituṁ, harath'
 etaṁ' mantāṁ¹⁰“ ti, „tena hi deva dhaññakkhayena gaṇhissāma,²⁵
 nagaraṁ nāma bahidhaññaṁ hotīti“, „evaṁ hotu ācariyā“ 'ti,
 p. purimanayen' eva taṁ pavattiṁ ñatvā „na me Ke-brāhmaṇo
 paṇḍitabhāvaṁ jānātīti“ anupākāramattakake kalalaṁ datvā¹¹
 vihiṁ ta. ropāpesi, Bodhisattānaṁ adhippāyā nāma ijjhanti,
 vihi ekaratten' eva utṭhāya pākāramattaken' eva paññāyi, tam 30

¹ Bđ ānītaṁkudrusakumudabījāṁ. ² Bđ ropāpetvā. ³ Ck* omit ambho. ⁴ Ck* handa te. ⁵ Bđ āh-. ⁶ Bđ -dīgha. ⁷ Ck* rañño. ⁸ Ck* passitu, Bđ passi.
⁹ Ck* haretāṁ. ¹⁰ Bđ phatan. ¹¹ Bđ katvā.

pi disvā Brahmadatto „ambho kim etaṃ pākāramatthakena nīlaṃ
 hutvā paññāyatīti“, p-assa upanikkhittakapurisā raṇṇo vacanaṃ
 mukhato luṇcitvā gaṇhantā¹ viya „deva gahapatiputto kira Maho-
 sadho anāgatabhayaṃ disvā raṭṭhato dhaññaṃ āharāpetvā koṭṭhā-
 5 gārādīni pūrāpetvā sesaṃ dhaññaṃ pākārapasse nikkhipāpesi, te
 kira² vīhī ātape sukkhantā vasse tementā tatth³ eva sassaṃ jane-
 suṃ⁴, aham pi ekadivasaṃ ekena kammena cūladvārena pavisitvā
 pākārapasse vīhirāsito vīhiṃ hatthena gaṇetvā vīthiyaṃ chaḍ-
 ḍesiṃ, atha maṃ paribhāsantā ‘chāto ‘sīti maññe, vīhiṃ dasante
 10 bandhitvā tava gehaṃ haritvā pacāpetvā bhuñjāhīti⁵ vadiṃsu“,
 rājā taṃ sutvā Ke-aṃ āha: „ācariya dhaññaakkhayena p’ etaṃ
 gaṇetuṃ na sakkā, ayam pi anupāyo“ ti, „tena hi deva dā-
 rukkhayena gaṇhissāma, nagaraṃ nāma bahidārukaṃ hotīti“,
 „evaṃ hotu ācariya“⁶ ‘ti, purimanayen’ eva taṃ pavattim ōatvā
 15 pākāramatthakena vīhiṃ atikkamītvā paññāyamānaṃ⁷ dārurāsīṃ
 kāresi, manussā Brahmadattassa purisehi saddhiṃ parihāsaṃ
 karontā „chāt’ attha yāgubhattaṃ pacitvā bhuñjathā“ ‘ti
 mahantamahantāni dārūni khipanti, rājāpi „pākāramatthakena
 dārūni paññāyante“, kim etan⁸ ti pucchitvā „g-putto kira anā-
 20 gatabhayaṃ disvā dārūni āharāpetvā kulānaṃ pacchāgehesu⁹
 ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṃ nissāya ṭhapāpesīti“ upanikkhitta-
 kānaṃ yeva santikā sutvā Ke-aṃ ā: „ācariya dārurakkhayenāpi
 na sakkā gaṇhituṃ, haretha taṃ¹⁰ upāyan“ ti, „mā cintayi
 mahārāja, añño upāyo atthīti“, „ācariya, kimupāyo nāma¹¹ esa,
 25 nāhaṃ tava upāyassa antaṃ passāmi, na sakkā amhehi Videhaṃ
 gaṇhituṃ, amhākaṃ nagaraṃ gamissāmā“ ‘ti, „deva ‘C-Brahma-
 datto ekasatehi khattiyehehi saddhiṃ Videhaṃ gaṇhituṃ na sak-
 khīti’ amhākaṃ lajjanakaṃ bhavissati, na Mahosadho yeva p.,
 aham pi p. yeva, ekaṃ lesaṃ karissāmā“ ‘ti, „kim lesaṃ
 30 nāma ācariya“ ‘ti, „dhammayuddhan nāma karissāmā“ ‘ti,

¹ Bā vacanaṃ sutvā mukhato vimhi luṇcanto. ² Cā kira te. ³ Bā sassāni
 sejjāyisu. ⁴ Cā paññāyanappamānaṃ. ⁵ Bā -tāni. ⁶ Bā pacchābhāgehesu. ⁷
 Bā āharathekaṃ.

„kim etaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti, „mahārāja na senā yuj-
jhissati, dvinnam pi pana rājūnaṃ dve paṇḍitā ekaṭṭhāne bha-
vissanti', tesu yo vandissati tassa parājayo bhavissati, Ma-dho
pana imaṃ mantaṃ na jānāti, ahaṃ mahallako so daharo, so
a disvā vandissati, tadā Vedeho parājito nāma bhavissati, 5
atha mayaṃ Vedehaṃ parājetvā attano nagaraṃ gamissāma,
evan no lajjanakaṃ na bhavissati, idaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti,
p. tam pi rahassaṃ purimanayen' eva ñatvā „sace Kevaṭṭassa
parajjhissāmi' nāma na paṇḍito 'smīti“ cintesi, Brahmadatto pi
„sobhano ācariya upāyo“ ti vatvā³ „sve dh-yuddhaṃ bhavissati 10
dvinnam paṇḍitānaṃ, dhammena samena jayaparājayo bhavis-
sati', yo dh-yuddhaṃ na karissati so parājito va nāma bha-
vissatīti“ paṇṇaṃ likhāpetvā cūladvārena Vedehasa⁵ pesesi,
taṃ sutvā Vedeho p-aṃ pakkosāpetvā tam atthaṃ ācikkhi, p.
„sādhū deva, 'sve pāto va pacchimadvāre dhammayuddha- 15
maṇḍalaṃ sajjessantu' dh-yuddhamāṇḍalaṃ āgacchantū' 'ti
pesetha devā“ 'ti, taṃ sutvā āgatadūtass' eva paṇṇaṃ dāpesi,
p. punadivase „Kevaṭṭass' eva parājayo hotū“ 'ti pacchima-
dvāre dh-yuddhamāṇḍalaṃ sajjāpesi, te pi kho ekasatapurisā
„ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ p-assa ārakkhatthāya⁷ Ke-aṃ pari- 20
vārayimsu, te pi ekasatarājāno dh-yuddhamāṇḍalaṃ gantvā
pācīnādisaṃ oloketā atṭhaṃsu, tathā Ke-brāhmaṇo, Bo. pana
pāto va gandhodakena nahāyitvā sataśahassagghanakaṃ Kāsi-
vatthaṃ nivāsetvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito nānaggarasabho-
janaṃ bhuñjitvā mahantena parivārena rājadvāraṃ gantvā 25
„pavisatu me putto“ ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
mante ṭhatvā „kiṃ tāta Mahosadhā“ 'ti vutte „dh-yuddha-
maṇḍalaṃ gamissāmīti“ ā., „mayā kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“, „deva
Ke-brāhmaṇaṃ maṇinā vañcetukāmo 'mhi, atṭhavaṃkamaṇi-
ratanam laddhuṃ vaṭṭatīti“, „gaṇha tātā“ 'ti, so taṃ gahetvā 30
rājānaṃ vanditvā⁸ otiṇṇo sahaajātehi yodhasahasseehi parivuto

¹ B^d vasissanti. ² C^{ks} parajji-, B^d parajjhā, B^e parajjhāmi. ³ C^{ks} omit ti vatvā.

⁴ C^{ks} -ssatīti. ⁵ C^{ks} vi-. ⁶ B^d sajjiesanti. ⁷ C^{ks} -ttāya. ⁸ B^d adds rājagehato.

navutikahāpanasahassagghanakaṃ setasindhavayuttaṃ rathava-
 varaṃ āruya pātārāsavelāya dvārasamīpaṃ pāpuṇi, Kevaṭṭo
 pi „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggaṃ
 olokeno atthāsi, olokanen' eva dīghagīvataṃ patto viya suri-
 5 yatejena sede mnūcanta¹, M. pi mahāparivārātāya samuddo
 viya ajjhottharanto kesarasīho viya asambhīto vigatalomahaṃso
 dvāraṃ vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruya sīho viya
 vijambhanto² pāyāsi, ekasatarājāno tassa rūpasirīm disvā „esa
 kira Sirivaddhasetthiputto Mahosadhapaṇḍito paṇḍāya sakala-
 10 Jambudīpe adutiyo“ ti ukkuṭṭhisahassāni pavattayīmsu, so pi
 kho marugaṇaparivuto Sakko viya anopamena sirivibhavana
 taṃ maṇiratanāṃ hatthena gahetvā Kevaṭṭābhīmukho ahoṣi,
 Ke- taṃ disvā va sakabhāvena saṇṭhātuṃ asakkonto paccugga-
 manāṃ katvā evaṃ ā.: „p-a Ma-dha, mayaṃ dve pi p-ā, am-
 15 hākaṃ tumhe nissāya ettakaṃ kālaṃ vasantānaṃ tumhehi
 paṇṇākāramattam pi na pesitapubbaṃ, kasmā evaṃ akatthā³“
 'ti, atha naṃ M.: „p-a, tumhākaṃ anucchavikaṃ paṇṇākāraṃ
 olokeno ajja imaṃ maṇiratanāṃ labhimha, handa naṃ gaṇ-
 hatha, evarūpaṃ nāma aññaṃ maṇira- n' atthīti⁴, so tassa
 20 hatthe jalamānaṃ maṇira- disvā „dātukāmo me bhavissatīti“
 cintetvā „tena hi dehīti“ hatthaṃ pasāresi, M. „gaṇhā“ 'ti
 khipitvā pasāritahatthassa aggaṇḍulīsu pātesi, brāhmaṇo garu-
 maṇiratanāṃ aṇḍulīhi dhāretuṃ nāsakkhi, taṃ parigaḷitvā M-assa
 pādamūle pati, brāhmaṇo lobhena „gaṇhissāmi naṃ“ ti tassa
 25 pādamūle onato ahoṣi, ath' assa M. utthātuṃ adanto ekena
 hatthena khandhatthīke ekena piṭṭhikacchāyaṃ gahetvā „utthe-
 tha ācariya utthetha āc-, ahaṃ daharo tumhākaṃ nattumatto⁵,
 mā maṃ vandathā“ 'ti vadanto aparāparaṃ katvā nalāṭaṃ
 mukhena saddhiṃ bhūmiyaṃ ghaṃsitvā lohitamakkhitaṃ⁶ katvā
 30 „andhabāla tvaṃ mama santikā vandanāṃ paccāsīmsasīti“⁶

¹ Bā sedā muñcanti. ² Bā -amāno. ³ Bā karitthā. ⁴ Bā natthu-, Ck nantu-,
 C^s nanamatto? ⁵ Ck^s -kkhittam. ⁶ all three MSS. -sarīti.

gīvāyaṃ gahetvā khipi, so usabhamattaṭṭhāne patitvā utṭhāya
 palāyi, maṇiratanāṃ pana M-assa manussā va gaṇhimsu, Bo-
 assa pana „utṭhetha utṭhetha mā maṃ vandathā“¹ ti vacīghoso
 sakalaparisāṃ chādetvā atṭhāsi, „Ke-brāhmaṇena p-assa pādā
 vanditā“ ti parisāpi 'ssa ekappahāren' eva unnādādīni akāsi, 5
 Brahmaddattaṃ ādīm katvā sabbe pi te rājāno K-aṃ M-assa
 pādāmūle onataṃ² addasaṃsu yeva, te „ambhākaṃ p-ena M-dho
 vandito, idāni parājit' amha, na no jīvitāṃ dassatīti“ attano attano
 asse āruya Uttarapañcālābhimukhā palāyitum ārabhimsu, te
 palāyante disvā Bo-assa parisā „C-Brahmadatto ekasatakhattiye 10
 gahetvā palāyatīti“ puna ukkuṭṭhim akāsi, taṃ sutvā te rājāno
 maraṇabhayaabhītā bhiyyosomattāya palāyantā senaṅgaṃ bhin-
 dimsu, Bo-assa parisāpi nadantī vaggantī sutṭhutam kolā-
 halam akāsi, M. senaṅgaparivuto nagaram eva pāvīsi, Brahma-
 dattassa senā tīpi mattāni yojanāni pakkhandi, Ke- assaṃ 15
 āruya nalāṭe lohitāṃ puñchamāno senaṃ patvā assapitṭhiyaṃ
 nisinno „bho³ mā palāyatha, nāhaṃ g-puttaṃ vandāmi, tiṭṭhatha
 tiṭṭhatha“⁴ ti ā, senā aṭhatvā gacchat' eva Ke-aṃ akkosantā
 paribhāsantā: „pāpadhamma duṭṭhabrāhmaṇa 'dhammayuddhaṃ
 nāma karissāmīti' gantvā nattumattam⁵ pi appahontaṃ vandi⁶, 20
 n' atthi tava akattabban“ ti tassa kathaṃ asuṇantā va gac-
 chant' eva, so vegena gantvā senaṃ sampāpuṇitvā „bho³ va-
 canaṃ saddahatha mayhaṃ, nāhaṃ naṃ vandāmi, maṇiratanena
 maṃ vañcesīti“, sabbe pi te rājāno nācākāraṇehi bodhetvā⁷
 attano kathaṃ gaṇhāpetvā tathā pabhinnaśenaṃ paṇinivattesi, 25
 sā pana tāva mahatī senā sace paṃsumuṭṭhiṃ vā ekekaṃ
 leḍḍum vā⁸ gahetvā⁹ khipeyya parikhaṃ pūretvā pākārappa-
 māṇarāsi bhaveyya, Bodhisattānaṃ pana adhippāyā ijjhantīti
 eko pi paṃsumuṭṭhiṃ vā leḍḍum vā nagarābhimukhaṃ khipanto
 nāma nāhosi, sabbe nivattetvā¹⁰ attano khandhāvāraṭṭhānam eva 30

¹ all three MSS. oja-. ² B^d bhonto. ³ B^d natta-. ⁴ B^d vandasi. ⁵ B^d sabbodhetvā. ⁶ C^h omit vā. ⁷ B^d adda nagarābhimukho. ⁸ so all three MSS. for -titivā?

paccāgamim̐su, rājā Ke-am̐ pucchi: „kiṃ karoma ācariyā“ ¹ti,
 „deva kassaci cūladvārena nikkhamitum̐ adantā“ ²sañcāraṃ
 chindāma, manussā nikkhamitum̐ alabhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṃ
 vivarissanti, atha mayaṃ paccāmitte gaṇhissāmā“ ³ti, p. taṃ
 5 pavattiṃ purimanayen' eva sutvā cintesi: „imesu ciraṃ idha
 vasantesu phāsukaṃ nāma n' atthīti upāyen' eva palāpetum̐
 vaṭṭatīti“ so „mantena te palāpessāmīti“ ekaṃ mantakusalaṃ
 amaccaṃ upadhārento Anukevaṭṭaṃ nāma disvā pakkosāpetvā
 „ācariya ambhakaṃ ekaṃ kammaṃ nittharitum̐ vaṭṭatīti“ ā.,
 10 „kiṃ karomi p-a, vadehīti“, „tumhe anupākāre ṭhatvā ambhā-
 kaṃ manussānaṃ pamādaṃ oloketvā antarantarā Brahmādatṭassa
 manussānaṃ pūvamacchamaṃsādini khipitvā 'ambho idaṃ c'
 idaṃ ca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aññaṃ katipāhaṃ vasitum̐
 vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇ-
 15 ṭhitā nacirass' eva vo-dvāraṃ vivarissanti, atha tumhe Vedehaṃ
 ca duṭṭhagahapatiputtaṃ ca gaṇhathā“ ⁴ti vadeyyātha, ambhakaṃ
 manussā taṃ kathaṃ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahma-
 datṭassa manussānaṃ passantānaṃ ñeva tumhe hatthapādesu ⁵
 gahetvā ⁶veḷupesikādīhi paharantā viya hutvā otāretvā pañca
 20 cūlā gāhāpetvā iṭṭhakacunṇāni ⁷okiritvā kaṇaveramālaṃ ⁸gahetvā ⁹
 katipayapahāre datvā piṭṭhiyaṃ rājiyo ¹⁰dassetvā pākāraṃ āro-
 petvā sikkā ¹¹pakkhipitvā yotten' otāretvā 'gaccha mantabhe-
 dakacorā' ¹²ti Brahmādatṭamanussānaṃ dassanti ¹³, te taṃ rañño
 santikaṃ nessanti, rājā 'ko te aparādho' ti pucchissati, ath'
 25 assa evaṃ vadeyyāsi: 'mahārāja, mayhaṃ pubbe yaso mahanto,
 g-putto mantabhedo ¹⁴ti kujjhitvā rañño kathetvā sabbāṃ ¹⁵
 acchindi. ahaṃ mama yasavilopakassa ¹⁶gahapatiputtassa sīsaṃ
 gaṇhāpessāmīti tumhākaṃ manussānaṃ ukkaṇṭhitasokena ¹⁷

¹ Cks -to, Bđ adatvā. ² Cks nañ. ³ Bđ tumhākaṃ hatthapādesu, Cks tumhe hatthapāde. ⁴ Bđ omits ga-. ⁵ Bđ -cunṇena. ⁶ Cks -veru-, Bđ kaṇṇethatta-mālaṃ, Bc kaṇṇavilamālaṃ. ⁷ Ck galetvā, Bđ katvā, Bc kaṇṇetvā? ⁸ Cks rāji-yai. ⁹ Bds sikkāya. ¹⁰ Bđ -enti. ¹¹ Bđ maṃ na bhajati, Bc macchariyena maṃ garahatīti. ¹² Bđ adds me vibhavaṃ. ¹³ Bđ yasabhedakassa. ¹⁴ so Bđ; Cks ukkaṇṭhāne-.

bhīto¹ etesaṃ khādanīyabhojanīyaṃ demi, ettakena maṃ porā-
 nakaveraṃ hadaye katvā imaṃ vyasanaṃ pāpesi taṃ sabbaṃ
 tumhākaṃ manussā jānanti mahārāja² 'ti nānākāraṇehi³ taṃ
 saddahāpetvā vissāse uppanne 'mahārāja tumhe mama laddha-
 kālato paṭṭhāya mā cintayittha, dāni Vedehassa ca g-puttassa⁵
 ca jīvitaṃ n' atthi, ahaṃ imasmiṃ nagare pākārassa ca thi-
 ratṭhānaṃ ca dubbalatṭhānaṃ ca parikhāyaṃ kumbhilādīnaṃ
 atthitṭhānaṃ ca natthitṭhānaṃ ca jānāmi, naciren' eva vo na-
 garaṃ gahetvā dassāmīti⁴ vadeyyātha, atha so rājā saddahitvā
 sakkāraṃ karissati senāvāhanaṃ paṭicchāpessati, ath' assa¹⁰
 senaṃ vāḷakumbhilatṭhānesu yeva otāreyyātha, tassa senā kum-
 bhilābhayena na otarissati, tadā tumhe 'senā te deva g-puttena
 bhinnā, sabbe rājāno ācariya-Kevattaṃ ca ādīṃ katvā (add:
 na) kenaci laṅco gahito n' atthi³, kevalaṃ ete tumhe pari-
 vāretvā caranti, sabbe pana g-puttass' eva santakā, aham ev'¹⁵
 eko tumhākaṃ puriso, sace me na saddahatha sabbe rājāno
 'alaṃkaritvā maṃ dassanāya āgacchantū' 'ti pesetha, atha tesāṃ
 g-puttena attano nāmarūpaṃ likhitvā dinnesu vatthālāṃkāra-
 khaggādisu akkharāni disvā niṭṭhaṃ gaccheyyāthā² 'ti vadey-
 yāthā 'ti vutte so tathā katvā tāni disvā niṭṭhaṃ gantvā²⁰
 bhītatasito te rājāno uyyojetvā 'idāni kiṃ karoma p-a' 'ti
 tumhe pucchissati, taṃ enaṃ evaṃ vadeyyātha: 'mahārāja
 g-putto bahumāyo, sace aññāni katipayadivasāni vasissatha
 sabbaṃ vo senaṃ attano hatthe katvā tumhe gaṇhissati, pa-
 pañcaṃ akatvā ajj' eva majjhimayāmasamanantare assapitṭhi-²⁵
 yaṃ nisīditvā palāyissāma, mā no parahatthe maraṇaṃ hotū'
 'ti, so tumhākaṃ vacanaṃ sutvā tathā karissati, tumhe tassa
 palāyanavelāya nivattitvā ambhākaṃ manusse jānāpeyyāthā⁴ 'ti,
 taṃ sutvā Anukevaṭṭabrāhmaṇo „sādhu p-a, karissāmi te va-
 canan“ ti ā., „tena hi katicī⁴ pahāre sahituṃ vaṭṭatṭi“ vatvā³⁰

¹ Bā omīta bhī-. ² Bā nānappakārehi. ³ Bā na kenaci laṅco agahito nāma natthi. ⁴ C^{ka} katthaci.

- „p-a mama jivitañ ca hatthapāde ca ṭhapetvā sesam attano rucivasena karohīti“, so tassa gehe manussānaṃ sakkāraṃ kāretvā Anukevaṭṭaṃ vuttanayena vippakāraṃ pāpetvā yotten' otāretvā Brahmaḍattamanussānaṃ dāpesi, rājā taṃ vīmaṃ-
- 5 sitvā¹ saddahitvā sakkāraṃ assa katvā senaṃ paṭicchāpesi, so pi taṃ vālakumbhilaṭṭhānesu yeva otāresi, manussā kumbhilehi khajjamānā aṭṭālake² ṭhitehi ussattitomahehi³ vijjhiyamānā vināsaṃ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya bhayena upagantum na sak-konti, Anuke- rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, tumhākaṃ
- 10 atthāya yujjhanakā nāma n' atthi, sabbehi laṅco gahito, sace maṃ asaddahantā rājāno pakkosāpetvā nivatthavatthādīsu akkharāni olokethā“⁴ 'ti ā., rājā tathā katvā sabbesaṃ vatthā-dīsu akkharāni disvā „addhā imehi laṅco gahito“⁵ ti niṭṭhaṃ gantvā „ācariya idāni kiṃ kātābbaṃ“⁶ ti pucchitvā „deva aññaṃ
- 15 kātābbaṃ n' atthi, sace papañcaṃ karissatha g-putto vo gaṇ-hissati, mahārāja ācariya-Kevaṭṭo pi kevalaṃ nalāṭe vaṇaṃ katvā vicarati, laṅco pana etenāpi gahito va, ayaṃ maṇirata-naṃ gahetvā tumhe tiyojanaṃ palāpetvā puna⁷ saddahāpetvā ni-vattesi, ayam pi paribhinda⁸ va, ekarattivāso pi mayam
- 20 na ruccati, ajj' eva majjhimayāmasamanantare palāyitum vaṭṭati, maṃ ṭhapetvā añño tava subhādayo nāma n' atthīti“⁹ vutte „tena hi ācariya tumhe yeva me assaṃ kappetvā yānaṃ sajjam ka-rotha“¹⁰ 'ti ā., brāhmaṇo tassa nicchayena¹¹ palāyanabhāvaṃ ṇatvā „mā bhāyi mahārāja“¹² 'ti assāsetvā bahi nikkhamitvā
- 25 upanikkhittakapurisānaṃ „ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā“¹³ ti ovādaṃ datvā raṇṇo assaṃ yathā ākaḍḍhito suṭṭhutarāṃ palāyati¹⁴ evaṃ avakappanāya¹⁵ kappetvā majjhimayāmasama-nantare „kappito te deva asso, velaṃ jānāhīti“¹⁶ ā., rājā assaṃ abhirūhitvā palāyi, Anuke- pi assaṃ abhirūhitvā tena saddhiṃ
- 30 gacchanto viya thokaṃ gantvā nivatto, avakappanāya¹⁷ kappita-

¹ Cks -setvā. ² Ck -ravassehi, C^o -ravasehi. ³ B^d -kesu. ⁴ Cks palāyano pi.

⁵ Cks -bhinda. ⁶ B^d vini-. ⁷ B^d -yissati. ⁸ B^d -kappannāya, Cks -kam-panāya. ⁹ B^d -kappanāya.

asso ākadḍhiyamāno pi rājānaṃ gahetvā palāyi, „Anukevaṭṭo
 senāya antaraṃ pavisitvā „C-Brahmadatto palāto“ ti ukkuṭṭhiṃ
 akāsi, upanikkhattakamanussāpi attano manussehi saddhiṃ
 upakkosiṃsu, sesarājāno taṃ saddaṃ sutvā „Ma-paṇḍito dvāraṃ
 vivaritvā nikkhanto bhavissati, na idāni no jīvitāṃ dassatīti“ 5
 bhītatasi tā upabhogaparibhogabhaṇḍāni pi anoloketvā tato palā-
 yiṃsu, manussā „rājāno palāyanti“ suṭṭhutaṃ upakkosiṃsu,
 sesā taṃ saddaṃ sutvā dvāraṭṭālakādīsu ṭhitāpi unnadiṃsu
 appoṭṭhayiṃsu, iti tasmīṃ khane paṭhavi viya bhijjamaṇā sa-
 muddo viya saṃkhubhito sakalanagaraṃ anto ca bahi ca eka- 10
 ninnādaṃ ahosi, aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāmanussā „Maho-
 sadhapaṇḍitena kira Brahmadatto ca ekasatarājāno ca gahitā“
 ti maraṇabhayaabhīta attānā asaraṇā udare baddhasātakam pi
 chaḍḍetvā palāyiṃsu, khandhāvāraṭṭhānaṃ tucchaṃ ahosi,
 C-Brahmadatto ekasatakhattiye gahetvā attano nagaram eva 15
 gato, punadivase pāto va nagaradvārāni vivaritvā balakāyā
 nagarā nikkhamitvā mahāvilopaṃ disvā „kiṃ karoma p-a“ 'ti
 M-assa ārocayiṃsu, so āha: „etehi chaḍḍitadhanaṃ amhākaṃ
 pāpuṇāti, sabbesaṃ pi rājūnaṃ santakaṃ amhākaṃ raṇṇo
 detha, seṭṭhinaṃ ca Kevaṭṭabrahmaṇassa ca santakaṃ amhākaṃ 20
 āharatha, avasesaṃ nagaravāsino gaṇhantū“ 'ti, tesaṃ ma-
 haggharatanabbhaṇḍaṃ¹ eva āharantānaṃ addhamāso vītivatto,
 sesaṃ pana catūhi māsehi āhariṃsu, M. Anukevaṭṭassa ma-
 hantaṃ sakkāraṃ adāsi, tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino
 sahirarāṇā jātā, Brahmadattassāpi tehi rājūhi saddhiṃ Uttara- 25
 pañcālanagare vasantassa ekaṃ vassaṃ atītaṃ. Ath' ekadi-
 vasaṃ Kevaṭṭo ādāsena mukhaṃ olokento nalāṭe vaṇaṃ disvā
 „idaṃ g-puttassa kammaṃ, ten' amhi ettakānaṃ rājūnaṃ antare
 lajjāpito“ ti cintetvā samuppannakodho hutvā „kadā ru kho
 tassa piṭṭhiṃ passitum samattho bhavissāmīti“ cinto „atth' so
 eso upāyo“ ti, „amhākaṃ raṇṇo dhīta Pañcālacaṇḍi nāma

¹ C's samagga-

- uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, taṃ Vedeharañño das-
sāmā“ 'ti vatvā „Vedehaṃ kāmēna palobhetvā gilitabalisaṃ
viya macchaṃ saddhiṃ Mahosadhena ānetvā ubho pi te mā-
retvā jayapānaṃ pivissāmā“ ti sannitṭhānaṃ katvā rājānaṃ
5 upasaṃkamitvā ā.: „deva eko manto atthīti“, „ācariya tava
mantan nissāya uttarasātakassāpi sāmīno na jāt' amha, idāni
kiṃ karissasi, tuṇhī hohīti“, „mahārāja iminā upāyena sadiso añño
upāyo nāma n' atthīti“, „tena hi bhaṇāhīti“, „mahārāja amhehi
dvīhi yeva bhavitum vaṭṭatīti“, „evaṃ hotū“ 'ti, atha naṃ
10 brāhmaṇo uparipāsādātalaṃ āropetvā ā.: „mahārāja Vedeharā-
jānaṃ kilesena palobhetvā idhānetvā saddhiṃ g-puttena mā-
ressāmā“ 'ti, „sundaro ācariya upāyo, kathaṃ pana naṃ palo-
bhetvā ānessāmā“ 'ti, „mahārāja, dhītā vo Pañcālacaṇḍī uttama-
tassā rūpasampattiṃ ca cāturiyavilāse ca ' kavihi gītabandhanena ' 3
15 bandhāpetvā tāni kabbāni 3 Mithilāyaṃ gāyāpetvā 'evarūpaṃ
itthiratanāṃ alabhantassa Videhanarindassa kiṃ rajjena' 4 'ti
tassa savanasāmsaggena baddhabhāvaṃ nātvā ahaṃ gantvā diva-
saṃ ṭhapessāmi, so mayi divasaṃ ṭhapetvā āgate gilitabaliso
viya maccho g-puttaṃ gahetvā āgamissati, atha te māressāmā“
20 'ti, rājā tassa vacanaṃ sutvā tussitvā „sundaro upāyo ācariya,
evaṃ karissāmā“ 'ti sampaṭicchi, taṃ pana maṃtaṃ C-Brahma-
dattassa sayanapālikā sālīkasakuṇikā sutvā paccakkham akāsi,
rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahuṃ dhanāṃ datvā
dhītaraṃ tesāṃ dassetvā „nānā etissā rūpasampattiṃ nissāya
25 kabbāṃ karoṭhā“ 'ti ā., ne atimanoharāni gītāni bandhitvā
rājānaṃ sāvayimsu, rājā bahuṃ dhanāṃ adāsi, kavīnaṃ santikā
naṭā 4 sikkhitvā 5 samajjamaṇḍale gāyimsu 6, iti tāni vitṭhāritāni
ahesuṃ, tesu manussānaṃ antare vitṭhāritattaṃ gatesu rājā
gāyake 7 pakkosāpetvā ā.: „tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā
30 rattim rukkhāṃ āruyha ta. nisinnā gāyitvā 'paccūsakāle tesāṃ

¹ so Cks; Bđ cāturiṭṭhiyavilāso. ² Bđ kavīhigitaṃ, omitting bandhanena. ³ Bđ kabyāni. ⁴ Bđ nāṭakitthiyo. ⁵ Bđ sikkhāpetvā. ⁶ Bđ gāyāpayimsu. ⁷ Cks - ne.

gīvāsu kamsatāle bandhitvā te utthāpetvā¹ otarathā² 'ti, so
 kira „Pañcālarañño dhītu sarīravannaṃ devatāpi gāyantīti“
 pākatabhāvakarapaṭṭhaṃ tathā kāresi, puna rājā te kavī pakko-
 sāpetvā „tātā iti tumhe 'evārūpā kumārikā Jambudīpatale
 aññassa rañño nānucchavikā Mithilāyaṃ Videharañño anuccha- 5
 vikā' ti rañño issariyaṃ ca imāya ca rūpaṃ vannaṃ gītāni
 bandhathā“ ti ā., tathā katvā rañño ārocayīmsu, rājā tesāṃ
 dhanāṃ datvā „tātā Mithilāṃ gantvā ta. iminā va upāyena
 gāyathā“ 'ti pesesi, te tāni gāyantā anupubbena Mithilāṃ gantvā
 samajjamaṇḍale gāyīmsu, tāni sutvā mahājano ukkuṭṭhisahas- 10
 sāni pavattetvā tesāṃ bahūṃ dhanāṃ adāsi, te rattisamaye
 rukkhesu pi gāyitvā paccūsakāle sakunānaṃ gīvāsu kamsatāle
 bandhitvā otaranti, ākāse kamsatālasaddaṃ sutvā „Pañcāla-
 rājadhītu sarīravannaṃ devatāpi gāyantīti“ nagare ekakolāhalaṃ
 ahosi, rājā sutvā kabbakāre pakkosāpetvā attano nivesane 15
 samajjāṃ karetvā „evārūpaṃ kira uttamarūpadharaṃ dhītaraṃ
 Cūlanīrājā mayhaṃ dātukāmo“ ti tussitvā tesāṃ bahūṃ dhanāṃ
 adāsi, te pi āgantvā Brahmādatṭassa ārocayīmsu, atha naṃ
 Ke- ā.: „idān' āhaṃ mahārāja divasaṃ vavatthāpanāya ga-
 missāmīti“, „sādhū ācariya, kiṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“, „thokaṃ 20
 paṇṇākāraṃ“ ti, „gaṇhathā“ 'ti dāpesi. so taṃ ādāya mahan-
 tena parivārena Vedeharajjhaṃ sampāpuṇi, tassāgamaṇaṃ
 sutvā nagare ekakolāhalaṃ jātāṃ: „Cūlanīrājā ca kira Vedeho
 ca mittasanthavaṃ karissanti, Cūlanī attano dhītaraṃ rañño
 dassati, Ke- kira divasaṃ vavatthāpetuṃ etīti“, Vedeharājāpi 25
 taṃ suṇi, M. pi sutvā paṇ' assa etad ahosi: „tassāgamaṇaṃ
 mayhaṃ na ruccati, tatvato taṃ jānissāmīti“ so Cūlanisāntike
 upanikkittapurisānaṃ sāsanaṃ pesesi, „imaṃ mantaṃ tatvato
 na jānāma, rājā ca Ke- ca sayanagabbhe nisīditvā mantayīmsu,
 rañño pana sayanapālīkā sālikasakuṇikā' etaṃ mantaṃ jāneyyā“ 30
 'ti paṭipesayīmsu, taṃ sutvā M. cintesi: „yathā paccāmittānaṃ

¹ Bā uppāletvā. ² Cks add atthi.

- okāso na hoti evaṃ suvibhattaṃ katvā sajjitaṃ¹ nagaraṃ
 ahaṃ Kevaṭṭassa daṭṭhuṃ na dassāmīti“ so nagaradvārato
 yāva rājagehaṃ rājagehato yāva attano gehaṃ ubhosu passesu
 kilañjehi parikkhipāpetvā matthake pi kilañjehi² paṭicchādāpetvā
 5 cittakammaṃ kāretvā bhūmiyaṃ pupphāni vikiritvā punṇaghaṭe
 ṭhapetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi, Ke- taṃ
 nagaraṃ pavisitvā suvibhattaṃ nagaraṃ apassanto rañṇā³ me
 maggo alaṃkārapito“ ti cintesi, nagarassa adassanattamaṃ kata-
 bhāvaṃ na jānāti, so gantvā rājānaṃ disvā paṇṇākāraṃ pa-
 10 ṭicchāpetvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante nisīditvā rañño kata-
 sakkārasammāno attano āgatakāraṇaṃ ārocento dve g. abhāsi:
 10. Rājā santhavakāmo te ratanāni pavecchati,
 āgacchantu tato⁴ dūtā mañjukā piyabhāṇino, 1460.
 11. Bhāsantu mudukā vācā yā vācā paṭinanditā
 15 Pañcālā ca Videhā ca ubho ekā bhavantu te ti. 1461.

Ta, sauthavakāmo ti mahārāja amhākaṃ rājā tayā saddhīm mitta-
 santhavakāmo, ratanānīti itthiratanāṃ attano dhītaṃ ādīkatvā tumbhākaṃ
 sabbaratanāni deti, āgacchantū 'ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagarato
 paṇṇākāraṃ gahetvā madhuravacanā piyabhāṇino dūtā idhāgacchantu ito ca ta.
 20 gacchantu, ekābhavantu 'ti Gaṅgodakaṃ viya Yamunodakena saddhīm saṃ-
 sandantā ekasadisā va hontū 'ti.

Evaṃ ca pana naṃ vatvā „mahārāja amhākaṃ aṇṇaṃ
 mahāmaccaṃ pesetukāmo hutvāpi 'aṇṇo' manāpaṃ katvā sā-
 sanāṃ ārocetuṃ na sakkhissatīti' maṃ pesesi“, „ācariya tumhe
 25 rājānaṃ sādhukaṃ bodhetvā ādāya āgacchathā“ 'ti⁵, „gaccha
 mahārāja⁶ seṭṭhaṃ abhirūpaṃ ca kumārikaṃ labhissatha, am-
 hākaṃ ca rañṇā⁷ saddhīm metti ca vo paṭiṭṭhahissatīti“, so
 tassa vacanaṃ sutvā va tuṭṭhamānaso „uttamarūpadharaṃ kira
 kumārikaṃ labhissāmīti“ savanasamsaggena bandhitvā⁸, „ācariya
 30 tumhākaṃ ca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe
 vivādo ahosi, gacchatha puttaṃ me passatha, ubho pi paṇḍitā

¹ Bḍ susaj-. ² Cks -je. ³ Cks rañño. ⁴ Bḍ ito. ⁵ Bḍ rañño. ⁶ Cks gaccha-
 thā ti. ⁷ so Cks; Bḍ gacchatha rājā. ⁸ Cks rañño. ⁹ Bḍ bahhitvā.

aññamaññaṃ khamāpetvā mantetvā ethā“ 'ti ā., taṃ sutvā Ke-
 „passissāmi paṇḍitaṃ“ ti taṃ passitum agamāsi, M. pi taṃ
 divasaṃ „tena me pāpadhammena saddhiṃ sallāpo mā hotū“
 'ti pāto va thokaṃ sappiṃ pivi, gehaṃ pi 'ssa bahalena alla-
 gomayena limpiṃsu', thambhe telena makkhesuṃ, tassa nipa- 5
 janakaṃ ekaṃ paṭṭamañcaṇakaṃ² ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhāni
 nīharimṃsu, so manussānaṃ saññaṃ adāsi: „brāhmaṇe kathetum
 āradhe evaṃ vadeyyātha: 'brāhmaṇa paṇḍitena saddhiṃ mā
 kathaya, ajja tena' sappi pītaṃ' ti mayi pi tena saddhiṃ katha-
 nākāraṃ karonte' pi 'deva sappi vo pītaṃ, mā kathethā' 'ti 10
 vāreyyāthā“ ti, evaṃ vicāretvā M. rattapaṭṭaṃ nivāsetvā sat-
 tamesu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā³ paṭṭamañcake nipaṇḍi,
 Ke- pi 'ssa paṭṭamadvārakoṭṭhake ṭhatvā „kahaṃ paṇḍito“ ti puc-
 chi, atha naṃ te manussā „brāhmaṇa mā mahāsaddaṃ kari, sace
 si' āgantukāmo tuṇhī hutvā ehi, ajja paṇḍitena sappi' pītaṃ, ma- 15
 hāsaddaṃ kātum na labbhatīti“ āhaṃsu, sesadvārakoṭṭhakesu pi
 naṃ evaṃ evaṃ āhaṃsu, so sattamadvārakoṭṭhakaṃ atikkamitvā
 p-assa santikaṃ agamāsi, p. kathanākāraṃ dassesi, atha naṃ
 „deva, mā kathayittha, tikhiṇasappi vo pītaṃ, kiṃ vo iminā duṭṭha-
 brāhmaṇena saddhiṃ kathitenā“ 'ti vatvā vārayimṃsu, iti so 20
 p-assa santikaṃ gantvā n' eva nisīditum na āsanaṃ nissāya
 tiṭṭhanaṭṭhānaṃ labhi, allagomayaṃ atikkamitvā⁴ aṭṭhāsi, atha
 taṃ oloketvā eko akkhīni khani⁵ |eko bhamukaṃ ukkhipi, eko
 kapparaṃ kaṇḍūyi, so tesaṃ kiriyaṃ disvā maṃkubbhūto
 „gacchāṃ' ahaṃ p-ā“ 'ti vatvā aparena „are duṭṭhabrāhmaṇa 25
 mā saddaṃ karīti“ vutte „saddaṃ eva karosi, aṭṭhīni te bhin-
 dissāmīti“ vutte bhīttatasito hutvā nivattitvā olokesi, atha naṃ
 añño velupesikāya piṭṭhiyaṃ tālesi, añño gīvāya gahetvā khipi,
 añño piṭṭhiyaṃ hatthatalena pahari, so dīpimukhā muttamigo
 viya bhīttatasito nikkhamitvā rājagehaṃ gato, rājāpi cintesi: 30

¹ Bā lepesuṃ. ² Bā tassa nippaṇṇamañcaṇakaṃ. ³ Bā te. ⁴ Cks -to. ⁵ Cks
 -me - ke, aud omīti manusse ṭhapetvā. ⁶ Bā pi. ⁷ Bā tikhiṇasappi ⁸ Bā
 akkamitvā. ⁹ Bā nimmili.

„ajja mama putto imaṃ pavattiṃ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvin-
naṃ p-ānaṃ mahatiyā dhammasākacchāya bhavitabbaṃ, ajja
ubho pi aññamaññaṃ khamāpessanti, lābhā vata me“ ti, so
Ke-aṃ disvā p-ena saddhiṃ saṃsanditākāraṃ¹ pucchanto g. ā. :

- 5 12. Kathan nu Kevaṭṭa Mahosadhena
samāgamo āsi, tad imgha brūhi,
kacci te paṭinijjhatto kacci tuṭṭho Mahosadho ti. 1462.

Ta. paṭinijjhatto ti dhammayuddhamāṇḍale pavattaviggahavūpasama-
natthaṃ kacci tvaṃ tena so ca tayā nijjhatto khamāpito, kacci tuṭṭho ti
10 kacci tumhākaṃ rañña pesitapavattiṃ sutvā tuṭṭho ti.

Evam vutte Kevaṭṭo „mahārāja tumhe taṃ paṇḍito ti
gahetvā vicaratha, tato asappurisataro nāma n' atthiti“ g. ā. :

13. Anariyarūpo puriso janinda asamodako²
thaddho asabbhirūpo [yathā mūgo va badhiro va³]
15 na kiñc' atthaṃ abhāsathā 'ti. 1463.

Ta. asabbhirūpo ti apaṇḍitajātiko, na kiñcattahaṃ ti mayā saha kiñci
atthaṃ na bhāsitttha, ten' eva naṃ apaṇḍito ti maññamīti Bo-assa agunaṃ kathesi.

Rājā tassa vacanaṃ anabhinanditvā apatikkositvā tassa
ca tena saddhiṃ āgatānaṃ ca paribbayaṃ c' eva nivāsagehaṃ
20 ca dāpetvā „gacchathācariya vissamathā“ 'ti taṃ uyyojetvā
„mama putto p-o paṭisanthārakusalo iminā kira saddhiṃ n' eva
paṭisanthāraṃ akāsi na tuṭṭhiṃ pavedesi, kiñci tena anāgata-
bhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissatīti“ sayam eva g. samuṭṭhāpesi:

14. Addhā idaṃ mantapadaṃ sududdasaṃ,
25 attho suddho naraviriyena diṭṭho,
tathā hi kāyo mama sampavedhati,
hitvā sayam ko parahattham essatīti. 1464.

Ta. idaṃ ti yaṃ yaṃ mama puttena diṭṭhaṃ addhā idaṃ mantapadaṃ
aññena ittarapurisena⁴ sududdasaṃ, nara- ti viriyavantena narena suddho attho
30 diṭṭho bhavissati, sayan ti sakaraṭṭhaṃ hitvā ko parahatthaṃ gamissati.

¹ Bḍ saṃsandana-. ² so Bḍ; Ck^o asammodako. ³ so Ck^o; Bḍ ca bhadhiro ca
read: - - rūpo ca yathā mūgo badhiro ca? ⁴ Bḍ itara-.

„Mama puttena brāhmaṇassa āgamane doso diṭṭho bhavissati, ayaṃ hi āgacchanto na mittasanthavattbhāya āgamissati, maṃ pana kāmena palobhetvā nagaraṃ netvā gaṇhanattbhāya āgatena bhavitabban“ ti, „taṃ anāgatabhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissati paṇḍitenā“ 'ti tassa taṃ atthaṃ āvajjetvā' bhītatasi tassa 5
 nisinnakāle cattāro paṇḍitā āgamimsu, rājā Senakaṃ pucchi: Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaraṃ gantvā Cūlanīrājassa dhītu ānayanān“ ti, „kiṃ kathetha mahārāja, na hi sirim āgacchantim paharitvā palāpetum vaṭṭati, sace tumhe ta. gantvā taṃ gaṇhissatha ṭhapetvā C-Brahmadattaṃ añño tumhehi samo Jam- 10
 budipatale na bhavissati, kimkāraṇā: jeṭṭharājassa dhītāya gahitattā, so hi 'sesarājāno mama manussā, Vedehe eko² mayā sadiso' ti sakala-Jambudīpe uttamarūpadharaṃ dhītaraṃ tumhākaṃ dātukāmo jāto, karoth' assa vacanaṃ, mayam pi tumhe nissāya vattthālāmkāre labhissāmā“ 'ti, rājā sese pucchi, te pi tath' eva 15
 kathesum, tassa tehi saddhim kathentass' eva Kevaṭṭabrāhmaṇo nivāsagehā nikkhamitvā „rājānaṃ āmantetvā gamissāmīti“ āgantvā „mahārāja, na sakkā amhehi papañcaṃ kātum, gamissāma mayam narindā“ 'ti, rājā tassa sakkāraṃ katvā taṃ uyyojesi, M. tassa gatabhāvaṃ³ nātvā nahāyitvā alāmkaritvā rājupattthā- 20
 naṃ āgantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, rājā cintesi: „putto me Ma-paṇḍito mahāmanti mantapāragato atitānāgata-paccuppanne atthe jānāti, amhākaṃ ta. gantum yuttabhāvaṃ vā ayuttabhāvaṃ vā p. jānissatīti“ so attano⁴ paṭhamam cintite aṭhatvā⁵ rāgaratto mohamūlho hutvā taṃ pucchanto g. ā.: 25

18. Channaṃ hi ekā va matī sameti

ye paṇḍitā uttamabhūripattā,

yānaṃ ayānaṃ athavāpi ṭhānaṃ⁶

Mahosadha tvam pi matim karohīti. 1465.

Ta. channaṃ ti p-a Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca mama ca imesaṃ catunnaṃ 30
 ti channaṃ amhākaṃ ekā va matī eko ajjhāsayo Gaṇḍodakaṃ viya Yamunoda-

¹ so all three MSS. ² Cks ceko. ³ Bđ gamanabh.. ⁴ Cks attānaṃ. ⁵ Bđ cintitaṃ avatvā. ⁶ Cks yānaṃ.

kena saṃsandati sameti, ye mayāṃ cha pi janā p-a uttamabbūripattā teṣaṃ no channam pi C-rājadhītu ānayanāṃ ruccatīti, tñāna¹ ti idh' eva vāso, matīm karohīti ambhakaṃ ruccanakaṃ nāma appamāṇaṃ tvam pi cintehi kiṃ ambhakaṃ āvāthattāya ta. yānaṃ udāhu ayānaṃ, ādu idh' eva vāso ruccatīti.

- 5 Taṃ sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kāmaggiddho, andhabāla-bhāvena imesaṃ catunnaṃ vacanaṃ gaṇhāti, gamane dosaṃ kathetvā nivattessāmi na²“ ti cintetvā catasso g. abhāsi:

16. Jānāsi kho rāja: mahānubhāvo
mahabbalo Cūlanibrahmadatto
10 rājā ca taṃ icchati kāraṇatthaṃ³
migaṃ yathā okacarena⁴ luddo. 1466.
17. Yathāpi maccho balisaṃ vaṃkaṃ maṃsena chāditaṃ
āmagiddho na jānāti maccho va⁴ maraṇaṃ attano 1467.
18. Evam eva tuvaṃ rāja Cūlanīyassa⁵ dhītaraṃ
15 kāmaggiddho na jānāsi maccho va⁴ maraṇaṃ attano. 1468.
19. Sace gacchasi Pañcālaṃ khippam attam jāhissasi
migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essatīti. 1469.

- Ta. rājā 'ti Videhaṃ ālapati, mahānubhāvo ti mahāyaso, mahabbalo ti atthārasaakkhohiṇisaṃkhātena balena samanūgato, kāraṇatthan⁷ ti ma-
20 raṇakāraṇassa⁸ atthāya, okacarena⁹ 'ti okacarikāya¹⁰, luddo hi ekaṃ migīm sikkhāpetvā rajjukena bandhītvā araṇṇaṃ netvā migānaṃ gocarattāne tñāpessatī¹¹, sā bālamigaṃ attano santikaṃ ānetukāma¹² sakasaṇṇāya¹³ saṃrāgaṃ janenti viravati¹⁴, teṣā saddaṃ sutvā bālamigo migagajaparivuto vanagumbe nippanno sesamigīsu saṇṇaṃ katvā¹⁵ tassā savanaṃsaṃsage¹⁶ baddho vuṭṭhāya
25 nikkhamitvā gīvaṃ ukkhipitvā kilesavasena taṃ migīm upagantvā luddassa mahāpassaṃ datvā tiṭṭhati, tam enaṃ so tikhiṇāya sattiyā vijjhītvā jīvitaṃkha-
yaṃ pāpeti, ta. luddo viya C-rājā okacarikā viya tassa dhītā luddassa hatthe āvudhaṃ viya Kevaṭṭabrahmaṇo, iti yathā okacarena luddo migaṃ kāraṇatthāya⁷
icchatī evaṃ so rājānaṃ icchatīti ā., āmagiddho ti vyāmasatagambhīre
30 uduke vāsanto pi tasmīm balise¹⁷ vaṃkatthānaṃ chādetvā tñite āmasaṃkhāte¹⁸
āmise giddho hutvā balisaṃ gījati, attano maraṇaṃ na jānāti, dhītaraṃ ti Cūlanibālisaṃkassa Ke-brāhmaṇabālisaṃ chādetvā tñitaṃ āmisasadisānaṃ tassa

¹ Cks yānaṃ. ² Bḍ māraṇa-. ³ Bḍ okka-, Cks ona-. ⁴ Bḍ omits va. ⁵ Bḍ neyyassa. ⁶ Cks patth-, Bḍ mandhānubandhaṃ. ⁷ Bḍ mñ-. ⁸ Bḍ maraṇassa. ⁹ Bḍ okka-. ¹⁰ Bḍ okka-, Cks -carināya. ¹¹ Bḍ tñāpesi. ¹² Bḍ -mo. ¹³ Bḍ -bhāsāya. ¹⁴ Bḍ vidha-. ¹⁵ Bḍ akatvā. ¹⁶ Bḍ -ena. ¹⁷ Cks -sassa. ¹⁸ Cks āmisagāte.

rañño dhītaram kāmaggiddho hutvā maccho¹ attano maraṇasaṃkhātāṃ āmisāṃ viya na jānāsi, Pañcālan ti Uttarapañcālanagaram, attan ti attānaṃ, pathānupannan² ti yathā gāmadvāramaggaṃ anuppattāṃ³ migaṃ mahantaṃ bhayaṃ essati taṃ migaṃ māṃsatthāya⁴ āvudhāni gahetvā nikkhamantesu manussesu ye ye passanti te te mārenti evaṃ Uttara - - nagaraṃ gacchantāṃ tam 5 pi maraṇabbayaṃ essati upagamissatīti catūhi gāthāhi rājānaṃ niggaṇhitvā kathesi.

So atiniggaṇhanto⁵ kujjhitvā „ayaṃ maṃ attano dāsaṃ viya maññati, rājā ti saññaṃ pi na karoti, aggarājena⁶ ‘dhītaram dassāmīti’ mama santikaṃ pesitaṃ ñatvā ekam pi maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁷ na kathetvā maṃ ‘lālamigo’ viya gi- 10 ṭitabaḷisamaccho viya pathānupannamigo⁸ viya ca maraṇaṃ pāpuṇissasīti¹⁰ vadatīti“ kujjhitvā anantaram g. ā.:

20. Mayam eva bāl’ amhase elamūgā
ye uttamattthāni tayī lapimha,
kim eva tvaṃ naṅgalakoṭivaddho
atthāni jānāsi yathāpi aññe ti. 1470.

Ta. bālamhase ti bālā amhe, elamūgā ti lālamukhā mayam eva, uttamattthāni ti uttamaitthiratanapaṭilābhakāraṇāni¹¹, tayī lapimhā ‘ti tava santike kathayimha, kimevā ‘ti garahanto āha, naṅgala- ti gahapatiputtā daharakālato paṭṭhāya naṅgalakoṭiṃ gahetvā yeva vaḍḍhanti, tam attham sandhāya 20 tvaṃ gahapatikammam eva jānāsi na khattiyānaṃ maṅgalakammam ti iminā adhippāyen’ evam āha, aññe ti yathā Ke- vā Senakādayo vā aññe paṇḍitā imāni khattiyānaṃ maṅgalatthāni jānanti tāni kiṃ tathā tvaṃ jānāsi, gahapatikammajānanam eva tarānucchavākan ti.

Iti taṃ akkositvā paribhāsivā „g-putto mama maṅgalan- 25 tarāyaṃ karoti, niddhamath’ etan“ ti nīharāpetuṃ g. ā.:

31. Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati. 1471.

So rañño kuddhabhāvaṃ ñatvā „sace kho pana maṃ koci rañño vacanaṃ gahetvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya tam 30 me alaṃ assa yāvajīvaṃ lajjituṃ, tasmā sayam eva nikkha-

¹ Cks macche. ² Cks pathh-, Bḍ pathānubaudhan. ³ Bḍ anubandham, C^o anuppannam. ⁴ so Cks; Bḍ māraṇatthāya. ⁵ so all three MSS. for -te? ⁶ Cks -rājānaṃ. ⁷ Bḍ adds katham. ⁸ Bḍ bāla-. ⁹ Cks pathh-, Bḍ pathānubandha-. ¹⁰ Ck Bḍ -tīti. ¹¹ Cks uttamaratanapaṭilābhe, omitting kāraṇāni.

missāmīti“ cintetvā rājānaṃ vanditvā attano gehaṃ gato, rājā
kevalaṃ kodhavasena¹ eva vadati, Bodhisatte pana garucittatāya
na kiñci tathā² kātuṃ āṇāpesi, atha M. cintesi: „ayaṃ rājā
bālo, attano hitāhitaṃ na jānāti, kāmagiddho hutvā ‘tassa dhī-
5 taram labhissāmi yevā’³ ‘ti anāgatabhayaṃ ajānitvā gacchanto
mahāvināsaṃ pāpuṇissati, mayā nāssa kathaṃ hadaye kātuṃ
vaṭṭati⁴, bahūpakāro me esa mahato yasassa dāyako, imassa
mayā paccayena bhavitabbaṃ vaṭṭati, paṭhamaṃ kho pana su-
vapotaṃ pesetvā tatvato nātvā pacchā sayam gamissāmīti“
10 cintetvā suvapotaṃ pesesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

22. Tato ca so apakkamma⁵ Vedeḥassa upantikā
atha āmantayī dūtaṃ Mātharaṃ⁶ suvapanditaṃ: 1472.
23. Ehi samma haripakkha, veyyāvaccam karohi me,
15 atthi Pañcālarājassa⁷ sālikā sayanapālikā 1473.
24. Taṃ pattharena⁸ pucchassu, sā hi sabbassa kovidā,
sā tesam sabbam jānāti⁹ rañño ca Kosiyassa ca. 1474.
25. Āmoti¹⁰ so paṭissutvā Maṭṭhara¹¹ suvapandito
agamāsi haripakkho sālikāya upantikaṃ. 1475.
26. Tato ca kho so gantvāna Māthara¹² suvapandito
20 attha āmantayī sugharaṃ¹³ sālikam mañjubbhānikaṃ: 1476.
27. Kacci te sughare khamaniyam¹⁴, kacci vesse¹⁵ anāmayam,
kacci te madhunā lājā¹⁶ labbhate sughare tava¹⁷. 1477.
28. Kusalaṃ c’ eva me samma atho samma anāmayam,
25 atho me madhunā lājā¹⁸ labbhate suvapandita¹⁹. 1478.
29. Kuto nu samma āgama²⁰ kassa vā pahito tuvaṃ,
na ca me si ito pubbe diṭṭho vā yadi vā suto ti. 1479.

Ta, haripakkho ti haritapattasamānapakkha, veyyāvaccam ti ehi
sammā ‘ti vutte āgantvā aṅke nisinnaṃ samma aññena manussabhūtena²¹
30 kātuṃ asakkuṇeyyam mam’ ekaṃ kāyaveyyāvaṭikaṃ karohīti ā, kiṃ karomi

¹ Ck^s kathā. ² Ck^s -titi. ³ Bđ -kkama. ⁴ Bđ mātha-. ⁵ C^s paccharena, Bđ bandhanena. ⁶ Ck^s sā ne sabbam paññāti. ⁷ so Ck^s for āmā ti? Bđ āhedi?
⁸ Ck^s omits su. ⁹ so Bđ; Ck^s kamaniam, read: khamā or kusalam? ¹⁰ Bđ
kiñci vesse, Ck^s kacce vesse. ¹¹ Bđ kiñci te m. lājam, Ck^s lāja. ¹² Bđ tuvaṃ.
¹³ Bđ lājam. ¹⁴ Ck^s -tam. ¹⁵ so all three MSS. for āgama? ¹⁶ C^s -tūtena,
Ck^s -dūtena.

devā 'ti ca vutte samma Ke-brāhmaṇassa dūteyyenāgatakāraṇaṃ t̥hapetvā rājānaṃ
 ca Kevaṭṭaṇ ca añño na jānanti, ubho va rañño sayanagabbhe nisinnā manta-
 yimbu, tassa pana atthi Pañcālassa sālīkā sayanapālīkā sā kira taṃ rahassaṃ jānāti,
 tvaṃ ta. gantvā tāya saddhīm methunapaṭisaṃyuttaṃ vissāsaṃ katvā tesāṃ rahassaṃ
 taṃ pattharena pucchassu, taṃ sālīkaṃ paṭicchanne padese yathā taṃ koci na
 jānāti evaṃ puccha, sacce hi te koci saddaṃ suṇāti jīvitaṃ te n' atthi, tasmā
 paṭicchannat̥thāne saṅikaṃ pucchā 'ti, sā nesaṃ sabbaṃ ti sā nesaṃ rañño
 Kosiyagottassa ca Kevaṭṭassa 'ti dvinnam pi janānaṃ sabbaṃ taṃ rahassaṃ
 jānāti, āmā tīti¹ bhi. so suvapotaḥ paṇḍitena purimanayen' eva sakkāraṃ
 katvā vissat̥tho, āmā ti² tassa vacanaṃ paṭissutvā M-aṃ vanditvā padakkhiṇaṃ
 katvā vivaṭṭasīhapañjarena nikkhamitvā vātavegena Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuraṇ tava³
 gantvā ta. pavattim sallakkhetvā Uttarapañcālāṃ sālīkāya santikaṃ gato, kathaṃ
 hi: so rājanivesanassa kañcanathūpikāya nisiditvā rājanissitaṃ madhuraṇaṃ ravi,
 kimkāraṇa: imaṃ saddaṃ sutvā sālīkā paṭiravaṃ ravissati, tāya saññāya assā
 santikaṃ gamissāmīti, sāpi tassa saddaṃ sutvā rājasayanassa santike suvaṇṇa-
 pañjare nisinnā sārattacittā hutvā tikkhattum viravi, so thokaṃ gantvā puna-
 puna saddaṃ katvā tāya katasaddānuasārena kamena sīhapañjarummāre t̥hitvā
 parissayābhāvaṃ oloketvā tassā santikaṃ gato, atha naṃ sā elī samma suvaṇṇa-
 pañjare nisidā 'ti ā., so gantvā nisīdi, āmantayīti evaṃ so gantvā methuna-
 paṭisaṃyuttaṃ vissāsaṃ kattukāmo hutvā taṃ āmanesi, sugharan ti kañcana-
 pañjare vasantāya sundaragharaṃ, vesse ti vessike vessajātike iti, sālīkā kira
 sakunesu vessajātikā nāma, tena naṃ evaṃ ālapati, tava⁴ 'ti sughare tava
 vadāmi⁵, kacci te madhuraṃ saddhīm lājā⁶ labbhatīti pucchati, āgammā 'ti
 samma kuto āgantvā tvaṃ⁷ idha pavit̥tho ti pucchati, kaṭṭesa vā ti kena vā
 pesito tvaṃ idhāgato ti.

So tassā vacanaṃ sutvā „sac' āhaṃ 'Mithilāto āgato 'mhīti' 25
 vakkhāmi esā maramānāpi⁸ mayā saddhīm vissāsaṃ na⁹ karis-
 sati, Siviraṭṭhe kho pan' asmiṃ Ariṭṭhapuraṃ sallakkhetvā
 āgato, tasmā musāvādaṃ katvā Sivirājena pesito hutvā tato
 āgatabhāvaṃ kathessāmīti“ cintetvā ā.:

so. Ahoṣim Sivirājassa pāsāde sayanapālako¹⁰, 30
 tato so dhammiko rājā baddhe mocesi bandhanā ti. 1480.

Ta. baddhe ti attano dhammikātāya sabbe baddhake bandhanā mocesi,
 evaṃ mocento maṃ pi saddahitvā muñcatha naṃ ti ā., so 'haṃ vivaṭṭasuvaṇṇa-
 pañjarā nikkhamitvā bahiṭṭāsāde yatth' icchāmi ta. gocaraṃ gahetvā suvaṇṇa-
 pañjare yeva vasāmi, yathā tvaṃ na evaṃ niccakālaṃ pañjare yeva¹¹ accchāmīti. 35

¹ Ck^s āmoti, B^d āmāti. ² Ck^s āmoti. ³ B^d nāmane. ⁴ Ck^s tavan, B^d tu-. ⁵
 Ck^s nava vadāmi, wanting in C^s; B^d has taṃ pucchāmi. ⁶ Ck^s B^d lājāṃ. ⁷
 āmanesi -- tvaṃ wanting in C^s. ⁸ B^d maramānāpannāpi, C^s maramānampi. ⁹
 Ck^s add kiñci. ¹⁰ read: sena-. ¹¹ Ck^s eva.

Ath' assa sā attano atthāya suvaṇṇatattake ṭhapite madhulāje ca madhūdakaṇ¹ ca datvā „samma tvaṃ dūrato āgato, ken' atthena idhāgato sīti“ pucchi, so tassā vacanaṃ sutvā rahassaṃ sotukāmo musāvādaṃ katvā ā.:

5 ११. Tassa mēkā dutiyāsi sālikā mañjubhāṇikā

taṃ tattha avadhi seno pekkhato sughare' maman ti. 1481.

Ta. tassa mekā ti tassa mayhaṃ ekā, dutiyāsīti purāṇedutiyikā ahosi.

Atha naṃ sā pucchi: „kathaṃ pana te bhariyaṃ seno vadhīti“, so tassā ācikkhanto „suṇa bhadde: ekadivasaṃ am-
 10 hākaṃ rājā udakakīlaṃ gacchanto mam pi pakkosi, ahaṃ bhariyaṃ ādāya tena saddhiṃ gantvā kīlītvā sāyaṇhasamaye ten' eva saddhiṃ paccāgantvā raññā saddhiṃ yeva pāsādam āruya sarīraṃ sukkhāpanatthāya bhariyaṃ ādāya sihapañjarena nikkhamitvā kūṭāgārakucchiyaṃ nisīdim, tasmiṃ khaṇe eko seno kūṭāgārā
 15 nikkhamante' amhe gaṇhituṃ pakkhandi, ahaṃ maraṇabhayaabhīto vegena palāyim, sā pana tadā garubhārā ahosi, tasmā sā vegena palāyituṃ nāsakkhi, atha so mayhaṃ passantass' eva taṃ māretvā ādāya gato, atha maṃ tassā sokena rodamānaṃ disvā amhākaṃ rājā 'kiṃ samma rodasīti' pucchitvā taṃ atthaṃ
 20 sutvā 'alaṃ samma mā rodi, aññāṃ bhariyaṃ pariyesā' 'ti vatvā 'kiṃ deva aññāya anācārāya dussīlāya ānītāya' pi, vamaṃ ekaken' eva caritun' ti vutte 'samma ahaṃ ekaṃ sakuṇikaṃ sīlācārasampannaṃ passāmi tava bhariyāya sadisaṃ eva, C-rājassa hi sayanapālikā sālikā evarūpā, tvaṃ ta. gantvā tassā
 25 manāṃ pucchitvā okāsaṃ kāretvā sace te ruccati āgantvā amhākaṃ ācikkha, atha ahaṃ vā devī vā gantvā mahantena parivārena taṃ ānessāma' ti vatvā maṃ idha paṇiṇi, ten' amhi kāraṇenāgato“ ti vatvā ā.:

१२. Tassā kāmābhisammanto' āgato 'smi tav' antike,

30 sace kareyyāsi⁴ me okāsaṃ ubhayo va vasāmase'. 1482.

¹ B^d madhurodaṇaṇ. ² C^k si-, C^s si-. ³ C^{ks} -to. ⁴ all three MSS. āni-. ⁵ so C^{ks}; B^d kamehi samaḍḍo. ⁶ B^d kareyya. ⁷ B^d ubhayeva vase-.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassappattā ahoṣi, attano pana bhāvaṃ aḡānāpetvā aniccamānā¹ viya āha:

ss. Suvo va² suviṃ kāmeyya sālīko pana sālīkaṃ,
suvassa sālīkāya ca³ saṃvāso hoti kīdiso ti. 1483.

Ta. suvo vā⁴ ti samma suvaḡaḡḡita suvo va suviṃ kāmeyya, kīdiso ti 5
asamāḡaḡātīkānaṃ saṃvāso nāma kīdiso hoti, suvo hi samāḡaḡātīkaṃ suviṃ
disvā cīrasanthutaṃ⁵ pi sālīkaṃ ḡahissati, so piyavippayogo mahato⁶ dukkhāya
bhavissati ti samāḡaḡātīkānaṃ saṃvāso nāma na sameḡiti.

Itaro taṃ sutvā „ayaṃ maṃ na paḡikkhipati, pariḡāram
eva karoti, addhā maṃ icchissati, nānāvidhāhi naṃ upamāhi 10
saddahāpessāmīti“ cintetvā ā.:

ss. Yaṃ yaṃ kāmī⁷ kāmayati api caḡḡālikāṃ api
sabbehi⁸ sadiso hoti, n' atthi kāme asadiso ti. 1484.

Ta. caḡḡālikāmapīti⁹ caḡḡālikam pi, sadiso ti cittaśadisaḡāya sabbe-
sāhi¹⁰ saṃvāso sadiso va hoti, kāme ti kāmasiṃ hi cittaṃ eva paḡāḡaṃ 15
na pana ḡāti¹¹.

Evam̃ pana vatvā manussesu nāḡaḡātīpaḡāḡabhāvadassa-
natthaṃ atthaṃ¹² āharitvā dassento anantaraṃ g. ā.:

ss. Atthi Jambāvatī nāma mātā Sibbiśsa rāḡino
sā bhariyā Vāsudevassa Kaḡhassa mahesi¹³ piyā¹⁴ ti. 1485. 20

Ta. Jambāvatīti Siviraḡḡo mātā J. nāma caḡḡāli ahoṣi, sā Kaḡhāyana-
gottassa dasabbhātīkānaṃ ḡeḡḡhassa Vāsudevassa piyā mahesi ahoṣi, so kir'
ekadivasam̃ Dvāravatīto nikkhamitvā uyyānaṃ ḡacchanto Caḡḡālagāmato keḡaciḡ
eva karaḡiyena nagaraṃ pavisaḡtiṃ ekaṃ ekamante ḡhitaṃ abhīrūpaṃ kumāri-
kaṃ disvā va paḡibaddhaḡitto hutvā kiḡḡātīkā ti pucchāpetvā caḡḡāḡaḡātīkā ti 25
suttvāpi paḡibaddhaḡittatāya vipḡaḡisāri hutvā sassaḡikabhāvaṃ pucchāpetvā
assaḡikā ti sutvā taṃ āḡāya tato va nivattitvā nivesanaṃ netvā ratanaḡasīmhi
ḡhapāpetvā agḡamahesiṃ akāṣi, sā¹⁵ Siviḡ¹⁶ nāma puttam̃ vḡḡyī, so piḡu acca-
yena Dvāravatīyaṃ r. kāresi, taṃ sandhāy¹⁷ etaṃ vuttaṃ.

¹ Bḡ aniccamā, Ck^s -cchayamānā. ² Bḡ ca. ³ Bḡ -yeva, Ck^s -yāca. ⁴ Bḡ cā.
⁵ Ck^s -satthu-, Bḡ cīrasandhavaṃ. ⁶ so Ck^s; Bḡ mahāto. ⁷ Bḡ yo yaṃ kāme.
⁸ Bḡ sabbohi. ⁹ Bḡ -kamapīti. ¹⁰ Bḡ sabbo. ¹¹ C^s ḡātīyāti, Bḡ na nāḡa-
ḡātīkā ti. ¹² Bḡ^s attitaṃ. ¹³ Bḡ kaḡhassa ca mahesiḡā. ¹⁴ Ck^s omīti sā. ¹⁵
Ck^s sivaṃ, Bḡ sivi.

Iti so idaṃ udāharaṇaṃ āharitvā „evārūpo pi nāma khattiyo caṇḍaliyā saddhiṃ vāsaṃ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṃ vattabbaṃ, aṇṇamaṇṇaṃ saṃvāsarocanaṃ ñeva¹ pamāṇaṃ“ ti vatvā aparaṃ pi u. āharanto āha:

- 5 30. Rathavatī kimpurisā sāpi Vacchaṃ akāmayi
manusso² migiyā saddhiṃ, n' atthi kāme asādiso ti. 1486.

Ta. Vacchan ti evannākaṃ tāpasam, katham pana sā taṃ kāmayiti, atītasmiṃ hi samaye eko brāhmaṇo kāme ādīnavaṃ dievā mahantaṃ yasaṃ pahāya isipabbajjāṃ pabbajjtvā Himavante paṇṇasālāṃ māpetvā vasi, tassa
10 paṇṇasālato avidūre ekissā guhāya babukinnarā vasantī, tatth' eko makkaṭako vasati, so jālaṃ vinetvā tesaṃ sīsaṃ bhinditvā lobhaṃ pivati, kinnarā nāma dubbalā honti bhīrujātikā, so pi makkaṭako mahā ativisālo, te tassa kiñci kātuṃ asakkontā taṃ tāpasam upasāṃkamitvā katapaṭṭisanthārā āgamanakāraṇaṃ puṭṭhā: deva eko no m. jīvitaṃ harati aṇṇaṃ paṭṭisaraṇaṃ na passāma, taṃ mārāpetvā
15 amhākaṃ sotthibhāvaṃ karohiti, tāpaso p' ettha na mādisā pāpātipātāṃ karontīti apasādesi, tesu Rathavatī nāma kinnarī assāmikā ahoṣi, te taṃ alaṃkaritvā tāpasassa santikaṃ netvā deva ayan te pādapariśārīkā hotu amhākaṃ paccamittāṃ vadhehiti āhaṃsu, tāpaso taṃ dievā va paṭibaddhaṭṭo hutvā tāya saddhiṃ saṃvāsaṃ kappetvā guhādvāre ṭhatvā gocarāya nikkhamantaṃ muggarena
20 pothetvā jīvitaṃ bhayaṃ pāpesi, so tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vasanto puttadhītāhi vaḍḍhitvā tatth' eva kalam akāsi, evaṃ sā taṃ kāmesi, suvapotako idaṃ u. āharitvā Vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi, kimaṅga pana mayam hi ubho pakkhino va (tiracchānagatā vā 'ti dipento manusso³ migiyā saddhiṃ ti ā., evaṃ manussā tiracchānagatāya
25 saddhiṃ saṃvasantā saṃvijjanti, n' atthi kāme asādiso, cittaṃ ev' ettha pamāṇaṃ ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „sāmi cittaṃ tāva sabbakāle ekasādisaṃ na hoti, piyavippayogaṃ bhāyāmīti“ ā., so paṇḍito⁴ itthimāyāsu kusalo tena⁵ vīmaṃsanto puna g. ā.:

- 30 37. Handa kho 'haṃ gamissāmi sālike mañjubhāṇike
paccakkhānupadaṃ h' etaṃ⁶, atimaṇṇasi nūna⁷ man ti. 1487.

Ta. paccakkh -- hetan⁸ ti yaṃ tvaṃ vadasi sabbam etaṃ paccakkhānassa anupadaṃ, paccakkhānakāraṇaṃ paccakkhānakoṭṭhāso pan' esa, atimaṇṇasi nūna man ti maṃ⁹ icchatī ayan ti tvaṃ¹⁰ atikkamitvā maṇṇasi, na

¹ B⁴ saṃvāseṇa cittaṃevettha. ² C^{ks} -ā. ³ B⁴ suvapotako. ⁴ B⁴ adde taṃ.

⁵ B⁴ sotāṃ. ⁶ B⁴ nanu. ⁷ B⁴ atimaṇṇasi nanu mantimāṃ, C^{ks} atimaṇṇasīti nūna maṃ. ⁸ B⁴ adde maṃ atimaṇṇasi nūna mama.

mayhaṃ sāraṃ jānāsi, ahaṃ rājavūjito, na mayhaṃ bhariyā dullabbhā, aññaṃ bhariyaṃ pariyesissāmi¹.

Sā tassa vacanaṃ sutvā va bhijjamānabadayā viya tassa saha dassanen' eva uppannāya kāmaratiyā anuḍayhamānā viya hutvā diyaḍḍhagātham ā: 5

ss. Na sirī taramānassa Māṭhara suvapaṇḍita,
idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṃ dakkhisi,
sossi¹ saddaṃ mutiṅgānaṃ ānubhāvaṃ ca rājino ti. 1488.

Ta. na sirīti samma suvapaṇḍita ataramānassa sirī hoti taramānena kataṃ kammaṃ na sobhati, gharavāso nāma² esa garuko, cintetvā kattabbo, idh' 10
eva tāva accha yāva mahanteṇa yasena samannāgataṃ ambhakaṃ rājānaṃ passissasi, sossati sāyaṇhasamaye klunnasamānalīhāhi uttamarūpadharāhi nārīhi vajjamānānaṃ mutiṅgānaṃ aññesaṃ ca gītavādītānaṃ saddaṃ suṇissasi, rañño ca ānubhāvaṃ mahantaṃ sirīsobbhagaṃ passissasi, samma kiṃ tvaṃ turīto, 15
kilesaṃ pi na jānāsi, accha tāva pacchā jānissāma³ 'ti.

Atha te sāyaṇhasamanantare methunasamvāsaṃ karimṃsu, samaggā sammodamānā piyasamvāsā ahesuṃ, atha naṃ suva-
potako „na dān' esā mayhaṃ rahassaṃ nigūhissati, idāni taṃ
pucchitvā gantuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā „sāliye“ ti ā., „kiṃ sāmīti“, „ahaṃ kiñci te vattukāmo 'mhi, vadāmi na“ ti, „vada 20
sāmīti“, „hotu, amhākaṃ ajja maṅgaladivaso, aññasmim divase jānissāmi“, „sace maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁴ kathehi noce mā kathehi sāmīti“, „maṅgalakathā tāv' esā“ ti, „tena hi kathehi“, „sace sotukāmā bhavissasi kathessāmi te“ ti vatvā taṃ
rahassaṃ pucchanto diyaḍḍhaṃ gātham āha: 25

ss. Yo nu kho 'yaṃ tibbo⁵ saddo tiro⁶ janapadaṃ⁷ suto
dhītā Pañcālārājassa osadhī viya vaṇṇinī
taṃ dassati Videhānaṃ so vivāho bhavissatīti. 1489.

T. a: yo nu kho ayaṃ saddo tibbo mahā⁸ tirojanapade⁹ suto para-
raṭṭhesu parajanapadesu vissuto paññāto patthaṇo kiṃ nu dhītā P-rājassa o- 30
dhītārakā va virocāmānā tāya¹⁰ eva samānavapṇinī atthi taṃ so Videhānaṃ dassati so vivāho bhavissati so evaṃ patthaṇo saddo, ahaṃ taṃ sutvā cintesiṃ:

¹ B^d sossī. ² B^d adds kathā bhavissati. ³ C^k tiro. ⁴ C^k tibbo. ⁵ C^k -do.

⁶ B^d bahalo. ⁷ B^d -dān. ⁸ B^d -natāya.

ayaṃ kumārīkā uttamarūpadharā, Videharājā C-rañño paṭisattu¹, añño² bahu-
rājāno Brahmadattassa vasavattino santi tesaṃ adatvā kiṃkāraṇā Vedehassa
dhītaraṃ detīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā evaṃ ā: „sāmi kiṃkāraṇā mañ-
6 galadivase avamaṅgalaṃ kathesīti“, „ahaṃ maṅgalaṃ ti kathemi
tvaṃ avamaṅgalaṃ ti vadasi, kin nu kho etan“ ti, „sāmi amit-
tānam pi tesaṃ³ evarūpā maṅgalakiriya mā hotū“ ti, „kathahi
tāva bhadde“ ti, „sāmi na sakkā kathetun“ ti, „bhadde tayā
viditarahassaṃ mama akathanakālato paṭṭhāya n' atthi nāma
10 ambhākaṃ samaggavāso“ ti, sā tena nippīyamānā „tena hi
sāmi suṇāhīti“ vatvā

40. Ediso mā⁴ amittānaṃ vivāho hotu Māthara

yathā⁵ Pañcālārājassa Vedehena bhavissatīti 1490.

imaṃ g. vatvā puna tena „bhadde kasmā evarūpaṃ kathaṃ
15 kathesīti“ vutte „tena hi suṇa“, ettha dosaṃ kathessāmīti“
vatvā itaraṃ gātham āha:

41. Ānāyitvāna Vedehaṃ Pañcālānaṃ rathesabho

tato taṃ ghātayissati nāssa sakhi⁶ bhavissatīti. 1491.

Ta. tato taṃ -- ti yadā so imaṃ nagaraṃ āgato bhavissati tadā tena
20 saddhīm sakhibhāvaṃ⁷ mittadhammaṃ na karissati, dāṭṭhum pi 'ssa dhītaraṃ
na dassati, eko kir' assa pana atthadhammānusāsako Ma-panḍito nāma atthi,
tena saddhīm ghātessati, te ubho pi jane ghāetvā jayapānaṃ pivissāmā⁸ 'ti Ke-
raññā saddhīm mantetvā taṃ gaṇhitvā āgantuṃ⁹ gato ti.

Evaṃ sā gūyhamantaṃ nissesāṃ katvā suvapaṇḍitassa
25 kathesi, so taṃ sutvā suvapaṇḍito „ācariyo¹⁰ upāyakusalo, ac-
chariyaṃ tassa rañño evarūpena upāyena ghātanan“ ti Ke-aṃ
vaṇṇetvā „evarūpena avamaṅgalena ambhākaṃ ko attho, tuṇhī-
bhūto seyyo¹¹“ ti¹² āgammakammassa nipphattiṃ ṇatvā taṃ
rattiṃ tāya saddhīm vasitvā „bhadde ahaṃ Siviraṭṭhaṃ gantvā
30 manāpāya bhariyāya laddhabhāvaṃ Sivirañño ārocessāmīti“
gamaṇaṃ anujānāpetuṃ¹³ āha:

¹ Bā adds ahoṣi. ² Cks -o. ³ Cks te. ⁴ Cks te. ⁵ Bā sakhi. ⁶ Bā puna. ⁷
Cks sakhi. ⁸ Cks sakhi-. ⁹ Bā adds Mithilāṃ. ¹⁰ Bā ācariyakevaṭṭo. ¹¹ so
Bā; Cks -tā sayā. ¹² Bā adds vatvā. ¹³ Cks anujānāhīti.

41. Handa [kho] maṃ anujānāhi rattiyo sattamattiyo
yāvāhaṃ Sivirājassa ārocemi mahesino
laddho ca¹ me āvasatho sālikāya upantikaṃ² ti. 1492.

Ta. mahesino ti mahesiyā³, āvasatho ti vasanaṭṭhānam, upantikaṃ⁴
ti atha ne etassā⁵ santikaṃ gacchāma⁶ ti vatvā aṭṭhame divase idhānetvā ma-
hantena parivārena taṃ gahetvā gamissāmi, yāva mamāgamanam tāva mā uk-
kaṇṭhīti. 5

Taṃ sutvā sālikā tena saddhiṃ viyogaṃ anicchamānāpi
tassa vacanaṃ paṭikkhipituṃ asakkontī auantaram g. ā.:

42. Handa [kho] taṃ anujānāmi rattiyo sattamattiyo,
sace tvaṃ sattarattena nāgacchasi mam' antike
maññe⁷ okkantasantam⁸ maṃ matāya āgamiṣṣatīti⁹. 1493. 10

Ta. maññe okkantasantaṃ man ti evaṃ sante ahaṃ apagatajīvitam
mataṃ sallakkhemi, so tvaṃ aṭṭhame divase anāgacchanto mayi matāya āga-
miṣṣasi, tasmā mā papañcam akāsi. 15

Itaro pi „bhadde kiṃ vadesi, mayham pi aṭṭhame divase
taṃ apassantassa kuto jīvitam“ ti vācāya vatvā „hadayena¹⁰ na
pana jīvavāma¹⁰, kiṃ tayā mayham“ ti cintetvā utthāya tho-
kaṃ sivrattābhīmukhaṃ¹¹ gantvā nivattitvā Mithilaṃ gantvā
paṇḍitassa aṃsakūṭe otaritvā M-ena uparipāsādam āropetvā so
puṭṭho sabbaṃ taṃ pavattim ārocesi, so pi 'ssa purimanayen'
eva sabbaṃ sakkāram akāsi.

Satthā tam atthaṃ pakāsento āha:

44. Tato ca kho so gantvāna Mātharo suvapaṇḍito
Mahosadhassa akkhāsi: Sāliyā-vacanaṃ¹² idan ti. 1494. 25
- Idaṃ Sāliyāvacanaṃ¹³ ti sabbaṃ vitthārena akkhāsi¹³.

Tam sutvā M. cintesi: „rājā mama anicchāyāpi¹⁴ gami-
sati, gantvā mahāvināsaṃ pāpuṇissati, atha mayham evarū-

¹ Cks omitt ca. ² Bđ -kā. ³ so Cks; Bđ mahesiyā cassa. ⁴ Bđ -kān. ⁵ so Cks; Bđ atha ne etha tassā. ⁶ Cks aññe. ⁷ Cks -sattam. ⁸ so all three MSS. for -siti. ⁹ Bđ -ye. ¹⁰ so Ck; Bđ na pana jīvitam vā maraṇaṃ vā, C² na pana jīvavāma marā vā, read: na pana jīvā vā marā vā? ¹¹ Bđ -kho. ¹² Bđ sālika-. ¹³ Bđ adds Suvakhaṇḍam niṭṭhitam. ¹⁴ Bđ anicchamānasava.

passa yasadāyakassa rañño vacanam hadaye katvā tassa sañ-
 gaham akarontassa¹ garahā uppajjissati, mādisse ca p-e vijja-
 māne kimkāraṇā esa nassissati, rañño puretaram gantvā Cūla-
 nim diavā suvibhattam katvā Videharañño nivesananagaram
 5 māpetvā gāvutamattam jamghamaggaṃ adḍhayaḥjanikaṃ mahā-
 ummaggaṃ kāretvā C-rañño dhītaram abhisīñcitvā ambhākaṃ
 rañño pādaparicārikaṃ katvā aṭṭhārasaakkhohiṇibalesu ekasa-
 tarājūsu parivāretvā ṭhitesv-eva² amhākaṃ rājānam Rāhu-
 mukhato Candam viya mocetvā ādāya āgamanan nāma mama
 10 bhāro³ ti, tass' evaṃ cintentassa sarīre pīti uppajji, so pīti-
 vegena udānam udānento

46. Yass' eva ghare bhuñjeyya bhogaṃ

tass' eva attham puriso careyyā 'ti imaṃ upaḍḍhag. ā. 1495.

T. a.: yassa rañño santikā puriso mahantaṃ issariyaṃ labhivā bhogaṃ
 15 bhuñjeyya akkosantassāpi paribhāsantassāpi gale gahetvā nikkadḍhantassāpi tass'
 eva attham hitaṃ vadḍhīm p. kāyadvārādīhi tīhi pi dvārehi careyya na hi
 mittadubbhikkammaṃ nāma p-ena kātabbaṃ ti.

So nahāyivā alaṃkaritvā mahautena yasena rājakulam
 gantvā rājānam vanditvā ekamantaṃ ṭhito ā.: „kim deva
 20 gacchissath' eva Uttarapañcālanagaran⁴ 'ti, „āma tāta Pañ-
 cālacaṇḍīm alabbhantassa mama kim rajjena⁵, mā maṃ pariccaja
 mayā saddhiṃ yeva ehi, ta. no gatakāraṇā dve atthā nippajjis-
 santi: itthiratanā ca lacchāmi raññā ca me saddhiṃ mettī
 patitṭhahissatīti⁶, atha naṃ p. „tena hi deva ahaṃ puretaram
 25 gantvā tumhākaṃ nivesanāni māpemi, tumhe mayā pahita-
 sāsanena āgaccheyyāthā⁷ 'ti vadanto dve gāthā abhāsi:

46. Handāhaṃ gacchāmi pure janinda

Pañcālarājassa puraṃ surammaṃ

nivesanāni māpetum Vedehassa yasassino ti. 1496.

30 47. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino

yadā te pahīneyyāmi tadā eyyāsi khattiyā 'ti. 1497.

¹ Cks na kāsīti. ² Bā akkhohiṇisañkhehi ekasatarājūsu p. ṭhitesseva, Cks
 ṭhitasseva. ³ Cks -nāti.

Ta. Vedehassā 'ti Videharājassa, eyyāsīti āgaccheyyāsi.

Tam sutvā rājā „na kira maṃ p. pariccejatīti“¹ haṭṭha-
tutṭho hutvā ā.: „tāta tava purato gacchantassa kiṃ laddhum
vaṭṭatīti“ „balavāhanam deva“² 'ti, „yattakam icchasi tattakam
gaṇha tātā“³ 'ti, p. „cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corā-
nam saṃkhalikabandhanāni bhindāpetvā te pi mayā saddhim
pesehi deva“⁴ 'ti, „yathāruciṃ karoḥi tātā“⁵ 'ti, M. bandhanā-
gārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gatagataṭṭhāne kammaṃ
nipphādetum samatthe nīharāpetvā „maṃ upaṭṭhahathā“⁶ 'ti
vatvā tesam sakkāram kāretvā vaḍḍhakikammāraccammakāra-
cittakārādīnānāsiṃpakkusalā⁷ aṭṭhārassa seṇiyo ādāya vāsipharasu-
kuddālakhaṇittīādīni bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābala-
parivuto nagarā nikkhami.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

48. Tato ca pāyāsi pure Mahosadho 15
Pañcālarājassa puram surammaṃ
nivesanāni māpetum Vedehassa yasassino ti. 1498.

M. gacchanto yojanayojanantare ekekaṃ gāmaṃ nivesetvā⁸
ekekam amaccam „tumhe raṇṇo Pañcālacaṇḍim gahetvā nī-
vattanakāle haṭṭhiassarathe kappetvā rājānam ādāya paccāmitte 20
paṭibāhantā khippam Mithilam pāpeyyāthā“⁹ 'ti vatvā ṭhapesi,
Gaṇḍātīram pana patvā Ānandakumāram nāma pakkosāpetvā
„Ānanda tvaṃ tīṇi vaḍḍhakisatāni ādāya Uddhagaṇgam gantvā
sāradārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarass' atthāya
tatth' eva daṇḍasambhāre tacchāpetvā sallahukānam [dārūnam 25
nāvāyo pūrāpetvā khippam gacchathā“¹⁰ 'ti pesesi, sayam pana
nāvāya Pāragaṇgam gantvā¹¹ otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya pada-
saṇṇāya eva gaṇetvā „idaṃ adḍhayaḥayanatṭhānam¹², ettha mahā-
ummaggo bhavissati, imasmim ṭhāne amhākaṃ raṇṇo nivesana-
nagaraṃ bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagehā gāvutamatte 30

¹ Cks -jīti. ² Cks -kule. ³ Bā nivesanam māpetvā. ⁴ Bā nāvāya Gaṇgam ta-
ritvā. ⁵ Ck aṭṭha-.

- ṭhāne' jaṃghummaggo bhavissatīti¹ paricchinditvā nagaram pāvisi.
 C-rājā Bo-assa āgamanam sutvā „idāni me manoratho pūris-
 sati², paccamittānam piṭṭhim passissāmi³, imasmiṃ pana āgate
 Vedeho pi nacirass' eva āgamissati, atha ne ubho pi māretvā
 5 Jambudīpe ekarajjam karissāmīti⁴ paramatuṭṭhippatto ahosi,
 sakalanagaram saṃkhubhi, „esa kira Ma-paṇḍito, iminā kira
 ekasatarājāno leḍḍunā kāko viya palāpitā⁵“ ti, M. nāgaressu
 attano rūpasampattiṃ sampassantesu yeva rājadvāram gantvā
 rathā oruyha rājānam⁶ paṭivedetvā „etū⁷“ ti vutte pavisitvā
 10 rājānam vanditvā ekamante aṭṭhāsi, atha nam rājā paṭisan-
 thāram katvā pucchi: „tāta rājā kadā āgamissatīti“, „mayā
 pesitakāle devā⁸ 'ti, „tvam pana kimatthāya āgato sīti“, am-
 hākam rañño nivesanam māpetum devā⁹ 'ti, „sādhu tātā¹⁰ 'ti,
 ath' assa senāya paribbayaṃ dāpetvā M-assa mahantaṃ sak-
 15 kāram kārapetvā nivāsageham dāpetvā: „tāta yāva te rājā
 āgacchati¹¹ tāva anukkaṇṭhamāno amhākam pi kattabbayuttakam
 karonto va vasa tātā¹²“ 'ti ā., so ca kira rājanivesanam abhi-
 rūhanto va sopānapādamūle ṭhatvā „idha jaṃghummaggadvāram
 bhavissatīti“ sallakkhesi, ath' assa etad ahosi: „rājā 'amhākam
 20 pi kattabbayuttakam karohīti¹³ vadati, ummagge khaññamāne
 yathā imaṃ sopānam na osakkati tathā kātum vaṭṭatīti¹⁴ cintetvā
 atha rājānam evam āha: „deva, ahaṃ pavisanto va sopāna-
 pādamūle ṭhatvā navakammaṃ olokento mahāsopāne dosaṃ
 passim, sace vo ruccati ahaṃ dārūni labhanto manāpaṃ katvā
 25 atthareyyan¹⁵“ ti, „sādhu tāta attharā¹⁶“ 'ti, so „idha mā' um-
 maggadvāram bhavissatīti¹⁷“ sādhu kam sallakkhetvā taṃ so-
 pānam haritvā yattha ummagadvāram bhavissati ta. paṃsuno
 apatanatthāya phalakasanthāram kāretvā yathā na okkamati¹⁸
 evaṃ niccalaṃ katvā sopānam atthari, rājā taṃ kāraṇam¹⁹
 30 ajānanto „mama sinehena karotīti²⁰“ maññi, evaṃ taṃ divasaṃ

¹ C^{ks} omitt ṭhane. ² B^d matthakam pāpuṇissatīti. ³ C^{ks} -mitti. ⁴ B^d rañño. ⁵ B^d pavisatū. ⁶ B^d nāga-. ⁷ so C^{ks} for mahā? B^d omits mā. ⁸ B^d osakkati.
⁹ C^k antaram, C^o omits kā-.

navakammen' eva vītināmetvā punadivase rājānaṃ ā.: „deva
sace ambhākaṃ rañño vasaṇaṭṭhānaṃ jāneyyāma manāpaṃ katvā
paṭijaggeyyāma“ 'ti, „sādhū p-a ṭhapetvā mama nivesanaṃ
sakalanagare yaṃ nivesanaṃ icchasi taṃ gaṇhā“ 'ti, „mahā-
rāja, mayaṃ āgantukā tumhākaṃ bahuvallabhā yodhā te attano 5
gehesu gayhamānesu amhehi saddhiṃ kalahaṃ karissanti, ma-
yaṃ kiṃ karissāma“ 'ti, „p-a tesaṃ vacanaṃ mā gaṇhatha,
tava ruccanaṭṭhānaṃ eva gaṇhāhīti“, „deva, punappuna te
āgantvā tumhākaṃ kathessanti, tena tumhākaṃ cittasukhaṃ na
bhavissati, sace pana iccheyyātha yāva mayaṃ nivesanāni gaṇ- 10
hāma tāva ambhākaṃ yeva manussā dovaṛikā assu, tato dvāraṃ
alabhitvā gamissanti¹, evaṃ sante ambhākaṃ pi tumhākaṃ pi
cittasukhaṃ bhavissatīti“, rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi, M.
sopānapādamūle sopānasīse mahādvāre ti sabbattha attano
manusse yeva ṭhapesi, „kassaci pavisitum mā adattā“ 'ti, 15
atha rañño mātu nivesanaṃ gantvā bhinnākāraṃ² dassethā 'ti
manusse āṇāpesi, te dvārakoṭṭhakāḷindato paṭṭhāya iṭṭhakā ca
mattikā ca apanetum ārabhiṃsu, rājamātā taṃ pavattim sutvā
āgantvā „kissa tāta mama gehaṃ bhindathā“ 'ti ā., „Ma-paṇ-
ḍito bhindāpetvā attano rañño nivesanaṃ kāretukāmo“ ti, 20
„yadi evaṃ idh' eva vasathā“ 'ti³, „ambhākaṃ rañño mahantaṃ
balavāhanaṃ, idaṃ na-ppahoti aññaṃ mahantaṃ gehaṃ kā-
ressāma“ 'ti, „tumhe maṃ na jānātha, ahaṃ rājamātā, idāni
puttassa santikaṃ gantvā jānissāmiti“, „mayaṃ rañño vacanen'
eva bhindāpema⁴, sakkonti nivārehīti⁵“, sā kujjhivā „idāni vo 25
kattabbaṃ jānissāmiti“ rājadvāraṃ agamāsi, atha naṃ „mā
pavisīti“ vārayiṃsu, „ahaṃ rājamātā tātā“ ti, „mayaṃ taṃ
jānāma, mayaṃ rañña⁶ 'kassaci pavesanaṃ mā daditthā' 'ti
āṇattā, gaccha tvaṃ“ ti, sā gahetabbagahaṇaṃ apassanti ni-
vattitvā attano nivesanaṃ oloketi atṭhāsi, atha naṃ eko „kiṃ 30

¹ Bā nāga-. ² Bā bhindāna-. ³ Ck^o vassasīti. ⁴ Bā bhindāma. ⁵ so B^o;

Ck^o sakkonti vārehīti, C^o sakkonivārehīti, Bā sace sakkonti gārehīti. ⁶ Ck^o -o.

⁷ Bā adattā.

idha karosi, gacchasīti¹“ uṭṭhāya gīvāya gahetvā bhūmiyaṃ
 pātesi, sā cintesi: „addhā raṇṇā ānatto bhavissati ita-
 rathā’ evaṃ kātuṃ na [sakkhissanti, p-ass’ eva santikaṃ ga-
 missāmīti“ gantvā „tāta Ma-dha kasmā nivesanaṃ bhindāpe-
 5 hīti²“ ā., so tāya saddhiṃ na kathesi, santike ʘhitapuriso pan’
 assā „devī kiṃ kathesīti“ vatvā „tāta p. kasmā gehaṃ bhin-
 dāpetīti“, „Videharaṇṇo vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ“ ti, „kiṃ tāta
 ‘evaṃ mahante nagare aṇṇattha nivāsaṇaṭṭhānaṃ na labbha-
 tīti“ maṇṇati, idaṃ satasahassaṃ laṅcaṃ gahetvā aṇṇattha
 10 kāretū“ ti, „sādhū devi tumbhākaṃ gehaṃ vissajjāpessāma, laṅ-
 cassa gahitabbhāvaṃ pana mā kassaci kathayittha mā no aṇṇe
 pi laṅcaṃ datvā gehāni vissajjāpetukāma assun“ ti³, „tāta
 ‘raṇṇo mātā laṅcam adāsīti“ mayham pi lajjanakam eva“, „taṃ
 na kassaci kathessāmīti“, so „sādhū“ ti tassā santikā satasa-
 15 hassaṃ gahetvā gehaṃ vissajjetvā Kevaṭṭassa gehaṃ agamāsi,
 so rājadvāraṃ gantvā veḷupesikāhi piṭṭhiyaṃ⁷ cammuppāṭanaṃ
 labhivā gahetabbagahaṇaṃ apassanto satasahassaṃ eva adāsi,
 eten’ upāyena sakalanagare gehaṭṭhānaṃ gaṇhantena laṅcaṃ
 katvā⁸ laddhakahāpaṇānaṃ nēva navakoṭiyo jātā, M. sakala-
 20 nagaraṃ vicarivā rājakulaṃ agamāsi, atha naṃ rājā pucchi:
 „kiṃ p-a laddhaṃ te vasanaṭṭhānaṃ“ ti, „mahārāja adentā⁹
 nāma n’ atthi, api ca kho pana amhesu gayhamānesu¹⁰ kila-
 manti, tesam piyavippayogaṃ kātuṃ ambhākaṃ pi ayuttaṃ,
 bahinagare ito¹¹ gāvutamattatṭhāne gaṅgāya ca nagarassa ca
 25 antare asukaṭṭhāne nāma ambhākaṃ raṇṇo vasananagaraṃ kā-
 resāma“ ti, rājā taṃ sutvā „antonagaresu yujjhitum pi duk-
 khaṃ, n’ eva sakasenā na parasenā nātum sakkā, bahinagare
 pana sukhaṃ yuddhaṃ kātuṃ, tasmā bahinagare yeva¹² te

¹ so Ck Bđ; C^o gacchasi na gacchasīti. ² Bđ addhā ime r. ānattā bhavissanti itarethā. ³ Bđ -sīti. ⁴ Ck^o omīti na, Bđ has na labhissatthāti. ⁵ Ck^o asauti, C^o assanti, Bđ assuti. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bđ -hi potitto piṭhi. ⁸ so Ck^o; Bđ gahetvā. ⁹ Bđ -o. ¹⁰ so Ck^o for gaṇhamānesu? Bđ gehesu gaṇhiyamānesu. ¹¹ C^o kato, Ck^o omīti ito. ¹² Ck^o kātuṃ antonagare va.

kottetvā māressāmā“ ‘ti tussitva „sādhu tāta tayā sallakkhi-
 tatṭhāne yeva kāreḥīti“ ā., „mahārāja ahaṃ kāressāmi, tum-
 hākaṃ pana manussehi dārupaṇṇādīnaṃ atthāya amhākaṃ nava-
 kammaṭṭhānaṃ na gantabbaṃ, gacchantānaṃ¹ hi² kalahaṃ
 karissanti, tena n’ eva tumhākaṃ pi na amhākaṃ pi citta- 5
 sukhaṃ bhavissatīti“, „sādhu p-a tena passena nissañcāraṃ³
 karohīti“, „deva amhākaṃ hatthī udakābhiraṭā udae yeva
 kiḷanti, udae āvile jāte ‘Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pa-
 sannodakaṃ pātuṃ na labhāmā’ ti sace nāgarā kujjhanti tam
 pi sahitabban“ ti, rājāpi ‘ssa’ „tumhākaṃ hatthī kiḷantū“ ‘ti 10
 vatvā nagare bheriṃ carāpesi: „yo ito nikkhamitvā Ma-paṇḍi-
 tassa nagaramāpitaṭṭhānaṃ gacchati sahaṣsaṃ daṇḍo“⁴ ti, M.
 rājānaṃ vanditvā attano parisam ādāya nagarā nikkhamitvā
 yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṃ māpetuṃ ārabhi⁵, Pāragaṅgāya
 tāva⁶ Gaggaligāmaṃ⁷ nāma kāretvā hatthiassavāhanaṃ c’ eva 15
 gobalivaddaṇ ca ta. ṭhapetvā nagarakaraṇaṃ vicārento „ettakā
 idaṃ ettakā idaṃ karontū“ ‘ti salbakammāni vibhajitvā ummagge
 kammaṃ paṭṭhapesi, mahāummaggadvāraṃ Gaṅgatitthe ahosi,
 saṭṭhimattāni yodhasatāni mahāummaggaṃ khaṇanti, mahatī-
 cammamālukādīhi⁸ paṃsum haritvā Gaṅgāya pātentī, pātita- 20
 pātitaṃ paṃsum hatthī maddanti, Gaṅgā āluḷā sandati, nagara-
 vāsino „Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannaṃ udakaṃ
 pātuṃ na labhāma, Gaṅgā āluḷā va vahati kin nu kho etaṃ“
 ti vadanti, atha nesaṃ p-assa upanikkhittakapurisā ārocenti:
 „Ma-dhassa kira hatthī udakakiḷaṃ kiḷantā Gaṅgāya⁹ uddha- 25
 kaddamaṃ karonti, ten’ esā āluḷitā sandatīti“, Bodhisattānaṃ
 adhippāyā nāma ijjhanti, tasmā ummagge mūlāni vā pāsāṇāni
 vā sabbe bhūmiyaṃ pavisiṃsu, jaṃghummaggassa dvāraṃ tas-
 miṃ nagare ahosi, sattamattāni purisasatāni jaṃghummaggaṃ:

¹ Bā āgacchā. ² Bā adds amhākaṃ manussehi. ³ so Ck; Cc tissadvāraṃ, Bā
 te manusse nissañcāraṃ. ⁴ Bā rājā vissanthā. ⁵ Bā tassa sahaṣṣadaṇḍo. ⁶ Bā
 ārabhi, Ck* omit ārabhi. ⁷ Bā paragaṅgātīre. ⁸ Bā vaggali-. ⁹ so Ck; Bā
 mahatīhi cammapasālbakāhi vālukādīhi. ¹⁰ Ck* gaṅgā.

khaṇanti ca, cammamālukādīhi¹ paṃsum haritvā tasmiṃ nagare
 pātentī, pātītapātitaṃ udakena sannetvā pākāraṃ cinanti,
 aññāni vā kammāni karonti, mahāummaggassa pavisanadvāraṃ
 nagare ahosi, aṭṭhārasahatthubbedhena yantayuttaāvārena² sa-
 5 mannāgataṃ hi ekāya āṇiyā akkantāya pithīyanti, mahāum-
 maggassa dvīsu passesu iṭṭhikāhi cinitvā sudhākammaṃ³ kāresi,
 matthake padaracchannaṃ⁴ kāretvā ullokamattikāya lepetvā
 setakammaṃ kāresi, sabbāni p' ettha asītimahādvārāni catu-
 saṭṭhicūladvārāni ahesuṃ, sabbāni yantayuttān' eva ekāya
 10 āṇiyā akkantāya pithīyanti, ekāya akkantāya vivariyyanti, dvīsu
 passesu anekasatadīpālayā⁵ ahesuṃ, te pi yantayuttā va ekas-
 miṃ vivariyyamāne sabbe vivariyyanti ekasmiṃ pithīyamāne
 sabbe pithīyanti, dvīsu passesu ekasatānaṃ khattiyānaṃ eka-
 satasayanagabbhā ahesuṃ, ekekasmiṃ nānāvannaṃpaccatthara-
 15 ṇatthataṃ⁶, ekekaṃ mahāsayanaṃ⁷ samussitasetacchattaṃ,
 ekekaṃ sīhāsanaṃ mahāsayanaṃ nissāya ṭhitaṃ ekekaṃ mā-
 tugāmapotthakarūpaṃ uttamarūpadharaṃ hatthena anāma-
 sitvā na manussarūpaṃ ti na sakkā nātum⁸, api ca um-
 maggassa gabbhe dvīsu passesu kusalā cittakārā nānappa-
 20 kāraccittakammaṃ karimsu: Sakkavilāsasineruparibhaṇḍasāgara-
 mahāsāgaracatumahādīpahimavantaanotattamanosilātalacanda-
 suriyacātummahārājikādichakāmasaggādivibhattiyo sabbā um-
 magge dassayimsu, bhūmiṃ rajatapattāvannaṃvālukaṃ okiritvā
 upari ullokapadumāni dassesuṃ, ubhosu passesu nānappakāre
 25 āpane pi dassayimsu, tesu tesu ṭhānesu gandhadāmapuppha-
 dāmāni olaṃbetvā Sudhammadevasabhaṃ viya ummaggaṃ alaṃ-
 karimsu. Tāni pi kho tīṇi vadḍhakisatāni tīṇi nāvāsātāni
 bandhitvā niṭṭhitaparikkammaṇaṃ dabbasambhārānaṃ pūretvā
 Gaṅgāya āharitvā p-assa ārocesuṃ, tāni so nagare upayogaṃ⁹
 30 netvā „mayā āpattadivase āhareyyāthā“¹⁰ 'ti nāvāpaṭicchannaṭ-
 ṭhāne ṭhapāpesi, nagare udakaparikhā¹⁰ aṭṭhārasahattho pākāro

¹ Bḍ cammapasippakehi. ² Ck^s yantavārena. ³ Bḍ suta-. ⁴ Bḍ phabalakena
 channaṃ. ⁵ Bḍ dipagabbhā. ⁶ Ck^s -ṇatthamānaṃ? Bḍ -ṇaṃ attharanti. ⁷ Bḍ
 ekekaṃ. ⁸ Ck^s nā. ⁹ Bḍ upabhogaṃ. ¹⁰ Bḍ -khaṃ.

gopuraṭṭālako rājanivesanādīni nivesanāni hatthisālādayo pok-kharāṇiyo ti sabbam eva niṭṭham agamāsi, iti mahāummaggo jaṃghummaggo nagaran ti sabbam etaṃ catūhi māsehi niṭṭhitam. Atha M. catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtaṃ pāhesi.

5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

49. Nivesanāni māpetvā Vedeḥassa yasassino

ath' assa paṇiṇi dūtaṃ: [ehi dāni mahārāja],

māpitan te nivesanan ti. 1499.

Ta. paṇiṇi pesesi.

10

Rājā dūtassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto mahantena parivārena nikkhami.

Tam attham pakāsento Satthā itaram gātham āha:

50. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā

anantavāhanaṃ daṭṭhum phitaṃ Kampilliyam puran ti. 1500. 15

Ta. ananta -- ti aparimāsaśādivāhanaṃ, Kampilliyam -- ti Kampillaratte māpitaṃ nagaraṃ.

So anupubbena Gaṅgātīraṃ pāpuṇi, atha naṃ M. paccug-gantvā attanā katanagaraṃ pavesesi, so ta. pāsāḍavaragato nānaggarasabhojanam bhuñjitvā thokaṃ vissamitvā sāyaṇhasa- so maye attano āgatabhāvaṃ nāpetum¹ Cūlanīrañño dūtaṃ pesesi.

Tam attham āvikaronto Satthā āha:

51. Tato ca kho so gantvāna Brahmāḍattassa paṇiṇi:

āgato 'smi mahārāja tava pādāni vanditum. 1501.

52. Dadāhi dāni me bhariyam nāriyam sabbaṅgasobhanam

25

suvaṇṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhatan ti. 1502.

Ta. vanditun ti Vedeḥo mahallako C-rājā tassa puttamatto² pi na hoti³, kilesamucchito pana hutvā jāmātarā⁴ nāma sasuro vandiyo ti cintetvā tassa cittaṃ anujānanto⁵ vandanasāsanam paṇiṇi, dadāhi dāni⁶ ahaṃ tayā dhītarāṃ dassāmi⁷ pakkosāpito taṃ me dāni dehiti paṇiṇi, suvaṇṇena -- ti so suvaṇṇālaṃkārapatimaṇḍitaṃ.

¹ Cks omīti nāpetum. ² Bd puttānattamatto. ³ so Cks; Bd nappahitī. ⁴ Bd jāmātarena. ⁵ Bd ajānanto.

Cūḷani dūtassa katham sutvā somanassappatto „idāni me paccāmitto kuhiṃ gamissati, ubhinnaṃ pi tesāṃ sīsāni chin-ditvā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti kevalaṃ¹ somanassaṃ dassento dūtassa sakkāraṃ katvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 53. Svāgatan tena² Vedeha atho te adurāgataṃ,
nakkhattaṃ nēva paripuccha. ahaṃ kaññaṃ dadāmi te
suvannaṇa paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1503.

Ta. Vedehā 'ti Vedehasa sāsanaṃ sutvā taṃ purato ṭhitaṃ viya ālapati,
athavā³ evaṃ Brahmaddattena vuttan ti vadehīti⁴ dūtaṃ āpāpento evaṃ ā.

- 10 Taṃ sutvā dūto Vedehasa santikaṃ gantvā „deva mañ-
galakiriyāya anucchavikaṃ nakkhattaṃ kira jānāhi, te dhītaraṃ
demīti vuttan“ ti⁵ ā, so „ajj“ eva nakkhattaṃ sobhanaṃ⁶ ti puna
dūtaṃ paṇiṇi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 15 54. Tato ca rājā Vedeho nakkhattaṃ paripucchatha,
nakkhattaṃ paripucchitvā Brahmaddattassa pāṇiṇi: 1504.
55. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvannaṇa paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1505.
C-rājāpi:
20 56. Dadāmi dāni te bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvannaṇa paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1506.

- Imaṃ g. vatvā „idāni pesemi, idāni pesemīti“ musāvādaṃ
katvā ekasatarājūnaṃ saññaṃ adāsi: „aṭṭhārasahi akkhohiṇiṃ
saddhiṃ sabbe yuddhasajjā hutvā nikkhamantu, ubhinnaṃ pi
25 paccatthikānaṃ sīsāni chinditvā sve jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti,
te sabbe pi nikkhamiṃsu, sayāṃ nikkhamanto pana mātaraṃ
Talatādeviṃ ca⁷ aggamahesiṃ⁸ Nandadeviṃ ca puttāṃ⁹ Pañcāla-
caṇḍaṇ ca¹⁰ dhītaraṃ Pañcālacaṇḍiṇ ca¹¹ ti cattāro jane orodhehi
saddhiṃ pāsāde nivāsāpetvā va¹² nikkhami. Bo. Vedeharañño
30 c' eva tena saddhiṃ āgatasenāya ca mahantaṃ sakkāraṃ

¹ Cks kodha. ² so Bđ; Cks ti; read: suāgatan te? ³ Cks atha. ⁴ Cks dehīti.

⁵ Cks dehīti. ⁶ Cks -vīm, Bđ mātarañca calākadevīñca. ⁷ Bđ -siñca. ⁸ Cks
nandavi puttāṃ. ⁹ Cks -ḍaṃ. ¹⁰ Bđ -ḍiṇ. ¹¹ Cks gehe nivattitvā va.

kāresi, keci 'manussā suraṃ pivanti keci macchamaṃsādīni
 khādanti keci dūramaggā' āgatattā kilantā sayanti, Vedeharājā
 pana Senakādayo paṇḍite gahetvā amaccagana-parivuto alam-
 katamahātale nisīdi, C-rājāpi aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya
 senāya nagaraṃ tisandhicaṭṭhāsaṃkhepaṃ parikkhipitvā aneka- 5
 sata-sahasāhi ukkāhi dhāriyamānāhi aruṇe uggacchante yeva
 gahapaṣajjo hutvā aṭṭhāsi, taṃ nātvā M. attano yodhānaṃ tīpi
 satāni pesesi: „tumhe jaṃghummagge gantvā rañño mātaraṃ
 ca aggamahesiṃ ca puttaṃ ca dhītaraṃ ca jaṃghummaggena
 ānetvā mahāummaggena netvā ummagga-dvārato bahi akatvā 10
 anto ummagge yeva yāva amhākaṃ āgamanā rakkhantā tathavā
 amhākaṃ āgamanakāle ummaggā niharitvā ummagga-dvāre ma-
 hāvisālamālake tḥāpethā“ 'ti, te tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā
 jaṃghummaggena gantvā sopānapādamūle padarattharaṃ' ug-
 ghāṭetvā sopānapādamūle sopānasīse mahātale ti ettake tḥāne 15
 ārakkhamanusse ca khujjādiparivārādayo ca hatthapādesu
 bandhitvā mukhaṃ thaketvā³ ta. ta. paṭicchannaṭṭhāne tḥapetvā
 rañño paṭiyattakhādaniye⁴ kiñci khādितvā⁵ cunṇavicunṇaṃ katvā⁶
 upari pāsādaṃ abhirūhiṃsu, tadā Talatādevī Nandādeviṃ ca
 rājaputtaṃ ca rājadhītaraṃ ca „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ mañña- 20
 mānā attanā saddhiṃ ekasayane sayāpesi, te yodhā gabbha-
 dvāre tathavā pakkosiṃsu, sā nikkhamitvā „kiṃ tātā“ ti ā,
 „devī amhākaṃ rājā Vedehaṃ ca Mahosadhaṃ ca jivitakkha-
 yaṃ pāpetvā sakala-Jambudīpe ekarajjaṃ katvā ekasatarāja-
 parivuto mahantena yasena mahāpānaṃ pivanto tumhe cattāro 25
 pi gahetvā ānetuṃ amhe paḥiṇīti“, te pāsādā otaritvā sopāna-
 pādamūlaṃ agamiṃsu, atha ne gahetvā jaṃghummaggaṃ pavi-
 siṃsu, te āhaṃsu: „mayāṃ ettakaṃ kālāṃ idha vasantā imaṃ
 vīthiṃ na otiṇṇapubblā“ ti, „imaṃ vīthiṃ na sabbadā otaranti,
 maṇḍalavīthi nāṃ' esā, ajja maṇḍaladivasabhāvena rājā iminā 30

¹ Ck^o -gaṃ. ² Bđ phalakasandhāraṃ. ³ Ck^o kathetvā, Bđ pidahitvā. ⁴ so Ck^o
 for -yesu? Bđ -daniyabhojaniyaṃ. ⁵ Bđ adda kiñci bhinditvā. ⁶ Bđ adda
 apavibhogaṃ katvā chaḍḍetvā.

- maggena ānetum āṇāpesīti¹, te tesam saddahimsu, ath' ekacce te cattāro pi gahetvā gacchimsu, ekacce nivattitvā rājanive-sane ratanagabbhaṃ vivaritvā yāvadicchakaṃ dhanasāraṃ ga-hetvā āgamiṃsu, itare pi cattāro¹ purato mahāummaggaṃ gan-
 5 tvā² alamkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ disvā „rañño atthāya sajjitan“ ti saññaṃ karimsu, atha ne Mahāgaṇḍāya avidūratthā-naṃ netvā anto ummagge alamkatagabbhe nisīdāpetvā ekacce ārakkhaṃ gahetvā acchimsu, ekacce tesam ānītabhāvaṃ gantvā Bo-assa ārocesum, so tesam kathaṃ sutvā „idāni me mano-
 10 ratho matthakaṃ pāpuṇissatīti“ somanassajāto rañño santikaṃ gantvā ekamantaṃ atthāsi, rājāpi kilesāturatāya „idāni me dhītaraṃ pesessati, idāni me pesessatīti“ pallamkato vuṭṭhāya vātapānena olovento anekehi ukkāsatasaahashehi ekobhāsaṃ jātāṃ nagaraṃ mahatiyā senāya parivutaṃ disvā āsamkitapari-
 15 samkito „kin nu kho etan“ ti paṇḍitehi saddhiṃ mantento g. ā. :
 57. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammītā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1507.

Ta. kin nu maññantīti C-rājā ambhakaṃ tuṭṭho udāhu ruṭṭho³ ti kin nu p-a maññantīti pucchī.

- 20 Taṃ sutvā Senako āha: „mā cintayi mahārāja, atibahū ukkā paññāyanti, rājā tumbhakaṃ dātum dhītaraṃ gahetvā eti, maññe“ ti, Pukkuso pi „tumbhakaṃ āgantukasakkāraṃ kātum ārakkhaṃ gahetvā ṭhito bhavissatīti“ yaṃ yaṃ tesam ruccati taṃ taṃ kathayimsu, rājāpi „asukatṭhāne senā tiṭṭhantu, asu-
 25 katṭhāne ārakkhaṃ gaṇhatha, appamattā hothā“⁴ ti vadantānaṃ saddaṃ suṇanto sannaddhaṃ ca senaṃ passanto maraṇabhaya-tajjito hutvā Mahāsattassa kathaṃ paccāsimanto itaraṃ g. ā. :
 58. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammītā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu kāhanti paṇḍitā⁵ ti. 1508.

- 30 Ta. kin -- ti p-a kin cintesi imā senā⁴ ambhakaṃ kin karissantīti⁵.

¹ Bā adds khattiyā. ² Bā patvā. ³ Bā kuddho. ⁴ Bā imāya senāya. ⁵ Bā karissatīti.

Taṃ sutvā M. „imaṃ andhabālaṃ thokaṃ santāsetvā
pacchā mama balaṃ¹ dassetvā assāsessāmīti“ cintetvā ā:

50. Rakkhati taṃ mahārāja Cūḷanīyo mahabbalo,
paduṭṭho te Brahmaḍatto, pāto taṃ ghāṭayissatīti. 1509.

Taṃ sutvā sabbe maraṇabhayatajjitā, rañño kaṇṭho sussi, 5
mukhe kheḷo chijji², sarīre dāho uppajji, so maraṇabhayabhīto
paridevanto dve gāthā abhāsi:

60. Ubbedhati me hadayaṃ mukhañ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1510.
61. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahiṃ³ 10
evam pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahīti. 1511.

Ta, ubbedhatīti tāta Ma-a hadayaṃ me mahāvāteritaṃ viya pallavaṃ
kampati. anto jhāyatīti so ukkā viya mayhaṃ hadayamaṃsaṃ abbhantare
jhāyati bahi pana na paññāyatīti paridevati.

M. tassa paridevitaṃ sutvā „ayaṃ andhabālo aññesu di- 15
vasesu mama vacanaṃ na kareyya, bhiyyo naṃ niggaṇhissā-
mīti“ cintetvā āha:

62. Pamatto mantanātīto bhinnamanto si khattiya,
idāni kho taṃ⁴ tāyantu paṇḍitā mantino janā. 1512.
63. Akatvāmaccassa vacanaṃ atthakāmahitesino 20
attapittirato rājā migo kūṭe va ohito. 1513.
64. Yathāpi maccho baḷisaṃ vaṃkamamaṃsena chāditaṃ
āmagijjho⁵ na jānāti maccho maraṇam attano 1514.
65. Evam eva tuvaṃ rāja Cūḷaneyyassa dhītaraṃ
kāmagiddho na jānāsi maccho maraṇam attano. 1515. 25
66. Sace gacchasi Pañcālaṃ khippaṃ attam jahessasi
migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essati. 1516.
67. Anariyarūpo puriso janinda
ahiva ucchaṇḡagato⁷ daseyya,
na tena mettiṃ kayirātha pañño⁸, 30
dukkho bhava⁹ kāpurisena saṅgamo. 1517.

¹ Bā paññābalaṃ. ² Bā paricchajji. ³ Cā Bā bahi. ⁴ Bā mantam, Cā tā. ⁵
so Cā for -giddho? Bā kāmagiddho. ⁶ Cā patthānapattaṃ, Cā pecthānapannaṃ,
Bā baundhānubandhaṃ. ⁷ Cā -hato. ⁸ Cā omīti pañño. ⁹ Bā have.

66. Yan tv-eva¹ jaññā purisaṃ² janinda
 ['silavāyaṃ bahussuto']
 ten' eva mettīm kayirātha pañño³,
 sukho bhavē⁴ sappurisaṇa saṅgamo ti. 1518.

- 5 Ta, pamatto ti mahārāja tvaṃ kāmēna pamatto, mantanātīto ti mayā
 anāgatabhayaṃ dīavā paññāya paricchinditvā mantitamantaṇaṃ atikkanto, bhinnamanto ti mantapātikkantattā yeva bhinnamanto⁵, Senakādīhi saddhīm manto⁶
 gahito esa so⁷ bhinno ti pi bhinnamanto si jāto, paṇḍitā ti ime Senakādayo
 cattāro janā⁸ idāni taṃ rakkhantu passāma nesaṃ balaṃ ti dīpeti, akatvā--ti
 10 mama uttamaamaccassa vacanaṃ akatvā, attapītīrato ti attano kilesapītiyā
 abhirato hutvā, kūṭe--ti yathā nāma nivāpalobhenāgato migo kūṭapāse baj-
 jhatī evaṃ mama vacanaṃ agahetvā Pañcālacaṇḍīm labhissāmīti lobhenāgantvā
 idāni kūṭapāse baddho migo viya jāto si, yathā maccho ti gāthāya⁹ tadā
 mayā ayam upamā āhatā¹⁰ ti dassetuṃ vuttaṃ, sace gacchasi¹¹ti gāthāya pi
 15 na¹² kevalaṃ etam eva imam pi te upamam āharin ti dassetuṃ vuttaṃ¹³, anari-
 yarūpo ti Kevaṭṭabrāhmaṇasadiṇo asappurisa¹⁴jātiko nillajjapuriso, na tena
 mettīm ti tādīsena saddhīm mittadhammaṃ na kayirātha, tvaṃ pana Ke-ena
 saddhīm katvā tassa vacanaṃ gāhī, dukkho ti evarūpena s. saṅgamo nāma
 ekavāraṃ kato idhaloke pi paraloke pi mahādukkhāvahanato dukkho¹⁵ hoti,
 20 yantvevā¹⁶ 'ti yaṃ c' eva¹⁷ ayam eva vā pāṭho, sukho ti idhaloke pi para-
 loka pi sukho yeva.

Atha naṃ „puttaṃ evarūpaṃ na karissasīti“ suṭṭhutamāṃ
 niggaṇhanto pubbe raññā kathitakathaṃ nīharitvā dassento

66. Bālo tuvaṃ 'elamūgo si rāja
 25 yo uttamattāhāni mayi lapittha¹⁸,
 kim evāhaṃ naṅgalakoṭivaddho
 attāhāni jānissam¹⁹ yathāpi añño. 1519.
 70. 'Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
 yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati²⁰ ti 1520.
 30 ime dve gāthā vatvā „mahārāja ahaṃ gahapatiputto yatthā
 tava aññe Senakādayo p-ā attāhāni jānanti tathā kim eva jā-
 nissam, agocarō esa mayhaṃ, gahapatissippam evāhaṃ jānāmi,
 ayam attho Senakādīnaṃ pākāṇo, te p-ā bhontā²¹ aṇṇa te

¹ Bā yadeva. Cks yatveva, Bā yanteva? ² Bā -so. ³ Cks omit pañño. ⁴ Bā vahe. ⁵ Bā adds tayā. ⁶ Cks omit manto. ⁷ so Cks; Bā eso. ⁸ Cks omit janā. ⁹ Bā gāthādvayaṃ. ¹⁰ Bā āhatā. ¹¹ Cks omit na, Bā gāthapi na. ¹² Cks -ā. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Cks yatvevā, Bā yadevā. ¹⁵ Bā yaṃ eva. ¹⁶ Cks ye- ittho. ¹⁷ Bā jānanti. ¹⁸ Bā hotu, omitting te paṇḍitā.

aṭṭhārasahi akkhohiṇīhi parivāritassa avassayā hontu, maṃ
 pana gīvāya gahetvā nikkadḍhituṃ āṇāpehi, idāni maṃ kasmā
 pucchasi¹“ evaṃ suniggahītaṃ niggahi¹, taṃ sutvā rājā cin-
 tesi: „p-o mayā katadosam eva katheti, pubbe h' idaṃ anā-
 gatabhayaṃ jāni², tena maṃ ativiya niggaṇḥati³, na kho pana
 ettakam kalam nikkammako⁴ acchissati, avassam iminā mayham
 sotthibhāvo⁵ kato bhavissati⁶“, atha naṃ parigaṇhanto dve
 gāthā abhāsi:

71. Mahosadha atitena nānuvijjhanti paṇḍitā,
 kiṃ maṃ assaṃ va sambandham⁶ patoden⁷ eva vijjhasi. 1521. 10
 72. Sace ca⁷ passasi mokkham⁸ khemaṃ vā pana passasi
 ten⁹ eva maṃ anusāsa, kiṃ atitena vijjhasīti. 1522.

Ta. nānuvijjhantīti atitadosaṃ gahetvā mukhasattīhi⁹ na¹⁰ vijjhanti,
 sambandhan⁶ ti sattusenāya parivutattā suṭṭhu bandhivā ṭhapitaṃ assaṃ viya
 kiṃ maṃ vijjhasi, teneva maṃ ti evaṃ te mokkho bhavissati evaṃ khemaṃ
 ti tena sotthibhāven⁵ eva maṃ anusāsa assāsehi, taṃ hi ṭhapetvā aññaṃ me
 paṭisaraṇaṃ n' atthi.

Atha M. „ayaṃ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṃ na
 jānāti, thokaṃ kilametvā pacchāssa avassayo bhavissāmīti“
 cintetvā āha:

73. Atītaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na taṃ sakkomi mocetuṃ, tvam pi¹² jānassu khattiya. 1523. 20
 74. Santi vehāsayā nāgā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1524.
 75. Santi vehāsayā assā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1525. 25
 76. Santi vehāsayā pakkhī¹³ iddhimanto yasassino, te etc. 1526.
 77. Santi vehāsayā yakkhā iddhimanto yasassino, te etc. 1527.
 78. Atītaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na taṃ sakkomi mocetuṃ antalikkhena khattiyā¹⁴ ti. 1528. 30

¹ B^d miggaṇhi. ² B^d jānāti. ³ B^d -hāti. ⁴ C^{ks} nikkh-. ⁵ C^{ks} -vaṃ. ⁶ so
 all three MSS. for -baddham? ⁷ B^d omits ca. ⁸ B^d adds vā. ⁹ C^{ks} -sāntīhi.
¹⁰ C^{ks} omit na. ¹¹ C^{ks} mānusakam, B^d mānusaṃ. ¹² B^d pa. ¹³ all three
 MSS, -i.

Ta. kammaṃ ti mahārāja idaṃ ito mocanaṃ nāma atītaṃ mānusehi
kattabbaṃ kammaṃ atītaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ n' eva kātuṃ na sa-
hituṃ sakkomīti¹ ahaṃ taṃ ito mocetuṃ na sakkomi, tvam pi² jānassu
khattiyā³ 'ti mahārāja tvam ev' ettha kattabbaṃ jānassu, vehāsayā ti ākā-
5 sena gamanasamatthā hatthino, yassā⁴ 'ti yassa rañño tathāvidhā chaddanta-
kule vā uposathakule vā jātā nāgā honti taṃ rājānaṃ te ādāya gaccheyyūṃ,
assā⁵ ti valābhakassa rājekule jātā assā, pakkhīti Garuḷaṃ sandhāyāha, yakkhā⁶
ti Sātāgīrādayo, antalikkhenā⁷ 'ti ahaṃ antalikkhena mocetuṃ na sakkomi,
taṃ ādāya ākāsenā Mithilāṃ netuṃ na sakkomīti a.

10 Rājā taṃ sutvā appaṭibhāno nisīdi, atha Senako cintesi:
„idāni rañño ca amhākaṇ ca ṭhapetvā p-aṃ aṇṇaṃ paṭisa-
raṇaṃ n' atthi, rājā paṇ' assa kathaṃ sutvā bhayatajjito kiñci
vattuṃ na sakkoti, ahaṃ p-aṃ yācissāmīti“ yācanto dve
gāthā abhāsi:

15 70. Atīradassī puriso mahante udakaṇṇave
yattha so labhate gādhaṃ¹ tattha so vindate sukhaṃ. 1529.
80. Evaṃ amhañ² ca raññañ³ ca tvam paṭiṭṭhā⁴ Mahosadha,
tvam no si mantinaṃ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā⁵ 'ti. 1530

Ta. atīradassīti samudde bhīnnaṇṇāvo tīraṃ apassanto, yatthā⁶ 'ti
20 ūmīvegabbhābato vicaranto yasmiṃ padese paṭiṭṭhaṃ labhati, pamocayā⁷ 'ti
pubbe pi Mithilāṃ parivāretvā ṭhitakāle tayā vā mocit' amhā idāni pi tvam
eva amhe dukkhā mocchīti yāci.

Atha naṃ niggaṇhanto M. gāthāya ajjhabhāsi:

31. Atītaṃ mānusakaṃ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
25 na naṃ sakkomi mocetuṃ, tvam pajānassu⁸ Senakā⁹ 'ti. 1531.

Ta. tvam pajānassu -- ti Senaka ahaṃ na sakkomi tvam imaṃ rājā-
naṃ ākāsenā Mithilāṃ nehitī.

Rājā gaheṭṭabbagahaṇaṃ apassanto maraṇabhayatajjito
M-ena saddhiṃ kathetuṃ asēkkonto „kadāci Senako pi kiñci
30 upāyaṃ jāneyya, pucchāmi tāva naṃ“ ti pucchanto g. ā.:

88. Suṇohi mētaṃ vacanaṃ: passas¹ etaṃ mahabbhayaṃ,
Senakaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasīti. 1532.

¹ Bā kātuṃ na sambhavituṃ, sakkā na taṃ sakkomīti. ² Bā pa. ³ Cās add
vā, Bā yakkhā. ⁴ Bā nāvaṃ. ⁵ Bā amhākaṇ. ⁶ Bā rañño. ⁷ Bā adda si.
⁸ Cās pi jā-.

Ta. kiṃ kiccaṃ ti kiṃ kātabbayuttakaṃ idha maññasi Ma - - en' amhi pariccatto yadi tvaṃ jānāsi vadehīti.

Taṃ sutvā Se- „rājā upāyaṃ pucchati, sobhano vā hotu mā vā kathessāmi 'ssa etaṃ upāyaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

55. Aggim' dvārato' dema, gaṇhāmase vikattanāṃ⁵, 5
aññamaññaṃ vadhitvāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayīti⁵. 1533.

Ta. dvārato ti dvāraṃ pidaḥitvā ta. aggim' dema, vikattanāṃ⁵ ti aññamaññaṃ vikattanāṃ⁶ satthaṃ gaṇhāma, hessāma⁴, ti jīvitāṃ khippaṃ jahlessāma, alaṃkatapāsādo yeva no dāruccitako bhavissati. 10

Taṃ sutvā rājā anattamano ahosi, attano puttadārassa eva- rūpaṃ citakaṃ⁷ karohīti⁸ cintetvā Pukkusādayo pucchi, te pi attano anurūpaṃ bālakathaṃ kathayimso, tena vuttaṃ:

56. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Pukkusaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1534. 15
57. Visāṃ khāditvā miyyāma, khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ,
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1535.
58. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Kāvindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1536.
59. Rajjuyā bajja miyyāma, papātā⁹ papatemase, 20
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1537.
60. Suṇohi etaṃ vacanam: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Devindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1538.
61. Aggim' dvārato dema, gaṇhāmase vikattanāṃ¹⁰,
aññamaññaṃ vadhitvāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitāṃ, 25
na no sakkomi¹¹ mocetuṃ, sukhen' eva Mahosadho ti. 1539.

Api ca tesu Devindo „ayaṃ rājā kiṃ karoti, aggimhi sante khajjopanakāṃ dhamati, ṭhapetvā Ma-am añño¹² idha sottibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma n' atthi, ayaṃ¹³ taṃ

¹ Bā adds vā. ² read: duvārato. ³ Bā vikandanaṃ. ⁴ Bā hi-. ⁵ Bā hadayitī or mādayitī. ⁶ Bā vikaudana. ⁷ so Bā; C* cittaṃ, B* cittadukkhaṃ. ⁸ so C*; B* hotīti. ⁹ Bā pabbatā. ¹⁰ Bā vikandanaṃ. ¹¹ Bā sakkoti. ¹² C* añño. ¹³ Bā adds rājā.

apucchitvā amhe pucchati, mayaṃ kiṃ jānāmā¹ ‘ti cintetvā
aññaṃ upāyaṃ apassanto Senakena kathitam eva kathetvā
M-aṃ vaṇṇento dve pāde ā.:

90. Tatrāyaṃ adhippāyo mahārāja:

- 5   mayaṃ sabbe pi paṇḍitam eva yācāma,
sace pana yāciyamāno² pi
na no sakkoti mocetuṃ³ sukhen⁴ eva Mahosadho
atha Senakassa vacanaṃ karissāmā⁵ ‘ti. 1540.

Taṃ sutvā rājā pubbe Bo-assa kathitadosaṃ⁶ saritvā tena
10 saddhiṃ kathetuṃ asakkonto tassa suṇantassa paridevanto ā.:

91. Yathā kadalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ⁷ nājjhagamāmase⁸. 1541.
92. Yathā simbalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ⁹ nājjhagamāmase¹⁰. 1542.
15 93. Adese vata no vutthaṃ kuñjarānaṃ¹¹ v’ anodake
sakāse dummanussānaṃ bālānaṃ avijānataṃ. 1543.
94. Ubbedhate me hadayaṃ, mukhañ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1544.
95. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
20 evaṃ pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahiti. 1545.

Ta. kadalino ti yathā kadalikkhandhase nissārattā sārattiko puriso
anvesanto pi tato sāraṃ nādhigacchati evaṃ mayaṃ imamahā dukkhā muccanu-
pāyaṃ¹² pañhaṃ pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānāpi pañhaṃ nājjhagamā-
mase, amhehi pucchitaṃ upāyaṃ asuṇantā mayaṃ pañhaṃ¹³ nādhigacchāma,
25 dutiyagāthāya pi es’ eva nayo, kuñjarānaṃ - - ti yathā kuñjarānaṃ anūda-
kaṭṭhāne vutthaṃ¹⁴ nāma hoti te hi tathārūpe nirūḍḍhe vanagahane dese vasantā
khippam eva paccāmittānaṃ vasaṃ gacchanti evaṃ amhehi pi imesaṃ dumma-
nussānaṃ bālānaṃ santike vasantehi adese vutthaṃ¹⁵, ettakesu hi paṇḍitesu
eko pi me idāni paṭisaraṇaṃ n’ aṭṭhīti¹⁶ nānāvidhena vilapatī.

- 30   Taṃ sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kilamati, sace taṃ na
assāsessāmi hadayena phalitena marissatīti“ cintetvā assāsesi.

¹ Bḍ yācamāno. ² Bḍ adds ayaṃ. ³ Cks kataṃ dosaṃ. ⁴ Cks paññā. ⁵ so
Cks; Bḍ najhaga-. ⁶ Bḍ muñc-. ⁷ Cks paññānaṃ. ⁸ Bḍ vuttaṃ. ⁹ Bḍ adds
cintetvā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

96. Tato so paṇḍito dhīro atthadassī Mahosadho
Vedehaṃ dukkhitāṃ disvā idaṃ vacanaṃ abravī: 1546.
97. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahaṃ taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Candimaṃ. 1547. 5
98. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Sūriyaṃ. 1548.
99. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi paṃke sannaṃ¹ va kuñjaraṃ. 1549.
100. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha, 10
ahan taṃ mocayissāmi peḷābaddhaṃ va pannagaṃ 1550.
101. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi macche jalagate-r-iva. 1551.
102. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi sayoggaṃ balavāhanaṃ. 1552. 15
103. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
Pañcālaṃ vāhayissāmi kākasenaṃ va leḍḍunaṃ. 1553.
104. Adu paññā kimatthiyā² amacco vāpi tādiso
yo taṃ³ sambādhapakkhantaṃ⁴ dukkhā na parimocaye⁵ ti. 1554.

Ta. idan ti davadāhadaḍḍhe araṇṇe ghanavassaṃ vassāpento viya taṃ 20
assāseṇto imaṃ⁶ mā tvaṃ bhāyi mahārāja 'ti ādikaṃ vacanaṃ abravī, ta.
sannaṃ ti laggaṃ, peḷābaddhaṃ ti peḷāya abbhantaragataṃ, Pañcālan ti
etaṃ evaṃ mahantaṃ pi Pañcālaraṇṇo senaṃ, vāhayissamīti palāpessāmi,
ādū ti anāmatthe nipāto, paññā nāma kimatthiyā ti attho, amacco vāpi
tādiso ti paññāya samannāgato tādiso paññāsampanno amacco vāpi kimatthiyo 25
yo taṃ evaṃ maraṇasambādhapattaṃ dukkhā na mocaye, mahārāja ahaṃ pa-
ṭhamataraṃ āgacchanta nāma kimatthaṃ āgato ti maññasi, mā bhāyi ahan taṃ
imamhā dukkhā mocessāmīti assāsesi.

So pi tassa vacanaṃ sutvā „idāni me jīvitāṃ laddhaṃ“ ti
assāsi⁷, Bodhisattena sihanāde kate sabbe va tussimsu, atha 30
Se- pucchi: „paṇḍita tvaṃ sabbe amhe gahetvā gacchanta ken'
upāyena gamissasīti“, „alambakataummaggenā ti⁸, tumhesajjā hothā"
'ti vatvā ummagadvāraṃ vivaraṇatthaṃ yodhe ānāpento g. ā.:

¹ C^k sannaṃ. ² so B^d; C^k timatthikā, C^s nimatthikā. ³ C^k tā, B^d tvaṃ.
⁴ B^d -pakkhaṇḍhaṃ. ⁵ C^s -yā, B^s -yī. ⁶ B^d idam. ⁷ B^d assāsesi, B^s assā-
paṭilabhi. ⁸ B^d -na nessāmi.

105. Etha māṇavā¹ uṭṭhetha, mukhaṃ sodhetha sandhino,
Vedehe saha² amaccehi ummaggena gamissatīti. 1555.

Ta. māṇavā² ti taruṇādhivacanaṃ, mukhaṃ sodhethā³ 'ti ummagga-
dvāraṃ vivaratha, sandhino ti gharasandhino³ sodhetvā ekasatānaṃ sayana-
5 gabbhānaṃ dvāraṃ vivaratha anekasatānaṃ dīpālayānaṃ dvāraṃ vivarathā⁴ 'ti.

Te uṭṭhāya ummagassa dvāraṃ vivarimsu, sakalaum-
maggo ekobhāso alaṃkatadevasabhā viya viroci.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

106. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā paṇḍitassānusārino
10 ummaggadvāraṃ vivarimsu yantayutte ca aggale ti. 1556.

Ta. anusārino⁴ ti veyyāvaccakarā, yantayutte⁵ ca aggale ti sūciḥgaṭṭi-
kasampannāni dvārakavātāni.

Te ummaggadvāraṃ vivaritvā M-assa ārocesuṃ, so raṇṇo
saṇṇaṃ adāsi: „kālo deva, pāsādā otarathā“⁶ 'ti, rājā otari,
15 Se- sīsato nālivattaṃ apaneti, sātakaṃ omuñcati, atha naṃ
M. disvā „kiṃ karosīti“⁷ pucchi, „p-a ummaggena gacchantehi
nāma veṭhanaṃ mocetvā kacchaṃ dālhaṃ bandhitvā gantabban“⁸
ti, „Senaka 'ummaggaṃ pavisanto onamitvā onamitvā jaṇṇukehi
patiṭṭhāya pavisissāmīti“⁹ mā saṇṇaṃ akāsi, sace hatthiṇā
20 gantukāmo si hatthiṃ abhirūha, ucco ummaggo atṭhārassa-
hatthubbedho visāladvāro, tvaṃ yathāruciya alaṃkatapaṭiyatto
raṇṇo purato gacchā“¹⁰ 'ti ā., Bo- pana Senakassa gamanaṃ
purato vicāretvā rājānaṃ majjhe katvā sayāṃ pacchato ahosi,
kiṃkāraṇā¹¹: „alaṃkataummaggaṃ olokento mā saṇṇikaṃ aga-
25 māsi“¹², ummagge mahājanassa yāgubhattakhādaniyādini¹³ ap-
pamāṇāni ahesuṃ, te manussā khādantā pivantā ummaggaṃ
olokentā gacchanti, M. pi „yātha¹⁴ mahārājā“¹⁵ 'ti codento pac-
chato yāti, rājā alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ olo-
kento yāti.

¹ C* mānava, B^d mānava. ² C* mānavā. ³ B^d adds va dvāraṃ. ⁴ B^d -cārino.
⁵ C* -ttā. ⁶ C* pavissā-, B^d pavissā-. ⁷ B^d adds rājā. ⁸ C* -dināṃ. ⁹
C* yathā mahārāja yathā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

107. Purato Senako yāti pacchato ca Mahosadho
majjhe ca rājā Vedeho amaccaparivārito ti. 1557.

Raṇṇo āgatabhāvaṃ ñatvā te māṇavā raṇṇo mātaraṇ ca
deviṇ ca puttaṇ ca dhītaraṇ ca ummaggā nīharitvā mahāvisāla- 5
mālake ṭhapesuṃ, rājāpi Bo-ena saddhiṃ ummaggā nikkhami,
te rājānaṃ ca p-aṇ ca disvā „nissamsayaṃ parahatthagat’ amha,
amhe gahetvā āgatehi p-assa purisehi bhavitabban“ ti maraṇa-
bhayatajjitā bhītaravaṃ raviṃsu. Cūlanīrājāpi kira Vedeha-
raṇṇo palāyanabhayena — yena Gaṅgā tena¹ gāvutamattatṭhāne 10
ahosi² so — sannisinnāya rattiyā tesam ravaṃ sutvā³ „Nandā-
deviyā viya saddo“ ti vattukāmo ahosi, „kuhiṃ N-deviṃ passa-
sīti“⁴ paribhāsabhayena na kiñci ā., M. tasmim ṭhāne Pañcāla-
caṇḍikumārikam⁵ ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisīñcitvā „mahārāja
tvaṃ imissā kāraṇā āgato, ayan te aggamaheṣi hotū“⁶ ‘ti ā., 15
tīpi nāvāsataṇi utṭhāpesuṃ, rājā visālamālakā otaritvā alaṃ-
katanāvaṃ abhirūhi, te pi cattāro khattiyā nāvaṃ abhirūhiṃsu.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

108. Ummaggā nikkhamitvāna Vedeho nāvaṃ āruhi
abhirūḥhaṇ ca taṃ ñatvā anusāsi Mahosadho: 1558. 20
109. Ayan te sasuro deva ayaṃ sassū janādhīpa,
yathā mātu paṭipatti evaṃ te hotu sassuyā. 1559.
110. Yathāpi niyako bhātā saudariyo ekamātuko
evaṃ Pañcālacaṇḍo te dayitabbo rathesabha. 1560.
111. Ayaṃ Pañcālacaṇḍi te rājaputtī abhiṃhitā, 25
kāmaṃ karoḥi te tāya, bhariyā te rathesabhā ‘ti. 1561.

Ta. anusāsīti evaṃ kir’ assa ahosi: kadāci tesam⁶ kujjhītvā Cūlāni-
raṇṇo mātaraṃ māreyya abhirūpāya Nandādeviyā saddhiṃ sainvāsaṃ kappeyya
rājakumāraṇ ca māreyya, paṭiññam assa gaheṣsāmīti, tasmā ayan te ti ādini
vadanto anusāsi, ta. ayan te sasuro ti ayan tava sasurassa Cūlanīraṇṇo putto 30
Pañcālacaṇḍiyā kaṇiṭṭhabhātiko ayan te idāni sasuro, ayaṃ sassū ti ayaṃ
imissā mātā N-devi nāma tava sassū yathā mātu puttā vattapaṭivattam karonti

¹ Bā gaṅgāto in the place of yena-tena. ² Bā aṭṭhāsi. ³ Ck omit sutvā. ⁴
Bā passissasīti. ⁵ Ck -kā. ⁶ Bā eso.

evan te etissā hotu balavamātu saññam upaṭṭhapetvā mā nam kadāci lobha-
cittena olokayī, niyako ti ajjhātikko ekapīṭaro¹, ekamātukoti, ekamātunā
jāto, dayitabbo ti piyāyitabbo, bhariyā ti ayan te bhariyā mā etissā ava-
mānam akkāsīti raṇṇo paṭiññam ganhi.

5 Rājā „sādhū“ 'ti sampatiṇcchi. M.² rājamātaram pana
ārabbha na kinci kathesi, kimkāraṇā: tassā mahallikābhāven'
eva, idaṃ pana sabbaṃ Bo- tīre ṭhatvā kathesi. Atha naṃ
rājā mahādukkhato mutto nāvāya gantukāmo hutvā „tāta tvaṃ
tīre ṭhito va kathesi“³ vatvā g. ā.:

10 112. Āruya nāvaṃ taramāno kin nu tīramhi tiṭṭhasi,
kicchā mutt'⁴ amha dukkhāto⁵, yāma dāni Mahosadhā'ti. 1562.
M. „deva tumhehi saddhiṃ gamanaṃ nāma mayhaṃ ayuttan“
ti vatvā āha:

113. N' esa dhammo mahārāja yo 'haṃ senāya nāyako
15 senaṅgaṃ parihāpetvā attānaṃ parimocaye. 1563.
114. Nivesanamhi te deva senaṅgaṃ parihāpitaṃ
taṃ⁶ dinnam Brahmadattena ānāyissaṃ rathesabhā'ti. 1564.

Ta. dhammo ti sabbāvo, nivesanamhi te ti taṃ nagaraṃ sandhāyāha,
parimocaye ti parimocēyya, parihāpitaṃ ti chaḍḍitaṃ.

20 Tesu hi manussesu⁷ sudūramaggaṃ⁸ āgatattā keci kilantā
niddaṃ okkantaṃ keci khādantaṃ pivantaṃ ambhakaṃ nikkhanta-
bhāvaṃ na jānanti keci gilānā mayā saddhiṃ cattāro māse
kammaṃ katvā mama upakāraṃanussā c' ettha' bahū, na
sakkā mayā ekamanussam pi chaḍḍetvā gantuṃ, ahaṃ pana
25 nivattitvā sabbam pi taṃ tava senaṃ Brahmadattena dinnam
appaṭividdhaṃ ānessāmi, tumhe mahārāja katthaci avilambantā
siṅhaṃ gacchatha, mayā vo antarāmagge hatthivāhanādīni ṭha-
pitāni, kilantāni kilantāni pahāya samatthasamatthehi siṅhaṃ
Mithilam eva pavisathā⁹ 'ti. Tato rājā gātham āha:

30 115. Appaseno mahāsenam katham viggayha⁹ ṭhassasi,
dubbalo balavantena vihaññissasi paṇḍitā'ti. 1565.

¹ Bḍ ekavasitthiko. ² Cks omīti M. ³ Bḍ -ato. ⁴ Cks omīti taṃ. ⁵ Cks -ehi

⁶ Bḍ -ggā. ⁷ Bḍ pettha. ⁸ Bḍ nigga-

Ta. viggayhā¹ 'ti paṭippharivā², vibhaññissasīti haññissasi.

Tato Bodhisatto gātham āha:

116. Appaseno pi ce mantī mahāsenam amantinam
jināti rājā rājāno ādicco v' udayan³ taman ti. 1566.

Ta. mantīti mantāya samannāgato paññavā upāyakusalo, amantinam ti 5
anupāyakusalam jināti paññavā duppaññam jināti, rājā rājāno ti eko pi ca
ovarūpo rājā bahū pi duppaññarājāno jināti yeva, yathā kin ti: ādicco --vu-³
ti ādicco uđento tamam vidhamitvā ālokaṁ dasseti evam jināti c' eva suriyo
viya virocati.

Idam vatvā M. rājānam vanditvā „gacchatha tumhe“ ti 10
vatvā uyyojesi, so „mutto vat' amhi amittahatthato imissā ca
laddhattā manoratho pi me matthakaṁ patto“ ti Bo-assa
guṇam āvajjitvā uppannapītipāmojjo p-assa guṇe Senakassa
kathento gātham āha:

117. Susukham vata samvāso paṇḍitehīti Senaka, 15
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate⁴ mocayi no Mahosadho ti. 1567.

Ta. susukham vatā 'ti atisukham vata idam, kataram: so⁵ samvāso
p-hi, itīti kārapatthe ti nipāto, i. v. h.: yasmā amittahatthagate mocayi no
Ma- tasmā Se-a vadāmi susukham vata idam so⁵ esa p-ehi samvāso ti. 20

Tam sutvā Se- pi p-assa guṇam kathento āha:

118. Evam etam⁶ mahārāja paṇḍitehi sukhāvaham⁷,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate mocayi no Mahosadho ti. 1568.

Atha Videharājā nadim⁸ uttaritvā yojanantare M-ena 25
kāritagāmaṁ sampatto, tatr' assa Bo-ena ṭhapitamanussā
hatthivāhanādīni c' eva annapānādīni ca adamsu, so⁹ kilante
hatthiassarathe nivattetvā¹⁰ itare ādāya tehi saddhim aññam
gāmaṁ pāpuṇi, eten' upāyena yojanasatamaggaṁ atikkamitvā
punadivase pāto va Mithilam pāvisi, Bo- pi ummaggadvāram 30

¹ Bā nigg-. ² Bā niggahetvā. ³ Cks cu-. ⁴ Bā -hatthatta-, Bā amittassa
hatthagate. ⁵ Bā yo. ⁶ Bā eva. ⁷ Cks -ho, Bā -hā. ⁸ Ck dīnam. ⁹ Bā
adda rājā. ¹⁰ Cks -ttitvā, Bā dhaṭetvā.

gantvā attanā sannaddhakhaggaṃ omuñcitvā ummaggadvāre
vālukaṃ viyūhitvā ṭhapesi, ṭhabetvā ummaggaṃ pavisitvā
ummaggena gantvā taṃ nagaraṃ pavisitvā gandhodakena nahā-
yitvā nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā sayanavaragato, „mano-
5 ratho me matthakaṃ patto“ ti āvajjanto nipajji, atha tassā
rattiyā accayena C-rājā senaṅgaṃ vicārayamāno taṃ nagaraṃ
upāgami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

119. Rakkhitvā kaṣiṇaṃ rattiṃ Cūlaṇiyo mahabbalo
10 udentam aruṇuggamhi Upakāriṃ upāgami. 1569.
120. Aruyha pavaraṃ nāgaṃ balavantaṃ saṭṭhihāyanaṃ
rājā avoca Pañcālo Cūlaṇiyo mahabbalo 1570.
121. Sannaddho maṇivammesu gharam ādāya pāṇinaṃ
pessiye ajjhabhāsitha puthugumbe samāgate ti. 1571.
- 15 Ta. kaṣiṇaṃ ti sakalaṃ, udentam ti udente, Upakāriṃ ti Pañcāla-
nagaraṃ upādāya M-ena kārītattā Upakārīti laddhanāmaṃ taṃ nagaraṃ upā-
gami, avocā 'ti attano senaṃ avaca, pessiye ti attano pesanakārake¹, ajjha-
bhāsithā ti adhibhāsitha puretaram eva abhāsitha, puthugumbe ti
bahūsu sippesu patitthite anekasippaṇṇū.
- 20 Idāni te sarūpato dassetuṃ
122. Hatthāruhe² anikatthe rathike pattikārike
upāsanamhi katahatthe vāavedhe samāgate ti vuttaṃ. 1572.
Ta. upāsanamhīti dhanusippe, katahatthe ti avirujjhanavedhitāya
samppannahatthe.
- 25 Idāni rājā Vedehaṃ jīvagāhaṃ gaṇhāpetuṃ āṇāpento ā.:
123. Pesetha kuṇjare danti balavante saṭṭhihāyane,
maddantu kuṇjarā nagaraṃ Vedehena sumāpitaṃ. 1573.
124. Vacchadantamukhā senā tikkhaggā³ atṭhivedhino
paṇunnā⁴ dhanuvegena sampatantu 'taritaram. 1574.
- 30 125. Māṇavā vammīno sūrā citradaṇḍayutāvudhā
pakkhandino mahānāgā hatthīnaṃ hontu sammukhā. 1575:
126. Sattiyo teladhotāyo accimantā⁵ pabhassarā
vijjotamānā tiṭṭhanti sataraṃsīva⁶ tārakā. 1576.

¹ Ck^s pesaṇa-. ² B^d -rohe. ³ B^d tikkhaggā. ⁴ Ck^s paṇunnā, B^d paṇunā. ⁵
Ck^s -nti. ⁶ Ck^s -sā viya.

127. Āvudhabalavantānaṃ guṇikāyūradhāriṇaṃ
etādisānaṃ yodhānaṃ saṅgāme apalāyinaṃ
Vedehe kuto muccissati sace pakkhiva kāhati. 1577.
128. Timsā me purisā' nāvutyō' sabbe v' ekekanicchitā
yesaṃ samaṃ na passāmi kevalaṃ mahimaṃ caraṃ. 1578. 5
129. Nāgā ca kappitā dantī balavantā saṭṭhihāyānā
yesaṃ khandhesu sobhanti kumārā cārudassanā. 1579.
130. Pītālaṃkāra pītavaśanā pītuttaranivāśanā'
nāgakkhandhesu sobhanti devaputtā va Nandane. 1580.
131. Pāṭhīnavañṇā nettimsā teladhotā pabhassarā
niṭṭhitā naravīrehi samadhārā sunissitā 1581. 10
132. Vellālino' vitamālā sikāyasamayā' dāhā
gahitā balavantehi suppahārappahārihi'. 1582.
133. Suvannacārusampannā lohita-kacchūpavādītā'
vivattamānā' sobhanti vijju v' abbhagghanantare. 1583. 15
134. Patākāvammino' sūrā asicammassa kovidā
tharuggahā'¹⁰ sikkhitāro nāgakkhandhātipātino'' 1584.
135. Edisehi parikkhitto n' atthi makkho ito tava,
pabhāvan te na passāmi yena tvaṃ Mithilaṃ vaje ti 1585.

Ta. dantīti sampannadante, vaccha -- ti nikhādanasadi-samukhā, pa-
nunnā¹² ti viśaṭṭhā, sampatantū 'ti ova-rūpasarā itaritarāṃ'¹³ sampatantu
samāgacchantu, ghanameghavassaṃ viya saravassaṃ vassathā 'ti āpēti, māpavā
ti taruṇayodhā, vammīno ti vammahatthā, citra-daṇḍa -- ti citra-daṇḍayuttehi
āvudhehi samannāgatā, pakkhandīno ti [saṃgāma]pakkhandakā, mahānāgā ti
mahānāgesu koḍḍanādaṃ katvā āgacchantesu niccalā ṭhatvā tesāṃ dante gahetvā 25
luṇḍitum samatthayodhā viya, satarāṃsīva¹⁴ -- ti satarāṃsā osadhitarākā viya,
āvudha -- ti āvudhabalena yuttānaṃ, guṇī -- ti guṇī vuccati kavacaṃ, kava-
cāni c' eva kāyūrabharāṇāni ca dhārentānaṃ kavacasamkhātāni vā kāyūrāni
dhārentānaṃ, sace pakkh -- ti sace pakkhī viya ākāse pakkhandanaṃ kāhati
tathāpi kiṃ¹⁵ muccissatīti vadati, timsa me purisā¹⁶ nāvutyō ti puri- 30
sānaṃ timsasabhaṇāni navutī ca satāni¹⁷ timsanāvutyō ti vuccati¹⁸, sabbe-

¹ Bā -sa; read: posa? ² so all three MSS. ³ Cks -ravāsasā. ⁴ Bā -lino. ⁵ so
Cks; Bā sikkāyasam mayā. ⁶ Bā -ribhi, Cks yugārūghappahārihi, Cs suppahārihi.
⁷ so Cks for -pādītā? Bā -padhāritā. ⁸ Bā vivitta-. ⁹ Cs patākā, Bā pathakā.
¹⁰ Bā dhanuggahā. ¹¹ Bā -dhe nīpātino. ¹² Bā panunā, Cks panuṇṇā, Cs pa-
nuṇṇā. ¹³ Bā -rā. ¹⁴ Cks -sā viya. ¹⁵ Cks kiṇci. ¹⁶ Bā -sa. ¹⁷ Bā navutī-
sahassāni. ¹⁸ Bā vuccanti.

vekekanicchitā ti ettakā¹ mayham² paresam batthato āvudham gahetvā
 paccāmittānam³ sīsapātanassamatthā ekekaṃ vicinivā gahitā anivattino yodhā ti
 dasseti, kevalaṃ mahimaṃ caran ti sakalam pi imaṃ mahimaṃ caranto⁴
 yesaṃ⁵ aśisaṃ na passāmi te yeva me yodhā ettakā ti dasseti, cārudassanā⁶
 ti cāru vuccati suvaṇṇaṃ, suvaṇṇavaṇṇā ti a, pītālaṃkārā ti pītavaṇṇālaṃ-
 kārā, pītavasanā ti suvaṇṇavaṇṇavatthā, pītuttaranivāsanaṃ ti pītuttarā-
 saṅgā, pāṭhina -- ti pāsāpamacchakasasā, nettimsā ti khaggā, nara -- ti
 viriyavantehi⁷ paṇḍitapurisēhi, sunissitā ti sunissitā attikkhīnā, vellāḷino⁸ ti
 ṭhitamajjhantike suriyo viya vijjotamānā, sikkāyasamayā⁹ ti sattavāre koṇcasakupe
 10 khādāpetvā gahitena sikkāyasena⁹ katā, supphāhārapphāhārihīti dāḥappahārehi
 yodhehi, lohitakacchūpavādītā¹⁰ ti lohitaṇṇāya kosiyā samannāgatā,
 patākā¹¹ ti ākāse parivattanasamatthā, asicammassa -- ti etesaṃ gahaṇe
 kusālā, tharugahā¹² ti tharuggahakā¹³, sikkhitāro ti tasmim tharugahaṇe¹⁴
 ativiya sikkhitā, nāgakkhandhātipātino¹⁵ ti hatthikkhandhe¹⁶ khaggena
 15 chinditvā pātanassamatthā, natthi makkho ti ambho Vedeha ceṭaka¹⁷ paṭha-
 maṃ gahapatiputtassānubhāvena mutto si dāni pana n' atthi tava makkho ti
 vadati, pabbāvante ti idāni rājānubhāvaṃ na¹⁸ passāma yena tvaṃ Mithilāṃ
 gamissasi kūpe¹⁹ pavittāmaccho viya hi ajja jāto sīti.

Vedehaṃ tajjento „idāni naṃ gaṇhiassāmīti“ vajiramkusena
 20 nāgaṃ codento „gaṇhatha bhindatha vijjhatha“ 'ti senaṃ āṇā-
 pento Cūlanirājā Upakārinagaraṃ avattharanto viya upāgami.
 Atha naṃ M-assa upanikkhittakapurisā „ko jānāti kiṃ bha-
 vissatīti“ attano upatṭhāke gahetvā parivārayimsu. Tasmim
 khane Bo-sirisayanā vuṭṭhāya katasarīrapaṭijaggano bhutta-
 25 pātārāso alaṃkatapaṭiyatto satasahassaggaṇakaṃ Kāsikaṃ²⁰
 nivāsetvā rattakambalaṃ ekamsaṃ katvā sattaratana-cittāṃ
 laṇḍacandaṇḍakaṃ²¹ ādāya suvaṇṇapādukaṃ²² abhiruyha devaccharā
 viya alaṃkātaitthiyo²³ vālavijāniyā vijamāno alaṃkatapāsāde
 sihapañjaraṃ vivaritvā Cūlanirāṇṇo attānaṃ dassento Sakka-
 30 devarājaliḷhāya aparāparaṃ caṃkami. C-rājā pan' assa rūpa-
 sirim oloketvā cittāṃ pasādetuṃ nāsakkhi, „idāni naṃ gaṇ-

¹ all three MSS. etthakā. ² B^d adds yodhā. ³ C^k -ttam. ⁴ so C^s; B^d ma-
 him ca-, C^k mahimadvārauto? ⁵ B^d adds mam. ⁶ C^k -ravāsasā ⁷ C^k omit
 viri-. ⁸ B^d -lino. ⁹ B^d sikkā-. ¹⁰ B^d -padhāritā. ¹¹ C^k -patākā, B^d pathakā.
¹² B^d dhanu-. ¹³ B^d -dhe nipātino. ¹⁴ C^k -dha. ¹⁵ B^d tvaṃ. ¹⁶ C^k omit
 na. ¹⁷ B^d jāle. ¹⁸ C^k ti only, B^d adds cūlanirājā. ¹⁹ B^d kāsikavattham. ²⁰
 B^d valaṇḍacandaṇḍakaṃ, B^s valaṇḍanaka-. ²¹ B^d -kaṃ. ²² B^d -yo.

hissāmīti“ turitāturito hatthim eva pesesi. P. cintesi: „ayam’
 ‘Vedehe me laddho’ ti saññāya turito āgacchati’, na jānāti
 attano dārake gahetvā amhākaṃ rañño gatabhāvam’, suvaṇṇa-
 dāsasadisam mama mukhaṃ dassetvā kathessāmi tena saddhin”
 ti so vātapāne ṭhito va madhurassaram nicchāretvā tena sad- 5
 dhiṃ kathento āha :

136. Kin nu santaramāno va nāgaṃ pesesi kuñjaraṃ,
 pahaṭṭharūpo āpatasi⁴, laddhattho ‘smīti’⁵ maññasi. 1586.
 137. Ohar’ etaṃ dhanuṃ cāpaṃ, khurappaṃ paṭisaṃhara,
 ohar’ etaṃ subhaṃ vammaṃ⁶ veḷuriyamaṇisaṃthataṃ ti. 1587. 10

Ta. kuñjaraṃ ti seṭṭhaṃ, āpatasīti āgacchasi, laddhatthosmīti nipa-
 phannattho ‘smi manoratho me matthakaṃ patto ti maññasi, oharetaṃ ti imaṃ
 nipasaṃkhātaṃ dhanuṃ hara chaḍḍehi ko nu eten’ attho, paṭisaṃhara’ ti
 apanetvā aññassa vā dehi paṭicchanne vā ṭhāne ṭhapehi kiṃ khurappena karis-
 sasi, vammaṃ⁶ ti etaṃ vammaṃ⁶ pi apanehi idaṃ tayā hiyyo paṭimukkaṃ 15
 bhavissati chaḍḍehi naṃ mā te sarīraṃ uppaṇḍukaṃ abhosi akilametvā gato⁷ va
 tava nagaraṃ pavisā’ ti rañña saddhiṃ keḷim akāsi.

So tassa vacanaṃ sutvā „gahapatiputto mayā saddhiṃ
 keḷim karoti, ajja te kattabbaṃ jānissāmīti“ tajjetvā g. ā.:

138. Pasannamukhavanno si, mihitapubbañ⁸ ca bhāsasi, 20
 hoti kho maraṇakāle⁹ tādisi vaṇṇasampadā ti. 1588.

Ta. mihita⁷ - - ti paṭhamaṃ aṭṭhaṃ katvā pacchā bhāsanto mihitapubbam
 eva bhāsasi maṃ kismiṇci¹⁰ na gaṇesi, hoti kho ti maraṇakāle nāma vaṇṇa-
 sampadā hoti yeva tasmā tvaṃ virocasi ajja te sīsaṃ chinditvā jayapānaṃ 25
 pīvissāmā’ ti.

Evaṃ tassa tena saddhiṃ kathanakāle mahābalakāyo
 M-assa rūpasiriṃ disvā „amhākaṃ rājā Ma-paṇḍitena saddhiṃ
 manteti¹¹, kin nu kho kathenti¹², etesaṃ kathaṃ suṇissāmā¹³“ ti rañño
 santikaṃ eva agamāsi. P. pi tassa kathaṃ sutvā „na maṃ
 Ma-paṇḍito ti jānāsi¹³, nāhaṃ attānaṃ māretuṃ dassāmi, manto 30

¹ Cks ahaṃ. ² Cks -tova for teva? ³ Bā adds maññeti. ⁴ Bā ātapasi. ⁵ Bā
 mhiṭti. ⁶ Bā ca-. ⁷ Bā pāto. ⁸ Bā mita-. ⁹ Cks -ne-. ¹⁰ Cks repeat ki-,
 Bā has kismiṇci. ¹¹ Bā -si. ¹² Bā -si. ¹³ Bā -ti.

te bhinno, Kevaṭṭena ca tayā ca hadayena cintitaṃ na jātaṃ
mukhena kathitaṃ eva pana jātaṃ“ ti pakāśento ā.:

139. Moghan te gajjitaṃ rāja, bhinnamanto si khattiya,
duggaṇho hi¹ tayā rājā² khaḷumkenēva sindhavo. 1589.

5 140. Tiṇṇo hiyyo rājā Gaṇḍaṃ sāmacco saparijano,
haṃsarājaṃ yathā dhaṃko³ anujavaṃ⁴ patissasīti⁵. 1590.

Ta. bhinna -- ti yo tayā Kevaṭṭena saddhiṃ sayanagabbhe manto gahito
taṃ mama⁶ na jānāti mā saṇḍaṃ kari pag eva so mayā ūto, bhinnamanto
si jāto, duggaṇho hi¹ tayā ti mahārāja ambhakaṃ rājā assakhaḷumkena sin-
10 dhavo viya duggaṇho⁷, ghoṭakaṃ⁸ āruḷhena jvasampannaṃ ājāṇiyaṃ āruya⁹
gacchanto viya gahetum na sakkotīti a., khaḷumko viya hi Ke-, taṃ āruḷha-
puriso viya tvaṃ, jātisampannasindhavo viya ahaṃ, taṃ āruḷhapuriso viya am-
hakaṃ rājā ti dasseti, tiṇṇo ti hiyyo va uttiṇṇo, so ca kho saparijano ekako
va palāyitvā gato, anujavaṃ¹⁰ ti sace pana tvaṃ¹¹ anujavissasi anuban-
15 dhissasi¹² aha¹³ yathā suvaṇṇahaṃsarājaṃ anujavanto dhaṃko¹⁴ antarā pa-
patati¹⁵ evaṃ papatissasi¹⁶ antarā va vināsaṃ pāpuṇissasīti vadati.

Idāni asambhītakesarī viya udāharaṇaṃ āharanto ā.:

141. Sigālā rattibhāgena phullaṃ disvāna kiṃsukaṃ
maṃsapesīti maññantā paribbūḷhā migādhamā 1591.

20 142. Vītivattāsu rattīsu uggatasmim divākare
kiṃsukaṃ phullitaṃ disvā¹⁷ āsāchinā¹⁸ migādhamā 1592.

143. Evaṃ eva tuvaṃ rāja Vedehaṃ parivāraya¹⁹
āsāchinno¹⁶ gamissasi sigālā kiṃsukaṃ yathā ti. 1593.

Ta. disvā²⁰ ti candālokena oloketvā, paribbūḷhā ti pāto va maṃsa-
25 pesim khādītva gamissamā²¹ ti parivāretvā aṭṭhaṃsu, vītivattāsu²² ti te yāsu
yāsu rattīsu evaṃ aṭṭhaṃsu tāsu tāsu atitāsu, disvā²³ ti suriyālokena kiṃ-
sukaṃ disvā na idāni maṃsaṃ ti ūtvā chinuāsā hutvā palāyimsu, sigālā ti
yathā sigālā kiṃsukaṃ parivāretvā āsāchinā¹⁸ gatā evaṃ tvaṃ pi idha Vedeha-
raṇḍo natthibhāvaṃ ūtvā gamissasi senaṃ gahetvā palāyissasīti dipeti.

30 Rājā tassa taṃ asambhītavacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ
gahapatiputto atisāro hutvā katheti²⁴, nissamaṃsayam Vedeho
palāto²⁵ bhavissatīti“ ativiya kujjhitvā „pubbe mayaṃ gaha-

¹ Bā sl. ² all three MSS. rāja. ³ Cks vaṃko. ⁴ Cks anujja-. ⁵ so Bā; Cks
papatissati. ⁶ Bā maṃ. ⁷ Bā adda sl. ⁸ Bā khaḷuṇḡaṃ. ⁹ Cks āruḷha. ¹⁰
Cks anujja-. ¹¹ Bā adda taṃ. ¹² Cks anujavissa. ¹³ Bā adda naṃ. ¹⁴ Cks
vaṃko. ¹⁵ Bā antarā va sampatissati. ¹⁶ Bā sampa-. ¹⁷ Cks -āna. ¹⁸ Cks
āsāchin-, Bā āsacch-. ¹⁹ so Cks; Bā -yl, read: -vāriya. ²⁰ Bā āsacch-. ²¹
Bā -sl. ²² Bā palāpito.

patiputtaṃ nissāya uttarasātakassāpi assāmikā' jāta, idāni tena amhākaṃ hatthapathaṃ āgato paccāmitto palāyito, bahussa² vata no anathassa kārako, ubhinnaṃ kattabbakāraṇaṃ imass' eva kariessāmīti³ tassa kāraṇaṃ kātuṃ ānāpento ā.:

144. Imassa hatthe⁴ pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca chindatha 5
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1594.
145. Imassa⁴ maṃsaṃ ca pātabbaṃ sūle katvā pacantu naṃ
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1595.
146. Yathāpi āsabhaṃ⁵ cammaṃ pathavyā vitaniyyati⁶
sīhassa atho⁷ vyagghassa hoti saṃkusamāhataṃ⁸ 1596. 10
147. Evaṃ taṃ vitanitvāna⁹ vedhayissāmi sattiyā
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1597.

Ta. pātabban ti pacitabbayuttakaṃ migādīnaṃ maṃsaṃ viya imaṃ ga-
hapatiputtaṃ sūlesu āvunītvā pacantu, sīhassa atho⁷ vyagghassa⁸ 'ti etesaṃ
ca yathā cammaṃ saṃkusamāhataṃ⁸ hoti, vedhayissāmīti vijjhāpessāmi. 15

Taṃ sutvā M. sitaṃ¹⁰ katvā „ayaṃ rājā na jānāti attano deviyā ca bandhavānaṃ ca mayā Mithilaṃ pahitabhāvaṃ, tena me idaṃ kammakāraṇaṃ vicāreti, kodhavasena pana maṃ usunā vijjheyya aññaṃ vā attano ruccanakāṃ kareyya, sokā-
turaṃ vedanāmattaṃ katvā hatthipīṭṭhe yeva naṃ visaññaṃ 20
nipajjāpetuṃ taṃ kāraṇaṃ ārocessāmīti¹¹ cintetvā ā.:

148. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi¹¹
evaṃ Pañcālacaṇḍassa Vedeho chedayissati. 1598.
149. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho chedayissati. 1599. 25
150. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Nandāya deviyā Vedeho chedayissati. 1600.
151. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ te puttadārassa Vedeho chedayissati. 1601.

¹ B^d asāpitā. ² B^d bahu. ³ C^k hattha, B^d hatthe ca. ⁴ C^k imaṃ. ⁵ B^d usabha. ⁶ B^d viha-. ⁷ C^k add pi. ⁸ C^k -gataṃ. ⁹ C^k yathā. ¹⁰ B^d hasitaṃ. ¹¹ B^d chīndasi, C^k chejjasi, throughout.

152. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho pācayissati. 1602.
153. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho pācayissati. 1603.
- 5 154. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho pācayissati. 1604.
155. Sace¹ maṁsaṇ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ te puttadārassa Vedeho pācayissati. 1605.
156. Sace maṁ vitanitvāna² vedhayissasi sattiya
10 evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho vedhayissati. 1606.
157. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho vedhayissati. 1607.
158. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho vedhayissati. 1608.
- 15 159. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya
evaṁ te puttadārassa Vedeho vedhayissati,
evaṁ no mantitaṁ raho, Vedehena mayā saha³. 1609.
160. Yathā phalasataṁ cammaṁ kontimantīsuniṭṭhitaṁ⁴
upeti tanutāṇāya sarānaṁ paṭihantave 1610.
- 20 161. Sukhāvaho dukkhanudo⁵ Vedehassa yasassino
matim⁶ te paṭihaññāmi usum phalasatena vā⁷ 'ti. 1611.

Ta. chedayissatīti paṇḍitassa kira Cūlaninā hatthapādā chinna⁸ 'ti
sutvā va chedayissati puttadārassā 'ti mama ekassa chinnapaccaya⁹ tava dvina-
naṁ puttānaṁ yeva aggamaheṣiyā cā 'ti tiṇṇaṁ pi janānaṁ ambhākaṁ rājā
25 chedayissati, evaṁ no mantitaṁ raho ti mahārāja mayā ca Videharājena ca
evaṁ rahasi mantitaṁ, yaṁ yaṁ idha mayhaṁ C-rājā karoti taṁ taṁ ta. tassa
puttadārānaṁ kātabbaṁ ti, phalasataṁ ti phalasatappamaṇaṁ babukhāre khā-
dāpetvā mudubbhāvaṁ upanītacammaṁ, kontimantīsuniṭṭhitaṁ⁹ ti konti-
mantā vuccati¹⁰ cammakārā, satthitāya kontāya līkhattā¹¹ katattā¹² sutṭhu niṭ-
30 ṭhitaṁ, tanutāṇāyā 'ti yathā taṁ cammaṁ sarānaṁ paṭihantave sarīratāṇaṁ
upeti sare paṭihanitvā sarīraṁ rakkhati, sukhāvaho ti mahārāja ahaṁ pi

¹ Bā adde me. ² Bā viha-. ³ vedehena m. s. wanting in Cks. ⁴ Bā konti-
mantā-. ⁵ Bā dukkhā-. ⁶ Bā manti. ⁷ Cks -pādā chinnaṁ, Bā -pādā chin-
dathā. ⁸ Bā chinnaṁ-. ⁹ Bā -mantā-. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Bā;
Cks -antā. ¹² Bā -kāra kāyakantanalekhikānaṁ vaeṇa katattā.

amhākaṃ rañño paccāmittaṃ¹ vāraṇaṭṭhena taṃ saraparittāṇacammaṃ viya
sukhāvaho, dukkhanudo² ti kāyīkacetasikasukhaṃ āvāhāmi dukkhan nudemi,
matin³ te ti tasmā tava matim⁴ paññaṃ usum tena phalassatacammena viya
attano matiā paṭhanissāmi.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „g-putto kiṃ katheti, yathā kira 5
aham etassa evaṃ Videharājā mama puttadārassa kammakā-
raṇaṃ karissati⁵, na jānāti mama puttadārakānaṃ ārakkhassa
susaṃvihitabhāvaṃ, idāni māressatīti⁶ maraṇabhayena vilapati⁷,
nāssa vacanaṃ saddahāmiti⁸“. Mahāsatto „ayaṃ ‘mama bha-
yena⁹ kathetīti’ maññati, jānāpessāmi tan“ ti cintetvā ā.: 10
168. Imgha passa¹⁰ mahārāja suññaṃ antepuraṃ tava
orodhā ca kumārā ca tava mātā ca khattiya
ummaggā nīharitvāna Vedehassa¹¹ upanāmitā ti. 1612.

Ta. ummaggā ti mayā attano māṇave pesetvā pāsādā otarāpetvā um-
maggen¹² eva¹³ āharāpetvā mahāummaggā nīharitvā bandhavā te Vedehassa 15
upanāmitā.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „p. ativiya daḷhaṃ katvā katheti,
mayā ea rattibhāge Gaṅgāya passe¹⁴ Nandādeviyā saddo pi¹⁵
suto, mahāpañño p. kadāci saccaṃ bhaveyyā¹⁶ ‘ti uppanna-
balavasoko dhitim upaṭṭhāpetvā asocanto viya ekaṃ amaccaṃ 20
pakkosāpetvā jānanatthāya pesento itaraṃ gātham āha:
169. Imgha antepuraṃ mayhaṃ gantvāna vicinātha naṃ
yathā imassa vacanaṃ saccaṃ vā yadi vā musā ti. 1613.
So saparivāro rājanivesanaṃ gantvā dvāraṃ vivaritvā anto
pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukhaṃ pidahitvā nāgadantesu 25
olambino¹⁷ antepurapālake ca khujjavāmanakādayo¹⁸ ca bhā-
janāni ca bhinditvā ta. ta. vippakiṇṇaṃ¹⁹ khādaniyabhojanīyaṃ
ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopaṃ²⁰ vivaṭadvāraṃ
sirigabbaṃ yathāvivaṭeḥ²¹ eva vātapānehi pavisitvā caramānaṃ

¹ Bā -tta. ² Bā dukkhā-. ³ Bā mantī. ⁴ Bā mati. ⁵ Bā adde ti vadati. ⁶
Ck^o marissatīti. ⁷ Ck^o -titi. ⁸ Bā -hāmiti, Ck^o -hi. ⁹ Bā maṃ maraṇabhayena.
¹⁰ Ck^o ssa. ¹¹ Bā jaṅgumaṅgena. ¹² Bā gaṅgāpassena. ¹³ Bā viya. ¹⁴ so
all three MSS. for bhāpeyyā? ¹⁵ Bā olaggite. ¹⁶ Ck^o khudda-. ¹⁷ Ck^o Bā
-ṇṇa. ¹⁸ Ck^o kataṃ.

kākagaṇaṃ cā 'ti chaḍḍitaḡamasadisam̐ susānabbhūmim̐ viya nis-
sirikaṃ rājabhavanaṃ disvā raṇṇo ārocento ā.:

164. Evam̐ etaṃ mahārāja yathā āha Mahosadho

suṇṇam̐ antepuraṃ¹ sabbaṃ kākapaṭṭanakam̐ yathā ti. 1614.

5 Ta. kākā - - ti macchānam̐ gandhehi āgatehi kākehi samākiṇṇo samudda-
tīre chaḍḍitaḡamako viya.

Rājā catunnam̐ janānam̐ vippayogasambhavana sokena
kampamāno „idaṃ dukkham̐ mama gahapatiputtam̐ nissāya
uppannam̐“ ti daḍḍena ghaṭṭitāsiviso viya Bo-assa ativiya kujjhi.

10 M. tassākāram̐ disvā „ayaṃ rājā mahāyaso kadāci kodha-
vasena 'kim̐ me etehiti'“ khattiyamānena mam̐ vihetṭheyya, yan
nūnāham̐ N-devim̐ iminā adiṭṭhapubbaṃ viya karonto tassā
sarīravannaṃ vaṇṇeyyaṃ, ath' esa² tam̐ anussaritvā 'sac' āham̐
Mahosadham̐ māressāmi evarūpaṃ itthiratanam̐ na labhissāmiti³
15 attano bhariyāya sinehena⁴ na kiñci mayham̐ karissatīti⁵“ cin-
tetvā attarakkhanattham̐ pāsāde ṭhito va rattakambalantarena
suvaṇṇavaṇṇabāham̐ nīharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena
vaṇṇam̐ kathento ā.:

166. Ito gatā⁶ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

20 kosumbhaphalakasussoṇī haṃsagaggarabhāṇinī. 1615.

168. Ito nītā⁸ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁹

koseyyavasanā sāmā jātarūpasumekhalā 1616.

167. Surattapādā kalyānī suvaṇṇamanimekhalā

pārevaṭakkhi¹⁰ sutanū bimboṭṭhā tanumajjhimā 1617.

25 169. Sujātā bhujalaṭṭhīva¹¹ vellīva¹² tanumajjhimā¹³

dīghassakesā¹⁴ asitā¹⁵ Isakaggapavellitā¹⁶ 1618.

169. Sujātā migachāpā va¹⁷ hemantaggisikhā-r-iva

nadīva giriduggesu saṅchannā khuddaveḷuhi¹⁸ 1619.

¹ Ck^o anto-. ² Ck^o te-. ³ B^d atha so. ⁴ B^d adds asārento pana tam̐ labhis-
sāmiti. ⁵ B^d sinehana, Ck^o pitehete. ⁶ Ck^o -tam̐, C^o -ta. ⁷ B^d -ṇā. ⁸ Ck^o
mahārāja ito nītā. ⁹ B^d -ta-. ¹⁰ B^d -laṭṭhīva, Ck^o bhujalaṭṭhī ca. ¹¹ B^d
vedivā. ¹² Ck^o anu-. ¹³ B^d -assā-. ¹⁴ Ck^o asatā, C^o asitā. ¹⁵ B^d īrā-. ¹⁶
Ck^o migajjīva. ¹⁷ B^d -bhi.

170. Nāganāsūrukalyāṇī paṭhamā timbarutthanī

nātidighā nātirassā nālomā nātilom' assā 'ti. 1620.

Ta. ito ti ummaggam dasseti, kosumbhaphalakasussonṇi visāla-
kañcanaphalakam viya sundarasoṇi, haṁsa -- ti gocarattāya vicarantānam 5
haṁsapotakñam viya gaggarena madhurena bhañṇena¹ samannāgatā, koseyya -- ti
kañcanahacitakoseyyavattavasana², sāmā ti suvaṇṇasāmā³, pārevaṭakkhiti
pañcasu pāsādesu⁴ rattaṭṭhāne pārevaṭasakunāsadisakkhī, sutanū ti sobhana-
sarīrā, bimboṭṭhā ti bimbaphalāni viya sumatṭhoṭṭhaparīyosānā, tanumaj-
jhimā ti karamitamajjhā⁵, sujātā bhujalaṭṭhīvā⁶ 'ti vijambhanakāle vāte- 10
ritarattapallavavilāsini sujātā bhujalāṅgalatā⁷ viya virocati, vellīvā⁸ ti kañcana-
vedi viya tanumajjhā⁹, isakaggapavellitā ti isakam aggesu onatā¹⁰ isā-
kaggapavellitā vā¹¹ rathiyāya¹² aggam viya vinatā, migachāpā vā¹³ 'ti
pabbatapādambhī¹⁴ sujātā vyagghapotiḥ¹⁵ vā¹⁶ vilāsakuttayuttā¹⁶, hemanta-
gi -- ti obhāsavantatāya hemantaggisikhā viya sobhati, khuddaveḷuḥṭhi¹⁷ 15
yathā khuddakehi udakaveḷuḥi sañchannā sā nadi sobhati evam tanulomāya
rājīyā sobhati, kalyāṇi ti chavimamsakesanahāruatṭhinam vasena pañcāvīdhenā
kalyāṇena samannāgatā, paṭhama -- ti timbarutthaninam paṭhamā uttamā
suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇatimbarudvayam iv' assa¹⁸ sañṭhānasampannam¹⁹
nirantaram thanayuggalam.

20

Evam M-e tassā rūpasirīm vaṇṇente tassa sā pubbe aditṭha-
pubbā viya ahoṣi, balavasineham uppādesi, ath' assa sin-
ehuppattim ṇatvā M. anantaram g. ā.:

171. Nandāya nūna maraṇe²⁰ nandasi sirivāhana:

ahañ ca nūna Nandā ca gacchāma Yamasādhanaan ti. 1621. 25

Ta. siri -- ti sirisampannavāhana mahārāja nūna tvaṁ evam uttamarūpa-
dharāya Nandāya maraṇena nandasīti vadati, gacchāma 'ti sace hi tvaṁ maṁ
māressasi ekaṁsena ambhākaṁ rājā Nandam māressati, iti Nandā ca ahañ ca
Yamassa santikaṁ gamiṣsāma, Yamo amhe ubho diṣvā Nandam mayham eva
dassati, tassa mayham māretvāpi²¹ tādisam itthiratanam labhantassa²² kiṁ 30
chijjati²³, nāham attano maraṇena hānīm passāmi devā 'ti evam kira nam²⁴ āha.

¹ B^d madhurasarena. ² B^d -khapita-. ³ B^d suvaṇṇasarīrā. ⁴ C^k thānesu.

⁵ B^d hatthatalamigatanumajjhimā. ⁶ C^k bhujalaṭṭhīvā. ⁷ C^k bhujalaṭṭhīvā.

⁸ C^k vellitāvā, B^d dedivā. ⁹ C^k anumajjhā, B^d tanumajjhimā. ¹⁰ C^k tambanātā?

¹¹ B^d ti. ¹² B^d nettiṁsāya vā in the place of rathiyāya. ¹³ C^k migajājivā. ¹⁴

B^d -sānamhī. ¹⁵ B^d viya. ¹⁶ B^d -kutti-. ¹⁷ B^d -bhiti. ¹⁸ B^d assā. ¹⁹ B^d

susaṇṇ-. ²⁰ C^k -hena. ²¹ C^k maretvā. ²² B^d ala-. ²³ B^d rajjena. ²⁴ B^d

B^d kāraṇam in the place of kiranam.

Iti M. ettakena¹ ṭhānena Nandam eva vaṇṇesi na itare¹,
 kimkāraṇā: sattā hi piyabhariyāsu² viya sesesu ālayaṃ na ka-
 ronti, mātaraṃ vā saranto puttadhītarō pi sarissatīti tam eva
 vaṇṇesi, rājā³ mātaraṃ pana mahallakabhāven⁴ eva⁴ vaṇṇesi,
 5 nāṇasampanne Mahāsatte madhurassarena vaṇṇente yeva
 Nandā devī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahosi, tato rājā
 cintesi: „ṭhapetvā Ma-aṃ aṇño mama bhariyaṃ ānetvā dātum
 samattho n⁵ atthīti“, ath⁶ assa taṃ sarantassa soko uppajji,
 atha naṃ M. „mā cintayi mahārāja, devī ca te putto ca mātā
 10 ca tayo pi āgacchissanti, mama gamanam ev⁷ ettha pamāṇaṃ,
 tvaṃ assāsaṃ paṭilabha narindā“⁸ 'ti rājānaṃ assāsesi, atha
 rājā cintesi: „ahaṃ attano nagaraṃ surakkhitaṃ sugopitaṃ kā-
 retvā imaṃ Upakārīnagaraṃ ettakena balavāhanena parikkhi-
 pitvā ṭhito, ayaṃ pana paṇḍito⁹ evaṃ sugopitāpi mama nagarā
 15 devīṃ ca me puttaṃ ca mātaraṃ ca ānetvā Vedeḥassa dāpesi,
 amhesu ca evaṃ parivāretvā ṭhitesv-eva ekassāpi ajānantassa
 Vedeḥaṃ sasenāvāhanaṃ yāpesi⁹, kin nu kho dibbamāyaṃ
 jānāti udāhu cakkhumohanaṃ“⁹ ti, atha naṃ pucchanto ā.:

172. Dibbaṃ adhīyase māyaṃ akāsi cakkhumohanaṃ
 20 yo⁷ me amittaṃ hatthagataṃ Vedeḥaṃ parimocayīti. 1622.
 Taṃ sutvā M. „mahārāja, ahaṃ dibbamāyaṃ jānāmi, paṇ-
 ḍitā hi dibbamāyaṃ uggaṇhitvā bhave sampatte attānaṃ pi
 param pi dukkhato mocenti yevā“⁹ 'ti ā.:

173. Adhīyanti⁸ mahārāja dibbamāy⁸ idha paṇḍitā
 25 te mocayanti attānaṃ paṇḍitā mantino janā. 1623.

174. Santi māṇavaputtā me kusalā sandhichedakā
 yesaṃ katena maggena Vedeḥo Mithilaṃ gato ti. 1624.

Ta. dibbamāyidhā 'ti dibbamāyaṃ idha⁹, māṇavaputtā ti upaṭṭhā-
 kataruṇayodhā, yesaṃ katenā 'ti yehi katena, maggenā 'ti alaṃkata-
 30 ummaggena.

¹ B^d adds tayo jane. ² B^d -yā. ³ C^s rājā. ⁴ C^k omit na. ⁵ C^k omit paṇ-
 ḍito. ⁶ B^d palāpesi. ⁷ B^d so. ⁸ C^k adds me, C^s ce. ⁹ C^k tattha māyidhā
 'ti mā idha.

Idaṃ pana sutvā „alaṃkataummaggena kira gato“ „kīdiso nu kho ummaggo“ ti rājā ummaggaṃ daṭṭhukāmo ahoṣi, ath' assa iṃgitāṃ nātvā M. „rājā ummaggaṃ daṭṭhukāmo, dasses-sāmi 'ssa ummaggaṃ“ ti dassento ā.:

175. Iṃgha passa mahārāja ummaggaṃ sādhu māpitaṃ, 5
hatthīnaṃ atha assānaṃ rathānaṃ atha pattinaṃ
ālokaḥhūtaṃ tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ sādhu niṭṭhitaṃ ti. 1625.

Ta. hatthīnaṃ ti potṭhakammaṃcittakammavasena² katānaṃ etesaṃ hatthī-
ādīnaṃ patitthi³ upasobhitāṃ alaṃkatadevasabbhāsādisaṃ ekobhāsāṃ hutvā
tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ passa devā 'ti. 10

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja mama paṇṇāya māpite Candassa ca Suriyassa ca“ utṭhitatṭhāne viya pākāṭe⁵ alaṃ-
kataummagge asītimahādvārāni catusatṭhicūḷadvārāni ekasata-
sayanagabbhe anekasatadīpagabbhake⁶ ca passa, mayā saddhiṃ
samaggo sammodamāno hutvā attano balena saddhiṃ Upakāri- 15
nagaraṃ pavisa devā“ 'ti nagaradvāraṃ vivarāpesi, rājā eka-
satarājapariṇāso nagaraṃ pāvisi, M. pāsādā oruyha rājānaṃ
vanditvā saparivāraṃ ādāya ummaggaṃ pāvisi, rājā alaṃkata-
devanagaraṃ viya ummaggaṃ disvā Bo-assa guṇaṃ vaṇṇento ā.:

176. Lābhāvata Videhānaṃ yassa [me]edisā⁷ paṇḍitā (cfr. v. 18 p. 333) 20
ghare vasanti vijite⁸ yathā tvaṃ si Mahosadhā 'ti. 1626.

Ta. Videhānaṃ ti evarūpānaṃ paṇḍitānaṃ ākaraṣṣa utṭhānatṭhānabhū-
tassa⁹ Videhānaṃ janapadassa lābhā vata, yassa me edisā ti yassa [me] eva-
rūpā paṇḍitā upāyakusālā ekaghare vā ekajanapade vā ekaraṭṭhe vā vasanti
tassāpi lābhā, yathā tvaṃ sīti yathā tvaṃ si tādīsena paṇḍitena saddhiṃ ye 25
va ekaraṭṭhe ekajanapade ekanagare ekagehe vasitūṃ labhanti¹⁰ tesāṃ Videha-
raṭṭhavāsīnaṃ c' eva Mithilānagaravāsīnaṃ ca tayā saddhiṃ ekato vasitūṃ
labhantānaṃ lābhā ti vadati.

¹ Bḍ icchitaṃ. ² C^o potta-. Bḍ po iṭṭhakakamma-. ³ Bḍ mantihī, B^o patitthi.

⁴ C^o paṇṇā ca nandassa nāpā suriyassa ca, C^o paṇṇā candassa nāpā suriyassa ca. ⁵ C^o omīti viya pā-. ⁶ C^o -tedīpa-, Bḍ -gabbhe. ⁷ Bḍ yassimedisā, read: mēdisa? ⁸ C^o add raṭṭhe. ⁹ Bḍ -naṃ ārakkhassa upāṭhānabhūtassa. ¹⁰ C^o labhati.

Ath' assa M. ekasatasayanagabbhe dassesi: ekassa dvāre
vivaṭe sabbesaṃ¹ vivariyati² ekassa pihite sabbesaṃ³ pithiyyati⁴,
rājā ummaggaṃ olokeno purato gacchati p. pacchato, sabbā
senā ummaggaṃ eva pāvisi, rājā ummaggaṃ nikkhami, p. tassa
5 nikkhantabhāvaṃ ñatvā sayāṃ nikkhamitvā aññesaṃ nikkha-
mituṃ adatvā ummaggaḍḍhāraṃ pidahanto āpiṃ akkami, asiti-
mahādvārāni catusatthiṇḍiḍḍhāraṃ ekasatasayanagabbhadvārāni
anekasatadīpagabbhadvārāni ca ekappahārāni pidahiṃsu, sakalo
ummaggo lokantariko⁵ viya andhakāro ahosi, mahājano bhīta-
10 tasito ahosi, M. bhiyyo ummaggaṃ pavisanto yaṃ⁶ khaggaṃ⁷
ṭhapesi taṃ gaheṭvā bhūmito atthārasahatthattāṇaṃ⁸ ākāse
laṃghitvā⁹ oruyha rājānaṃ ṭhatthe gaheṭvā asīṃ uggiritvā tāsetvā
„mahārāja sakala-Jambudīpe rajjaṃ kassa rajjan¹⁰“ ti pucchi,
so bhīto „tuyhaṃ p-tā“¹¹ 'ti vatvā „abhayaṃ me dehīti“ ā.,
15 „mā bhāyi mahārāja, nāhaṃ taṃ māretukāmatāya khaggaṃ
parāmasiṃ, mama pana paññānubhāvaṃ dassetuṃ parāmasiṃ“
ti khaggaṃ rañño adāsi, atha naṃ khaggaṃ gaheṭvā ṭhitam¹²
āha: „sace si mahārāja maṃ māretukāmo idāṃ¹³ eva maṃ iminā
khaggena mārehi, atha abhayaṃ dātukāmo abhayaṃ me dehīti“
20 ā., „paṇḍita mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam eva, tvaṃ mā
cintayīti“ asīṃ gaheṭvā ubbo pi aññamaññaṃ adubbhāya sa-
pathaṃ kariṃsu, atha rājā Bo-aṃ ā.: „p-a evarūpapaññālabala-
sampanno hutvā r. kasmā na gaṇhasīti“, „mahārāja, ahaṃ
icchamāno ajja sakala-Jambudīpe rājāno māretvā r. gaṇheyyaṃ,
25 paraṃ māretvā yasagahaṇaṃ pana paṇḍitehi na-ppasatthan“
ti¹⁴, „p-a mahājano dvāraṃ alabhamāno paridevati, ummagga-
dvāraṃ vivaritvā mahājanassa jivitadānaṃ dehīti“, so dvāraṃ
vivari, sakalaummaggo ekobhāso ahosi, mahājano assāsaṃ paṭi-
labhi, sabbe rājāno attano senāya saddhiṃ nikkhamitvā p-assa
30 santikaṃ agamaṃsu¹⁵, so raññā saddhiṃ visālamālake atthāsi,

¹ Bḍ adds dvārāni. ² Bḍ -yanti. ³ Ck^s sabbe, Bḍ adds dvārāni. ⁴ Bḍ pida-
hanti. ⁵ Ck^s -kā, Bḍ lokantanirayo. ⁶ Bḍ sayāṃ. ⁷ Bḍ adds vālake. ⁸ Bḍ
atthārahattubbedhaṃ. ⁹ Bḍ ākāsaṃ ullāghitvā. ¹⁰ so Bḍ; Ck^s r. karissā. ¹¹
Bḍ adds na so. ¹² so Bḍ; C^s athābha, Ck^s atha bha-. ¹³ Bḍ adds atha naṃ
rājā āha. ¹⁴ Bḍ āgamiṃsu.

atha naṃ te rājāno āhaṃsu: „p-a, taṃ nissāya no jīvitaṃ
 laddhaṃ, sace muhuttaṃ ummagadvāraṃ na vivarittha sabbe-
 saṃ tatth' eva maraṇaṃ abhavissā 'ti', „na mahārājāno' idān'
 eva pubbe pi tumhe maṃ űeva nissāya jīvitaṃ labhitthā“ 'ti,
 „kadā p-ā“ 'ti, „thapetvā amhākaṃ nagaraṃ sakala-Jambudīpe 5
 r. gahetvā Uttarapañcālanagaraṃ gantvā uyyāne jayapānaṃ
 pātuṃ surāya paṭiyattakālaṃ sarathā“ 'ti, „āma p-ā“ 'ti, „tadā
 esa rājā Kevaṭṭena saddhiṃ dummantitena visayojitāya surāya
 c' eva macchamaṃsehi ca tumhe māretuṃ kiccaṃ akāsi,
 athāhaṃ 'mā ime mayi passante anāthamarāṇaṃ marantū' 'ti 10
 attano purise pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṃ man-
 taṃ bhinditvā tumhākaṃ jīvitadānaṃ adāsin“ ti, te sabbe pi
 ubbiggamānasā hutvā Cūḷaṇiṃ pucchimsu: „saccaṃ kira ma-
 hārājā“ 'ti, „āma mayā Ke-assa kathaṃ gahetvā kataṃ, saccam
 eva p-o kathetīti“, te sabbe pi M-aṃ ālīngitvā „p-a, tvaṃ 15
 sabbesaṃ no paṭiṭṭhā jāto, taṃ nissāya mayaṃ jīvitaṃ labhimhā“
 'ti sabbe pāsādhanehi Bo-assa pūjaṃ karīmsu, p. rājānaṃ āha:
 „mahārāja, tumhe mā cintayittha, pāpamittasaṃsaggassa' esa
 doso, ime rājāno khamāpethā“ 'ti, rājā „mayā duppurisaṃ
 nissāya tumhākaṃ evarūpaṃ kataṃ, esa mayhaṃ doso, kha- 20
 matha me, na puna evarūpaṃ karissāmi“ khamāpesi, te añña-
 maññaṃ accayaṃ⁴ desetvā samaggā ahesuṃ. Atha rājā ba-
 huṃ khādaniyabhojanīyagandhamālādiṃ āharāpetvā sabbehi tehi
 saddhiṃ sattāhaṃ ummagge yeva kiḷitvā nagaraṃ pavisitvā
 M-assa mahāsakkāraṃ kāretvā ekasatarājaparivuto mahātale 25
 nisīditvā p-aṃ attano santike vasāpetukāmatāya ā.:

177. Vuttīṇ ca parihāraṇ ca diguṇaṃ bhattavetaṇaṃ
 dadāmi vipule⁵ bhogē⁶, bhuñja kāme ramassu ca,
 mā Videhaṃ paccāgami, kiṃ Videho karissatīti. 1627.

Ta. vuttin ti yasanissitaṃ jīvitavuttin, parihāraṇ ti gāmanīgamadānaṃ, 30
 bhattaṇ ti nīvāpaṃ, vetanaṇ ti paribbayaṃ, bhoge ti aññe pi te vipule
 bhoge dadāmi.

¹ Bā bhavissatīti. ² Bā -rāja, ³ Cā Bā bahu. ⁴ Bā ajjayaṃ. ⁵ Cā -laṇi
 bhogaṃ.

Paṇḍito pana taṃ paṭikkhipanto āha:

178. Yo cajettha mahārāja bhaddārāṃ dhanakārāṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva jiveyya Vedehe nānāssa¹ puriso² siyā³. 1628.

5 179. Yo cajettha mahārāja bhaddārāṃ dhanakārāṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva tiṭṭheyya Vedehe nānāssa vijite vase ti. 1629.

Ta. attano -- ti evarūpaṃ hi dhanakārāṇā tam eva⁴ attano bhaddārāṃ
pariccejantena pāpaṃ katan ti attā⁵ garahati iminā dhanakārāṇā attano
10 bhaddā pariccatto pāpadhammo ayan ti paro pi garahati, tasmā na sakkā tasmā
dharante mayā aññassa vijite vasitun ti.

Atha naṃ rājā ā: „tena hi p-a tava rañño devattaṃ⁶
gatakāle idhāgantun paṭiññāṃ dehīti“, „jīvanto āgamissāmi
mahārāja“ ‘ti, ath’ assa rājā sattāhaṃ mahāsakkārāṃ katvā
15 sattāhaccayena puna āpucchana-kāle⁷ „ahan te p-a idaṃ c’ idaṃ
ca dammīti“ vadanto gātham āha:

180. Dammi nikkhasahassan te gāmāsīti ca Kāsīsu
dāsīsatāni cattāri dammi bhariyāsataṃ ca te,
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ gaccha Mahosadhā ‘ti. 1630.

20 Ta. nikkha -- ti pañcasuvannaṃ nikkhena nikkhānaṃ sahasaṃ, gāma ti
ye gāma saṃvaccharena⁸ sata-sahasasutthānaka⁹ te dammi, Kāsīsu ‘ti Kāsīratthe,
taṃ Vedeharatthassa āsannaṃ, tasmā tath’ assa asīti gāme adāsī.

So pi rājānaṃ āha: „mahārāja tumhe bandhavānaṃ mā cin-
tayittha, ahaṃ mama rañño gamanakāle yeva ‘mahārāja Nandā-
25 devīṃ mātītthāne tṭhāpeyyāsi Pañcālacaṇḍaṃ kaniṭṭhatthāne’ ti
vatvā dhītāya vo abhisekaṃ dāpetvā rājānaṃ uyyojesiṃ, mātaraṇ
ca devīṃ ca vo puttaṃ ca sīgham eva pesessāmīti“, rājā „sādhū
p-a“ ‘ti attano dhītu dātābāni dāsīdāsavattālaṃ kārāhiraññasu-
vaṇṇaalamkatakathāssarathādīni „imāni tassā dadeyyasīti“
30 M-aṃ¹⁰ paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattabbakiccaṃ vicārento ā:

¹ Ck^o na añ-. ² B^d purato. ³ so all three MSS. ⁴ Ck^o vatame in the place of
tam eva. ⁵ B^d attanā mī uttānaṃ. ⁶ B^d devaṇ. ⁷ Ck^o apu-. ⁸ B^d saṃvac-
chare saṃvacchare. ⁹ Ck^o -kaṃ. ¹⁰ B^d -assa.

181. Yāvaṃ dadantu hatthīnaṃ assānaṃ dviguṇaṃvidhaṃ,
tappentu annapānena rathike pattikārike¹ ti. 1631.

Ta. yāvaṃ ti na kevalaṃ diguṇaṃ eva yāva pahoti tāva hatthīnāṃ ca assā-
naṃ ca yavagodhūmādividhaṃ dethā² 'ti vadati, tappentu³ 'ti yattakena⁴ antarā-
magge akkhamantā gacchanti tattakaṃ dadantā tappentu.

5

Evaṃ ca pana vatvā paṇḍitaṃ uyyojento āha:

182. Hatthī assā rathā pattī gacch⁵ evādāya⁶ paṇḍita,
passatu taṃ mahārāja Vedehe Mithilaṃ gatan⁷ ti. 1632.

Ta. Mithilaṃ gatan⁸ ti sotthinā taṃ Mithilanagaraṃ sampattaṃ passatu.

Iti so p-assa mahantaṃ sakkāraṃ katvā uyyojesi, te pi 10
ekasatarājāno Mahāsattassa sakkāraṃ⁹ katvā bahūṃ paṇṇākāraṃ
adaṃsu, tesaṃ santike upanikkhittapurisā p-am-eva parivāra-
yimsu, so mahantena parivārena maggaṃ paṭipajjitvā antarā-
magge yeva Cūlanīraṇṇā dinnagāmehi¹⁰ āyaṃ āharāpetuṃ purise
pesetvā Videharatthaṃ sampāpuni, Senako pi kira antarā- 15
magge⁷ purisaṃ ṭhapesi, „C-raṇṇo puna āgamaṇaṃ vā anā-
gamaṇaṃ vā jāna⁸, yassa kassaci āgamanakāle⁹ ca mayhaṃ
ārocehiti¹⁰“, so tiyojanamatthake yeva M-aṃ disvā āgantvā
„p. mahantena parivārena āgacchatīti“ ārocesi, taṃ sutvā rāja-
kulaṃ agamāsi, rājāpi pāsāde¹¹ ṭhito vātapānena¹² olokeno 20
mahatiṃ senaṃ disvā „Ma-assa senā mandā, ayaṃ ativiya
mahatī, kacci¹³ nu kho Cūlanī āgato siyā“ ti bhīttasito tam
atthaṃ pucchanto ā.:

183. Hatthī assā rathā pattī senā padissate¹⁴ mahā
caturaṅgini bhīmsarūpā, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1633. 25

Ath⁵ assa Senako tam atthaṃ ārocento āha:

184. Ānando te mahārāja uttamo patidissati:
sabbasenaṅgam ādāya sotthim patto Mahosadho ti. 1634.
Taṃ sutvā rājā āha: „Se-a, paṇḍitassa mandā senā, ayaṃ

¹ B^d -rake. ² B^d adds te. ³ B^d gacchapādāya. ⁴ B^d midhilaggahāṇ. ⁵ C^k
mahāsakkāraṃ. ⁶ B^d -mato. ⁷ B^d adds attano. ⁸ B^d jānitvā. ⁹ B^d āgama-
naṃ. ¹⁰ B^d āroceyyāsīti. ¹¹ B^d -datale. ¹² B^d adds bahl. ¹³ B^d kim. ¹⁴
C^k dissate, B^d padissante.

pana atimahatīti“, „mahārāja, C-rājā¹ tena pasādito bhavissati, ten' assa pasannena dinnā bhavissatīti“, rājā nagare bheriṇ carāpesi: „nagaraṃ alaṃkaritvā p-assa paccuggamaṇaṃ karontū“ 'ti, nāgarā tathā karimsu, p. nagaraṃ pavisitvā rāja-
 5 kulaṃ gantvā rājānam vandi', atha naṃ rājā utthāya ālingitvā pallaṃkavaragato paṭisanthāraṃ karonto ā.:

155. Yathā petāṃ susānasmim chaḍḍetvā caturō janā
 evaṃ Kampilliyaraṭṭhe² chaḍḍayitvā idhāgatā³. 1635.

156. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
 10 kena vā atthajātenā attānaṃ parimocayīti. 1636.

Ta. caturō janā ti p-a yathā nāma kālakataṃ caturō janā mañcakena susānaṃ netvā chaḍḍetvā anapekkhā gacchanti evaṃ Kampilliyaraṭṭhe² tam chaḍḍetvā mayā idhāgatā ti a., vaṇṇena⁴ 'ti kāraṇena, hetunā ti paccayena, atthajātenā 'ti atthena jātena, a- parimocayīti amittahatthagato kena
 15 paccayena ken' atthena tvaṃ attānaṃ mocayīti.

Tato Mahāsatto āha:

157. Attham atthena Vedeha mantaṃ mantena khattiya
 parivarayissaṃ⁵ rājānaṃ Jambudīpaṃ va sāgaro ti. 1637.

T. a.: ahaṃ mahārāja tehi⁷ cintitaṃ attham attanā cintitena atthena tehi⁷
 20 mantitaṃ mantaṃ attano mantena parivaresiṃ, na kevalaṃ ca ettakaṃ ekasata-
 rājaparivāraṃ pana tam pi rājānaṃ Jambudīpaṃ sāgaro viya parivārayissaṃ ti
 sabbāṃ attano katakammaṃ vitthāretvā kathesi.

Taṃ sutvā rājā tussi, ath' assa p. C-rañño attano dinna-
 paṇṇākāraṃ ācikkhanto ā.:

25 158. Dinnaṃ nikkhasahassam me gāmaṣīti ca Kāsisu
 dāṣṭsatāni cattāri dinnaṃ bhariyāsataṃ ca me
 sabbāṃ⁶ senaṇḍam ādāya sotthin' amhi idhāgato ti. 1638.

Tato rājā atituttapapaṭṭho M-assa guṇaṃ vaṇṇento tam
 eva udānaṃ udānesi:

¹ C^o rāja. ² C^o vanditvā, B^d vanditvā ekamantaṃ nisīdi. ³ C^o kampilliyet-
 thambā, C^o kampilliyetthambā, B^d kampillaye tyambā, B^o kampillīye tumbā. ⁴
 C^o -to. ⁵ B^d kampillasse raṭṭhe. ⁶ B^d -yi. ⁷ B^d tena. ⁸ C^o sabbe.

189. Sāsukham vata saṁvāso paṇḍitehīti Senaka,
pakkhīva pañjare¹ baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate² mocayi no Mahosadho ti. 1639.
Senako pi 'ssa vacanaṁ sampañicchanto tam eva g. ā.:

190. Evam eva mahārāja paṇḍitamhi³ sukhāvahā,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate⁴ mocayi no Mahosadho ti. 1640.

Atha rājā nagare chaṇabheriṇ⁵ carāpetvā „sattāhaṁ chaṇaṁ
karontu, yesaṁ mayi sineho atthi sabbe p-assa sakkārasammā-
naṁ karontū“⁶ 'ti.

Imam attham pakāsento Satthā āha:

191. Āhaññantu sabbavīṇā bheriyo deḍḍimāni ca
nadantu⁷ māgadhā saṁkhā, vaggu vadatu⁸ dundubhīti. 1641.

Ta. āhaññantū 'ti vādiyantu⁹, māgadhā saṁkhā ti Magadharatthe
sañjātā saṁkhā, dundubhīti mahābheriyo.

Nāgarā ca jānapadā¹⁰ ca pakatiyā p-assa sakkāraṁ kātu-
kāma va bheriṁ sutvā atirekaṁ¹¹ akaṁsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

192. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā (cfr. p. 21, 24)
bahum annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhihārayum. 1642.

193. Hatthāruhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
bahum annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhihārayum. 1643.

194. Samāgatā jānapadā¹² negamā ca samāgatā
bahum annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhihārayum. 1644.

195. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitamāgate¹³,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo pavattathā¹⁴ 'ti. 1645.

Ta. orodhā ti Udumbarādeviṁ ādīm katvā antepurikā, abhihārayun
ti abhihārapesum pahīṁsū 'ti a., bahujjano ti bhikkhave nagaravāsino ca
catudvāragāmaṁvāsino ca janapadavāsino ca bahujjano pasanno āsi, disvā
paṇḍitamāgate¹⁵ 'ti paṇḍite Mithilam āgate disvā, pavattathā¹⁶ ti paṇḍi-
tamhi Mithilam anuppatte ayaṁ no paṭhamam eva paccāmittavasaṁ gataṁ rāja-

¹ Bā amittassa hatthagate. ² so Ck for -tā hi? Bā -tehi. ³ Ck chano-, Ck
chano-. ⁴ Bā dhamantu. ⁵ Bā madentu. ⁶ Bā udiriyanu. ⁷ Bā ja-. ⁸ Bā
-katarasi. ⁹ Bā -tam. ¹⁰ Ck avatthā, Bā pavatthittā. ¹¹ Bā pavatthittā,
Ck avatthāte.

naṃ mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājāno aññamaññaṃ khamāpetvā samagge katvā Cūḷaniṃ pasādetvā tena dinnāṃ mahantaṃ yasaṃ ādāya āgato ti vatvā tuṭṭhacittena janena ¹ pavattito celukkhepo pavattatha ².

Atha M. chaṇḍavasāne rājakulaṃ gantvā „mahārāja C-rañño
 5 mātaraṇ ca deviṇ ca puttaṇ ca sīghaṃ pesetum vaṭṭatīti“ ā,
 „sādhu tāta pesehīti“ so tesaṃ tiṇṇaṃ janānaṃ mahantaṃ
 sakkāraṃ katvā attanā saddhiṃ āgatasenāya pi sakkārasammā-
 naṃ kāretvā te tayo mahantena parivārena attano purisehi
 saddhiṃ pesesi, raññā attano dinnasatabhariyāyo ca cattāri
 10 dāsisatāni ca Nandadeviyā saddhiṃ pesesi, attanā saddhiṃ
 āgatasenam pi tehi saddhiṃ pesesi, te mahantena parivārena
 Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇṇiṃsu, atha rājā mātaraṃ pucchi:
 „kiṃ amma Vedeharājena vo saṅgaho kato“ ti, „tāta, kiṃ
 kathesi, maṃ devatāṭṭhāne ṭhapetvā sakkāraṃ akāsīti“ Nandā-
 15 devim pi mātiṭṭhāne ṭhitabhāvaṃ kathesi Pañcālacaṇḍaṃ ka-
 niṭṭhabhātikaṭṭhāne ti, taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā bahuṃ
 paṇṇākāraṃ pesesi, tato paṭṭhāya ubho samaggā sammodamānā
 vasimsū ³ti. Mahāuṃmaggakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Pañcālacaṇḍī rañño piyā ahosi manāpā, sā dutiye saṃ-
 20 vacchare puttaṃ vijāyi, tassa dasame saṃvacchare Vedeharājā
 kālam akāsi, Bo- tassa chattaṃ ussāpetvā „deva ahaṃ tava
 ayyakassa Cūḷanirañño santikaṃ gamissāmīti“ āpucchi, „paṇḍita,
 mā maṃ daharaṃ chaḍḍetvā gamittha, ahaṃ taṃ pitiṭṭhāne
 ṭhapetvā sakkāraṃ karissāmi“, Pañcālacaṇḍī pana „p-a tumhākaṃ
 25 gatakāle aññaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, mā gamitthā“ ⁴ti yāci,
 so pi „mayā rañño patiññā dinnā, na sakkā na' gantun“ ti
 mahājanassa karuṇā' paridevantass' eva attano upaṭṭhāke ga-
 hetvā nikkhamitvā Uttarapañcālanagaraṃ gato, rājā tassā-
 30 pavesetvā mahantaṃ gehaṃ tassa datvā ṭhapetvā paṭhama-

¹ B^d mahajanena. ² B^d pavittittha, B^e adds avatthaṭṭā ti pi pāṭho so yev' attho.

³ B^d a. ⁴ B^d kalunaṃ.

dinne¹ asītigāme² aññam bhogam adāsi, so tam rājānam
 upatthāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā niccam rājagehe
 bhuñjati sā paṇḍitā vyattā, tāya M. na diṭṭhapubbo, „Maho-
 sadhapaṇḍito kira rājānam upatthātīti“ saddam eva suṇāti, te-
 nāpi sā na diṭṭhapubbā, „Bherī nāma p-kā rājagehe bhuñjatīti“⁵
 saddam eva suṇāti, Nandādevī pana „piyavippayogam katvā
 amhe kilamesīti“ Bodhisatte³ anattamanā ahoṣi, sā pañca⁴ valla-
 bhitthiyo ānāpesi: „Ma-assa ekam dosam upadhāretvā rañño
 antare bhinditum⁶ vāyamathā“⁷ ti, „tā tassa antaram olokentiyo
 vicaranti, ath' ekadivasam sā paribbājikā bhuñjitvā nikkha-¹⁰
 mantī Bo-am rājupatthānam āgacchantam rājaṅgane passi, so
 vanditvā atthāsi, sā cintesi: „ayam kira p., jānissāmi tāv'
 assa paṇḍitabhāvam vā apaṇḍitabhāvam vā“ ti hatthamuddāya⁸
 pañham pucchanti Bo-am oloketvā hattham vikāsesi⁹, sā kira
 „kīdisam p-am rājā paradesato ānetvā idāni paṭijaggati na¹⁵
 paṭijaggatīti“ manasā pañham pucchi, Bo- „hatthamud-
 dāya“ pañham pucchati¹⁰ nātvā pañham vissajjento muṭ-
 ṭhim akāsi, so kira „ayyo¹¹ mama paṭiññam gahetvā pakkosā-
 petvā idāni rājā gāḷhamuṭṭhiyāto na me pubbam kiñci detīti¹⁰“
 manasā pañham vissajjesi, sā tassa katham nātvā hattham²⁰
 ukkhipitvā attano sīsam parāmasi, ten' idam dasseti: „p-a.
 sace kilamasi mayam viya kasmā na pabbajasīti“, tam nātvā
 M. attano kucchim parāmasi, ten' idam dasseti „ayyo, mama
 posetabbayuttā bahū, tena na pabbajāmīti“, iti sā hatthamud-
 dāya¹¹ pañham pucchitvā attano āvāsam eva agamāsi, M. pi²⁵
 tam vanditvā rājupatthānam gato, Nandadeviyā payuttā valla-
 bhitthiyo sīhapañjare ṭhitā tam kiriyaṃ disvā C-rañño santi-
 kam gantvā „deva Ma-dhc Bheriparibbājikāya saddhim ekato
 hutvā tumbhākam r. gaṇhitukāmo te paccatthiko hotīti“ pari-
 bhindimsu, rājā ā.: „kim vo diṭṭham va sutam vā“¹¹ ti „mahā-³⁰

¹ Ck - nneṇa, Bd pathamaṃ dinne asītigāme? ² Ck - gāmena. ³ Bd - assa ⁴
 Bd pañcasata. ⁵ Bd paribhi-. ⁶ Bd -muthāya. ⁷ Bd pasāresi. ⁸ Bd haṭhamu-
 ṭhāya mam. ⁹ Bd ayye. ¹⁰ Ck - apubbam, Bd dāḷhamuṭṭhiva jāto me kiñci din-
 nam pubbantī. ¹¹ Bd -muthāya.

rāja paribbājikā bhuñjitvā otarantī Ma-am disvā rājānaṃ
 hatthatalaṃ viya khalamaṇḍalaṃ viya ca samaṃ katvā 'r.
 attano hatthagataṃ kātuṃ na¹ sakkosīti' hatthaṃ vikāsesi,
 Ma-dho pi khaggagahaṇākāraṃ dassento 'katipāhaccayen' assa
 5 sīsaṃ chinditvā r. attano hatthagataṃ karissāmīti' muṭṭhim
 akāsi, sā 'sīsaṃ chindāhīti' attano hatthaṃ ukkhipitvā sīsaṃ
 parāmasi, Ma-o 'majjhe va naṃ chindissāmīti' udaraṃ parā-
 masīti', appamatto mahārāja hotha, Ma-am ghātetuṃ⁴ vaṭṭa-
 titi⁵, so tāsāṃ kathaṃ sutvā cintesi: „na sakkā paṇḍitena
 10 mayi⁶ dussituṃ, paribbājikaṃ pucchissāmīti“ so punadivasena
 paribbājikāya bhuttakāle taṃ upasaṃkamitvā pucchi: „ayye
 kacci vo Ma-paṇḍito diṭṭho“ ti „āma mahārāja hiyyo me ito
 bhuñjitvā nikkhamantiyā diṭṭho“ ti, „koci pana vo kathāsallāpo
 ahoṣīti“, „sallāpo n' atthi, taṃ⁷ pana paṇḍito ti sutvā 'sace
 15 p. idaṃ jānissatīti' hatthamuddāya naṃ paṇhaṃ pucchim 'p-a
 kacci te rājā pasāritahattho na saṃkucitahattho, kacci saṃ-
 gaṇhati na saṃgaṇhatīti' hatthaṃ vikāsesim⁸ pi, 'rājā mamaṃ⁹
 paṭiññaṃ gahetvā pakkosivā idāni na kiñci detīti' muṭṭhim akāsi,
 athāhaṃ 'sace kilamasi mayam viya pabbajāhīti' sīsaṃ parāma-
 20 sim¹⁰, so 'mama posetabbā bahū, udarāni pūretabbāni, tena na
 pabbajāmīti' attano kucchim parāmasīti“, „p. ayye Mahosadho“
 ti, „āma mahārāja paṭhavītale paññāya tena sadiso n' atthīti“,
 rājā tassā kathaṃ sutvā taṃ vanditvā uyyojesi, tassā gatakāle
 p. rājupaṭṭhānaṃ pavittho, atha naṃ pucchi: „kacci te p-a
 25 Bheriparibbājikā diṭṭhā“ ti, „āma mahārāja hiyyo ito nikkha-
 mantiṃ¹⁰ passim, hatthamuddāya sā evaṃ paṇhaṃ pucchi,
 aham pi 'ssa⁶ tath' eva vissajjesu“ ti tāya kathitaniyāmen'
 eva kathesi, rājā taṃ divasaṃ pasīditvā p-assa senāpatiṭṭhānaṃ
 adāsi, sabbakiccāni tam eva paṭicchāpesi, tassa yaso mahā
 30 ahoṣi, rañño yasānantaro va¹¹. So cintesi: „raññā ekappahāren'

¹ B^d omits na. ² C^k -titi. ³ B^d -masi. ⁴ B^d ghātetuṃ. ⁵ B^d mayhaṃ. ⁶ B^d so. ⁷ C^k ma nugaṇh-. ⁸ all three MSS. -si. ⁹ B^d mama. ¹⁰ C^k -ti. B^d -tā. ¹¹ B^d rañño dinnayasānantarameva.

va mayhaṃ atimahantaṃ issariyaṃ dinnāṃ, rājāno kho pana
 māretukāmāpi evaṃ karonti yeva, yaṃ nūnāhaṃ 'mama suha-
 dayo vā na vā' ti rājānaṃ vīmaṃseyyaṃ, na kho pana añño
 jānituṃ sakkhissati, Bheriparibbājikā nāṇasampannā, sā eken'
 upāyena jānissatīti¹ bahūni 'gandhamālādīni gahetvā paribbāji- 5
 kāya āvāsaṃ gantvā taṃ pūjetvā vanditvā „ayye tumhehi
 rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhot-
 tharivā mayhaṃ mahantaṃ yasaṃ deti, taṃ' kho pana sabhā-
 vena vā deti no vā ti na jānāmi, sādhu vat' assa sace eken'
 upāyena rañño mayi bhāvāni² jāneyyāthā³ 'ti ā., sā sādhu 'ti 10
 paṭisunitvā punadivase rājagehaṃ gacchamānā va Dakarakkha-
 sapaṇhaṃ cintesi, evaṃ kir' assā ahosi: „carapuriso⁴ viya
 ahutvā upāyena rājānaṃ paṇhaṃ pucchitvā 'p-assa suhadayo
 vā na vā' ti jānissāmīti⁵“ sā gantvā katabhattakiccā nisīdi,
 rājāpi naṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, tassā etad ahosi: „sace 15
 rājā p-assa upari⁶ duhadayo bhavissati paṇhaṃ puṭṭho attano
 duhadayaabhāvaṃ mahājanamajjhe yeva kathessati, taṃ ayuttaṃ
 ekamante naṃ paṇhaṃ pucchissāmīti⁷“ sā „raho paccāsiṃsāmi
 mahārāja⁸“ 'ti ā., rājā manusse paṭikkamāpesi, atha naṃ sā ā.:
 „mahārāja taṃ paṇhaṃ pucchissāmīti⁹“, „puccha ayye, jānanto 20
 kathessāmīti¹⁰“, ath' assa sā Dakarakkhasapaṇhe paṭhamāṃ g. ā.:
 196. Sace vo vuyhamānānaṃ sattannaṃ udakaṇṇave (V. p. 76)

manussabalim esāno nāvaṃ gaṇheyya rakkhaso

anupubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi dakarakkhato⁶ ti. 1646.

Ta. sattannaṃ ti tumhākaṃ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro 25
 ca Dhanusekhasahāyo⁷ ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cā 'ti imesaṃ sat-
 tannaṃ, udakaṇṇave ti gambhīre vitthate udae, manussa -- ti manussa-
 balim gavesanto, gaṇheyyā 'ti thāmasampanno dakarakkhaso udakaṃ dvidhā
 katvā nikkhamitvā taṃ nāvaṃ gaṇheyya gahetvā ca pana mahārāja ime cha
 jane mama⁸ anupaṭipāṭiyā dehi taṃ vissajjessāmīti vadeyya atha tvaṃ anu- 30
 pubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi⁹ dakarakkhato⁶ ti¹⁰ kaṃ paṭhamāṃ datvā
 -pe- kaṃ¹¹ chaṭṭhaṃ datvā dakarakkhato muñceyyāsi.

¹ Cks na. ² Bđ sinehabhā-. ³ Bđ ahaṃ atthacaranapuriso. ⁴ Bđ -ssāmīti. ⁵
 Bđ uttari. ⁶ Cks no? Bđ -sā. ⁷ Cks -seka-. ⁸ Cks mama. ⁹ Cks -casi. ¹⁰
 Cks omīti. ¹¹ Bđ ka, Ck taṃ.

Taṃ sutvā rājā attano yathājjhāsayaṃ kathento i. g. ā.:

197. Mātaraṃ paṭhamaṃ dajjaṃ bhariyaṃ datvāna bhātaraṃ
tato sahāyaṃ datvāna pañcamaṃ dajjaṃ brāhmaṇaṃ
chatth' āhaṃ dajjam attānaṃ,

5 n' eva dajja Mahosadhan ti. 1647.

Ta. chaṭṭhāhan ti ayye pañcama khādite athāhaṃ bho dakarakkhaṣa
mukhaṃ vivarā 'ti vatvā tena mukhe vivaṇe dajhaṃ kacchaṃ bandhivā imaṃ
rajjasirīṃ aganetvā idāni maṃ khādā 'ti tassa mukhe pateyyaṃ na tv-eva jīva-
māno Ma-paṇḍitaṃ dadeyyaṃ ti, ettakena ayaṃ paṇho uṭṭhito.

10 Nātaṃ paribbājikāya rañño Mahāsatte suhodayattaṃ, na
pana ettaken' eva p-assa guṇo pākaṇo hoti, ten' assā etad
ahosi: „ahaṃ' mahājanamajjhe etesaṃ guṇaṃ kathessāmi rājā
tesaṃ agunaṃ kathetvā p-assa guṇaṃ kathessati, evaṃ p-assa
guṇo nabhe cando viya pākaṇo bhavissatīti“ sā sabbam' ante-
15 purāvacaṃ janaṃ sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya puna rājā-
naṃ tam eva paṇhaṃ pucchitvā tena tath' eva vutte „mahā-
rāja tvaṃ 'paṭhamaṃ mātaraṃ dassāmiti' vadasi', mātā nāma
mahāguṇā tuyhaṃ ca mātā na aññesaṃ mātu sadisā, bahūpa-
kāra te esā“ ti tassā gṇaṃ kathenti gāthadvayaṃ ā.:

20 198. Posetā⁴ te janettī ca dīgharattānukampikā

Chambhī⁵ tayi paduṭṭhasmiṃ⁶ paṇḍitā atthadassini
aññaṃ upanisaṃ katvā vadhā taṃ parimocayi. 1648.

199. Taṃ tādisiṃ pānadadiṃ orasaṃ gabbhadhāriṇaṃ
mātaraṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato' ti. 1649.

25 Ta. posetā⁴ ti daharakāle dve tayo vāre nahāpetvā pāyevā posesī, dī-
gha -- ti cirakālaṃ mudunā hitacittena anukampikā, Chambhī⁵ tayi pa-
duṭṭhasmiṃ ti yadā tayi Chambhī⁹ nāma brāhmaṇo padussi tadā tasmiṃ tayi
paduṭṭhe sā paṇḍitā atthadassini aññaṃ tava patirūpaṃ katvā taṃ vadhā¹⁰
parimocayi¹¹. Cūlanissa kira Mahācūlani nāma pitā ahosi, sā imassa daharakāle
30 purohitena saddhiṃ methunaṃ patisevitvā taṃ rājānaṃ visena māretvā brāh-
maṇassa chaṭṭhaṃ ussāpetvā tassa aggamaheṣi hutvā tena¹² ekadivasaṃ¹³ amma

¹ Ck^s ayaṃ. ² Ck^s sabbe. ³ Bđ -esi. ⁴ Bđ positā. ⁵ Ck^s jambhī, Bđ chabbhī.
⁶ Bđ padussasi. ⁷ Bđ -ino, Ck^s -ano. ⁸ Ck^s jambhī, Bđ chabbhī. ⁹ Ck^s jambhī,
C^s Bđ chabbhī. ¹⁰ Ck^s vadhāya. ¹¹ Ck^s parimocesī, C^s parimocesī. ¹² Ck^s
omit tena. ¹³ Ck^s add cūlanikumāraṃ.

chāto 'mhīti vutte puttassa phāṇitena¹ khajjakam dāpesi, atha nam makkhikā
 parivārayīmsu, so imam nimmakkhikam katvā khādisāmīti thokam paṭikkamītvā
 bhūmiyam phāṇitabindūni pātetvā attano santike makkhikā poṭhetvā palāpesi,
 tā gantvā itaram phāṇitam parivārayīmsu, so nimmakkhikam katvā khajjakam
 khādītvā hatthe dhovītvā mukham vikkhāletvā pakkāmi, brāhmaṇo tassa kiriyam 5
 diṣvā cintesi: ayam idān' eva iminā upāyena nimmakkhikam phāṇitam khādati
 vuddhippatto mama r. na dassati idān' eva nam māremīti², so tam attam
 Talatādeviyā ārocesi, sā sādhu deva aham tayi sinehena attano sāmikam pi
 māresim, iminā me ko attho, mahājanikaṁ pana akatvā³ rahassena nam mā-
 ressamā 'ti brāhmaṇam vañcētva atth' eso upāyo ti paṇḍitā⁴ upāyakusalā⁵ 10
 bhattakarakam pakkosāpetvā samma mama putto C-kumāro tava putto Dhanu-
 sekhakumāro⁶ ca ekadivasaṁ jātā ekato va kumārapihāren' eva vadḍhitā piya-
 sahayakā, Chabbhībr. mama puttam māretukāmo, tam tassa jīvitadānam dehi⁷
 vatvā sādhu devi kiṁ karomīti vutte mama putto abhiñham tava gehe hotu
 tvaṁ ca so ca⁸ katipāham nīrasamkabbhāvattāya mahānase yeva supatha⁹ tato 15
 nīrasamkabbhāvam ōtvā tumhākaṁ sayanaṭṭhāne elakattāhīni ṭhapetvā manussā-
 nam nipajjanavelāya mahānase aggim datvā kañci¹⁰ ajānāpetvā mama ca tava ca
 puttam gabhetvā aggadvāren' eva nikkhamītvā tiroraṭṭham gantvā mama puttassa
 rājaputtabbhāvam anāvikarītvā jīvitam anurakkhā 'ti ā, so sādhu 'ti sampatṭecchi,
 ath' assa sā ratanasāram adāsi, so tathā katvā kumāram,¹¹ ādāya Maddaraṭṭhe 20
 Sāgalanagaram gantvā rājānam upaṭṭhāhi, so porāṇakabhattakarakam apānetvā
 tassa tam ṭhānantaram¹² adāsi, dve pi kumārā tena saddhīm yeva rājanīvesanam
 gacchanti, rājā kass' ete¹³ kumārā ti pucchā, bh-kārako mayham puttā ti ā.
 nanu visadisā¹⁴ ti, dvinnam itthinaṁ puttā devā 'ti, te gacchante kāle vissāsikā
 hutvā Maddaraṇṇo dhītāya saddhīm rājanīvesane yeva kiṇanti, atha C-kumāro ca 25
 rājadhītā ca abhiñhadassanena aṇṇamaññaṁ paṭibaddhacittā ahesum, kiṇanaṭṭhān
 kumāro rājadhīteram bheṇḍukam¹⁵ pi pāsakam pi āharāpeti, anāharantim¹⁶ sīse
 paharati, sā rodati, ath' assā saddam sutvā rājā kena me dhītā pahaṭā ti
 vadati, dhātīyo āgantvā pucchanti, kumārīkā sac' aham iminā pahaṭ' ambhīti
 vakkhāmi pitā me etassa rājānam karissatīti tasmiṁ sinehena na katheti, nāham 30
 kenaci pahaṭā ti vadati, ath' ekadivasaṁ rājā paharantaṁ addasa, diṣvā tassa
 etad ahoṣi: ayam kumāro na bhattakārekena sadiṣo abhirūpo pasādiko ativiya
 asambhūto, na iminā tassa puttana bhavitabban ti so tato paṭṭhāya tam pari-
 gaṇhati, dhātīyo kiṇanaṭṭhāne khādaniyam āharitvā rājadhītāya denti, sā aṇṇesam
 pi dāsekānam deti, te jāṇunā paṭiṭṭhāya opamītvā gaṇhanti, C-kumāro ṭhītako 35
 va hatthato acchindītvā gaṇhati, rājā tam pi kiriyam addasa, ath' ekasmiṁ
 divase C-kumārassa bheṇḍuko¹⁷ raṇṇo cūlasayanassa heṭṭhā pāvisi, kumāro tam
 gaṇhanto attano issaramānena imassa paccantaraṇṇo na heṭṭhāsayane bha-

¹ Bā adds saddhīm. ² Bā -essāmīti. ³ Bā mahārāja ekam pana ajānāpetvā. ⁴ Bā -am. ⁵ Ck -khara. ⁶ Bā taṇca pana teca. ⁷ Bā suppatha. ⁸ Bā ki-. ⁹ Bā -raṇca puttāṇca. ¹⁰ C Bā ṭhānam. ¹¹ Ck ene. ¹² Bā nanu dve asadisā. ¹³ Bā geṇḍu-. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Bā ge-.

vissāmiti¹ daṇḍakena nīharitvā gaṇhi, rājā tam pi kiriyaṃ diṣvā nissamsayen²
 eva³ na bhattakārakassa putto ti taṃ pakkosāpetvā kass' ete puttā ti pucchi.
 mayhaṃ devā 'ti, ahaṃ tava puttaṃ ca aputtaṃ ca jānāmi, sabhāvaṃ me kathehi,
 no ce kathehi jīvitān te n' atthitī khaggaṃ uggiri, so maraṇabhayabhīto kathamī
 5 deva raho pana paccāsiṃsāmiti vatvā raññā okāse kato abhayaṃ yācivā yathā-
 bhūtaṃ ārocesi, rājā tatvato ūtvā attano dhītaraṃ alaṃkaritvā tassa pādapari-
 cārikaṃ katvā adāsi, iti tesaṃ pana palātaḍivase bhattakārako C-kumāro ca
 bhattakārakaputto ca mahānase paditthe yeva daḍḍhā ti sakalanagare kolāhalaṃ
 ahoṣi, Talatādevī⁴ taṃ pavattim sutvā brāhmaṇassa ārocesi: deva ambhakaṃ⁵
 10 manoratho matthakaṃ patto, te kira tayo pi bhattagehe yeva daḍḍhā ti, so
 tuṭṭhahaṭṭho ahoṣi, Talatādevī⁶ C-kumārassa atṭhīni⁷ elakaṭṭhīni āharāpetvā
 brāhmaṇassa dassetvā daḍḍhāpesi. Imam atthaṃ sandhāya paribbājikā aññaṃ
 upanisaṃ katvā vadhā taṃ parimocayitī ā., sā hi elakaṭṭhīni manussaṭṭhīni
 dassetvā taṃ vadhā mocesi, orasaṃ ti yāya tvaṃ ure katvā daḍḍhito orasaṃ
 15 piyaṃ maṇapaṃ, gabbha - - ti yāya tvaṃ kucchinaṃ dhārito evarūpaṃ mātaraṃ
 kena dosena dakarakkhasa dassasi.

Taṃ sutvā rājā „ayye bahū⁸ mama mātu guṇā⁹, ahaṃ c'
 assā mama upakārābhāvaṃ jānāmi, tato pi pana mam' eva
 guṇā¹⁰ bahutara¹¹“ ti mātu agūṇaṃ kathento gāthadvayaṃ ā.

- 30 200. Daharā viya alaṃkāraṃ dhāreti apiḷandhanaṃ,
 dovarike anikaṭṭhe ativelaṃ pajagghati, 1650.
 201. Tato pi paṭirājānaṃ sayāṃ dūtāni sāsati,
 mātaraṃ tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato¹² ti. 1651.

Ta. daharā viyā 'ti mahallikāpi hutvā taruṇi viya, dhāretitī pilandhati,
 25 apilandhanaṃ ti pilandhituṃ pi¹⁰ ayuttarā, sā kira vajirapūritaṃ kaṇcana-
 mekhalāṃ pilandhitvā rañño amaccehi saddhīm mahātale nisinnakāle aparāparaṃ
 carikamati, mekhalāsaddena rājanivesanaṃ ekanālaṃ hoti, pajagghatitī ete
 dovārikaceṭṭake ca hatthiācariyādiṃ anikaṭṭhe ca ye etissā ucchitṭhakaṃ pi bhuñ-
 jituṃ ayuttarūpā te pi āmantetvā tehi saddhīm ativelaṃ mahāhasitaṃ hasati¹¹,
 30 paṭirājānaṃ ti paṭirājūnaṃ, sayāṃ dūtāni sāsati mama vacanena
 sayāṃ paṇṇaṃ likhitvā dūte pesesi, mama mātā kāme paribhuñjanavayasmim
 yeva ṭhitā asukarājā kira āgantvā taṃ ānetū¹² 'ti, te mayaṃ rañño upatthāka
 kasmā no evaṃ vadesitī paṭipapaṇāni pesenti, tesu parisamajhe vācīyamānesu
 mama sīsaṃ chindanakālo viya hoti, tena naṃ dosena Dakarakkhasa dammitī.

¹ Bḍ heṭhā sayanaṃ na pavissāmiti. ² Cks nicchānasa. ³ Cs talatā-, Bḍ calāka-.

⁴ Bḍ tumhākāṃ. ⁵ Bḍ adde ti saññaya. ⁶ Cks bahurū. ⁷ Cks guṇaṃ. ⁸ Cks
 mamameva agūṇā, Bḍ mameva agūṇā. ⁹ Ck -ano, Bḍ -ino. ¹⁰ Cks omit pi. ¹¹
 Cks hasitī. ¹² Cks netū.

„Mahārāja¹ mātarāṃ tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana te guṇavatīti²“ tassā guṇaṃ kathenti

303. Itthigumbassa pavarā accantapiyavādinī³
anuggatā⁴ sīlavatī chāyā va anapāyini⁵ 1652.

303. Akkodhanā⁶ paññavatī paṇḍitā atthadassinī,
ubbarim kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁷ ti āha. 1653. 5

Ta. itthigumbassā⁸ 'ti itthigaṇassa, anuggatā⁹ ti daharakālato paṭṭhāya anugatā¹⁰, akkodhanā ti ādike pan¹¹ assā guṇe kathenti¹² Maddarātthe Sāgala-nagare vasanakāle pabaṭā¹³ pi¹⁴ tava āṇākaṇabhayena¹⁵ tayi sinehena mātā-pitunnāṃ na kathesi, evaṃ esā akkodhanā paññavatī p-ā atthadassinī, idaṃ 10 daharakāle akkodhanādi bhāvaṃ sandhāyāha, ubbarin ti orodham, evaṃ guṇa-sampannāṃ Nandādevīm kena dosena dakarakkhasassa dassasīti vadati.

So tassā aguṇe kathento

304. Khiddāratīsamāpannaṃ anattavasam āgataṃ
sā maṃ sakānaṃ puttānaṃ ayācaṃ¹³ yācate dhanāṃ. 1654. 13

305. So 'haṃ dadāmi sāratto bahum uccāvacaṃ dhanāṃ,
suduccajaṃ cajitvāna pacchā socāmi dummano,
ubbarim tena dosena dajjāmi dakarakkhato¹⁴ ti āha. 1655.

Ta. anattavasamāgataṃ ti¹⁵ khiddāratīyā kāmakiḷāya anattakārakā-
naṃ kilesānaṃ vasaṃ āgataṃ maṃ viditvā, sā maṃ ti sā Nandādevī maṃ 20 sakānaṃ puttānaṃ ti yaṃ mayā attano puttānaṃ ca dhītānaṃ ca bhariyānaṃ ca dinnāṃ piḷandhanaṃ taṃ ayācitapubbarūpaṃ¹⁶ mayhaṃ debhī yācanti¹⁷, pacchā socāmiti sā dutiyadvase imāni piḷandhanāni raṇṇā mama dinnāni āha-rathā etānīti¹⁸ tessaṃ rodantānaṃ omuñcivā gaṇhati, athāhaṃ te rodamaṇe mama santikaṃ āgate disvā pacchā socāmiti evaṃ dosakārikā esā, iminā naṃ 25 dosena dakarakkhasassa dassamīti.

Atha naṃ paribbājikā „imaṃ tāva iminā dosena dehi,
kaniṭṭho pana Tikhiṇamantikumāro upakārako, taṃ kena dosena
dassasīti“ pucchanti

¹ Bđ aṭha paribbājikā mahārāja. ² Bđ bahupakāra. ³ Bđ -bhāṇini. ⁴ Bđ anubbatā. ⁵ Bđ aññodhanā, C* akkodhati, C* akkodhetī. ⁶ Ck* -ano, Bđ ino. ⁷ Bđ anubbatā. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bđ katheti. ¹⁰ Ck* adds ti. ¹¹ Bđ pibitā, B* pititā. ¹² C* āṇākaṇā-, Bđ ākāraṇa-. ¹³ Ck* āy-. ¹⁴ Ck* -ano, Bđ -ino. ¹⁵ Bđ adds tāya. ¹⁶ Bđ āyācitapubbarūpaṃ, C* āyācitapubbarūpaṃ, C* āyācitāṃ pubbaṃ rūpaṃ. ¹⁷ Bđ -ati. ¹⁸ Bđ āharāpesi.

306. Yen' ocitā jānapadā¹ ānītā ca paṭiggaham
ābhatam² pararajjehi³ abhiṭṭhāya⁴ bahum dhanam 1656.
307. Dhanuggahānam pavaram sūram Tikhīnamantinam
bhātaram kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁵ ti āha. 1657.

5 Ta. ocitā ti vaḍḍhitā, paṭiggahan ti yena ca tumhe paradese vasantā
puna geham ānītā, abhiṭṭhāyā 'ti abhiḥbhavitvā, Tikhīnamantinam ti tikhīna-
paññam, so kira mātu brāhmaṇena saddhim⁶ vasaukāle jāto, ath' assa vud-
dhīpattassa brāhmaṇo khaggaṃ batthe datvā imam gahetvā mam upaṭṭhahā 'ti
ā, so brāhmaṇam pitā me ti saññāya upaṭṭhāti, atha nam eko amacco kumāra
10 na tvam etassa putto tava kucchigatakāle Talatādevī⁷ rājānam māretvā etassa
chattam usāpesi tvam Mahācūlanīrañño putto ti ā, so kuḷlhitvā ekena nam
upāyena māressāmīti rājakulam pavisanto tam khaggaṃ 'ekassa pādamūlikassa
datvā aparam āha: tvam rājadvāre mam' esa khaggo ti iminā saddhim vivādam
kareyyāsīti vatvā pāvisi, te kalaham akāmasu, so kim esa kalaho ti ekaṃ purisaṃ
15 pesesi, so āgantvā khaggatthāyā 'ti ā.⁸ brāhmaṇo sutvā kim etan ti puechi, so
kira tumhehi mama dinnakhaggo aññassa santako ti kim vadesi tātā 'ti⁹, tena
hi āharāpemi¹⁰ sañjānissatha tan ti āharāpesīti, so tam āharāpetvā¹¹ kosato
nikkaḍḍhitvā passathā 'ti¹² sañjānapento viya upagantvā ekappahāren' ev' assa
sīsam chinditvā attano pādamūle pātesi, tato rājageham paṭijaggitvā nagaram
20 alamkaritvā tassa abhiṣeke upanīte mātā Cūlanikumārassa Maddaratthe vasana-
bhāvam ācikkhi, tam sutvā rājakumāro senaṅgaparivuto ta. gantvā bhātaram
ānetvā r. paṭicchāpesi, tato paṭṭhāya tam Tikhīnamanti sañjānīmsu, paribbājjikā
tam evarūpaṃ bhātaram kena dosena dakarakkhasassa dassasīti puechi.

Rājā tassa dosam kathento

- 25 308. Mayācitā¹³ jānapadā ānītā ca paṭiggaham
ābhatam pararajjehi abhiṭṭhāya⁴ bahum dhanam, 1658.
309. Dhanuggahānam pavaro sūro tikhīnamanti ca¹⁴
mayā so¹⁵ sukhito rājā atimaññati dārako, 1659.
310. Upaṭṭhānam pi me ayye na so eti yathā pure,
30 bhātaram tena dosena
dajj' āham dakarakkhato⁵ ti āha. 1660.

Ta. pararajjehīti imassa mayā pararajjato¹⁶ bahum dhanam ābhatam,
ayañ¹⁷ ca pararajje vasanto puna imam geham ānetvā esa mayā mahati yaso

¹ Ck² -dam. ² B² āga-. ³ Ck² B² -ebhi. ⁴ B² -tthāya. ⁵ Ck² -ano, B² -ino.
⁶ Ck² -i. ⁷ Ck² talāta-, B² calāka-. ⁸ B² tam attham ārocesi in the place of
āha. ⁹ B² tāta, omitting ti. ¹⁰ B² -pehi. ¹¹ B² sañjānissāni na āha so tam
āharāpetvā: ¹² B² passate ti. ¹³ so C² for may' ocitā? B² payojitā, Ck² māyā-
citā. ¹⁴ so B²; C² B² -mantino, Ck² -mantagaṃ. ¹⁵ B² so yañ. ¹⁶ Ck² uparaj-
jato. ¹⁷ C² sayañ, B² ahañ.

patiṭṭhāpito ti mañ vadati, yathā pure ti pure pāto va āgacchati idāni pana na tathā eti, imināham dosena dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „bhātu tāva doso hotu, Dhanusekhakumāro pana tayi sinehagunayutto bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

211. Ekarattena ubhayo tuvañ ca¹ Dhanusekhavā 5
ubhato jāṭ' ettha Pañcālā sahāyā susamāvayā², 1661.
212. Cariyā taṃ anubandhittho ekadukkkhasukho tava
ussukko te divārattim sabbakiccesu vyāvaṭo,
sahāyaṃ kena dosena dajjasi dakarakkhato³ ti. 1662.

Ta. Dhanusekhavā ti dhanusekhatāya Dhanusekhakumāro cā 'ti a., 10
etthā 'ti idh' eva nagare, Pañcālā ti Uttarapañcālanagare jātattā evaṃvohārā,
susamāvayā⁴ ti suṭṭhu samāvayā⁵, cariyā taṃ anubandhittho ti dahara-
kāle janapadacārikāya pakkantaṃ taṃ anubandhi chāyā va na vijahi, ussukko
ti tava kiccesu rattindivaṃ ussukko chandaajāto nīcavyāvaṭo, taṃ kena dosena
dakarakkhasassa dassasīti. 15

Ath' assa rājā dosaṃ kathento

213. Cariyāya⁶ ayaṃ ayye⁷ pajagghittho mayā saha,
ajjāpi tena vaṇṇena ativelaṃ pajagghati. 1663.
214. Ubbariyāpi me ayye mantayāmi rahogato
anāmantā⁸ pavisati pubbe appaṭivedito. 1664. 20
215. Laddhavāro⁹ katokāso ahirikaṃ anādaraṃ
sahāyaṃ tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato³ ti. 1665.

Ta. ajjāpi tena vaṇṇenā 'ti yathā cariyāya¹⁰ pubbe mañ¹¹ anu-
bandhanto mayā anāthena saddhīm ekato bhuñjanto sayanto hatthaṃ paharivā
mahāhasitaṃ hasi ajjāpi tath' eva hasati duggatakāle¹² viya mañ passati¹⁴, 25
anāmantā ti raho N-deviyā saddhīm mantente pi mayi ajānāpetvā sāhasā pa-
visati, iminā dosena taṃ ahirikaṃ anādaraṃ dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „etassa tāv' esa doso hotu, purohito pana te bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

216. Kusalo sabbanimitānaṃ rudaññū āgatāgamo 30
uppāde supine yutto niyyāne ca pavesane 1666.

¹ Cks tvañca, Bđ tvañceva. ² so Bds; Ck -cayā, Cs -ācasā. ³ Cks -ano, Bđ -ino.

⁴ Cks -āvasā. ⁵ Ck -avasā, Cs sammāsā. ⁶ Bds cariyāmañ. ⁷ Cks ayyo, Bđ ayyaṃ ayye. ⁸ Cks -tāva, Bđ -to. ⁹ Bđ -dvāro. ¹⁰ Cks -tāya. ¹¹ Bđ sañ.

¹² Cks dutta-. ¹³ Bđ sarati.

217. Paddho¹ bhummantalikkhasmiṃ nakkhattapadakovidō,
brāhmaṇaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato ti āha. 1667.

Ta, sabba -- ti iminā nimittena idaṃ bhavissati iminā idan ti sabbani-
mitteṣu kusalo, rudaññū ti sabbarāvaṃ jānāti, uppāde ti candaggāhaṃ suri-
5 yaggāhaṃ ukkāpātadisaḍḍhādike¹ uppāde, supiṇe yutto ti supiṇe ca tassa
nippattiṃ jānaṇasena yutto, niyyāne ca pavesane ti iminā nakkhattena
niyyāyitabbaṃ iminā pavisitabbaṃ ti jānāti, paddho¹ ti cheko paṭibalo bhū-
miyaṃ antalikkhe ca dosaguṇe jānituṃ samatto, nakkhatta -- ti aṭṭhavisatiyā
u-koṭṭhāseṣu cheko, taṃ kena dosena dakarakkhasa dassaṃti.

- 10 Rājā dosaṃ kathento

218. Parisāyam pi² me ayye ummīletvā⁴ udikkhati,
tasmā ajja⁵ bhamuṃ luddaṃ
dajj' āhaṃ dakarakkhato⁶ ti āha. 1668.

T. a.: ayye esa maṃ parisamajjhe olovento pi akkhinī ummīletvā kuddho
15 viya udikkhati. tasmā evaṃ atikkamitvā ṭhitabhamuṃ⁷ rosena⁸ ukkhittabha-
mukaṃ viya luddaṃ bhayaṇakaṃ āhaṃ taṃ dakarakkhasassa dassaṃti.

Tato paribbājikā „mahārāja tvaṃ mātaraṃ ādiṃ katvā
ime pañca dakarakkhasassa dammīti vadasi, evarūpaṃ ca siri-
vibhavaṃ agaṇetvā attano jīvitam pi⁹ Mahosadhapaṇḍitassa
20 atthāya¹⁰ dammīti vadasi, kā tassa guṇaṃ passīti¹¹“ pucchanti
imā gāthā ahhāsi:

219. Sasamuddapariyāyaṃ mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ
vasundharaṃ āvasasi amaccaparivārīto. 1669.
220. Cāturanto mahāraṭṭho vijitāvī mahabbalo
25 pathavyā ekarājāsi, yaso te vipulaṃ gato¹¹. 1670.
221. Solasitthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
nānājanapadā uariyo¹² devakaññūpamā subhā. 1671.
222. Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ sabbakāmasamiddhinaṃ
sukhitānaṃ piyaṃ dīghaṃ jīvitam āhu khattiya. 1672.
30 223. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetuṇā
paṇḍitaṃ anurakkhanto pāpaṃ caji duccajan ti. 1673.

¹ so Cks; Bḍ paṭho. ² Cks -pātasadisa-. ³ Cks parisānampi. ⁴ Cks mīlayitvā,
Bḍ ummīlitvā. ⁵ Bḍ hīca. ⁶ Cks -ano, Bḍ -ino. ⁷ Bḍ ṭhitam-. ⁸ Bḍ amauā-
pena. ⁹ Cks omit pi. ¹⁰ Cks omit atthāya. ¹¹ Cks -laggato. ¹² Bḍ nārīm.

Ta. sasa mudda -- ti samuddaparikkhepena samannāgataṃ, sāgara -- ti parikkhipitvā thitassa sāgarassa kuṇḍalabhūtaṃ, vijitāvīti vijitasamgāmo, ekarājā ti aññassa attanā sadisassa rañño abhāvato eko va rājā, sabbakāma -- ti sabbasam pi vatthukāmakilesakāmānaṃ samiddhiyā samannāgataṃ, sukhītānaṃ ti evarūpānaṃ sukhītānaṃ sattānaṃ evaṃ sabbāṅgasampannaṃ jīvitaṃ dīgham eva piyaṃ na te appaṃ jīvitam techantīti paṇḍitā vadanti, pāṇaṃ ti evarūpaṃ attano jīvitam kasmā p-aṃ anurakkhanto cajiṣīti. 5

So tassā kathaṃasutvā p-assa guṇe kathento imā g. abhāsi:

224. Yato pi¹ āgato ayye mama hatthaṃ Mahosadho
nābhijānāmi dhīrassa aṇumattam pi dukkataṃ. 1674. 10
225. Sace ca² kismici³ kāle maraṇaṃ me pure siyā
putte ca me paputte ca sukhāpeyya Mahosadho. 1675.
226. Anāgataṃ paccuppannaṃ sabbam atthaṃ vipassati
anāparādhakammaṃ taṃ na dajjaṃ dakarakkhato⁴ ti. 1676.

Ta. kismici¹ti² kismiñci³, sukhāpeyyā 'ti sukhasmīṃ yeva patitthāpeyya, sabbam atthan ti etaṃ anāgataṃ paccuppannaṃ c' eva atitā ca sabbam atthaṃ sabbāññū Buddho viya jānāti, anāparādhā -- ti kāyikakammādisu aparādharaṇitaṃ, na dajjaṃ ti ayye evaṃ asamadhuraṃ p-aṃ nāhaṃ dakarakkhasassa dassamīti Mahāsattassa guṇe candamaṇḍale paharanto⁵ viya ukkhipitvā kathesi. 15 90

Iti imaṃ jātakam yathānusandhippattam⁷. Atha paribbājikā cintesi: „ettakenāpi na paṇḍitassa guṇā pākāṭā honti, sakalanagaravāsīnaṃ majjhe sāgarapitṭhe vāsitatelaṃ⁸ vippakiranti viya te⁹ pākāṭe karissāmīti“ rājānaṃ¹⁰ gahetvā pāsādā oruyha rājaṅgane āsanaṃ paññāpetvā ta. nisīdāpetvā¹¹ nāgare sannipātāpetvā puna rājānaṃ ādito paṭṭhāya Dakarakkhasapañham pucchitvā tena heṭṭhā kathitanāyena¹² eva kathitakāle nāgare āmantetvā

227. Idaṃ suṇoṭha Pañcālā Cūḷaniyassa bhāsitaṃ
paṇḍitaṃ anurakkhanto pāṇaṃ cajiṣi duccajam. 1677. 30

¹ Cks yathāpi. ² Bḍ va. ³ Bḍ kimhica. ⁴ Cks -ano, Bḍ -ino. ⁵ Ck kismici, Cs kismiñci. ⁶ Bḍ evaṃ so mahāsattassa g. candamaṇḍalaṃ uddharanto. ⁷ Bḍ -dhiṇā matthakam patta hoti. ⁸ Bḍ āsittatelaṃ. ⁹ Bḍ -kirantaṃ tassa guṇe. ¹⁰ Cks rājānaṃ. ¹¹ Cks nisīditvā.

228. Mātu bhariyā ca bhātuc ca sakhino brāhmaṇassa ca
attano cāpi Pañcālo channaṃ cajati jīvitaṃ. 1678.
229. Evaṃ mahiddhikā paṇṇā nipuṇā sādhucittanti
diṭṭhadhamme hitatthāya samparāye sukhāya cā 'ti. 1679.

5 Ta. mahiddhikā ti mahantaṃ atthaṃ gabetvā ṭhitā, diṭṭhadhamme -- ti
imasmim yeva ca attabhāve hitatthāya paralokasukhatthāya ca hoti.

- Iti ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭaṃ gaṇhanti viya
Mahāsattassa guṇehi desanākūṭaṃ gaṇhi. Dakarakkhasa-
paṇho niṭṭhito. Niṭṭhitā va' sabbaso Mahāummaggassa
10 vaṇṇanā. Jātakasamodhān' ettha':
230. Bheri Uppalavaṇṇāsī, pitā Suddhodano ahu,
mātā āsī Mahānāyā, Amarā Bimbasundarī. 1680.
231. Suvo ahosi Ānando, Sāriputto 'si' Cūlanī,
Mahosadho lokanātho, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti'. 1681.
- 15 232. Kevaṭṭo Devadatto 'si' Talatā' Cullanandikā',
Pañcālacaṇḍī sundarī', devī cāsi yasassikā. 1682.
233. Ambaṭṭho āsī Kāvindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso,
pilotiko ca Devindo, Senako cāpi sāccako. 1683.
234. Devī 'dumbarā diṭṭhamaṅgalikā Sālīkā cāpi kuṇḍali
20 Videho Lāḷudāyiti'. 1684.

¹ B^d ca. ² B^d vaṇṇanā satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā evaṃ na bhik-
khave tathāgato idāneva paṇṇavā pubbe pi paṇṇavā yevā ti vatvā jātakaṃ sa-
modhānento osānagāthaṃ āha. ³ B^d cūlanī brahmadatto anukevaṭṭo moggalāno.
⁴ B^d āsī devadatto. ⁵ B^d calākā. ⁶ B^d tūlanandā va nandadevi ca ampikā. ⁷
C^{ks} -ra ⁸ B^d ends thus: sundarī sālīkā mallikā ahu|| udumparedevi gotamī,
ampattho āsī kāvindo| poṭṭhapādo ca pukkuso| anuruddho ca pañcālacaṇḍo||
devindo soṇadantako, senako kassaṃ ahu, vedehe lāḷudāyiko|| mahosadho loka-
nātho| evaṃ dhāretha jātakaṃ niṭṭhitaṃ| C^o after lāḷudāyiti
adds: paṇṇāvaraṃ gatā mayhaṃ sañjātā manamandire tosayanti janaṃ sabbhaṃ
vuddhiṃ gacchatu sabbadā|| paṭisandhimānusi bhoga vāsanāpīṭakattaye dānaṃ
sīlamayā paṇṇā mama hotu bhava bhava||

10. Vessantarajātaka.

Phusati varavaṇṇabhe ti. Idam S. Kapilavatthum upanissāya Nigrodhārāme v. pokkharavassam ā. kathesi. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko anukkamena Rājagaham gantvā ta. hemantaṃ vitināmetvā Udāyitherena maggadesikena vīsatikhīṇāsavasahassapari-⁵ vuto paṭhamagamanena K-vatthum agamāsi tadā Sakyarājāno „amhākam nātiseṭṭham passissāmā“¹ ti sannipatitvā Bhagavato vasaṇaṭṭhānam vimamsamānā „Nigrodhasakkassārāmo ramaṇiyo“ ti sallakkhetvā ta. sabbam paṭijaggaṇavidhiṃ katvā gandhapupphādihattā paccuggamanam karontā sabbālamkārapatimaṇḍite daharadabare nāgaradārake¹⁰ ca nāgaradārikāyo ca paṭhamam pahiṇimsu tato rājakumāre ca r-kumāriyo ca, tesam antarā sāmam gandhapupphacunṇādīhi S-ram pūjayamānā Bhagavantaṃ gahetvā N-ārāmaṃ eva agamaṃsu, ta. Bh. vīsatisahassakhīṇāsavapari-¹⁵ vuto paṇṇattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā mā-najātiyā¹ mānatthaddhā, te „Siddhattakumāro amhehi daharataro ambhākam kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā“² ti cintetvā te daharadabare rājakumāre āmaṃsu: „vandatha, mayam tumhākam piṭṭhito nisīdissāmā“³ ti, tesu avanditvā nisinnesu Bh. tesam ajjhāsayaṃ oloketvā „na maṃ nātayo vandanti, handa dāni vandāpessāmīti“ abhiññāpādakam jhānam samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṃ abbhuggantvā tesam²⁰ sīse pādapaṃsum okiramāno viya gaṇḍambarukkhamūle³ yamakapāṭi-hāriyasadisam paṭi-hāriyam akāsi. Rājā nam acchariyam disvā āha: „bhante tumhākam jātadivase Kāladevalassa vandanattham⁴ upanītānam vo pāde parivattetvā brāhmaṇassa matthake ṭhite disvā aham tumhe vandim, ayam me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladivase jam-²⁵ bucchāyāya sirisayane nisinnaṃ vo jambucchāyāya aparivattanaṃ disvāpi tumhākam pāde vandim, ayam me dutiyavandanā, idāni mayā⁵ adiṭṭhapubbapāṭi-hāriyam disvāpi tumhākam pāde vandāmi, ayam me tatiyavandanā“ ti, rañṇā⁶ pana vandite avanditvā ṭhātum samattho nāma eka-Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bh. nātayo³⁰ vandāpetvā ākāsaṃ otaritvā paṇṇattāsane nisīdi, nisinne ca⁷ Bhagavati sikkhāpatto⁸ nātisamāgamo ahosi, sabbe ekaggacittā hutvā nisīdimsu, tato mahāmegho vuṭṭhahitvā pokkharavassam vassi, tambavaṇṇam⁹ udakam heṭṭhā viravantaṃ gacchati, ye temetukāmā¹⁰ te tementi, atemetu-

10. Cfr. Bv. & Cp. p. 78. Bigandet, Gaudama p. 36 Beal, Catena p. 5. J. R. A. Soc. 1870 p. 170. Ralston, Tibetan Tales p. 257. ¹ B^d -tikā. ² B^d -o. ³ B^d ka-. ⁴ B^d vandāpanattham. ⁵ B^d imam. ⁶ C^{ks} -o. ⁷ C^{ks} va. ⁸ C^k sikkhāpatto, C^s sivāpatto. ⁹ C^{ks} -paṇṇam. ¹⁰ B^d temi.

- kāmassa sarīre bindumattam pi na patati, taṃ disvā sabbe acchari-
yabbhuta-cittā¹ jātā ahesuṃ, „aho acchariyaṃ aho abbhutaṃ aho
Buddhānaṃ ānubhāvata² yesaṃ nātisamāgame evarūpaṃ pokkhara-
vassaṃ vassīti“ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Taṃ sutvā S. „na bhi, i.
5 p. pi mama nātisamāgame mahāmegho p-vassaṃ vassi yevā“ 'ti vatvā
tehi³ yācito a. ā.:

- Atīte Siviraṭṭhe Jetuttaranagare Sivimahārājā
nāma r. karonto⁴ Sañjayaṃ⁵ nāma puttaṃ paṭilabhi. So tassa
vayappattassa Maddarājadhītaraṃ Phusatiṃ nāma rājakaññaṃ
10 ānetvā r. niyyādetvā Phusatiṃ aggamahesiṃ akāsi. Tassāyaṃ
pubbayogo. Ito hi ekanavutikappe Vipassī nāma Satthā loke
udapādi, tasmiṃ Bandhumatīnagaraṃ upanissāya Kheme miga-
dāye viharante eko rājā rañño Bandhumassa anagghena can-
danasārena saddhiṃ sata-sahassagghanikaṃ suvaṇṇamālāṃ pe-
15 sesī, rañño pana dve dhītaro ahesuṃ, so taṃ paṇṇākāraṃ
tāsaṃ dātukāmo hutvā c-sāraṃ jeṭṭhikāya adāsi su-mālāṃ
kaniṭṭhāya adāsi, tā ubho pi „na mayaṃ idaṃ attano sarīre
upanessāma⁶, Satthāraṃ eva pūjessāma“ 'ti cintetvā rājānaṃ
āhaṃsu: „tāta c-sārena ca su-mālāya ca Dasabalaṃ pūjessāma“
20 'ti, taṃ sutvā rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi, jeṭṭhā candana-
cunṇaṃ kāretvā suvaṇṇasamuggaṃ pūretvā⁷ gaṇhāpesi, kaniṭṭha-
bhaginī pana su-mālāṃ uracchadamālāṃ kāretvā suvaṇṇa-
samuggena gaṇhāpesi⁸, tā ubho pi migadāye vihāraṃ gantvā
jeṭṭhā candanacunṇena Dasabalassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ
25 pūjetvā sesacunṇāni gandhakuṭiyaṃ vikiritvā „bhante anāgate
tumhādisassa Buddhassa mātā bhaveyyan“ ti patthanāṃ akāsi,
kaniṭṭhā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ su-mālāya ka-
tena⁹ uracchadana⁹ pūjetvā¹⁰ „bhante yāva arahattappatti tāva
idaṃ pasādhanāṃ mama sarīrā mā vigataṃ hotū“ 'ti pattha-
30 naṃ akāsi, S. tāsaṃ anumodanaṃ akāsi. Tā ubho pi yāvatā-

¹ Ck - bbbhūta-, Bđ - yabbhūta. ² so Ck; C^o - nā, Bđ mahānubhāvo. ³ Ck teva.

⁴ Ck^o kārente. ⁵ Bđ siñcayāṃ. ⁶ Bđ pīlandhissāma. ⁷ Bđ adda dāsīyā. ⁸
Ck^o omīti katena. ⁹ Ck - cchādane, C^o - cchādane. ¹⁰ Bđ adda bhagavantam
vauditvā.

yukaṃ thatvā devaloke nibbattiṃsu, tāsu jetṭhabhaginiṃ deva-
lokato manussalokaṃ m-lokato d-lokaṃ saṃsaranṭi ekana-
vutikappāvasāne Buddhamātā Māyā devī ahoṣi, kaniṭṭhabha-
giniṃ tath' eva saṃsaranṭi Kassapadasabalassa kāle Kikissa
rañño dhītā hutvā nibbatti, cittakammena¹ katāya viya uraccha- 5
damālāya alaṃkatena urena jātattā Uracchadā nāma kumārikā
hutvā soḷasavassakāle Satthu bhattānumodanaṃ sutvā sotā-
pattiphale patiṭṭhāya aparabhāge bhattānumodanaṃ supanten'
eva pitarā sotāpattiphalaṃ pattadivase yeva arahattaṃ patvā
pabbajitvā parinibbāyi, Kikirājāpi aññā satta dhītaro labhi, 10
tāsaṃ nāmāni:

Samaṇi Samaṇā' Guttā ca bhikkhoni Bhikkhudāsikā'

Dhammā e' eva Sudhammā ca Saṃghadāsī' ca sattamā ti.

Tā imasmiṃ Buddhuppāde

Khemā Uppalavaṇṇā ca Paṭācārā ca Gotamā

15

Dhammadinnā Mahāmāyā Visākhā cā 'ti sattamā ti,

tāsu Phusatī Sudhammā nāma hutvā dānādīni puññāni katvā
Vipassināmbuddhassa katāya candacunṇapūjāya phalena ratta-
candanarasasamupphositenā² viya sarīrena devesu ca manussesu
saṃsaranṭi aparabhāge Sakkassa devarañño aggamahesī hutvā 20
nibbatti, ath' assā yāvatāyukaṃ thatvā pañcasu pubbanimittesu
uppannesu Sakko devar. tassā parikkhīṇāyukataṃ³ nātvā ma-
hantena yasena taṃ ādāya Nandanavanuyyānaṃ gantvā ta. taṃ
alaṃkatasayanapiṭṭhe nipannaṃ sayāṃ sayanapasse nisīditvā
etaḍ avoca: „bhadde Phusati dasa te vare demi, gaṇhāsū"⁴ 25
'ti vadanto imasmiṃ gāthāsahassapatimaṇḍite Mahāvessantara-
jātake paṭhamaṃ gātham āha:

1. Phusati⁵ varavaṇṇābhe varassu dasadhā vare

pathavyā cārupubbaṅgi yaṃ tuyhaṃ manaso piyaṃ ti. 1685.

¹ Bḍ -kamma. ² Bḍ sama. ³ Bḍ -dāyikā. ⁴ Bḍ saṃghadāyī. ⁵ Bḍ -candana-
sārāparippositenā. ⁶ Bḍ -yukaṃ. ⁷ so C* Bḍ for -assū? C* gaṇhasū. ⁸ all
three MSS. -ti.

Evam esā Mahāvessantaradhammadesanā devaloke patiṭṭhāpitā
nāma hoti.

Ta. Phusatīti tan nāmenālapati, vara -- ti varāya vaṇṇābhāya sa-
mannāgate, dasadhā ti dasavidhe koṭṭhāse, pathavyā ti pathaviyaṃ, gabe-
5 tabbe katvā varassu gaṇhassū¹ 'ti vadati, cārupubbañṇigiti cārupubbañṇena
samannāgate, yaṃ tuyhaṃ -- ti yaṃ yaṃ tava manaso piyaṃ taṃ taṃ dassahi
koṭṭhāsehi gaṇhāhīti vadati.

Sā attano cavanadhammataṃ ajānantī pamattā hutvā du-
tiyaṃ gātham āha:

10 1. Devarāja namo ty-atthu, kim pāpaṃ pakataṃ mayā,
rammā cāvesi maṃ ṭhānā vāto va dharaṇīruhan ti. 1686.

Ta. namo -- ti namo te atthu, kimpāpaṃ ti kim mayā tav' antare²
pāpaṃ katan ti pucchati, dharaṇī -- ti rukkhāṃ viya³.

Ath' assā pamattabhāvaṃ ñatvā Sakko dve gāthā abhāsi:

15 1. Na c' eva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvaṃ asi appiyā,
puññaṃ ca te parikkhīnaṃ yena t' evaṃ vadāmi' ahaṃ. 1687.
4. Santike maraṇaṃ tuyhaṃ, vinābhāvo bhavissati,
patigaṇhāhi me ete vare dasa pavecchato⁴ ti. 1688.

20 Ta. yena tevaṃ ti yena taṃ evaṃ vadāmi, tuyhaṃ vinābhāvo ti
tava amhehi saddhīm viyogo bhavissati, pavecchato⁵ ti dadamānassa.

Sā Sakkassa vacanaṃ sutvā nicchayena attano maraṇaṃ
ñatvā varaṃ gaṇhantī āha:

1. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ nivesane. 1689.
25 2. Nīlanettā nīlabhamu nīlakkhī ca⁶ yathā migī
Phusatī nāma nāmena tattha p' assaṃ Purindada. 1690.
7. Puttaṃ labhetha⁷ varadaṃ yācayogaṃ amaccharaṃ⁸
pūjitaṃ patirājehi⁹ kittimantaṃ yasassināṃ. 1691.
3. Gabbham me dhārayantiyā majjhimaṇṇaṃ anunnataṃ
30 kucchi anunnato assa cāpaṃ va likhitaṃ samaṃ. 1692.

¹ Ck^s omīti ga-. ² B^d tava santike. ³ B^d omīti viya. ⁴ B^d papacchato. ⁵
B^d pavacchato. ⁶ B^d va. ⁷ so all three MSS. for labhethaṃ? ⁸ Ck^s -rim.
⁹ B^d patirājuhi.

9. Thanā me na-ppapateyyum, palitā nassantu' Vāsava,
kāye rāgo' na lippetha, vajjhañ cāpi pamocaye. 1693.
10. Mayūraakoñcābhīrude nārīvaragañāyute
khujjatecalākkhakākiṇṇe' sūdamāghatavaṇṇite' 1694.
11. Citraggalerughusite surāmaṁsappabodhane
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṁ mahesiyā ti. 1695.

5

Ta. Sivirājassa 'ti Jambudīpatalaṁ. olokeṁti attano anucchavikaṁ Sivi-
rañño nivesanaṁ disvā ta. aggamaheśibhāvaṁ patthenti evaṁ āha, yathā
migīti ekavassikā ti migapotikā nimmalanīlanettā⁵ hoti, ten' evaṁ ā, ta.
assaṁ ti tattha pi iminā va nāmena assaṁ, labheyyaṁ puttaṁ varadan 10
ti⁶ alaṁkatasīsaakkhiyungalabhadayamaṁsasatarchhattadāresu yācitayācitassa vara-
bhaṇḍassa dāyakaṁ, kucchīti majjhimaṅgaṇa ti vuttaṁ sarūpato dasseti, likhī-
tan ti yathā ckekene dhanukāreṇa sammā likhītaḍḍhau anunnatamajjhaṁ gulā-
vattaṁ⁷ samaṁ hoti evarūpe me kucchi bhaveyya, nappapateyyun ti patitvā
lambā na bhaveyyum, palitā -- ti Vāsava devaseṭṭha palitāni pi me sirasmiṁ 15
nassantu mā paññāyimsu, palitāni siroruhā ti pi pātho, vajjhañcāpi ti kib-
bisakārakaṁ rājāparādhikaṁ vajjhappattaṁ coraṁ attano balena pamocetuṁ sa-
matthā assaṁ, iminā attano issariyabhāvaṁ dīpeti, sūdamāghatavaṇṇite⁸
ti bhojanakālādīsū thutivasena⁹ kālaṁ ārocenthehi¹⁰ sūdehi¹¹ c' eva māghata-
kehi¹² ca vaṇṇite, citraggalerughusite ti pañcaṅgikaturiyasaddasadisāṁ ma- 20
noramaṁ ravaṁ ravaṁtehi sattaratanacittehi dvārakavāṭhehi ugghosite, surāmaṁ-
sappabodhane¹³ ti pivatha khādathā 'ti surāmaṁsehi¹⁴ pabodhiyamānājane
evarūpe Sivirājassa nivesane tassa aggamaheśiṭṭhāne bhaveyyan ti, ime dasa
vare gaṇhi, tattha S-rājassa aggamaheśibhāvo paṭhamo varo, nīlanettatā dutiyo,
nīlabhamukatā tatiyo, Phusaṭṭi nāmaṁ catuttho, puttapaṭilābho pañcamaṁ, anu- 25
natakucchitā chaṭṭho, alambatthanatā sattamaṁ, apalitaḍḍhāvo aṭṭhamaṁ, sukhuma-
chavibhāvo navamaṁ, vajjhapaṁocanasamatthatā dasamaṁ ti.

Sakko āha:

12. Ye te dasa varā dinnā mayā sabbaṅgasobhane
Sivirājassa vijjite sabbe te lacchasiṁ vare¹⁴. 1696.

30

¹ B^d na santa. ² C^k raje, B^d raje corr. to rajo. ³ so C^k; B^d khujjādicelāpa-
kākiṇṇe; read: khujjādicelakākiṇṇe? ⁴ so C^k; B^d suddamāghātavaṇṇite, B^s
suṇḍa- or suddha-; read: sūtamāgadhavaṇṇite? ⁵ B^d omits ni. ⁶ C^s labbhetā
ti labheyya puttaṁ varadanti, B^d labbhetā ti labheyyaṁ varadanti. ⁷ B^d tulā-
⁸ C^k sutvā-, C^s suta-, B^d suddamāghātā-. ⁹ C^k pūti-, B^d suti-. ¹⁰ B^d -citehi.
¹¹ C^k su-, B^d suddehi. ¹² B^d māgavikehi. ¹³ B^d sūra-. ¹⁴ B^d adds: athassa
sakko d. r. passatiyā dasa vare adāsi| datvā ca pana evamāha| bhadda phussati
tava sabbete| samijhatū ti vatvā anumodi| tamatthaṁ pakāsanto sattā āhe|.

13. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Phusatiyā varam datvā anumodittha Vāsavo ti. 1697.

Ta, anumoditthā 'ti sabbe te lacchasi vare ti evam vare datvā pamudito tuṭṭhamānaso ahoṣṭi. Dasavaragāthā' nīṭṭhitā.

- 5 Iti sā vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamaheṣiyā kucchimhi nibbatti, jāyamānāya ca candanacunnāparikinnera viya sarīrena jātattā tassā nāmagahaṇadivase Phusati tv-eva nāmaṁ karimsu, sā mahantena parivārena vaḍḍhitvā soḷasa-vaesakāle uttamarūpadharā ahoṣi, atha naṁ Sivimāhārājā puttassa Sañjayakumārass' atthāya ānetvā tassa chattaṁ ussāpetvā taṁ soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhakaṁ katvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi, tena vuttaṁ:

14. Tato cutā sā Phusati khattiye upapajjatha,

Jetuttaramhi nagare Sañjayena samāgamāti. 1698.

- 15 Sā Sañjayassa piyā manāpā ahoṣi, atha Sakko āvajjamāno „mayā Phusatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā“ ti disvā „eko pana puttavaro tāva na samijjhati, tam pi 'ssā samijjhāpessāmiti“ cintesi. Tadā M. Tāvatisadevaloke vasati āyuṇ c' assa parikkhīṇaṁ ahoṣi, taṁ ūatvā Sakko tassa santikaṁ
- 20 gantvā „mārisa tayā manussalokaṁ gantum vaṭṭati, tatth' eva S-rañño aggamaheṣiyā Phusatiyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhitum vaṭṭatīti“ tassa c' eva aññesaṇ ca cavanadhammānaṁ saṭṭhisahassānaṁ devaputtānaṁ paṭiññaṁ gahetvā sakaṭṭhānaṁ eva gato. M. pi tato cavitvā tatth' upapanno, sesadevaputtāpi
- 25 saṭṭhisahassānaṁ amaccānaṁ gehesu nibbattiṁsu, M-e kucchigate Phusati dohaḷiṇi hutvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṁ cha satasahassāni vissajjetvā dānaṁ dātukāmā ahoṣi, rājā tassā dohaḷaṁ sutvā nemittake pucchitvā „mahārāja, deviyā kuc-
- 30 chimhi dānābhirato satto uppanno' dānena tittim na gamissatīti“ sutvā tuṭṭhamānaso vuttappakāraṁ dānaṁ paṭṭhapesi,

¹ B^d -kathā. ² B^d upapanno.

Bodhisatassa paṭisandhigahaṇakālato paṭṭhāya rañño āyassa
pamāṇaṃ nāma nāhosi, tassa puññānubhāvena sakala-Jambudīpe
rājāno paṇṇākāraṃ paṇṇanti, devī mahantena parivārena gab-
bhaṃ dhārentī¹ dasamāse paripuṇṇe nagaraṃ daṭṭhukāmā
hutvā rañño ārocesi, rājā nagaraṃ devanagaraṃ viya alaṃ- 5
kārapetvā devīm rathavaraṃ āropetvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
kāresi, tassā vessānaṃ vīthiyā vemajjhaṃ pattakāle kammaja-
vātā calīmsu, rañño ārocayīmsu, so vessavīthiyā² yeva tassā
sūtigharaṃ katvā gaṇhāpesi, sā ta. puttaṃ vijāyi, tena vuttaṃ:

15. Dasamāse dhārayitvāna karonti puraṃ padakkhiṇaṃ 10
vessānaṃ vīthiyā majje janesi Phusatī maman ti. 1699.

M. mātu kucchito nikkhamanto³ visado⁴ hutvā akkhīni
ummīletvā nikkhami, nikkhamanto yeva mātu hatthaṃ pasāretvā
„amma dānaṃ dassāmi, atthi kiñcīti“ ā., ath' assa⁵ „tāta
yathājñāsayaṇa dānaṃ dehīti“ pasāritahatthe sahaṣṣatthavikaṃ 15
ṭhapesi. M.⁶ Ummaggajātakaṃ imasmiṃ jātake pacchimattabhāve
ti⁷ tīsu ṭhānesu jātamatte yeva⁸ kathesi. Ath' assa nāmagā-
haṇadivase vessavīthiyaṃ jātattā Vessantaro ti nāmaṃ
karīmsu, tena vuttaṃ:

16. Na mayhaṃ mattikaṃ⁹ nāmaṃ, na pi pettikasambhavaṃ¹⁰, 20
jāto 'mhi vessavīthiyaṃ, tasmā Vessantaro ahun ti. 1700.

Jātadivase yeva paṇ' assa ekā ākāsacāriniṃ kaṇerukā abhi-
maṇḍalasammataṃ sabbasettaṃ hatthipotakaṃ ānetvā maṇḍala-
hatthiṭṭhāne ṭhāpetvā pakkāmi, tassa M-assa¹⁰ paccayaṃ katvā
uppannattā Paccayo tv-eva nāmaṃ karīmsu. Rājā M-assa 25
atidīghādīdose vajjetvā madhurakhīrā catusaṭṭhidhātiyo upaṭṭha-
pesi, tena saddhiṃ jātānaṃ saṭṭhiyā¹¹ dāraḥ sahaṣṣānaṃ pi¹²
dhātiyo dāpesei, so saṭṭhisahasseehi dāraḥ kehi saddhiṃ mahan-
tena parivārena vadḍhati, ath' assa rājā sataḥ sahaṣṣagghaṇikaṃ
kumārapiḷandhanaṃ kārapetvā adāsi, so catupaṇṇavassikakāle 30

¹ Ck^o add sā. ² B^d -yaṇi. ³ Ck^o nikkhanto. ⁴ B^d visuddho, B^o visato. ⁵ B^d
adds mātā. ⁶ B^d adds ti. ⁷ B^d adds mātaraṃ saddhiṃ. ⁸ Ck^o -kā. ⁹ B^d nāpi
pittaka ¹⁰ B^d mahāsattaṃ. ¹¹ B^d saṭṭhi. ¹² B^d adds ekekaṃ.

tam muñcitvā¹ dhātīnam datvā puna tāhi diyyamānam na
gañhi, tā nam pavattim rañño ārocayimisu, rājā „mama puttena
dionam sudinnam Brahmadeyyam eva hotū“² 'ti aparaṃ pilan-
dhanam kārāpesi, kumāro tam pi dārakakāle yeva dhātīnam
5 navavāre pilandhanam adāsi, aṭṭhavassikakāle pana sayanapiṭṭhe
nisinno cintesi: „aham bāhiradānam eva demi, tam maṃ na
paritoseti, ajjhattikadānam dātukāmo 'mhi, sace maṃ koci
hadayaṃ yāceyya uraṃ bhinditvā hadayaṃ nīharitvā dadeyyaṃ,
sace akkhīni yāceyya akkhīni uppāṭetvā dadeyyaṃ, sace sarī-
10 ramaṃsaṃ yāceyya sakalasarīrato maṃsaṃ chetvā dadeyyaṃ“
ti. Tass' evaṃ sabhāvaṃ sarasacittam³ cintentassa catunahu-
tādhikadvijojanasatasahassabahalā ayaṃ paṭhavī mattavara-
vāraṇo viya gajjamānā pakampi, Sineru pabbatarājā⁴ susedita-
vettamkuro viya oṇamitvā naccamāno viya ca Jetuttarana-
15 garābhimukho aṭṭhāsi, paṭhavisaddena devo gajjanto khaṇika-
vassaṃ⁵ vassi, vijjullatā niccharimisu, sāgaro ubbatti⁶, Sakko
devarājā appoṭhesi⁷, Mahābrahmā sādhu-kāram adāsi, yāva
Brahmalokā ekakolāhalam ahosi, vuttam pi c' etaṃ:

17. Yadāham dārako homi jātiyā aṭṭhavassiko
20 tadā nisajja pāsāde dānam dātuṃ vicintayim: 1701.
18. Hadayaṃ dadeyyaṃ cakkhum pi maṃsaṃ pi rudhiram pi ca
dadeyyaṃ kāyaṃ sāvetvā⁸ yadi koci yācaye mamaṃ⁹. 1702.
19. Sabhāvaṃ cintayantassa akampitam asaṇṭhitam
akampi tattha paṭhavī Sineru-vanavaṭaṃsakā ti. 1703.
- 25 Bo. soḷasavassakāle yeva sabbasippe nippattiṃ pāpuṇi,
atha pitā r. dātukāmo mātaraṃ saddhiṃ mantetvā Maddarāja-
kulato mātuladhītaram Maddiṃ nāma ānetvā solasannaṃ itthi-
sahassānaṃ jeṭṭhikaṃ aggamaheṣiṃ katvā M-am rajje abhisiñci,
M. rajje paṭiṭṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṃ cha satasahassāni
30 vissajjento mahādānam pavattesi. Aparabhāge Maddi devī

¹ B^d omu-. ² B^d omits sara-. ³ B^d ghanika-. ⁴ B^d saṅkhubbhi. ⁵ B^d -ṭesi.

⁶ C^k kāyasāvedhitvāna. ⁷ C^k yācako mamaṃ, B^d yācase maṃ.

puttaṃ vijāyi taṃ kañcanajālena paṭicchimsu, ten' assa Jāli-
 kumāro tv-eva nāmaṃ karimsu, tassa padasā gamanakāle
 dhītaraṃ vijāyi, taṃ kaṇhājinena paṭicchimsu, ten' assā Kaṇ-
 hājina tv-eva¹ n. k., M. ekamāsassa² chakkhattuṃ alaṃkata-
 hatthikkhandhavaragato chadānasālā oloketi. Tadā Kālīnga-
 raṭṭhe dubbuṭṭhikā ahosi, sassāni na sampajjimsu, mahantaṃ
 chātakaṃ pavatti, manussā jivituṃ asakkontā corakammaṃ
 karonti, dubbhikkhapīlita jānapadā rājaṅgaṇe sannipatitvā upak-
 kosimsu, taṃ sutvā raṇṇā „kiṃ tātā“ 'ti vutte taṃ atthaṃ
 ārocayimsu, rājā „sādhū tātā, devaṃ vassāpessāmīti“ te uyyo-
 jetvā samādinnaṣilo uposathavāsaṃ vasanto devaṃ vassāpetuṃ
 nāsakkhi, so nāgaṇe sannipātāpetvā „ahaṃ samādinnaṣilo
 sattāhaṃ upavasitvāpi devaṃ vassāpetuṃ nāsakkhiṃ, kin nu
 kho kātappaṇa“ ti pucchitvā „sace deva devaṃ v. na sakkosi
 esa Jetuttaranagare Sañjayaṛājaputto Vessantaro dānābhirato,
 tassa sabbaseto maṅgalahatthi atthi, tassa gatagatatṭhāne devo
 vassati³, brāhmaṇe pesetvā taṃ hatthiṃ yācāpetvā ānethā“ 'ti,
 so „sādhū“ 'ti sampācchitvā brāhmaṇe sannipātetvā tesu
 atṭha jane vicinitvā tesāṃ paribbayaṃ datvā „gacchatha, Ves-
 santaraṃ⁴ hatthiṃ yācitvā ānethā“ 'ti pesesi, brāhmaṇā anu-
 pubbena Jetuttaranagaraṃ gantvā dānagge dānaṃ⁵ bhuñjitvā
 attano sarīraṃ rajaparikiṇṇaṃ paṃsumakkhitaṃ katvā puṇṇa-
 madivase rājānaṃ hatthiṃ yācitukāmā hutvā raṇṇo dānaggaṃ
 āgamanakāle pācīnadvāraṃ agamaṃsu, rājāpi „dānaggaṃ olo-
 kessamīti“ pāto va soḷasagandhoda kaghaṭṭhehi nahātvā⁶ bhuñjitvā
 alaṃkaritvā alaṃkatahatthikkhandhavaragato pācīnadvāraṃ
 agamāsi, brāhmaṇā tatth' okāsaṃ alabbhitvā dakkhiṇadvāraṃ
 gantvā unnatappadese ṭhatvā raṇṇo pācīnadvāre dānaṃ⁷ olo-
 ketvā d-dvāraṃ āgamanakāle hatthe pasāretvā „jayatu bhavaṃ
 Vessantaro“ ti āhaṃsu, M. brāhmaṇe disvā hatthiṃ tesāṃ
 ṭhitatṭhānaṃ pesetvā hatthikkhandhe nisinna va paṭhamaṃ g. ā. :

¹ C^o teva. ² B^d omits eka. ³ C^o vassitī, C^o vassi. ⁴ B^d -rassa. ⁵ B^d bhat-
 taṃ. ⁶ C^o nahatvā, B^d nhatvā. ⁷ B^d dānaggaṃ.

20. Parūḷhakacchanakhalomā¹ paṃkadantā rajassirā
paggayha dakkhiṇabāhum kim maṃ yācanti brāhmaṇā ti. 1704.
Taṃ sutvā brāhmaṇā āhaṃsu:

21. Ratanam deva yācāma Sivīnam ratṭhavaḍḍhana²,
5 dadāhi pavaram nāgam Isādantaṃ urūḷhavan ti. 1705.

Ta. urūḷhavan ti ubbāhasanattarāṃ.

Taṃ sutvā M. „aham sīsam ādim katvā ajjhakkadānaṃ
dātukāmo, ime bāhiram eva yācanti, pūressāmi tesam mano-
rathan“ ti cintetvā hatthikkhandhavaragato ā:

10 22. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā
pabbinnaṃ kuṇjaram dantiṃ opavuyham³ gajuttamaṃ, 1706.
paṭijānitvā ca

23. Hatthikkhandhato oruyha rājā cāgādhimānaso
brāhmaṇānaṃ adā dānaṃ Sivīnam ratṭhavaḍḍhano ti. 1707.

15 Ta. opavuyhan⁴ ti opavuyham rājavāhanaṃ, cāgā--ti cāgena adhi-
kamānaso, adā ti vāraṇassa alaṃkātattānaṃ olokanattham tikkhattum pa-
dakkhiṇam katvā alaṃkātattānaṃ adiesvā kusumamissakam⁵ gandhodaka-
bharitam suvaṇṇabhīṃkāraṃ gahe tvā ito ethā 'ti alaṃkatara jatadāmasadisam
hatthisoṇḍam tesam hatthe ṭhapetvā udakam pātetvā alaṃkatavāraṇam adāsi.

20 Tassa catūsu pādesu alaṃkāro cattāri satasahassāni ag-
ghati, ubhosu passesu dve satasahassāni agghati, heṭṭhā udare
kambalaṃ satasahassam, piṭṭhiyaṃ muttājālaṃ kaṇcanajālaṃ
maṇijālaṃ ti tīṇi jālāni tīṇi satasahassāni, ubhosu kaṇṇesu⁶ dve
satasahassāni⁷, piṭṭhiyaṃ attharaṇakambalaṃ satasahassam,
25 kumbhālaṃkāro satasahassam, tayo vaṭamsakā⁸ tīṇi sata-
hassāni, kaṇṇacūlālaṃkāro dve satasahassāni, dvinnam dantā-
naṃ 'alaṃkāro dve satasahassāni, soṇḍāya sovattikālaṃkāro
satasahassam, naṅguṭṭhālaṃkāro satasahassam, ṭhapetvā anag-
gham bhaṇḍam kāyārūḷhapasādhanaṃ dvāvīsatisatasahassāni,
30 ārohaṇanisseṇi satasahassam, bhuñjanakāṭāhaṃ satasahassan

¹ B^d -kacchā-. ² B^d -nam. ³ B^d opagu-. ⁴ B^d opagu-. ⁵ B^d kusumbhamissam.

⁶ C^o ghaṇṭṭā. ⁷ C^k omit u. k. dve s. ⁸ C^k -kāni.

ti, idaṃ tāva ettakaṃ¹ catuvīsatisatasahassāni agghati, chatta-
pitthiyam² pana maṇi cūlāmaṇi³ muttāhāre maṇi amkuse maṇi
hatthino kaṇṭhaveṭṭhanamuttāhāre maṇi hatthikumbhe maṇi
imāni cha anagghāni, hatthi anaggho yevā⁴ ti hatthinā saddhim
satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānaṃ adāsi, tathā hat- 5
thino paricārakāni pañcakulasatāni hatthimenḍa⁵hatthigopakehi⁶
saha, dānen⁷ eva pan⁸ assa heṭṭhāvuttanayen⁹ eva paṭhavikam-
pādayo ahesum.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

24. Tadāsi yaṃ bhiṃsanakam tadāsi lomahamsanam 10
hatthināge padinnamhi medinī samakampatha¹. 1708.
25. Tadāsi yaṃ bhiṃsanakam tadāsi lomahamsanam
hatthināge padinnamhi khubbbhittha nagaran tadā. 1709.
26. Samākulam puram āsi ghoso ca vipulo mahā
hatthināge padinnamhi Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane² ti. 1710. 15

Ta. tadāsi ti tadā āsi³, hatthi -- ti hatthi samkhaṭe nāge, khubbbhit-
tha -- ti Jetuttaranagaraṃ samkhubbhitam ahoṣi⁴, brāhmaṇā kira dakkhiṇa-
dvārena hatthim labhitvā hatthipitthe nisīditvā mahājanaparivārā nagaramajjhena
pāyimsu, mahājano diṣvā ambho brāhmaṇā ambhākaṃ hatthim abhirūḍhā kuto
netha no hatthin ti āha, brāhmaṇā Vessantaramahārājena no hatthi dinno ke 20
tumhe ti mahājanam hatthavikārādīhi ghaṭṭetvā nagaramajjhena gantvā uttara-
dvārena nikkhamimsu, nāgarā devatāvattanena Bodhisattassa kuddhā rājadvāre
sannipatitvā mahantaṃ upakkosam akāmsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

27. Ath¹ ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā 25
hatthināge padinnamhi medinī samakampatha. 1711.
28. Ath² ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi³ khubbbhittha nagaran tadā. 1712.
29. Ath⁴ ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane ti. 1713. 30

Ta. khubbbhittha nagaram tadā ti evam khubbbhittha nagaram tadā,
ghoso ti upakkosasaddo patṭhaṭṭā tumulo uddhamgātattā mahā, Sivīnam
raṭṭhavaḍḍhane ti Siviraṭṭhassa vuddhikāre.

¹ Bā adds dhanam. ² Bā - piṇḍiyam. ³ Ck - cūlāni-, C - cūlāni-. ⁴ Bā adds
saddhim adāsi. ⁵ Bā sampa-. ⁶ so Ck Bā; B - no. ⁷ Bā add yanti yadā.
⁸ Ck omīti jetuttaranagaraṃ samkhubbhitam ahoṣi. ⁹ Ck omīti medinī -- pa-
dinnamhi.

Ath' assa dānena saṁkhubhitacittā hutvā nagaravāsino
rañño ārocesuṁ, tena vuttaṁ¹:

30. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā 1714.
- 5 31. Kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā
disvā nāgaṁ niyyamānaṁ te rañño paṭivedayum: 1715.
32. Vidhamam deva te raṭṭham, putto Vessantaro tava
kathan no hatthinam dajjā nāgaṁ raṭṭhassa pūjitam. 1716.
33. Kathan nō kuṇjaram dajjā Isādantaṁ urūlhavam
10 khettaññum sabbayuddhānaṁ sabbasetam gajuttamaṁ 1717.
34. Paṇḍukambalasañchannaṁ pabbhinnaṁ sattumaddanaṁ
dantiṁ savālavijaniṁ setam Kelāsa-sādisaṁ 1718.
35. Sasetacchattaṁ saupatheyyam³ sāthabbaṇam⁴ sahatthipam
aggayānaṁ rājavāhim brāhmaṇānaṁ adā dhanam⁵ ti. 1719.
- 15 Ta. uggā ti uggatā paññātā, nigamo ti negamakuṭumbikajano, vidha-
mam -- ti deva tava raṭṭham vidhamam⁶, katham no -- ti kena kāraṇena
ambhakaṁ hatthinam abhimaṇḍalassemmataṁ Kalīṅgeraṭṭhavāsīnaṁ brāhmaṇānaṁ
dadeyya⁷, khettaññum sabbayuddhānaṁ ti sabbayuddhānaṁ khettabhū-
miṣaṁ jānanasamatthaṁ, dantiṁ ti manoramadantayuttaṁ, savāla -- ti sa-
20 vālavijaniṁ⁸, saupatheyyam⁹ ti sabattharaṇabhaṇḍam⁹, sāthabbaṇam⁴ ti
sahatthivejjaṁ, sahatthipam ti paricārakānaṁ¹⁰ pañcaṇṇam kulasetānaṁ hatthi-
maṇḍahatthigopakānaṁ ca vasena sahatthipam.

Evañ ca pana vatvā puna āhaṁsu:

36. Annapānañ ca yo¹¹ dajjā vatthasenāsanāni ca
25 etaṁ kho dānapatirūpaṁ etaṁ kho brāhmaṇārahaṁ 1720.
37. Ayam te vamsarājā no Sivinaṁ raṭṭhavaḍḍhana¹²,
katham Vessantaro putto gajaṁ bhājeti Sañjaya. 1721.
38. Sace tvaṁ na karissasi Sivinaṁ vacanaṁ idaṁ
mañne taṁ saha puttana Sivi hatthe karissare ti. 1722.
- 30 Ta. vamsa -- ti paveniyā āgato mahārājā, bhājetīti deti, Sivi -- ti
Siviraṭṭhavāsino saha puttana taṁ attano hatthe karissanti.

¹ nagara -- not in Ck. ² Bā siviyo. ³ Bā surupādheyyam. ⁴ Bā sādhabba-
nam. ⁵ Bā dānaṁ. ⁶ Bā vidhamasitaṁ. ⁷ adā dhananti -- dadeyya wanting
in Ck. ⁸ Bā savavā-. ⁹ Bā sa attharaṇam. ¹⁰ Bā hatthipari-. ¹¹ Bā so.
¹² Ck -nam, Bā -no.

Taṃ sutvā rājā „ete Ve-raṃ māretuṃ icchantīti“ saññāya ā.:

39. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rāja-puttaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso. 1723.
40. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu, 5
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rāja-puttaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama atrajo. 1724.
41. Na cāhaṃ tassa dubbheyyaṃ, ariyasīlavato hi so,
asiloko pi me assa, pāpañ ca pasave bahuṃ,
kathaṃ Vessantaraṃ puttaṃ satthena ghātayāmase ti. 1725. 10

Ta. māsi ti mā āsi², mā hotū 'ti a., ariyasīlavato ti ariyena sīlavatena
ariyāya ca ācārasampattiya samanāgato, ghātayāmase ti ghātessāmi³.

Sivayo avocuṃ:

42. Mā naṃ daṇḍena satthena, na hi so bandhanāraho,
pabbājehi ca naṃ raṭṭhā, Vamke vasatu pabbate ti. 1726. 15

Ta. mā naṃ -- ti deva tumhe taṃ daṇḍena vā satthena vā mā ghāta-
yittha, na hi so -- ti raṭṭhā pabbājehi naṃ ti⁴.

Rājā āha:

43. Eso ce Sivīnaṃ chando chandaṃ na panudāmase,
imaṃ so vasatu rattiṃ kāme ca paribhuñjatu. 1727. 20
44. Tato ratyā vivasane⁵ suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayantu taṃ ti. 1728.

Ta. vasatū 'ti puttadārassa ovādaṃ dadamāno vasatu ekarattiṃ c' assa
okāsaṃ dethā 'ti vadati.

Te „ekarattimattaṃ vasatū“ ti rañño vacanaṃ sampati- 25
chiṃsu. Atha ne uyyojetvā puttassa sāsanaṃ pesento kattā-
raṃ āmantetvā tassa santikaṃ pesesi, so „sādhū“ 'ti sampa-
tiçchitvā Vessantarānivesanaṃ gantvā taṃ pavattiṃ ārocesi.

¹ Cks ahoṣi. ² Cks -mi, B^d ghātayissāma. ³ B^d so bandhanāraho pi na hoti
yeva, B^e so bandhanaṃ na araho yeva in the place of raṭṭhā --. ⁴ B^d -sāne.

Tam atthaṃ pakāsetum imā gāthā vuttā:

45. Uṭṭhehi katte, taramāno gantvā Vessantaram vada:
Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā 1729.
46. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
5 hatthārūhā¹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā, 1730.
47. Asmā ratyā vivasane suriyass³ uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti⁴ taṃ. 1731.
48. Sa kattā taramāno va Sivirājena pesito
10 āmuttahatthābharāṇo suvattho candanabhūsito 2732.
49. Sisam nahāto uduke so āmuttamanikuṇḍalo
upāgami puram rammam Vessantarānivesanam. 1733.
50. Tatth⁵ addasa kumāram so ramamānam sake pure
parikinnam amaccehi tidasānam va Vāsavam. 1734.
- 15 51. So tattha gantvā taramāno⁶ kattā Vessantaram bravi:
dukkhan te vedayissāmi, mā me kujjhi rathesabha. 1735.
52. Vanditvā rodamāno so kattā rājānam abravi:
bhattā me si mahārāja sabbakāmarasāharo,
dukkhan te vedayissāmi, tattha assāsayantū maṃ. 1736.
- 20 53. Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā
uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 1737.
54. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo⁷ cāpi samāgatā, 1738.
55. Asmā ratyā vivasane suriyass⁸ uggamanam pati
25 samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti tan ti. 1739.

Ta. kumāran ti mātāpitunnam atthitāya kumāro t¹ eva² saṃkham gatarū
rājānam. ramamānan ti attanā dinnadānassa vaṇṇam kathayamānam soma-
nassappattam³ hutvā nisinnam, amaccehiti attanā⁴ saha jātehi saddhīm sa-
hassehi amaccehi parivutaṃ samussitasetacchatte rājāsane nisinnam, ved -- ti
30 kathayissāmi, ta. ass -- man ti tasmim dukkhasāsanārocane kilantaṃ maṃ deva-
pādā assāsentu⁵ vissattho kathehiti maṃ vadethā⁶ 'ti adhippāyen⁷ evam āha.

Mahāsatto āha:

55. Kismim me Sivayo kuddhā, nāham¹⁰ passāmi dukkaṭam,
taṃ me katte viyācikkha kasmā pabbājayanti man ti. 1740.

¹ B^d -rohā. ² so all three MSS. for sivi. ³ B^d -tu. ⁴ C^k ramamānam ⁵ B^d
tveva. ⁶ B^d -tto. ⁷ C^k omit attanā. ⁸ B^d -rocite katheṭum avisahantena
kilamantaṃ maṃ devo assāsayantū. ⁹ B^d vadethā. ¹⁰ B^d yo na.

Ta. kismim ti katarasmim karape¹, viyā -- ti vitthārato kathehi.

Kattā āha:

57. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
nāgadānena khīyanti, tasmā pabbājayanti tan ti. 1741. 5
Ta. khīyantiti kujjhanti².

Taṃ sutvā Mahāsatto somanassappatto āha:

58. Hadayaṃ cakkhum p' ahaṃ³ dajjaṃ,
kim me bāhirakaṃ dhanam:
hiraññaṃ vā suvaṇṇam vā muttā veluriyā maṇi. 1742. 10
59. Adakkhīnaṃ vāp' ahaṃ⁴ bāhum disvā yācakamāgate
dadeyyaṃ na vikampeyyaṃ, dāne me rāmatī mano. 1743.
60. Kāmaṃ maṃ Sivayo sabbe pabbājentu hanantu vā,
n' eva dānā viramissaṃ, kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 1744.

Ta. yāca -- ti yācaka āgate yācakaṃ disvā, neva -- ti neva dānā vira- 15
missāmiti.

Taṃ sutvā kattā⁵ n' eva raññaṃ dinnam na nāgarehi din-
nam attano matiyā evaṃ aparaṃ sāsanam kāthento āha:

61. Evaṃ taṃ Sivayo āhu negamā ca samāgatā:
Kontimārāya tīrena girim Ārañjaraṃ pati 20
yena pabbājitaṃ yanti tena gacchatu subbato ti. 1745.

Ta. Konti -- ti Kontimārāya nāma nadiyā tīre, giri -- ti Ārañjaraṃ
nāma girim abhimukho hutvā, yena 'ti yena maggena raṭṭhā pabbājitaṃ rājāno
gacchanti tena subbato Vessantaro pi gacchatū 'ti evaṃ Sivayo kathentiti āha.

Idaṃ kira so devatāya niḅḅahito⁶ hutvā kathesi. Taṃ 25
suvā Bo. „sādhu dosakāraṇānaṃ gamanamaggena gamissāmi,
maṃ kho pana nāgarā na aññena dosena pabbājenti, mayā
hatthidānassa dinnattā pabbājenti, evaṃ sante ahaṃ sattasata-
kaṃ mahādānaṃ dassāmi, nāgarā me ekadivasam dānam dātum
okāsaṃ dentu, sve⁷ dānam datvā tatiyadivase gamissāmiti ā.: 30

¹ Ck -nena, Bd kāraṇe. ² Cs omits kujjhanti, Bc has khīyakkujjhanti. ³ Bd cak-
khumabam. ⁴ so Cks; Bd dakkhīnaṃ vāmahaṃ. ⁵ Bd adds devatāviggahitena.

⁶ Bd devatāviggahito. ⁷ Cks so.

62. So 'haṃ tena gamissāmi yena gacchanti dūsakā,
rattimdivaṃ me khamatha yāva dānaṃ dadāṃ' ahan ti. 1746.

Kattā „sādhū deva nāgarānaṃ vakkhāmīti“ vatvā pakkāmi.
M. taṃ uyyojetvā senaguttaṃ pakkosāpetvā „ahaṃ sve satta-
5 satakaṃ nāma dānaṃ dassāmi, satta hatthisatāni satta assa-
satta ratha- satta itthi- satta dhenu- satta dāsi- satta dāsa-
satāni ca paṭiyādehi¹, nānappakārāni ca annapānādīni anta-
maso suraṃ pi sabbaṃ dātabbayuttakaṃ upaṭṭhāpehīti“ satta-
satakaṃ mahādānaṃ vicāretvā amacce uyyojetvā ekako va
10 Maddiyā vasaṇatṭhānaṃ gantvā sirisayanapiṭṭhe nisīditvā tāya
saddhīm kathaṃ pavattesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

63. Āmantayittha rājā naṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
15 yaṇ te kiñci mayā dīnaṃ dhanam² dhaññaṃ ca vijjati 1747.
64. 'Hiraññaṃ vā suvaṇṇaṃ vā muttā veḷuriyā babū
sabbaṃ taṃ nidaheyyāsi yaṇ ca te pettikaṃ dhanan ti. 1748.

Ta. nidaheyyāsīti nidhīm katvā ṭhapeyyāsi, pettikān ti pītito³
ābhataṃ⁴.

20 65. Taṃ abravī rājaputtī Maddiṃ sabbaṅgasobhanā:
kuhīm deva nidaheyyāmi⁵ taṃ me akkhāhi pucchito ti. 1749.

Ta. taṃ abravīti mayhaṃ sāmīnā Ve-ena ettakaṃ kālaṃ dhanam nidhe-
hīti⁶ na vuttapubbaṃ idān' evaṃ vadati kuhīm nu kho nidhetabbaṃ pucchis-
sāmi naṃ ti cintetvā taṃ abravī.

25 Vessantaro āha:

66. Sīlavantesu dajjāsi dānaṃ Maddi yathārahaṃ,
na hi dānā⁷ paraṃ atthi paṭiṭṭhā sabbapāṇinan ti. 1750.

Ta. dajjāsīti bhaddo Maddi⁸ koṭṭhāgārādisu⁹ anidāhitvā anugāmika-
nidhīm nidāhamānā sīlavantesu dadeyyāsi, dānā paraṃ ti dānato uttaritaraṃ
30 paṭiṭṭhā nāma na hi atthi, n' atthi saṃsayo¹⁰.

¹ Ck^o -hīti. ² Ck^o -na. ³ Ck^o patino, C^o pītito. ⁴ B d āga-. ⁵ B d -hāmi. ⁶ B d niddhehīti, C^o naṭṭhehīti. ⁷ Ck^o dānaṃ. ⁸ Ck^o bhaddi. ⁹ B d koṭṭhādisu, B^o koṭṭhāgārādisu, Ck^o koṭṭhāsādisu. ¹⁰ natthisaṃsayo not in B d.

Sā „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampañcchi, atha naṃ
uttarim ovaḍanto ā.:

67. Puttesu Maddi dayyāsi¹ sassuyā sasuramhi ca,
yo ca taṃbhattā maññeyya sakkaccaṃ tam upaṭṭhahe. 1751.
68. No ce taṃbhattā maññeyya mayā vipavasena te 5
aññaṃ bhattāraṃ pariyesa, mā kisittha² mayā vinā ti. 1752.

Ta. dayyāsiti¹ dayam² mettaṃ kareyyāsi, yo ca taṃ -- ti bhaddhe yo
ca mayi gate aham assā bhaddā bhavissāmīti maññissati tam pi sakkaccaṃ
upaṭṭhaheyyāsi, mayā vipavasena te ti mayā saddhīm tava vipavasena
sace koci ahan te bhavissāmīti taṃ na maññeyya aha sayam eva⁴ aññaṃ bhat- 10
tāraṃ pariyesa, mā kisitthā 'ti mayā vinā bhūta⁵ mā kisa bhava, mā
kilamīti⁶ a.

Atha naṃ: Maddi „kin nu kho esa V-ro evarūpaṃ vaca-
naṃ bhaṇatīti“ cintetvā „kasmā deva imaṃ ayuttakathaṃ ka-
thesīti“ pucchi, M. „bhaddhe mayā hatthissa dinnattā Sivayo 15
kuddhā maṃ raṭṭhā pabbājenti, sve 'haṃ' sattasatakamahā-
dānaṃ datvā tatiyadivase nagarā nikkhamissāmīti“ vatvā ā.:

69. Ahaṃ hi vanaṃ gacchāmi ghoraṃ vālamigāyutaṃ,
saṃsayo jīvitam mayhaṃ ekakassa brahāvane ti. 1753.

Ta. saṃsayo ti na ekantikam⁸ sukhumālassa mama vane vasato kuto 20
jīvitam nicchayena marissāmīti adhippāyen' evam āha.

70. Tam abravī rājaputti Maddi sabbaṅgasobhanā:
abhumme⁹ katham¹⁰ bhaṇasi, pāpakam vata bhāsasi. 1754.
71. N' esa dhammo mahārāja yaṃ tvaṃ gaccheyya ekako,
aham pi tena gacchāmi yena gacchasi khattiya. 1755. 25
72. Maraṇaṃ vā tayā saddhīm jīvitam vā tayā vinā,
tad eva maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jīve tayā vinā. 1756.
73. Aggim nijjālayitvāna¹¹ ekajālasamāhitam,
tattha me maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jīve tayā vinā. 1757.

¹ B^d dayesi. ² C^s sikisittha, C^k sakkittha. ³ C^k dayim, C^s dayi. ⁴ C^k ahas-
sameva. ⁵ B^d hutvā. ⁶ B^d bhavi mā kilamasiti, C^k omit the latter mā. ⁷
B^d sobhaṃ svehaṃ. ⁸ B^d anekapaccatthike ekikassa. ⁹ B^d abhume, ¹⁰ C^k
kathannu. ¹¹ B^d ujja-.

74. Yathā āraññakam nāgaṃ dantiṃ¹ anveti hatthini² (Cfr. V ²⁵⁹/₂₁)
jessantaṃ³ giriduggesu samesu visamesu ca 1758.

75. Evan taṃ anugacchāmi putte ādāya pacchato,
subharā te gamissāmi⁴, na te hessāmi dubbharā ti. 1759.

5   Ta, abhumme⁵ ti abbhūtaṃ⁶ vata me kattheyyāsi⁷ tvaṃ, nesa dhammo
ti na esa sabbhāvo n' etaṃ kāraṇaṃ, tadevā⁸ 'ti yaṃ tayā saddhiṃ maraṇaṃ
tad eva seyyo, tatthā⁹ 'ti tasmīṃ ekajālabbhūte dāruccitake, jessantaṃ⁴ ti
vicarantaṃ¹⁰.

      Evaṃ vatvā puna sā ditṭhapubbaṃ viya Himavantappa-
10   desaṃ vaṇṇenti ā.:

76. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇino
āsīne vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1760.

77. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
kilante vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1761.

15   78. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1762.

79. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1763.

80. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
20   assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1764.

81. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1765.

82. Yadā dakkhisi¹⁰ naccante kumāre mālādhārīne⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1766.

25   83. Yadā dakkhisi naccante kumāre mālādhārīne⁹
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi, 1767.

84. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ
ekaṃ araṇṇe vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1768.

85. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ
30   sāyaṃ¹¹ pāto vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1769.

¹ all three MSS. -ti. ² B^d -ni, C^k atthini. ³ B^d jayantaṃ. ⁴ B^d bhavi-. ⁵
B^d abhume. ⁶ B^d abbhūtaṃ. ⁷ C^k gaccheyyāsi. ⁸ C^k viva-. ⁹ B^d -no. ¹⁰
B^d dakkhasi throughout. ¹¹ C^k sāyi.

86. Yadā kaṇṇusaṃghassa yūthassa¹ purato vajaṃ
koṇcaṃ² kāhiti³ mātāṅgo kuṇjaro saṭṭhihāyano
tassa taṃ nadato sutvā na rajjassa sarissasi. 1770.
87. Dubhato vanavikāse yadā dakkhisi kāmadaṃ⁴
vane⁵ vālamigākiṇṇe na rajjassa sarissasi. 1771. 5
88. Migam disvāna sāyaṇhaṃ⁶ pañcamālinam⁷ āgataṃ
kimpurise ca naccante na rajjassa sarissasi. 1772.
89. Yadā sossasi⁸ nigghosaṃ sandamānāya sindhuvā
gītaṃ kimpurisaṇaṃ ca na rajjassa sarissasi. 1773.
90. Yadā sossasi nigghosaṃ girigabbharacārino
vassamānassa⁹ lūkassa¹⁰ na rajjassa sarissasi. 1774. 10
91. Yadā sīhassa vyagghassa khaggassa gavayassa ca
vane sossasi vālānaṃ na rajjassa sarissasi. 1775.
92. Yadā morīhi parikiṇṇam barihinam¹¹ matthakāsinaṃ
moram dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1776. 15
93. Yadā morīhi parikiṇṇam aṇḍajam citrapekkhunaṃ¹²
moram dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1777.
94. Yadā morīhi parikiṇṇam nīlagīvaṃ sikhandaṇḍinaṃ
moram dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1778.
95. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharanīruhe
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1779. 20
96. Yadā hemantike māse haritaṃ dakkhisi mediniṃ
indagopakasañchannaṃ na rajjassa sarissasi. 1780.
97. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharanīruhe
kuṭajam bimbajālaṃ ca pupphitaṃ lomapadmakaṃ¹³
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1781. 25
98. Yadā hemantike māse vanaṃ dakkhisi pupphitaṃ
opupphāni ca padmāni na rajjassa sarissasīti. 1782.

¹ Ck yutassa, Cs sutassa, Bđ yudhassa. ² Bđ kuṇjam. ³ Bđ kāhati, Ck gāhīni, Cs gāhīti. ⁴ Bde -do. ⁵ Cks mano. ⁶ Cks sāyantaṃ, Bs sāyaṇhe. ⁷ Cks -nim.
⁸ Bđ sossasi throughout. ⁹ Bđ vasa-. ¹⁰ Ck Bđ -lūkassa, Bs -lūṅgassa. ¹¹
Cks barihinam, Bđ parihinam. ¹² Bđ -pakku-. ¹³ Bđ loddapaddakam.

- Ta. mañjuka ti madhurakathe, kaṇeru - - ti hatthinighaṭṭāya, yūthassā 'ti hatthiyūthassa purato gacchanto, dubhato ti ubhato, vānavikāse ti vana-ghaṭṭāyo, kāmadaṇṭi ti mayhaṇṭi sabbakāmadadaṇṭi², sindhuyā ti nadiyā, vassamānassa³ lūkaṇṭi⁴ 'ti ulūkaṇṭi vassamānassa⁵, vāḷāṇṭi ti
5 vāḷamigāṇṭi tesāṇi hi sāyaṇhasamaye so saddo pañcaṅgikaturiyasaddo viya bhaviyati, tasmā na rajjaṇṭi sarissasati vadati, barihinan⁶ ti kalāpasaṇ-
chennaṇṭi, matthakāṇṭi ti pabbatamatthake nisinnaṇṭi, mattakāṇṭi⁷ ti pi pāṭho, kāmamadamaṇṭi hutvā āṇṭi⁸ ti a., bimbajāḷan ti rattaṇṭi kura-
rukkaṇṭi⁹, opupphāṇṭi¹⁰.

10 Evam Maddi Himavantavāsini viya ettakāhi gāthāhi Hima-
vantavaṇṇanaṇṭi vaṇṇesi. Himavantavaṇṇanaṇṭi niṭṭhitā.

Phusati pi kho devī¹⁰ „puttassa me kaṭukasāsanaṇṭi gataṇṭi¹¹,
kin nu kho karoti, gantvā jānissāmi¹²“ sā paṭicchannayogena¹³
gantvā sirigabbhadvāre ṭhitā tesāṇi taṇṭi sallāpaṇṭi sutvā karu-
15 ṇaṇṭi paridevaṇṭi paridevi.

Ta. atthaṇṭi pakāsento Satthā āha:

99. Tesāṇi lālappitaṇṭi sutvā puttassa suṇisāya ca
karuṇaṇṭi paridevesi rājaṇṭi yasassini: 1783.

100. Seyyo viṇṭi me khāyitaṇṭi papātā papateyya¹⁴ ahaṇṭi
20 [rajjuyā bajjha miyyāhaṇṭi]. kasmā Vessantaraṇṭi puttaṇṭi
pabbājenti adūsakaṇṭi. 1784.

101. Ajjhāyakaṇṭi dānapatiṇṭi yācayogaṇṭi amacchariṇṭi
pūjitaṇṭi paṭirājeṇi¹⁵ kittimantaṇṭi yasassinaṇṭi
kasmā Vessantaraṇṭi puttaṇṭi pabbājenti adūsakaṇṭi. 1785.

25 102. Mātāpettibharaṇṭi jantaṇṭi kule jeṭṭhāpacāyikaṇṭi
kasmā Vessantaraṇṭi puttaṇṭi pabbājenti adūsakaṇṭi. 1786.

103. Raṇṇo hitaṇṭi devīhitaṇṭi¹⁶ nātinaṇṭi sakhinaṇṭi hitaṇṭi
[hitaṇṭi sabbassa raṭṭhassa], kasmā V. p. pabbājenti adūsakaṇṭi. 1787.

Ta. rājaṇṭi Phusati Maddarājadhītā, papateyyāhaṇṭi ti papa-
30 teyyaṇṭi ahaṇṭi, rajjuyā bajjha miyyāhaṇṭi ti rajjuyā gīvaṇṭi bandhivā ma-
reyyaṇṭi ahaṇṭi, kasmā ti evaṇṭi amatāyaṇṭi eva mayi kena nāma kāraṇaṇṭi mama
puttaṇṭi adūsakaṇṭi pabbājenti, ajjhāyakaṇṭi ti tiṇṇaṇṭi vedāṇaṇṭi pāragataṇṭi nāṇa-
sippesaṇṭi ca nippattaṇṭi puttaṇṭi.

¹ Ck -dā, Bd -do. ² C -dada, Bd kāmado. ³ Bd vassamānassuluka-, Ck -ssa-
lukassā. ⁴ so C; Ck va-, Bd vasato. ⁵ Cd parihiṇan, Ck barihiṇan. ⁶ Ck
mattasinaṇṭi, Bd matthakāṇṭi. ⁷ all three MSS. āsi-. ⁸ Ck -kuravakaṇṭi, C -ratta-
kuravakaṇṭi, Bd rattaṇṭi guravakkaṇṭi. ⁹ Ck -pappāni, C -pattāni. ¹⁰ Ck devī
Bd deva. ¹¹ Bd kataṇṭi. ¹² Bd -nnamīyogena. ¹³ Bd paṭirājūhi. ¹⁴ Ck deva-.

Iti sā karuṇaṃ paridevitaṃ puttaṃ ca suṇisaṃ ca assāsetvā
rañño santikaṃ gantvā ā.:

104. Madhūni va palātāni¹ ambā ca patitā chamā²
evaṃ hessati te raṭṭhaṃ, pabbājenti adūsakaṃ. 1788.

105. Haṃso nikhīṇapatto³ va pallalasmaṃ anūḍake
apaviddho⁴ amaccehi eko rāja vihiyasi. 1789. 5

106. Taṃ taṃ brūmi mahārāja attho te mā upaccagā,
mā naṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesi⁵ adūsakan ti. 1790.

Ta. palātānīti⁶ palātamakkhikāni madhūni viya, patitā chamā ti
bhūmiyaṃ patitāni ambapakkāni viya ca evaṃ mama putte pabbājite deva⁷ 10
raṭṭhaṃ sabbasādhāraṇaṃ bhavissatīti dasseti, nikhīṇapatto⁸ ti paggharita-
patto⁹, amaccehīti mama puttena sahaḍātehi saṭṭhisahassehi amaccehi chaḍ-
ḍito hutvā, vihiyaseti kilamissasi, Sivīnaṃ -- ti Sivīnaṃ vacanena mā naṃ
adūsakaṃ puttaṃ pabbājesīti.

Taṃ sutvā rājā āha:

107. Dhammass¹⁰ apacitiṃ kummi Sivīnaṃ vinayaṃ dhajaṃ
pabbājemi sakaṃ puttaṃ, pāṇā piyataro hi me ti. 1791. 15

T. a.: bhadde ahaṃ Sivīnaṃ dhajaṃ Vessantarakumāraṃ vinayanto
pabbājento Siviraṭṭhe porāṇakarājūnaṃ paṇḍiyadhammassa¹¹ apacitiṃ kummi
karomi, tasmā sace pi me pāṇehi piyataro hi me so tathāpi naṃ pabbājemīti. 20

Taṃ sutvā devī paridevamānā āha:

108. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikārā va¹² pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko¹⁵ va gamissati¹⁵. 1792.

109. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1793. 25

110. Yassa pubbe anikāni kaṇikārā va pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1794.

111. Yassa pubbe anikāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1795.

¹ C^s ca phalitāni, C^k ca palitāni. ² C^{ks} -maṃ. ³ C^s tikhīṇa-, C^k tikhīṇa-. ⁴
Bd pavitho. ⁵ C^{ks} -jehl. ⁶ C^k palitānīti, C^s phalitānīti. ⁷ Bd tava. ⁸ C^k Bd
nikhīṇa-. ⁹ Bd adda viya. ¹⁰ all three MSS. -ssa. ¹¹ C^k pameniya-. ¹²
C^{ks} ca. ¹³ C^{ks} -tiṃ. ¹⁴ Bd svajjeko. ¹⁵ C^{ks} repeat this verse.

112. Indagopakavaṇṇābhā Gandhārā paṇḍukambalā
yāyantam anuyāyanti, sv-ājī' eko va gamissati. 1796.
113. Yo pubbe hatthinā yāti sivikāya rathena ca
sv-ājja Vessantaro rājā katham gacchati pattiko. 1797.
- 5 114. Katham candanalittāṅgo naccagīṭappabodhano
kharājinaṃ¹ pharasuṇ ca² khārikājaṃ va hāhiti³. 1798.
115. Kasmā nābhiharīyanti⁴ kāsāvā ajināni vā,
pavisantaṃ brahāraññaṃ kasmā ciraṃ na bajjhare. 1799.
116. Kathaṃ nu ciraṃ dhārenti rājapabbajitā janā,
katham kusamayaṃ ciraṃ Maddī paridahessati. 1800.
- 10 117. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārenti⁵ katham Maddī⁶ karissati. 1801.
118. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1802.
- 15 119. Yassā mudutalā hatthā caraṇā ca sukhe ṭhitā
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1803.
120. Yassā mudutalā pādā caraṇā ca sukhe ṭhitā
pādukāhi suvaṇṇāhi piḷamānā⁷ va gacchati⁸
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1804.
- 20 121. Yāssu⁹ itthisahassassa⁹ purato gacchati mālinī
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati ekikā. 1805.
122. Yāssu¹⁰ sivāya¹¹ sutvāna muhūṃ uttasate pure
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1806.
123. Yāssu¹² Indassa gottassa ulūkassa pavassato
25 sutvāna nadato bhītā Vāruṇīva pavedhati
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1807.
124. Sakuṇī hataputtā va suṇṇaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suṇṇaṃ āgam'imaṃ puram. 1808.

¹ Ck^o -nā. ² Ck^o parasuva, B^d pharusasāca. ³ Ck^o gāhiti, B^d -kājañña na hārisi.
⁴ B^d -nobhiharissanti. ⁵ all three MSS. -i. ⁶ B^d piḷi-. ⁷ Ck^o ca acchati. ⁸
Ck^o B^d yassu, B^e yassa. ⁹ B^d -ssānaṃ. ¹⁰ Ck^o yāsā. ¹¹ B^d siḷgāya. ¹² Ck^o
yāsā, C^e yāsā, B^d yassu.

125. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī'. 1809.
126. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī'. 1810.
127. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam' imaṃ puraṃ. 1811.
128. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī'. 1812.
129. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī'. 1813. 10
130. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdake
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam' imaṃ puraṃ. 1814.
131. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdake
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī'. 1815.
132. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdake 15
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassatī'. 1816.
133. Evaṃ ce⁴ me vilapantiyā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājesi⁵ vanam⁶ ratthā maññe hessāmi⁷ jvitan ti. 1817.

Ta, kaṇikārā vā 'ti suvaṇṇabharaṇasuvannaṇavaththapatiṃdhitattā supup-
phitā kaṇikārā viya, yāyantaṃ -- ti uyyānavanakilādinaṃ atthāya gacchantāṃ 20
anugacchanti⁸, svājeko ti so ajja eko hutvā gamissati, anikānti⁹ hatthāni-
kādiṇi, Gandhārā -- ti Gandhāraraṭṭhe uppannā sataṣaṣṣagghanikā senāya
pārutā rattakambalā, hāhiti¹⁰ khandhe katvā harissanti, pavisantān ti
pavisantassa, kasmā -- ti kasmā bandhituṃ jānanta vācāciraṃ na bandhanti,
rājapabbajitā ti rājāno hutvā pabbajitā, khoma -- ti¹¹ Kodumbararaṭṭhe 25
uppannāni¹², sā kathaṃ ajja, anuccaṅgīti aninditaṣṣara-
bitaṅgī, piḷamānā¹³ vā¹⁴ 'ti kampitvā kampitvā tiṭṭhanti¹⁵ viya¹⁶ gacchati,
yāssu itthi -- ti ādisu padesu assū 'ti nīpāto, yā ti attho, yā sā ti vā pātho,
sivāyā 'ti sigāliyā, pure ti pubbe¹⁷ nagare vasanti¹⁸, Indassa gottassa
'ti Kosiyagottassa, Vāruṇivā 'ti devatābhūtaditthā¹⁹ yakkhadāsi viya gahitā²⁰, 30
dukkhena 'ti puttaviyogasokadukkhena, āgamimaṃ paraṃ ti imaṃ putte

¹ all three MSS. -i. ² so all three MSS. for āgamam? ³ C^o -vi, B^d kururī.

⁴ B^d omits ce. ⁵ C^{ks} -jehi. ⁶ C^k ca na, C^o ca naṃ. ⁷ B^d hi-. ⁸ C^{ks} add
dhajaggānūti vatthā. ⁹ B^d hārisiti, B^o hārititi. ¹⁰ B^d adds khomaraṭṭhe. ¹¹ B^d
-naṃ sātākāni. ¹² C^{ks} piḷaya-, B^d piḷimānā. ¹³ C^{ks} cā. ¹⁴ all three MSS. -i.

¹⁵ C^{ks} add tāva. ¹⁶ C^{ks} omit pubbe. ¹⁷ B^d devatāpavithā. ¹⁸ B^d omits ga-.

gate puttassa nivesanaṃ āgantvā¹, piye putte ti Vessantaraṃ ca Maddiṇ ca sandhāyāha, hatacchāpā vā 'ti hatapotakā², pabbājesi³ vanam ti yadidaṃ Ve-ram raṭṭhā pabbājesiṭi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 184. Tassā lālappitam sutvā sabbā antepure bahu⁴
bāhā paggayha pakkandum Sivikaṇṇā samāgatā. 1818.
185. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vessantaranivesane. 1819.
186. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
10 atha Vessantaro rājā dānam dātum upāgami: 1820.
187. Vatthāni vatthakāmānaṃ soḍḍānaṃ detha vārunim
bhojanaṃ bhojanatthinam sammā detha paveccatha⁵. 1821.
188. Mā ca kañci⁶ vanibbake heṭṭhāyittha idhāgate,
tappetha annapānena, gacchantu patipūjita. 1822.
- 15 189. Te su mattā kilantā ca⁷ sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivinaṃ raṭṭhavadḍhane. 1823.
140. Accecchum⁸ vata bho rukkhāṃ nānāphaladharam dumaṃ
yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakam. 1824.
141. Accecchum vata bho rukkhāṃ sabbakāmadadam dumaṃ
20 yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakam. 1825.
142. Accecchum vata bho rukkhāṃ sabbakāmarasāharam
yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakam. 1826.
143. Ye vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporisā
bāhā paggayha pakkandum nikkhamante mahārāje⁹
25 Sivinaṃ raṭṭhavadḍhane. 1827.
144. Atiyakkhā vassavarā¹⁰ itthāgārāṃ ca rājino
bāhā paggayha pakkandum nikkhamante mahārāje⁹
Sivinaṃ raṭṭhavadḍhane. 1828.
145. Thiyo pi tattha pakkandum yā tamhi nagare ahu
30 nikkhamante mahārāje Sivinaṃ raṭṭhavadḍhane. 1829.
146. Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā aṇṇe cāpi vanibbakā
bāhā paggayha pakkandum: adhammo kira bho iti 1830.
147. Yathā Vessantaro rājā yajamāno sake pure
Sivinaṃ vacanatthena samhā raṭṭhā nirajjati¹¹. 1831.

¹ P'd gantvā. ² C's hatacchāpā hi hatacchāpā. ³ C's -jehl. ⁴ B'd ahu. ⁵ B'd sammadeva pavacchatha. ⁶ so C's; C'k kañci, P'd kiñci. ⁷ B'd va. ⁸ B'd acchejjam. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ P'd vessantavarā. ¹¹ B'd nirajhati, C's tirajjati.

148. Satta hatthisate datvā sabbālaṃkārahūsīte
suvaṇṇakacce mātāṅge hemakappanavāsase¹ (cfr. supra ⁴⁷/₂₂). 1832.
149. Arūḷhe gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi (V ²³⁸/₂₈)
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1833.
150. Satta assasate datvā sabbālaṃkārahūsīte
ajāṇīye ca jātiyā³ sindhave siḡhavāhine 1834. 5
151. Arūḷhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁴
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1835.
152. Satta rathasate datvā sannaddhe ussitaddhaje
dipe atho pi veyyagghe sabbālaṃkārahūsīte 1836. 10
153. Arūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vaṃmihi esa etc. 1837.
154. Satta itthisate datvā ekamekā rathe ṭhitā
sannaddhā nikkharajjūhi suvaṇṇena⁵ alaṃkatā 1838.
155. Pītālaṃkāra pītavasana pītābharaṇabhūsītā
alārapamukhā⁶ hasulā susaṇṇā⁷ tanumajjhimā 15
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1839.
156. Satta dhenusate datvā sabbā kamsupadhāraṇā esa etc. 1840.
157. Satta dāsīsate datvā satta dāsasatāni ca esa etc. 1841.
158. Hatthiassarathe datvā nāriyo ca alaṃkatā esa etc. 1842.
159. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahaṃsanam
mahādāne padinnamhi medinī samakampatha. 1843. 20
160. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahaṃsanam
yaṃ pañjalikato rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1844.

Ta, Sivīkaṇṇā ti bhi- Phusatiyā paridevitasaddam sutvā sabbāpi Saṇ-
jayassa Siviraṇṇo itthiyo samāgatā hutvā pakkanduṃ rodīṃsu, Vessantara- 25
nivesane ti ta. Itthīnaṃ pakkanditasaddam sutvā Ve-assa nivesane tath' eva
pakkanditvā dvīsu pi rājakulesu keci sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā vāta-
vegena sampamathitā sālā viya patitvā parivattamānā paridevīṃsu, tato ratyā
ti bhi- tato tassā rattiyā accayena suriye uggate dānaveyyavāṭiko⁸ dānam patī-
yāditan ti raṇṇo ārocesi¹⁰, atha Ve-rājā pāto va nabātvā sabbālaṃkārapati- 30
maṇḍito sādhasasabhojanam bhuñjitvā mahājanaparivuto sattasatakamahādānam
dātum dānaggaṃ upāgami, dethā ti ta. gantvā saṭṭhisahasasamacce āṇāpento
evam āha. vāruṇi ti majjadānen nāma nipphalan ti jānāti, evam sante pi
surāsoṇḍā dānaggaṃ patvā Ve-assa dānagge suram na labbhimbā⁹ ti vattum mā
labhantū¹¹ ti dāpesi, vanibbake ti vanibbakajanesu kañci ekam pi yācakaṃ 35
mā vihetthayittha, patipūjita ti mayā pūjita hutvā yathā maṃ thomayamānā

¹ Ck -navāsaye, C^o -tivāsaye, B^d -nivāsane. ² B^d nirajjati. ³ B^d va jātiye. ⁴
B^d indriyā-, Ck illiyā-, C^o illiyecāpi. ⁵ B^d -ehi. ⁶ Ck ālāramukha, C^o -rapa-
mukha. ⁷ so all three MSS. for susaṇṇo? ⁸ Ck^s dhārīṇā. ⁹ B^ds -kānam.
¹⁰ B^d -cayīṃsu.

gacchanti tathā karothā 'ti vadati, Iti so suvaṇṇālaṃkāraṇaṃ suvaṇṇapadhājanāṃ
hemajālapaṭicchannānaṃ haṭṭhīnaṃ sattaṣaṭṭhāni tathārūpānaṃ ōva assānaṃ satta-
saṭṭhāni sīhacammādihi parikkhittānaṃ nānāratana-cittānaṃ suvaṇṇapadhājanāṃ rathā-
naṃ sattaṣaṭṭhāni sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitānaṃ uttamarūpadharānaṃ khattiya-
5 kaṇḍīnānaṃ līthīnaṃ sattaṣaṭṭhāni suvīṇitānaṃ su-sikkhittānaṃ dāsīnaṃ sattaṣaṭṭhāni
tathā dāsānaṃ sattaṣaṭṭhāni varaṣaṭṭhāni ṭhītānaṃ kuṇḍipadodhanānaṃ¹ dhenūnaṃ
sattaṣaṭṭhāni aparimāṇāni pānabhojanāni² ti sattaṣaṭṭhakamahādānaṃ adāsi, tasmīṃ
evaṃ dānaṃ dadamāne Jetuttaranagaravāsīno khattiyabrāhmaṇavassasuddā: sāmi
Vessantara Siviraṭṭhāvāsīno taṃ dānaṃ deti³ pabbajenti, tvaṃ puna dānaṃ
10 eva deṣṭi paridevīṃsu, tena vuttaṃ:

Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā,

dānena taṃ nīharanti, puna dānaṃ adā⁴ tuvaṃ ti,

dānapaṭiggābakā pana dānaṃ gahetvā: idāni kira Ve- rājā amhe anāthe katvā
arañhe⁵ pavissasati, ito paṭṭhāya kassa santikaṃ gamissamā 'ti chinna-pādā viya
15 patantā āvaṭṭantā parivaṭṭantā mahāsaddena paridevīṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

Te su mattā kilantā ca⁶ sampatanti vanibbakā

nikkhamante mahārāja Sivīnaṃ raṭṭhavaddhane ti ādi vuttaṃ.

Ta. tesumattā ti ettha sukāro nipātamatto, te vanibbakā ti a., mattā
20 kilantā cā 'ti mattā viya ca kilantā viya ca hutvā, sampatantīti parivattitvā
bhūmīyaṃ patanti, acchecchuṃ vatā 'ti chindimīsu vata. yathā ti yena
kāraṇena, atiyakkhā ti bhūtavijjā ikkhaṇikāpi, vassavarā ti uddhaṭṭijā
orodhapālakā, vacanaṭṭhena 'ti vacanakāraṇena, samhā raṭṭhā nirajja-
tīti attano raṭṭhā nigacchati⁷, gāmaṇīyehi haṭṭhacariyehi, ajāniye⁸ ti jāti-
25 sampanne, gāmaṇīyehi assācariyehi, illiyācāpadhārihi⁹ illiyo ca
cāpe ca dhārentehi, dīpe atho pi veyyagge ti dipcamma-vyagghacamma-
parikkhittā, ekamekā rathe ṭhītā ti so kira ekekaṃ itthiratanāṃ rathe ṭha-
petvā aṭṭhaṭṭhavaṇṇadāsīhi parivutaṃ adāsi, nikkharajjūhīti suvaṇṇanikkha-
suttamayehi pāmaṇehi, alārapamukhā ti visālakkhigaṇḍā, hasulā¹⁰ ti
30 mihitapubbaṅgamakathā, sasaṇṇā ti sassaṇīyo, kaṃsupadhāraṇā¹¹ ti idha
kaṃsaṇ ti rajatassa nāmaṃ, rajatamayena khirapaṭicchannabhājanena¹² saddhīm
ōva adāsi ti a., padinnamhīti diyyamāne, samakampathā 'ti dānavgena¹³
kampittha, yaṃ paṇḍalikato ti yaṃ Ve- rājā mahādānaṃ datvā añjaliṃ
paggaya attano dānaṃ namassamāno sabbāññūtaññassa me idaṃ paccayo hotū
35 'ti paṇḍalikato ahoṣi tadāpi¹⁴ bhīmasanakaṃ eva ahoṣi, tasmīṃ khaṇe paṭṭhavi
kampitthā 'ti a., nirajjatīti evaṃ katvāpi nigacchati yeva, na naṃ koci nivā-
reyyā¹⁵ ti a.

¹ Bd -varaṣaṭṭhakāraṇaṃ kuṇḍipadodhanānaṃ. ² Cks -pānaṃ, Bd -pānaṃ. ³ Bd nissāya in the place of deti. ⁴ Cks dadā. ⁵ Bd -am. ⁶ Bd va. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks jātiye, Bd avajātiye. ⁹ Cks illiyocā-, Bd indriyācā-. ¹⁰ Ck subalā, Cb bhasulā. ¹¹ Cks -rinā. ¹² so Cks; Bd khirapaṭicchadabhājanena. ¹³ Bd -tejena. ¹⁴ Cks tasmīṃpi. ¹⁵ Cks -yyāsi, Bd nivāreti.

Api ca kho devatā sakala-Jambudīpe rājūnaṃ „Ve- khat-
 tiyakaññādīnaṃ mahādānaṃ detīti“ ārocayim̐su, tasmā khattiyā
 devatānubhāvena rathenaṅgantvā khattiyakaññādāyo tassa dānaṃ
 gahetvā pakkamim̐su, evaṃ khattiyabrāhmaṇavessasuddādayo
 tassa dānaṃ gahetvā pakkamim̐su¹, tassa dānaṃ dentassa 5
 eva sāyaṃ ahoṣi, so attano nivesanam eva gantvā „mātā-
 pitaro vanditvā suve gamissāmīti“ alaṃkatarathena mātāpitun-
 naṃ vasanaṭṭhānaṃ gato, Maddidevī „aham pi iminā saddhiṃ
 gantvā mātāpitaro anujānāpeyyan“² ti tena saddhiṃ gatā, M.
 pitaraṃ vanditvā attano gamanabhāvaṃ kathesi. 10

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

161. Āmantayittha rājānaṃ Sañjayaṃ dhammināṃ³ varaṃ:
 avaruddhasi maṃ deva, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ. 1845.
 162. Ye hi keci mahārāja bhūtā ye ca bhavissare
 atittā yeva kāmehi gacchanti Yamasādanaṃ⁴. 1846. 15
 163. So 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
 Sivinaṃ vacanatthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁵. 1847.
 164. Aghaṃ taṃ patisevissaṃ vane [vālamigākīṇṇe⁶ khagga]dīpinisevite
 ahaṃ puññāni karomi⁷,
 tumhe paṃkamhi sīdathā 'ti. 1848. 20

Ta. dhammināṃ³ - - ti dhammika-rājūnaṃ antare varaṃ uttamaṃ, ava-
 ruddhasīti raṭṭhā nīharasi, bhūtā ti atitā bhavissare ti ye ca anāgate bhavis-
 santi paccuppanne ca nibbattā, so haṃ sake abhisasiṃ ti so ahaṃ attano
 nagaravāsino yeva pīlesin⁴ kiṃ karonto yajamāno sake pure ti Pāḷiyam
 pana so han ti likhitaṃ, nirajjahan⁵ ti nikkhante ahaṃ, aghantaṃ ti 25
 yam araṇṇe vasantena paṭisevitabbam dukkhaṃ taṃ patisevissāmīti, paṃkamhi
 ti tumhe pana kāmapaṃke sīdathā 'ti.

Iti M. imāhi catūhi gāthāhi pitarā saddhiṃ kathetvā mātu
 santikaṃ gantvā pabbajjaṃ anujānāpento āha:

165. Anujānāhi maṃ amma, pabbajjā mama ruccati, 30
 so 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
 Sivinaṃ vacanatthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁵. 1849.

¹ Bā apl ca kho pana devatānubhāvena brāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṃ
 gahetvā pakkamim̐su. ² Bā -peṣāmi. ³ Bā -kaṃ. ⁴ all three MSS. -sāda-.

⁵ Bā nirajjahaiṃ. ⁶ so all those MSS. ⁷ all those MSS. -si. ⁸ Bā nirajjaham.

166. Aghaṃ taṃ patisevissaṃ
vane [valamigākiṇṇe khagga] dīpinisevite,
ahaṃ puññāni karomi,
tumhe paṃkamhi sīdathā' 'ti. 1850.

5 Taṃ sutvā Phusatī āha :

167. Anujānāmi taṃ putta, pabbajjā te samijjhatu,
ayaṇ ca Maddī kalyāṇi susaññā tanumajjhimā
acchataṃ saha puttehi, kiṃ araṇṇe karissatīti. 1851.

Ta. samijjhatū 'ti jhānena samijjhatu samiddhā hotu, acchataṃ ti
10 acchatu, idh' eva hotū 'ti vadati.

Vessantaro āha :

168. Nāhaṃ akāmā dāsim pi araṇṇaṃ netum ussahe,
sace icchati anvetu, sace n' icchati acchatū 'ti. 1852.

Ta. akāmā ti amma kin nāṃ' etaṃ kathetha ahaṃ antecchāya dāsim pi
15 netum na ussahāmi.

Tato puttassa kathaṃ sutvā rājā taṃ yācituṃ paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

169. Tato suṇhaṃ mahārājā yācituṃ paṭipajjatha:
mā candanasamācāre rajojallaṃ adhārayi, 1853.

20 170. Mā kāsīyāni dhāretvā kusacīram adhārayi',
dukkho vāso araṇṇasmiṃ, mā hi tvaṃ lakkhaṇe gamīti³. 1854.

Ta. paṭipajjathā 'ti bhi- puttassa kathaṃ sutvā rājā suṇhaṃ yācituṃ
paṭipajji, aha mā candana - - ti lohita candanena parikiṇṇasariro, mā hi tvaṃ
lakkhaṇena samannāgate mā hi³ tvaṃ araṇṇaṃ gamissatīti.

25 171. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
nāhaṃ taṃ sukhaṃ iccheyyāṃ yaṃ me Vessantaraṃ vinā ti. 1855.

Ta. tamabravīti sasuraṃ abravī.

172. Tam abravī mahārājā Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano:
imgha Maddī nisāmehi vane ye honti dussahā. 1856.

30 173. Bahū kīṭā paṭaṃgā ca makasā madhumakkhikā
te pi taṃ tattha himseyyūṃ, tan te dukkhataṃ siyā. 1857.

¹ Rā vaṇkaṃ gacchāmi pabbataṃ in the place of tumbe - -. ² Cks - rāparādhayi.

³ Cks bhamīti. ⁴ Cks ca.

174. Apare passa santāpe nadīn' ūpa nisevite¹:
sappā ajagarā nāma avisā te mahabbalā 1858.
175. Te manussam² migam vāpi api-m-āsannam³ āgataṃ
parikkhipitvā bhogehi vasam ānenti attano. 1859.
176. Aññe pi kaṇhajaṭṭino⁴ acchā nāma aghammigā 5
na tehi puriso diṭṭho rukkhama āruya muccati. 1860.
177. Saṃghaṭṭayantā siṅgāni tikkhaggā tippahārino
mahisā vicarant' ettha nadim Sotumbaram⁵ pati. 1861.
178. Disvā migānam yūthāni⁶ gavam sañcaratam⁷ vane
dhenu va vacchagiddhā va katham Maddi karissasi. 1862. 10
179. Disvā sampatite ghore dumagge suplavamgame⁸
aklettaññāya te Maddi bhavitaṃ te⁹ mahabbhayaṃ. 1863.
180. Yā¹⁰ tvaṃ sivāya¹¹ sutvāna muhum uttasayī¹² pure
sā tvaṃ Vamkam anuppattā katham Maddi karissasi. 1864.
181. Thite majjhantike kāle sannisinnesu pakkhisu 15
sanate va brahāraññam¹³, tattha kim gantum icchasīti. 1865.

Ta. tamabravīti taṃ suṇham abravī, apare passa santāpe ti aññe
santāpe pekkha¹⁴, nadīnūpanisevite¹ ti nadīnam¹⁵ ūpa nisevite¹⁶ āsan-
natthāne nadikūle vasante ti a., avisā ti nibbisā, apimāsannam¹⁷ ti āsannam
attano sarirasamphassam āgataṃ ti¹⁸ a., aghammigā ti aghakarā migā¹⁹, duk- 20
khāvahā ti a., nadim Sotumbaram⁵ patiti Sotumbarāya²⁰ nāma nadiyā
tīre, yūthānam ti yūthāni, ayam eva vā pātho, dhenu va vacchagiddhā
vā 'ti tava dārake apassanti va²¹ vacchagiddhā dhenu viya katham karissasi,
vakāro pan' ettha uipātamatto va, sampatite ti sampatante, ghore ti virūpe,
suplavamgame²² ti makkhaṇe, akhettaññāya²³ 'ti araññe abhūmikusalāya²⁴, 25
bhavitaṃ²⁵ ti bhavissati te, sutvāna ti sivāya²⁶ saddam sutvā, muhum
ti nagare vasanti pi punappuna uttasasi, sanate vā 'ti sannatantam²⁷ viya
bhavissati.

182. Tam abravī rājaputtī Maddi sabbaṅgasobhanā:
yāni etāni akkhāsi vane paṭibhayāni me 30
sabbāni abhisambhossam, gaccham nēva rathesabha. 1866.

¹ Cks nadīnūpatise-, Bḍ nadīnūpasevite. ² Cks -a. ³ Ck apipāsannam, Cc apipāsantam. ⁴ Bḍ kaṇhajaṭṭilā. ⁵ Bḍ sodu-. ⁶ Bḍ -nam. ⁷ Ck -caritam. Cc -cavitam. ⁸ Bḍ dupla-. ⁹ Bḍ bhavissate. ¹⁰ Cks yam. ¹¹ Bḍ siṅgāya. ¹² Bḍ -sate. ¹³ Cks -ññā. ¹⁴ Bḍ -pe bhayajanake pekkhasi. ¹⁵ Cks nadiyam. ¹⁶ Cks upasevite. ¹⁷ Cks apipāsannam. ¹⁸ Ck āganti, Cc āghante. ¹⁹ Cc aghammigā, Cc omits aghakarā migā. ²⁰ Cks -ram. ²¹ Bḍ yā. ²² Bḍ dupla-. ²³ Cks -ññātāya. ²⁴ Cks -kusalāya, Bḍ araññābhūmi akusalatāya. ²⁵ Bḍ bhavissate. ²⁶ Bḍ siṅgāya. ²⁷ so Bḍ; Cks nadati.

183. Kāsaṃ kusaṃ poṭakilaṃ¹ usīraṃ muñjapabbajaṃ
urasā padahessāmi², nāssa hessāmi dunnayā. 1867.
184. Bahūhi vata cariyāhi kumārī vindate patiṃ
udarass' uparodhena³ gohanubbeṭhanena ca. 1868.
- 5 185. Aggissa paricariyāya udakummañjanena ca
vedhabbaṃ⁴ kaṭukaṃ loke gacchaṃ ñeva rathesabha. 1869.
186. Api 'ssa hoti appatto ucchiṭṭham api bhuñjitum
yo⁵ naṃ hatthe gahetvāna akāmaṃ⁶ parikaḍḍhati,
vedhabbaṃ⁴ kaṭukaṃ loke gacchaṃ ñeva rathesabha. 1870.
- 10 187. Kesaggahaṇamukkhepā bhūmyā ca parisumbhaṇā
datvā ca nopakkamati bahuṃ dukkhaṃ anappakaṃ.
vedhabbaṃ etc. 1871.
188. Sukkacchavedhaverā⁷ datvā subhagamānino
akāmaṃ⁶ parikaḍḍhanti ulūkaṃ ñeva⁸ vāyasā, ve- etc. 1872.
- 15 189. Api nātikule phīte⁹ kamsapajjotane vasaṃ
n' evātivākyam na labhe bhātūhi sakhikāhi ca, ve- etc. 1873.
190. Naggā nadī anodakā¹⁰ naggam raṭṭhaṃ arājikam
itthī pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro, ve- etc. 1874.
191. Dhajo rathassa paññāṇam¹¹, dhūmo paññāṇam¹² aggino,
20 rājā raṭṭhassa paññāṇam¹³, bhattā paññāṇam¹⁴ itthiyā ve-etc. 1875.
192. Yā daliddī daliddassa aḍḍhā aḍḍhassa kittimā
taṃ ve devā pasamsanti dukkaram hi karoti sā. 1876.
193. Sāmikam anubandhissam sadā kāsāyavāsini,
pathavyāpi abhejjantyā¹⁵ n' icche Vessantaram vinā, ve- etc. 1877.
- 25 194. Api sāgarapariyantam bahuṃ vittadharam mahim
nānāratana-paripūram n' icche Vessantaram vinā. 1878.
195. Kathan nu tāsam hadayam, sukharā vata itthiyo
yā sāmike dukkhitamhi sukham icchanti attano. 1879.
196. Nikkhamante mahārāje Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane
30 tam aham anubandhissam, sabbakāmadado hi me ti. 1880.

Ta. tamabravīti bhi- Maddī rañño vacanam sutvā taṃ rājānam abravī,
abhisambhossan ti sabhissāmi adbhivāsessāmi, poṭakilaṃ¹ ti poṭakilati-
naṃ¹ nāma padahessāmi²ti dvedhā¹⁴ katvā purato gamissāmi, udara ssu - - ti
upavāsena¹⁵, gohanubbe - - ti visālakaṭṭhānatauttarapassāva¹⁶itthiyo¹⁶ sāmikam

¹ Cks pota-. ² all three MSS. panuda. ³ Cks uradassupa-. ⁴ Bḍ vedhavyam.
⁵ Cks so. ⁶ Bḍ -mā. ⁷ Cks sukha-, Bḍ suka-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bḍ
phile? Cks pite. ¹⁰ Bḍ anu-. ¹¹ Cks paññāṇo, Bḍ -nam. ¹² Bḍ -nam. ¹³ Bḍ
abhi-. ¹⁴ Cks vidhā. ¹⁵ Bḍ adds khuddābhivāsena. ¹⁶ Cks -kaṭṭho uttarapassāva.

labhantīti katvā gohanunā kaṭṭhālakaṃ koṭṭhāpetvā¹ veṭhanena² passāni upanā-
metvā kumārīkā patiṃ paṭṭlabhanti, kaṭṭukan ti asādhukaṃ³, gacchaṃ nēvā
'ti gamissāmi yeva, appatto ti tassā vidhavāya ucchīṭṭhakaṃ paribhuñjītum
ananucchaviko yeva, yo nan ti yo nīcājacco taṃ vidhavaṃ anicchamānaṃ nēva
hatthe gahetvā kaḍḍhati, kesaggahaṇaṃ ukkhepā⁴ bhūmyā ca parisum- 5
bhanā ti assāmikaṃ itthiṃ pādena kesaggahaṇaṃ ukkhepā⁴ bhūmyāṃ pātentī,
etā avamaññā nātikkamanti⁵, datvā cā 'ti assāmikāya itthiyā evarūpaṃ bahum
anappakaṃ dukkhaṃ paro⁶ puṇiso datvā na ca pakkamati⁷ nirāsamko⁸ olo-
kento va tiṭṭhati, sukkacchavīti⁹ nahānīyacuppāna¹⁰ upaṭṭhāpītachavivaṇṇā,
vedhaverā ti vidhavittakā¹¹, datvā 'ti kiñcid eva appamattakaṃ dhanam 10
datvā, subhagamānīno ti mayam subhagā ti maññamānā, akāmanā¹² ti taṃ
vidhavaṃ assāmikaṃ akāmanā¹³ ulūkaṃ vāyasa viya parikaḍḍhanti, kaṃsa
pajjotane ti suvaṇṇabhāyā jotante¹⁴ vasanti evarūpe pi nātikule vasamānā,
nevātivākyaṃ na labhe ti ayaṃ nissāmikā¹⁵ yāvajīvaṃ amhākaṃ nēva bhārā
jātā¹⁶ ti ādīni vacanāni vadantehi bhātūhi pi sakhikāhi pi ativākyaṃ garahā- 15
vacanaṃ n' eva na labhati¹⁶, labhati yeva, paññāpan ti pākāṭabhāvākāraṇaṃ, yā
daliddhīti devakittisampānā yā itthi attano sāmikassa daliddassa dukkhappat-
tassa kāle sayam pi daliddi samānā dukkhā va hoti tassa aḍḍhassa kāle ten'
eva saddhīm aḍḍhā sukhappattā hoti tam pi devatā pasamsanti, abhejjantiyā
ti abhejjantiyā, sace pi hi itthiyā sakalapāṭhavi na bhijjati sakalāya paṭhaviyā 20
sā va¹⁷ issarā hoti tathāpi vedhabbaṃ kaṭṭukam evā 'ti a., sukhārā vata
itthiyo ti itthiyā hadaya, suṭṭhu kharā vata¹⁸ itthiyo.

197. Tam abravī mahārājā Maddim sabbaṅgasobhanaṃ:

ime te daharā puttā Jālī Kaṇhājīnā vubho¹⁹

nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayan te posiyāmasa²⁰ ti. 1881. 25

Ta. Jālī--vubho¹⁹ ti Jālī ca Kaṇhājīnā cā 'ti ubho²⁰ nikkhipitvā ṭhapetvā
gacchā 'ti.

198. Tam abravī rāja-puttī Maddi sabbaṅgasobhanā:

piyā me puttakā deva Jālī Kaṇhājīnā vubho²¹,

ty-amhaṃ tattha ramessanti araṇṇe jīvasokinan²² ti. 1882. 30

Ta. tyamhan ti te dārakā amhākaṃ ta. araṇṇe, jīvasokinan²² ti avi-
gatasokānaṃ hadayaṃ ramessantīti a.

¹ Bḍ -thalakaṃ koṭṭā-. ² Bḍ veṭhakena. ³ Bḍ asātaṃ, Ck asādukaṃ. ⁴ Bḍ
-po. ⁵ so C; Ck etā avamaññānātikkamanti, Bḍ etāni avamaññamāni ati-. ⁶
Bḍ para. ⁷ Bḍ datvā ca pana no pakkamati. ⁸ Ck -ke. ⁹ Bḍ suka-, Ck
sukha-. ¹⁰ Ck -ena. ¹¹ C -vitthikā, Bḍ vidhavittikāma purisā. ¹² all three
MSS. -mā. ¹³ Ck omit ak-. ¹⁴ Bḍ suvaṇṇabhājanābhāyā pajjotante. ¹⁵ Bḍ
-o -o. ¹⁶ Ck labhanti, C adds na. ¹⁷ Ck yā va. ¹⁸ Ck vantā, C vannā.
¹⁹ Bḍ cubho. ²⁰ Bḍ posissāmasa. ²¹ Bḍ jivi-.

199. Tam abravī mahārājā Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano:
sālinam odanaṃ bhutvā suciṃ maṃsūpasecanaṃ
rukkhaphalāni bhuñjantā kathāṃ kāhanti dāraḱā. 1883.
200. Bhutvā sataphale kaṃse sovaṇṇe satarājike
rukkhapattesu bhuñjantā kathāṃ kāhanti dāraḱā. 1884.
201. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārentā kathāṃ kāhanti dāraḱā. 1885.
202. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
pattikā paridhāvantaṃ kathāṃ kāhanti dāraḱā. 1886.
203. Kūṭāgāre sayitvāna nivāse phussitaggaḷe
sayantaṃ rukkhamaḷasmiṃ kathāṃ kāhanti dāraḱā. 1887.
204. Pallāṃkesu sayitvāna gonake cittasanthate
sayantaṃ tiṇasanthāre kathāṃ kāhanti dāraḱā. 1888.
205. Gandhikena¹ vilimpitvā agarucandanena² ca
rajojjallāni dhārentā kathāṃ kāhanti dāraḱā. 1889.
206. Cāmaramorahatthehi³ vijitaṅgā⁴ sukhe ṭhitā
datṭhā⁵ ḍaṃsehi makasehi kathāṃ kāhanti dāraḱā ti. 1890.

Ta. kaṃse ti phalasatena katāya kañcanapāṭiyā, gonake cittasanthate
ti mahāpiṭṭhiyaṃ kākakojave⁶ c⁷ eva vicittake santhare ca⁸, cāmara--⁹ ti
20 cāmarehi c⁷ eva morahatthehi ca vijitaṅgā⁴.

Evam pi tesāṃ sallapantānaṃ űeva atha ratti vibhāyi,
vibhātāya rattiyaṃ suriyo uggañchi. Mahāsattassa catusindhava-
yuttaṃ alaṃkatarathaṃ ānetvā rājadvāre ṭhapayimsu. Maddi
sassusasure vanditvā sesitthiyo āpucchitvā apaloketvā dve putte
25 ādāya Vessantarato paṭhamataraṃ gantvā rathe atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

207. Tam abravī rājaṇi¹ Maddi sabbaṅgasobhanā:
mā deva paridevesi mā ca tvam vimano ahu,
yathā mayam bhavissāma tathā hessanti dāraḱā. 1891.
208. Idam vatvāna pakkāmi Maddi sabbaṅgasobhanā,
Sivimaggena anvesi putte ādāya lakkhaṇā ti. 1892.

Ta. Sivi-- ti Siviraṇṇo gantabbamaggen² eva, anvesiti, tam³ agamāsi,
pāsādā otaritvā ratham abhīruya ṭhitā ti a.

¹ Bā gaudha-. ² Bā aggalu-. ³ Bā cāmari-. ⁴ so Ck^s for vi-, Bā bijit-. ⁵ Bā
phuṭhā. ⁶ Ck^s gonakojava ⁷ Bā adds santhate. ⁸ Bā omits tam.

209. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo
pitu mātuc ca¹ vanditvā katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ 1893.
210. Catuvāhiṃ rathaṃ yuttaṃ sīghaṃ āruya sandanaṃ
ādāya puttadāraṇ ca Vamkaṃ pāyāsi pabbatan ti. 1894.

Ta tato ti bhi- tassā Maddiyā rathaṃ abhirūhitvā ṭhitakāle, datvā ti 5
bhiyyo² dānaṃ datvā, katvā ca - ti padakkhiṇaṃ ca katvā, naṃ ti nīpāta-
mattaṃ.

211. Tato Vessantaro rājā yenāsi bahuko jano
āmanā kho taṃ gacchāma ārogā hontu nātayo ti. 1895.

T. a.: bhi- kato Ve- rājā yamhi ṭhāne rājānaṃ passissāmā 'ti bahuko 10
jano ṭhito āsi ta. rathaṃ pesetvā mahājanaṃ āpucchanto āmanā kho taṃ gac-
chāma ārogā hontu nātayo ti ā. ta. taṃ ti nīpātamattaṃ, bhi- tato Ve- nātako
ā.: tumhe āmantetvā mayaṃ gacchāma, tumhe sukhitā hotha niddukkā ti.

Evam Mahāsatte mahājane āmantetvā „appamattā dānā-
dīni puññāni karoṭhā“ 'ti tesam ovādaṇ ca datvā gacchante 15
pana Bodhisattassa mātā³ „putto me dānavittako dānaṃ detū“
'ti ābharaṇehi saddhiṃ sattaratanapūrāni sakaṭāni ubhosu
passesu pesesi, so pi attano kāyārūḷham eva ābharaṇabhaṇḍaṃ
omuñcitvā sampattayācakānaṃ aṭṭhārasa vāre datvā avasesaṃ
sabbam adāsi, so nagarā nikkhamitvā ca parivattitvā⁵ oloketu- 20
kāmo ahosi, ath' assa manāṃ paṭicca⁶ rathappamāṇe ṭhāne
paṭhavī bhijjitvā⁷ parivattitvā rathaṃ nagarābhimukhaṃ akāsi,
so mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānaṃ olokesi tena kāraṇena⁷ paṭha-
vikampādayo ahesuṃ, tena vuttaṃ:

212. Nikkhamitvāna nagarā nivattitvā vilokite 25
tadāpi paṭhavī kampi Sineruvanaṇaṃsakā ti 1896.
sayam pana oloketvā Maddim pi olokāpetuṃ gātham āha:
213. Imgha Maddi nisāmehi rammarūpaṃ va dissati
āvāso Siviseṭṭhassa pettikaṃ bhavanaṃ mama ti. 1897.

Ta. nisāmehi ti olokehi.

30

¹ Cks pitumātucca, Bd pitumātum ca. ² Bd hi-. ³ Bd adds cintesi. ⁴ Bd
-vattetvā, Cks omīti parivattitvā. ⁵ Cks paticca. ⁶ Bd adds kulāla cakkam viya.
⁷ Cks kāruññena

Atha M. sahaajāte satṭhisahassee amacce ca sesajanañ ca oloketvā nivattāpetvā ratham pājento Maddim ā.: „bhadde sace pacchato yācakā āgacchanti upadhāreyyāsīti“, sāpi olo-kentī nisīdi, ath' assa sattasatakamahādānañ sampāpūṇitum
 5 asakkontā cattāro brāhmaṇā nagarañ āgantvā „kuhiṃ rājā“
 ti pucchitvā „dānañ datvā gato“ ti vutte „kiñci gahetvā gato“
 ti vatvā „rathena gato“ ti sutvā „asse nañ yācissāmā“ 'ti
 anubandhiṃsu, atha Maddi te āgacchante disvā „yācakā devā“
 'ti ārocesi, M. ratham ṭhapesi, te āgantvā asse yāciṃsu, M.
 10 caturo haye tesaṃ adāsi.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

214. Tam brāhmaṇā anvagamuṃ, te taṃ asse yāciṣuṃ,
 yācito paṭipādesi catunnaṃ caturo haye ti. 1898.

Assesu pana dinnesu rathadhurañ ākāse yeva atṭhāsi,
 15 atha brāhmaṇesu gatamattesu yeva cattāro devaputtā rohitami-
 gāvappaṇa āgantvā sampatichchitvā āgamiṃsu¹, M. tesaṃ deva-
 puttabhāvañ ūtvā imaṃ gātham āha:

215. Imgha Maddi nisāmehi: cittarūpaṃ va dissati,
 migarohiccappaṇa² dakkhiṇassā vahanti man ti, 1899.

20 Ta. dakkhiṇ - - ti susikkhitaassā viya maṃ vahanti.

Atha nañ evaṃ gacchantam aparo brāhmaṇo āgantvā
 ratham yāci, M. puttadārañ otāretvā ratham tassa adāsi,
 rathe³ pana dinne⁴ devaputtā antaradhāyiṃsu.

Rathassa pana dinnabhāvañ pakāśento Satthā āha:

25 216. Ath' ettha pañcama āgā, so taṃ ratham yācatha⁴,
 tassa taṃ yācito dāsi, na c' assu⁵ pahato mano. 1900.

217. Tato Vessantaro rājā oropetvā⁶ sakaṃ janañ
 assāsayi assa ratham brāhmaṇassa dhanesino ti. 1901.

Ta. athatthā 'ti ath' etaṃlīn ṭhāne, na cassa - - ti na c' assu olinō⁷,
 30 assāsayi ti paritosento⁸ niyyādesi.

¹ Cks ag-. ² Cks migā-. ³ Cks -esu. ⁴ Bđ āyācīttha. ⁵ so all' three MSS. for cassa? ⁶ Bđ orohitvā. ⁷ Bđ na cassa mano olinō. ⁸ Cks parivutosento.

Tato paṭṭhāya pana sabb' ete pattikā va ahesum, atha
M. Maddim avoca:

218. Tvaṃ Maddi Kaṇhājinaṃ gaṇha, lahukā esā kaniṭṭhikā,
ahaṃ Jālim gaṇhissāmi, garuko bhātiko hi so ti. 1902.

Evañ ca pana vatvā ubho pi dve dārake amkenādāya 5
pakkamimsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

219. Rājā kumāram ādāya rājaputti ca dārikam
sammodamānā pakkāmuṃ aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā ti. 1903.

Dāna khaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

10

Te paṭipathe gacchante manusse disvā „kuhiṃ Vaṃkapab-
bato“ ti pucchanti, manussā „dūre“ ti vadanti, tena vuttaṃ:

220. Yadi keci manuṇṇā enti¹ anumagge paṭipathe²
maggan te paṭipucchāma: kuhiṃ Vaṃkatapabbato. 1904.

221. Te tattha ambe passitvā karuṇaṃ paridevayum,
dukkhaṃ te paṭivedenti: dūre Vaṃkatapabbato ti. 1905.

15

Maggassa ubhato passe³ vividhaphaladhārino rukkhhe disvā
dārakā kandanti, M-assānubhāvena phaladhārino rukkhā ona-
mitvā hatthasamphassaṃ⁴ āgacchanti, tato supakkaphalāni ucci-
nitvā tesaṃ deti, taṃ disvā Maddi⁵ acchariyaṃ pavedesi, 20
tena vuttaṃ:

222. Yadi passanti pavane dārakā phalite dume
tesaṃ phalānaṃ hetūhi⁶ uparodanti dārakā. 1906.

223. Rodante dārake disvā ubbiggā vipulā⁷ dumā
sayam ev' onamitvāna upagacchanti dārake. 1907.

25

224. Idam accherakam disvā abbhutaṃ lomahaṃsanam
sādhukārāṃ pavattesi Maddi sabbaṅgasobhanā: 1908.

225. Accheram vata lokasmiṃ abbhutaṃ lomahaṃsanam
Vessantarassa tejena sayam ev' onatā dumā ti. 1909.

¹ B^d koci manuṇṇo eti. ² all three MSS. paṭi-. ³ B^d ubhosu passesu. ⁴ C^k
-passaṃ, C^s passaṃ. ⁵ C^k -i, B^d -im. ⁶ C^s -uhi, B^d -umbi, B^s -ubbhi. ⁷
B^d ubbidhā viputā, C^k ubbiggā vipphalā.

Jetuttaranagarato Suvannagiritālo nāma pabbato pañcayo-
janāni, tato Kontimārā nāma nadī pañcayojanāni, tato c'
Arañjaragiri.¹ nāma pabbato pañca-, tato Dunniviṭṭha-brāhmaṇa-
gāmo² nāma pañca-, tato mātulanagaraṃ dasayojanāni, iti taṃ
5 maggaṃ Jetuttaranagarato tiṃsayojanaṃ hoti³, devatā maggaṃ
saṃkhipiṃsu, ekadivāsen⁴ eva te mātulanagaraṃ sampāpu-
niṃsu, tena vuttaṃ:

226. Saṃkhipiṃsu pathaṃ yakkhā anukampāya dārake,
nikkhaṇṭadivāsen⁴ eva Cetaraṭṭhaṃ⁵ upāgamun ti. 1910.

10 Upagacchantā pana Jetuttaranagarato pātaraśasamaye nik-
khamitvā sāyaṇhasamaye Cetaraṭṭhe⁶ mātulanagaraṃ sampattā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

227. Te gantvā dīghaṃ addhānaṃ Cetaraṭṭhaṃ⁶ upāgamuṃ,
iddhaṃ phītaṃ janapadaṃ bahumaṃsasurodananti⁷. 1911.

15 Tadā mātulanagare saṭṭhikhattiyasahassāni vāsanti, M.
antonagaraṃ apavisitvā nagaradvāre sālāya nisīdi, ath' assa
Maddi M-assa pādesu rajaṃ puñjitvā pāde sambāhetvā „Ve-assa
āgatabhāvaṃ jānāpessāmiti“ sā sālato nikkhamitvā tassa cak-
khupathesu⁸ atṭhāsi, tena nagaraṃ pavisantiyo ca nikkha-
20 mantiyo ca itthiyo naṃ disvā parivāresuṃ.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

228. Cetiyo⁹ parikirīṃsu⁹ disvā lakkhaṇaṃ āgataṃ:
sukhumālī vata ayyā¹⁰ pattikā paridhāvati. 1912.

229. Vayhāhi pariyaṇitvā sivikāya ca khattiyā¹⁰

25 sājja¹¹ Maddī araṇṇasmiṃ pattikā paridhāvati. 1913.

Ta. lakkhaṇaṃ ti lakkhaṇasampannaṃ Maddiṃ āgataṃ, paridhāva-
tīti evaṃ sukhumālī hutvā pattikā va vicarati, pariyaṇitvā ti Jetuttaranagare
vicaritvā, sivikāyā¹¹ ti suvaṇṇasivikāya.

¹ C^k marañjana-, B^k ārañjara-. ² C^k -ṭṭhi-, B^d tuṇṇavināliḍaṇḍabra-. ³ B^d
-nāni honti. ⁴ B^d jeta-. ⁵ C^k māsaurodanti, C^e bahumaṃsasurodananti. ⁶
B^d -the. ⁷ B^d je-. ⁸ B^d -vāriṃsu. ⁹ C^k vanāyaṃ ayyā, C^e vayaṃ ayya. ¹⁰
C^k vattiyā, B^d rathena ca. ¹¹ B^d svajja.

Mahājano taṃ Maddiṇ ca Ve-raṇ ca putte c' assa anātha-gamane¹ āgate disvā gantvā rājānaṃ ārocesi, saṭṭhisahassarājāno rodantā paridevantā tassa santikaṃ āgamiṃsu².

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

230. Taṃ disvā Cetapāmokkhā rodamānā upāgamuṃ : 5
kaccin nu deva kusalaṃ, kacci deva anāmayāṃ,
kacci pitā³ ārogo⁴ te Sivīnaṃ ca anāmayāṃ. 1914.
231. Ko te balaṃ mahārāja, ko nu te rathamāṇḍalaṃ,
anassako arathako dīgham addhānaṃ āgato,
kacc' āmittehi pakato⁵ anuppatto s' imaṃ disan ti. 1915. 10

Ta. disvā ti dūrato va passitvā, Cetapā - - ti Cetarājāno, upāgamun ti upagamiṃsu, kusalaṃ ti ārogyaṃ, anāmayān ti niddukkhabhāvaṃ, ko te baḷaṇ ti kuhiṃ tava balakāyo, ratha - - ti yenāsi alaṃkatarathena āgato so kuhin ti pucchanti, anassako ti na assako⁶ ti yeva, arathako ti ayānako, dīgham - - ti dīghamaggaṃ āgato, pakato ti abhibbūto. 15

Atha nesaṃ rājūnaṃ M. attano āgamanakāraṇaṃ kathento ā. :

232. Kusalaṃ c' eva me samma, atho samma anāmayāṃ,
atho pitā arogo⁷ me Sivīnaṃ ca anāmayāṃ. 1916.
233. Ahaṃ hi kuñjaraṃ dajjaṃ īsādantaṃ urūlhavaṃ (cfr. supra v. 33)
khettaññuṃ sabbayuddhānaṃ sabbasetāṃ gajuttamaṃ 1917. 20
234. Paṇḍukambalasañchannaṃ pabhinnaṃ sattumaddanaṃ
dantiṃ savālavijaniṃ setaṃ Kelāsa-sādisaṃ 1918.
235. Sasetacchattaṃ saupatheyyaṃ⁸ sāthabbanāṃ⁹ sahatthipaṃ
aggayānaṃ rājavāhiṃ brāhmaṇānaṃ adās' ahaṃ. 1919.
236. Tasmīṃ me Sivayo kuddhā, pitā c'¹⁰ upahato¹¹ mano, 25
avaruddhati¹² maṃ rājā, Vamkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmase¹³ ti. 1920.

Ta. tasmīṃ me ti tasmīṃ kāraṇe mayhaṃ Sivayo kuddhā, upahato - - ti upabatacitto kuddho va hutvā maṃ raṭṭhā pabbājesi, yatthā 'ti yasmiṃ vane mayāṃ vaseyyāma ta, no vasanokāsaṃ jānāthā 'ti ā. 30

Te rājāno āhaṃsu:

¹ so Cks, Bd anāthāgamanena. ² C^s sg-, Bd āgamaṃsu. ³ Cks pitā. ⁴ Ck ārogā, C^s arogā, Bd arogo. ⁵ Cks kacci tāmittehi kato. ⁶ Cks anassako. ⁷ Cks -gā. ⁸ Bd saupājeyyaṃ, B^s saupātheyyaṃ. ⁹ Ck sāpabbanaṃ, Bd sādhabbanāṃ. ¹⁰ Cks ca. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bd -ddhāsi, Cks -ruddhesi. ¹³ Bd vase-.

237. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
issaro si' anuppatto yaṃ idh' atthi pavedaya. 1921.
238. Sākaṃ bhisaṃ madhuṃ maṃsaṃ suddhaṃ sālinam odanaṃ
paribhuñja mahārāja, pāhuno' no si āgato ti. 1922.

5 Ta. pavedaya' ti kathehi, sabbaṃ paṭṭiyādetvā dassāma, bhisaṃ ti bhī-
saniṭṭhaṃ yaṃ kiñci kandaḍḍitaṃ vā.

Vessantaro āha:

239. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati² maṃ rājā, Vamkam gacchāmi pabbataṃ,
10 okāsaṃ samma jānātha vane yattha vasāmaṃse ti, 1923.

Ta. paṭiggahitaṃ ti sabbam etaṃ tumhehi dinnam mayā ca paṭigga-
hitaṃ eva hotu sabbassa tumhehi mayham agghiyaṃ ti agghiyaṃ nivediyaṃ
kataṃ, rājā pana maṃ avaruddhatī⁴ ratthā pabbajeti⁵, tasmā Vamkam eva
gamissāmi, tasmim me araṇṇe vasaṇāṭṭhānaṃ jānāthā' ti.

15 Te rājāno āhaṃsu:

240. Idh' eva tāva acchassu Cetaratthe rathesabha
yāva Cetā gamissanti raṇṇo santikaṃ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ⁶ Sivinaṃ ratthavaḍḍhanam. 1924.
241. Tam tam Cetā purakkhatvā patitā laddhapaccayā
20 parivāretvāna gacchanti, evaṃ jānāhi khattiyā' ti. 1925.

Ta. raṇṇo -- ti raṇṇo santikaṃ yācanatthāya gamissanti⁷, nijjhā-
petum ti tumhākaṃ niddosabbhāvaṃ jānāpetum, laddha -- ti laddhapattiṭṭhā,
gacchantīti gamissantīti.

Mahāsatto āha:

- 25 242. Mā vo rucittha gamanam raṇṇo santika⁸ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ, rājā tattha na issaro⁹. 1926.
243. Accuggatā hi Sivayo balatthā¹⁰ negamā ca ye
te padhamsetum icchanti rājānaṃ mama kāraṇā ti. 1927.

30 Ta. tatthā' ti tasmim mama niddosabbhāvaṃ nijjhāpane, rājāpi anissaro,
accuggatā ti atikuddhā, balatthā¹¹ ti balakāyā¹², padhamsetum te rā-
jato niharitum, rājānaṃ ti rājānaṃ pi.

¹ Cks ti. ² so all three MSS. ³ Bđ -asi. ⁴ Bđ -ruddhāsi. ⁵ Bđ -si. ⁶
Cks -ja. ⁷ Cks gamanam. ⁸ Bđ -kam. ⁹ Bđ rājāpi tathanissaro. ¹⁰ Bđ
baladaggā. ¹¹ Bđ balaggā. ¹² Cks balakāyanāyana.

Te rājāno āhaṃsu:

244. Sace esā pavatt' ettha raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
idh' eva rajjam kārehi Ceteḥi parivārito. 1928.
245. Iddham phītaṃ c' idaṃ raṭṭhaṃ iddho janapado mahā,
matim karohi tvaṃ deva rajjassa-m-anusāsītun ti. 1929. 5

Ta. sace esā -- ti sace etasmim raṭṭhe esā pavatti, rajjassa -- ti
rajjam anusāsītun, ayam eva vā pāṭho.

Vessantaro āha:

246. Na me chando mati atthi rajjassa-m-anusāsītun
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetaputtā sunātha me. 1930. 10
247. Atutṭhā Sivayo assu¹ balatthā² negamā ca ye
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetā rajje hi secayun. 1931.
248. Asammodiyam pi vo assa accantaṃ mama kāraṇā
Sivinaṃ bhaṇḍanaṃ cāpi, viggaho me na ruccati. 1932.
249. Ath' assa bhaṇḍanaṃ ghoram sampahāro anappako³,
ekassa kāraṇā mayham himseyyum bahuke jane⁴. 1933. 15
250. Paṭiggahītaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyam kataṃ,
avaruddhati⁵ maṃ rājā, Vaṃkam gacchāmi pabbataṃ,
okāsam sammā jānātha vane yattha vasāmase ti. 1934.

Ta. Cetā rajjehi -- ti Cetaraṭṭhavāsino kira Ve-raṃ rajje abhiśiñcimeṃ 20
'ti tumhākaṃ kupitā te atutṭhā assu⁶, asammodiyan ti asāmaggiyam, assā 'ti
mayham ekassa kāraṇā tumhākaṃ bhaṇḍanaṃ bhavissati.

Evam M. anekapariyāyena yācito pi r. na icchi, ath' assa
te pana rājāno mahantaṃ sakkāraṃ karimsu, so nagaram
pavisitum na icchati, atha naṃ sālam eva alaṃkaritvā sāṇiyā⁷ 25
parikkhepaṃ katvā mahāsayanam paṇṇāpetvā sabbe ārakkham
katvā parivārayimsu, so ekadivasam⁷ ekarattim vasitvā tehi
gahitārakkho sālāyam vasitvā punadivase pāto va nānaggarasa-
bhojanaṃ paribhuñjitvā tehi rājūhi parivuto sālāya nikkhami,
saṭṭhisahassā khattiyā tena saddhim pannarasayojanaṃ maggaṃ 30

¹ Bā āsurin. ² Bā balaggā. ³ Ck -rena campako, C -rena cappako. ⁴ Ck bhim-
seyyum bahum kopano, C himseyyum bahuko jano, B himseyya bahuko jano.

⁵ Bā -si. ⁶ Bā āsurin. ⁷ Bā omits ekadī-.

gantvā vanadvāre thatvā purato pannarasayojanaṃ maggaṃ
ācikkhantā āhaṃsu:

251. Taggha te mayam akkhāma yathāpi kusalā tathā
rājīsī yattha sammanti āhutaggī samāhitā. 1935.
- 5 252. Esa selo mahārāja pabbato¹ Gandhamādano
yattha tvaṃ saha puttehi saha bhariyāya c' acchasi². 1936.
253. Tam Cetā³ anusāsimsu assunettā⁴ rudammukhā,
ito gaccha mahārāja uju yen' uttarāmukho. 1937.
254. Atha dakkhasi bhaddan te Vipulā⁵ nāma pabbataṃ
10 nānādumagaṇākiṇṇaṃ sītacchāyaṃ manoramaṃ. 1938.
255. Tam atikkamma bhaddan te atha dakkhasi āpakā⁶
nadiṃ Ketumatīṃ nāma gambhīraṃ girigabbharaṃ 1939.
256. Puthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakāṃ.
tattha nahātvā pivitvā ca assāsetvā saputtake 1940.
- 15 257. Atha dakkhasi bhaddan te nigrodhaṃ maddhuvipphalaṃ
rammake sikhare jātaṃ sītacchāyaṃ manoramaṃ. 1941.
258. Atha dakkhasi bhaddan te Nālikāṃ nāma pabbataṃ
nānādi jaganaṇākiṇṇaṃ selaṃ kimpurisāyutaṃ. 1942.
259. Tassa uttarapubbena Mucalindo nāmaso saro
20 puṇḍarīkehi sañchanno setasogandhiyehi ca. 1943.
260. So vanaṃ meghasaṃkāsaṃ dhuvāṃ haritasaddalaṃ
siho vāmisapekkhīva vanasaṇḍaṃ vigāhiya
puppharukkhehi sañchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayaṃ. 1944.
261. Tattha bindussarā vaggū nānāvanna⁷ bahū dijā
25 kujjantaṃ⁸ upakujjanti utusampupphite dume. 1945.
262. Gantvā girividuggānaṃ naḍinaṃ pabhavāni⁹ ca
so¹⁰ dakkhasi¹¹ pokkharaniṃ karaṇjakakudhāyutaṃ 1946.
263. Puthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakāṃ
samaṇ ca caturassaṇ ca¹² sādum appaṭigandhiyaṃ. 1947.
- 30 264. Tassā¹³ uttarapubbena paṇṇasālaṃ amāpaya
paṇṇasālaṃ amāpetvā uñchacariyāya ihathā 'ti. 1948.

Ta. rājīsīti rājāno hutvā pabbajitā, samāhitā ti ekaggacittā, esā 'ti
dakkhiṇaḥhatthaṃ ukkhipitvā iminā pabbatapādena gacchathā 'ti ācikkhantā¹⁴ vadanti.

¹ Ck^s sabbato. ² B^d vacchasi, C^k bhariyā ca acchasi, C^s gariyā ca a., B^s gariyo
ca a. ³ C^k cetam, B^d jetam. ⁴ C^k assa-. ⁵ B^d vepulā. ⁶ C^k āvakam,
B^d āpagaṃ. ⁷ C^k -raṃ. ⁸ C^s B^d -tim. ⁹ C^k pabhāni. ¹⁰ C^k yo. ¹¹
B^d addasa. ¹² B^d caturamsaṇca. ¹³ B^d tasmā. ¹⁴ B^d āgacchanta.

accbasīti¹ vasissasi, āpakan² ti nadim³ āpam⁴, girigabbharan ti giri-
 kucchito pavattam, madhuvipphalan⁵ ti madhuraphalam, rammake ti
 ramanīye, kimpurisāyutan ti kimpurisehi āyutam parikṇṇam, setaso-
 gandhiyehīti nānappakārehi setapupphehi c' eva sogandhiyehi ca samannā-
 gataṃ, siho vāmisapekkhīti āmisam patthento siho viya, bindussarā ti
 piṇḍitassara, vaggū ti madhurassarā, kujjantam - - ti⁶ paṭhamam kujjamānam
 pakkhīm pacchā upakujjanti, utu - - ti utukālasamaye pupphite dume nisīditvā
 kujjantam anukujjanti, so dakkhasīti⁷ so tvaṃ passasīti⁸ a., karaṇja - - ti
 karaṇjarukkhehi ca kakudharukkhehi ca samparikṇṇam, appaṭṭigandhiyan ti
 paṭikkūlagandharahitaṃ madhurodakassa sampuṇṇam nānappakārapadumuppala-
 dīhi sañchannam paṇṇasālam, amāpayā 'ti paṇṇasālam māpessasi⁹, amā-
 petvā ti māpetvā, uñchacariyāya ihathā 'ti atha tumhe deva uñchacariyāya
 yāpento appamattā ihatha, śraddhaviṛiyā hutvā vihareyyātha 'ti a.

Evan te rājāno tassa pannarasayojanam maggam āci-
 khitvā taṃ uyyojetvā Vessantarassa antarāyabhayassa vinoda-
 nattham „mā kocid eva paccāmitto okāsam labheyyā“ 'ti cin-
 tetvā ekaṃ vyattam susikkhitaṃ Cetaputtam „tvaṃ gacchante
 ca āgacchante ca parigaṇhāhīti“ vanadvāre ārakkhatthāya ṭha-
 petvā sakalanagaram¹⁰ eva gamimsu, Ve-pi saputtadāro Gandha-
 mādanam gantvā taṃ divasam ta. vasitvā tato uttarābhimukho
 Vipulapabbatapādena¹¹ gantvā Ketumatiyā nāma nadiyā tire
 nisīditvā vanacarakena dinnaṃ madhumamsam khāditvā tassa
 suvaṇṇasūciṃ datvā nahātvā pivitvā ca paṭippassaddhadaratho¹²
 nadim¹³ uttaritvā sānupabbatasikkhare ṭhitassa nigrodhassa
 mūle thokaṃ nisīditvā nigrodhaphalāni khāditvā utthāyāsana¹⁴
 gacchanto Nālikam nāma pabbatam patvā pariharanto Muca-
 lindasaratīrena pubbuttarakaṇṇam patvā ekapadikamaggena
 vanaghaṭam pavisi tvātam atikkamma giridugganadīpabhavānam¹⁵
 purato taṃ caturassapokkharaniṃ¹⁶ sampāpuṇi, tasmim khane
 Sakko devarājā¹⁷ āvajjanto taṃ kāraṇam űatvā „M. Himavan-
 taṃ pavittho vasanaṭṭhānam laddhum vaṭṭatīti“ cintetvā Vissa-

¹ B^o vacch-. ² C^{ks} āvakau. ³ C^{ks} nadī. ⁴ B^d ti udakavāhanadī āvattam, B^o
 āvaraṇam in the place of nadim āpam. ⁵ B^d -vipphalan, B^o madhurapphalan.
⁶ B^d -tim-. ⁷ B^d addasā ti. ⁸ B^d passissasīti. ⁹ B^d māpeyyāsī. ¹⁰ so all
 three MSS. for sakalā-? ¹¹ B^d vepulla-. ¹² C^{ks} -ā. ¹³ B^d nadīto. ¹⁴ B^d
 atikkama girividuggānam nadīpabhavānam? ¹⁵ B^d -raṇsapo-. ¹⁶ C^k add nam.

kammaṃ pakkosāpetvā „gaccha tāta tvaṃ Vaṃkapabbata-
 kucchimhi ramaṇiye thāne assamapadaṃ māpetvā ehi“ Vissa-
 kammaṃ pesesi, so ta. gantvā dve paṇṇasālāyo dve caṃkame
 rattitṭhānadivatṭhānāni ca māpetvā caṃkammakoṭiyaṃ tesu
 5 tesu thānesu nānāpupphagacche kadālivanāni ca dassetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre ca paṭiyādetvā „ye keci pabbajitukāmā
 gaṇhantū“ 'ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde
 migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakatṭhānaṃ eva gato, M. pi
 ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇatṭhānaṃ bha-
 10 vissatīti“ Maddiṃ ca dve putte ca assamapadadvāre ṭhapetvā
 sayāṃ assamapadaṃ pavisitvā akkharāni oloketvā „Sakken'
 amhi diṭṭho“ 'ti nātvā paṇṇasāladvāraṃ vivaritvā pavisitvā
 khaggaṃ ca dhanuṃ ca apanetvā sātake omuñcitvā isivesaṃ
 gahetvā kattaradaṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā caṃ-
 15 kamaṃ āruhya aparāparaṃ caṃkamitvā paccekabuddhena sadi-
 sena upasamena¹ puttadārānaṃ santikaṃ agamāsi, Maddi
 M-assa pādesu patitvā roditvā ten' eva saddhiṃ assamapadaṃ
 pavisitvā attano paṇṇasālaṃ gantvā tāpasavesaṃ gaṇhi, pacchā
 putte pi tāpasakumārake karimsu, cattāro khattiyā Vaṃka-
 20 pabbatakucchimhi vasiṃsu, atha Maddi M-aṃ varaṃ yāci:
 „deva tumhe phalāphalaṭṭhāya agantvā putte gahetvā idh' eva
 hotha, ahaṃ phalāphalaṃ āharissāmīti“, tato paṭṭhāya sā
 araṇṇato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggati, Bo- pi
 taṃ varaṃ yāci: „Maddi mayaṃ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma
 25 itthi ca nāma brahmacariyassa malaṃ, ito 'paṭṭhāya akāle
 mama santikaṃ mā āgacchāhi“, sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchhi,
 M-assa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānāpi
 aññaṃaññaṃ mettāṃ paṭilabhiṃsu, Maddi devī pi pāto va
 utṭhāya pāṇiyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā mukhodakaṃ
 30 āharitvā dantakattṭhaṃ datvā assamapadaṃ sammajjitvā dve
 putte ca pitu santike ṭhapetvā pacchikhanittiaṃkusahatthā

¹ Bā sakkena dīṇo smiṃ. ² Ck^s upamena.

araññam pavisitvā vanamūlaphalāphalāni ca ādāya pacchim
pūretvā sāyanhasamaye āgantvā pañnasāle phalāphalam t̥ha-
petvā nahātū 'ti' putte nahāpeti³, atha cattāro pi khattiyā
pañnasāladvāre nisiditvā phalāphalam paribhuñjanti, tato Maddī
devaputte ādāya attano pañnasālam gacchati, iminā niyāmena 5
pabbatakucchimhi sattamāse vasimsū 'ti. Vanap'pavesana-
khaṇḍam niṭṭhitam.

Tadā Kālīngaraṭṭhe Dunniviṭṭhabrahmanagāmavāsī Jūjako
nāma brāhmaṇo bhikkhācariyāya kahāpaṇasatam labhitvā ekas-
mim brāhmaṇakule t̥hapetvā puna dhanam pariyesanatthāya 10
gato, tasmim cirāyante brāhmaṇakulā kahāpaṇe⁴ vaḷaṇjetvā
pacchā itarena āgantvā codiyamānā⁵ kahāpaṇe⁶ dātum asak-
kontā Amittatāpanam nāma dhītaram tassa adamsu, so tam
ādāya Kālīngaraṭṭhe Dun - - gāmam gantvā vasi, Amittatāpanā
sammā brāhmaṇam paricarati, ath' aññe va taruṇabrāhmaṇa⁷ 15
tassā⁸ ācārasampattim disvā „ayam mahallakabrāhmaṇam paṭi-
jaggati. tumhe amhesu kim pamajjathā“ 'ti attano bhariyāyo
tajjenti, tā „imam Amittatāpanam imambā gāmā palāpessāmā“
'ti naditthādāsu sannipatitvā tam paribhāsimsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

20

265. Ahu vāsi⁶ Kālīngesu Jūjako nāma brāhmaṇo
tassāpi⁷ daharā bhariyā nāmen-Āmittatāpanā. 1949.

266. Tā tam⁸ tattha gatā vocum nadiudakahārikā
thiyo tam paribhāsimsu samāgantvā kutūhalā: 1950.

267. Amittā nūna te mātā Amittā⁹ nūna te pitā
ye tam jinnassa pādamsu evam dahariyam sati. 1951.

25

268. Ahitam vata te nātī mantayimsu rahogatā
ye tam jinnassa pādamsu evam dahariyam sati. 1952.

269. Dukkaram vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1953.

270. Pāpakam vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1954.

30

271. Amanāpam vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1955.

¹ B^d natvā for nahatvā? ² B^d nhāpesi. ³ B^d -pam. ⁴ C^k bhediya-, B^o khodiya-.

⁵ B^d tassa. ⁶ B^d vāsi, C^k ahucāsi. ⁷ C^k tassāsi. ⁸ C^o tam nam, C^k tā tam.

⁹ so all three MSS.

272. Amanāpavāsam vasasi evam dahariyam sati
yā tvaṃ vasasi jīṇassa, matam te jīvitaṃ varam. 1956.
273. Na hi nūna tuyhaṃ kalyāṇi pitā mātā ca sobhane
aṇṇam bhaddāram vindimsu [ye taṃ jīṇa pādamsu]
5 evam dahariyam sati. 1957.
274. Duiyittam¹ te navamiyam² akatam agghittakam ye etc. 1958.
275. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
sā tvaṃ loke abhisasi sīlavante bahussute
yā tvaṃ vasasi jīṇassa evam dahariyam sati. 1959.
- 10 276. Na dukkham ahinā daddham na dukkham sattiyā hataṃ
taṃ ca dukkhaṃ ca tippaṃ ca³ yaṃ passe jīṇakam patim. 1960.
277. N' atthi khiddā n' atthi rati jīṇena patinā saha,
n' atthi allāpasallāpo, jagghitam pi na sobhati. 1961.
278. Yadā daharo daharā ca mantayanti rahogatā
15 sabbāsam sokā nassanti⁴ ye keci hadayanissitā. 1962,
279. Daharā tvaṃ rūpavatī purisānam abhipatthitā⁵,
gaccha nātikule accha, kiṃ jīṇo ramayissatī. 1963.

Ta. ahū 'ti ahoṣi, vāsī Kaliṅgesū 'ti Kālīṅgaratthe Dunnivittabrah-
maṇagāmaṇāsī, tā nam tattha -- ti ta. gāme itthiyo nadīudakahārikā hutvā
20 gatā nam avocum, thiyo nam -- ti tāyo itthiyo na aṇṇam kiñci avocum atha
kho taṃ paribhāsiṃsu, kutūhalā 'ti kutūhalajātā viya hutvā, samāgantvā ti
samtato parikkhipivā, dahariyan ti daharim tarupim sobhaggappattam sa-
mānam, jīṇassa 'ti jarājīṇassa gehe, duiyittam⁶ te navamiyan⁷ ti
tayā navamiyam⁸ yāgam⁹ duiyittam⁷ bhavissati, so te yāgapiṇḍo¹⁰ paṭhamam
25 mahallakakākena gabito bhavissati, duiyittā¹¹ te navamiyā ti pi pāṭho nava-
miyā tayā duiyittā¹² bhavissatīti a., akatam -- ti agghijūhanam pi tayā aka-
tam bhavissati, abhisasīti akkoṣi, tassa te pāpassa idam phalan ti adhippāyen'
evam āhamāsu, jagghitam pi -- ti khaṇḍadante vivaritvā hasantassa mahalla-
kassa hasitam pi na sobhati, sabbāsam sokā nassantīti¹³ sabbe etesam
30 sokā vinassanti¹³, kiṃ jīṇo ti ayam jīṇo taṃ pañcabi kāmagaṇehi katham
ramayissati.

Sā tāsam santikā parihāsam¹⁴ labhitvā udakaghaṭam ādāya
rodamānā gharam gantvā „bhoti kiṃ rodasīti“ brāhmaṇena
putthā tassa ārocentī imam gātham āha:

¹ Ck duiyattam, C^o duiyattam, B^d duiyittam. ² B^d navamiyā, C^k navamiyam.
³ C^o nippaṇa. ⁴ so C^k; B^d sabbā sokā vinassanti. ⁵ C^k -- tthikā, B^d purisā
tvamabhipatthitā. ⁶ Ck duiyattam, B^d duiyittam. ⁷ B^d navamiyā. ⁸ C^o miyan,
B^d navamiyā. ⁹ B^d yāgu. ¹⁰ B^d yāgu-. ¹¹ Ck duiyattā, B^d duiyittā. ¹² Ck
duiyattā, B^d duiyittā. ¹³ C^k omīti sokā vi-. ¹⁴ B^d -- bhāsam.

250. Na te brāhmaṇa gacchāma nadiṃ udakahāriyā,
thiyo maṃ paribhāsanti tayā jīṇṇena brāhmaṇā 'ti. 1964.

T. a.: brāhmaṇa tayā jīṇṇena maṃ itthiyo paribhāsanti, tasmā ito paṭ-
thāya tava udakaharikā hutvā nadiṃ na gamissāmiti.

Jūjako āha:

5

251. Mā me tvaṃ akarā kammaṃ, mā me udakam āhari,
aham udakam āhissam, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1965.

Ta. udakamāhissan ti aham udakam āharissāmiti.

Brāhmaṇī āha:

252. Nāham tamhi kule jātā yaṃ tvaṃ udakam āhare,
evaṃ brāhmaṇa jānāhi na te vacchām' aham ghare. 1966. 10

253. Sace me dāsam dāsiṃ vā nāyissasi brāhmaṇa
evaṃ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāmi santike ti. 1967.

Ta. nāhan ti yamhi kule sāmikā kammaṃ karonti¹ nāham ta. jātā, yaṃ
tvaṃ ti yasmā² yaṃ udakam tvaṃ āharissasi na mayham ten' attho. 15

Jūjako āha:

254. N' atthi me sippaṭṭhānam³ vā dhanadhaññaṃ vā brāhmaṇi
kuto 'ham dāsam dāsiṃ vā ānayissāmi bhotiyā,
aham bhotiṃ upaṭṭhissam, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1968.

Brāhmaṇī āha:

20

255. Ehi te aham akkhissam yathā me vacanam sutam:
esa Vessantaro rājā Vamke vasati pabbate, 1969.

256. Tam tvaṃ gantvāna yācassu dāsam dāsiṃ ca⁴ brāhmaṇa,
so te dassati yācito dāsam dāsiṃ ca⁴ khattiyo ti. 1970.

Ta. ehi te -- ti ahan te ācikkhissāmi idam sā devatādhiggahitā hutvā āha. 25

Jūjako āha:

257. Jīṇṇo 'ham asmi abalo, dīgho c' addhā suduggamo,
mā bhoti paridevesi, mā ca tvaṃ vimanā ahu,
aham bhotiṃ upaṭṭhissam, mā bhoti kupitā ahū ti. 1971.

Ta. jīṇṇo -- ti hadda aham jīṇṇo katham gamissāmiti.

30

¹ Bā kārenti. ² Bā tasmā. ³ Bā sippaṭṭhānam. ⁴ so all three MSS.

Brāhmaṇī āha:

288. Yathā āgantvā¹ saṅgāmaṃ² ayuddho va³ parājito
evam eva tuvaṃ brahme āgantvā va parājito. 1972.
289. Sace me dāsaṃ dāsiṃ vā nānayissasi brāhmaṇa
5 evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāma⁴ ahaṃ ghare,
amanāpaṃ te karissāmi, taṃ te dukkhaṃ bhavissati. 1973.
290. Nakkhatte utupubbesu yadā maṃ dakkhasi 'laṃkataṃ'⁵
aññehi⁶saddhiṃ ramamānaṃ tan te dukkhaṃ bhavissati, 1974.
291. Adassanena mayhaṃ te jīṇṇassa paridevato
10 bhiyyo Vaṃkā ca palitā⁷ bahū hessanti brāhmaṇā ti. 1975.

Ta. amanāpante ti Vossantarassa santikaṃ gantvā dāsaṃ vā dāsiṃ vā
anāharantassa ta⁸ aruccanakam⁹ kammaṃ karissāmi, nakkhatte -- ti nak-
khattayogavasena vā channaṃ utūnaṃ tassa tassa pubbavasena vā pavattesu chaṇesu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 292. Tato so brāhmaṇo bhīto brāhmaṇiyā vasānugo
atthito kāmarāgena brāhmaṇiṃ etad abravī: 1976.
293. Pātheyyaṃ me karoḥi tvaṃ saṃkulyā sagulāni¹⁰ ca
madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṃ ca brāhmaṇi. 1977.
294. Anayissaṃ methunake ubho dāsakumārake.
20 te taṃ paricarissanti rattindivam atanditā ti, 1978.

Ta. atthito ti upadduto upaṇḍito, sagulāni cā 'ti sagulapūve, sattubhattaṃ ti baddhasattuṃ c' eva abaddhasattu puvabhattaṃ ca, methunake ti jātigottakulapadesehi sadiso, dāsakumārake ti tava dāsattāya¹¹ kumārake.

- Sā khippaṃ pātheyyaṃ paṭiyādetvā brāhmaṇassārocesi,
25 so gehe dubbalaṭṭhānaṃ thiraṃ katvā dvāraṃ paṭisaṃkharitvā
araññā dārūni āharitvā ghaṭena udakaṃ āharitvā sabbabhā-
janāni pūretvā tatth¹² eva tāpasavesaṃ gahetvā „bhadde ito
paṭṭhāya vikāle mā nikkhami, yāva mamāgamanā appamattā
hohīti“ ovaditvā upāhanaṃ¹³ āruya¹⁴ 10 pātheyyapasibbakaṃ amse
30 laggetvā Amittatāpanaṃ padakkhiṇaṃ katvā assupunṇehi
nettehi pakkāmi.

¹ C^o B^d ag-. ² C^k agāmaṃ, B^s sagā-. ³ C^k ayuddhe cassa. ⁴ read: maṃ dakkhasi alaṃ kataṃ, omitting yadā? ⁵ B^d vaṇkāpatitā ca. ⁶ B^d taṃ aua-nucchavikaṃ. ⁷ B^d sakalāni. ⁸ C^k -tyāya. ⁹ C^k -nā. ¹⁰ C^k or-.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

295. Idam katvā¹ brahmabandhu paṭimuñci upāhanam²,
tato so mantayitvāna³ bhariyam katvā padakkhiṇam 1979.
296. Pakkāmi so ruṇṇamukho brāhmaṇo sahitabbato
Sivīnam nagaram phītam⁴ dāsapariyesanam caran ti. 1980. 5

Ta. ruṇṇamukho ti rudammukho, sahitabbato ti samādinnavato,
gahitāpasaveso ti a., caran ti dāsādāsipariyesanam caranto Sivīnam nagaram
ārabbha pakkāmi.

So tam nagaram gantvā sannipatitam janam „Ve- kuhin“
ti pucchi. 10

Tam attham pakāsento Satthā āha:

297. So tattha⁵ gantvā avaca ye tatthāsum samāgatā:
kuhiṃ Vessantaro rājā, kattha passemu khattiyam. 1981.
298. So jano tam avacāsi ye tatthāsum samāgatā:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
pabbājito sakā raṭṭhā, Vamke vasati pabbate. 1982.
299. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya puttadārāṇ ca Vamke vasati pabbate ti. 1983.

Ta. pakato ti upadduto pīlito attano negare vasitum alabhitvā idāni
V- pabbate vasati. 20

„Evaṃ amhākaṃ rājānam nāsetvā puna pi āgato“, idha
tiṭṭhā⁷ 'ti te⁸ leḍḍudaṇḍādihattā brāhmaṇam anubandhimsu,
so devatādhiggahito hutvā V-pabbatamaggam eva gaṇhi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

300. So codito brāmaṇiyā brāhmaṇo kāmagiddhimā 25
aghan tam patisevittha¹⁰ vane [vālamigākīṇe
khagga]dīpinisevite. 1984.
301. Ādāya beluvaṃ daṇḍam agghittam kamaṇḍalum
so pāvīsi brahāraṇṇam yattha assosi kāmadaṃ. 1985.
302. Tam pavittṭham brahāraṇṇam kokā nam parivārayum, 30
vikkandi so¹⁰ vippanaṭṭho dūre pathā¹¹ apukkami. 1986.
303. Tato so brāhmaṇo gantvā bhogaluddho¹² asaṇṇato
Vamkass' oharāṇe naṭṭho¹³ imā gāthā abhāsathā 'ti. 1987,

¹ Bd vatvā. ² Cks -nā. ³ Bd ām-. ⁴ Cks pītam. ⁵ Ck teca, Cc neca. ⁶ Cks
omit āgato. ⁷ Cks tiṭṭhathā. ⁸ Cks omit te. ⁹ Bd -vissam. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ so
Bd; Cks patthā. ¹² Cks -luddo. ¹³ Bd -orohaṇe naṭṭhe

Ta. aghantan ti tam mahājanena anubandhanadukkhā c' eva vanam
pariyogāhanadukkhā ca, aggihuttan ti aggijūhanakakatacchum, kokā nam
parivārayun ti so araṇṇam pavisitvā V-pabbatagāmiṃ maggaṃ ajānanto magga-
mūlho hutvā vicarati, atha nam ārakkhatthāya nisinnassa Cetaputtassa sunakkhā
5 parivārayimēu 'ti a., vikkandi so ti so rukkhā āruya mahantena ravena
kandi, vippanaṭṭho ti vinatṭhamaggo, dūre pathā¹ ti V-pabbatagāmiṃ pa-
thato² dūre apakkami, bhogaluddho³ ti ativiya bhogaluddho⁴, asaṇṇato
ti dussilo, oharāṇe⁵ ti V-pabbatassa gamanamagge vippanaṭṭho⁶, so sunakhehi
parivārito rukkhe nisinnō va imā gāthā abhāsatha:

- 10 304. Ko rājaputtam nisabham jayantam aparājitam
bhaye khemassa dātāram ko me Vessantaram vidū. 1988.
305. Yo yācatam patiṭṭhāsi bhūtānam dharaṇī-r-iva
dharaṇūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1989.
306. Yo yācatam gatī āsi savantīnam va⁷ sāgaro
15 udadhūpamam⁸ mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1990.
307. Kalyāṇatittham supipim⁹ sītūdakam¹⁰ manoramam
puṇḍarīkehi sañchannam yuttam kiṇṇakkhareṇunā¹¹
rahadūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1991.
308. Assattham va pathe jātam sītaccchāyam manoramam
20 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārāyam ko me Vessantaram vidū. 1992.
309. Nigrodham va pathe jātam sītaccchāyam manoramam
santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1993.
25 310. Ambam iva pathe jātam sītaccchāyam manoramam
santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1994.
311. Sālam iva pathe jātam sītaccchāyam manoramam
tathūpamam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
30 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1995.
312. Dumam iva etc. 1996.
313. Evañ ca me vilapato pavīṭṭhassa brahāvane
aham jānan ti yo vajjā nandim so janaye mamam. 1997.
314. Yo me evam vilapato¹³ pavīṭṭhassa brahāvane
35 aham jānan ti yo vajjā [tāya so ekavācāya]
pasave puñṇam anappakan ti. 1998.

¹ so Bd; C^{ks} patthā. ² C^{ks} patthato, Bd -gāmi ca maggato. ³ C^{ks} -luddo. ⁴ C^{ks} omit ativiya bho-. ⁵ C^{ks} oharāṇā, Bd oharāṇe naṭhe. ⁶ Bd -naṭhe. ⁷ C^{ks} -nañ ca. ⁸ Bd sāgarupamam. ⁹ so C^{ks}; Bd suclimam. ¹⁰ Bd sītūdakam, C^{ks} sītaccchāyam. ¹¹ Bd kiṇṇikkha-. ¹² C^{ks} -tānam. ¹³ Bd evaṇca me vi-.

Ta. jayantan ti maccheracittam vijayantam¹, ko me -- ti ko mayham Vessantarām ācikkheyyā 'ti vadati, patitthāsīti patitthā āsi, santānan ti pariyañānam², kilantānan ti maggakīlantānam, paṭiggahan ti patiggāhaṇam³ patitthābhūtam, aham jānantī yo vājā ti aham Ve-ram jānāmīti yo vadeyya 'ti.

Tassa tam paridevasaddam sutvā⁴ ārakkhatthāya ṭhapito 5
Cetaputto migaluddako hutvā araṇṇe vicaranto cintesi⁵ „ayaṃ
brāhmaṇo Ve-rassa vasanattṭhānatthāya paridevati, na kho pan'
esa dhamme sudhammatāya āgato, Maddim vā dārake vā yā-
cissati, idh' eva naṃ māressāmīti“ tassa santikaṃ gantvā
„brāhmaṇa na⁶ tejīvitam dassāmīti“ so dhanum ākaḍḍhitvā tajesī. 10

Tam attham pakāsento Satthā āha:

315. Tassa Ceto paṭissosi araṇṇe luddako caram:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo.
pabbājito sakā raṭṭhā Vamke vasati pabbate. 1999.
316. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
ādāya puttadāraṇ ca Vamke vasati pabbate. 2000.
317. Akiccakārī dummedho⁷ raṭṭhā vīvanam āgato
rājaputtam gavesanto bako maccham ivōdake. 2001.
318. Tassa ty-āham na dassāmi jīvitam idha brāhmaṇa,
ayaṃ hi te mayā nunno⁸ saro pāssati⁹ lohitaṃ. 2002. 20
319. Siro te vajjhayitvāna hadayaṃ chetvā sabandhanam
panthasakunaṃ¹⁰ yajissāmi tuyham māmsena brāhmaṇa¹¹. 2003.
320. Tuyham māmsena medena matthakena ca brāhmaṇa
ahutim paggaheṣṣāmi chetvāna hadayaṃ tava. 2004.
321. Tam me suyittham suhutaṃ tuyham māmsena brāhmaṇa 25
na ca tvaṃ rājaputtassa bhariyam putte ca nessesīti. 2005.

Ta. akiccakārīti tvaṃ akiccakārīko, dummedho ti nippaṇṇo,
raṭṭhā -- ti raṭṭhato mahāraṇṇam āgato, saro passatīti¹² saro pīvissati,
vajjhayitvānā 'ti¹³ māretvā rukkhā patitassa te sīsam tālaphalam viya
luṇḍitvā sabandhanam hadayamaṃsam chīnditvā panthadevatāya¹⁴ panthasaku- 30
nam¹⁴ nāma yajissāmi, na ca tvaṃ ti evaṃ sante tvaṃ rājaputtassa bhariyam
vā putte vā na nessesīti.

¹ so B^s; B^d maccheravijāhaṃ, C^k maccheravijitāṃ. ² so C^k for parisantānam?
B^d pariñāhasantānam. ³ C^k -kaṃ. ⁴ C^k omīti sutvā. ⁵ C^k sutvā for cintesi.
⁶ C^k omīti na. ⁷ C^k -dha. ⁸ C^s nunno corr. to nunṇo, B^d asāmhite mayā
rūlho. ⁹ so C^k = S. pāsyati, C^s passati, B^d piassati. ¹⁰ so C^k; B^d bandha-,
C^s pattha-. ¹¹ C^k -ṇam. ¹² B^d piassati. ¹³ C^k add maṃ. ¹⁴ B^d bandha-,
C^s pattha-.

So tassa vacanaṃ sutvā maraṇabbhayatajjito musā kathento ā.:

322. Avajjho brāhmaṇo dūto, Cetaputta suṇohi me,
tasmā dūtaṃ na hananti, esa dhammo sanantano. 2006.
323. Nijjhataṃ Sivayo sabbe, pitā naṃ datṭhum icchati
5 mātā ca dubbalā tassa¹, acirā cakkhūni jiyare². 2007.
324. Tes' āhaṃ pahito dūto, Cetaputta suṇohi me,
rājaputtaṃ nayissāmi, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2008.

Ta. nijjhataṃ ti saṇḍatta³, acirā--⁴ ti niccam⁵ rodanena nacirass⁶ eva
cakkhūni jiyissantiti.

- 10 Tadaṃ Cetaputto „Ve-raṃ kira ānetuṃ gacchatīti⁷“ soma-
nassappatto sunakhe bandhitvā ṭhapetvā brāhmaṇaṃ⁸ otāretvā
sākhāyantare nisīdāpetvā imaṃ gātham āha:

325. Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattaṃ dadāmi te
imaṃ ca madhuno tumbaṃ migasatthiṃ ca brāhmaṇa,
15 taṃ ca te desam akkhissam yattha sammata kāmado ti. 2009.

Ta. piyassa me ti mama piyassa Vessantarassa tvam piyo dūto, tava
ajjhāsayapūraṇaṃ puṇṇapattaṃ dadāmi. Jūjakakhaṇḍam⁹ niṭṭhitam.

- Cetaputto brāhmaṇaṃ bhojetvā pātheyyatthāy' assa madhu-
lābuṃ c' eva¹⁰ pakkamigasatthiṃ ca' datvā magge ṭhapetvā
20 dakkhiṇahatthaṃ ukkhipitvā Mahāsattassa vasanokāsaṃ ācik-
khanto āha:

326. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādana
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammata 2010.
327. Dhārento brāhmaṇaṃ¹⁰ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṃ jaṭaṃ,
25 cammavāsī chamā seti jātavedaṃ namassati. 2011.
328. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā. 2012.
329. Dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamālurvā
sampavedhenti vātena sakim pitā va māṇavā. 2013.
30 330. Upari dumapariyāyesu¹¹ saṃgītiyo va sūyare,
najjuhā¹² kokilā¹³ saṃghā sampatanti dumā dumaṃ. 2014.

¹ Cks cassa. ² Cks jiyati. ³ Bđ saṭhuṇātā. ⁴ Cks nicca. ⁵ Bđ āgato ti. ⁶
Bđ adda rukkhato. ⁷ Cks jūjapabbaṃ. ⁸ Bđ madhuno tumbaṃ ceva. ⁹ Bđ
paṇṇamigasandhiṇca. ¹⁰ Bđ brahmaṇa. ¹¹ Cks -pariyāsu. ¹² Cks -bbā. ¹³ so
all three MSS.

331. Avhayant' eva gacchantam sakhāpattasameritā¹
 ramayant' eva āgantum modayanti nivāsinam
 yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2015.
332. Dhārento brāhmaṇam² vaṇṇam āsadañ ca masañjātañ,
 cammaṇvāsī chamā seti jātavedam namassatiti. 2016.

5

Ta. Gandhamādano ti esa G-pabbato, etassa pādena uttarābhīmukho gacchanto yattha Sakkadattiye assame Ve-ro rājā s. puttehi vasati tañ passissasīti a., brāhmaṇam² vaṇṇam ti seṭṭham pabbajitavesam, āsadañca -- ti ākaḍḍhitvā phalānam gaṇhanattham añkusañ ca³ aggidabhañ ca⁴ jātañ ca dhārento, cammaṇvāsīti ajīnacammaḍharo⁵, chamā seti paṭṭhaviyaṇ paṇṇa- 10
 santhare sayati, dhavassakaṇṇā khadīrā ti dhavā ca assakaṇṇā ca khadīrā ca, sakim - - ti ekavāram eva pitā majjapānasoṇḍā viya, uparidumapari-
 yāyesu⁶ 'ti rukkasākhāsu, saṃgītiyo - - ti nānāsakupānam vassantānam dibbasāṃgītāni viya sūyanti, najjuhā⁷ ti najjubasakunā, sampatantīti vikūjantā
 vicaranti, sakhāpattasameritā ti sakhānam pattehi saṃghaṭṭitā hutvā vikū- 15
 jantā sakunā⁸, vātena sameritā paṇṇasākhā yeva vā⁹, āgantun ti āgantukajanañ,
 yatthā 'ti yasmiñ assamapade Ve- vasati ta. gantvā imañ assamapadasam-
 pattiñ passissasīti.

Tato uttarim pi assamapadam vaṇṇento āha:

333. Ambā kapitthā panasā sālā jambū vibhītakā¹⁰ 20
 haritakā āmalakā assatthā padarāni ca 2017.
334. Cārū timbarukkhā c' ettha nigrodhā ca kapitthanā
 madhumadhukā¹¹ thevanti nice pakkā c' udumbarā 2018.
335. Pārevatā bhavēyyā ca muddikā ca madhutthikā¹²
 madhum anelakam tattha sakam ādāya bhuñjare. 2019. 25
336. Aññ' ettha pupphitā ambā aññe tiṭṭhanti dovilā¹³
 aññe āmā ca pakkā ca bhekavaṇṇā¹⁴ tadūbhayañ. 2020.
337. Ath' ettha heṭṭhā puriso ambapakkāni gaṇhati
 āmāni c' eva pakkāni vaṇṇagandharasuttame¹⁵. 2021.
338. Ath' eva me¹⁶ acchariyam himkāro¹⁷ paṭibhāti mañ 30
 devānam iva āvāso sobhati Nandanūpumo. 2022.
339. Vibhedikā nāḷikerā khajjurīnam brahāvane
 mālā va ganthitā ṭhanti¹⁸ dhajaggān' eva dissare
 nānāvaṇṇehi pupphehi nabham tārācitā iva 2023.

¹ Bā -iritā. ² Bā brahmaṇa. ³ Bā añkusakañca. ⁴ Bā aggijuhanaṇakacchu-
 sañkhātīmassaṇca. ⁵ Ck^s añjana-. ⁶ Ck^s -pariyāsu. ⁷ Ck^s -bhā. ⁸ Bā -ṇānam.
⁹ Bā samīritā pattasākhāyo vā. ¹⁰ Bā vibhedakā. ¹¹ Ck^s madhummadhukā. ¹²
 so Ck; C^s Bā -ttikā. ¹³ Ck^s domilā. ¹⁴ Bā bhiṅga-. ¹⁵ Bā -mañ. ¹⁶ so
 Bā; Ck^s atemañ me. ¹⁷ Ck^s bhikkāro for bhikkāro? ¹⁸ Ck^s yanti.

340. Kuṭajī kutṭhatagari pātaliyo ca pupphitā
punnāgā¹ giripunnāgā¹ kovilārā ca pupphitā 2024.
341. Uddhālakā somarukkā agarubhalliyo² bahū
puttajīvā³ ca kakudhā asanā c' ettha pupphitā 2025.
- 5 342. Kuṭajā salaḷā nīpā kosambalabujā dhavā
sālā ca pupphitā tattha palālakhallasannibhā. 2026.
343. Tassāvidūre pokkharanī bhūmibhāge manorame
padumuppalasāñchannā devānaṃ iva Nandane. 2027.
344. Ath' ettha pupparasamattā kckilā nuṇjubhāṇikā
10 abhinā denti pavanaṃ utusāmpupphite dume. 2028.
345. Bhassanti makarandehi pokkhare pokkhare madhū,
ath' ettha vātā vāyanti dakkhiṇā atha pacchimā,
padumakiṇjakkhareṇuhi okiṇṇo hoti assamo. 2029.
346. Thūlā siṃghāṭakā c' ettha sūmsādiyā⁴ pasādiyā⁵
15 macchakacchapavyāvidhā bahu c' ettha-m-upayānakā
madhum bhīmsehi savati khīraṃ sappi⁶ muḷālihi. 2030.
347. Surabhī taṃ vanaṃ vāti nānāgandhasameritaṃ.
sammaddat' eva⁷ gandhena pupphasākhāhi taṃ vanaṃ. 2031.
348. Bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā⁸
20 ath' ettha sakunā santi nānāvaṇṇabahū dijā,
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino 2032.
349. Nandikā jīvaṇṇatā ca jīvaṇṇatā piyā ca no¹⁰
piyā puttā piyā nandā dijā pokkharanīgharā. 2033.
350. Mālā va ganthitā ṭhanti¹¹ dhajaggān' eva dissare
25 nānāvaṇṇehi pupphehi kusaleh' eva sugandhikā
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati,
dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇjaṭaṃ
cammavāsī chaṇḍā seti jātaṇḍaṃ namassatīti. 2034.

Ta. cārū timbarukkhā ti suvaṇṇatimbarukkhā¹², madhumadbukā¹³
30 ti madhurasā madbukā, thevantīti virocanti, madhutthikā te madhum eva
paggharantiyo madhuratāsavā¹³ madhuttheva sadiśā, sakamādāyā¹⁴ 'ti taṃ
sayam eva gahetvā bhuñjanti, dovilā ti sañjāyamānaphalā, tadūbhayan ti
ubho pi, āwā ca pakkā ca maṇḍukapiṭṭhivaṇṇā yeva, athettha heṭṭhā puriso
ti ath' ettha assame tesāṃ ambānaṃ heṭṭhā ṭhitako¹⁵ va puriso ambāni gaṇhāti

¹ B^d punṇavā. ² B^d aggaluphalliyā. ³ B^d putajīvā. ⁴ B^d -sāriyā. ⁵ B^d -sāriyā. ⁶ so all three MSS. for sappin? ⁷ so C^{ks}; B^d -bhi. ⁸ so C^{ks}; B^d samoditeva. ⁹ B^d samantā abhi-, C^{ks} samantamabhi-. ¹⁰ C^{ks} ca yā ca te ¹¹ C^{ks} yanti. ¹² C^{ks} madhummadbukā. ¹³ so C^{ks}; B^d -yavā.

ārohanakiccān n' atthi, vaṇṇa - - me ti etehi vaṇṇādīhi uttamāni, a teva me
 acchariyaṇ ti ativiya me acchariyaṇ, hīṃkāro¹ ti hīn ti kāraṇaṃ², vi-
 bhedikā ti tālā, mālāvaganthitā ti samphusitarukkhaṇaṃ upari ganthitā
 mālā viya pupphāni viya tiṭṭhanti, dhajaggānevā³ 'ti tāni alaṃkatadhajaggāni
 viya dissanti, kuṭajikuṭṭhatagarā⁴ ti kuṭaji nāṃ⁵ ekā rukkhajāti kutṭhā ca
 tagaragacchā ca, giripunnāgā⁶ ti mahāpunnāgā⁴, bhallīyo ti bhallirukkha
 nāma, palālakkhalasannibhā ti tesāṃ heṭṭhā paggharitaṇṇapupphalakkhalasaddisā⁵
 ti vadati, pokkharanīti caturassapokkharanī, Nandane ti N-vane Nandā-
 pokkharanī viya, puppharasamattā ti puppharasehi mattā calitā⁶, maka-
 randehitī kiṇṇakkharatō⁷ bhassandareṇūhi⁸, pokkhare pokkhare ti pa- 10
 duminipapṇesu, tesu tesu hi kiṇṇakkhato reṇu bhassitvā pokkharamadhun nāma
 hoti, atha pacchimā ti ettāvata sabbā disā vidisāpi vātā dassitā honti,
 thūlā siṃghātakā ti mahantā siṃghātakā ca, sāmsādiyā⁹ ti sayamjāta-
 khuddikasālī, yainsūkarasālī¹⁰ pi vuccati, pasādiyā¹¹ ti te yeva bhūmiyaṃ pa-
 titā, vyāviddhā ti pasanne uḍake vyāviddhā paṭipātiyaṃ gacchantā dissanti, 15
 upayānakā ti kakkatakā, madhun ti bhimsakotṭiyā bhinnāya paggharanakarasā
 madhusadisā hoti, khīraṇ sappin ti mulālakehi paggharanakarasā khīramissa-
 kanavagorassasappi viya hoti, sammadayatevā¹² 'ti sampattajanāṇi madayati¹³
 viya, samantā-m-abhināditā¹⁴ ti samantā abhinadantā¹⁵ vicaranti, nandikā
 ti ādini tesāṃ nāmāni, tesāṃ paṭhamā: sāmi Ve-ra imasmīṃ vane vasanto 20
 nandā ti vadanti dutiyā: tvaṇ ca sukhena jīvaṇṇaṃ ca te ti vadanti tatiyā: tvaṇ
 ca jīvaṇṇaṃ jīvaṇṇaṃ ca te ti vadanti, catutthā ca: tvaṇ ca Nandapīyaṇṇaṃ ca te ti
 vadanti, teṇa tesāṃ etāṇi¹⁶ eva nāmāni ahesuṇi, pokkharanīgharā ti pok-
 kharanīvāsīno.

Evaṃ Cetaputtena Ve-rassa vasanaṭṭhāne akkhāte Jūjako 25
 tussitvā paṭisanthāraṇi karonto imaṃ gātham āha:

351. Idaṇ ca me sattubhattani madhunā paṭisaṃyutaṃ
 madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattani dadāmi te ti. 2035.

Ta sattubhattan ti madhusannibhaṃ sattusamkhātāni bhattāni, i. v. h
 idaṇi mama atthi, taṇ te dammi, gaṇhāhi taṇ ti. 30

Taṃ sutvā Cetaputto āha:

352. Tuih' eva sambalaṃ hotu, nāhaṃ icchāmi sambalaṃ,
 ito hi¹⁵ brahme gaṇhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṃ. 2036.

¹ Ck^o hikkāro ² Ck^o hihākāraṇi. ³ B^d puṇṇavā ⁴ B^d mahāpuṇṇavā. ⁵ so
 Ck^o; B^d -pupphapūṇicāpalālakkhalasannibhā. ⁶ B^d ballitā. ⁷ so Ck^o; B^d kiṇ-
 cikkharehi ⁸ so Ck^o; wanting in B^d. ⁹ B^d sāmsāriyā. ¹⁰ so Ck^o; B^d suka-
 sālī. ¹¹ B^d pasāriyā. ¹² Ck^o sammo-, B^d samoditevā. ¹³ B^d modayati. ¹⁴
 B^d samantā abbi-. ¹⁵ B^d abhinādanā. ¹⁶ B^d pi

353. Ayaṃ ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ,
isi pi Accuto tattha paṃkadanto rajassiro 2037.

354. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇjaṭaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati,

5 taṃ tvaṃ gantvāna pucchassu, so te maggaṃ pavakkhatīti. 2038.

Ta. sambalan ti pātheyyaṃ, etīti yo ekapadikamaggo aṃhākaṃ abhi-
mukho eti esa assamaṃ ujum gacchati, A ccuto ti evaṇṇāmakō isi ta. vasatīti.

355. Idam sutvā brahmabandhu Cetaṃ katvā padakkhipaṃ
udaggacitto pakkāmi yenāsi Accuto isīti. 2039.

10 Ta. yenāsiṭi yasmim tthāne¹ A. isi ahoṣi ta. gato ti. Cullavāna-
vaṇṇaṇā niṭṭhita.

356. Gacchanto Bhāradvājo so addasa Accutaṃ isim,
disvāna taṃ Bhāradvājo sammodi isinā saha. 2040.

357. Kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam, (cfr. V p. 332)
15 kacci uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū. 2041.

358. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjati. 2042.

Ta. Bhāradvājo ti Jūjako, appamevā¹ ti appā¹ yeva, himsā ti tesam
vasena tumhākaṃ vihimsā.

20 Tāpaso āha:

359. Kusalaṃ c' eva me brahme atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū. 2043.

360. Atha ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā mayham na vijjati. 2044.

25 361. Bahūni vassapūgāni assame vasato mama,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādham amanoramaṃ. 2045,

362. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2046,

363. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
30 phalāni khuddakappāni bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2047.

364. Idam pi pāṇiyam sītam ābhatam girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikamkhasi. 2048.

Jūjako āha:

¹ C^k appam, C^s appa.

365. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnāṃ sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Saṇjayaṃ sakaṃ puttāṃ Sivīhi vippavāsitaṃ
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2049.

Ta. taṃ ahaṃ - - ti ahaṃ taṃ dassanāya āgato.

Tāpaso āha:

5

366. Na bhavaṃ eti puññatthaṃ Sivrājassa dassanaṃ,
maññe bhavaṃ patthayati rañño bhariyaṃ patibbataṃ. 2050.
367. Mañye Kaṇhājinaṃ dāsiṃ Jāliṃ dāsaṃ ca icchasi,
athavā tayo mātāputte araṇṇā netum āgato,
na tassa bhogā vijjanti dhanadhaññaṃ ca brāhmaṇa 'ti. 2051. 10

Ta. na tassa bhogā ti bho brahme tassa Ve-rassa araṇṇe viharantassa
n' eva bhogā vijjanti, dhanadhaññaṃ ca na vijjati, duggato hutvā vasa'ti, tassa
santikaṃ gantvā kiṃ karissasiti.

Taṃ sutvā Jūjako āha:

368. Akuddharūp' āhaṃ bhotā', nāhaṃ yācitum āgato, 15
sādhu dassanam ariyānaṃ, sannivāso sadā sukho. 2052.
369. Aditṭhapubbo Sivrājā Sivīhi vippavāsito,
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2053.

I. v. h.: ahaṃ bho tāpaso akuddharūpo, alaṃ ettāvata, ahaṃ pana na
kiñci Ve-raṃ yācitum āgato, ariyānaṃ pana dassanaṃ sādhu, sannivāso pi 20
eteḥ saddhīṃ sukho, ahaṃ tassa ācariyabrāhmaṇo, mayā ca so yato² Sivīhi
vippavāsito tato paṭṭhāya aditṭhapubbo, tenāhaṃ naṃ dassanāya āgato, yadi
tassa vasaṇaṭṭhānaṃ jānāsi saṃsa me ti.

So tassa³ saddahitvā „hotu saṃsissāmi te, ajja tāva idh'
eva tāva vasa" 'ti taṃ phalāphalehi santappetvā punadivase 25
maggam dassento hatthaṃ pasāretvā ā.:

370. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādano
yatha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2054.
371. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇjaṭaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati. 2055. 10
372. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūtā va nīlā añjanapabbatā

¹ Bds bhoto. ² Cks no. ³ Bd adds vacanāni.

dhavaṣṣakaṇṇā khadirā sālā phandanamā'uvā
sampavedhenti vātena sakim pītā va māṇavā. 2056.

373. 374. 375. = 330. 331. 332. 2057—59.

376. Karerimālā vitatā bhūmibhāge manorame

5 saddalā haritā bhūmi, na tatth' uddhamṣate rajo. 2060.

377. Mayūragīvasamkāsā tūlaphassasamūpamā

tiṇāni nātivattanti samantā caturāṅgulā

ambā jambū kapitthā ca nice pakkā c' udumbarā

paribhogehi rukkhehi vanam tam rativaḍḍhanam 2061.

10 378. Velūriyavaṇṇasannibham' macchagumbanisevitam'

sucim sugandham salilam āpo tattha pi sandati'. 2062.

379. Tassāvidūre pokkharāṇi bhūmibhāge manorame

padumuppalasāṇchannā devānam iva Nandane. 2063.

380. Tīṇi uppalajātāni tasmim sarasi brāhmaṇa

15 vicitraṃ' nilān' ekāni setā lohitakāni cā 'ti. 2064.

Tass' attho heṭṭhāvattasadiṣo va, kareri -- ti kareripupphehi vitatā,
saddalā -- ti dhuvasaddaleṇa haritā; na tatthu -- ti tasmim thāne appa-
mattako pi rajo na uddhamṣati, tūlaphassasamūpamā ti muduphassatāya
tūlaphassasadiṣā, tiṇāni -- ti tāni tassā bhūmiyā mayūragīvaṇṇāni tiṇāni
20 samantato caturāṅgulān' eva⁵ vattanti, tato pana uttari na vaḍḍhanti, ambā
jambu -- ti ambā ca jambū ca kapitthā ca, paribhogehīti nānāvidhehi
pupphupagaphalupagehi paribhogarukkehi, āpo tattha pi sandatīti⁶ tasmim
vanasāṇḍe Vamkappabbate kunnadihi otarantaṁ udakam sandati pavattatīti a,
vicitraṁ nilānekāni -- ti ekāni nilāni ekāni setāni ekāni lohitānīti imehi
25 tīhi uppalajātikehi tam sarasim vicitraṁ sajjitapupphacāṁgotakam viya so-
bhattīti dasseti.

Evam caturassapokkharāṇim' vaṇṇetvā puna Mucalind-
sarasim vaṇṇento āha:

381. Khomā va tattha padumā, setasogandhigehi ca

30 kalambakehi saṇchanno Mucalindo nāma so saro. 2065.

382. Ath' ettha padumā phullā apariyantā va dissare

gimhā hemantikā phullā jannutagghā upattharā. 2066.

383. Surabhī sampavāyanti vicittā pupphasanthatā

bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhinādītā ti. 2067.

¹ Ck -vaṇṇūpanikam, C² -vaṇṇapanibham. ² B^d -kumba-. ³ Ck² si sandati.

⁴ Ck² -trā. ⁵ B^d -gulappamāṇāneva. ⁶ so B^d; Ck² sikandati in the place of
āpo -- . ⁷ B^d -rassapok-.

Ta. khomā vā 'ti khomamayā viya paṇḍarā, setasogandhiyehi cā 'ti setuppalehi ca sogandhiyehi ca kalambakehi ca so saro sañchanno, apariyantā -- ti aparimāṇā¹ viya dissanti, gimhā -- ti gimhehi ca hemantikehi ca pupphitapadumā, jannutagghā -- ti jannupamāṇe uduke upattharā phullā honti santhatā viya kbāyanti, vicittā -- ti vicitrā hutvā pupphehi santhatā 5 sadā² surabhi sampavāyanti.

384. Ath' ettha udakantasmim rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa kadambā pāṭalī phullā kovilārā ca pupphitā 2068.
385. Amkolā kaccikārā ca pārijaṇṇā ca pupphitā vāraṇā sāyanā³ rukkhā Mucalindam abhito saram⁴. 2069. 10
386. Sirisā setavārisā⁵ sādhu vāyanti padmakā⁶ niggundī siriniggundī⁷ asanā c' ettha pupphitā 2070.
387. Paṇḍurā vakulā sālā sobhañjanakā ca pupphitā ketakā kaṇikārā ca mahānāmā ca pupphitā 2071.
388. Ajjunā ajjukannā ca mahānāmā ca pupphitā sampupphitagga tiṭṭhanti pajjalant' eva kimsukā. 2072. 15
389. Setapaṇṇi sattapaṇṇā kadaliyo kusumbharā dhanutakkārī pupphehi siṃsapā varaṇehi⁸ ca 2073.
390. Acchivā sibalā⁹ rukkhā sallakiyo ca pupphitā setagerū ca tagarā¹⁰ māmsikuṭṭhā kulāvarā 2074. 20
391. Daharā ca rukkhā vuddhā ca akuṭṭilā c' ettha pupphitā assamaṃ ubhato ṭhanti¹¹ agyāgāraṃ samantato ti. 2075.

Ta. tiṭṭhantīti saram parikkhipitvā tiṭṭhanti kadambā ca kaccikārā ti evamāmarukkhā, pārijaṇṇā ti katamālā¹², vāraṇā sāyanā¹³ ti nāgarukkhā¹⁴, mucalind -- ¹⁵ ti mucalindassa ubhayapasseu, setapārisā ti setaccharukkhā¹⁶, te kira setakkhandhā mahāpaṇṇā kaṇikārasadisapuppā honti, niggundī siriniggundīti¹⁷ pakatiniggundī c' eva kālaniggundī ca, paṇḍurā ti paṇḍurarukkhā, kusumbharā ti ekegacchā, dhanutakkārī pupphehi sobhitā¹⁸, acchivā ti ādayo rukkhā yeva, setagerutagarakā¹⁹ ti setagerū ca tagarakā ca²⁰, māmsikuṭṭhā²¹ kulāvarā ti māmsigacchā ca koṭṭhagacchā²² ca kulāvarā ca, akuṭṭilā ti ujukā, agyāgāraṃ -- ti agyāgāraṃ parikkhipitvā ṭhitā ti a.

¹ Cks - ṇānī ² Cks sarā. ³ Bā sa-. ⁴ Bā usatosaram. ⁵ BP - pārisā. ⁶ Bā paddakā. ⁷ Bā saranigg-. ⁸ Bā - ṇānī. ⁹ Cks acci-. ¹⁰ Ck setaṇḍaru nagarakā, Ck setaheru, tagarakā, Bā setaggāru ca taggarā, Bā takeru ca garakā. ¹¹ Cks yanti. ¹² Bā rattakamālā. ¹³ Cks sāyanā, Bā vāyanā? ¹⁴ Bā vāraṇarukkhā cavhayanā rukkhā ca. ¹⁵ Bā ubhatosaram. ¹⁶ Bā setagaccharukkhā. ¹⁷ Bā saranigg-. ¹⁸ Cks - tati. ¹⁹ Ck - turakā, Cks tatatarakā, Bā setaggaru ca taggarā. ²⁰ Bā setaggaru ca taggarā ca. ²¹ Cks - koṭṭhā. ²² Bā kuṭṭu-.

392. Ath' ettha udakantasmim bahujaṭo phaṇṇijako
muggatiyo karatiyo sevālasimsakam bahu 2076.
393. Uddhā¹ pavattam ullulitam makkhikā hiṇḍujālaka
dāsīmakañcako² c' ettha bahu nīcekalambakā. 2077.
- 5 394. Elambarakasamchannā³ rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
sattāham dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2078.
395. Ubhato saram mucalindam pupphā tiṭṭhanti sobhanā⁴,
indivarehi sañchannam vanan tam upasobhitam⁵,
addhamāsam dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2079.
- 10 396. Nilapupphisekadhāri⁶ pupphitā girikaṇṇikā,
kaṭerukkhehi sañchannam vanan tam tulasīhi ca 2080.
397. Sammaddat⁷ eva⁸ gandhena pupphasākhāhi tam vanam,
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā. 2081.
398. Tīṇi kakkarujātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 kumbhamattāni c' ekāni murajamattāni tā⁹ ubho ti. 2082.

Ta. phaṇṇijako⁹ ti bhūtanako, muggatiyo ti ekā muggajāti, karatiyo
ti rājamāso, sevālasimsakam ti ime pi¹⁰ gacchā yeva, api ca sīmsakam ti
rattacandanam vuttam, uddhā¹ pavattam -- ti tam upakam tīramariyā daban-
dhanam vātābataṃ ullulitam hutvā tiṭṭhati, makkhikā -- ti hiṇḍujālakasamkkhāte
20 pi vikaṣitapupphagacche pañcavaṇṇā madhumakkhikā madhurassareṇa viravantiyo
ta. vicarantīti a., dāsīmakañcako¹¹ c' etthā¹² ti, imāpi dve rukkhajātiyo ettha,
nīcekalambakā ti nīcekalambakā, elambarakasañchannā ti evam nāmi-
kāya valliya sañchannā, tesam ti tesam tassā valliya pupphānam sabbesam pi
tesam dāsīmakkādinam pupphānam sattāham gandho na chijjati evam gandha-
25 sampaanāni pupphāni rajatapattasadisavālukāpuṇṇabhūmibhāge, gandho tesam
ti tesam indivarapupphādinam gandho addhamāsam na chijjatīti, nilapupphiti
ādikā pupphavalliyo, tulasīhi cā¹³ ti tulasigacchehi ca, kakkarujātāniti
valliphalāni, ta. ekissā valliya phalāni mahāghaṭamattāni dvinnam mutiṅga-
mattāni, tena vuttam mutiṅgamattāni tā¹⁴ ubho ti.

- 30 399. Ath' ettha sāsapo bahuko nādiyo¹⁵ haritāyuto
asī tālā va tiṭṭhanti chejjā indivarā bahū. 2083.
400. Apphotā¹⁶ suriyavallī ca kāliya¹⁷ madhugandhiyā
asokā mudayanti ca vallibho khuddapupphiyo 2084.
401. Korandakā anojā ca pupphitā nāgavallikā¹⁸
35 rukkhani āruya tiṭṭhanti phullā kimsukavalliyo. 2085.

¹ Cks uddā. ² Cks -makacako. ³ B^d elampurukkhā-. ⁴ B^d bhāgaso. ⁵ B^d varam
tamupasobhati. ⁶ B^d -setavāri. ⁷ B^d sammoditeva. ⁸ B^d vā. ⁹ Cks pa-. ¹⁰
Ck² hi. ¹¹ Cks -makasako. ¹² B^d murajamattāni te. ¹³ B^d nāriyo. ¹⁴ Cks
appo-. ¹⁵ B^d ko-. ¹⁶ B^d mallikā.

402. Kaṭeruhā ca vāsanti¹ yūthikā madhugandhiyo
nīliyā² sumanā bhaṇḍī sobhati padumuttaro. 2086.
403. Pāṭalisamuddakappāsī kaṇikārā ca pupphitā
hemajālā va dissanti rucirā aggisikhūpamā. 2087.
404. Yāni kāni ca pupphāni thalajān' udakāni ca
sabbāni tattha dissanti, evaṃ rammo mahodadhīti. 2088. 5

Ta, sāsa po ti siddhatthako, bahuko³ ti bahu, nādiyo⁴ haritāyuto
ti haritena āyuto⁵ nādiyo⁶, ime dve 'lasunajātiyo, so pi lasuno ta. bahuko t'
a., asī--ti asīti evannāmikā rukkhā sinidhāya bhūmiyaṃ thitā tālā viya
tiṭṭhanti, chejjā--ti udakapariyante bahū suvaṇṇaṇḍivārā muṭṭhinā chinditabbā 10
hutvā thitā. apphoṭā⁷ ti apphoṭavallī⁸, vallibho--ti vallibho ca khudda-
pupphiyo ca nāgavallikā⁹ ti vallināgā¹⁰, kiṇṇsuka--ti sugandhamattā valli-
jāti, kaṭeruhā ca vāsanti¹¹ ime ca dve pupphagacchā, madhugandhiyā
ti madhusamānagandhū, nīliyā sumanā bhaṇḍīti vallisumanā ca¹² bhaṇḍī
ca, padumuttaro ti eko rukkho, kaṇikārā ti vallikārāpi¹³ rukkhakaṇikā- 15
rāpi, hemajālā vā ti pasāritahemajālā viya dissanti, mahodadhīti mahato
udakassa ādhārabbhūto Mucalindasaro.

405. Ath' assā pokkharaniyā pahūtā¹⁴ vārigocarā
rohitā naḷapī siṅgū kumbhilā makarā susū 2089.
406. Madhū ca madhulaṭṭhī ca tālisā ca piyaṅgukā
unnakā¹⁵ bhaddamuttā ca satapupphā¹⁶ ca lolupā 2090. 20
407. Surabhī ca rukkhā tagarā pahūtā¹⁷ tuṅgavaṇṭakā¹⁸
padmakā naradā kuṭṭhā jhāmaka ca hareṇukā 2091.
408. Haliddakā gandhasilā hiriverā¹⁹ ca guggulā
vibhedikā corakā kuṭṭhā kappurā ca kalimgu cā²⁰ 'ti. 2092. 25

Ta. Athassā po--ti idha pokkharaniṣadisatāya saram eva pokkharanīti
vadati, rohitā ti ādini tesaṃ vārigocarānaṃ nāmāni, madhū cā 'ti nimmak-
khikamadhuṇ' c' eva, madhulaṭṭhī cā 'ti laṭṭhimadhuṇ' ca, tālisā ti ādikā
sabbagandhajātiyo.

409. Ath' ettha sīhavyagghā ca purisālū ca hatthiyo
eneyyā pasadā c' eva rohiccasarabhā migā 2093. 30
410. Koṭṭhusunā sulopī²¹ ca tuliyaṃ naḷasannibhā
camarī calanī laṅghī jhāpitā makkaṭṭā picu²². 2094.

¹ Bā vāsanti, C^{ks} vāsenti. ² Bā nīliyā, C^s nīliyā, C^k nīliyā. ³ C^{ks} pahūto. ⁴
Bā nāriyo. ⁵ Bā ayu-. ⁶ C^{ks} appo-. ⁷ Bā -mallikā. ⁸ Bā adds ca mallikā ca.
⁹ C^{ks} vāsenti, Bā vāsenti. ¹⁰ Bā adds pakatisumanā ca. ¹¹ so C^{ks} for valli-
kaṇikārāpi? Bā vaṇṇikaṇikārāpi. ¹² Bā bahukā. ¹³ Bā kuṭṭantajā. ¹⁴ Bā seta-.
¹⁵ Bā tuṅkavallikā. ¹⁶ Bā hari-. ¹⁷ Bā -gukā. ¹⁸ Bā sunopi, C^{ks} salopi. ¹⁹
Bā pica, C^s ca.

411. Kakkaṭṭā¹ katamāyā² ca ikkā goṇasirā bahū
khaggā varāhā nakulā kālak' ettha bahūtasā³ 2095
412. Mahisā soṇā sigālā ca pampakā ca samantato
ākuccā pacalākā ca citrakā cāpi dīpiyo 2096.
- 5 413. Pelakā ca vighāsādā sīhā kokanisātakā⁴
aṭṭhapādā ca romā⁵ ca bhassarā⁶ ca kukutthakā⁷ 2097.
414. Camkorā kukkuṭṭā nāgā aññamaññaṃ pakūjino
bakā balākā najjuhā dindibhā koṇcavādikā⁸ 2098.
415. Vyaghghinasā lohapiṭṭhā pampakā jīvajīvākā
kapiñjarā⁹ tittirāyo kulāvā paṭikuttakā
- 10 416. Maddālākā cetakedu¹⁰ bhaṇḍutittiranāmakā
celāvākā piṅgulāyo godhakā aṅgaletukā 2099.
417. Karaviyā ca saggā ca uhumkāra ca kukkuhā
nānādi jaggaṇākiṇṇaṃ nānāsaranikujjitaṃ ti. 2100.
- 15 Ts. parisālū 'ti valavāmukhaṭṭhā¹¹, rohicca--ti rohitā c' eva
sarabhamigā ca, koṭṭhasunā 'ti sigālasunakhā, katthusonā¹² ti pi paṭbo, sulo-
picā¹³ 'ti esāpi ekā khuddakamigajāti, tuliyā ti jakkhabhijālā¹⁴, nala-
sannibhā ti nalaṇḍuphaṇṇā rukkhassunakhā ca, camarī calanūlam'ghit
camarā migā ca calanī ca lamghī ca calanti¹⁵ vātamigā ca¹⁶, jhāpitā--t
20 dve pi makkatajātiyo, picū ti saraṇariyante gocaragāhikā ekā makkatajāti
kakkaṭṭā katamāyā¹⁷, ti dve mahāmigā, ikkā ti acchā, goṇasirā ti arañña-
goṇakā, kālakettha bahūtasā¹⁸ ti kālakamigā nām' ettha¹⁹, soṇā sigālā
ti rukkhassunakhā ca sigālā ca, pampakā ti assamapadaṃ parikkhipitvā tithā
mahāveṇupampaṭikā²⁰, ākuccā²¹ ti godhā, pacalākā ti gajakumbhamigā,
25 citrakāpi dīpiyo ti citramigā ca dāpimigā ca, pelakā ca 'ti sasā²², vighā-
sādā ti ete sakunā, sīhā ti kesarasīhā, kokanisātakā²³ ti kokaṃ gahetvā
khādanasīlā duṭṭhamigā, bhassarā²⁴ ti setthaṇisā, kakutthakā²⁵ ti kakuttha-
sakunā²⁶, camkorā ca vanakukkuṭṭā ca, dindibhā koṇcavādikā²⁷ ti
ime tayo pi sakunā yeva, vyagghinasā ti senā, lohapiṭṭhā ti lohitavanṇa-
sakunā, pampukā ti pampaṭakā, kapiñjarā--ti kapiñjarā ca tittirā ca,
30 kulāvā--ti ime dve pi sakunā, maddālākā cetakedū 'ti maddālākā ca
celakedu ca²⁸, bhaṇḍutittiranāmakā ti bhaṇḍū ca tittirā ca nāmākā ca,

¹ Bā kakuṭṭā, Ck kakuṭṭā. ² Bā kala-. ³ so Bā; Ck -tayo. ⁴ Bā -nisādakā.

⁵ Bā morā. ⁶ Ck ha-. ⁷ Ck kuka-, Bā kukutthakā. ⁸ Ck kuñja-, Bā koṇca-
vājjikā. ⁹ Bā kampicānā, Ck -jatā. ¹⁰ so Ck; Bā celaketu. ¹¹ Bā -yakkhiṇiyo.
¹² Bā koṭṭhasonā. ¹³ Bā sunopicā. ¹⁴ Bā pakkhiplārā. ¹⁵ Cā cantī, Bā omits
calanti. ¹⁶ Ck omits ca. ¹⁷ Bā kakuṭṭakāta-. ¹⁸ Ck tayo. ¹⁹ Bā ettha sare
kalākā ca bahūtasā ca. ²⁰ Bā -velukkā pampaṭhakā. ²¹ Bā amattākuccā. ²²
Ck sāsā. ²³ Bā -nisādakā. ²⁴ Bā kukkuṭṭatā. ²⁵ Bā kukkuṭṭhakā-. ²⁶ Bā
-vājjikā. ²⁷ Bā maddālākā ca celaketu ca.

celābakā piṅgulāyo ti dve sakuna-jātiyo ca, tathā godhakā aṅgahetukā ti
saggā ti vānakasakuṇā¹, ubuṃkāra ti ulūkā.

418. Ath' ettha sakunā santi nīlakā² mañjubhāṇakā
modanti saha bhariyāhi aṇḍamaṇḍam pakūjino. 2101.
419. Ath' ettha sakunā santi diḍḍā mañjussarā sitā³ 5
setacchakūṭā bhadraṅghā aṇḍajā citrapekḥunā⁴. 2102.
420. Ath' ettha sakunā santi diḍḍā mañjussarā sitā
sikhandinīlagīvāhi aṇḍamaṇḍam pakūjino 2103.
421. Kukutṭhakā⁵ kuḷirakā koṭṭhapokkharasātakā⁶
kāḷameyyā baḷiyakkhā kadambā suvasālikā 2104. 10
422. Haliddā lohitā setā ath' ettha naḷakā bahū
vāraṇā hīṅgurājā⁷ ca kadambā suvakokilā 2105.
423. Kukkusā⁸ kurarā⁹ haṃsā āṭā¹⁰ parivadantikā¹¹
pākahaṃsā atibalā najjuḥā jīvajīvaka 2106.
424. Pārepatā ravihaṃsā cakkavākā nadīcarā 15
vāraṇābhīrudā raṇṇā ubho kālūpakūjino. 2107.
425. Ath' ettha sakunā santi nānāvaṇṇā bahū diḍḍā
modanti saha bhariyāhi aṇḍamaṇḍam pakūjino. 2108.
426. Ath' ettha sakunā santi nānāvaṇṇā bahū diḍḍā
sabbe mañjūni kūjanti¹² Mucalindam abhito¹³ saram. 2109. 20
427. Ath' ettha sakunā santi karavī nāma te diḍḍā
modanti saha bhariyāhi aṇḍamaṇḍam pakūjino. 2110.
428. Ath' ettha sakunā santi karavī nāma te diḍḍā
sabbe mañjūni kūjanti¹⁴ Mucalindam abhito saram. 2111.
429. Eṇeyyapasadākiṇṇam nāgasamsevitaṃ vanam 25
nānālatāhi sañchannam kadālimigasevitaṃ. 2112.
430. Ath' ettha sāsapo bahuko¹⁵ nivāro varako bahu
sāli akatṭhapāko va ucchu tattha anappako. 2113.
431. Ayam ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ,
khudam piṇḍasam aratim tattha patto na vindati 30
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2114.
432. Dhārento brāhmaṇam vaṇṇam āsadaṃ ca masaṇḍajātam
caumavāsī chamā seti jātavedam namassatiti. 2115.

¹ Bḍ jātasakuṇā, Bc cāta. ² so Ck; C^o silakā, Bḍe sālīkā ³ C^o thitā. ⁴ C^o
-pekkhanā, Bḍ -pakkhanā ⁵ Bḍ kukkūṭhakā. ⁶ Bḍ -ṭakā. ⁷ Bḍ bhīṅga-. ⁸
Bḍ ukkusā. ⁹ Bḍ kuruḥ. ¹⁰ C^o āvā. ¹¹ Bḍ parivattantikā. ¹² C^o kuñjanti.
¹³ Bḍ ubhato. ¹⁴ C^o kūjanti. ¹⁵ Bḍ sayā bahukā.

Ta. nīlakā¹ ti rājimattapattā², mañjussarā sitā³ ti nibaddha-
madhurasarā, setacchakūṭā⁴ bhadrakkhā ti ubhappassesu setehi akkhi-
kūṭehi samannāgatā sundarakkhā, aṇḍajācittapekkhanā⁵ ti aṇḍena jātā,
citrachattā⁶, kuḷīrakā ti kakkatākā⁷, koṭṭhā ti ādayo sakuṇā va, vāraṇā ti
5 hatthiasakuṇā⁸, kadambā ti mahākadambā⁹ gahitā, suvakokilā ti kokilāhi¹⁰
saddhīm vicaraṇasukā¹¹ c'eva kokilā ca, kukkusā¹² ti kālākabarā¹³, kurārā¹⁴
ti setakurārā¹⁵, āṭṭā¹⁶ ti dabbīmukhasakuṇā, parivadentikā¹⁷ ti ekā sakuṇa-
jāti, vāraṇā -- ti rammābhirudā vāraṇā, ubho -- ti sāyaṃ pāto¹⁸ pabbata-
pādaṃ ekaninnādaṃ karontā nikūjanti, eṇeṃ -- ti eṇimigehi ca pasatamigehi
10 ca ākinṇaṃ, ta patto ti brāhmaṇa Vessantarassa assamaṃ patto puriso ta
assame chātakaṃ vā pāṇiyaṃ pipāsaṃ¹⁹ vā ukkaṇṭhitaṃ vā na paṭilabhati.

433. Idam sutvā brahmabandhu isim katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yattha Vessantaro ahū ti. 2116.

Ta. yattha -- ti yasmiṃ thāne Ve- ahoṣi taṃ thānaṃ gato ti. Mahā-
15 vanavaṇṇanā nīṭṭhitā.

Jūjako pi Accutatāpasena kathitamaggena gantvā catu-
rassarapokkharāṇiṃ patvā „ajja atisāyaṇho, idāni Maddi araṇ-
ṇato āgamissati, mātugāmo hi nāma¹⁹ antarāyakaro hoti, sve
tassā araṇṇagatakāle assamapadaṃ gantvā Ve-raṃ dārake yā-
20 citvā tāya anāgatāya te gahetvā pakkamissāmi²⁰“, ath' assa
avidūre ekasmiṃ sānupabbataṃ āruya phāsukatṭhāne nipajji,
taṃ rattim paccūsakāle Maddi supinaṃ addasa, evarūpo su-
pino ahoṣi: eko puriso kaṇho dve kāsāyāni paridahitvā dvīsu
kaṇhesu rattamālā²⁰ pilandhitvā²¹ āvudhabattho tajjento²² āgan-
25 tvā paṇṇasālāṃ pavisitvā Maddiṃ jaṭāsu gahetvā ākaḍḍhitvā
bhūmiyaṃ uttānaṃ pādetvā viravantiyā tassā dve akkhini up-
pādetvā dve bāhāni chinditvā uraṃ bhinditvā paggharantaṃ
lohitabinduṃ hadayamaṃsaṃ ādāya pakkāmi, sā pabujjhitvā
bhītatasitā „pāpako me supino diṭṭho, supinapāṭhako pana me
30 Vessantarena sadiso nāma n' atthi, pucchissāmi naṃ“ ti cin-

¹ B^d sālīkā. ² so C^k; B^d citrarājīsatapattā. ³ B^d jītā. ⁴ B^d setakkhi. ⁵
B^d citrapakkhiṇo. ⁶ so C^k; C^e -jantā, B^d -pattā. ⁷ B^d kukkuṭā. ⁸ B^d
hatthilīṅgasakuṇā. ⁹ B^d -basakuṇā. ¹⁰ B^d kolehi. ¹¹ B^d -ṇakasuvakā. ¹²
B^d ukkusā. ¹³ B^d kālakururā. ¹⁴ C^k B^d kurūrā. ¹⁵ C^k āṭṭā. ¹⁶ C^k -de-
vantikā. ¹⁷ C^k pāta, C^e pātaṃ. ¹⁸ so C^e; C^k pāṇiyāpāṇiyaṃ pipāsaṃ, B^d
vā pāṇiyāpipāsaṃtam. ¹⁹ B^d adda dānassa. ²⁰ B^d -laṃ. ²¹ B^d pinalantitvā.
²² B^d tajjanto.

tetvā paṇṇasālāṃ gantvā Mahāsattassa paṇṇasāladvāraṃ āko-
 ṭesi, M. „ko eso“ ti ā., „ahaṃ deva Maddīti“, „bhadde am-
 hākaṃ katikavattaṃ bhinditvā kasmā akāle āgatā“ ti, „deva
 na kilesavasenāgacchāmi, api ca kho me pāpako supino diṭṭho“
 ti', „tena hi' kathehi Maddīti“, sā attanā diṭṭhanīyāmen' eva
 kathesi, M. supinaṃ parigaṇhitvā „mayhaṃ dānapārami' pū-
 rissati, sve mayhaṃ yācako āgantvā putte yācissatīti, Maddim
 assāsetvā uyyojessāmīti“ cintetvā „Maddi tava dussayana-
 dubbhojanehi cittaṃ āluḷitaṃ bhavissati, mā bhāyīti“ mohetvā
 assāsetvā uyyojesi, sā vibhātāya rattiyā sabbam kattabbayutta- 10
 kaṃ katvā dve putte āliṅgitvā sīsaṃ cumbitvā „ajja me
 dussupino diṭṭho, appamattā tātā bhaveyyāthā“ ti ovaditvā
 „deva dārakesu appamattā hothā“ 'ti Mahāsattam' putte pa-
 ṭicchāpetvā pacchiādini ādāya assūni puñjanti mūlaphalatthāya
 vanam pāvisi, Jūjako pi „idāni gatā bhavissatīti“ sānupabbatā 15
 oruyha ekapadikamaggena assamābhimukho agamāsi. M. pi
 paṇṇasālato nikkhamitvā pāsānaphale⁵ suvaṇṇapaṭimā viya
 nisīditvā „idāni yācako āgamissatīti“ pipāsito viya surāsoṇḍo
 tassāgatamaggam⁶ olokento va nisīdi, puttāpi 'ssa pādamūle
 kīlanti, so maggam olokento brāhmaṇam āgacchantam disvā 20
 sattamāse nikkhattadānadhuraṃ ukkhipanto viya „ehi tvaṃ
 tāva brāhmaṇa“ 'ti somanassappatto Jālikumāraṃ āmantento
 imaṃ gātham āha:

434. Uṭṭhehi Jāli patitṭha, porāṇam viya dissati,
 brāhmaṇam viya passāmi, nandiyo⁷ m' abhikīrare ti. 2117. 25

Ta. porāṇam -- ti pubbe Jetuttaranagare nānādisāhi⁸ yācakānaṃ āgama-
 naṃ viya ajja yācakānaṃ āgamaṇaṃ dissati, nandiyo⁷ mābhikīrare ti
 etassa brāhmaṇassa diṭṭhakālato paṭṭhāya maṃ somanassāni abhikīranti abhik-
 kamanti. ghammābhītattassa sīto sītūdekassa ghaṭasatasahashehi abhiśiṭṭhanakālo
 viya jāto ti. 30

Tam sutvā kumāro āha:

¹ C^o si. ² C^o yaṃ devaṃ in the place of tena hi. ³ C^o -lm. ⁴ C^o -tta,
 B^d -ttassa. ⁵ C^o -palake. ⁶ B^d tassāgamana-. ⁷ C^o nandiso. ⁸ B^d -santi.

435. Aham pi tāta passāmi, yo so brahmā va dissati,
atthiko¹ viya āyāti, atithī no bhavissatīti 2118.

vatvā ca pana kumāro tassa apacitīm karonto utthāyāsana
brāhmaṇaṃ paccuggantvā parikkhāragahaṇatthaṃ āpucchi, brāh-
5 maṇo taṃ oloketvā „ayaṃ V-rassa putto Jālikumāro nāma
bhavissati, ādito paṭṭhāy’ eva ca pharusavacanaṃ kathessā-
mīti“ cintetvā „apehi apehīti“ accharaṃ pahari, kumāro āgantvā
„ayaṃ brāhmaṇo ativiya pharuso kin nu kho“ ti tassa sarīraṃ
olokento atthārassa purisadose passi, brāhmaṇo pi Bo-aṃ upa-
10 saṃkamtivā paṭisanthāraṃ karonto āha:

436. Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayaṃ, (V $\frac{323}{10}$, $\frac{317}{21}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2119.

437. Kacci dāṃsā ca makasā ca² appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti. 2120.

15 Bo. tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

438. Kusulaṇ c’ eva no brahme atho brahme anāmayaṃ,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2121.

439. Atho dāṃsā ca makasā ca³ appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 2122.

20 440. Satta no māse vasataṃ araṇṇe jīvasokinaṃ⁴
imaṃ⁵ pi paṭhamam passāma brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ
ādāya beluvaṃ daṇḍam aggihuttaṃ kamaṇḍalum. 2123.

441. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddaṃ te, pāde pakkhālayassu te. 2124.

25 442. Tindukāni⁵ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2125.

443. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasīti 2126.

vatvā ca pana M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo na akāraṇena imaṃ
30 brahāraṇṇaṃ āgato, āgamanakāraṇaṃ ūtatvā taṃ papañcaṃ
akatvā pucchissāmi naṃ“ ti cintetvā imaṃ gātham āha:

¹ Bā addhiko. ² Bā omits ca. ³ Bā jivi-. ⁴ C* Bā idam. ⁵ Bā tiṇḍu-.

444. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anupatto brahāraṇṇaṃ, tam me akkhāhi pucchito ti. 2127.

Ta. kena vaṇṇenā 'ti kena kāraṇena, hetunā ti paccayena.

Jūjako āha:

445. Yathā vārivaho pūro sabbakāle¹ na khīyati
evan taṃ yācit' āgañchīm, putte me dehi yācito ti. 2128.

Ta. vārivaho ti pañcasu mahānadīsū udavaho, na khīyatīti pipāsītehi āgantvā hatthehi pi bhājanēhi pi ussīñcitvā khīyamāno² pi na khīyati³ evaṃ taṃ yācituṃ gacchanti⁴, tvam pi saddhāya pūritattā⁵ evarūpo yevā 'ti maññamāno ahaṃ taṃ yācituṃ āgañchīm, putte me -- ti mayā yācito tava putte mayhaṃ 10 dāsathāya dehīti.

Taṃ sutvā M. somanassajāto hutvā pasāritahatthe⁶ sa-
hassatthavikaṃ ṭhapento viya pabbatapādaṃ unnādentō i. g. ā.:

446. Dadāmi na vikampāmi, issaro naya brāhmaṇa,
pāto gatā' rājaputtī' sāyaṃ uñchāto eheti. 2129. 15
447. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
tassā nahāte upaghāte⁷ atha ne māladhārīne 2130.
448. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
nānāpupphehi sañchanne nānāgandhavibhūsīte
nānāmūlaphalākīṇe gacchissā¹⁰ brāhmaṇā 'ti. 2131. 30

Ta. issaro ti tvaṃ mama puttānaṃ issaro sāmiko hutvā etto¹¹ naya nayāhi, api ca kho pan' etaṃ¹² kāraṇaṃ atthi: etesaṃ mātā rājaputtī phalā-phalatthāya pāto gatā sāyaṃ araṇṇato āgamissati tāya ānītāni madhuraphalā-phalāni paribbuñjitvā idh' eva ṭhāne¹³ ajj' ekarattīm vasitvā pāto va dārake gahetvā gamissasīti¹⁴, tassa nahāte ti tāya nahāpīte, upaghāte¹⁵ ti si- 25 samhi¹⁶ upasiṅghite¹⁷, atha te māladhārīne¹⁸ ti atha vicitrāya mālāya alaṃkate mālāṃ vahaṃāne, pālipotthakesu pana atha te māladhārīno ti likhitaṃ, tass' attho na vicārīto, mūlaphalākīṇe ti maggapātheyyass' atthāya dinnehi nānāphalāphalehi ākiṇṇe, gacchissā ti gamissasīti¹⁹.

Jūjako āha:

30

¹ Bds -lan. ² Cks -no, Bd pivamāno. ³ Bd adds na sussati. ⁴ Bd evaṃ taṃ yācitāgañchīti. ⁵ Cks add yeva. ⁶ Cks -tam hatthe. ⁷ Bd gato; gatā wanting in Cks. ⁸ all three MSS -i. ⁹ Bd upagghāte. ¹⁰ Bd gaccha ādāya. ¹¹ Bd ete. ¹² Cks ekaṃ. ¹³ Bd vaho. ¹⁴ Cks omit ga-. ¹⁵ Bd upagghāte. ¹⁶ Cks sīsam. ¹⁷ Cks -siṅghāte. ¹⁸ Cks -no. ¹⁹ gacchissā - - wanting in Bd.

449. Na vāsam abhirocāmi, gamanaṃ mayha ruccati,
antarāyo pi me assa, gacchaṇ ñeva rathesabha. 2132.
450. Na h' etā yācayogī naṃ, antarāyassa kāriyā,
itthiyo¹ mantaṃ jānanti, sabbam gaṇhanti vāmato. 2133.
- 5 451. Saddhāya dānaṃ dadato māsaṃ addakkhi mātaraṃ,
antarāyam pi sā kayirā, gacchaṇ ñeva rathesabha. 2134.
452. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
saddhāya dānaṃ dadato evaṃ puññaṃ pavaḍḍhati. 2135.
453. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
10 mādisassa dhanam datvā rāja saggaṃ gamissatīti. 2136.

Ta. na hetā yācayogī naṃ ti ettha naṃ ti nipātamattaṃ, i. v. h.: mahārāja etā itthiyo nāma na hi yācayogī yācanāya² anucchavikā na honti kevalaṃ antarāyassa kāriyā ti dāyakaṇaṃ puññaṃ antarāyaṃ yācakaṇaṃ ca lābhan-tarāyaṃ karonti, mantaṃ ti itthiyo³ māyaṃ nāma jānanti, vāmato ti sab-baṃ⁴ vāmato gaṇhati na dakkhiṇato⁵, saddhāya -- ti kammaṇ ca phalaṇ ca saddahitvā dānaṃ dadato, māsaṃ ti mā āsaṃ⁶ mātaraṃ addakkhi, kayirā ti kareyya, amantayassute ti jānāpehi mayā saddhiṃ pesehīti vadati, dadato ti dadantassa.

Vessantaro āha:

- 20 454. Sace tvaṃ n' icchase daṭṭhuṃ mama bhariyaṃ patibbataṃ
ayyakass' api dassehi⁷ Jālim Kaṇhājinaṃ ubho⁸. 2137.
455. Ime kumāre disvāna maṇjuka piyabhāṇine
patīto sumano vitto⁹ bahuṃ dassati¹⁰ te dhanan ti. 2138.

Ta. ayyakassā 'ti mayhaṃ pituno Saṇjaya-mahārājassa dvinnāṃ ku-
25 mārānaṃ ayyakaassa, dassatīti¹¹ so rājā tuyhaṃ bahuṃ dhanam dassati¹².

Jūjako āha:

456. Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me,
rājā¹³ daṇḍāya maṃ dajjā vikkheyya haneyya vā
jino dhanā ca dāse¹⁴ ca gārayhassa brahmabandhuyā ti. 2139.
- 30 Ta. acchedanassā 'ti acchinditvā gahaṇassa bhāyāmi, rājā¹⁵ -- ti ayaṃ
brāhmaṇo dāraḥ acoro¹⁶ daṇḍam assa upanethā¹⁷ ti evaṃ daṇḍatthāya maṃ

¹ Bđ itthikā. ² Cks yācamānāya. ³ Cks itthi. ⁴ Cks sabbā. ⁵ Cks -to. ⁶ Cks etesaṃ. ⁷ so Cks; Bđ ayyakassāmi me dehi; read: ayyakassāp' ime dehi? ⁸ Bđ jālikāṇhājīnācubho. ⁹ Bđ citto. ¹⁰ Cks dasseti. ¹¹ Ck dassati no ti, Ck dassati to ti, Bđ dassati ne dhananti. ¹² Cks dassatīti. ¹³ Ck Bđ rāja. ¹⁴ Bđ dāsāñ. ¹⁵ Bđ rāja. ¹⁶ Cks add ti. ¹⁷ Bđ dethā.

rājānam¹ dadeyya, gārayh' assa - - ti kevalam brāhmaṇiṇi² ca garahitabbā³ bhavissāmiti.

Vessantaro āha :

457. Ime kumāre disvāna muṇḍuke piyabhāṇiṇe
dhamme ṭhito mahārājā Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ 5
laddhā pītisomanassaṃ bahum dassati te dhanan ti. 2140.

Jūjako āha :

458. Nāhan tam pi karissāmi yaṃ maṃ tvaṃ anusāsasi,
dārake ca ahaṃ nassaṃ brāhmaṇiṇi⁴ paricārake ti. 2141.

Ta. dārake cā 'ti alaṃ mayhaṃ aṇṇena dhanena ahaṃ ime dārake' ca 10
attano brāhmaṇiṇi⁵ paricārike⁶ nassaṃmiti.

Taṃ tassa pharusavacanaṃ sutvā dārakā piṭṭhipaṇṇasālaṃ
gantvā tato piṭṭhipaṇṇasālato pi palāyitvā gumbagahane nili-
yitvā⁷ tatrāpi Jūjakenāgantvā gahitaṃ⁸ viya attānaṃ sampassa-
mānā kampantā katthaci ṭhātum⁹ asamatthā ito c' ito ca dhā- 15
vitvā caturassapokkharanīṭiraṃ gantvā ḍalhaṃ vākaciraṃ nivā-
setvā udakaṃ oruḥa pokkharapattaṃ sīse ṭhapetvā udakena
paṭicchannā hutvā aṭṭhaṃsu.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha :

459. Tato kumārā vyadhita¹⁰ sutvā luddassa bhāsitaṃ 20
tena tena padhāviṃsu Jāli Kaṇhājinā ubho¹¹ ti. 2142.

Jūjako pi kumāre adisvā Bo-aṃ apasādesi „bho Ve-ra
tvaṃ idān' eva mayhaṃ dārake datvā mayā 'nāhaṃ Jetuttara-
nagaraṃ gamissāmi dārake mama' brāhmaṇiṇi¹² paricārike
nessāmiti' vutte iṇḍitasāṇṇaṃ datvā putte palāpetvā ajānanto 25
viya nisinno, n' atthi maṇṇe lokasmiṃ tayā sadiso musāvādo¹³
ti¹⁰, taṃ sutvā M. kampito hutvā „te palātā bhavissantīti¹⁴
cintetvā „brāhmaṇa mā cintayi, ānemi¹¹ te kumāre“ ti utthāya
piṭṭhipaṇṇasālaṃ gantvā tesāṃ vanagahanaṃ¹² pavitṭhabhāvaṃ

¹ so Ck; Bḍ amaccānaṃ. ² so all three MSS. for -o? ³ Ck -rikā. ⁴ Bḍ niliyiṃsu. ⁵ Ck -tā. ⁶ Bḍ sandhāretum. ⁷ so Ck for vyadhita? Bḍ byḍdhita.
⁸ Bḍ cubho. ⁹ Ck maṃ. ¹⁰ Bḍ -diti. ¹¹ Bḍ ānessāmi. ¹² Bḍ gumba-.

ñatvā padavaḷaṇṇānusārena p-tīraṃ gantvā udake otiṇṇapadam
disvā „udakaṃ oruyha ṭhitā bhavissantīti“ ñatvā „tāta¹ Jālīti“
pakkositvā gāthādvayam āha:

460. Ehi tāta piyaputta², pūretha mama pāramiṃ,
5 hadayam me 'bhisiṇcetha, karotha vacanaṃ mama. 2143.
461. Yānanāvā³ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi santāressaṃ sadevakan ti⁴. 2144.

Tāta Jālīti pakkosi⁵, kumāro pitu saddaṃ sutvā evaṃ
cintesi: „brāhmaṇo maṃ yathārucirū karotu pitarā saddhiṃ
10 dve kathā na kathessāmīti“ sīsaṃ nīharitvā pokkharapattāni
viyūhanto udakā uttaritvā M-assa dakkhiṇapāde patitvā gop-
phakasandhiṃ daḷhaṃ gahetvā parodi, atha naṃ M. āha: „tāta
bhaginī te kuhin“ ti, „tāta ime sattā nāma bhaye uppanne attā-
nam eva rakkhantīti“, atha M. „puttehi me katikā kathā bha-
15 vissantīti“ ñatvā „ehi amma Kaṇhe“ ti pakkositvā gāthādvayaṃ ā.:

462. Ehi amma piyadhīti⁶, pūretha mama pāramiṃ⁶,
hadayam me 'bhisiṇcetha, karotha vacanaṃ mama. 2145.
463. Yānanāvā⁷ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi uddharissaṃ⁸ sadevakan ti. 2146.
20 Sāpi „pitarā saddhiṃ dve kathā na kathessāmīti“ tath'
eva uttaritvā M-assa vāmapāde patitvā gopphakasandhiṃ⁹ daḷ-
haṃ gahetvā parodi, tesaṃ assūni M-assa phullapadumavaṇṇe
pādapiṭṭhe patanti, tassa assūni tesaṃ suvaṇṇaphalakasadisāya
piṭṭhiyā patanti, atha M. kumāre utṭhāpetvā assāsetvā „tāta
25 Jālī, kirū tvaṃ mama dānavittabhāvaṃ na jānāsi, ajjhāsayaṃ
me tāta matthakaṃ pāpehīti“ vatvā goṇe agghāpento viya
tatth' eva ṭhitō kumāre agghāpesi, so kira puttaṃ āmantetvā
āha: „tāta Jālī, tvaṃ bhujisso hotukāmo brāhmaṇassa nikkha-

¹ C^k ammatāta. ² B^d piyāputtā. ³ B^d adds tattha hadayaṃ me bhisiṇcethā
ti brāhmaṇa akkosanena uphaṃ mama hadayaṃ vupasametha bhavasāgare ti
sāgarasadiṇe bhaye acalā yānā ca nāvā ca me hotha ahaṃ sadevakaṃ lokam jāti-
pāraṃ tāressāmīti. ⁴ B^d omits tāta - -. ⁵ B^d piyā dhītā. ⁶ C^k piyā me dāna-
pārami. ⁷ C^k yanā-. ⁸ C^k -rissāmi. ⁹ all three MSS. goppa-.

sahassam datvā bhujisso bhaveyyāsi, bhaginī pi kho pana te
uttamarūpadharā, koci nīcajātiko brāhmaṇassa kiñcid eva
dhanam datvā tava bhaginīm bhujissam katvā jātisambhedam
kareyya, aññatra raññā sabbasatadāyako nāma n' atthi, tasmā
bhaginī te bhujissā hotukāmā brāhmaṇassa dāsasatam dāsi- 5
satam hatthis. assas. usabhas. nikkhasatan ti sabbasatam' datvā
bhujissā hotū' 'ti evam kumāre agghāpetvā samassāsetvā
assamapadam netvā kamaṇḍalunā udakam gahetvā „ehi vata
bho brāhmaṇa' 'ti' sabbaññūtaññāssa' patthanam katvā uda-
kam pātetvā „puttena me sataguṇena sahasaguṇena satasa- 10
hasaguṇena sabbaññūtaññānam eva piyataran' ti paṭhaviṃ unnā-
dento brāhmaṇassa piyaputtadānam adāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

404. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājīnam ubho'
brāhmaṇassa adā dānam Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano. 2147. 15
405. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājīnam ubho'
brāhmaṇassa adā vitto' puttake dānam uttamam. 2148.
406. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahaṃsanam,
yaṃ kumāre padinnamhi medinī samakampatha. 2149.
407. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahaṃsanam, 20
yaṃ pañjalikato rājā kumāre sukhavacchite'
brāhmaṇassa adā dānam Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano ti. 2150.

Ta. vitto' ti pītisomanasajāto hutvā, tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ ti
tadā dānatejasa unnadanti' mahāpaṭhavi kampi, Sinerupabbatarājā onami, sabbe
devā sādhu-kāram adāsu. yāva Brahmāloka ekakolāhalaṃ ahoṣi, khaṇḍikavassam 25
vassī', akālavijjulatā niccharīsu, Himavanta-vāsīno sīhādāyo sakala-Himavantaṃ
ekaniṇṇādāma karīsu, evaṇṇupāma bhīmsanakam ahoṣi, Pāliyaṃ pana medinī
samakampathā' 'ti ettakam eva vuttam, yaṃ ti yadā, sukhavacchite ti su-
khasamvaḍḍhite sukhavasāte sukhapari-pālīte adāsi, bho brāhmaṇa puttana me
sataguṇena sahasag. satasahasag. sabbaññūtaññānam eva piyataran ti tass' 30
atthāya adāsi.

¹ Bđ -tāni. ² Bđ adds āmantetvā. ³ Bđ adds paccayo hotuti. ⁴ C^s -jinā ubho.
Bđ -jinam cubho. ⁵ C^s jālikaṇhājīnāvubho. ⁶ C^s citto. ⁷ C^s -vajjite. ⁸ C^s
-ti, Bđ unnādenti. ⁹ Bđ ghanika-, C^s vasi. ¹⁰ Bđ sampakampathā.

M. dānaṃ datvā „aho sudinnaṃ me dānaṃ“ ti pītiṃ up-
pādetvā kumāre olokeno atṭhāsi. Jūjako pi vanagumbaṃ pavi-
sitvā vallīṃ dantehi bhinditvā ādāya kumārassa dakkhiṇa-
hatthaṃ kumārīkāya vāmahatthena saddhiṃ ekato bandhitvā
5 tam eva vallikoṭṭhi poṭṭhayamāno gahetvā pāyāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

466. Tato so brāhmaṇo luddo lataṃ dantehi chindiya
latāya hatthe bandhitvā latāya anumajjatha. 2151.
469. Tato so rajjumo ādāya daṇḍam ādāya¹ brāhmaṇo
10 ākoṭṭayanto te² neti³ Sivirājassa pekkhato ti. 2152.

Ta. tesam pahaṭṭhāne chavi chijjati lohitaṃ paggharati,
paharaṇakāle aññamaññam piṭṭhiṃ dadanti⁴, ath' ekasmiṃ
visamaṭṭhāne brāhmaṇo pakkhalitvā pati, kumārānaṃ mudu-
hatthehi thaddhavalli gaḷitvā gatā, te rodamānā palāyitvā
15 M-assa santikaṃ āgamimsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

470. Tato kumārā pakkāmuṃ brāhmaṇassa pamuñciya,
assupunṇehi nettehi pitaraṃ so udikkhati. 2153.
471. Vedham assatthapattaṃ va pitu pād' abhivandati,
20 pitu pādāni vanditvā idaṃ vacanam abravī : 2154.
473. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
yāva ammam pi passemu atha no tāta dassasi. 2155.
475. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
mā no tvaṃ tāta adadā yāva ammāpi eti⁵ no,
25 tadāyaṃ brāhmaṇo kāmam vikkiṇātu hanātu vā : 2156.
474. Balaṃkapādo addhanakho⁶ atha ovaḍḍhapiṇḍiko⁷
dīghuttaroṭṭho capalo kaḷāro bhaggaṇāsako 2157.
475. Kumbhūdaro bhaggapiṭṭhi atho visamacakkhulo⁸
lohamassu⁹ haritakeso valīnaṃ¹⁰ tilakāhato 2158.
30 476. Piṅgalo ca vinato ca vikato¹¹ ca brahā kharo¹²
ajināni ca sannaddho amanusso bhayānako 2159.

¹ Bḍ daṇḍañcādāya. ² Cks so. ³ Cks nete. ⁴ Bḍ piṭṭhiyo namanti. ⁵ Bḍ etu.
⁶ so Cks; Bḍ andha-. ⁷ Bḍ obandha-. ⁸ Bḍ -uko. ⁹ Cks lomahassu. ¹⁰ Bḍ
valīnati. ¹¹ Bḍ -ṭo. ¹² Cks karo.

477. Manusso udāhu yakkho maṃsalohitabhojano
gāmā araṇṇāṃ āgamma dhanāṃ taṃ tāta¹ yācati,
niyamāne piśācena kin nu tāta udikkhasi, 2160.
478. Asmā² nūna te hadayaṃ āyasam dāḥabandhanāṃ
yo no baddhe na jānāsi brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sumbhati. 2161. 5
479. Idh' eva acchataṃ Kaṇhā na sā jānāti kismici
migīva khīrasammattā³ yūthā hīnā pakandatīti. 2162.

Ta. udikkhatīti pitu santikaṃ gantvā pakampamāno oloketi, vedhan
ti vedhamāno, tvaṇca no tāta dassasīti tāta tvaṇ ca amhe tāya anāgatāya 10
eva brāhmaṇassa adāsi, mā evaṃ karī, adhivāsehi tvaṃ kalam tāta yāva ammam
pi passemu, atha no tāta ammāya dīṭṭhakāle tvam pi dassasi, vikkiṇātu ha-
nātu vā ti tāta ammāya āgatakāle esa amhe vikkiṇātu vā hanātu vā yaṃ vā
icchehi taṃ vā karotu, api ca kho paṇ' esa kakkhaḷo pharusso aṭṭhārasaḥhi purisa-
dosehi samannāgato ti aṭṭhārasapurisadose kathesi: tattha balaṃkapādo pat- 15
tharītapādo⁴, addhanakho⁵ ti pūtinakho ti a., atho ovaḍḍhapinḍiko⁶ ti
hetṭhā galitapinḍikatamaṃ⁷, dīghuttaroṭṭho ti mukham pidahitvā ṭhitena⁸
uttaroṭṭhena samannāgato, capalo ti paggharitalālo, kaḷāro ti sūkaradāṭṭhehi
samannāgato, bhaggaṇāsako ti bhaggāya nāsāya s., lohamassū⁹ ti tamba-
vaṇṇamassu, haritakeso ti suvaṇṇavaṇṇakeso virūḷhakeso, valīnan ti sarīra- 20
cammassa valīnagahito¹⁰, tilakāhato ti kālatilakehi parikkhīto¹¹, piṅgalo ti
bīlālakkhisadisehi akkhihi s., vi nato ti kaṭiyaṃ ca piṭṭhiyaṃ ca khandhe cā¹² ti
tisu ṭhānesu vaṃko, vikato ti vikatapādo¹³ abaddhasandhīti pi vuttam, katākato¹⁴
ti vīvarantehi aṭṭhisandhibhi samannāgato, brahā ti dīgho, amanusso ti na
manusso manussavesena vicaranto pi yakkho esa, bhayānako ti ativiya bhīm- 25
sanako, manusso vā udāhu yakkho ti tāta sace evaṃ koci puccheyya atha maṃ-
salohitabhojano ti vattum yuttam, dhanau taṃ tāta yācatīti tāta esa am-
hākaṃ maṃsam khādītukāmo tumhe puttadhanāṃ yācati, udikkhasīti maj-
jhataṃ¹⁵ pekkhasi, asmā¹⁶ nūna te hadayan ti tāta mātāpitunnam hadayan
nāma puttesu mudukam hoti puttānam dukkham na sahati¹⁶, tava pana pāsāṇo¹⁷ 30
viya maññe hadayaṃ athavā¹⁸ āyasam dāḥabandhanāṃ, tena ambhākaṃ evarūpe
dukkhe uppanne¹⁹ na jānāsīti ajānanto viya acchasi, accāyikena luddena
'ti ativiya luddena pamānāṭikkantena, yo no ti brāhmaṇena no amhe kanittha-
bhātike baddhe bandhite yo tvaṃ na jānāsi²⁰, sumbhātīti poṭheti²¹, idheva

¹ Cks dhanam tātāva. ² Cks add ha. ³ Bd khīrasampattā, Cks sara-. ⁴ Bd patthaṭa-.
⁵ Bd anta-, Bs andha-. ⁶ Cks ovaḍḍhi, Bd obandha-. ⁷ so Ck; Cs -piṇḍitata-
mam, Bd -piṇḍimaso. ⁸ Hds add dīghena. ⁹ Cks lomahaṃsū. ¹⁰ so Cks;
Bd valigahitam. ¹¹ Bd -kiṇṇo. ¹² Ck vinata-, Bd vikoṭo ti vikaṭa-. ¹³ Bd
katākātā. ¹⁴ Bd abhu. ¹⁵ Cks amma. ¹⁶ Bd -anti. ¹⁷ Bd -ṇa. ¹⁸ Cks ti. ¹⁹
Bd add na ruffati. ²⁰ Cks omit yo no ti - -. ²¹ Bd pothi-.

acchatan ti tāta ayaṃ Kaṇhājīnā na kiñci dukkhaṃ jānāti, yathā nāma khīra-sammattā¹ migapotikā yūthaparilīnā mātaraṃ apassanti khīratthāya pakandati evaṃ ammaṃ apassanti kandiṭṭhā sussitvā marissaṭṭi, tasmā mañiṇe brāhmaṇassa dehi, ahaṃ gamissāmi, ayaṃ Kaṇhājīnā idb' eva hotu 'ti.

5 Evam vutte² M. na kiñci kathesi, tato kumāro mātāpi-tunnaṃ ārabba paridevanto āha:

480. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ (supra p. 50)
yaṃ ca ammaṃ na passāmi³ tam me dukkhataraṃ ito. 2163.
481. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ
10 yaṃ ca tātaṃ na passāmi³ tam me dukkhataraṃ ito. 2164.
482. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁴
Kaṇhājīnaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2165.
483. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁵
Kaṇhājīnaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2166.
- 15 484. Sā nūna kapaṇā ammaṃ ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājīnaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2167.
485. So nūna kapaṇo tāto ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājīnaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2168.
486. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁶,
20 addharatte va⁷ ratte vā nadīva avasucchati⁸. 2169.
487. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁶,
addharatte va⁷ ratte vā nadīva avasucchati⁸. 2170.
488. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni—tāni ajja jahāmase. 2171.
- 25 489. Assatthā panasā ceme⁹ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni—tāni ajja jahāmase. 2172.
490. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
yatth' assu pubbe kilāma—tāni ajja jahāmase. 2173.
491. Vividhāni pupphajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema—tāni ajja jahāmase. 2174.
- 30 492. Vividhāni phalajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma—tāni ajja jahāmase. 2175.
493. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kilāma—tāni ajja jahāmase ti. 2176.

¹ Ck -sammattā, Bd -samattā. ² Ck -o. ³ Bd passissam. ⁴ Bd rucchati, B^o rujjati. ⁵ Bd ciraṃ rucchati assame. ⁶ Bd rucchati. ⁷ Cks ca. ⁸ Cks -sujjhati, Bd -sussati. ⁹ Bd^s cime.

Ta pumunā ti bhavē vicarantena¹ pumunā purisena mādisena, labbhā ti labhītabbam eva, tamme dukkhataram ito ti tam me ammaṃ passitum alabhaṇtassa dukkhaṃ hoti ito² poṭhena dukkhato sataguṇena dukkhataram, rucchitīti rodissati, adḍharatteva rattevā ti sakalaratte vā amhe saritvā ciraṃ rodissati, avasucchatīti³ appodakā kunnadī viya avasucchissati⁴, yathā⁵ 5
 khīppam eva sussaati evaṃ aruṇe uggacchaṇṭe yeva sussitvā marissatīti adhippā-
 yen' evaṃ āha, vedisā ti olambanasākhā, tānīti yesaṃ no mūlapupphaphalāni⁶
 gaṇhantehi⁷ ciraṃ kilītaṃ tāni ajja ubho pi mayaṃ jāhāma, hatthikā ti ten'
 eva ambhākaṃ kilānatthāya katahatthikā⁸.

Evaṃ paridevamānam eva saddhiṃ bhaginiyā Jūjako pi 10
 āgantvā poṭhento⁹ gahetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

494. Niyyanānā kumārā te pitaraṃ etad abruvum:
 ammaṃ ārogyaṃ vajjāsī tvaṃ ca tāta sukhī bhava. 2177.
 495. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime 15
 tāni ammaṃ dajjāsī sokaṃ tehi viñessati. 2178.
 496. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
 tāni ammaṃ udikkhanti¹⁰ sokaṃ pativiñessatīti. 2179.

Mahāsattassa putte arabbha balavasoko uppajji hadaya-
 maṃsaṃ unhaṃ ahoṣi, so¹¹ kesarasīhena gahitamattavāraṇo viya 20
 Rāhumukhe pavitṭhacando viya kampamāno sakabhāvena san-
 dhāretum asakkonto assupunṇehi nettehi paṇṇasālaṃ pavisitvā
 karuṇaṃ paridevi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

497. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo 25
 paṇṇasālaṃ pavisitvā karuṇaṃ paridevayīti. 2180.
 Tatoparam Mahāsattassa vilāpagāthā honti:
 498. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dāraṇā,
 sāyaṃ saṃvesanāṅkāle ko ne dassati bhojanaṃ. 2181.
 499. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dāraṇā, 30
 sāyaṃ saṃvesanāṅkāle amma chāt' amha detha no. 2182.

¹ Ck' -to ² Ck' imenā. ³ Cks -sujjhati. Bđ -sussaati ⁴ Cks -sujjhissati, Bđ
 -sussissati. ⁵ Cks tathā ⁶ Cks mūle pupphaphalābhi. ⁷ Bđ gaṇhitehi. ⁸ Bđ
 hatthirūpakā ⁹ Bđ adds te. ¹⁰ Cks -ti, Bđ udikkhati. ¹¹ Cks sokena.

500. Kathan nu patham̐ gacchanti pattikā anupāhanā
santāsunehi¹ pādehi, ko ne hatthe gahessati. 2183.
501. Kathan nu so na lajjeyya sammukhā paharam mama
adūsakānaṃ puttānaṃ alajjī vata brāhmaṇo. 2184.
502. Yo hi me dāsīdās² assa añño vā pana pessiko
tassāpi suvihīnassa³ ko lajjī⁴ paharissati. 2185.
503. Vārijassēva me sato⁵ baddhassa kumināmukhe
akkosati paharati piye putte apassato ti. 2186.

Ta. Kanvajjā⁶ 'ti kathan nu ajja⁷, uparucchantitī saṭṭhiyojanamaggam̐
10 upagantvā rodissanti, saṃvvesanākāle ti mahājanassa paribhūñjanakāle⁸, ko
ne dassatīti ko nesaṃ bhojanaṃ dassati, kathan nu patham̐ gacchantitī
kathan nu saṭṭhiyojanamaggam̐ gamissanti, pattikā ti batthiyānādirahitā, anu-
pāhanā ti upāhanamattehi⁹ viyuttā sukhumālā vatapādā¹⁰, gahessatīti kila-
mathavinodanattāya ko gahissati, dāsīdāsassa¹¹ 'ti dāsīdāso assa, añño
15 vā -- ti tassa pi dāso ti evaṃ paramparāyo mayhaṃ catuttho pesiyo pesana-
kāraḥ assa, tassa evaṃ suvihīnassa¹² 'ti ayaṃ Vessantarassa dāsapatīdāso ti
ñatvā ko lajjī paharissatīti lajjāsampanno ko pahareyya, yuttan nu kho
tassa nillajjaṃ mama putte¹³ paharītun ti, vārijassevā¹⁴ 'ti kumināmukhe bad-
dhassa macchassēva sato mama, apassato ti akāro nipātamattaṃ passantassā¹⁵
20 eva piya¹⁶ putte¹⁷ akkosati c' eva garahati ca aho vata dāruṇo ti.

Atha M-assa kumāresu sinehena evaṃ parivitaḥko udapādi
„ayaṃ brāhmaṇo mama putte ativiya vihetṭetīti“, sokaṃ san-
dhāretuṃ asakkonto „brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitakkhayaṃ
pāpetvā ānessāmi te kumāre“ ti, tato „atṭhānam etaṃ, kumā-
25 rānaṃ pīḷanaṃ atidukkhaṃ iti dānaṃ datvā anutappaṇaṃ
nāma sataṃ dhammo na hotīti“ cintesi, tadatthajotanāya ime
dve parivittakkagāthā nāma honti:

504. Ādu cāpaṃ gahetvāna khaggaṃ bandhitvā vāmato (III p. 340)
ānayāmi sake putte, puttānaṃ hi vadho dukho. 2187.
505. Addhā hi me¹⁸ taṃ dukkharūpaṃ yaṃ kumārā vihaṇāre,
30 sataṃ ca dhammam aññāya ko datvā anutappatīti. 2188.

Ta satan ti pubba-Bodhisattānaṃ pavenīyaṃ dhammaṃ, so kira tasmiṃ
khaṇe Bodhisattapavenīṃ anussari, tato sabba-Bodhisattānaṃ dhanapariccagāṃ

¹ so C^o B^d; C^k yan-. ² C^k B^d -i, C^o ajjī. ³ C^k suphīnassa, C^o suphīnaassa,
B^d suvihīnassa. ⁴ C^k -i, B^d lajja. ⁵ B^d pemāto. ⁶ B^d kaṃ nu ajja. ⁷ B^d
parivasanā-. ⁸ so C^o; C^k vana-, B^d sukhumālapādā, omittīng vata. ⁹ C^k su-
vihitassā, B^d suphīnassā. ¹⁰ C^k add koci. ¹¹ B^d atṭhāna me.

aṅgapariccāgaṃ jīvitaṃ. puttapaṃ. bhariyapariccāgaṃ ti ime pañca mahāpariccāga
apariccajivā Buddha-bhūtapubbā nāma n' atthi, ahaṃ tesāṃ abbhantaro¹,
mayāpi puttadhātaro adatvā na sakkā Buddhena bhavitun ti cintetvā kiṃ tvaṃ
Vessantara paresaṃ dāsathāya diṇṇaputtānaṃ dukkhabhāvaṃ na jānāsi yena²
brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitaṃ khaṇḍhaṃ pāpessāmiti saññāṃ uppādesi, dānaṃ³
datvā pacchā anutāpo⁴ nāma tava ananurūpo ti evaṃ attānaṃ paribhāsivā sace
pi so kumāre māressati⁵ diṇṇakālato patthāya mama na kiñci hotū⁶ 'ti evaṃ⁷
dalhasamādānaṃ adhiṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamitvā paṇṇasāladvāre pāsāpa-
phalake kañcanapaṭimā viya nīdī.

Jūjako pi⁸ kumāre poṭhetvā nesi. Tato kumāro vilapanto ā. : 10

506. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu narā ekacciya⁹ idha
yassa n' atthi sakāmatā yathā n' atthi¹⁰ tath' eva so. 2189.
507. Ehi Kaṇhe marissāma n' atth' attho jiviteṇa no
dinn' amhā ti¹¹ janindena brāhmaṇassa dhanesino
accāyikassa luddassa yo no gāvo va sumbhati. 2190. 15
508. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvārītā (cfr. supra v. 488)
vividhāni rukkhajātāni tāni Kaṇhe jahāmase. 2191.
509. Assatthā panasā ceme¹² nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni tāni Kaṇhe¹³ jahāmase. 2192.
510. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī 20
yatth' assu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁴ jahāmase. 2193.
511. Vividhāni pupphajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema tāni Kaṇhe¹⁵ jahāmase. 2194.
512. Vividhāni phalajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma tāni Kaṇhā¹⁶ jahāmase. 2195. 25
513. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁷ jahāmase ti. 2196.
- Ta. yassā¹⁸ 'ti yassa santike sakāmatā n' atthi.

Puna brāhmaṇo ekasmiṃ visamatthāne pakkhalitvā patito,
tesaṃ hatthato bandhanaṃ¹⁹ muñcitvā gataṃ²⁰, te pahaṭakukkuṭā 30
viya kampamānā palāyitvā ekavegeṇ' eva pitu santikaṃ gatā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

514. Niyyamānā kumārā te brāhmaṇassa pamuñciya
tena tena padhāviṃsu Jāli Kaṇhājina vubho²¹ ti. 2197.

¹ Bā adds hoti. ² Bā kena. ³ Cks -tappo. ⁴ Bā māressati, Cks omīti mā-. ⁵
Bā na kiñci katabaṃ hotīti so. ⁶ Bā adds bodhisattassa mukhe. ⁷ Bā piṭā
atthi. ⁸ Cks Bā si. ⁹ Bā cime. ¹⁰ Cks -hā. ¹¹ Bā bandhunavallī. ¹² Bā
galitaṃ. ¹³ Bā cubho.

Ta tena tenā 'ti tena muttakhaṇena¹ yena disābhāgena tesam pītā atthi
tena padhāvimsu, padhāvitvā pītu santikam eva gamimsū 'ti a.

Jūjako vegen' utthāya vallidaṇḍahattho kapputtthānaggi viya
uggiranto' āgantvā „ativiya palāyitum chekā tumhe“ ti hatthe
5 bandhitvā puna nesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

515. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya brāhmaṇo
ākoṭayanto te² neti Sivirājassa pekkhato ti. 2'98.

Evam niyyamānesu Kaṇhājīnā nivattitvā olokeṇti pitarā
10 sallapi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tam tam Kaṇhājīnā voca ayaṁ maṁ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātaṁ va dāsiyaṁ. 2199.

517. Na cāyaṁ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā.
15 yakkho brāhmaṇavaṇṇena khādituṁ tāta neti³ no,
niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2200.

Ta. tan ti tam passamānaṁ nisinnaṁ pitarāṁ Sivirājāṁ, dāsiyaṁ ti
dāsikam, khādituṁ ti khādanatthāya ayaṁ no girivāraṁ asampatte yeva
ubho hi cakkhūhi surattalohitabindū⁴ paggharantehi khādissāmiti netīti, khādituṁ
20 paritum⁵ vā neti, kim amhe udikkhasi, sabbadā taṁ sukhito hohīti⁶.

Daharakumārīkāya vilapantiyā kampamānāya gacchantiyā
M-assa balavasoko uppajji hadayavatthum uṇham ahosi, nāsi-
kāya appahontiyā mukhena uṇhe assāsapassāse vissajjesi, assūni
lohitabindūni hutvā nettehi nikkhamimsu, so idaṁ evarūpaṁ
25 dukkhaṁ sinehadosen' eva jāyati⁷ na aññena kāraṇena, sineham
akativā majjhatten' eva bhavitabban ti tathārūpaṁ sokasallam
attano ñāṇabalena vinodetvā pakatinisinnākāren' eva⁸ nisīdi.
Girivāraṁ asampatte yeva kumārī vilapanti agamāsi:

518. Ime no pādukā dukkhā, dīgho c' addhā suduggamo,
30 nice c' olambate⁹ suriyo, brāhmaṇo ca tareti¹⁰ no. 2201.

¹ Ck - kāraṇena, C^o vuttakāraṇena. ² B^d avattharanto. ³ Ck^o so. ⁴ Ck^o netu
⁵ B^d rattalohitehi. ⁶ Ck^o pacci-. ⁷ Ck^o hotīti. ⁸ B^d jātaṁ. ⁹ Ck^o - kāraṇe-
neva. ¹⁰ Ck^o nicova-, C^o nicovā-, B^d niceco. ¹¹ Ck^o va taroti, C^o va tarohi

519. Okandāmasi¹ bhūtāni pabbatāni vanāni ca,
sarassa sirasā vandāma supatitthe ca āpake² 2202.
520. Tīṇalatā ca³ osadhyo pabbatāni vanāni ca
ammañ ārogyaṃ vajjātha: ayan no neti brāhmaṇo. 2203.
521. Vajjantu bhonto ammañ ca Maddiṃ amhāka mātaraṃ: 5
sace anupatitukāmāsi khippaṃ anupatiyāsi no, 2204.
522. Ayaṃ ekapadī eti ujum gacchati assamañ
tam eva anupatiyāsi⁴, api passesi no⁵ lahum. 2205.
523. Aho vata re jaṭini vanamūlaphalahārike
suññāṃ disvāna assamañ tan te dukkhaṃ bhavissati. 2206. 10
524. Ativelaṃ nūna amnāya uñchāladdho⁶ anappako
yā no baddhe na jānāti brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sambhati. 2207.
525. Ah' ajja⁷ ammañ passemu sāyaṃ uñchāto āgataṃ,
dajjā amma brāhmaṇassa phalaṃ khuddena missitaṃ, 2208. 15
526. Tadāyaṃ asito⁸ dhāto⁹ na bālhaṃ tarayeyya¹⁰ no,
sutā¹¹ ca vata no pādā, bālhaṃ tāreti¹² brāhmaṇo,
iti tattha vilapiṃsu kumārā mātugiddhino¹³ ti. 2209.

Ta pāduka ti khuddapādā, okandāmasīti¹⁴ avankandāma¹⁵, apacitīm
nīcavuttiṃ dassentā jānāpema, sarassā 'ti imassa padumasarassa pariggāhikān' 20
eva¹⁶ nāgakulāni sirasā vandāma, supatitthe¹⁷ va āpake¹⁸ ti sobhanatit-
thāya¹⁹ nadiyā adhiwatthadevatāpi vandāma, tīṇalatā eā 'ti²⁰ tīṇāni ca olam-
banalatāyo ca, osadhyo ti osadhiyo sabbattha adhiwatthā ca devatā sandhāy'
evam āha, anupatitukāmā ti sace pi sā amhākaṃ padānupadaṃ āgantukāmā,
api passesi no²¹ lahun ti api nāma etāya ekapadiyā anupatamānā puttake 25
te²² lahum passeyyāstī evaṃ taṃ vadeyyāthā 'ti, jaṭinīti baddhajaṭaṃ ārabha
āha, mātaraṃ pamukhaṃ²³ viya ālapanena ālapantī āha, ativelan ti pamānā-
tikkantaṃ katvā uñchācariyāya laddhaṃ vanamūlaphalāphalaṃ, khuddena
missitan ti taṃ ca khuddakamadhunā missitaṃ, asito ti asitāsano²⁴ pari-
bhuttaphalo, dhāto²⁵ ti suhito, na bālhaṃ tarayeyyā²⁶ 'ti na thaddha- 30
varena nayeyya²⁷, mātugiddhino ti matari giddhena samannāgatā balava-
sinehā evaṃ vilapiṃsū 'ti. Kumārāpabbaṃ nīṭṭhitaṃ.

¹ Cks okanda-, Bđ okkandāmasi. ² Cks va āvake. ³ Bđ tīṇalatāni. ⁴ Bđ -pa-
theyyāsi. ⁵ Cks ne. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bđ apiṇṇa. ⁸ Cks asino. ⁹ Ck dāto,
Cđ dāto corr. to dhāto. ¹⁰ Cks taraseyya, Bđ dhārayeyya. ¹¹ Bđ punā. ¹² Bđ
dhāreti. ¹³ Bđ -gaddhino. ¹⁴ Bđ okkandā-. ¹⁵ Bđ -kantāma. ¹⁶ Cks parigga-
hineva, Bđ -ggāhikādeva. ¹⁷ Bđ -titthe. ¹⁸ Cks āvake. ¹⁹ Bđ supatitthāya. ²⁰
Bđ tīṇalatāni. ²¹ Cks ne. ²² Bđ amhe. ²³ Bđ paraṇmukhā. ²⁴ so Bđ; Cks
āsito ti nisinnō. ²⁵ Bđ tato. ²⁶ Cks tareyyā, Bđ dhārayeyya. ²⁷ Bđ dhārayeyya.

Yam pana tam raṇṇā paṭhavim unnādetvā brāhmaṇassa
piyaputtesu dinnesu yāva Brahmaloḷākaḃ ekakoḷāhalaḃ ahoṣi tena
bhijjitaḃ dayā Himavantavāsinidevatāyo tesam brāhmaṇena niy-
yamānānaḃ vilāpaḃ sutvā mantayimsu: „sace Maddi sakālass’
5 eva’ assamaḃ āgamissati tattha puttake adisvā Ve-ram puc-
chitvā brāhmaṇassa dinnabhāvaḃ sutvā balavasinehena padānu-
padaḃ dhāvitvā mahantaḃ dukkhaḃ anubhaveyyā“ ‘ti, atha
te’ devaputte „tumhe sīhavyagghadīpivesena’ nimmitvā deviyā
gamanamaggaḃ’ rumbhitvā’ yāciyamānāpi’ yāva suriyass’
10 atthaḃgamā maggaḃ adatvā yathā caṇḍalokena assamaḃ pa-
visati evaḃ assā sīhādīhi aviheṭṭhanatthāya ārakkhaḃ kareyyā-
thā“ ‘ti āṇāpesuḃ.

Tam atthaḃ pakāseṇto Satthā āha:

537. Tesam lālapitaḃ sutvā tayo vālā vane migā
15 siho vyaggho ca dīpi ca idaḃ vacanaḃ abravuḃ: 2210.
538. Mā h’ eva no rājaḃputtī sāyaḃ uñchāto āgamaḃ
mā h’ ev’ ambhākaḃ nibbhoge heṭṭhayittha vane migā. 2211.
539. Siho ce’ naḃ viheṭṭheyya vyaggho dīpi ca lakkhaṇaḃ
n’ eva Jāṭikumār’ assa kuto Kaṇhājinā siyā,
20 ubhayen’ eva jīyetha paṭim putte ca lakkhaṇā ti. 2212.

Ta. idaḃ vacanamabravuḃ ti tumhe tayo jaṇā siho ca vyaggho ca
dīpi ca ‘ti evaḃ tayo vālamigā hothā ‘ti idan tāva devatā tayo devaputte abra-
vuḃ, māheva no ti Maddi rājaḃputtī uñchāto sāyaḃ mā no āgamaḃ caṇḍalokena
sāyaḃ eva gacchatū ‘ti vadanti, mā hevaḃ ambhākaḃ nibbhoge ti ambhākaḃ
25 bhoge vijjite ambhākaḃ vanaghaṭṭāya mā naḃ koci migo heṭṭheti⁶, yathā na heṭ-
ṭheti⁹ evaḃ assa ārakkhaḃ gaṇhathā ti vadanti, siho ce’ naḃ ti sace hi naḃ
anārakkhaḃ sīhādīsū koci viheṭṭheyya ath’ assā jīvitaḃkḃkḃhayaḃ paṭṭāya n’ eva
Jāṭi assa kuto Kaṇhājinā siyā, evaḃ sā lakkhaṇasaḃpaṇṇā, ubhayeneva -- ti
dvīhi koṭṭhāsehi jīyeth’ eva, tasmaḃ susaḃvīhitaḃ assā ārakkhaḃ karoṭṭha ‘ti.

- 30 Atha te devaputtā „sādhū“ ‘ti tāsam devatānaḃ vacanaḃ
paṭisūṇitvā sīhavyagghadīpino hutvā gantvā tassā āgamaḃ-
magge paṭipāṭiyā nipajjimsu. Maddi pi kho „ajja mayā dussu-

¹ Bḍ kālasseva. ² Bḍ tayo ³ Cks -se. ⁴ Bḍ āga-. ⁵ Ck rūbahitvā. ⁶ Cks
yācamānāpi, ⁷ Cks va. ⁸ Bḍ hedhayittha. ⁹ Bḍ vihedhesi.

pino dīṭṭho, sakālass' eva mūlaphalaṃ gahetvā assamaṃ gamissāmīti¹ kampamānā mūlaphalāni upadhāresi, ath' assa hatthato khaṇṇi² patati, tathā amsato uggiṇvaṇ ca patati, dakkhiṇakkhi ca phandati, phalino rukkhā aphalā viya aphalā ca rukkhā phalino viya khāyimsu, dasa disā na paññāyimsu, sā³ „kin nu kho idaṃ pubbe abhūtapubbaṃ ajja hotīti“ cintetvā āha :

530. Khanittikam me patati dakkhiṇakkhi ca phandati
aphalā phalino rukkhā sabbā muyhanti me disā'. 2213.
531. Tassā sāyaṇhakālamhi assamāgamanam pati
atthamitamhi suriyamhi vālā panthe upaṭṭhahum. 2214. 10
532. Nice c' olambate² suriyo dūre ca vata assamo,
yaṇ ca tesam ito hassam⁴ tan te bhuñjeyyum bhojanam. 2215.
533. So nūna khattiyo eko paṇṇasālāya acchati
tosento dārake chāte mamaṃ disvā anāyatiṃ. 2216.
534. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
sāyam saṃvesanākāle khīrapitā va acchare. 2217. 15
535. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
sāyam saṃvesanākāle vāripitā va acchare. 2218.
536. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaram. 2219. 20
537. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā va upari pallale. 2220.
538. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2221.
539. Ekāyano ekapatho sarā sobbhā ca passato
aññaṃ maggaṃ na passāmi yena gaccheyya assamaṃ. 2222. 25
540. Migā nam' atthu rājāno kānanasmiṃ mahabbalā,
dhammena bhātaro hotha, maggaṃ me detha yācitā. 2223.
541. Avaruddhass' ahaṃ bhariyā rājaputtassa sirīmato
taṇ cāhaṃ nātimaññāmi Rāmaṃ Sītā v' anubbatā. 2224. 30
542. Tumhe ca putte passatha⁵ sāyam saṃvesanam pati
ahaṃ ca putte passeyyam Jālim⁶ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁷. 2225.
543. Bahuṇ c' idaṃ mūlaphalaṃ bhakkho cāyam anappako
tato upaḍḍhaṃ dassāmi maggaṃ me detha yācitā. 2226.

¹ so all three MSS. ² B^d adds: evaṃ sā paridevanti pakkāmi. ³ C^s ol-. ⁴ C^k bhassam, B^d hāyam for hāsam? ⁵ B^d passatha ⁶ C^k B^d jāli. ⁷ B^d -nā-vubho 3: -nāv' ubho?

544. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā
dhammena bhātaro hotha maggaṃ me detha yācitā ti. 2227.

Ta. tassā ti tassā mama, assamāgamanampatitī assamāṃ paṭicca
sandhāya āgacchantiyā, [upaṭṭhahun ti upaṭṭhāya] 1. Iti, te kira paṭhamam
5 paṭipāṭiyā nipaṭṭhitvā tāya āgamanakāle utṭhāya vjambhivā maggaṃ rumbhantā¹
paṭipāṭiyā tiriyaṃ aṭṭhamsu, yañca tesam ti ahañ ca yañ ito mūlaphalam
tesam harissan tañ Ve-ro ca puttakā c' assā 'ti te tayo pi janā bhuñjeyyūṃ,
aññam tesam bhojanam n' atthi, anāyatin ti anāgacchantiṃ mañ ñatvā ekako
va nūna dārake tosentō nisinno ti, samvessanākāle ti aññesu divasesu attano
10 khādāpanapivāpanakāle, khīrapitā vā 'ti yathā khīrapakā² khīrass' atthāya
kanditvā tañ alabbhivā kandantā va niddam okkamanti evam phalāphalattāya
kanditvā alabbhivā kandamānā va niddam upagatā bhavissanti vadati, vāripitā
vā 'ti pade yathā pīpāsītā pāṇiyattāya kanditvā alabbhivā kandantā va niddam
okkamanti iminā nayan' attho daṭṭhabbo, acchare ti acchanti, paccug-
15 gatā -- ti mañ paccuggatā hutvā tiṭṭhanti, paccuggantun ti pi pātho, paccug-
gantvā ti a, ekāyano ti ekass' eva³ ayano ti ekapadimaggo ekapatho ti so ca
eko va dutiyo n' atthi, okkamitvāpi gantum na sakkā, kasmā yasmā: sarā sobbhā
ca passato, nam' atthū 'ti sā aññam maggaṃ adilevā ete yācivā paṭikkamā-
pessāmīti phalapacchiṃ sīsato otāretvā añjalim paggayha namassamānā evam
20 āha, bhātaro ti mayam hi manussarājaputtā tumhe mīgarājaputtā iti me
dhammena bhātaro hotha, avarūddhassā⁴ ti ratṭhato pabbajitassa⁵, Rāmaṃ
Sītāvanubātā ti yathā Dasaratha-rājaputtam Rāmaṃ tassa kaṇiṭṭhā bhagini⁶
Sītā devī tass' eva aggamaheṣī hutvā tañ anubbatā patidevatā hutvā appamattā
upaṭṭhāsi tathā aham pi Vessantaram upaṭṭhahāmi nātimaññamīti vadati,
25 tumhe cā 'ti tumhe ca mayham maggaṃ datvā sayam gocaragahaṇakāle putte
passetha ahañ ca passeyyam, detha me maggaṃ ti yācati.

Atha te devaputtā velam oloketvā „idāni 'ssā maggaṃ
dātum velā“ ti ñatvā utṭhāya⁷ apagacchimsu.

Tam attham pakāsento Satthā imam gātham āha:
30 545. Tassā lālappamānāya bahukāruññasamhitam⁸
sutvā nelapatiṃ⁹ vācam vālā patthā¹⁰ apakkamun ti. 2228.

Ta. nelapatin ti¹¹ na elapatim¹² elapāterahitam¹³ visadam madhuravācam.

Sāpi kho vālesu apagatesu assamāṃ agamāsi, tadā ca
puṇṇamūposatho hoti, sā caṃkamanakoṭiyaṃ patvā yesu ṭhānesu
35 pubbe putte passati tesu apassanti āha:

¹ Ck rumgantā, C^o ruyhantā, B^o rumbhivā. ² B^o khīrapitā. ³ Ck^s ekappasseva.
⁴ B^o pabbā-. ⁵ Ck^s omīti bha-. ⁶ Ck^s velan. ⁷ B^o adda maggā. ⁸ Ck^s ba-
hum-. ⁹ Ck^s te-, C^o nelapanam. ¹⁰ so Ck^s for panthā? B^o pantā. ¹¹ Ck^s
telapittanti, C^o telapitanti. ¹² Ck^s B^o -ti. ¹³ Ck^s elā-, C^o elāpatā-.

546. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaram. 2229.
547. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā v' upari pallale. 2230.
548. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2231.
549. Te² migā viya ukkaṇṇā³ samantā-m-abhidhāvino⁴
ānanditā⁵ pamuditā vaggamānā va⁶ kampare,
ty-ajja putte na passāmi Jālim⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁸. 2232.
550. Chakalīva⁹ migi¹⁰ chāpam pakkhī muttā va¹⁰ pañjarā
ohāya putte nikkhamim¹¹ sīhī vāmi¹² āgiddhinī¹²,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2233.
551. Idaṃ tesam parakkantaṃ nāgānam iva pabbate,
citakā parikiṇṇāyo¹⁵ assamassāvidūrato,
ty-ajja putte na passāmi Jālim⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2234. 15
552. Vālukaṃ pi okiṇṇā puttakā paṃsukunṭhitā
samantā-m-abhidhāvanti, te na passāmi dārake. 2235.
553. Ye maṃ pure paccudenti araṇṇā dūram āyatim
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2236.
554. Chakalīva migi¹⁶ chāpā paccuggantvāna assamā
dūre maṃ pavilokenti, te na passāmi dārake. 2237.
555. Idaṃ ca tesam¹⁷ kiṇanakaṃ¹⁸ patitaṃ paṇḍubeluvam,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2238.
556. Thanā ca mayh' ime pūrā uro ca sampadālati²⁰,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2239. 25
557. Uccaṇṇe me vicinanti²¹ thanā ekā vilambati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim²² Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2240.
558. Y' assu²³ sāyaṇhasamayam puttakā paṃsukunṭhitā²⁴
uccaṇṇe me²⁵ vivattanti te na passāmi dārake. 2241.
559. Ayaṃ so assamo pubbe samajjo paṭibhāti maṃ,
ty-ajja putte apassantyā bhamate viya assamo. 2242. 30

¹ Bd -kunḍitā. ² Bd dve. ³ Cks okiṇṇā. ⁴ Cks abhiyācino. ⁵ Bd ānandino.
⁶ Cks ca. ⁷ Cks jāli, Bd jāli. ⁸ Ck -jināsubho, C -jināsubho, = Jālī-Kaṇhā-
jinā ubho? Bd -jinā cubho. ⁹ all three MSS. ca. ¹⁰ Bd ca. ¹¹ Bd nikkhami,
Cks nikkhami. ¹² Cks Bd cā-. ¹³ Ck jāli, C jāli. ¹⁴ Cks -jināsubho, Bd
-jināsubho. ¹⁵ Bd upakaṇṇāyo. ¹⁶ read: chakalim va nigim? ¹⁷ Bd ne-. ¹⁸
Bd kiṇanakaṃ. ¹⁹ Cks jāli. ²⁰ C -jālīni, Ck -jālīni. ²¹ Bd vicinanti, Ck me
kovicinanti, C he kovicinanti. ²² all three MSS. jāli. ²³ Bd yassu, Cks yassa.
²⁴ Bd -kunḍitā. ²⁵ Cks maṃ.

500. Kim idaṃ appasaddo va assamo paṭibhāti maṃ,
kākolāpi na vassanti,¹ matā me nūna dārakā. 2243.
501. Kim idaṃ appasaddo va assamo paṭibhāti maṃ,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2244.

5 Ta. naṃ ti nīpātamattam, paṃsu -- ti paṃsumakkhitā, paccuggatā-
man ti maṃ paccuggatā hutvā, paccuggantun ti pi pātho, paccuggantvān' eva
attho, ukkaṇṇā¹ ti yathā migapotikā mātaraṃ disvā kaṇṇe ukkhipitvā gīvaṃ
passāretvā mātaraṃ upagantvā haṭṭhatuṭṭhā samantā abhidhāvino, vaggamānā -- ti
vaggamānā mātuhadayamaṃsaṃ kampenti² viya evaṃ pubbe mama puttakā,
10 tyajjā 'ti te ajja na passāmi, chakalīva migi chāpan ti yathā chakalī
migi va³ pañjarasaṃkhātā kulāvakā muttapakkhī va⁴ āmisagiddhīni sīhī va⁵
attano chāpaṃ ohāya gocarāya pakkamanti tathāhaṃ ohāya putte gocarāya nīk-
khamin ti vadati, idaṃ tesāṃ parakkantaṃ⁶ ti vassāratte sānupabbate nā-
gānaṃ padavaḷaṇṇaṃ viya idaṃ tesāṃ⁷ kilanattāne ādhāvanaparidhāvanaparak-
15 kantaṃ⁸ paññāyati, citakā ti sañcitanleitā vālikapuñjā, parikiṇṇāyo ti vip-
kiṇṇāyo, samantāmaḥidhāvanti⁹ ti aññesu divasesu samantā abhidhāvanti,
paccudenti¹⁰ ti paccuggacchanti, dūramāyatīn ti dūrato āgacchantīm, cha-
kalīva migi chāpā ti attano mātaraṃ chakalī va⁷ migi viya⁸ ca chāpā, idaṃ
tesaṃ ti haṭṭhirūpakādīhi kilāntānaṃ idaṃ ca tesāṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ kilāna-
20 beḷuvaṃ parigaḷṭṭvā patitaṃ, mayhīme ti mayhaṃ ime thanā khīrassa pūrā,
uro ca sampadālati¹¹ ti hadayaṃ ca phalati, ucchaṇṇe me vivattanti¹²
mama ucchaṇṇe āvattanti¹³ vivattanti, samajjo¹⁴ -- ti samajjattānaṃ¹⁵ viya
upaṭṭhāti, tyajjā 'ti te ajja, apassantiyā ti apassantiyā mama, bhamate
viyā 'ti kulālacakkaṃ viya bhamati, kākolā ti vanakākā, matā nūnā 'ti
25 addhā batā vā¹⁶ kenaci nītā bhaviṣanti, sakuṇā ti avasesasakuṇā, matā nūnā
'ti addhā matā bhaviṣanti.

Iti sā vilapaṇti M-assa santikaṃ gantvā phalapacchiṃ otā-
retvā M-aṃ tuṇhīm¹⁷ āsīnaṃ disvā dārake c' assa santi-
ke apassanti āha:

- 30 502. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
kākolāpi na vassanti, hatā¹⁸ me nūna dārakā. 2245.
503. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2246.
504. Kacci nu me ayyaputtā migā khādīmsu dārake,
35 araṇṇe īrine¹⁹ vivāne kena nītā me dārakā. 2247.

¹ Cks okiṇṇā. ² Cks kampanti. ³ Bā ca. ⁴ Bā padakkantaṃ. ⁵ Bā ne-.
Bā -nupadakkantaṃ. ⁶ Bā -hī viya ca. ⁷ Cks vāya. ⁸ Cks sammajj-. ⁹ Bā
addhā matā. ¹⁰ all three MSS. -im. ¹¹ Bā matā. ¹² Bā idine, Cks irino.

565. Adu te pahitā dūtā ādu suttā piyamvadā
ādu bahi nu¹ nikkhantā khiddāsu pasutā nu te. 2248.
566. N' ev' assa kesā dissanti hatthapādā ca Jālino
sakuṇānaū ca² opāto, kena nītā me dārakā ti. 2249.

Ta. apirattevame ti api balavapaccūse supinaṃ passantiyā viya me 5
mano, migā ti sikhādayo vālamigā, iriṇe³ ti niroje, vivane ti vivitte, dūtā
ti ādu Jetuttaranagare Sivirañño santikaṃ tayā dūtā⁴ katvā pesitā, suttā ti
paṇṇasālaṃ pavasiṭvā sayitā, ādu bahi no⁵ ti ādu te dārakā khiddāpasutā
hutvā bahi nikkhantā ti pucchati, nevassakesā dissanti ti sāmi Ve-ra n'
eva tesā⁶ kālaṇḍjanavaṇṇā kesā dissanti na jālino ti kaṇcanajālavacittā⁷ 10
hatthapādā, sakuṇānaṃ ca⁸ opāto ti Himavantapadeso hatthiliṅgasakuṇā
nāma atthi, te opatitvā ākāseṇ⁹ eva gacchanti, ten¹⁰ etaṃ¹¹ pucchāmi: kin tehi
sakuṇehi nītā, ito aññesaṃ pi kesañci tesāṃ sakuṇānaṃ viya opāto jāto,
akkhāhi me: kena nītā me dārakā ti.

Evam vutte pi M. na kiñci āha, atha naṃ sā „deva kasmā 15
mayā saddhiṃ na kathesi ko mama doso“ ti vatvā āha:

567. Idam tato dukkhataraṃ sallaviddho yathā vaṇo,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṃ Kaṇhājinaṃ c' ubho. 2250.
568. Idam pi dutiyaṃ sallaṃ kampeti hadayaṃ mama
ty-ajja⁹ putte na passāmi tvaṇ ca maṃ nābhībhasasi. 2251. 20
569. Ajj' eva me imaṃ rattim rājaputta na saṃsasi,
maññe¹⁰ ukkantasattaṃ¹¹ maṃ pāto dakkhisi no matan ti. 2252.

Ta. idam tato -- ti sāmi Ve-ra yaṃ mama raṭṭhā pabbajitāya araṇṇe
vasantiyā putte ca apassantiyā dukkhaṃ idam tava¹² mayā saddhiṃ akathanaṃ
mayhaṃ tato dukkhataraṃ, tvaṇ hi maṃ ajja daḍḍhaṃ¹³ patidahaṇto viya 25
tālā¹⁴ patitaṃ daḍḍena poṭhento viya¹⁵ tuṇḍibhāvena kilamesi, idam hi me
hadayaṃ sallaviddho yathā vaṇo tath' eva kampati¹⁶ c' eva rujjati¹⁷ ca, saṃ-
viddho¹⁸ ti pi pātho, sampatividdho ti attho, ukkantasattaṃ¹⁹ man ti
apagatajivitaṃ, dakkhisi no ti ettha nokāro nipātamatto, maṃ kāless' eva
matam passissasiti²⁰ attho. 30

M. „kakkhaḷakathāya naṃ puttasaṃsaṃ jahāpessāmīti“
cintetvā imaṃ gātham āha:

¹ Bā no. ² Ck -naṃ va, Cc -naṃ ca. ³ Cks iriṇe, Bā idine. ⁴ Bā dūte. ⁵
Cks te. ⁶ so Bā; Cks na jālino vivittā. ⁷ Cks -naṃ va. ⁸ Ck teneta, Bā tena
tarin. ⁹ Cks yañca. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ Cc -santā? Ck -sattā, Bā okkantasantaṃ.
¹² Cks tava idam. ¹³ Bā hi mayhaṃ ajagaradaḍḍhaṃ. ¹⁴ Bā papātā. ¹⁵ Bā
add sallaṇa vaṇaṃ vijhanto viya. ¹⁶ Bā -peti. ¹⁷ Bā rujjati. ¹⁸ Bā saṃpa-
viddho. ¹⁹ Bā okkantasanta. ²⁰ Cks passasiti.

570. Nanu Maddi varārohā rājaputtī yasassinī,
pāto gatāsi uñchāya, kim idaṃ sāyam āgatā ti. 2253.

Ta. kim - - ti Maddi tvaṃ abhirūpā pāsādikā, Himavante nāma bahuvana-
carakā tāpasavijjādharaḥādayo vicaranti, ko jānāti kiñci tayā kataṃ, tvaṃ pāto va
6 gantvā kim idaṃ sāyam āgacchasi, daharakumārake ohāya araṇṇiṃ gattitthiyo
nāma sasāṃkittitthiyo evarūpā na honti, ko nu kho me dārakānaṃ pavatti kim
vā me sāmī¹ cintessatthi ettakam pi nāhosi, pāto va gantvā candālokena āgac-
chasi, mama duggatabhā² assa³ eva doso ti tajjetvā vañcetvā kathesi, sā tassa
kathaṃ sutvā āha:

- 10 571. Nanu tvaṃ saddam assosi ye saram² pātum āgatā
sihassa vinadantassa vyagghassa ca nikujjitāṃ. 2254.
572. Ahu pubbanimittam me vicarantya brahāvane:
khanitto³ me hatthā patito uggīvaṇ⁴ cāpi amsato. 2255.
573. Tadāhaṃ vyādhitā bhītā puthum⁵ katvāna añjalim
15 sabbā disā namassisaṃ api sotthi ito siyā. 2256.
574. Mā h' eva no rājaputto hato sihena dīpinā
dārakā vā parāmatthā acchakokataracchihi. 2257.
575. Siho vyaggho ca dīpi ca tayo vālā vane miḡā
te maṃ pariyāvarum⁶ maggaṃ, tena sāyami āgatā ti. 2258.

- 20 Ta. ye⁴ saram pātum ti ye paniyaṃ pātum imaṃ saram āgatā, vyag-
ghassa cā 'ti vyagghassa aññesaṃ ca hatthiādīnaṃ c' eva sakupasaṃghassa
nikujjitaṃ⁷ ekaninādaṃ saddaṃ kiṃ tvaṃ na assositi pucchati, so pana
M-ena puttānaṃ dinnavesāya saddo ahosi, ahu pubbanimittam ti deva
imassa me dukkhassa anubhavanatthāya pubbanimittam ahosi, uggīvaṇ ti
25 aṃsakūṭe pacchilagganakaṃ, puthun ti visuṃ visuṃ sabbā disā vidiṣā na-
massissaṃ, mā heva no ti ambhakaṃ rājaputto sihādīhi hato mā hotu dārakā
acchādīhi parāmatthā mā hontū 'ti patthayanti namassim, te maṃ pariyāva-
rum maggan ti sāmī ahaṃ hi imāni ca bhīṃsakāni mahantāni dussupinaṃ ca
me dittho ajja sakālass' eva gamissāmi⁸ phalitarukkhe pi aphale viya aphale
30 ca phalite viya passantī kicchena phalāphalēni gabetvā giridvāraṃ sampāpupim
atha te sihādayo maṃ diṣvā maggaṃ paṭipāṭiyā rumbitvā⁹ atthamsu, tena sāyam
āgat' amhi, khamāhi me sāmīti.

- M. tāya saddhiṃ ettakam eva kathaṃ¹⁰ vatvā yāva aru-
nuggamanā na kiñci kathesi, tato paṭṭhāya Maddi nānappa-
35 kāraṃ vilapanti āha:

¹ Bā kiṃdiso me sāmiko. ² Bā sāyam, Ckā sāyam. ³ Bā khanitti. ⁴ Cā Bā -u.
⁵ Ckā paṭiyāru. ⁶ Bā adds saram. ⁷ Ckā nikku-. ⁸ Bā āg-. ⁹ Bā rumpitvā.
¹⁰ Bā ettha - -, Ckā ekameva gāthaṃ.

576. Ahaṃ patiṇ ca putte ca āceram iva māṇavo
anuṭṭhitā divārattim jaṭinī brahmacārinī. 2259.
577. Ajināni paridahitvā vanamūlaphalabhāriyā
vicarāmi divārattim tuyham¹ kāmāhi puttakā, 2260.
578. Aham² suvaṇṇahālididim³ ābhataṃ paṇḍubeluvam
rukkhapakkāni cāhāsīm, ime te⁴ puttā kilanā. 2261. 5
579. Imam muḷālavaṭakam⁵ sālukam piṇjarodakam⁶
bhūñja khuddehi saṃyuttam saha puttehi khattiya. 2262.
580. Padumam Jālino dehi kumudam pana kumāriyā,
māline passa naccante Sivi puttā ti c' avhaya⁷. 2263. 10
581. Tato Kaṇhājinaṇyāpi nisāmehi rathesabha
mañjussarāya vagguyā assamam upayantiyā⁸. 2264.
582. Samānasukhadukkh' ambā ratthā pabbajitā ubho,
api Siviputte⁹ passesi Jālim Kaṇhājinaṇ c' ubho. 2265.
583. Samāne brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
aham loka abhisasim¹⁰ sīlavante bahussute,
ty-ajja putte na passāmi Jālim Kaṇhājinaṇ c' ubho ti. 2266. 15

Ta. āceram -- ti vattasampanno antevāsi ācariyam viya, anuṭṭhitā ti
paricariyānuṭṭhānena anuṭṭhitā apamattā hutvā paṭijaggāmi, tuyham¹ kāmā
ti tumhākam kāmena tumhe patthayanti, puttakā ti kumāre ālapanti paride- 20
vatī, suvaṇṇa -- ¹¹ ti puttakā aham tumhākam nahāpanatthāya suvaṇṇavaṇṇam
hālididim ghaṃsivā¹² ādāya āgatā, beluvan ti kilanatthāya ca vo idam su-
vaṇṇavaṇṇam beluvapakkam pi mayā āgataṃ. rukkhapakkāniti kilanatthāya
aṇṇāni pi manāpāni rukkhaphalāni āhāsīm, ime te¹³ ti puttā ime vo kilanā
ti vadati, muḷālavaṭakan¹⁴ ti muḷālakandakam¹⁵, sālukan ti idam uppālā- 25
disālukam pi me bahum ābhataṃ piṇjarodakan¹⁶ ti sīmghāṭakam, bhūñjā
'ti idam sabbam khuddakamadhunā saṃyuttam puttehi saddhim bhūñjā 'ti pari-
devati, Siviputtā ti c' avhaya¹⁷ 'ti sāmi Sivirāja paṇṇasālāya sayāpitatthā-
nato sīgham putte pakkosa, api Siviti¹⁸ sāmi Sivirāja api putte passesi¹⁹
sace passasi dassēhi, kim maṃ atikilamehi, abhisasin²⁰ ti tumhākam putta- 30
dhītaro mā passitthā 'ti evaṃ nūna akkosi.

¹ Bā tumham. ² Bā imam. ³ Bā -ddham. ⁴ Bā vo. ⁵ so Cks; Bā -livaṭṭakam.
⁶ Bā ciūca-. ⁷ Bā nicāvaya, Cā nicāvaya, Ck nicāvayam. ⁸ Bā -gantiyā. ⁹
Bā siviputte pi. ¹⁰ Cks abhisasim, Bā abhisasi. ¹¹ Bā -ddan. ¹² Cks ghasitvā,
Bā -ddam nissadāyam ghaṃsivā. ¹³ Bā vo. ¹⁴ Cks -vatakan, Bā -livaṭṭakan.
¹⁵ Bā -kuṇḍalikam. ¹⁶ Bā jiñca-. ¹⁷ Bā -puttānicāvaya. ¹⁸ Bā sivi putte pi
passesiti. ¹⁹ Cks passasi. ²⁰ Cā ahasin, Bā abbissasin.

Evam vilapamānāya M. na kiñci kathesi, sā tasmim aka-
thente kampamānā candālokena putte vicinanti yesu yesu jam-
burukkhādisu ṭhānesu te¹ pubbe kilīmsu tāni tāni patvā pari-
devanti āha:

- 5 584. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvārītā
vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare. 2267.
585. Assatthā panasā cēme nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare. 2268.
586. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
10 yatth' assu pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2269.
587. Vividhāni pupphajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe dhāriṃsu, te kumārā na dissare, 2270.
588. Vividhāni phalajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjīmsu, te kumārā na dissare. 2271.
15 589. Ime te hatthikā assā balivaddā ca te² ime
yehi-ssu³ pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare ti. 2272.

Ta. ime te hatthikā ti pabbatūpari dārake adisvā paridevamānā tato
oruyha puna assamapadam āgantvā ta. te upadhārenti kilanabhaṇḍāni tesam
disvā evam āha:

- 20 590. Ime sāmā sasolūkā⁴ bahukā kadalimigā
yehi-ssu³ pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2273.
591. Ime haṃsā ca koñcā ca mayūrā cittapekkhanā⁵
yehi-ssu³ pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2274.

Ta. sāmā ti khuddakā sāmā suvaṇṇamīgā, sasolūkā⁴ ti sasā ca ulūkā⁶ ca.

- 25 Sā assamapade piyaputte adisvā nikkhamitvā pupphitavana-
ghaṭaṃ pavisitvā taṃ taṃ ṭhānaṃ oloketvā⁷ āha:

592. Imā tā vanagumbāyo pupphitā sabbakālīkā⁸
yatth' assu pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2275.
593. Imā [tā] pokkharāṇiyo rammā cakkavākūpakūjitā⁹ (VI ⁴⁷/₁₉)
30 mandālakehi¹⁰ sañchannā padumappalakehi ca
yatth' assu pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2276.

¹ Cks tesu. ² Cks no. ³ Cks yehīmsu. ⁴ Bđ sasolūkā, Ck sasolūkā, Cs sasolūkā.

⁵ so Cks for -pekkhanā, see Subhūti Abhidh. 627; Bđ citrapakkhino. ⁶ Bđ ullūkā.

⁷ Bđ -kenti. ⁸ Ck -kāmikā, Cs -kāṭikā. ⁹ Ck -kuñjitā, Cs -kuñchitā. ¹⁰

Cks maddā.

Ta. vanagumbāyo ti vanagumbā.

Sā katthaci putte adisvā puna M-assa santikaṃ gantvāna dummukhaṃ disvā āha:

594. Na te katthāni bhinnāni, na te udakaṃ ābhataṃ,
aggī pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 2277. 5
595. Piyo piyena saṃgamaṃ samo me¹ vyapahaññati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim Kaṇhājinaṃ c' ubho ti. 2278.

Ta. na hāpito ti na jalito, i. v. h.: sāmi tvaṃ pubbe katthāni bhindasi udakaṃ āharitvā tvaṃ aṅgarakapalle aggim karosi ajja tesu ekaṃ pi akatvā kin nu mando va jhāyasi tava kiriyāṃ mayhaṃ na ruccatīti, piyo -- ti Ve-ro 10 mayhaṃ piyo ito me piyataro nāma n' atthi iminā piyena saṃgamaṃ samā-gantvā pubbe samo me¹ vyapahaññati dukkhaṃ vigacchatī ajja pana me imaṃ passantiyāpi soko na vigacchatī kin nu kho kāraṇaṃ ti, ty ajjā 'ti hotu dīṭṭham me kāraṇaṃ: te ajja putte na passāmi tena me imaṃ passantiyāpi soko na vigacchatīti. 13

Tāya evaṃ vutte M. tuṇhībhūto va nisīdi, sā tasmim aka-thente sokasamappitā pahaṭakukkuṭī viya kampamānā pana paṭhamam vicaritaṭṭhānāni vicaritvā paccāgantvā āha:

596. Na kho no deva passāmi yena te nihitā² matā,
kākolāpi na vassanti, hatā³ me nūna dāraḥ. 2279. 20
597. Na kho no deva passāmi yena te nihitā² matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dāraḥ ti. 2280.

Ta. na kho no ti deva na kho amhākaṃ putte passāmi, yena te ni-hitā² matā ti kenaci tesam nihitabhāvam⁴ pi na jānamīti adhippāyen' evam ā.

Evaṃ vutte pi M. na kiñci kathesi, sā puttāsokena⁵ putte 25 upadhārentī tatiyaṃ pi tāni ṭhānāni vātavegena vicari, ekarattim vicaritaṭṭhānaṃ parigaṇhantānaṃ⁶ pannarasayojanamattaṃ ahoṣi, atha ratti vibhāyi⁷, aruṇodaye jāte sā punāgantvā M-assa san-tike ṭhitā paridevi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 30

598. Sā tattha paridevitvā pabbatāni vanāni ca
puna-d-ev⁸ assamaṃ gantvā sāmikass' anti rodati⁹. 2281.

¹ Bḍ samohaṃ. ² Bḍ te nihitā. ³ Bḍ matā. ⁴ Bḍ nihita-. ⁵ Bḍ adda phuṭhā.
⁶ so C^o; C^k -gaṇhānaṃ, Bḍ nīparigaṇhānaṃ. ⁷ C^k vibhāyi, Bḍ vibhāsi. ⁸
C^k punadeva. ⁹ B^o antikerodi, C^k antitoti.

599. Na kho no deva passāmi yena te nibhitā¹ matā,
kākolāpi na vassanti, hatā² me nūna dārakā. 2282.
600. Na kho no deva passāmi yena te nibhitā¹ matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2283.
- 5 601. Na kho no deva passāmi yena te nibhitā¹ matā
vicarantī rukkhamaññesu³ pabbatesu guhāsu ca. 2284.
602. Iti Maddī varārohā rājaputtī yasassinī⁴
bāhā paggayha kanditvā tatth⁵ eva patitā⁶ chamā ti. 2285.

Ta. sāmikassantirodattitī⁷ bhī. sā Maddī ta. Vamkapabbatakucchiyañ
10 sānupabbatavanāni vicarantī paridevitvā punāgantvā sāmikañ nissāya⁸ tass⁹
antike ṭhitā puttānañ atthāya rodattī¹⁰, na kho no ti ādini vadantī parideva-
tīti a., iti Madditī bhī. evaṃ sā uttamasarīrā varārohā Maddī rukkhamaññādisu
vicarantī dārake adisvā nissamañsayam matā bhavissantitī, bāhā paggayha kan-
ditvā tass¹¹ eva V-rassa pādamūle chinnaśuvannaṇṇakadoli vīya chamāya paṭi.

- 15 M. „matā“ ti saññāya kampamāno „atthāne videse matā
Maddī, sace hi-ssā Jetuttaranagare kālakiriya abhaviṣṣa ma-
hanto parihaṇo⁷ abhaviṣṣa, dve raṭṭhāni caleyyum, ahañ pana
araññe ekako, kin nu kho karissāmīti“ uppannabalavasoko
satiñ paccupaṭṭhāpetvā „jānissāmi pi tāvā“⁸ 'ti utthāya tassā
20 hadaye hatthañ ṭhapetvā santāpavattim⁹ ṇatvā kamaṇḍalunā
udakañ āharitvā sattamāse kāyasaṃsaggam¹⁰ anāpannapubbo pi
balavasokena pabbajitabhāvañ sallakkhetum asakkonto assu-
pūṇṇehi nettehi tassā sisam ukkhipitvā urūsu ṭhapetvā udakena
paripphosetvā¹⁰ mukhañ ca hadayañ ca parimajjanto nisīdi,
25 Maddī pi kho thokañ vītināmetvā satiñ paṭilabbhitvā utthāya
hirottappam paccupaṭṭhāpetvā M-añ vanditvā „sāmi V-ra dārakā
te kuhiñ gatā“ ti ā. „Devi ekassa me brāhmaṇassa dā-
satthāya dinnā“ ti.

Sam atthañ pakāsento Satthā āha:

- 30 603. Tam ajjhapattam¹¹ rājaputtim udakena abhisiñcatha,
assatthañ nam viditvāna atha nam etad abravīti. 2286.

¹ B^d nibhitā. ² B^d matā. ³ C^k -le. ⁴ C^k papatā. ⁵ C^k santirodattitī,
C^d santirodattitī, B^e sāmikassantirodattitī. ⁶ B^d rodantī, B^e rodī. ⁷ B^d -vāro. ⁸
B^d santāpavattim. ⁹ B^d omits sam. ¹⁰ C^k paṭipposetvā. ¹¹ so all three MSS.

Ta. ajjhapattan ti attano santikaṃ pattam, pādamūle patitvā visaññi-bhūtan ti a, nam etadabravīti etaṃ ekassa me brāhmaṇassa dāsattthāya dinnā ti vacanaṃ abhavi.

Tato tāya „deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattim paridevitvā vicarantiyā kin nācikkhīti“ vutte M. āha: 5

604. Ādiyen' eva te Maddi dukkhaṃ na kātum icchisaṃ¹,
daḷiddo yācako vuddho brāhmaṇo gharam āgato
tassa dinnā² mayā puttā, Maddi mā bhāyi assasa. 2287.
605. Maṃ passa Maddi mā putte mā bālhaṃ paridevasi,
lacchāma putte jīvanta ārogā ca bhavāmase. 2288. 10
606. Putte pasuṇ ca dhaññaṇ ca yaṇ ca-m-aññaṇ ghare dhanam
dajjā sappuriso dānam disvā yācakamāgate,
anumodāhi³ me Maddi, puttake dānam uttaman ti. 2289.

Ta. ādiyenevā 'ti ādikena, i. v. h. sace te abam ādito va tam atthaṃ ācikkhissam tava sokaṃ dhāretum⁴ asakkontiyā hadayaṃ phaleyya tasmā ādiyen' 15
eva te Maddi dukkhaṃ n' akkhātum icchisaṃ ti, gharam āgato ti imaṃ am-bhakaṃ vasanaṭṭhānam āgato, arogā ca bhavāmase ti yathā⁵ mayam arogā homa jīvamānā avassaṃ putte passissāma, yañcamaññaṇ ti yaṇ ca aññaṇ⁶ ghare, dhanam ti saviññāpakāviññāpakam dhanam, dajjā -- ti sappuriso hi uttamattamā patthento uram bhinditvā hadayamaṇsaṃ pi dānam dadeyyā 'ti. 20

Maddi āha:

607. Anumodāmi te deva, puttake dānam uttamaṃ,
datvā cittaṃ pasādehi, bhiyyo dānadado bhava⁷ 2290.
608. Yo tvaṃ maccherabhūtesu manussesu janādhipa
brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ raṭṭhavadḍhana ti. 2291. 25

Ta. anumodāmi te ti dāsa māse kucchiyam dhāretvā divasassa dvittik-khattum nahāpetvā pāyevā bhojetvā ure nipajjāpetvā paṭijaggatputtakesu Bo-ena dinnesu sayam patim anumodanti evam ā, iminā kāraṇena jānitabbaṃ⁸ pitā va dāraḥānam sāmiko ti, bhiyyo -- ti mahārāja uttarim pi punappuna dāna-dāyako bohi sudinnam te dānam ti cittaṃ pasādehi yo tvaṃ maccherābhībhu- 30
tesu sattesu piyaputte adāsīti.

Evam vutte M. „Maddi kin nām' etaṃ kathesi, sace hi mayā putte datvā cittaṃ pasādetum nābhavissa⁹ imāni me acchariyāni na pavatteyyun“ ti vatvā sabbāni paṭhavininnādā-

¹ B^d -issam, C^k -iyam. ² C^k diṇṇa. ³ C^k -modanā. ⁴ B^d dha-, B^d sandhā-

⁵ C^k add tathā. ⁶ C^k -a. ⁷ C^k bhavam. ⁸ B^d -ā. ⁹ B^d na bhavissam.

dīni kathesi, tato Maddī tāni acchariyāni kittetvā dānaṃ anumodanti' āha:

600. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivaṃ gato
samantā vijjūtā āgum girīnaṃ va paṭissutā ti. 2292.

5 Ta. vijjūtā - - ti akālavijjūtā Himavantaṭṭapadesa samantā vicariṃsu, girī-
naṃ - - ti girīnaṃ paṭissutasaddo viya viravā utṭhahimsu².

610. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā,
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavano ca rājā]

10 sabbe devā anumodanti Tāvatiṃsā sa-Indakā. 2293.

611. Iti Maddī varārohā rājaṇi yasassini
Vessantarassa anumodī: puttake dānaṃ uttaman ti. 2294.

Ta. Nārada - - ti ime pi te dve devanikāyā attano attano vimānadvāre
ṭhitā va sudinnaṃ te dānaṃ ti anumodanti, tāvatiṃsā - - ti Inda-jetṭhaka
15 tāvatiṃsāpi te dānaṃ anumodanti.

Evaṃ M-ena attano dāne vaṇṇite tam ev' atthaṃ parivattetvā „mahārāja Ve-ra sudinnaṃ nāma te dānaṃ“ ti Maddī pi tad eva' dānaṃ vaṇṇayitvā anumodamānā nisīdi, tena Satthā iti Maddīti gātham āhā 'ti. Maddipabbaṃ niṭṭhitam.

20 Evaṃ tesu aññamaññaṃ sammodaniyaṃ kathaṃ kathentesu
Sakko cintesi: „Ve-rājā hiyyo Jūjakassa paṭhaviṃ unnādetvā
dārake adāsi, idāni naṃ koci hīnapuriso upasaṃkamitvā sabba-
lakkhaṇasampannaṃ silavatiṃ Maddiṃ yācitvā rājānaṃ ekakaṃ
katvā Maddiṃ gahetvā gaccheyya, tato so anātho nippaccayo
25 bhaveyya', brāhmaṇavaṇṇena naṃ upasaṃkamitvā Maddiṃ yā-
citvā pāramikūtaṃ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṃ katvā puna
naṃ tass' eva datvā āgamissāmiti“ so suriyuggamanavelāya
tassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 612. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
Sakko brāhmaṇavaṇṇena pāto tesam adissathā 'ti. 2295.

¹ Cks -denti. ² Bđ upaṭṭha-. ³ Bđ tatheva. ⁴ Bđ addo nunāhaṃ.

Ta. pāto -- ti pāto va tesam dvinnam janānam paññāyamānarūpo purato
atthāsi tthivā ca pana paṭisanthāram karonto ā.:

613. Kaccin nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayam, (V $\frac{323}{23}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2296.
614. Kacci dāmsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 5
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti. 2297.

Mahāsatto āha:

615. Kusalaṃ c' eva no brahme, atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2298.
616. Atho dāmsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 10
vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ¹ na vijjati. 2299.
617. Satta no māse vasatam araṇṇe jīvisokinam
idam pi dutiyam passāma brāhmaṇam devavaṇṇanam
ādāya beluvam daṇḍam dhārentam ajinakkhipam. 2300.
618. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ ($\frac{25}{24}$) 15
anto pavisa bhaddan te pāde pakkhālayassu te. 2301.
619. Tindukāni² piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni³ bhuñja brahme varam varam. 2302.
620. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasīti. 2303. 20

Evam tena saddhim paṭisanthāram katvā

621. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraṇṇam, tam me akkhāhi pucchito ti 2304.

āgamanakāraṇam pucchi, atha nam Sakko: „mahārāja, ahaṃ
mahallako idhāgacchanto tava bhariyam Maddim yācitum āgato, 25
tam me dehīti“ vatvā imam gātham āha:

622. Yathā vārivaho pūro sabbakālam na khīyati
evam tam yācit' āgañchim bhariyam, me dehi yācito ti. 2305.

Evam vutte M. „hiyyo brāhmaṇassa dārakā dinnā, araṇṇe
ekako va hutvā katham te Maddim dassāmīti“ avatvā pasārīta- 30
hatthe sahasatthavikam tthapento viya asajjetvā⁴ abajjhivā
anolīnamanaso⁵ girim unnādentō imam gātham āha:

¹ B^d mayham. ² B^d tinḍu-. ³ C^{ks} - pakkāni. ⁴ C^{ks} - itvā. ⁵ C^{ks} anilīna-,
B^d anolīnamānaso hutvā.

223. Dadāmi na vikampāmi yaṁ maṁ yācasi brāhmaṇa,
santaṁ na-ppatigūhāmi¹, dāne me ramatī mano ti. 2306.

Ta. santaṁ -- ti vijjamānaṁ na uiguhāmi¹.

Evañ ca pana vatvā sīgham eva kamaṇḍalunā udakaṁ
5 āharitvā udakaṁ hatthe pātetvā bhariyaṁ brāhmaṇassa adāsi,
taṁ khaṇaṁ ñeva heṭṭhāvuttappakārāni sabbāni paṭihāriyāni
pātur ahesuṁ.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

224. Maddiṁ hatthe gahetvāna udakassa ca kamaṇḍaluṁ
10 brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivinaṁ raṭṭhavaḍḍhano. 2307.

225. Tadāsi yaṁ bhimsanakam tadāsi lomahaṁsanam
Maddiṁ pariccajantassa medinī samakampatha. 2308.

226. N' ev' assa Maddibhakuṭi², na sandhiyati na rodati,
pekkhat' ev' assa tuṇhī sā³, eso jānāti yaṁ vāraṇ ti. 2309.

15 Ta. adā dānaṁ ti ambho brāhmaṇa Maddito⁴ me satagūṇena sahasa-
gūṇena satasahasagūṇena sabbaññūtañānaṁ eva piyatarāṁ, idaṁ me dānaṁ sab-
baññūtañānapaṭivedhassa paccayo hotū 'ti vatvā dānaṁ adāsi. Vuttam pi c' etaṁ:

227. Jāliṁ Kaṇhājinaṁ dhitaṁ⁵ Maddideviṁ patibbatam
cajamāno na cintesiṁ bodhiyā yeva kāraṇā. 2310.

20 228. Na me dessā ubho puttā, Maddi devī na dessiyā,
sabbaññutam piyaṁ mayhaṁ, tasmā piye adās' ahan ti. 2311.

Ta. samakampathā 'ti udakapariyaṇtaṁ katvā kampittha, nevassa
Maddibhakuṭiṭi bhi. tasmīṁ khaṇe Maddideviyā mahallakabrāhmaṇassa maṁ
rājā detiṭi kodhavasena mukhe bhakuṭi nāhoṣi, na sandhiyati na rodati
25 n' eva maṁku ahoṣi na akkhīni pūretvā rodī, atha kho tuṇhiyā hutvā mādisiṁ
itthiṁ dadamāno na nikkāraṇā dassati, eso ca⁶ yaṁ varaṁ taṁ jānāti⁷ phulla-
padumavaṇṇaṁ assa mukhaṁ pekkhat' eva olokayamānaṁ va ṭhitā ti a.

Ath' assā M. „kīdisā.⁸ Madditi⁹“ pucchitvā⁹ mukhaṁ olokesi,
sā „kiṁ maṁ deva olokesi¹⁰“ vatvā sīhanādaṁ nadanti i. g. ā.:

30 229. Komāri yassāhaṁ¹⁰ bhariyā sāmiko mama issaro,
yass' icche tassa maṁ dajjā vikkiṇeyya haneyya vā ti. 2312.

¹ Bđ -guyhāmi. ² Cks -ṭi, Bđ maddimbhakuṭi. ³ Bđ yā. ⁴ Bđ -iyā. ⁵ Bđ
dhityaṁ. ⁶ Cks ma. ⁷ Bđ yaṁ varaṁ jānāti taṁ samijjhatū 'ti. ⁸ Cks -samī.
⁹ Bđ atha mahāsatto kīdisā maddi taṁ taseā. ¹⁰ Bđ komāriyāhaṁ.

Ta. yassa 'ti yassa tavāhaṃ kumāriyā bhariyā so tvaṃ ñeva mama sāmī
tvaṃ pana issaro ca nāma, dāsiṃ yassa' icchati tassa vā dadeyya dhanena vā
atthe sati vikkīpeyya maṃsena vā atthe sati haneyya, tasmā yaṃ vo ruccati
taṃ karotha, nāhaṃ kujjhāmiti.

Atha Sakko tesam paṇitajjhāsayam veditvā thutim akāsi. 5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

630. Tesam saṃkappam aññāya devindo etad abravī:
sabbe jītā te paccūhā' ye dibbā ye ca mānusa. 2313.
631. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivaṃ gato,
samantā vijjutā āguṃ² girīnaṃ va patissutā. 2314. 10
632. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā (cfr. v. 610)
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavaṇo ca rājā],
sabbe devā anumodanti dukkaram hi karoti so, 2315.
633. Duddadam dadamānānaṃ dukkaram kaṃma kubbatam (IV ⁶³/₇) 15
asanto nānukubbanti,
sataṃ dhammo durannayo. (Saṃyutta I ¹⁰/₃ etc.) 2316.
634. Tasmā sataṃ ca asataṃ ca nānā hoti ito gati:
asanto nirayaṃ yanti santo sagga-parāyaṇā. 2317.
635. Yam etaṃ kumāre adadā bhariyaṃ adadā vane vasam 20
brahmayānam anokkamma sagge te taṃ vipaccatū³ 'ti. 2318.

Ta. paccūhā⁴ ti paccatthikā, dibbā ti dibbassa paṭibāhakā⁵, mānusa
ti mānusaṃsapaṭibāhakā, ke pana te ti macchariyadhammā te sabbe putta-
dāraṃ dadantena M-ena jītā, tenāha sabbe jītā te paccūhā⁴ ti, dukkaraṃ hi
karoti so ti V-ro rājā ekako va araṇṇe vasanto bhariyaṃ brāhmaṇassa 25
dento dukkaraṃ karotīti evaṃ⁶ sabbe devā anumodanti⁷ vadati, yametaṃ ti
gāthaṃ anumodanaṃ karonto āha, vane vasaṃ ti vane vasanto, brahma-
yānaṃ ti seṭṭhayaṇaṃ tividho hi⁷ sucaritadhammo evarūpo dānadhammo ariya-
maggassa paccayo hotīti brahmayānaṃ ti vuccati yasmā⁸ yantaṃ idaṃ ajja
dānaṃ dadato nippannaṃ brahmayānaṃ aṭṭyabhūmiṃ anokkamitvā sagge te 30
etaṃ vipaccatu vipākapariyosāne ca sabbaññūtañāpadāyakaṃ hotū 'ti.

Evam assa Sakko anumodanaṃ katvā „idāni mayā idha
papañcaṃ akatvā imaṃ imass' eva datvā gantuṃ vaṭṭatīti“
cintetvā āha:

¹ B^d -uhā, C^k -ubhā. ² C^k āgu. ³ C^k -tan. ⁴ C^k -ubhā, B^d -uhā. ⁵ B^d
dibbasampatti-paṭi-. ⁶ C^k add sabbante. ⁷ C^k ti. ⁸ B^d tasmā.

636. Dadāmi bhoto bhariyaṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
tvam nēva Maddiyā channo¹ Maddī ca patinā saha. 2319.
637. Yathā payo ca saṃkho ca ubho samānavappino
evaṃ tuvaṇ ca Maddī ca samānamanacetasā. 2320.
- 5 638. Avaruddh' ettha araṇṇasmiṃ ubho sammataassame²
khattiyā gottasampannā sajjātā mātupettito
yathā puṇṇāni kayirātha dadantā aparāparan ti. 2321.

Ta, channo³ ti anurūpo, samānavappino ti samānavappā ubho pi
parisuddhā yeva, samānamana -- ti ācārādīhi kammehi⁴, samānena mana-
10 saṃkhātena⁵ cetasā samannāgatā, avaruddhetthā 'ti ratthato pabbajjīta hutvā
ettha araṇṇe vasatha, yathā puṇṇānīti Jetuttarasagare vo bahūni puṇṇāni
katāni biyyo puttanaṃ aḷḷa bhariyā dānavasena pi katāniti ettaken' eva
paritosam akatvā ito uttarim pi aparāparam dadantā yathānurūpāni puṇṇāni
kareyyātha yevā 'ti.

15 Evaṃ vatvā varaṃ dātuṃ attānaṃ ācikkhanto āha:

639. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṃ varassu rājisi, vare aṭṭha dadāmi te ti. 2322.

Kathento yeva ca dibbabhāvena jalanto taruṇasuriyo viya
ākāse aṭṭhāsi. Tato Bo. varaṃ gaṇhanto āha:

- 20 640. Varāṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
pitā maṃ anumodeyya ito pattaṃ sakaṃ gharaṃ,
āsanena nimanteyya, paṭhaman taṃ varaṃ vare. 2323.
641. Purisassa vadhaṃ na roceyyaṃ, api kibbisakārikaṃ
vajjhaṃ vadhamhā moceyyaṃ, dutiy' etaṃ varaṃ vare. 2324.
- 25 642. Ye ca vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporisā
maṃ eva upajīveyyuṃ, tatiy' etaṃ varaṃ vare. 2325.
643. Parādāraṃ na gaccheyyaṃ, sādārapasuto siyaṃ,
thinaṃ vasam na gaccheyyaṃ, catutth' etaṃ varaṃ vare. 2326.
644. Putto me Sakka jāyetha yo ca dīghāyuko siyā,
dhammena jine paṭhaviṃ, pañcam' etaṃ varaṃ vare. 2327.
- 30 645. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
dibbā bhakkhā pātubhaveyyuṃ, chaṭṭham etaṃ varaṃ vare. 2328.
646. Dadato me na khīyetha, datvā nānutappeyy' ahaṃ,
dadam cittaṃ pasādeyyaṃ, sattam' etaṃ varaṃ vare. 2329.

¹ Ck jatto, C^s canto, B^d chando. ² B^d samatha-, read: sammatha? ³ Ck janto,
C^s janno, B^d chando. ⁴ Ck omit ka-. ⁵ Ck samitena.

647. Ito vimuccamān' āham saggaḡāmī visesagū
anibbattī tato assam, aṭṭham' etaṃ varaṃ vare ti. 2330.

Ta. anumodeyyā 'ti sampajiccheyya na kujjheyya, ito pattan ti
imambhā araṇṇā sakam gharam anuppattam, āsanenā 'ti rājāsanena, rajjam me
detū 'ti vadati, api kibbisa -- ti rājā hutvā rājāparādhikam¹ pi vajjham va- 5
dhambhā² moceyyam, evarūpassa pi me vadho nāma mā ruccatu³, mameva
upajiveyyun ti sabbe te mañ ñeva nissāya⁴ upajiveyyum, dhammena jine
ti dh. jīnātu, samma rajjam kāretū 'ti a., visesagū ti visesagamano hutvā
Tusitapure nibbatti hotū 'ti⁵ vadati, anibbattī tato assan ti tato Tusita-
bhavanato cavitvā manussattam āgato va punabbhave anibbattī assam, sabbaññū- 10
tam pāpuṇeyyan ti vadati.

648. Tassa taṃ vacanam sutvā devindo etad abravī:
aciraṃ vata te tāto pitā taṃ datṭhum essatīti. 2331.

Ta. datṭhum -- li mahārāja tava tāto tava pitā aciren' eva taṃ passitu-
kāmo hutvā idhāgamiṣṣati āgantvā ca pana setacchattam datvā Jetuttaranagaram 15
eva nessati, sabbe te manorathā matthakam pāpuṇissanti, mā cintayi, appa-
matto hohi mahārāja 'ti.

Evaṃ Mahāsattass' ovādam datvā Sakko sakatṭhānam
eva gato.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā imam gātham āha: 20

649. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati
Vessantare varaṃ datvā saggakāyaṃ apakkamīti. 2332.

Ta. Ve-re ti Ve-rassa, apakkamīti gato anuppatto vā ti. Sakka-
pabbam nīṭṭhitam.

Bo. ca Maddī ca sammodamānā Sakka-dattiye assame 25
vasimsu. Jūjako pi kumāre gahetvā satṭhiyojanam paṭipajji
devatā kumārānam ārakkham akamsu, Jūjako pi suriye attha-
mite kumāre gacche⁶ bandhitvā bhūmiyam nipajjāpetvā sayam
caṇḍavālamigabbhayena rukkham āruyha viṭapantare sayati, tas-
mim khaṇe eko devaputto Vessantaravaṇṇena ekā devadhītā 30
Maddivaṇṇenāgantvā kumāre mocetvā hatthapāde sambāhetvā
nahāpetvā maṇḍetvā bhojanam bhojetvā dibbasayane sayāpetvā

¹ all three MSS. rājapa-. ² Cks vadha ³ Cks mā na rācci. ⁴ Cks omit ni-.

⁵ Bā homīti. ⁶ Bā kacche.

arunuggamanakāle baddhākāren'¹ eva sayāpetvā antaradhāyanti,
 evaṃ te devatāsaṃgahena arogā hutvā gacchanti, Jūjako pi
 devatādhiggaḥito hutvā „Kaliṅgaratṭhaṃ gacchāmīti“ adḍha-
 māseṇa Jetuttaranagaraṃ patto. Taṃ divasaṃ paccūsakāle
 5 Sañjāyo pi Sivirājā supinaṃ passi, evarūpo supino ahoṣi:
 rañño mahāvinicchaye nisinnassa eko puriso dve padumāni
 āharitvā rañño hatthe ṭhapesi, rājā dvīsu kaṇṇesu pilandhi,
 tesam reṇu bhassitvā rañño udare patati, so pabujjhivā pāto
 va brāhmaṇe pucchi, te „ciraṃ pavutthā te deva bandhavā
 10 āgamissantīti“ vyākariṃsu, so pāto va nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā vinicchaye nisīdi, devatā brāhmaṇaṃ ānetvā rājā-
 gaṇe ṭhapayīṃsu, tasmiṃ khaṇe rājā olovento kumāre disvā āha:

650. Kass' etaṃ mukhaṃ ābhāti hemaṃ vuttattam agginā²
 nikkhaṃ va jātārūpassa ukkāṃmukhapahamsitaṃ³ 2333.

15 651. Ubho sadisapaccaṅgā ubho sadisalakkhaṇā,
 Jāliṣsa sadiso eko, ekā Kaṇhājina yathā. 2334.

652. Sihā bilā va nikkhantā ubho sampatirūpakā,
 jātārūpamayā yeva ime dissanti dārakā ti. 2335.

Ta. vuttattamagginā⁴ ti uttattam agginā. bilā -- ti gubato nik-
 20 khantasīhā viya.

Evaṃ rājā tihi⁵ gāthāhi kumāre vanṇetvā ekaṃ amaccaṃ
 āṇāpesi: „gacch' etaṃ brāhmaṇaṃ dārakehi saddhiṃ ānehīti“,
 so vegena gantvā ānesi, atha brāhmaṇaṃ rājā āha:

653. Kuto nu bhavaṃ Bhāradvāja ime ānesi dārake⁶ ti. 2336.

25 Jūjako āha:

654. Mayhan te dārakā deva dinnā vittena Sañjaya⁷,
 ajja pannarasā rattī yato dinnā⁸ me dārakā ti. 2337.

Ta. vittena⁹ ti tuṭṭhena paṣaṇṇena, ajja - - ti mayā imesaṃ laddhadiva-
 sato ajja panarasa rattīti vadati.

¹ Bā bandhanākāreṇeva. ² Bā -ttamagginā. ³ Cks pabhaṃ-. ⁴ Cks uttatta ag-.

⁵ Cks add kīraṇehi. ⁶ Bā adds: ajja juṭhaṃ anuppatto kuto gacchasi brāhmaṇa.

⁷ Bā siṅcaya. ⁸ Bā laddhā.

Rājā āha:

655. Kena vā vācapeyyena sammāñāyena saddahe,
ko te taṃ dānam adadā puttake dānam uttaman ti. 2338.

Ta. kena vā -- ti brāhmaṇa kena piyavacanena te tayā laddhā, sammā
ñāyena -- ti musāvādāṃ akatvā sammāñāyena amhe saddahāpeyya, puttake 5
ti attano puttake uttamadānam katvā ko te etaṃ adadā.

Jūjako āha:

656. Yo yācataṃ patiṭṭhāsi bhūtānaṃ dharanī-r-iva
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasaṃ. 2339.
657. Yo yācataṃ gatī āsi savantīnaṃ va sāgaro 10
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasaṃ ti. 2340.

Ta. patiṭṭhāsi ti patiṭṭhā āsi.

Taṃ sutvā amaccā Ve-raṃ garahamānā āhaṃsu:

658. Dukkataṃ vata bho raṇṇā saddhena gharamesinā,
kathan nu puttake dajjā araṇṇe avaruddhake². 2341. 15
659. Idaṃ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā,
kathaṃ Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasaṃ. 2342.
660. Dāsaṃ dāsiṃ ca so³ dajjā assaṇ c' assatarī⁴ rathaṃ,
hatthiṃ ca kuṇjaraṃ dajjā, kathaṃ so dajjā dārake ti. 2343.

Ta. saddhena¹ 'ti saddhāsampannanāpi satā gharaṃ āvasantena raṇṇā 20
idaṃ dukkataṃ vata ayuttaṃ vata kathaṃ, avaruddhake² ti ratthā pabbājite⁵
araṇṇe vasante⁶, idaṃ bhonto ti bho nagaravāsino yāvanto ettha samāgatā
sabbe imaṃ nisāmetha upadhāretha kathaṃ nāma so putte dāso katvā adāsi,
kena nāma⁷ evarūpaṃ katapubban ti adhiṃpāyena⁸ evaṃ āhaṃsu, dajjā ti dāsīdā-
sādīsu kiñci detu⁹, kathaṃ dajjā dārake ti ime pana dārake kena kā- 25
raṇṇa adāsīti.

Taṃ sutvā kumāro pitu garahaṃ asahanto vātābhihatassa
Sineruno bāhunā⁷ chaḍḍento⁸ viya imaṃ gātham āha:

661. Yassa n' atthi ghare dāso asso c' assatarī ratho
hatthi ca kuṇjaro nāgo kiṃ so dajjā pitāmaha⁷ 'ti. 2344. 30

Rājā āha:

¹ Cks adāsi. ² Bd -o ³ Cks yo. ⁴ so Cks for -rīm? Bd -ri. ⁵ Cks pabbā-
jite, Bd pabbājito. ⁶ Bd dāsādīsu yaṃ kiñci dhanam detu. ⁷ Cks sineru
bāham. ⁸ Bd oḍḍento.

663. Dānam assa pasamsāma nāvanindāma¹ puttakā,
kathan nu hadayaṃ āsi tumhe datvā vanibbake'. 2345.

Ta. dāna massā 'ti puttaka mayam tava pitu dānam pasamsāmā na nindāmāti.

Kumāro āha:

- 5 663. Dukkha' assa hadayaṃ āsi atho uṇham pi passasi
Rohiṇi h' eva² tambakkhī pitā assūni vattayīti. 2346.

Ta. dukkhasā 'ti pitāmahā⁴ Kaṇhājīnāya vuttam etam⁵ vacanam sutvā
tassa hadayaṃ dukkham⁶ āsi, Rohiṇi heva⁷ -- ti tambavanṇā ti Rohiṇi viya
tambakkhīhi mama pitā, tasmīn khaṇe assūni vattayī.

- 10 Idāni tam vacanam dassento āha:

664. Yan tam⁸ Kaṇhājīnā voca: ayam mam tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsiyam 2347.
665. Na cāyam brāhmaṇo tāta, — dhammikā honti brāhmaṇā —
yakkho brāhmaṇavanṇena khādītum tāta neti no,
15 niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2348.

Atha ne kumāre brāhmaṇam amuñcantam disvā rājā g. ā.:

666. Rājaputtī ca vo mātā rājaputto ca vo pitā,
pubbe me amkam āruyha kim nu tiṭṭhatha ārakā ti. 2349.

Ta. pubbe me ti tumhe ito pubbe mam disvā vegena āgantvā mama
20 amkam āruyha idāni kin nu ārakā tiṭṭhatha.

Kumāro āha:

667. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā,
dāsā mayam brāhmaṇassa, tasmā tiṭṭhāma ārakā ti. 2350.

Ta. dāsā mayan ti idāni pana mayam brāhmaṇassa dāsā bhavāmā 'ti.

- 25 Rājā āha:

668. Mā samm' evam avacuttha, dayhate⁹ hadayaṃ mama,
citakā viya me kāyo, āsane na sukham labhe. 2351.
669. Mā samm' evam avacuttha, bhiyyo sokaṃ janetha mam,
nikkiṇissāma daḍḍena¹⁰, na vo dāsā bhāvissatha. 2352.

¹ Bā naci-, Bā naca-. ² Bā balabbake. ³ so all three MSS. ⁴ so Cks; Bā
sitāmasā. ⁵ Cks ekam. ⁶ Cks omit du-. ⁷ Bā sova. ⁸ so Cks; Bā tantam.
⁹ Bā da-. ¹⁰ so Cks; Bā appena.

670. Kimagghiyam hi vo tāta brāhmaṇassa pitā adā,
yathābhūtam me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇan ti. 2353.

Ta. sammā 'ti piyavacanam, citakā -- ti idāni mama kāyo amāra-cita-
kāya āropito viya, janetha man ti janetha me, ayam eva vā pāṭho, nikkī-
ṇissāma daṇḍenā¹ 'ti dhanam datvā mocessāmi, kimagghiyam ti kīm 5
aggham katvā, paṭipādentū 'ti dhanam paticchādentu.

Kumāro āha:

671. Sahassaggham hi mam tāta brāhmaṇassa pitā adā
atha² Kaṇhājīnam kaṇṇam hatthinā ca³ satena cā⁴ 'ti. 2354.

Ta. sahasaggham hīti deva mam tāto nikkhasahassam agghāpetvā adāsi 10
kaṇiṭṭham⁵ pana Kaṇhājīnam hatthinā satena assena ca rathena cā 'ti sabbesam
tesam satena antamaso mañ ca⁶ paṭipādake⁷ upādāya sabbasatena⁸ agghāpesīti.

Rājā kumārānam nikkayan: dāpento āha:

672. Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara,
dāsisatam dāsasatam gavam hatthūsabham satam 15
jātarūpasahassan ca puttānam dehi nikkayan ti. 2355.

Ta. avākara 'ti dehi.

673. Tato kattā taramāno brāhmaṇassa avākari
dāsisatam dāsasatam gavam hatthūsabham satam
jātarūpasahassan ca puttānam dāsi nikkayan ti. 2356. 20

Ta. avākari ti adāsi, nikkayan ti brāhmaṇassa sabbasatan ca nikkha-
sahassan ca kumārānam nikkayan adāsi.

Tathā sattabhūmakañ ca pāsādam adāsi, brāhmaṇassa
parivāro mahā ahosi, so dhanam paṭisāmetvā pāsādam abhi-
ruya sādhubhojanam bhuñjitvā mahāsayane nipajji, kumāre 25
pi nahāpetvā bhojetvā alaṃkāretvā⁹ ekaṃ ayyako ekaṃ ayyakā
ti dve pi ucchaṅge upavesayum.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

674. Nikkhitvā nahāpetvā bhojayitvāna dārake
samalaṃkaritvā bhaṇḍe¹⁰ ucchaṅge upavesayum. 2357. 30

¹ so Cks; B^d dabbenā. ² B^d accham. ³ B^d di. ⁴ Cks vā. ⁵ B^d acchandiki-
niṭṭham. ⁶ C^s pañca. ⁷ B^d piṭhapādake. ⁸ Cks sabbassatena. ⁹ Cks -karitvā.
¹⁰ B^d -ḍe, Cks bhaṇḍena.

675. Sisaṃnahāte sucivatthe sabbābharāṇabhūsite
rājā aṃke karitvāna ayyako paripucchatha. 2358.
676. Kuṇḍale ghusite māle sabbālaṃkārahūsite
rājā aṃke karitvāna idaṃ vacanam abravī: 2359.
677. Kacci ubho ārogā te Jāli mātāpitā tava,
kacci uñchena yāpenti, kacci mūlaphalā bahū. (V $\frac{323}{17}$). 2360.
678. Kacci ḍaṃsā ca makasā ca appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjatīti. 2361.

Ta, kuṇḍale ti kuṇḍalāni pīlandhāpetvā, ghusite ti ugghosite mano-
10 ramam ravam ravante, māle ti pupphāni pīlandhāpetvā. aṃke -- ti Jālīkumā-
ram aṃke nīdāpetvā.

Kumāro āha:

679. Atho ubho arogā me deva mātāpitā mama,
atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū. 2362.
- 15 680. Atho ḍaṃsā ca makasā ca appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjati. 2363.
681. Khaṇant' ālukalambāni biḷālitaḅkalāni ca (IV $\frac{371}{23}$)
kolam bhallāṭakam bellam sā no āhatva posati. 2364.
682. Yaṇ c' eva sā āharati vanamūlaphalahārikā
20 tam no sabbe samāgantvā rattiṃ bhuñjāma no divā. 2365.
683. Ammā va no kisā paṇḍu āharanti dumapphalam
vātātapena sukhumālapadumam hatthagatam iva. 2366.
684. Ammāya patanūkesā vicarantya brahāvane
vane vālamigākiṇṇe khaggadīpinisevite. 2367.
- 25 685. Kesesu jaṭam bandhitvā kacche jallam adhārayi,
camnavāsī chaṇā seti jātavedam namassatīti, 2368.

Ta, khaṇantā -- ti khaṇanti ālūni ca kalambāni ca, imiṇā mātāpitunnam
kicchaḷivikam vappeti, ettha no ti nipātamattam, padumam -- ti hatthena
madditam padumam viya jātā, patanūkesā ti deva ammāya me brahāvane
30 vicarantiya te bhamaravaṇṇā kālakesā rukkhasākhādīhi viluttā patanūkesā jātā,
jallamadhārayīti ubbohi kacchehi jallikam dhāreti kilīṭṭhavesena¹ vicaratīti.

Evam mātu dukkhitabhāvam kathetvā ayyakam codento
imam gātham āha:

686. Puttā piyā manussānam lokasmiṃ udapajjissuṃ,
35 na ha' nūn' amhākam ayyassa putte² sineho³ ajāyathā⁴ 'ti. 2369.

¹ Cks - vassena. ² Bd hi. ³ Ck - ā, Cs - a. ⁴ Cks - ham.

Ta. udapajjīsuṇ ti uppajjanti¹.

Tato rājā attano dosaṃ āvikaronto āha:

687. Dukkataṇ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesiṃ adosakaṃ. 2370.

688. Yam me kiñci idha atthi dhanadhaññaṇ ca vijjati 5
etu Vessantaro rājā Siviraṭṭhe pasāsatu 'ti. 2371.

Ta. puttā 'ti putta Jālī etaṃ ambhākaṃ dukkataṃ, bhūna- ti vaḍḍhi-
ghātakammam, yamme- ti tāta yaṃ kiñci idha atthi sabban te pitu demī,
Siviraṭṭhe ti imasmiṃ nagare so rājā hutvā pasāsatu.

Kumāro āha:

10

689. Na deva mayhaṃ vacanā ehiti Sivis' uttamo,
sayam eva devo gantvā[na] siñca bhogehi atrajan ti. 2372.

Ta. Sivisuttamo ti Siviseṭṭho, siñcā 'ti mahāmegho vīya vuṭṭhiyā
bhogehi abhisīca.

690. Tato senāpatiṃ rājā Sañjayo ajjhabhāsatha: 15
hatthī assā rathā patti senā sannāhayantu naṃ,
negamā ca maṃ anventu brāhmaṇā ca purohitā. 2373.

691. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
khippam āyantu sannaddhā nānāvāṇṇeh' alamkatā². 2374.

692. Nīlavaṇṇadharā³ neke pitā neke nivāsītā 20
aṇṇe lohitatuphīsā suddhā neke nivāsītā
khippam āyantu sannaddhā nānāvatttheh' alamkatā⁴. 2375.

693. Himavā yathā Gandharo pabbato Gandhamādanō
nānārukkhehi sañchanno mahābhūtagaṇālayo 2376.

694. Osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca⁵ 25
khippam āyantu sannaddhā disā bhāti pavāti ca, 2377.

695. Tato nāgasahassāni yojayantu catuddasa
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā. 2378.

696. Arūḷhā gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi
khippam āyantu sannaddhā hatthikkhandhehi dassitā. 2379. 30

697. Tato assasahassāni yojayantu catuddasa
ājāṇīyā va jāṭiyā sindhavā sīghavāhanā. 2380.

698. Arūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁶ (V ²⁵⁹/₄)
khippam āyantu sannaddhā assapiṭṭhehi⁷ alamkatā⁷. 2381.

¹ Bđ -Imisu. ² Cks -ehilaṃ-. ³ Bđ nilavatta-. ⁴ all three MSS. -ehilaṃ-. ⁵
Bđ disvā bhantu pavantu ca. ⁶ Cks illiyo-, Bđ indivā-. ⁷ Cks -ehilaṃ-, Bđ
-the alaṇ-.

699. Tato rathasahassāni yojayantu catuddasa
ayosukatanemiyo suvaṇṇacitapakkhare¹. 2382.

700. Aropentu dhaje tattha cammāni kavacāni ca
vipphārentu ca cāpāni dāhadhammā pahārino
khippam āyantu sannaddhā rathesu rathajīvino ti. 2383.

5 Ta. sannāhayantu nan ti sannayhantu², saṭṭhi--ti mama puttana
sahajātā saṭṭhisahassā amaccā, nīlavaṇṇa--ti eke nīlavaṇṇadharā nīlavatthāni
nīvāsītā hutvā, mahābhūta--ti yakkhagaṇānaṃ ālayo, bhāti pavāti cā 'ti³
vuttappakāro H⁴ mavā viya ābharāṇavilepanādīhi obhāsāyantu c' eva pavāyantu
ca, hatthikkhandhehi te hatthigāmaṇiyo⁵ hatthikkhandhehi khippam
10 āyantu, dassitā ti dassitavibhūsanā, ayo--ti ayena suṭṭhuparikkhitanemiyo⁶,
suvaṇṇa--⁶ ti suvaṇṇena khacitapakkhare evarūpe catuddasasahasas rathe yo-
jēntū 'ti vadati, vipphārentū 'ti aropentu.

Evam rājā senaṅgaṃ vicāretvā „puttassa me Jettutarana-
garato yāva Vamkapabbatā atṭhūsabhavitthārāṃ āgamanamag-
15 gaṃ samatalaṃ katvā maggālaṃkāratthāya idaṃ c' idaṃ ca
karoṭhā“ 'ti ānāpento āha:

701. Lājā olopiyā⁷ pupphā mālagandhavilepanā
agghiyāni ca tiṭṭhantu yena maggena ehi. 2384.

702. Gāme gāme sataṃ kumbhā⁸ merayassa surāya ca
20 maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2385.

703. Maṃsā pūvā saṃkuliyo kummāsā macchasaṃyutā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi. 2386.

704. Sappi telaṃ dadhiṃ khīraṃ kaṅgu vīhi bahū surā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehi 2387.

25 705. Alārīkā ca sūdā ca naṭanaṭṭakagāyanā
pāṇissarā kumbhathūniyo mandakā⁹ sokajjhāyikā¹⁰. 2388.

706. Āhaññantu sabbaviṇā bheriyo deṇḍimāni ca,
kharamukhāni dhamantu¹¹ vadatāṃ¹² ekapokkharā. 2389.

707. Mutiṅgā paṇavā saṃkhā godhā parivadentikā¹³
30 dindimāni¹⁴ ca haññantu kuṭumbā tindimāni¹⁵ cā 'ti. 2390.

Ta. olopiyā ti lājehi saddhiṃ lājapañcamakāni pupphāni okirantānaṃ
okiraṇapupphāni paṭipādeyyāsīti ānāpeti, mālagandhavilepanāni maggavitāne olam-

¹ Ck^s -pekkhare, B^d -cattirapekkhare. ² B^d sannipāyantu. ³ B^d bhantū pa-
vantu cā. ⁴ B^d -ṇino. ⁵ B^d -kkhitta-. ⁶ B^d cittarapakkhare. ⁷ B^d okirayā.
⁸ Ck^s -am. ⁹ B^d mundakā? Ck^s maddakā. ¹⁰ B^d -cehāyikā. ¹¹ B^d -entu. ¹²
B^d nadantu. ¹³ B^d -dantikā. ¹⁴ C^s da-, B^d nindi-. ¹⁵ C^s niddhimāni, C^s
tiddhi-? B^d kudumba dindi-.

bamālā c' eva gandhaviḷepanāni ca, agghiyāni cā 'ti pupphaagghiyaratanaag-
ghiyāni cā 'ti, yena maggena mama putto ebhīti tattha tattha tiṭṭhantu, gāme
gāme ti gāmadvāre gāmadvāre patititṭhantū 'ti pipāsītānaṃ pīvanattāya paṭi-
yāditā hutvā surāmerayakumbhā tiṭṭhantu, maccehasaṇṇūtā ti macchehi yuttā,
kaṇḍuvihīti kaṇḍupitṭhamayā ca vihipitṭhamayā 'ca, mandakā,¹ ti mundagā- 5
yino² sokajjhāyikā³ ti māyākārā aññe pi vā ye keci uppannasokaṃ haraṇa-
samattā, kharamukhānīti sāmuddikamahāsāmkhā muṭṭhisāmkhā nāḷisāmkhā,
godhāparivadantikā dindimāni kuṭumbadindimānīti imāni cattāri turīyaṃ' eva.

Evam rājā maggālamkāram vicāresi. Jūjako pi pamāṇā-
tikkantaṃ bhuñjitvā jīrāpetum asakkonto tatth' eva kālam akāsi, 10
rājā tassa sarīrakkiccam kārāpetvā nagare bheriṃ carāpetvā
kaṇci 'ssa nātakaṃ na passi, dhanam puna raṇṇo yeva ahoṣi.
Atha sattame divase sabbā senā sannipati, rājā mahantena
parivārena Jālim magganāyakam katvā nikkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

708. Sā senā mahatī āsi uyyuttā Sivivāhinī, 15
Jālinā magganāyena Vamkam payāsi pabbataṃ. 2391.
709. Kuṇcam nadati mātāṅgo kuṇjaro saṭṭhihāyano
kacchāya baddhamānāya kuṇcam nadati vāraṇo. 2392.
710. Ajāniyā hasissimsu, nemighoso ajāyatha, 20
abbhaṃ rajo acchādesi uyyuttā Sivivāhinī. 2393.
711. Sā senā mahatī āsi uyyuttā hārahārinī,
Jālinā magganāyena Vamkam pāyāsi pabbataṃ. 2394.
712. Te pāvisum brahāraṇṇam bahusākkhaṃ bahūdijam⁴
puppharukkhehi saṃchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayaṃ. 2395. 25
713. Tattha bindussarā vaggū nānāvaṇṇā bahūdijā
kujjantaṃ upakujjanti utusampupphite dume. 2396.
714. Te gantvā dīgham addhānaṃ ahorattānaṃ accaye
padesan taṃ upāgāṇchum yattha Vessantaro ahū 'ti. 2397.

Ta. mahatīti dvādasa akkhohinī saṃkhātā, uyyuttā ti payātā, kuṇ- 30
cam nadatīti Kaliṅgaratṭhavāsino brāhmaṇā attano ratṭhe deve vuṭṭhe⁵ taṃ
nāgaṃ āharitvā Saṅjayassa adamsu, so hatthi sāmikam vata passitum labhissamīti
tuṭṭho kuṇcanādam akāsi, taṃ sandhāy⁶ etaṃ vuttam, kacchāyā 'ti suvaṇṇa-
kacchāya bojjhamānāya pi tussitvā kuṇcam nadi, hasissimsu⁷ 10 'ti hasissu

¹ Bḍ mundakā? C^{ks} moddrakā. ² C^{ks} maddakagāyana. ³ Bḍ -jāyikā, Bḍ -va-
dantikā. ⁴ Bḍ koṇcam. ⁵ Bḍ bajha-. ⁶ C^{ks} hasissimsu. Bḍ hasissanti. ⁷ C^{ks}
-saṃkham, C^s -sākhā, Bḍ -sukham. ⁸ Bḍ mahodakam. ⁹ C^{ks} vaṭṭe, Bḍ vuṭṭhe.
¹⁰ C^{ks} hasissimsūti, Bḍ hasissantīti.

saddam akāṃsu, hārahārinīti haritabbaharaṇasamattā, pāvisun si pavisiṃsu, bahusākhān ti bahurukkhasākhā, dīgham- ti satthiyojanamaggā, upāgacchun ti yattha Ve- ahoṣi taṃ padesaṃ upagatā ti. Mahārājapabbam nittthitaṃ.

- 5 Jālikumāro Sumucalindasaratīre khandhāvāraṃ nivāsāpetvā catuddasarathasahassāni āgatamaggābhīmukhān' eva ṭhapāpetvā tasmim tasmim padese sīhavyagghakhaggādisu' ārakkham saṃvidahi, hatthiādīnaṃ saddo mahā ahoṣi. M. taṃ sutvā „kiu nu kho me paccāmittā pitaraṃ ghātetvā mam' atthāya
10 āgatā“ ti maraṇabbhayaena bhīto Maddim ādāya pabbataṃ āruya senaṃ olokesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

715. Tesam sutvāna nigghosaṃ bhīto Vessantaro ahu,
pabbataṃ abhirūhitvā bhīto senaṃ udikkhati. 2398.
15 716. Imgha Maddi nisāmehi nigghoso yādiso. vane
ājāniyyā hasissanti¹ dhajaggāni ca dissare. 2399.
717. Ime ca² nūna araṇṇasmiṃ migasaṃghāni luddakā
vāgurāhi³ parikkhippa sobbham pātetvā tāvade⁴
vikkosamānā tippāhi hanti nesaṃ varaṃvaraṃ⁵. 2400.
20 718. Yathā mayam adūsakā araṇṇe avaruddhakā
amittahatthathagatā⁷, passa dubbalaghātakan ti. 2401.

- Ta. imghā 'ti codanathe nipāto, nisāmehti sakasenā vā paras. vā ti upadhārehi, ime ce² nūna - - ti ādīnaṃ aḍḍhatiyagāthānaṃ evaṃ atthasam-
bandho vedītabbo: Maddi yathā araṇṇasmiṃ migasaṃghāni luddakā vigurāhi
25 parikkhippa athavā pana sobbhe pātetvā tāvad eva hanatha are dutthamige ti
vikkosamānā tippāhi migamāraṇasattihi nesaṃ migānaṃ varaṃvaraṃ⁵ hanti⁹
ime ce nūna tath' eva amhe asabbhāhi vēcāhi vikkosamānā tippāhi sattihi ha-
nissanti mayā ca¹⁰ adūsakā araṇṇe avaruddhakā ratthā pabbājītā vasāma, evaṃ
sante pi amittahatthathagatā ti amittānaṃ hatthatham¹¹ gatā, passa imaṃ
30 dubbalaghātakan ti maraṇabbhayaena paridevi.

Sā tassa vacanaṃ sutvā senaṃ oloketvā „sakasenāya bhavitaḥhan“ ti M-am assāsenti imaṃ gātham āha:

¹ B^d adds maggādisu. ² C^k hasissanti. ³ C^k ce, B^d omits ca. ⁴ B^d vāku-.
⁵ C^k pātetvā tamvade, B^d pātiratāvade. ⁶ B^d varāva-. ⁷ B^d -ttham-. ⁸ B^d
adds thūlaṃthūlaṃ, B^e mūlaṃmūlaṃ. ⁹ B^d add hananti. ¹⁰ C^k yamañca.
¹¹ C^k atthatham, B^d pattha, B^e hattha.

719. Amittā na-ppasaheyyum aggīva udakaṇṇave
tad eva tvaṃ vicintehi api sotthi ito siyā ti. 2402.

Ta. aggīva -- ti yathā tīnukkādivasena upanīto aggi aṇṇavasamkhātāni
puthulagambhīrāni udakaṇi na-ppasahati tāpetum na sakkoti tathā taṃ amittā
na saheyyum nābhībhavissanti, tadevā 'ti yaṃ Sakkena tuyhaṃ varaṃ datvā 5
mahārāja na cirasse' eva te pitā ehiṭi¹ vuttaṃ tad eva tvaṃ vicintehi, api ca²
nāma ito balakāyato ambhakaṃ sotthi siyā ti.

Atha M. sokaṃ apanuditvā tāya saddhiṃ pabbatā oruyha
paṇṇasāladvāre nisīdi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 10

720. Tato Vessantaro rājā orohitvāna pabbatā
nisīdi paṇṇasālāyaṃ daḷhaṃ katvāna mānasān ti. 2403.

Ta. daḷhaṃ -- ti mayāṃ pabbajitā nāma ambhakaṃ ko³ kiṃ karissatthi⁴
thiraṃ daḷhaṃ katvā nisīdinaṃ.

Tasmim khāṇe Saṅjāyo devim āmantetvā „bhadde Phusati, 15
amhesu sabbesu ekato gatesu soko mahā bhavissati, paṭhamam
tāva ahaṃ gacchāmi, tato 'idāni sokaṃ vinodetvā nisinnā bha-
vissantīti' sallakkhetvā tvaṃ mahantena parivārena gaccheyyā-
sīti“ atha⁵ thokaṃ kālaṃ vītināmetvā Jālīṇ ca Kaṇhājinaṃ ca
„āgacchantū“ ti vatvā rathaṃ nivattetvā āgatamaggābhimu- 20
khaṃ katvā tattha tattha ārakkhaṃ samvidahitvā alaṃkata-
hatthikkhandhagato⁶ puttassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

721. Vinivattayitvā rathaṃ votthāpetvāna seniyo
ekaṃ araṇṇe viharantaṃ pitā puttaṃ upāgami. 2404. 25
722. Hatthikkhandhato oruyha ekaṃso pañjalikato
parikkhitto amaccehi puttaṃ siñcitum āgami. 2405.
723. Tatth' addasa kumāraṃ so rammarūpaṃ samāhitaṃ
nisinnaṃ paṇṇasālāyaṃ jhāyantaṃ akuto bhayan ti. 2406.

Ta. votthāpetvāna -- ti ārakkhaṇatthāya balakāye ca vavatthāpetvā, 30
ekaṃso ti ekaṃsakatauttarāsāṇo, siñcitum -- ti rajje⁷ abhisīñcitum upā-
gami, rammarūpaṃ ti anañjitaṃ amaṇḍitaṃ.

¹ so Bā for ehiṭi? C² ehiṭi, C³ ehiṭi. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ko. ⁴
C² -ssāmīti. ⁵ Bā jāli ca k-jinā ca parchato āgacchantū. ⁶ Bā hatthikkhandato
oruyha. ⁷ Bā -ena.

724. Tañ ca disvāna āyantaṃ pitaraṃ puttāgiddhinam
Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandisum. 2407.

725. Maddī ca sirasā pāde sasurassābhivādayi,
Maddī ahañ hi te deva pāde vandāmi te husā¹,
5 te su tattha palissajja pāṇinā parimajjathā² ti. 2408.

Ta. pāde -- ti ahañ te busā pāde vandāmiti evaṃ vatvā vandi, tesu
tatthā 'ti te ubho jane³ tasmiñ Sakkadattiye assame palissajjivā hadaye ni-
pajjāpetvā paricumbitvā mudukena pāṇinā parimajjatha piṭṭhiyo tesam parimajji.

Tato roditvā paridevitvā rājā soke nibbuta tehi saddhim
10 paṭisanthāraṃ karonto āha:

726. Kacci vo kusalaṃ putta, kacci putta anāmayam,
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2409.

727. Kacci dāmsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatitī. 2410.

15 Pitu vacanaṃ sutvā Mahāsatto āha:

728. Atthi no jīvikā deva yā ca yādisi kīdisā,
kasirā hi⁴ jīvikā homa, uñchācariyena jīvitam⁵. 2411.

729. Aniddhinam mahārāja damet⁶ assam va sārathi
ty-amhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no. 2412.

20 730. Api no kisāni māmsāni pitu mātu adassanā
avaruddhānam mahārāja araṇṇe jīvisokinan⁷ ti. 2413.

Ta. yādisikīdisā ti yā vā sā vā, lāmakā ti a., kasirā hi yīvikā
homa⁸ ti tāta amhakaṃ uñchācariyāya jīvitam nāma kīdisam, dukkhā no jīvikā
ahosi, aniddhinam ti mahārāja aniddhim asamiddhim daliddapurisam nāma
25 dameti sā va⁹ aniddhi cheko⁷ sārathi assam viya, dametiti nibbisevanam karoti,
te mayam idha vasantā aniddhikā dantā nibbisevanā katā, asamiddhi yeva no
dametitti, dametha no ti pi pāṭho damayittha no ti a., jīvisokinan⁸ ti avigata-
sokānam kiṃ nāma amhakaṃ sukhaṃ ti vadati.

Evañ ca pana vatvā puna puttānam pavattim pucchanto āha:

30 731. Ye pi te Siviseṭṭhassa dāyādappattamānasā
Jālī Kaṇhājina c' ubho⁹ brāhmaṇassa vasānugā
accāyikassa luddassa yo ne gāvo va sumbhati 2414.

¹ Bḍ tusā. ² Cks janā. ³ Cks kayirā hi, Bḍ kasirā, omitting hi, read: kasira-?

⁴ Cks -kañ. ⁵ Cks jīvasokatan. ⁶ Bḍ ca. ⁷ Cks ko. ⁸ Cks jīva-. ⁹ Cks
vubho throughout.

732. Te rājaputtiyā putte yadi jānātha saṃsatha,
pariyāpuṇātha¹ no khippaṃ sappadaṭṭhaṃ² va māṇavan ti. 2415.

Ta. dāyādappattamānasā ti mahārāja ye te tava Siviseṭṭhassa dāyādā
appattamānasā asampunṇamanorathā hutvā brāhmaṇassa vasānugā jātā te dve
kumārā yo so³ brāhmaṇo gāvo va sumbhati⁴ te rājaputtiyā putte yadi diṭṭha- 5
vasena vā sutavasena vā jānātha saṃsatha, sappadaṭṭhaṃ vā 'ti visam
nimmadanatthāya sappadaṭṭhaṃ māṇavan tikicchanta⁵ viya khippaṃ no pariyā-
puṇātha kathetā 'ti vadati.

Rājā āha:

733. Ubho kumārā nikkitā⁶ Jāli Kaṇhājina c' ubho 10
brāhmaṇassa dhanam datvā putta mā bhāyi assasā 'ti. 2416.

Ta. nikkitā ti nikkayaṃ datvā gahitā.

Taṃ sutvā M. paṭiladdhassāso pitarā saddhiṃ paṭisan-
thāram akāsi:

734. Kaccin nu tāta kusalaṃ kacci tāta anāmayam, 15
kacci nu tāta me mātu cakkhum na parihāyatīti. 2417.

Ta. cakkhum ti puttāsokena rodantiyā cakkhum na parihāyati.

Rājā āha'

735. Kusalaṃ c' eva me putta, atho putta anāmayam
atho pi putta te mātu cakkhum na parihāyatīti. 2418. 20

Mahāsatto āha:

736. Kacci ārogaṃ yoggaṃ te, kacci vahati vāhanam,
kacci phitā janapadā, kacci vuṭṭhi na chijjatīti'. 2419.

Tattha vuṭṭhīti vuṭṭhidhārā⁸.

Rājā āha:

737. Atho ārogaṃ yoggaṃ me, atho vahati vāhanam,
atho phitā janapadā, atho vuṭṭhi na chijjatīti'. 2420.

Evam sallapantānaṃ¹⁰ nēva Phusatī pi kho devī „idāni
sokaṃ tanuṃ katvā nisinnā bhavissantīti“ sallakkhetvā¹⁰ mahā-
parivārena saddhiṃ puttassa santikaṃ agamāsi. 30

¹ C^s -yāya; C^k pariyāyā. ² C^s -daṭṭhu, B^d sabbadaḍḍham. ³ C^s yena yo. ⁴
B^d adds harati. ⁵ B^d -to. ⁶ so all three MSS. for nikkitā? ⁷ C^k vi-. ⁸
C^{ks} omit dhārā. ⁹ C^k vijjatīti. ¹⁰ C^{ks} add sā.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

738. Icc-eva mantayantānam mātā tesam adissatha
rājaputtī giridvāre pattiya¹ anupāhanā. 2421.
739. Tañ ca disvāna āyantim² mātaram puttagiddhinim
5 Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandayum³. 2422.
740. Maddī ca sirasā pāde sassuyā abhivādayi:
Maddī aham pi te ayye pāde vandāmi te husā. 2423.
741. Maddiñ ca puttakā disvā dūrato sotthim āgatā
kandantā abhidhāvimsu vacchā bālā va mātaram. 2424.
10 742. Maddī ca puttake disvā dūrato sotthim āgate
vārunīva pavedhenti thanadhārābhisiñcathā⁴ 'ti. 2425.

Ta. Maddī cā 'ti tesam hi Phusatidevim vanditvā thitakāle puttā kumārakumārīkahi parivutā ḡgamiṃsu, Maddī tesam āgamanamaggam olokonti yeva atthāsi, sā te sotthim āgacchante disvā sakabhāvena sandhāretum asakkonti
15 taruṇamacchā viya bhāvam pavedhamānā tato pāyāsi, te pi tañ disvā paridevantā tadabbhimukhā va pāyimsu, kandantā abhidhāvimsu 'ti kandantā abhidhāvimsu, vārunīva 'ti yakkhāvitthā ikkhanikā viya pavedhamānā, thanadhārā abhisiñcathā 'ti sā kira mahantena saddena paridevittvā kampamānā visaññī hutvā dighato paṭhaviyam pati. kumārāpi vegenāgantvā visaññī⁵ hutvā
20 mātu upari yeva patitā, tasmim khane tassā dvīhi thanehi dve khīradbhārā nikkhamitvā tesam mukhe yeva pavimsu, sace kira ettako assāso 'nābhavissa dve kumārā sukkahadayā hutvā anassimsu, Ve- pi piyaputte disvā sokaṃ sandhāretum asakkonto visaññī hutvā tatth' eva papati, mātāpitaro pi visaññī hutvā tatth' eva papatimsu, tatthā saha-jātā saṭṭhisahassā amaccā, tañ karuṇānam pas-
25 santo⁶ tesu eko pi sandhāretum nāsakkhi, sakalaasamapadam yugantavāta-mathitam viya sālavanam ahosi.

Tasmim khane pabbatā nadimsu paṭhavi kampi mahāsa-muddo saṃkhubhi Sineru girirājā onami, chakāmāvacaradevalokā ekakolāhalā ahesum, Sakko devarājā „cha khattiyā sapa-
30 risā visaññā jātā, tesu eko pi utthāya kassaci sarīre udakam siñciturū samattho n' atthi, pokkharavassam vassāpessāmīti“ cintetvā chakhattiyasamāgame p-vassam vassāpesi, ye ta. temi-tukāmā⁷ te⁷ tementi atemitukāmānam upari ekabindum pi na saṇṭhāti, padumapattato udakam viya vinivaṭṭetvā gacchati, iti
35 pokkharavane patitam vassam viya tañ vassam ahosi, cha

¹ Bā -kā. ² Bā -tañ. ³ Bā -disum. ⁴ Bā -ino. ⁵ Ck -tā, Bā -tesu. ⁶ so Bā; Ck^s temetukāmā tementi in the place of tattha - - - . ⁷ Ck^s omit te.

khattiyā assāsam paṭilabhimsu, mahājano „nātisamāgame pokkharavassam vassi, mahāpaṭhavi kampitī“ acchariyam pavadesi¹.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

743. Samāgatānaṃ nātināṃ mahāghoso ajāyatha,
pabbatā samanādisu, mahī ākampitā ahu. 2426. 5
744. Vuṭṭhidhāraṃ paveccanto² devo pāvassi tāvade,
atha Vessantaro rājā nātihi samapajjatha³. 2427.
745. Nattāro suṇisā putto rājā devī ca ekato
yadā samāgatā āsum tadāsi lomahaṃsanam,
pañjalikā tassa yācanti rodantā bheravā vane. 2428. 10
746. Vessantaraṃ ca Maddiṇ ca sabbe raṭṭhā samāgatā:
tvaṃ no si issaro rājā, rajjam kāretha no ubho ti. 2429.

Ta ghoso ti kārūṇāghoso, pañjalikā ti sabbe nāgarā c' eva negamajānapadā ca paggaḥitañjali hutvā, tassayācatitī tassa padesu patitvā roditvā kanditvā deva tvaṃ no sāmī issaro pitā te idh' eva abhisiñcitvā nagaram netu- 15
kāmo kulasantakam setacchattam paṭicchathā 'ti yācanti. Chakhattiya-
khaṇḍam nittittham⁴.

Tam sutvā M. pitarā saddhim sallapanto imam g. ā.:

747. Dhammena rajjam⁵ kārentam raṭṭhā pabbājayittha maṃ
tvaṃ ca jānapadā c' eva negamā ca samāgatā ti. 2430. 20

Tato rājā puttam khamāpento

748. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivinaṃ vacanā pabbājesiṃ adūsakan ti 2431.

imam gātham vatvā attano dukkhaharaṇattham yācanto imam⁶,
gātham āha: 25

749. Yena kenaci vaṇṇena pitu dukkham udabbahe
mātu bhaginiyā cāpi api pāṇehi attano ti. 2432.

Ta udabbahe ti hareyya, api pāṇehi tāta puttana nāma jīvitaṃ
pariceajitvā mātāpitunnaṃ sokadukkham haritabbaṃ, tasmā mama vacanaṃ karohi:
imam isiliṅgam haritvā rājavesam gaṇha tāta 'ti iminā kira nam' adhippāyen' 30
evam āha.

¹ B^d pavattesi. ² B^d pavattento. ³ B^d samāgacchatha. ⁴ C^k omitt chakhatt-.

⁵ C^k khomaṃ. ⁶ B^d itaram. C^o namnam, B^d omits nam.

Bo- rājjaṃ kāretukāmo va' ettake pana akathite „garu-
kaṃ nāma na hotīti“ tattha rājānaṃ² kathesi, M. „sādhū“ 'ti
sampaṭicchi, ath' adhivāsanaṃ viditvā sahajātā saṭṭhisahassā
amaccā

5 750^a. Nahānakāle³ mahārāja rajojallaṃ pavāhaya⁴ 'ti

vadiṃsu, atha ne M. „thokaṃ adhivāsethā“ 'ti vatvā paṇṇa-
sālaṃ pavisitvā isibhaṇḍaṃ omuñcitvā paṭisāmetvā p-sālato
nikkhamitvā „idaṃ mayā navamāse aḍḍhamāsaṃ ca samaṇa-
dhammassa kataṭṭhānaṃ, pāramikūtaṃ gaṇhantena dānaṃ datvā

10 paṭhaviyā kampitaṭṭhānaṃ“ ti p-sālaṃ tikkhatturū padakkhiṇaṃ
katvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā aṭṭhāsi⁵, ath' assa kappakā-
dayo massukammādīni kariṃsu, tam enaṃ sabbābharaṇabhūsitāṃ
devarājaṃ iva virājamānaṃ rajje abhisiñciṃsu, tena vuttaṃ:

750^b. tato Vessantaro rājā rajojallaṃ pavāhayīti⁶. 2433.

15 Ta. pavāhayīti hāresi, hāretvā ca pana rājavesaṃ gaṇhatīti a.

Ath' assa yaso mahā ahoṣi, olokitolokitaṭṭhānaṃ kampati,
mukhaṃaṅgalikā maṅgalāni nigghosayiṃsu, sabbaturiyāni pag-
gaṇhiṃsu, mahāsamuddakucchiyaṃ meghatthanitanigghoso viya
ahoṣi, hatthiratanāṃ alaṃkaritvā upanayiṃsu, so khaggaratanāṃ
20 bandhitvā hatthiratanāṃ abhiruyhi⁷, tāvad eva naṃ sahajātā
saṭṭhisahassā amaccā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā parivārayiṃsu⁸,
Maddim pi devīṃ nahāpetvā alaṃkaritvā abhisiñcitvā sīse pan'
assa abhisekaudakaṃ āsiñcamānā „Vessantaro taṃ pāletū“ 'ti
ādīni maṅgalāni vadiṃsu.

25 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

751. Sisaṃ nahāto sucivattho sabbābharaṇabhūsito
paccayaṃ nāgaṃ āruya khaggaṃ bandhi parantapaṃ. 2434.

752. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
sahajātā parikariṃsu⁹ nandayantā¹⁰ rathesabhaṃ. 2435.

¹ Bā pi. ² so Bā; Ck rājā. ³ Bā -lo. ⁴ Ck -sāti, Bā pavāpahayāti. ⁵ Ck
omit aṭṭhāsi. ⁶ Ck -hasīti. ⁷ Bā -rūhi. ⁸ Ck -bhārayiṃsu, C -hara-. ⁹ Bā
paramkiriṃsu. ¹⁰ Bā nandā-.

753. Tato Maddim pi nahāpesum Sivikaññā samāgatā:

Vessantaro tam pāletu Jāli-Kaṇhājina c' ubho,

atho pi tam mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatu 'ti. 2436.

Ta. paccayaṃ - - ti tam attanno jātadivase uppannaṃ batthiṇāgaṃ, para-
tapaṇ ti amittatāpanaṃ, parikarimsū² 'ti parivārayimsū, nandayantā³ ti 5
tosentā, Sivi - - ti Sivirañño pajāpatiyo sannipattivā gaudhodakena nahāpesum,
Jālīkaṇhājina cubho ti ime te⁴ puttā pitaram rakkhantū 'ti.

754. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandiyam ācarimsu ramaṇīye Giribbaje. 2437.

755. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano 10
ānandi vittaṃ sumanā putte saṃgama lakkhaṇā. 2438.

756. Idaṇ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandi vittaṃ patitā saha puttehi lakkhaṇā ti. 2439.

Ta. idaṇca - - ti bhī. Ve- ca Maddi ca idaṃ paccayaṃ imaṃ patitthaṃ
labhivā rajje patitthahitvā ti a, pubbe⁶ ti ito pubbe attano vanavāsakilesaṃ 15
anussarivā, ānandiyam ācarimsu ramaṇīye - - ti ramaṇīye Vamkagiri-
kucchimhi Vessantarassa rañño āpā ti kaṇcana latāvīnaddham⁷ ānandabheriṇ
carāpetvā ānandachanaṃ ācarimsu, ānandi vitta - - ti lakkhaṇasampannā Maddi
putte saṃgama sampāpūṇitvā vittaṃ sumanā hutvā ativiya ānandi nandittha
'ti a, patitā ti pavattapītisomanassa hutvā. 20

Evam patitā hutvā ca pana putte āha:

757. Ekabhattā pure āsīm niccam thaṇḍilasāyini,
iti me tam vataṃ āsi tumhaṃ kāmāhi puttakā. 2440.

758. Tam me tam vataṃ samiddh' ajja tumhe saṃgama puttakā,
mātujaṃ pi tam pāletu pitujam pi ca puttakā, 25
atho pi tam mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatu. 2441.

759. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhaṃ c' eva pitu ca te
saccena tena kusalena ajaro tvaṃ amaro bhavā 'ti. 2442.

Ta. tumhaṃ⁸ kāmāhi - - ti puttakā tumhakaṃ kāmā tumhe patthaya-
mānā pure tumhesu brāhmaṇena nītesu ekabhattaṃ bhūñjitvā bhūmiyaṃ sayiṃ, 30
iti me⁹ tumhakaṃ kāmā¹⁰ etaṃ vataṃ āsīti¹¹ vadati, samiddhaja¹² 'ti tam
me vataṃ ajja samiddhaṃ, mātujaṃ pi tam pāletu pitujam pi ca puttakā
ti puttakā¹³ mātu jātasomanassaṃ pitu jātasomanassam pi pāletu mātnpīttunnaṃ
santakaṃ puññaṃ tam pāletu 'ti a. yeva, ten' evāha: yaṃ kiñ c' atthi kataṃ
puññaṃ ti. 35

¹ Cks maṃ. ² Bđ pakirimsu. ³ Bđ uandā-. ⁴ Bđ dve. ⁵ Bđ omits ca. ⁶ Cks
add vā. ⁷ Bđ vinandam. ⁸ Cks -hā. ⁹ Cks ime. ¹⁰ Cks kāmāya. ¹¹ Cks
adāsīti. ¹² Bđ puttajālikam.

Phusatī pi devī „ito paṭṭhāya mama suṇhā imān' eva
vatthāni nivāsetu, imāni ābharaṇāni dhāretū“ 'ti samugge pū-
retvā pahīni.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 5 760. Kappāsikaṇ ca koseyyaṃ khomakodumbarāni ca
sassaṃ suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2443.
761. Tato khomaṇ ca' kāyūraṃ aṅgadam' maṇimekhalam
sassaṃ suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2444.
762. Tato khomaṇ ca kāyūraṃ gīveyyaṃ ratanāmayam sassaṃ- etc. 2445.
10 763. Uṇṇataṃ mukhaphullaṇ ca' nānāratte ca' maṇiye' sassaṃ- etc. 2446.
764. Uggatthanam giṃgamakam' mekhalam pālipādakam'
sassaṃ suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2447.
765. Suttaṇ ca suttavajjaṇ ca upanijjhāya seyyasi
asobhatha rājaputtī devakaññā va Nandane. 2448.
15 766. Sisam nahātvā sucivatthā sabbābharaṇabhūsitā
asobhatha rājaputtī tāvatimsā va accharā. 2449.
767. Kadalīva vātacchupitā jātā cittalatāvane
dantāvaraṇasampannā rājaputtī asobhatha. 2450.
768. Sakuṇī mānusiṇīva jātā cittapattā⁸ pati⁹
20 nigrodhapattabimbottṭhī rājaputtī asobhatha. 2451.

Ta. khomaṇca¹⁰ -- ti suvaṇṇamayam gīvapasādhanaṃ, aṅgadam -- ti
aṅgadābharaṇaṇ ca maṇimayamekhalāṇ ca, dutiyagāthāya khomaṇ ca kāyūraṇ ti
suvaṇṇamayam vanakhaṇṇūriphalasaṇṭhānaṃ gīvapasādhanaṃ eva, ratana mayan
ti aparaṃ pi ratanaṃ mayagīveyyaṃ, uṇṇataṇ ti ekaṃ pasādhanaṃ, mukha-
25 phullaṇ ti naḷāṇte tilakamālābharaṇaṃ, nānāratte ti nānāvaṇṇe, maṇiye
ti maṇimaye¹¹, uggatthanam giṃgamakan¹² ti etāni pi dve ābharaṇāni,
mekhalan ti suvaṇṇarajataṃ mayam mekhalam, pālipādakan¹³ ti pādapaśā-
dhanam, suttaṇca -- ti suttārūḷhaṇ ca pasādhanaṃ, Pāliyaṇ ca pana suppaṇ
ca suppaṇvajjaṇ cā ti likhitam, upanijjhāya seyyasīti etaṃ suttārūḷhaṇ ca
30 asuttārūḷhaṇ ca ābharaṇaṃ taṃ taṃ ūnaṭṭhānaṃ oloketvā alaṃkaritvā ṭhitā sey-
yasi uttamarūpadharā Maddī devakaññā va Nandane asobhatha, vātacchupitā
ti cittalatāvane jātā vātasamputṭhā¹⁴ suvaṇṇakadalī viya taṃ divasaṃ¹⁵ sā
vijambhamānā asobhatha, dantāvaraṇasampannā ti bimbaphalassadisehi
d-varaṇehi samannāgatā, sakuṇī mānusiṇī va jātā cittakata¹⁶ patitī yathā

¹ Bḍ hemaṇca. ² Bḍ aṅgāraṇ. ³ Cks -llaṇ va. ⁴ Cks na. ⁵ Bḍ -ke. ⁶ Bḍ
kiṇka-. ⁷ so Cks; Bḍ pati-. ⁸ Cks cittapattā, Bḍ -latā. ⁹ Bḍ patti. ¹⁰ Bḍ
hemaṇca. ¹¹ Cks maṇivade. ¹² Bḍ kiṇkamakan. ¹³ Bḍ paṭipā-, Ck phāli-. ¹⁴
Bḍ -saṃphutthā. ¹⁵ Bḍ divaṃ, Ck omits di-. ¹⁶ so Bḍ; Cks cittalatā.

manussasārīre jātā mānusiṇī nāma sakuṇī cittapattā ākāse patamānā pakkhe pasāretvā gacchantī sobhati evaṃ sārattatāya nigrodhapakkabimbapakkasadisā-
oṭṭhi¹ asobhatha.

769. Tassā ca nāgam ānesuṃ nātivaddhaṃ ca kuṇjaram
sattikkhamaṃ sarakkhamaṃ isādantaṃ urūlhavaṃ². 2452. 5
770. Sā Maddī nāgam āruyhi³ nātivaddhaṃ ca kuṇjaram
sattikkhamaṃ sarakkhamaṃ isādantaṃ⁴ urūlhavaṃ ti. 2453.

Ta. tassā cā 'ti bhi. tassāpi Maddiyā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ katvā
nātivaddhaṃ sattisarapahārakkhamaṃ⁵ ekam taruṇahatthim upanesuṃ, nāga-
māruyhi⁶ ti gandhahatthipiṭṭhim abhiruyhi. 10

Iti te ubho pi mahantena yasena khandhāvāram agamaṃsu⁷.
Saṇjayarājā dvādasahi akkhohiṇīhi saddhim māsamattaṃ pab-
batakīlaṃ vanakīlaṃ kiḷi. M-assa tejena tāva mahante araṇṇe
koci vālamigo vā pakkhi vā kañci na heṭhesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 15

771. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam⁸ aheṭhayuṃ⁹. 2454.
772. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam⁸ aheṭhayuṃ⁹. 2455.
773. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū 20
ekajjhaṃ sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2456.
774. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijā ahū
ekajjhaṃ sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2457. 25
775. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū
nāssu¹⁰ mañjūni kujjiṃsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2458.
776. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijā ahū
nāssu¹⁰ mañjūni kujjiṃsu Vessantare payātamhi etc. 2459.

Ta. yāvant - - ti yāvanto ettha, ekajjhaṃ - - ti ekasmiṃ ṭhāne sanni- 30
patiṃsu sannipatitvā ca paṇa ito paṭṭhāya idāni ambhākaṃ aṇṇamaṇṇam lajjā
vā samvaro vā na bhavissatīti domanassappattā ahesuṃ, nāssu mañjūni
kujjiṃsu 'ti M-assa viyogadukkhita¹⁰ madhuraravaṃ na raviṃsu.

¹ B^d -patta-patta-. ² B^d urūlhavaṃ, C^s urūlhava, C^k uparūlhavaṃ. ³ B^d āruhi.

⁴ C^k -danti. ⁵ B^d āg-. ⁶ so B^d; C^k aṇṇ-. ⁷ B^d vihe-. ⁸ C^k nāssa. ⁹

C^k nāssa. ¹⁰ B^d -itāya.

Saṅjayanarindo māsamattam kilītvā senāpatim pakkosāpetvā „tāta ciraṃ no araṇṇe vuttham, kin te mama puttassa gamanamaggo alaṃkato“ ti pucchitvā „āma deva kālo vo gamanāyā“ 'ti vutte Ve-rassa ārocāpetvā senaṃ ādāya nikkhami,
 5 Vamkagirikucchito yāva Jetuttaranagarā saṭṭhiyojanam alaṃkatamaggaṃ M. mahantena parivārena paṭipajji.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

777. Paṭiyatto rājamaggo vicitto pupphasanthato¹
 vasi Vessantaro yattha yāvata va Jetuttarā. 2460.
 10 778. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
 samantā parikarimsu² Vessantare payātamhi Si- etc. 2461.
 779. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2462.
 780. Hatthārohā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 15 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2463.
 781. Karotiya³ cammadharā khaggahatthā⁴ suvaminno
 purato paṭipajjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2464.

Ta paṭiyatto ti visākhapūjakāle⁵ viya alaṃkato, vicitto ti kadali-puṇṇa-
 ghaṭadha-japaṭākādihi vicitto, pupphasanthato ti lājapaṇcamakehi pupphehi
 20 santhato, yatthā 'ti yattha Vamkapabbate Ve- vasi tato paṭṭhāya yāvata⁶ Je-
 tuttarā nīrantaram alaṃkato ca, karotiya³ ti sisakarotiko⁷ ti laddhanāmā sīse
 paṭimukkakarotiṇo yodhā, cammadharā ti kaṇḍavāraṇacammadharā, suva-
 minno ti citrāhi jālikāki suṭṭhu vammikā, purato paṭi--ti evarūpā matta-
 hatthīsu pi āgacchatesu anivattīno sūragodhā raṇṇo Ve-rassa purato paṭipajjimsu.

25 Rājā saṭṭhiyojanam maggaṃ dvīhi māsehi atikkamma Je-
 tuttaranagaram patto alaṃkatapaṭiyattam nagaram pavisitvā
 pāsadam abhiruyhi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

782. Te pāvisum⁷ puram rammaṃ bahupākāratoraṇam
 30 upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ. 2465.
 783. Mittā jānapadā āsum negamā ca samāgatā
 anuppatte kumāramhi Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2466.
 784. Celukkhepo avattittha⁸ āgate dhanadāyake
 nandi-ppavesi nagare bandhanamokkho⁹ aghosathā 'ti. 2467.

¹ Bā sandhito. ² Bā -kirimsu. ³ Ck^s karotiya-. ⁴ Bā indhatthā. ⁵ Bā visā-
 khapūṇṇamapūjanakālo. ⁶ Bā yāva. ⁷ Ck^s pāvisimsu. ⁸ Bā pavattittha. ⁹
 Bā bandhanā-.

Ta. bahupākāra -- ti bahukehi pākārehi torapehi ca samanūgataṃ, naccagītehi -- ti naccagītehi ca ubhayehi s-gataṃ, vittā ti tuṭṭhā somanassappattā, āgate dhana -- ti mahājanassa dhanadāyake Mahāsatte āgate nandippavesīti Vessantarassa mahārājassa āpā ti nagare bheriṃ carī, bandhana -- ¹ ti sabbasattānaṃ bandhanamokkho ghosito.

5

Antamaso bilāle upādāya Vessantaramahārājā sabbasatte² vissajjāpesi, so nagaraṃ pavitṭhadvase yeva paccūsakāle cintesi: „eve vibhātāya rattiyā mamāgatabhāvaṃ sutvā yācakā āgamissanti, tes' ahaṃ kiṃ dassāmīti“. Tasmiṃ khaṇe Sak-kassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi, so āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ¹⁰ ñatvā rājanivesanassa pacchimavatthuṃ ca purimavatthuṃ ca kaṭippamāṇaṃ pūrento ghanamegho viya sattaratanavassam vassāpesi, sakalanagare jaṇupparamāṇaṃ vassāpesi. Punadvase M. tesam tesam kulānaṃ purimapacchimavatthusu „vaṭṭadha-nam³ tesam yeva hotū“ ¹⁵ 'ti dāpetvā avasesam āharāpetvā attano gehavatthusmiṃ dhanena saddhiṃ koṭṭhāgāresu okirāpetvā dānaṃ paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

785. Jātarūpamayaṃ vassaṃ devo pāvassi tāvade

Vessantare pavitṭhamhi Sivinaṃ raṭṭhavadḍhane. 2468.

20

786. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo

kāyassa bhedā sappanño⁴ saggaṃ so upapajjathā 'ti. 2469.

Ta. saggaṃ so -- ti tato cuto dutiyacittena Tusitapure upapajjati⁵.

Satthā imaṃ gāthāsahassapatimaṇḍitaṃ Vessantaradhammadesa-naṃ⁶ āharitvā jātaṃ samodhānesi: „tadā Jūjako Devadatto ahosi, ²⁵ Amittatāpanā Ciñcamānavikā, Cetaputto Channo, Accutatāpaso Sāri-putto, Sakko Anuruddho, Sañjayanarindo Suddhodanamahārājā, Phusatī devī Mahāmāyā, Maddī devī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhā-jinā Uppalavaṇṇā, sesaparisā Buddhaparisā, Vessantararājā aham evā“ ³⁰ 'ti'. Vessantaravaṇṇanā samattā.

¹ Bḍ bandhanā-. ² Bḍ adds bandhanā. ³ Bḍ vutthitaṃ. ⁴ Cks -ā. ⁵ Ck up-pajjati, Bḍ upapajjiti. ⁶ Bḍ mahāveśa-. ⁷ Bḍ ahamēva Sammāsambuddho loke udapādinti. Mahāveśantarajātakaṃ nīṭhitaṃ

*Jātidukkhātivattassa sujātassa mahesino
 jātiyo dipayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanā
 Āraddhā (add: va) mayā loke dhammālokassa bhūriṇo
 paññācakkhupakārassa icchantena ciraṭṭhitim |

- 5 Yā esā visati dvādasa bhāṇavārā santantiyā
 vihāre suvihārānaṃ bhikkhūnaṃ rativaḍḍhanaṃ | (?)
 Iminā puññakammena ito 'haṃ dutiye bhave
 uppajjitvā' surāvāse sundare Tusite pure |
 Metteyyalokaṇāthassa supanto dhammadesanaṃ
- 10 tena saddhim ciraṃ kālāṃ vindanto mahatiṃ sirim
 Buddhe jāte Mahāsatte ramme Ketumatīpure
 vippavaṃse janitvāna tihetupaṭisaṇḍhiko |
 Cīvaraṃ piṇḍapātāṇ ca anagghaṃ vipulaṃ varaṃ
 senāsanaṃ ca bhesajjaṃ datvā tassa mahesino |
- 15 Sāsane pabbajitvāna jotento tam anuttaraṃ
 iddhiṃ satimā sammā dhārento Piṭakattayaṃ |
 Vyākato tena 'Buddho 'yaṃ hessatiti' anāgate
 uppannuppannabuddhānaṃ dānaṃ datvāna tehi pi |
 Saṃsāre saṃsaranto va kapparukkho va paṇiṇaṃ
- 20 icchiticchitaṃ annādiṃ' dadaṃ cittasamāhito |
 Silanekkhamaṇapaññādiṃ pūretvā sabbapāraṃ
 pāramisikkharaṃ patvā Buddho hutvā anuttaro |
 Desetvā madhuraṃ dhammaṃ jantūnaṃ sivaṃ āvaḥaṃ
 sabbaṃ sadevakaṃ lokaṃ brahā saṃsārabandhanā
- 25 mocayitvā varaṃ khemaṃ pāpuṇeyyaṃ sivaṃ padaṃ ||
 Puññenānena pappomi nibbutiṃ yāvata v' ahaṃ
 uppajjeyyaṃ kule suddhe saddhe aḍḍhe mahaddhane |
 Asesadesabhāsāsu kalāsu sakalāsu ca
 kusalo lokapaṇḍitico caṇḍanimaddanesu³ ca |
- 30 Piṭakesu ca Vedesu nekavyākaraṇesu ca
 takkādisu pan' aññesu satthesu ca visārado |
 Kavicāgamakovādo paravādappamaddano (?)
 ekasutidharo nekasahassānaṃ pi ganthato⁴ |

* The following verses are not to be found in Bd. The first one seems
 be due to the author of the Nidānakathā, the others are copyists' verses.
 read: uppajjeyyaṃ? ³ Ck - tamattādiṃ. ³ C^o - niccadda-. ⁴ C^o - santhato.

Ganthasatasahassam pi sutamattena dhāraye
 atthavyaṇjanato cāpi sahasanayato pi ca |
 Vasāsīhassa pakkhittam yathā kañcanapātiyā
 silālekhe va me niccam sabbam sutam na nāsaye | (?)
 Mahiddhiko mahātejo kataññū kusalo balī 5
 dhitimā jātisampanno bhavēyyam jātijātiyam |
 Paro pi mam na himseyya¹ na himseyyam param pi ca
 adaṇḍena asatthēna dameyyam sabbapāṇinam |
 Kudittim paṇamittaṇ ca na seveyyam kudācanam
 hitacittēna sattānam bhaṇēyyam madhuram giram | 10
 Nipuṇam duddasaṇ paṇham yena kenaci pucchito
 muhuttēna pakāseyyam tosentō sakalam pajam |
 Atekkicchāpi ye rogā te mayā pekkhitakkhaṇe
 nissesā byapagacchantu udabiddu va pokkharā |
 Dasikasumattam pi² yam kiñci mama santakam (?) 15
 rājacorāppiyā³ sattā agginā udakena vā
 na vinassantu me bhogā mā gayha-ḍayha-vuyhatu |
 Rogavyādh' antarāyantu⁴ na pappontu kadāci mam
 devā manussā asurā gandhabbā yakkharakkhasā |
 te pi mam anurakkhantu bhavē saṃsarato mama 20
 Adinam paradāraṇ ca surāpānam vihiṃsanam
 asaccam supinenāpi na bhaṇēyyam kudācanam |
 Pañcānantariyam kammam pañca duccharitam pi ca
 manasāpi na cintēyyam sabbakālam itoparam |
 Na kareyyam na kāreyyam na cintēyyam kudācanam 25
 pāpakam aṇumattam pi tathā dukkhaṇ ca paṇinam |
 Niraye ca Tiracchāne Pete Asurayoniyam
 yam hi dukkham tam sabbam na phuseyya mam⁵ kudācanam |
 Yāni sippāni lokasmiṇ aṇumthūlāni vijjare
 tāni sabbāni sippāni sayam siddhā bhavantu me | 30
 Pūretvā bodhisambhāre Buddho hessam anāgate
 desetvā jantunam dhammam pūrayissam sivaṇ padam ||
 Paṭisandhi mānusi bhogā vāsanā Piṭakattaye
 dānasīlamayā paṇṇā mama hotu bhavābhavē |
 Anena me sabbabhaṇā bhavēyyum 35
 jātissaro sabbaguṇūpapanno

¹ both MSS. -yyam. ² so C²; C¹ dasikasuttampi. ³ C² corapiyā. ⁴ so both MSS. for antaradhāyantu? ⁵ both MSS. phuseyyam, omitting mam.

dhanena rūpena kulena cāyo
 Buddho bhavissāmi anāgatesu ||
 Imaṃ likhitapuññena Metteyyaṃ upasāṃkama
 patitṭhahitvā saraṇe suppatitṭhāmi sāsane ¹ ||

- 5 Saddhāsīlādīpaññā-
 siridhitisatimā cāgamettādayālu
 santo danto sucitto
 sakalavigamako dassaneyyābhirūpo
 tejāniddhī ca jāti-
 10 ssaramati suvaco sussaro 'nantabhogo
 saddhammo yeva tāpo
 bhavatu bhavabhavē pāpuṇeyyā va bodhiṃ ||
 Iminā puññakammena yāva Buddho bhavāṃ' ahaṃ
 Vessantaro va dānena Jotisettṭhiva bhoginā
 15 Mahosadho va nāṇena hotu mayhaṃ bhavābhavē | ¹
 Icchitaṃ patthitaṃ mayhaṃ khippam eva samijjhatu
 pūrentu cittaṃkappā Cando pannarasī yathā | ¹
 Sarvārthasiddhir astu.

22 June 1895.

V. Fausbøll.

- 20 Idha nandati pecca nandati
 katapuñño ubhayattha nandati,
 'puññam me katan' ti nandati,
 bhiyyo nandati suggatiṃ gato.
 25 Dhammapada v. 18.

Lykken gækker Store. Smaa,
 leger med Guldterning,
 lykkeligst at hvile paa
 er fuldendte Gærning.

30

B. S. Ingemann.

¹ this verse is not in C^s.

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.